

M

Hic author ... [illegible] ... Marius [illegible] ...
tract. de pœn. innocent. ... 3. n. 10.

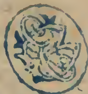
Ad usum D. Angeli
Gastaldi C. R. S. P.

TRACTATVS DE NVLLITATIBVS PROCESSVVM, AC SENTENTIARVM,

D. SEBASTIANO VANTIO IVRISCON. CLARISS. AVTHORE,

Nunc hac editione purgatus, cum rerum & verborum Indice locupletissimo.

VENETIIS,

Apud Iacobum Cornettum. 1588.

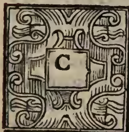

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISS. FVLVIO CORNEO Episcop. Pervsino.

SEBASTIANVS VANTIVS S.

VM superioribus diebus (Patrone amplissime) inter cætera, quæ domesticè plerunque habere soles, suauissima illa tua colloquia, de ciuilium causarum patrocinijs sermo obtigisset; illos iamdiu non modicè tibi stomachum mouisse affirmabas, qui pro litibus inuoluendis (veritate postposita) nil aliud quàm (ut ipsi vocant) nullitates promouent, illas omni studio perquirunt, & totis eorum vlnis amplexantur, ac veluti retia pro iudicibus & litigatoribus illaqueandis tendunt, & passim illorum pedibus annectere procurant: quos litium fautores tãquam veritatis & publicæ quietis hostes, & inimicos abhorrebas, ac omni proborum virorum consortio indignos arbitrabaris. Et cum tibi (modestè tamen & ratiocinandi causa) responsum fuisset nullitates (si modò non per calumniam proponerentur) non ita à iudiciorum limine protinus expellendas, fugandasq;. cum per easdem earumque remedium leges sacratissimæ, & publica iura tueantur, reprimantur temerarij, & non uocati, non auditi, nõ

defensati uocentur, audiantur, & defensentur: tutaq; propterea remaneat inter improbos innocētia. idcircò si est iuris remedium, legum tutamen pœna temerariorum, auxilium commune, & defensio oppressorum, quod ob causam publicam introductum, & in commune utile sit, dici côueniet: neq; odio habendę sunt. Cumq; (interloquēdum) quid eēt Nullitas ipsa, vndeq; originem traxerit, ac de eius multiplici specie, & quis litigatorum coram quo iudice, qualiter, quoties, & intra quod tempus eadem in iudicio proponere, qualiterq; sententiæ, quæ nullitatē uitio suppositæ dicuntur, defendi ac reparari possent; aliquantisper fuisset disputatum: tu cui sermones huiusmodi nō uidebātur omninò iniucundi, postquàm præmissa, ac pro solerti & acerrimo iudicio tuo, rerumq; agendarum experientia multoties subtiliter & accuratè respondisti: postremò in me côuersus, qui nullitates aliquantulum defensaueram, quòd si pro litiū immortalitate dispendijsq; & laboribus euitādis subleuandisq; quispiam seriatim & compēdiosè quid hęc esset nullitas hodie vsque adeò decantata, undeq; proueniret, & qualiter illi obuiam iri posset, & reliqua eandem cōcernentia, ex antiquorum iurisprudentum sentētia perstringeret: ut res præ manibus & quasi ad oculum, & in aperto magis esset, utiq; posteritati non modicè profuturum opinabaris. Cumq; me ad id munus obeundum sæpius adhortatus fuisses, inflammassesq;: sępiusq; ueluti opus egregiū

futurum quamuis laboriosum, laudassem: affirmassemq; illud idem aliquando cogitasse: sed ad tale munus prouinciamq; capessendam ex pluribus inhabilem, & impotentē me existere respondissem. Tu iterum atq; iterum, quasi quod me de illis ex proposito loquentem audiuisses, ad illud idem peragendum magis atq; magis impellere non destitisti, & postremo loco iussisti. Quibus tādem iussionibus cum vlterius resistere nec vellem, nec possem: ignorantiæ potius quàm inobedientiæ & ingratitudinis vitio culpari volui. Abs te igitur primo omniq; posteritate (si vnquam tales vigilias ad posteros venire contigerit) de erroribus ac mei imperfectione venia impetrata, cū nisi abs te coactus & iussus talia ausus fuissem, hisce proximis diebus dum per Fed. Re. Paul. III. Pont. Max. obitum, alienis negotijs vacuus domi consisterē, tuarū iussionum memor, priuato quodam studio mihi ipsi (quia pro alijs dignum non putarem) opusculum hoc perfeci, tibique qualecunq; sit, quasi illius præcipuo authori, & causæ impellenti: æternitatiq; nominis tui transmitto, consecro, & voueo; ac a te solo quod posteritas, si quid fortè boni dictum fuerit, vel ex eo cōmodum aliquod senserit; acceptum ferat, rogo atq; obtestor. Te autē (Patrone humanissimè) ne cum primū ad has ineptias nostras oculos seu manus apposueris statim irrideas, quæso: de quo si benignitatē tuam, & quod tu mandasti non agnouissem, nō modicè vererer: cūm nō me lateat aures

tuas purgatiſſimas his non parum offenſum iri, vtpote quæ eloquentiſſimorum virorum lectioni, ac verborũ elegantiæ & candori aſſuete ſint, quodq; tu ab ineunte ætate grauiſſimorum virorum ſententias audire, legere, & amplecti ſolitus fuerit, præſertim illius celeberrimi legum interpretis, & conſultoris præcipui PHILIPPI CORNEI progenitoris tui, cuius ac vniuerſæ domus, & familiæ tuæ ſplendor, & gloria vbique gentiũ innoteſcit. Vel potius, & hoc magis ſuſpicandi cauſam præbuit, quòd in auunculi tu ſacratiſſimorum Canonum & legum defenſoris parentis, & patroni necnon eloquentiæ fontis vberrimi conſortio educatus fueris; qui nuper ſummæ ipſius erga omnes pietatis admirabilisq; rerum gerendarum experiẽtiæ, doctrinæ incõparabilis, ac prudentiæ & ſanctiſſimorum vitæ ac morum intuitu ad ſummi tandẽ Apoſtolatus apicem diuino quodam Numine, ac pari omnium Chriſti fideliũ conſenſu vocari, & aſſumi promeruit. Hic eſt Iul. III. Pont. Max. idemq; optimus Princeps ſub cuius ſalutari vmbra, ac felici regimine quiete viuimus, & Chriſtiani nominis ſalus, decus, & religio conquieſcunt. Quem vt ibi diutius nobiſque, ac vniuerſo terrarum orbi incolumẽ ſeruet, Deum Opt. Max. ſuppliciter exoramus. Vale, & has noſtras primitias, meq; ipsũ ea qua ſoles humanitate, complectere. Datum Romæ. Anno Iubilei millesimo quingenteſimo quinquageſimo.

D. SEBASTIANI VANTII AD LECTOREM

PRAEFATIO.

Ostquã eo decursum est, vt nostris hisce tẽporibus vniuersa pene orbis & vrbis tribunalia, illorũq; subsellia Nullitates vndique resonẽt: vixq; aliud quã nullitatũ cognitio in foro audiri possit, innumeraq; sup his quotidie dubietates oriũtur in infinitũq; protrahũtur iurgia, & sentẽtiarũ effectus ĩpediuntur: adeo quod plerũq; litigatores postposita rei, de qua agebatur cognitione, quasi inextricabili quodam ꝓcessum Labyrintho inuoluti, cõfusioneq; ac metu ꝑterriti, litẽ ipsam & sentẽtias maximis impendio & laboribus quæsitas, ac iura propria taliter adũbrata deserere cogũtur. Qua de re (si aliũde nõ est succursum) vt simili morbo aliqua adhiberetur medella, non modicę utilitatis futurum arbitrabar, si quispiam materiam hanc nullitatũ, per varia legum volumina dispersam, in vnum quasi corpus perstringeret, alijq; quoq; breui & facili cõpendio quid super vnaquaq; nullitate, ex his potissime quæ frequentius accidunt, ex antiquorũ iurisprudentũ sententia tenendum foret, summatim nobis ostenderet: quo fieret, vt & causarum promotores defectus ac nullitates facilius cognoscendo, ab illis præcauerent, pulsati vero & fugientes per calumniam illarum prætextu non diutius fugerent. Ius autem dicentes quid super illis coram se propositis statuendum esset, modico labore & celeri studio cognoscerent. Cum igitur hoc inter meipsum aliquando cogitassem, prouinciamq; huiusmodi pro quadam animi mei satisfactione, & priuato studio his paucis horis, quibus datur occasio, aggredi vellem: in limine ipso vastitate, & cõfusione negotii, ingeniiq; & doctrinæ modicitate, ac temporis inopia perterritus, opus omnino desperans retrocessi. Dumq; diebus proxime elapsis ecclesia Romana per obitum Fe. Me. Pauli III. pastore caren-

te, a cæteris negotijs non distractus, me Romę quasi otiosum domi continerem: hoc iterum in mentem venit. Cumque ad id maximopere etiam vnius patroni mei suasionibus impelleret, iterumq; de me ipso non cõfidẽs, humiliter diuinum numen inuocassem, per quod res sæpius desperatæ ad finem perducuntur optatum, ita dubius & hæsitans, quasi per somnium audire visus, Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradie ris. Perge, & ego ero in ore tuo, doceboque quid loquaris: statimque sub spe sancti Numinis assumpto calamo, has quasi Symplegadas & chaos confusum ingressus, triginta dierum cursu, citra, indefesso & currenti calamo, opusculum hoc qualecunq; sit peregi, in quo si quid boni forte repertum fuerit, id totum diuinę sapientię, a qua venit omne bonum. Si quid vero (quod magis vereor) perperam & male dictum offendens, imbecillitati & imperfectioni meæ adscribas, & pie corrigas velim; & rogo, Et quoniam non me latet, quod is qui scribit, multos (inquit Hieronymus) sumit iudices, dum facile alter in alterius ingenium inuehitur: & quod is solus malignantium linguas euitat, qui nihil scribit: propterea scio non defuturos, qui has nostras lucubrationes carpent, quasi imperfectum & defectuosum opus, eo quod multa materiam subiectam concernentia prætericrim: quos rogatos velim vt naturam eiusdem subiecti, quod nullis pene finibus clauditur, considerent: sciantque minus intentionis nostrę fuisse (cum & si voluissem nõ potuissem) omnes & singulos nullitatum articulos & quæstiones: quæ tot sunt, quot negotia esse possunt ob casuũ varietatem, & multiplicitatem; sigillatim recẽseri. Sed instituti nostri fuit aliqua vsu magis quotidiana: & in iudiciis frequẽtiora ordine aliquo seruato (vt facilius quęrenti obuiam essent) summatim & quasi per iudicem ostendere ac legentibus super his inuestigandæ vberius veritatis & altius scribendi inter & aditum præbere. Illos vero, qui non sensum, sed vana nominum vocabula amplecti desiderant, si easdem vigilias nostras quasi obsole-

tis

tis vocibus refertas, & parum disertas irridebunt, cogitent, rogo naturam eiusdem subiectæ materiæ omnis penitus facundiæ incapacem, impossibileque fore, ob crebras, quas citare necesse fuit, authoritates; ac cum his quos sequor authoribus non balbutire. Insuperque legum professoribus parum conuenire, quod in sermonũ folijs glorientur, cum longe satius fuerit bonas horas in rerum, quam verborum cognitione consumere. Alijs vero aliter mordẽtibus satis sit illud eiusdem Hieronymi, dum inquit, Sępe rodentes in publico detrahunt, quod in angulis libenter legunt. Sed de his hactenus, ne longior sit prologus, quam fabula.

Curandum est semper placeas, doctisq; bonisq;
Summa quidem laus est, displicuiße malis.

Ordinem igitur præsentis tractatus, & in quo loco defectus seu nullitates contingentes reperire posśis, legendo sequentes titulos & rubricas, quibus totus distinguitur tractatus, per teipsum facilè cognosces. Vale ergo (benigne Lector) & lege si pius es, ac boni consule.

RVBR.

RVBRICÆ SEV TITVLI *præsentis Tractatus.*

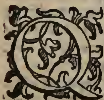
TRA-

TRACTATVS
DE NVLLITATIBVS PROCESSVM, AC SENTENTIARVM,

D. Sebastiano Vantio Iurisconf. Clariss.

AVTHORE.

Quid sit Nullitas, vnde dicatur, ac originem traxerit, & nunquid sit odiosa, vel fauorabilis.

VONIAM (vt inquit Cicero) Omnis, quæ a ratione suscipitur institutio, à definitione proficisci debet, vt intelligatur quid sit id, de quo disputatur. Propterea, cum in præsenti Tractatu de Nullitatibus agere proposuerimus, quid sit ipsa Nullitas, de qua acturi sumus, hic ante omnia, quærere & diffinire oportet. Et quia omnis diffinitio in iure ciuili periculosa est, ex quo per eam substantia, & quidditas rei per sua propria essentialia poni debet, iô Nullitatem describendo potius quàm diffiniendo omissis pluribus quę disputationis causa dici possent, & capiendo eam prout quid in cõcreto, potest dici quòd sit vitium, seu defectus rei gestæ, ob legis transgressionē proueniens, vt de se satis patet. Sed si considerabimus nullitatem ipsam, prout quid in abstracto, ac facultate agendi iurisque remedio,
1 & legali subiecto, ita describi posse videtur. Quòd est ius & cõe auxilium, ad irritandum, seu irritum nuntiandum actũ de quo quęritur cõpetens. Et quamuis hanc descriptionem ab aliquibus nostris antiquis vel modernis doctoribus tactam non repererim. Nihilominus quòd nullitas hoc modo sumpta, sit ius ad instar appelationis, possessionis, vsusfructus, seruitutum & reliquorum quę in iure consistunt, quæ tanquam iura, ab eisdem antiquis patribus diffinita sunt, non videtur incongruum.

Quale

2 Quale autem ius sit, videlicet nunquid actio, exceptio siue iudicis officium, breuiter, si agetur de nullitatibus in iudicio factis, pro illis declarandis seu reuocandis, officium iudicis nobile, competet: vt voluit Inno. in cap. fin. circa finem & ibi Ioan. Andr. & cæteri sequuntur extra de offi. iud. & idem Inno. in c. sæpe col. 3. de appel. & Spe. de off. om. iud. §. iudicis officium, vers. item cum petitur sententia 2. col. & Bald. in addit ad eundem. sub titu. de senten. versic. an possit declarari. col. 6. Idem voluit Bar. in l. 1. versic. Quæro ergo quo iure. col. 4. C. quand. prouo. non est necess. & in l. si expressim. versic. quæro ergo quo iure. col. 7. de appel. & Franc. in c. dilecto. q. 4. extra eod. tit. & Bal. in l. tale pactum §. qui prouocauerit. q. 12. ff. de pac. Anch. & Imol. in clem. 1. in 3. no. de re iud. & idem Anch. consil 73. visis omnibus, col. 1. & Alex. cons. 125. Ponderatis, vers. pro hoc etiam facit col. 5 vol. 6.

3 Licetque iudicis officium nullam præsupponat obligationem, vt in l. qui per collusionem, § fina. ff de actio. empti. & l. Quintus Mutius, ff. de ann. leg adeo ꝙ declarare, vel non declarare nullitatem, in arbitrio ipsius iudicis residere videatur: tamen ex quo officium istud, quod implo-

4 ratur, ex iure partibus competenti insurgit, & tanquã auxilium legale, proprium ipsorum litigatorum in iudicio actionis loco proponitur, quod iudex illud impartiatur, & illi deseruiat necesse est: vt declarat idem Specu. de om. iud §. potest, versic. sed quæ vis est allega. l. 4. C. de postu. & l. metum, §. ex hoc edicto. ff. quod met. cau. & ponit Inno. in d. c. fi. in princ. extra de off iud.

5 Et si iudex denegaret, id est ꝙ iudicium nullitatis coram se propositum cognoscere, absque legitima causa recusaret, faceret iniuriam proponenti, iuxta ea quæ ponit Barto. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqu. quot & æsti. ac esset locus appellationi, per text. & ibi noc in l. 1. C. si sæp. in integ. restit. fu post cum alijs positis per Dom. Fel. in exceptionem col. 2. de excep. & ipse tanquam negligens in administrando iustitiam ad partis damnũ & interesse in syndicatu teneretur, iuxta ea quæ voluit Bart. Bald. &

alij

alij in l. mancipia.C de ser. fug.& idem Barto.in l.4 §.in cum,ff.de dam.infec & in l.1.C quomodo & quando, & in l. non quicquid,§ 1.ff.de iud.& l.fi. ff. de extraord. cogni.& Angel per illum tex.in authen. ut iud. si quo. suffra § uolumus,cum simil. de quibus per Alex. consil. 11. circa.prin.lib 1 & Ang.in consil.186. uisis, col. fin. Tho. Gram.consi.54.

6 Si autem ageretur de nullitate actus extraiudicialis, ueluti contractus si nullitas dolo contrahentium prætenderetur tunc proposita de dolo actione agi deberet. l. eleganter in princ.ff.de dol.l si dolo. & ibi per gl. C. de rei uend & ponit Alex. cons. 122.quoniam,1. colu. lib.6. Si nullitas ex contractu & partium conuentione proueniret,actione ex eodem contractu descendente, agendum foret,l.exempto,§. is qui uiam, ff.de actio. emptio. l. sed Celsus, § si fundus annua. ff. de contrah. empt. & docet utrunque Bar.in l.quæ sub conditione,§ de hoc iure, ff. de cond.inst.& in l.1.C.de thesau.& seq. Anch. in d. cle. 1.col.3.de re iud. Nullitas igit est ius,qñq; iudicis offm, & quandoque actionem, seu exceptionem tribuens.

7 Quod autem remedium istud sit etiam commune auxilium,patet ex se,& probat tex. in l.in causæ, in prin.ff. de mino & non solum auxilium,quinimo nullitas & remedium hoc uocatur,& est mera defensio: ut uoluit Io. And. in nouel.in c.1. de rescrip. in 6. quem sequutus est Bald.in c.1.§ iudices,col.3.uer.quędam sententiæ. de pace iuramen.firman.& in l. scire oportet § fin. ff. de excu. tu.& in l.1.col.2.C.de iur. & fac.igno.& Fel. in c. ex parte, col penult. in princ. extra de off deleg. & Franc. in c. dilecto.q.42.col.3.de appel.& Bald.in l. si quidem, in 3. not.C de except.& in l.peremptoria, col.5. uersic. quæro quid si statim,&c.C sent.resc.non pos.dum uoluit elapso termino ad excipiendum,opponi posse nullitatē,ex quo est defensio,ut ibi per eū, & sequitur Paris. in tracta. de sind.in §.an si snīa est lata, uers. nam quidam, cum simil.

8 Et quoniam appellatio dicitur etiam commune auxilium:vt est tex in l.3 § falsus.ff.tem rat.hab. & l. 1. & 2. C.quan

C.quando prouoc. non est nec. Idcirco loco differentię posita sunt suprascripta uerba (ad irritandum seu irritum nuntiandum actum de quo quæritur.) Hæc enim est propria qualitas & effectus ipsius nullitatis, per quem istud ius & remedium ab alijs differt appellatio namque non principaliter ad irritandum, seu ad iniquitatem, & imperitiam iudicis corrigēdam, ac pronunciatum suspēdendum, seu (attento præsenti statu) extinguendum, competit, ut l.1.in princ.ff.de appel. iunct.l.1.§.fin.ff.ad Turpil.l.cum apud, ff.iud.sol.i.furti.in prin. ff. de his qui no. infa. Sic eam diffiniunt communiter scriben. ut asserit Felyn. in rub. de appel & Alex. consil.189. uiso.col.4.in fi.lib.2. Et quoniam incidit sermo de Alexandro, & Felino, non mireris (lector) si sæpius in præsenti opusculo ipsos citatos reperias: quia cum sint doctores copiosissimi, eosdē multoties solos, uidelicet Alexandrum in consil. & Fel. in lectura (breuitati consulendo) adducere uolui, ut de Alexandro fecit ac faciendum consuluit decis. Neap.cap.in causa.

10 Ad propositum redeundo quod remedium nullitatis etiam pro utroque competat, uidelicet pro irritando actum, qui non est ipso iure nullus, sed ope exceptionis annullandus, ac etiam pro declarando & enuntiãdo actũ ipso iure nullum, habes exempla toto tit. C. si à non cōp. iud. iunct tit. C. quando prouoc. non est neces. & ff. quæ sent. sine app. rescind. & probatur in l. si mater. C. de contrah. empt. & §. alio autē, cum §. seq. insti. quib. mod. test. infir. & in cle. pastoralis, in fi. de re iud. cap 1. de iur. cal. in 6. cap. primates. 2. quæst. 1. & in capitulo, cum dilecta. de rescriptis, & ponit Franc. in c. dilecto. q. 4. & q. 14. de appellat. & sępius in fine Decretalium reperies huiusmodi uerba (irritandum duximus) ut in c. in nostra. in fi. de procur. c. si in fine, sed uac. c. ut nostrum, c. ex parte, in fi. de app. prout etiam reperies (irritum nuncietis, &c.) ut in c. cum contingat, de off. dele. c. ad audientiam, cap. constitutus, c. dilecti, in prin. c. cum causam, de app. cum simili. ex quibus manifeste colligitur remedium hoc ad-

vtrumque competere.

1 NVLLITAS autem deriuatur a suo primitiuo nullus nulla nullum, sicuti falsitas à falso, veritas à vero, & sic de simil. Nullus verò descendit a non dictione tamē corrupta, & vllus, dictione integra, quasi non vllus. Vllus autem idem significat quod aliquis: vt Cic. in oratione pro reditu suo, quis enim vllam vllius boni spem haberet in eo, cuius primum tempus ætatis palam fuisset ad omnes libidines diuulgatum, &c. & tex. in l. 1. §. hęc autem verba. ibi, nec est vlla sentētia &c. ff. quod quisque iuris &c. & in l. si mulier, §. si dos, ibi, quia ibi est verissimum, nec talem promissionis obligationem vllam esse &c. ff. de dol. & alibi sæpe, ac sæpius, etiam pręsertim apud comicos, reperies hoc verbum nullus sum, quasi dicat perij, & factus sum nihil. nullum igitur esse & nihil esse æquiparantur in iure. l. 1. §. 2. & ibi Dec. in 4. not. ff. quod quisque fur. prout etiam refert & sequitur Aym. cons. 15. nobilis, col. 2. num. 7 & videbimus infra.

Est tamen aduertendum quia nusquam reperi quod de iure digestorum aut. c. legum conditores, hac dictione & vocabulo, nullitatis vsi fuerint, sed per alia verba & elocutiones, quod actus non valeret exprimebant, vt puta nullum irritum, inane, inutile, vel nullius roboris aut momenti existere, non valere, non tenere, nullas habere vires, viribusque non subsistere, non iure, non ritè, vel rectè, aut malè vel perperam & inefficaciter factum, infirmum esse firmitatem non habere, & pro non iudicato, infecto, casso, irrito, nullo, & non rato haberi, & similibus, prout patet infra sub rub. quot & quib. mod. nullitas propo. poss. vbi iura de his loquentia adducta sunt. Sed moderniores nostri vtriusque iuris interpretes, ac etiam Decretalium conditores hac dictione (prout etiam alijs recentioribus vocabulis) indifferenter vsi sunt, vt ex eorum codicibus vbique patet, & cle. ad compescendas, in fi. de seq. po ss. & fruct. & cle. vt calumnijs, post prin. & cle. pastoralis, vers. nos circa. de re iud. ego itaque sciēs iuri operam dantes artem boni & æqui illiusque notitiam,

non

non artem,& fucos uerborum profiteri,ab illisque uerio res potius,quàm disertores sermones desiderari, ut inquit tex.in c.sedulo.38.dist.prout de infimo dicebat Seneca, qui non quærit medicum eloquentem, sed curare scientem, ideò absit(ut dixit Io. And. in reg. infamibus de reg.iu.) ꝙ per sophismata uerborum naturam immutemus,quia non artem benè loquendi discimus, nec facundię oratorum rhetorumque opera damus, quorum officium est falsatis sermonibus figmentare mendacia, prout hęc sunt uerba eiusdem Io. And. ex mente Didimi ad Alex.in c.1.de conf.in 6.& facit tex.in l. quoniam indignum, C.de testib.& l.2.C.commu.de leg.l.2. C. de const.pec.c quamuis,c.indignum,& d.c. sedulò 38. dist. tex & gl.in c morior 1.q. 1. usui igitur uerborum dictorum prudentum nostri temporis adhærens,& nullitatem dixi,& sententias quasi per os illorum ac naturaliter pro ut ipsi scriptas nobis reliquerunt, simpliciter in toto præsenti opusculo recitaui ; dicant quid uelint elegantes, iuuat enim me cum tantis patribus errare, si uerbis præsentibus: ac communi lingua uti, errare est, in hoc(quia peto ueniam) excusandus sum cum non ad pompam,sed pro communi praxim exercentium utilitate duntaxat laborauerim,aggregando authoritates, & loca, & materiā sparsam in ordinem redigendo.

14 Ex præmissis (ad propositum redeundo) quid sit & unde dicatur Nullitas colligi potest, traxit autem originem eadem nullitas ab ipsa lege, & cum ea simul orta est:nam cum primū ciuitates cond. & magistratus creari cœpissent ad humanam audaciam coercendam,& nocendi facultatem reprimendam leges & sacri canones in medio positi sunt negotijs peragendis certas formas inducētes, ad illasque obseruandas uitas hominum adstrinxerunt: ut habetur in l 2.§ quia diuinæ, C. de ue. iu. enucl. l leges sacratissimæ,& l.humanum,C.de leg. c. 1. & c. 1. l. 4.dist ac perpetuo edicto iussum est ab omnibus easdē leges obseruari debere,vt d.l.2 §.has itaque leges & adorare & obseruare &c. & § fi. in auth. de iu. c. iudicem 3.

q 7. in odiumq; ac pœnam transgressorum aliter gesta & lege interdicẽte facta, pro infectis, cassis & inutilibus haberi, ac nullius roboris & momenti fore eadem lex uoluit, & statuendo decreuit ex tuncq; remedium istud in lucem proditum est. ut l. in dubium. C. de leg. l. vnica. C. qui pro sua iurisd. l. pacta quæ contra. C. de pac. l. ex precio. C. si cer. pe. c. quæ contra ius: de re. iur. c. imperiali. 25. q. 2. & in auth. ut med. lib. non fier. sacr. ius circa fi. est bonus text. in c. si religiosus, ibi consensus sic præstitus non teneat, & in pœnam præsumptionis illius, electio ea

15 dem ipso facto uiribus euacuatur &c. de ele. in 6. & hinc dici consueuit, ꝙ annullatio actus est pœna, ut l. senatus. ff. de cõt. emp. per Bar. in l. Turpia. ff. de leg. 1. & in l. prætor ait. ff. de no. op. nun. l. 1. ff. de his quæ pro non scrip. Bal. l. nemo martires. C. de sacros. eccl. & in d. l. non dubium. cum alijs de quibus per Fel. in c. 2. col. 1. de test. post Ab. in c. cognoscentes. col. 2. de const. quod ut dixi est intelligendum, quando annullatio prouenit ratione prohibitionis; secus si proueniat ratione defectus solemnitatis, ut declarat Alex. cons. 90. omissis. col. 1. lib. 7. Et Nicolaus Boer. in dec. parlamenti dec. 1. nu. 16. post Soc. in cons. 112. in princ. uol. 3.

Igitur ꝑ positionẽ legis insurrexit cognitio & remediũ nullitatis, qa ubi nõ fuisset lex nec præuaricatio, ꝑ legẽ nãq; cognitio est peccati, inquit diuus Pau. ad Ro. c. 3. & 4. ex transgressione itaq; & preuaricatione legis nascitur & prouenit uitium & defectus nullitatis,

16 Et equidẽ lex frustra fuisset posita, si contra illius trãsgressores, ac in fauorẽ publici iuris & oppressorũ aliqđ salubre remediũ nõ adinuenisset, potuisset nãq; vnusquisq; inauditus, ac nulla ꝓcedẽte caussa & cognitione ẽt ꝑ nõ iudicẽ rebus ac proprio patrimonio priuari & spoliari, cõtra naturalẽ iustitiã ac propriã substantiã legis, scdm ea quę posuit Ion in c. quę in ecclesiarũ, extra de const. cũ alijs de quibus per Alex. cons. 77. in caussa. col. 4. uersi. nam ratio. li. 2. & Zabarella in cle. 1. § si col. fi. de sequ. poss. & fru. & Philip. dec. cons. 410. col. 4. libr. 5. Ta-

literáq; priuatus & spoliatus quasi nudus & inermis sine auxilio & legis adminiculo remansisset,ad hoc igitur lex ipsa introduxit remedium & ius istud, per quod nil aliud quam ꝙ leges & iura fuerunt cõtempta & non seruata in præiudicium alicuius prętenditur, petiturq; ex integro canonicè & legitimè procedi,& perperam factum, in ir-
17 ritum reuocari,ac de facto factum de facto tolli,& in pristinum restitui debere,iuxta tex.in cle.Pastoralis, in fi.de re iud.c. primates. q.1. c. frater noster 16.q.1.c. 1. & per tot.2.q.2.quòd iudex facere debet nam sicuti fuit facilis ad faciendum, ita facilis esse debet ad perperam factum reuocandum.ut vult tex. in l. 1.§. hoc edictum. ff. simul. uent. no.quem pro singulari ad hoc ponit Roma. singu. 766.possessio.& consi.320.hęc istarũ col.1.in fi. & cons. 69. uiso col.fi.est gl.in l. si procuratores.in uerbo manu mitti.ff. de iu.fis.& ĩ l.si minor,in prin.ff. de euict.fuit celebre dictum Inn.in c.dilecti.& c.querelam.col. 2. extra de elec.qđ magni facit Fran.in c. 1. in prin. de relig. do. in 6.cũ alijs de q̃bus ꝑ Alex.ad propositũ.cons.5.in caussa.col.2.uer.nã primo.li.2.& cõs.52.in caussa,col.2.li. 7. & cõs.179.in caussa in fi.li.6.plura cumulat Fel.in c.qualiter.1.col.7.uers.3.limita de accu. cum si.

Per hoc igitur remedium uocabuntur, audientur, & defensabuntur non uocati, non auditi,nõ defensati, merita causarum discutientur, ueritas patefiet, ac leges & iura publica tenebunt,omnisq; dolus, fraus & machinatio excludetur, & tuta remanebit ĩter improbos innocẽtia;& propterea nõ immerito lex uocat remedium istud auxilium cõe,& meram esse defensionẽ dixerũt Io. And. Bal. & alij legum uertices,ut diximus suprà.

18 Si est ergo iuris remedium, legum tu tamen, pœna temerariorum,auxilium cõmune, & uera defensio oppressorum,& ob publicã caussam introductum, ꝙ sit fauorabile & benignè recipiendum dici cõueniet,cum in commune utile sit,ut in simili dixit tex.in l. si q̃s in graui.§.hi quoque ibi:quia in commnne utile est,&c.ff.de Sena. Sil le.l.de pupillo.§.publicam caussam.ff.de op.no. nun.l.1. §.fi.

§.si C.de cad. toll. l.prouinciarum,in fi. C de feri. l. actio ne.§ Labeo.ff.pro socio cum aliis, de quia . per Pau. de Cas. cons.23 uiso puncto,col. 2. relato & comprobato p Dec.cons 669 uiso & perlecto, nu.5. li 5. & de quo per eundem in cons 10.uiso col. 1 in fin. & consi.660. reuo catur,nu.6 & faciunt ea quę posuit Alex cons. 113. viso, col. 1. li.5. dum loquitur de remedio appellationis quod est fauorabile: qa est defensio, quod etiam ponit R.ter. decis. 364. cum iura in no.

Et si ex hoc lites protrahuntur, & litigatores in expen sis ac longitudine causę defatigantur,ibi ipsis : qa magis canonicè procedere debuerant, non alteri imputandum est:quia damnum quod quis suâ culpa sensit sibi & nō alteri imputare debet ex quo uitii caussa & occasio ab ipso procesⅇ.argu.l si.C.de adul & in simili ponit Spe. in tit.de aduoc §.consequēter.col.1. uer. nā tela nocet Ale. cons.105 prope fi li.5. Aym. de Antiq. temp. super q. statut fere nu.33 uers.duodecimo considero , an ubi quod præbēs caussam nullitati etiam opponer.non possit glo. prag.in tit.de ele §. licet dudum in 5. canonica. Illorum igit temeritas & nullus alius sibi ipsis impedimento est, arg.tex.in l.ueteres,in fi ff.de itin. actuq; pri & l siue ma nifesti.§.tandiu.ff.de cond fur.& eorum quæ ponit Rot. 102.fatalia,in fi.in no. fauere itaq; nullitati & huic reme dio,est fauere legibus iustitiæ,& publicæ utilitati ac insolētes & temerarios reprimere , ut facit Papa in c.qua fron te & ibi doc extrà de app. & d c.si religiosus,de ele. in 6.

19 Nulla etenim maior est in iustitia quā nullitas, inquit Aegi in cōcl.342. appellans post Inn.ī c. dilecto,de app. ibidem relatum. Et ideò Bal. non indecedēter monebat

20 iudices,ne per malitiā fingerent sententiam esse ualidā, cum nulla esset:quia ultra damna & interesse partis, tan-

21 quam falsi iudices similitudine iudicii punirētur ut per eundem in l.1.col 3 uer.caueant tamen iudices, &c. C.si a non cōp. iud. & Tho. Fast. caus. 4. dub. 14. super decisio. dominorum de Ro. & facit tex. in c. si quis dixerit iustum iniustum abhominabilis est apud Deum , &c.

uæ h qui dicitis bonum malum, & c. 1 1. q 3.

22 Quandocunq; igitur nullitas allegata apparebit, præſertim ex act s & proceſſo prout plerunq; prætendit, ex quo tunc dr̃ euidens & notoria, ac oẽm calumniam exclu dens, oĩno per iudicẽ reuocanda eſt, ut docet Bar. & doc. in l. 3 §. condemnatũ. ff de re iu. & Canoniſtæ in cle. ut calumniis, eo tit. cum aliis de quibus per Alex. conſ 282. col. 1. nu. 3 li. 6. conſ 69. nu. 17. li 4. & conſ. 77. nu. 2. lib. 2. & per Dec conſ 8. nu 7. lib. 1.

23 Si uerò nullitas propoſita non ita appareret: ſed altiorem requireret indaginẽ, qm̃ (ut experientia docuit) nullitas ſæpe in iudicio proponi t, ut lis in longũ protrahat, idcirco tunc non ratione ipſius remedii intentati, qd̃ legitimum & fauorabile eſt ex ſui natura, ſed ratione dubietatis & calumniæ præſumptæ ac conceptę in proponẽte, ſuper qua lex diſponit, remediũ & cognitio huiuſmodi parum fauorabiliter & benignè in iudicio recipiẽtur, arg. tex. in l. qui exceptionem. ff. de cõd indeb. Et ſentit. Bal. in l. ſi quis inconſcriben col. 3 uerſ. Tertio caſu. C. de pact. & faciunt ea quæ in ſimili congerit Aym. cõſ. 115. in hac cauſa, col. 3. in 1.

24 Nam ratione dubietatis fauendũ eſt ualiditati, & pro ea aduerſus nullitatem capienda interpretatio. l. ſi pars. ff. de inoſ. teſt l. ſi inter. in fi. l. quotiẽs ff. de reb. dub. l. Si quando ff de leg. 1. eſt deciſio. Rot. 568 utrum ſi contra uerũ, in antiq; hinc udemus ꝙ pro ea, uidelicet ꝙ actus ſit ſolemnis & ualidus, quouſq; de contrario non cõſtiterit, præſumitur ut in gl. in l. ſi poſt diuiſionem, in uer. nõ poſſe. C. de iur. & fact. ign. & ponit Bal. in l 2. in fi. C. de edict. diu. Adr. tol. & in l ſcriniarios c. de teſt. mili. Abb. poſt gl. & alios in c. ſicuti. col. 3. uerſ. ſed quia ſupra, de re iud. cum aliis, de quibus per dec. Conſ. 11. diuino igitur. col. 5 uerſ. uiſis lib 1.

25 Prout etiam quando actus habet debitam formam vt ſuſtineatur habilitas perſonarum præſumitur. c. in præſentia, ubi Abb. de prob idem Abb. in c. cum uirum, in 4. not. de reg. iur. notat. Bal. in l. cum te. col. 1. C. de prob. & l.

& l. 1. circa. fi. C. de prec. imp. off. est decis. Rot. 343. Nota ꝙ non præsumitur in antiq. & decis. 6. in no. Aegid. cōcl. 134. habilitates ponit. Dec. d cons. 11. col. 5. vers. visis igitur. vol. 1. & cons. 682. col. 2. lib. 5.

Et regulariter in dubio (vt dixi) capienda est interpretatio ꝙ actus potius valeat quam pereat. l. quotiens. ff. de
26 ver. obl. hinc est quod ex duobus factis illud semper fingitur præcedere, quod facit actum valere, vt est doc. Bar. in l. nō solū. § sed vt probari. ff. de op. no. nun & Bal. in l. cum in testō § hæc verba. ff. de hęr. inst. ponit Alexan. cons. 81. lecto. col. 4. vers. & cum fuerit. lib. 3. & cons. 112. super col. 1. li. 5. vt puta si eadem die constet appellatum, & desuper præsentatam commissionem seu rescriptum, etiam ꝙ non constet, ꝙ appellatio præcesserit, nihilominus ex quo super futura appellatione rescriptum impetratum non valeret. c. si. de rescr. c. 2. de appel. ut sustineatur commissio, præsumitur appellationem præcessisse, & commissionem subsecutam: vt tenet Rot. dec. 210 si immediatè, in no. & faciunt ea quæ ponit deci. Neapol. 386. Si vno. 3. per totam egrè, conclus. 100. commissio.

Sicuti contrà ad sustinendam sententiam excommunicationis non præsumitur, quòd appellatio sententiam præcesserit; sed asserenti illam pręcessisse incumbit onus probandi. vt not. Io. And super gl. pen. in c. venerabilibus de sent. excom. in 6 & tenet Rot. 317. Not. ꝙ vbi aliquis. in ant. cum alijs de quib per Feli. in c. apostolicę col. 7. vers. adde etiā, de excep. & in c. pastoralis, col. 3. de rescr. & ca. cum tu, col. 3. de test.

Item excusatio vnius ex condelegatis in dubio pręsumitur precessisse, ad hoc vt gesta per alios sine eo, sint valida, vt ponit Bissiguet. decis. 1. sub ti. de Præsump. ex eadem regula expeditio literarum ad beneficia, ad euitandam nullitatem processus tempore debito facta præsumitur, docet Cassad. super regul. deci. 3. cum duabus sequ. & Gomez super eisdem regulis in compendio vtriusque signaturæ, folio 82. v 1. sicul. & est aduertendum. Sicuti etiam præsumitur

quod mors impetrationem Beneficij præcesserit, etiam quod sub eadem die vtrumq; reperiatur, vt per Cassad. dec. 21. de præb. & eundem Gomez super reg. de verisimi li noti. in 6. q. & ꝙ quis acceptauerit benefi. intra mensem datum ad acceptandum, ut inquit Rot. decis. 525. No. ꝙ sufficit in anti. & 629. si aliquis, eod. lib cum si. In dubio itaq; præsumimus quod actus valeat, & præsumptio est validitas superat omnes alios præsumptiones, vt scrip. Deci. in c. quoniã abb. col. 6. de of. deleg & in cons. 448. vis tota col. 3. nu 17. & latius, consi 77 col pen. li. 1. & cons. 344 applaudent, in fi. lib. 3. & facit tex. in d. c. nisi de præb. quem in not. casu alleg Rom. sing. 15. quòd si
27 delegatur, quinimo vt actus valeat relatio ad aliud fieri debet, si congruè fieri potest vt docet Bal in l. pactum qđ dotale. q 15. C. de collat. licet ad effectum quòd actus nõ valeat, relatio ipsa fieri non possit, vt per Bart. in l. cum vulgari. ff. de do. præleg. no. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. Card. in cons. 68. in q. cum alijs de quibus per Dec. cõs. 11. diuino igitur, col. 7. ver. comprobatur, hoc lib. 1. & d. cons. 77. nu 3. & 5. & latius ponit Aym. cons. 52. quietatio, & cons. 70. in contractu nu. 4.
28. Insuper quia annullare & destruere actũ, dicitur pœna vt supra diximus, & constitutio annullans censetur pœnalis, propterea in dubio materia hæc non videtur extendenda, per tex. in c. ecclesia nostra, versi. deniq; statutum, extra de elect. & per regulam Odiosa restringi, & fauores conuenit ampliari, & in terminis voluit gl. in cap decet. §. ordinarij. in verb. processus, de immu. eccl. in 6. quam declarat, & multum commendat Abb. in c qua fronte, col. 2. de appel. & c. cognoscentes. col. 1. de constit. & Fel. in c. 2. extra de test & Cassad. decis. 6. de præb. in fi Anch. consi. 295. pro clariori, col. 2.
29 Si ergo (concludendo) nullitas proposita sufficienter apparebit remedium istud ac ius dicendi nullum benigne ac fauorabiliter recipi conueniet, per ea quę primo loco diximus, maximè quando nullitates præpositæ non simpliciter figuram ac solemnitatem iudiciorum, sed de-

fensio-

fensionem partis, & causę cognitionem, ac naturalē iusti tiam concernent, prout est defectus citationis, iurisdictionis mandati, & causę cognitionis, vt simili distinxit.
30 gl. in verb. defensiones. in cle. Sępe. de verb. sig. & latius dicam dum ponam de eisdem sed si fuerint alię nullitates non ita releuantes, vel quòd de his parum constiterit, tunc ob præsumptionem validitatis actus, præsumptamq; calumniam proponentis, ac pœnalitatem, non
31 ita fauorabiliter & benignè recipiētur, & propterea bonus iudex ex meritis causæ animi sui morum informabit ac omnibus maturè consideratis & circumspectis, quid agere expediat, secum deliberabit, & in dubio veritatem ipsam sequi, & causę expeditioni fauere, ac litibus finem imponere debebit. arg. tex. ī cle. vt calumniis, de senten. & de re iud. l. 2. C. de fal. aut quę supplicatio. C. de preci. imp. offe. c. suscitata, extra de in integ. rest. & facit glo. in c. super eo. in verb. tenebit, de offi. deleg. & l. fi. C. de ord. cogn. ad illius namq; officium principaliter spectat lites diminuere. l. quidam æstimauerunt, in fi. ff. si cer. pet. l. 2. in prin. ff. de aqu. plu. arc. l. properandum, in princ. C. de iud. pro quo summa ope, antiqui legum conditores nixi sunt easdem lites nūc antiquorum declaratione, nūc verò nouorum iurium editione, prout possibile fuit, reprimentes, & coarctantes, vt habetur in procœ. 6. Decr. & patet toto tit. C. ut inf. cer. tem. & de temp. app. per totum. & d. l. properandum, cum si. Ita tamen ad expeditionem properet iudex, ne legitimas defensiones partium abripiat, neve præcipiti persuasionem condemnet, quem cul pa non grauat, aut erubescenda varietate immutet postea quàm iusserit: ut inquit tex. in l. fi. C. de modo mulc. Maturè igitur & deliberatè ad sententiam properet, & causam expediat his modo & forma quibus docet text. aureus in c. Deos omnipotens 2. q. 1. c. quæro. 6. q. 1. c. iudicantem. 30. q. vlt. c. summa ope. 11. q. 3. iudices. C. de iud. cum si. de quibus ad propositum per d. Parid. in tract. synd. in §. an si iudex ex forma, col. 2. vbi plura & notabilia dicta posuit.

Ex his breuiter habes quid sit nullitas, siue ius dicendi nullum, vnde dicatur ac originem traxerit, & quãdo pro fauorabili seu odiosa habenda sit.

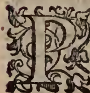
Et quamuis hic ex antiquorum ordine quotuplex sit nullitas poni deberet, nihilominus etiam quod ipsa ex variis & multiplicibus causis oriri possit (vt infra videbimus) quia eadem nullitas quoad se vnica est & simplex, neque vllam, ratione sui patitur sectionem propterea hanc rubricam dimittendo, prosequendo vtiliora, dicamus primò de modo videndi processus & cognoscendi nunquid sententiæ sint ex aliquo defectu nullę, quod erit pro iuuenibus speculũ, quo nullitates ipsas speculari, & facile illas cognoscere poterunt.

IN RVB. SEV TITVL. De modo & ordine, &c.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictionis defectus primo loco quærendi sunt, quia est ponere falcem ad radicem.*
2 *Iurisdictionis ordinarię defectus & nullitates quæ esse possint.*
3 *Iurisdictionis delegatæ defectus & nullitates qualiter considerabuntur.*
4 *Nullitates ex defectu & inhabilitate principalium litigatorum.*
5 *Nullitates ex defectu mandati & potestatis comparentium.*
6 *Citationis defectus & nullitates.*
7 *Nullitates ex defectu processus.*
8 *Nullitates ex defectu solẽnitatis, ac formæ ipsarũ sententiarum.*

De modo & ordine videndi processus, & cognoscendi nunquid sententiæ sint ex aliquo defectu nullæ.

OSTQVAM primo loco vidimus q̃d sit nullitas, ac vnde dicatur & proueniat, & nũquid sit odiosa vel fauorabilis, cõsequẽs est, vt antequã ad vlteriora pgrediamur, al quid circa modũ reperiẽdi & cognoscẽdi nullitates ipsas

ipsas de quibus agere intendimus, ac etiam pro faciliorẽ cognitione & memoria eorum, quæ sparsim & latiori manu inferius dicturi sumus, hic sub breui compendio, etiam omissis scribentium autoritatibus, summatim præmittamus, vt euidentius pateat quot & quales sint defectus quibus sententiæ & processus impugnari possunt, de quibus principaliter in præsenti libello tractabimus, illisque sit breuiter decursis, ut sciant litigatores & se defendere, & ab illis, priusquam fiant præcauere.

1 Dico igitur eum, qui de viribus processus ac sẽtẽtiæ disputare, & defectus si qui interfuerit detegere contendit, in videndo processum, cautum esse debere, vt in primis ponat falcem ad radicem, id est, diligenter quærat primò de iurisdictione & potestate iudicantis: quia cum illa sit basis & lapis angularis ac præcipuum fundamentum iudicij, eo sublato cætera corruent.

2 Videatur itaque primò: vbi & qualiter ex processu cõstet de potestate, qua usus est in procedendo is, qui ius dixit. siue vti ordinarius, siue tanquam iudex ab alio delegatus processerit: nam si formiter de potestate huiusmodi non constiterit: sententia & processus regulariter nõ valebunt.

Et si tanquam ordinarius iudex processerit, & satis cõstet quod tempore processus fuerit seu haberetur pro tali erit videndum nunquid fuerit iudex competens, ratione rei, seu causæ, litigatorum, temporis, & locis.

Ratione namque rei seu causæ, etiam ordinarius põt esse iudex incompetens, puta ꝙ causa esse meri vel mixti Imperij, & iudex pedaneus, vel ex municipalibus magistratibus, extiterit, aut causa sit ciuilis & ciuiliter mota, & iudex qui cognouit fuerit latrunculator, & ad maleficia deputatus, vel econtra quod iudex ciuilis cognouerit causam criminaliter motam, vel fuerit iudex secularis, & causa ecclesiastica & spiritualis, aut iudex ad certã speciem iurisdictionis, ac ad determinatas causas, puta executiuas breuiores, vsurarũ, causas fiscales, causas ædificiorum

ficiorum,cauſas ripales,ſeu mercantiles, vel ſimiles, iuriſdictionem illius limitantes deputatus : & ipſe cognouerit, cauſam ſub ſpecie ſuæ iuriſdictionis non comprehenſam, aut cognouerit & ſententiam protulerit in cauſa ad eius curiam non deuoluta, puta quòd non data negligentia domini feudi . ordinarius cognuerit cauſam feudalem,vel Metropolitanus,cauſam ſubditorum ſuorũ ſuffraganeorum , antequã appellaretur ad ipſum, aut iudex Romanæ curię cognouerit cauſã ad eãdẽ Romanã curiã legitimè nõ deuolutã ſiue ꝗ iudex ſe intromiſerit in cauſa propria , aut ſedi Apoſtolicę ſpecialiter reſeruata: vel ſimilibus ſub poteſtate ſua non cadentibus .

Ratione litigatorum iudex etiam ordinarius poterit eſſe incompetens,puta quòd ſit iudex ſecularium,& litigatores ſint Eccleſiaſtici vel alias ratione domicilij, rei de qua agitur,cõtractus ſeu delicti vel quaſi notoriè non ſubditi,aut vigore priuilegij a lege,vel ab hoĩe conceſſi, & iudici notificati, exempti,aut per mortem ab omni viuentium iuriſdictione ſubſtracti & ſeparati.

Ratione loci erit incompetens, ſi extra territorium ſuum,vel in territorio:ſed in loco exempto , vt in eccleſia cum eſſet ſecularis iudex aut extra locum ſolitum maiorum,in quo ius dici conſueuerat,iudicauerit,maxime quando eſſet locus inhoneſtus , vel partibus non tutus : quia iuriſdictio contentioſa ſuis territorio , & loco deſignatis circunſcribitur.

Ratione temporis iudex erit incompetens , ſi tempore,quo non erat amplius iudex , vt quia finierat , vel aliter expirauerat magiſtratus , vel extra tempus inſtantiæ ipſius cauſæ,ius dixerit,aut tempore, quo iuriſdictio,ſeu officium ſuum erat ſuſpenſum , & conquieſcebat, puta tempore noctis feriarum vel tempore quo ad erat. Ibidem maior magiſtratus, vel quando iudex aliquo impedimento naturali, ſeu accidentali iuriſdictionis impeditiuo detinebatur,vt quia erat effectus mente captus,ſurdus,mutus,uel notorius hæreticus,aut ſuperiore publicè excommunicatus.

Siue iudicasset tempore quo iurisdictio facto partium suspensa fuerat, veluti pendente dilatione, aut proposita formiter legitima recusatione, seu appellatione, vel relatione, aut remissione facta ipsius causę ad superiorem (licet hoc casu potius sit finita quàm suspensa iurisdictio) vel consultatione, seu quauis alia dilatione a iure, vel ab homine concessa pendente, vel ꝙ processisset in causa similiter lege permittente, puta in causa petitorum, possessorio pendente, suspensa, aut post allegatum iustum & rationabile ex parte litigatorum, vt infirmitatis, carceris obsidionis, vel custodię, seu vinculorum, aut loci, seu itineris propter bella, hostilitates, capitales inimicitias, pestem notoriè nõ tuti impedimentum, aut coram alio pari, vel maiori magistratu super eadem re præuentionem & litispendentiam: his etenim casibus suspenditur adeò, & impeditur iurisdictio, vt efficaciter & validè exerceri non possit.

Considerabitur etiam, si is qui ius dixit, erat iudex solus vel associatus: & si fuerint plures, nũquid maior pars iudicauerit, & nunquid tempore sententiæ, se simul congregarint, & simul sententiam tulerint. Item si tempore latæ sententię erant certi de illorũ iurisdictione, vel potius ex processu constaret, ꝙ dubitabant, vel errabãt circa eam puta cum essent iudices ordinarij, tauqnam iudices delegati pronunciauerint, vel econtra, aut dixerint quatenus nobis competat iurisdictio, &c. aut usi fuerint aliquibus verbis dubitationem circa fundamentum iurisdictionis demonstrantibus, quod etiam procedet, si vnus duntaxat foret iudex.

3 Et præmissa quæ diximus de iurisdictione iudicis ordinarij, a fortiori in delegata, quæ lõge debilior est locum sibi vendicabunt, circa quam, vltra superius dicta, erit etiam diligenter aduertendum primò, vbi, & qualiter cõstet de huiusmodi delegatione: quia pro ea regulariter non præsumitur. Et posito quòd legitimè de ea constet, aduertendum erit nunquid per similem delegationem competierit illa potestas, qua usus est delegatus in

tali

tali causa considerando potestatem, & voluntatem delegantis, capacitatem ipsis delegati, & rem seu causam delegatam.

Delegantis potestas considerabitur circa hoc; videlicet nunquid fuerit talis, quod alteri potuerit iurisdictionem seu cognitionem demandare, puta si erat iudex ordinarius, seu delegatus a principe. Item si delegationis tempore eã, quam alteri dedit, habebat ipse iurisdõnem habitu, & potentia tunc ad actum reducibili: nã si præses antequàm ingrederetur prouinciã sibi decretẽ, vel priusquam fuissent sibi literę suę iurisdictionis præsentatæ, aut priusquam confirmaretur (casu quo in officio seu dignitate sua esset quis confirmandus) & possessionem officij actualiter nancisceretur, vel priusquam constaret de impedimento collegę, quando fuissent dati cum clausula, ꝙ si non omnes, &c. Alij causam subdelegasset, nihil faceret, cum eo tempore haberet solùm iurisdictionem habitu, & non actu: sibi non competeret adhuc illius liberum exercitium, licetq; ex post illud sibi superueniret, putà quod prouinciam ingrederetur, vel præsentarẽtur literæ, &c. Tamẽ delegatio intempestiuè, & nulliter prout ex tunc facta, non conualesceret, frustra ergo alteri daret, quod ipse non haberet: propterea si iurisdictio delegantis quouismodo foret suspensa, vel impedita, aut cessaret tempore delegationis vel ratione loci in quo fieret, puta quòd delegans mandasset, vt ipse subdelegatos in alieno territorio, vel vltra duas dietas, aut quod in loco minus insigni, causam cognosceret, non valeret cum effectu talis delegatio.

Voluntas etiam eiusdem delegantis erit admodum cõsideranda, quę ex facie delegationis apparebit, videlicet nunquid delegatio sub aliqua conditione, vel modo emanauerit, aut si cognitio, vel diffinitio totius negotij, vel solius partis, aut cognitio tantum commissa extiterit uoluntas etenim delegantis, & mandati forma ad unguem seruanda sunt.

Erit insuper animaduertendũ, nunquid voluntas prima

ma delegantis, ex post tacitè, uel expressè cessauerit, puta si delegans eandem causam alteri ex certa scientia cōmisisset, uel illam ad se aduocasset, aut expressè, ne ulterius in eadem procederetur, delegato inhibuisset, vel si constitisset de subreptione aut obreptione ipsarum literarum delegationis, maximè quando ab alio iudice causa euocata fuisset, aut morte naturali, uel ciuili ipsius delegātis, re integra contingente iurisdictio ipsa expirasset.

Capacitas delegati in hoc considerabitur, uidelicet nunquid tempore delegationis fuerit capax iurisdictionis: nam aliqui natura, aliqui lege, aliqui moribus, ne iudices fiant prohibentur. Natura, ut mutus, cęcus, surdus, perpetuo furiosus, mentecaptus, impubes, & alij qui animi iudicio & intellectu carent vel saltem illum habent impeditum. Lege ut sint à senatu & cœtu proborum ob obliquam illorum notam & culpam semoti, prout sunt excommunicati, id est à cætu fidelium segregati deportati seu relegati uel banniti, notoriè incestuosi, raptores, malefici, hęretici, schismatici, iudæi & alij, quos ecclesiasticæ & sæculares leges infames pronunciant.

Moribus, vt serui, religiosi, monachi, fœminæ, & similes qui regulariter (si ex certa principis scientia aliter nō disponatur) iudices fieri non possunt, licet quando ciuili ratione sunt incapaces, si uitiū seu defectus non sit totaliter notorius, contra illos esset excipiendum, quia aliter gesta per illos ipso iure ualerent.

Causa etiam quæ delegatur considerari debet, puta si tempore delegationis pertinebat ad forum delegantis, & ad illius curiam fuerat legitime deuoluta, & nunquid fuerit talis, quæ de iure ciuili potuerit delegari, & hoc si fuerit in loco ubi ciuile ius Romanorum principaliter obseruetur, quia canones de hoc parum curarunt. Et præmissa tam de iudice ordinario, quàm delegato latius ponuntur & declarantur infrà, dum ponitur de nullitate ex defectu iurisdictionis, vbi casu occurrente uidere poteris.

POSTQVAM patronus causæ sedulò ac diligēter cir

ea iurisdictionem animaduertit, & comperto quod is qui sententiam dixit, fuerit iudex competens, consequenter uidebit de personis litigatorum, videlicet nunquid fuerint iudicii capaces, & tales quales se in iudicio gesserunt.

4 Et si iudicium fuerit per ipsomet litigatores principales agitatum, uidebit nunquid aliquis ex eis fuerit ex illis, qui ob naturale impedimentum, iudicij funditus incapaces existunt, quales sunt infans, mutus, surdus, mente captus, aut perpetuò furiosus: quia cum in talibus iudicium non possit radicari nec pedem figere, sententia etiam in illorum fauorem lata non ualebit, prout etiam si ciuili ratione esset omnino incapax, vt seruus. Sed si fuerint absque illorum culpa, sed ipsius naturæ vitio, aut aliter inhabiles, non tamē penitus incapaces prout sunt minores uigintiquinque, filiusfamilias, prodigus cui bonis est interdictum, uel monachi aut religiosi fiscus, aut ecclesia quę funguntur iure minorum, tales quo ad illorum commodum & utile habiles, quo uerò ad incommodum & præiudicium inhabiles reputātur: ideo sententia pro illis legitimè non comparentibus lata, erit ualida; sed contra illos non tenebit.

E contra si fuerint ob aliquam illorum culpam aut delictum inhabiles & à iudicio remoti, puta excommunicati, banniti, aut tales quòd prętor illis denegasset audientiam, uel similes quibus culpa & delictum patrocinari non debet sententia pro eis dicta non ualebit, sed contra ipsos manebit firma, hic odio, ibi fauore, iudicio claudicāte, prout plenius præmissa declarant infra, dum ponit de nullitate ex defectu inhabilitatis comparentium.

5 Si uerò comparentes alieno nomine in iudicio interfuerint, uidendum erit qualiter de eorum potestate constet: nam si non apparebit, nullitas de plano procedet, si constabit diligenter inspiciatur, & consideretur tenor, & continentia eiusdem potestatis & mādati, & nunquid causam illam legitimè comprehendat, & sub se complectatur: quia sępenumero mandata huiusmodi defectuo-

sa, &

sa,& ad causam impertinentia reperiuntur. Item aduertatur, si ille talis comparens tempore quo comparuit, habebat notitiam huiusmodi potestatis ab illo sibi traditæ: quia priusquam hoc cognouerit, se pro tali genere, & potestatem illam, quam ignorabat, exercere nequiuit.

Cõsiderabitur insuper si mãdatũ, & potestatis datio ex aliquo fuerit inualida, & inefficax ratione cõstituentis, uel constituti, aut formę ipsius constitutionis.

Ratione constituentis inefficax esse poterit, si ex aliqua causa præfatus constituens, aut substituens administrationem illius rei, seu causæ, in qua constituit non haberet, uel tũc esset aliquo modo à iure, uel ab homine suspensa aut impedita: quia si ipse non habet alteri non dabit potestatem rem in iudicio deducendi.

Ratione constituti, puta si ipse constitutus talis officii esset incapax, ut sunt illi, qui neque pro se neque pro aliis possunt in iudicio interesse: sed omnino sunt incapaces, prout de naturaliter impeditis diximus, ac serui, monachi, religiosi, minores, excõicati, & alii qui nõ habent legitimam personam, saltim pro aliis in iudicio standi.

Ratione formæ ipsius, considerabitur mandatum, qm̃ si careret aliquo substantiali, uel non esset in forma solita & probante, uel ex eo resultaret aliquod uitium uisibile sibi fidem derogans, non prodesset, uidebitur ẽt nunquid habuerit debitas iuris solẽnitates putà, si emanauit cum decreto pretoris, uel consensu superioris uel rectoris, qñ constituens foret de his qui aliorum auxilio & potestate reguntur, & fari pñt, ac sit sub solitis hypothecis, & ꝙ præsens, & uolens ac pręsenti, & petenti, & ex rationabili causa fuerit constitutus, uel si ipse principalis eloqui non posset, uel foret absens, nunquid ipse iudex ad instantiam administratorum uel ipsi administratores cũ decreto ipsius iudicis, constituerint, & similia.

Pręterea si constituens fuisset uniuersitas aut collegiũ considerabitur, nunquid tpe constitutionis fuerint legitimè congregati, & expressa (quando possibile est) in ipsa constitutione noĩa constituentium, & si saltim a duabus

bus partibus ex tribus eiuſdē, & ad cauſas duntaxat præſentes, fuerit conſtitutus. In ſumma erit conſiderandum, nunquid conſtitutio peccet in materia, uel forma.

Vtile etiam fuerit uidere nunquid mandatum ſeu poteſtas huiuſmodi, ante actus confectionem, tacitè, uel expreſſè expirauerit. Expreſsè ut ſi conſtituens eundem cōſtitutum reuocaſſet: & ſuper hoc iudicem, ſeu partem certioraſſet, tacitè, & præſumptiuè, puta alterum procuratorem in eadem cauſa conſtituendo, uel eandem per ſemetipſum ſimpliciter & abſque proteſtatione pertractando, ſeu liti & cauſſæ huiuſmodi cedendo, aut (exempli cauſſa) eccleſiam cuius occaſione fuerat datum, naturaliter ideſt per obitum, aut ciuiliter ut per reſignationem, translationem, religionis ingreſſum, priuationem ſeu quamuis aliam amiſſionem, uel dimiſſionem, perdendo: nam ceſſante finali cauſſa, propter quam fuit conſtitutus, ceſſare uidetur & ipſa conſtitutio: quia ob præſumptam eiuſdem conſtituentis mutatam uoluntatem, reſolui & reuocari cēſetur prout latius declarantᵉ p̄miſſa īfra ſub rub. de nullit. ex defect. in hab. ſen. mand. comp.

6 Et ſi principalium litigatorum, ac pro eis comparentium perſonæ repertæ fuerint habiles & legitimæ, tunc ad citationes recurrendum fuerit, perquirendo, ex proceſſu, nūquid debita citatio actuū de quo quæritur præceſſerit, & ſi nulla apparebit, clarū erit, quia abſens nō vocatus damnari nō potuit: ſi citatio p̄ceſſerit, uideatur an fuerit legitima, & legitimè executa attendendo perſonā citātis, uidelicet nunquid fuerit iudex cōpetens uel an pateretur tunc aliquem ſuæ poteſtatis defectum prout ſuprà diximus. Item ad perſonam citati, putà, ſi fuerit citātis ſubditus. Item ad locum in quo decernitur citatio, putà ſi extrà territorium exiſtens decreuit, & ad locum ad quem citatur, uti ſi ultra duas dietas diſtaret, aut notoriè non eſſet tutus, & ad tempus pro quo quis citatur, putà ſi tempore feriato in honorem Dei, ac ſub minus breui termino, ac etiam ad formam ipſius citationi putà, nunquid fuerit per iudicem, & ad partis inſtantiam decreta,

& in

& in ea maximè quando iudex citans est delegatus, & erat prima citatio, quæ fiebat de persona in longinquis partibus existenti, si exprimebatur & inserebatur illius potestas, ac nomen iudicis citantis, partis instantis, personæ citandæ, titulus causę, & illud ad quod quis in specie citabatur, & locus ad quem, ac terminus pro quo citabatur, & an fuerit concepta iu forma solita, & per uerbā cõsueta: nā si in aliquo deficeret, uel quouismodo esset æquiuoca, generalis, uel obscura, non redderet citatū contumacem, & actus illius uigore factus non ualeret: erit ēt perquirendum nunquid actus ad quem quis citabatur fuerit loco & tempore in citatione expressis celebratus: quia si alio loco, uel alio tempore fieret, actus nō esset ualidus tanquam absque citatione factus.

Item diligenter aduertendum erit ad formam decreti ipsius citationis, & qualiter iudex citationē exequi mandauerit: quoniam si nuncius, seu executor in aliquo defecerit & formā illam ad unguem non seruarit, non ualebit executio. Itē si citatio fuerit facta domi, uel in ecclesia, aut alias præterquam in personam citandi, uidendum erit nunquid præcesserit debita diligentia de personā reperiendo & si, putà illa domus erat tunc solita habitatio. Item si nuncius talem citationē alta & intelligibili uoce notificarit & affixerit, aut copiam in manibus familiariū dimiserit uel potius oretenus & uoce submissa illā fuerit executus. Item nunquid ad sñiam præcesserit citatio peremptoria (casu quo causa requirat perēptorium) id est nūquid præcesserint trinæ denūciationes, una post aliam cū dilationibus congruis, aut una pro omnibus cū expressione peremptorii, seu comminatione de procedendo ad ulteriora. Itē nūquid ad singulos actus specialiter quis citatus fuerit, quando citandus erat pręsens in loco iudicii, aut etiam quādo absens generaliter ad omnes actus citatus, post generalem citationem semel in iudicio comparuerit: quia etiam isto casu ipse citandus est ad reliquos actus: cum prima generalis citatio per comparationem fuerit circunducta & resoluta.

Et si fuerit processum contra absentē citatū per edicta, aduertendum erit quis iudex, & qua authoritate huiusmodi citationem per edictum publicum decreuerit, cum talis modus citandi specialiter Papæ conueniat, & uideatur nunquid tunc præcesserit saltim summaria cognitio de loco non tuto,& impedimentis: ne citatio ad partem citandam perueniret:& si debitę,id est, si in omnibus locis, uel saltim in duobus ex tribus in citatione appositis ac in locis uicinioribus domicilio citādi, fuerit ipsa citatio publicata,affixa,& copia petentibus tradita. Itē aduertatur nunquid citatio illa quæ emanauit, fuerit generalis cōtra oēs sua interesse putantes: quia talis citatio fieri nū debet,neque arctat,ubicūque certus & legitimus adest cōtradictor. Vltimò uideatur si de huiusmodi citatione executa,cōstitit iudici,antequā sententiā promulgauerit:quia si non fuisset de citatione executa, per relationem executoris,uel aliàs legitimè certificatus, nō debuisset, neque potuisset ad actum alicuius prçiudicij contra absentem procedere prout hæc, & multa alia declaratur infrà sub tit. de nul. ex defe. cita.

7 Postremo si prçmissa omnia legitimè & recte facta recte facta repererit,ad processum recurrendum erit, & uidendum nunquid ordo iudicij fuerit legitimè seruatus, vel aliquid ex substantialibus omissum, aut ordo præpostera tus, puta circa libellū,id est, modum agendi intentatum, litisconteſtationē,iuramentum de calumnia (quando petitur) causę cognitionē,& factā cōclusionem (si erit causa prophana) quæ dicuntur palmites & substātialia ordinis iudicialis,& illis,uel aliquo ipsorum omisſis, uel præ posteratis, sentētia nō tenet, uidebit ēt si fuerint seruati reliqui termini,& ordo substātialis,qui ex stylo ipsius curiæ in qua causa agitabatur,seruari consueuit:quod apprimè erit obseruandum,habita semper diligenti considera tione ad qualitatem causæ,& iuris communis dispositionem ac fori illius stylum & obseruantiam.

8 Et si tela iudici ritè obseruata reperietur, aduertatur nunquid in sententia diffinitiua proferenda, solennitates

tes iuris,adhibitæ fuerunt:uidelicet nunquid ſnīa fuerit ſcripta & in loco ſolito iudiciorū,publicè & corā ſuis officialibus,per ipſummet iudicē, lecta & recitata. Et ſi talia legitimè fuerint adimpleta,uideat ipſam ſniam nunquid peccet in materia, uel forma extrinſeca uel intrinſeca putà nūquid fuerit expreſſe lata contra ius alicuius conſtitutionis, adeo ꝙ ex ſui facie iuris error manifeſtè deprehendatur uel contra ſtatutum , aut conſuetudinem eiuſdem curiæ,uel aliam ſententiā in eadem cauſa latā , quæ in rē tranſiens iudicatam inter partes fecerat ius, & de qua fuerat exceptum,& iudici facta fides , uel ſi fuerit lata cōtra notorium facti,aut iuris,uel ex falſa & erronea cauſa aut a iure reprobata,uel ſi euidēter conſtet de illius iniquitate, aut lata fuerit per falſas probationes contra abſentem dolo aduerſarij inductas,uel per iudicem precio corruptū,aut per ſordes i.gratiam,ambitionem,amicitias, odium metum , colluſionem (iſtis tamen caſibus non irrita,ſed irritanda foret) ſed in alijs caſibus eſſet irrita, ſicuti ēt irrita eſſet ſi fuiſſet lata extra deducta & petita per litigatores adeò ꝙ non fuiſſet cōformis petitioi, uel quòd diffiniuiſſet totum negotium & controueram in iudicio deductam(uidelicet quando res aut iudium erat indiuiſibile)aut omiſiſſet reconuentionem lit hoc caſu magis ſit appellandum , quia ſententia non ēt ipſo iure nulla.

Aduertatur etiam,nunquid ſententia diffiniuit negom, putà quod non ſit abſolutoria neque condemnaton negotio principaliter deducto,uel quia ſit obſcura, eralis non continens certam ſummam in ſe neque p ionem ad acta,aut fundata ſit ſuper incerto & futuentu,putà ꝙ lata ſit ſub aliqua conditione extrinuel intrinſeca de futuro,& non ſtatim adimplebili , b conditione falſa , uel omnino impoſſibili : quia ſimilibus caſibus ſententia ex defectu ſolennitatis mæ ipſiuſmet inualida,& inſufficiens iudicabitur : de his uidere poteris infra ſub Rub. de null. ex de oceſſ.ac ſolen.& for.ipſ. ſent. ubi talia declarātur.

Si præmissa igit, patronus causę (uidēdo processum) diligenter cōsiderabit, de facili, si qui adfuerint defectus, seu nullitates reperiet. Et qm̄ comperta nullitate, necesse est ꝙ corā iudice competenti pro illius cognitione & reuocatione proponatur: idcirco ex īstituto ordine uideamus, quis sit iudex competens in causa nullitatis.

IN RVB. SEV TITVL.

Coram quo, &c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas eorum quæ fiunt extra iudicium coram quo iudice sit proponenda.*

2 *Nullitas eorum quæ fiunt in iudicio, ante diffinitiuam sententiam coram quo proponi debeat.*

3 *Iudex tam ordinarius quàm delegatus in omnibus præterquam in diffinitiuis potest iterum facere quod minus ritè fecerit.*

4 *Appellari potest ab actu seu decreto nullo, & tunc quis sit iudex appellationis competens.*

5 *Nullum dicitur iniquum.*

6 *Appellans seu de nullitate dicens uel aliàs grauatus ad iudicem grauantem remitti non debet*

7 *Nullitas per appellationem ab interlocutoria, tacitè non deuolui tur, secus per appellationem a diffinitiua & nu. 12.*

8 *Nullitas post diffinitiuam sententiam coram quo iudice preponi debeat.*

9 *Iudex ordinarius suam diffinitiuam sententiam nouiter prolatam reformare, seu de nouo pronunciare potest.*

10 *Nullitas coram superiore proponi & deduci potest.*

11 *Iudex & cognitor suæ propriæ iniquitatis nullus constitui debet*

13 *Nullitas ex actis resultans dicitur notoria, & potest à quocumque etiam inferiori iudice cognosci, quia dicitur incidenter deducta, ac super ea necessario non est pronunciandum.*

14 *Iudicis delegati iurisdictio per pronunciationem nulliter factam expirat, & qualiter intelligatur.*

15 *Auditores Rotæ in cognoscendo ordinarij, in diffiniendo delegati*

legati habentur, ideo eorum sententias nullas reuocare non possunt.

16 Auditores Rotæ habent iurisdictionem habitu & non actu, & magis strictam quàm cæteri delegati.

17 Delegati ad vniuersitatem causarum habentur pro ordinarijs, ideo illorum sententias nullas emendare poterunt.

18 Iudices Romanæ curiæ an & qui habeantur pro iudicibus ordinarijs.

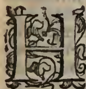
19 Iurisdictio generalis ac generaliter concessa per literas speciales quoad expressa eneruatur & extinguitur.

20 Iudex superior qui per viam nullitatis seu querimoniæ adiri potest, quis sit intelligendus tam in ordinario quã delegato

21 Iudici delegatio nõ ritè procedenti, ordinarius loci resistere põt.

22 Nullitas an possit opponi, & deduci coram executore.

Coram quo possit & debeat nullitas proponi, & quis dicatur iudex competens in causa nullitatis.

HAEC est antiqua quæstio, varijs & diuersis locis, vario & diuerso modo, ab antiquis & modernis doctoribus pertractata, vt patet ex his quę ponit Dyn. in reg. qꝫ semel, in prin. extra de reg. iu & Bar. in l. si expressim, col. pe. versi. Quæro corã quo iudice. ff. de app. & idẽ Bart. in l. si vt proponis. la 1. vbi etiam Bald. colũ. pen. in fin. C. quo. & quan. & in l. si præses. vbi Ang. C. eo. tit. Bald. in l. 4. & l. absentem. versi. 3. oppono & ibi Sal. C. de accus. & in l. iudex postquàm, vbi Imol. & Alexan. & in l. cum quærebatur. ff. de re iudi. Bald. in l. Si aduersus. C. si aduer. rem iud. & in addi. ad Specu. in tit. de senten. col. 1, uersi. sententiarum & in l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. 12. ff. de pact. inno. in c. de cætero. in fi. de re iud. & c. dilecto, vbi latissimè ponũt Doctores maximè Phil. Frãc. q. 29. extra de appel. & Inno. Pan. Fel. & alii in cap. in literis, de offi. dele. & idem Feli, in c. per tuas, circa fi.

de sent.excom.Card Anch.Imo & alij in cle.1.de re iudi. Lanf.de Ori.in c.quoniā cōtra §. interlocutorie. ver. Est tamen notandum.nu.22.de probation. & alibi sæpe.

1 Ex quorum dictis simul iunctis sic dici posse vr.ꝙ aut agimus de nullitate eorum quæ fiunt extra iudicium putà contractum testamentorum,& similium: & tunc nullitas huiusmodi proponenda est coram iudice loci ordinario:quia declarare nullitatē est simplicius iurisdictionis. iō quilibet ordinarius inter illos qui de sua sunt iurisdictione, censetur iudex cōpetens: vt voluit Bal.in l.Si vt proponis la 1. super glo. si quam ibi vocat ordinariā. C. quo.& quand.iud.& Franc.in d.c dilect q 38 in princ.de app & videtur probari in l.si dolo, & l.1. C.de resc.vend. & l.si his C.de præd.mi.l si patet. C. quan prouo.non est necess. in quibus patet ꝙ in simili materia iudex seu rector loci adeundus est:& hoc non habet dubium.

2 Aut agimus de nullitate eorū quæ in iudicio aguntur, & tunc subdistingue,aut volumus agere de nullitate ante sententiam diffinitiuā putà alicuius decreti seu interlocutoriæ,aut agere, & proponere nullitatē intendimus separatim,& absque appellatione,aut simul cum ipsa appellatione,si solam nullitatem proponere velimus, tunc quia iudicandū est ex eisdē actis, nec continentia causæ diuidatur: nullitas coram eodem iudice proponenda est, coram quo cœpta fuit, & pendet controuersia per reg l. vbi cœptum ff. de iud. iunct.l. nulli prorsus C de iudi. auth.& consequenter,cum ibi not. C de senten.l.3. ff.de quib.reb.ad eund.iud. ea. Cùm alijs de quibus per Inno. in c.cum M.in fi.de consti.

Et ꝙ isto casu nullitas sit ꝓponenda corā eodem iudice,& nō alio ēt superiore, tenuit Inn.in c. dilecto,de appel. quē sequitur Bal. in l. si aduersus. C. si aduer.rem iu. & l.1. col.5. ver. denuò quęro. C. quan.prouo.non est necess.Ang.in l ꝑses. C. eo.tit. & Lanf.in c. qm̄ contra. in §. interloc.nu.21.de prob.cū alijs, de quib. per Fel.in c. in literis,col.pe.ver. primò tn̄ declarat, de off.deleg. & Frā. in d.c dilecto.q.27.ver.2.limita. &c.de appel.

3 In omnibus etenim, præterquã in sententijs diffinitiuis pōt & debet tã ordinarius, q̃ delegatus iterum facere quod minus ritè fecit, inquit Spec. in tit.de prol. senten. §. qualiter. col.4. ver. hoc quoque notandum, & Bald. in addi eiusdē tit col.2. ver. processus non rite factus, & facit deci. dominorū.341. dubitatur in no. & ponunt scrib. in l.quod iussit, & l. iudex postquã ff. de re iud. c significantibus c.cum cessante. extra de appel. c.si a iudice. eo. tit.in 6 cap. in literis & c.consuluit. de offic. deleg. cum vulg.quæ ponit Ias.in l.qui per salutem.ff.de iur. iur.

4 Si nullitas deducitur simul cū appellatione ab aliquo grauamine ante diffinitiuã interposita.(pōt nãque a decreto etiã nullo appellari, iuxta tex.in c.exhibita,in fi.de iud c.significauerunt, de excep.ponit. Anton & Franc.in d c.dilecto. q 7. cū alijs de quibus per Alex. consil. 130 ponderatis, circa fi.lib.6.& ponit Bar.in cons. 97. in qōne prædicta in fi.) tūc si nullitas deducitur in iudicio tanquam grauamē pro iustificatione appellationis interpositę, & hoc sit expressum in eadē appellatione iuxta decisionē dñorum decis.7. vers. ex hoc insurgit, in no. & cle. appellari. de appel. Iudex appellationis erit iudex competēs nullitatis, hoc etenim casu nullitas est annexa & inseparabilis ab ipsa appellatione, prout solet notari in c. 1.& c accedēs. cle.2. vt lit.non cōstet. quinimo appellatio hoc casu fundata est super ipsamet nullitate tanquam in iustitia & grauamine, quia omne nullum est iniquum l. scire oportet.§.fi.& l.qui testamēto. vbi Bal. ff.de excu.tuto.& idem Bar.in l.1. col.3. ver.4. oppono. C. de fruct. & lite expen.& in addi. Spec. de sen. col. 18. vers. statu dicit, & ponit Aegid. conc. 343. appellans. vbi dixit ꝙ nulla est maior iniustitia quam nullitas; quod nulliter fit, male fit, & propterea pars grauatur, inquit Bald. post glos. in l. si ut proponis in fi. C.quo. & quand. iud.

6 Et graue esset ꝙ taliter grauatus & appellans, seu per viam nullitatis, aut querimonię ad superiorē recurrēs (iuxta tex. in l.4. in verb. querimoniæ. C. de accusatio. & glos. in verb. debitū in c. concertationi, de appel. in 6. vbi per

Arch & Io. And.& Bal.in d l. si aduersus rē iud.(remitteretur ad iudicē grauantē, quia hoc fieri non dēt.l. eos. C. do appel.c.per tuas,de sent.excom.c.accepta.de appel.ponit Æg concl. 24. Camerarius.nisi aliter ex aliqua iusta causa superiori videretur,ut no.gl.in ver.decis. in d l.eos & est tex.in c. qualiter & qñ de accu. & facit tex in c. olim. de excep.& c.graue,de off.ord cū si. Si verò nullitas non foret expressa in appellatione, neque per modū iniustitię, & iustificationes appellationis in iudicio deducerentur, iudex appellationis a grauamine non posset de nullitate cognoscere,ex quo non pōt se intromittere neque cognoscere de causis nominatim in appellatione nō expressis,iuxta tex.in d.cle appel. Per simplicē igitur appellationē ab interlocutoria nō deuoluitur nullitas, sed grauamē dūtaxat expressum, vt no. in c.vt debit.&c.Romana.de app.& ponit Rot.389.appelletur in no. post Inno.in d.c.dilecto,& tenuit Guid Pap. in tract.de appel q. 67.quāuis secus sit qñ appellatur a diffinitiua. quia tunc et vtilitas ad iudicē appellationis tacitè deuoluitur, & super vtroq; idē iudex cognoscere pōt, iuxta text.in l.quædā mulier.ff fam.ercisc & l.Carmelia pia.ff.de inrepat.& ita tenet Inn.in d.c.dilecto. & ibi Bald.col.2.in fi & Frā. q.19. qui hoc declarat,extra de app & ponit idē Guid.in loco,de quo supra q. 46 & Dec.consi.275 viso,col.3.ver. nec ob lib. 2.Ægid.conclu.97 iudex.

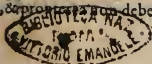
7 Si tractabimus de nullitate post diffinitiuam sententiam, tunc secundum cōem sententiā doctorū distingui consueuit, ꝙ aut processum fuit corā delegato,aut coram iudice ordinario. si corā iudice ordinario, & pretendentes sententiā,nullam petat principaliter eam & ex eisdē actis reformari,habita prima pro nulla,ex quo principaliter de reformatione & incidenter de nullitate agitur, ratione huiusmodi incidentis quæstionis nullitas coram eodēm primo iudice proponetur. & de ea cognoscetur, arg.tex.in l.quoties.C.de iud. tenet glo.in d l.4.C. de acc.n.& l præses.C.quo & quan.& l. 1.C. de sen.c. venerabilibus. post prin.de sent.excom.lib.6.

Sed

8 Sed si nullitas principaliter deducet, ac petatur snīam declarari nullā, tūc erit in optione ipsius grauati coram quo velit nullitatē ostēdere, videlicet nūquid corā iudice primo, vel iudice appellationis: & hæc est cōis distinctio doctorū ꝓut attestat Fel. in c. p tuas. col fi. de sent. excom. post Im. in l. si iudex, de re iu & idem Fel. in d. c. in literis. col. pe. ver. qs dicatur ēt cōpetens ff. de off dele.

9 Potest nāq; iudex ordinarius reformare suā snīam diffinitiuā nulliter prolatam: ex quo p prolationē snīæ quæ nulla est, eius officiū & iurisdictio nō expirat, vt est glos. ordinaria, & ibi Bald & alii in d. l. si vt proponis, la 1. C. quo. & quan & d. l. præses. C. eo. ti. l. 1. iuncta glo. in ver. profertur C. de adu diuer. iud. & d. l 1. C. de sent. l. si accusatoribus. C. de accus. l. fi. Bal. & Ang. C de senten. quæ sine cer. quan. prof. est gl. in c. loci, 35. q. 9. & facit text. in c Diabertum, ibi reiterari oportet, ꝙ male actum est, & c. 7. q. 1. & text. in l. quid tamen. & l. quia. ff. de arb & ponunt Doc. omnes in d. c. dilect. & Felin. in c. qualiter & quādo el 1. col. 21. ver. octauo fallit extra de accu. qd procedet ēt si iurisdictio talis iudicis fuisset protogata, & vigore hmōi ꝓrogatio ꝓnunciasset: qa nihilominus si sententia fuerit nulla, poterit iteratò pronunciare. ita Paul. de Ca. in l. 1. in §. 1. ff. de iu. & in terminis Gu. Pap. q. 462. vtrum iurisdictio prætermittitur. ponit etiam Capitius in 1. decis Neap. col. 7. nu. 26. cum seq.

10 Et ꝙ iudex appellationis, vel superior super cā nullitatis hmōi ēt adiri possit, probat tex. in l. absentem C. de accu. l. 1 § 1. iunct. gl. in ver. iudex q. ff. quę sen. si. appel. rescin c. fraternitatis. de frigi. & male ponit. Bart. & oēs alii in d. l. si expressim. col. pe. cū aliis locis, de quibus supra in prin. & facit qd ponit Alex. consi. 73. nu. 11. & cōsil. 77. lib 6 & hoc maxime ꝓcedit, videlicet qd nullitas sit corā iudice superiore ꝓponēda, qn nullitas p iniuriā ac malitiā seu sordes ipsius iudicis primi prouenirer: qa tunc vlterius coram ipso non esset procedendum: cū nō sit verisimile, ꝙ pronūciet ac declaret id, in quo versatur sua turpitudo, & propterea non debet suæ iniquitatis cognitor

gnitor

11 gnitor fieri, sed iri ad superiorem. vt in d.l. absentem C. de accus. & Iacob. de Aret. in l. eos. C. de app. quem seq. Bal. in l.1.col.4.ver.quinto.quęro.C.quan. prouo.non est neces. Ang. in l.si expressim. col. fi. Franc. in d. c. dilecto.q.27.Bald.in d.l.si vt proponis col.pe.in fi.C. quo.& quã.& Fel in d.c.in literis. col.fin.de off. deleg. Paris de put.in tract.sind.in ver.corruptio.col.1.ver. licet sententia iudicis, & tenet Lap.alleg.1.col.fi.
12 Et hoc casu nullitas corã superiore iudice deducta, totã cãm ac principale negotium deuoluit, prout deuoluit appellatio à diffinitiua: vnde talis iudex nedũ super nullitate quinimo ẽt super principali negotio pñũciare poterit, vt voluit idẽ Bar. in d.l. si expressim col. pen.& d.l. si vt proponis.& l.1.C.quand.prouo. Salicet. in d.l. si prę ses.C. quo. & quan. & Doct. in d.l.4. C.de accus. Abb.in c.cum Ioannes, in fin. de fid. instru. cum alijs de quibus per Alex.consi.179. prospectis lib.2 Bal. in l.2. q.14. C. de rescin. vend. Franc. in d. c. dilectio. q 10.& q.32. vbi not.loquitur.& Lap.alleg 2.cum simi. Abb. in d. cap. in literis in fin.
13 Et est aduertendũ, ꝙ si nullitas resultat ex eisdẽ actis & processu, ex quo tunc dicitur patens & notoria arg. l.siquis legatũ.ff.de fal.cũ aliis, de quibus per Alex. consil.282.col.1.in 3. lib.6. consi 59.nu.17.lib.4. Tali casu nullitas semper cẽsetur incidẽter in iudicio deducta, vt voluit Old.cõsi.205.& Bar.in d l. Si expressum, col.antep.& firmat decis. Neap.283. diu. est, &c. Idcirco de ea taliter deducta & apparẽte nedum idem iudex primus, quinimo quilibet alius etiam inferior cognoscere poterit, cum nulla super ea sit ferenda sententia, sed habita prima pro nulla de nouo super negotio cognoscendum sit. vt in c. fraternitatis. de fri. & male. & c. cum Bertoldus.& ibi. Inno. in fin. de re iud. vbi Papa habita prima sententia pro nulla de nouo pronũciat super principali negotio:& ꝙ de hmõi nullitate ex actis resultante quilibet ẽt inferior cognoscere possit, tenet Bal. in l. si aduer. C.si aduers. rem iud. & Perus. in d.c. dilecto. q.28. versi.
sed

sed limita primò de appel. cum ibidem adductis.

14 Si aũt iudex qui processit & diffinitiuè pronunciauit, fuerit delegatus, ex quo officiũ & iurisdictio ipsius p pronunciationẽ ẽt nullã expirat, vlterius se in causa huiusmodi intromittere nequibit, sed ad delegãtẽ vel alium superiorẽ iudicẽ eundũ erit: vt probatur in sæpe alleg. l. si vt proponis. la prima. & ibi gl. fi. Bald. & alii. C. quo. & quã iud. l. qualẽ ff. de arb. l. si de proprietate. C. si à non competen. iud. l. cum non eo. C. quan. prouo. non est nec. c. in literis & ibi hoc posuit Innoc. & alii post eum de off. deleg. Spe. in tit. de sent. in §. qualiter in 4. col. Et tenet Rot. decis. 341. dubitatur utrum aud. in no.

Quod intellige, dummodo delegatus vsus fuerit mandato, ac seruauerit in procedẽdo illius formã, & sup toto principali negotio, nõ aũt super illius parte aut instãtia, processu pronunciasset: quia tunc eius officium adhuc duraret, & posset de nouo pronũtiare: vt dictum fuit de iudice ordinario. arg. c. examinata & cap. pen. de iud. & quod pönit Rot. 86. Si à pronunciatione, & 69. actorem. & 84. Si auditor. in no. & facit text. in l. quid tamen. ff. de arb. Ita declarat & etiam quędam alia ponit Bald. in addi. ad Specu. de sen. col. 1. post princ. Salic. in d. l. si vt proponi. Doctores maximè Fran. in d. c. dilecto. q. 27. & q. 36. Abb. & Felin. qui super hoc ponit octo limitationes, in d. c. in literis. de off. deleg. Latissimè ponit idem Fel. in c. qualit. & quand. elect. prin. col. 21. ver. sed hac vltimam. extra de accus. ad quos poteris casu occurrente conuolare. Et ad Nicol. Boer. in decis. 6. Parlam. vbi examinat articulum, & asserit iudicatur fuisse hoc non procedere in delegato principis, qui in hoc æquiparatur ordinario. & si nulliter pronunciauit, iterum pronunciare potest secundum ipsum.

15 Est ẽt aduertendũ, q̃ sacri palatii apostolici causarum auditores quoad præmissa habebũtur pro iudicibus delegatis, quoniã etsi habeãt ordinariã potestatẽ in cognoscẽdo, habent tñ delegatum in pronunciando & diffiniendo: & ideo eorum diffinitiuas sententias etiam nulliter

pro-

ca iurisdictionem animaduertit, & comperto quod is qui sententiam dixit, fuerit iudex competens, consequenter uidebit de personis litigatorum, videlicet nunquid fuerint iudicii capaces, & tales quales se in iudicio gesserunt.

4 Et si iudicium fuerit per ipsomet litigatores principales agitatum, uidebit nunquid aliquis ex eis fuerit ex illis, qui ob naturale impedimentum, iudicij funditus incapaces existunt, quales sunt infans, mutus, surdus, mente captus, aut perpetuò furiosus: quia cum in talibus iudicium non possit radicari nec pedem figere, sententiã etiam in illorum fauorem lata non ualebit, prout etiam si ciuili ratione esset omnino incapax, vt seruus. Sed si fuerint absque illorum culpa, sed ipsius naturæ vitio, aut aliter inhabiles, non tamẽ penitus incapaces prout sunt minores uigintiquinque, filiusfamilias, prodigus cui bonis est interdictum, uel monachi aut religiosi fiscus, aut ecclesia quę funguntur iure minorum, tales quo ad illorum commodum & utile habiles, quo uerò ad incommodum & præiudicium inhabiles reputãtur: ideo sententiã pro illis legitimè non comparentibus lata, erit ualida; sed contra illos non tenebit.

E contra si fuerint ob aliquam illorum culpam aut delictum inhabiles & à iudicio remoti, puta excommunicati, banniti, aut tales quòd prętor illis denegasset audientiam, uel similes quibus culpa & delictum patrocinari non debet sententia pro eis dicta non ualebit, sed contra ipsos manebit firma, hic odio, ibi fauore, iudicio claudicãte, prout plenius præmissa declarant infra, dum ponit de nullitate ex defectu inhabilitatis comparentium.

5 Si uerò comparentes alieno nomine in iudicio interfuerint, uidendum erit qualiter de eorum potestate constet: nam si non apparebit, nullitas de plano procedet; si constabit diligenter inspiciatur, & consideretur tenor, & continentia eiusdem potestatis & mãdati, & nunquid causam illam legitimè comprehendat, & sub se complectatur: quia sępenumero mandata huiusmodi defectuo-

sa, &

sa,& ad causam impertinentia reperiuntur. Item aduertatur,si ille talis comparens tempore quo comparuit,habebat notitiam huiusmodi potestatis ab illo sibi traditæ: quia priusquam hoc cognouerit,se pro tali genere,& potestatem illam,quam ignorabat,exercere nequiuit.

Cõsiderabitur insuper si mãdatũ,& potestatis datio ex aliquo fuerit inualida, & inefficax ratione cõstituentis, uel constituti,aut formę ipsius constitutionis.

Ratione constituentis inefficax esse poterit, si ex aliqua causa præfatus constituens, aut substituens administrationem illius rei,seu causæ, in qua constituit non haberet,uel tũc esset aliquo modo à iure,uel ab homine suspensa aut impedita:quia si ipse non habet alteri non dabit potestatem rem in iudicio deducendi.

Ratione constituti, puta si ipse constitutus talis officii esset incapax,ut sunt illi, qui neque pro se neque pro aliis possunt in iudicio interesse:sed omnino sunt incapaces,prout de naturaliter impeditis diximus,ac serui,monachi, religiosi,minores,excõicati, & alii qui nõ habent legitimam personam,saltim pro aliis in iudicio standi.

Ratione formæ ipsius,considerabitur mandatum, qm̃ si careret aliquo substantiali,uel non esset in forma solita & probante, uel ex eo resultaret aliquod uitium uisibile sibi fidem derogans,non prodesset,uidebitur ẽt nunquid habuerit debitas iuris solẽnitates putà, si emanauit cum decreto prętoris,uel consensu superioris uel rectoris, qñ constituens foret de his qui aliorum auxilio & potestate reguntur,& fari pñt,ac sit sub solitis hypothecis, & ꝙ præsens,& uolens ac pręsenti,& petenti,& ex rationabili causa fuerit constitutus,uel si ipse principalis eloqui non posset,uel foret absens, nnnquid ipse iudex ad instantiam administratorum uel ipsi administratores cũ decreto ipsius iudicis,constituerint,& similia.

Pręterea si constituens fuisset uniuersitas aut collegiũ considerabitur,nunquid tpe constitutionis fuerint legitimè congregati,& expressa (quando possibile est) in ipsa constitutione noĩa constituentium, & si saltim a dua-

bus

bus partibus ex tribus eiusdē, & ad causas duntaxat praesentes, fuerit constitutus. In summa erit considerandum, nunquid constitutio peccet in materia, uel forma.

Vtile etiam fuerit uidere nunquid mandatum seu potestas huiusmodi, ante actus confectionem, tacitè, uel expressè expirauerit. Expressè ut si constituens eundem cōstitutum reuocasset: & super hoc iudicem, seu partem certiorasset, tacitè, & praesumptiuè, puta alterum procuratorem in eadem causa constituendo, uel eandem per semetipsum simpliciter & absque protestatione pertractando, seu liti & caussae huiusmodi cedendo, aut (exempli caussa) ecclesiam cuius occasione fuerat datum, naturaliter idest per obitum, aut ciuiliter ut per resignationem, translationem, religionis ingressum, priuationem seu quamuis aliam amissionem, uel dimissionem, perdendo: nam cessante finali caussa, propter quam fuit constitutus, cessare uidetur & ipsa constitutio: quia ob praesumptam eiusdem constituentis mutatam uoluntatem, resolui & reuocari cēsetur prout latius declarant p̄missa ī fra sub rub. de nullit. ex defect. in hab. sen. mand. comp.

6 Et si principalium litigatorum, ac pro eis comparentium personae repertae fuerint habiles & legitimae, tunc ad citationes recurrendum fuerit, perquirendo; ex processu, nūquid debita citatio actuū de quo quaeritur praecesserit; & si nulla apparebit, clarū erit, quia absens nō vocatus damnari nō potuit: si citatio p̄cesserit, uideatur an fuerit legitima, & legitimè executa attendendo personā citātis, uidelicet nunquid fuerit iudex cōpetens uel an pateretur tunc aliquem suae potestatis defectum prout suprà diximus. Item ad personam citati, putà, si fuerit citātis subditus. Item ad locum in quo decernitur citatio, putà si extrà territorium existens decreuit, & ad locum ad quem citatur, uti si ultra duas dietas distaret, aut notoriè non esset tutus, & ad tempus pro quo quis citatur, putà si tempore feriato in honorem Dei, ac sub minus breui termino, ac etiam ad formam ipsius citationi putà, nunquid fuerit per iudicem, & ad partis instantiam decreta,

& in

& in ea maximè quando iudex citans est delegatus, & erat prima citatio, quæ fiebat de persona in longinquis partibus existenti, si exprimebatur & inserebatur illius potestas, ac nomen iudicis citantis, partis instantis & personæ citandæ, titulus causę, & illud ad quod quis in specie citabatur, & locus ad quem, ac terminus pro quo citabatur, & an fuerit concepta in forma solita, & per uerbā cõsueta: nā si in aliquo deficeret, uel quouismodo esset æquiuoca, generalis, uel obscura, non redderet citatū contumacem, & actus illius uigore factus non ualeret: erit ēt perquirendum nunquid actus ad quem quis citabatur fuerit loco & tempore in citatione expressis celebratus: quia si alio loco, uel alio tempore fieret, actus nō esset ualidus tanquam absque citatione factus.

Item diligenter aduertendum erit ad formam decreti ipsius citationis, & qualiter iudex citationē exequi mandauerit: quoniam si nuncius, seu executor in aliquo defecerit & formā illam ad unguem non seruarit, non ualebit executio. Itē si citatio fuerit facta domi, uel in ecclesia, aut alias præterquam in personam citandi, uidendum erit nunquid præcesserit debita diligentia de personam reperiendo & si, putà illa domus erat tunc solita habitatio. Item si nuncius talem citationē alta & intelligibili uoce, notificarit & affixerit, aut copiam in manibus familiariū dimiserit uel potius oretenus & uoce submissa illā fuerit executus. Item nunquid ad snīam præcesserit citatio peremptoria (casu quo causa requirat perēptorium) id est nūquid præcesserint trinæ denūtiationes, una post aliam cū dilationibus congruis, aut una pro omnibus cū expressione peremptorii, seu comminatione de procedendo ad ulteriora. Itē nūquid ad singulos actus specialiter quis citatus fuerit, quando citandus erat pręsens in loco iudicii, aut etiam quādo absens generaliter ad omnes actus citatus, post generalem citationem semel in iudicio comparuerit: quia etiam isto casu ipse citandus est ad reliquos actus: cum prima generalis citatio per comparationem fuerit circunducta & resoluta.

Et si fuerit processum contra absentẽ citatũ per edicta, aduertendum erit quis iudex, & qua authoritate huiusmodi citationem per edictum publicum decreuerit, cum talis modus citandi specialiter Papæ conueniat, & uideatur nunquid tunc præcesserit saltim summaria cognitio de loco non tuto,& impedimentis: ne citatio ad partem citandam perueniret:& si debitę,id est, si in omnibus locis, uel saltim in duobus ex tribus in citatione appositis ac in locis uicinioribus domicilio citãdi, fuerit ipsa citatio publicata,affixa,& copia petentibus tradita. Itẽ aduertatur nunquid citatio illa quæ emanauit, fuerit generalis cõtra oẽs sua interesse putantes: quia talis citatio fieri nõ debet,neque arctat,ubicũque certus & legitimus adest cõtradictor. Vltimò uideatur si de huiusmodi citatione executa,cõstitit iudici,antequã sententiã promulgauerit:quia si non fuisset de citatione executa, per relationem executoris,uel aliàs legitimè certificatus, nõ debuisset, neque potuisset ad actum alicuius prędudicij contra absentem procedere prout hæc, & multa alia declaratur infrà sub tít. de nul. ex defe. cita.

7 Postremo si pręmissa omnia legitimè & recte facta recte facta repererit,ad processum recurrendum erit, & uidendum nunquid ordo iudicij fuerit legitimè seruatus, vel aliquid ex substantialibus omissum, aut ordo præpostera tus, puta circa libellũ,id est, modum agendi intentatum, litisconte stationẽ, iuramentum de calumnia (quando petitur) causę cognitionẽ,& factã cõclusionem (si erit causa prophana) quæ dicuntur palmites & substãtialia ordinis iudicialis,& illis,uel aliquo ipsorum omissis, uel præ posteratis, sentẽtia nõ tenet, uidebit ẽt si fuerint seruati reliqui termini,& ordo substãtialis,qui ex stylo ipsius curiæ in qua causa agitabatur,seruari consueuit:quod apprimè erit obseruandum,habita semper diligenti considera tione ad qualitatem causæ,& iuris communis dispositionem ac fori illius stylum & obseruantiam.

8 Et si tela iudici ritè obseruata reperietur, aduertatur nunquid in sententia diffinitiua proferenda, solennitates

tes iuris,adhibitæ fuerunt:uidelicet nunquid sñia fuerit scripta & in loco solito iudiciorũ,publicè & corã suis officialibus,per ipsummet iudicẽ, lecta & recitata. Et si talia legitimè fuerint adimpleta,uideat ipsam sniam nunquid peccet in materia, uel forma extrinseca uel intrinseca putà nũquid fuerit expresse lata contra ius alicuius constitutionis, adeo ꝙ ex sui facie iuris error manifestè deprehendatur uel contra statutum, aut consuetudinem eiusdem curiæ,uel aliam sententiã in eadem causa latã, quæ in rẽ transiens iudicatam inter partes fecerat ius, & de qua fuerat exceptum,& iudici facta fides, uel si fuerit lata cõtra notorium facti,aut iuris,uel ex falsa & erronea causa aut a iure reprobata,uel si euidẽter constet de illius iniquitate, aut lata fuerit per falsas probationes contra absentem dolo aduersarij inductas,uel per iudicem precio corruptũ,aut per sordes i.gratiam,ambitionem,amicitias, odium metum, collusionem (istis tamen casibus non irrita,sed irritanda foret) sed in alijs casibus esset irrita,sicuti ét irrita esset si fuisset lata extra deducta & petita per litigatores adeò ꝙ non fuisset cõformis petitioni, uel quòd diffiniuisset totum negotium & controuersiam in iudicio deductam(uidelicet quando res aut iudicium erat indiuisibile)aut omisisset reconuentionem licet hoc casu magis sit appellandum , quia sententia non esset ipso iure nulla.

Aduertatur etiam,nunquid sententia diffiniuit negotium, putà quod non sit absolutoria neque condemnatoria in negotio principaliter deducto,uel quia sit obscura, generalis non continens certam summam in se neque ꝑ relationem ad acta,aut fundata sit super incerto & futuro euentu,putà ꝙ lata sit sub aliqua conditione extrinseca,uel intrinseca de futuro,& non statim adimplebili , aut sub conditione falsa , uel omnino impossibili : quia his & similibus casibus sententia ex defectu solennitatis ac formæ ipsiusmet inualida,& insufficiens iudicabitur : prout de his uidere poteris infra sub Rub. de null. ex defect.process.ac solen.& for.ips. sent. ubi talia declarãtur.

Si præmissa igitur, patronus causæ (uidendo processum) diligenter considerabit, de facili, si qui adfuerint defectus, seu nullitates reperiet. Et quoniam comperta nullitate, necesse est quod coram iudice competenti pro illius cognitione & reuocatione proponatur: idcirco ex instituto ordine uideamus, quis sit iudex competens in causa nullitatis.

IN RVB. SEV TITVL.

Coram quo, &c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas eorum quæ fiunt extra iudicium coram quo iudice sit proponenda.*

2 *Nullitas eorum quæ fiunt in iudicio, ante diffinitiuam sententiam coram quo proponi debeat.*

3 *Iudex tam ordinarius quàm delegatus in omnibus præterquam in diffinitiuis potest iterum facere quod minus ritè fecerit.*

4 *Appellari potest ab actu seu decreto nullo, & tunc quis sit iudex appellationis competens.*

5 *Nullum dicitur iniquum.*

6 *Appellans seu de nullitate dicens uel aliàs grauatus ad iudicem grauantem remitti non debet*

7 *Nullitas per appellationem ab interlocutoria, tacitè non deuolui tur, secus per appellationem a diffinitiua & nu. 12.*

8 *Nullitas post diffinitiuam sententiam coram quo iudice proponi debeat*

9 *Iudex ordinarius suam diffinitiuam sententiam nouiter prolatam reformare, seu de nouo pronunciare potest.*

10 *Nullitas coram superiore proponi & deduci potest.*

11 *Iudex & cognitor suæ propriæ iniquitatis nullus constitui debet*

13 *Nullitas ex actis resultans dicitur notoria, & potest à quocunque etiam inferiori iudice cognosci, quia dicitur incidenter deducta, ac super ea necessario non est pronunciandum.*

14 *Iudicis delegati iurisdictio per pronunciationem nulliter factam expirat, & qualiter intelligatur.*

15 *Auditores Rotæ in cognoscendo ordinarij, in diffiniendo delegati*

legati habentur, ideo eorum sententias nullas reuocare non possunt.

16 *Auditores Rotæ habent iurisdictionem habitu & non actu, & magis strictam quàm cęteri delegati.*

17 *Delegati ad uniuersitatem causarum habentur pro ordinarijs, ideo illorum sententias nullas emendare poterunt.*

18 *Iudices Romanæ curiæ an & qui habeantur pro iudicibus ordinarijs.*

19 *Iurisdictio generalis ac generaliter concessa per literas speciales quoad expreßa eneruatur & extinguitur.*

20 *Iudex superior qui per viam nullitatis seu querimoniæ adiri potest, quis sit intelligendus tam in ordinario quã delegato*

21 *Iudici delegatio nõ ritè procedenti, ordinarius loci resistere põt.*

22 *Nullitas an possit opponi, & deduci coram executore.*

Coram quo possit & debeat nullitas proponi, & quis dicatur iudex competens in causa nullitatis.

HAEC est antiqua quæstio, varijs & diuersis locis, vario & diuerso modo, ab antiquis & modernis doctoribus pertractata, vt patet ex his quę ponit Dyn. in reg. ꝙ semel, in prin. extra de reg. iu & Bar. in l. si expressim, col. pe. versi. Quæro corã quo iudice. ff. de app. & idẽ Bart. in l. si vt proponis. la 1. vbi etiam Bald. colũ. pen. in fin. C. quo. & quan. & in l. si præses. vbi Ang. C. eo. tit. Bald. in l. 4. & l. absentem. versi. 3. oppono & ibi Sal. C. de accus. & in l. iudex postquàm. vbi Imol. & Alexan. & in l. cum quærebatur. ff. de re iudi. Bald. in l. Si aduersus. C. si aduer. rem iud. & in addi. ad Specu. in tit. de senten. col. 1, uersi. sententiarum & in l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. 12. ff. de pact. inno. in c. de cætero. in fi. de re iud. & c. dilecto, vbi latissimè ponũt Doctores maximè Phil. Frãc. q. 29. extra de appel. & Inno. Pan. Fel. & alii in cap. in literis, de offi. dele. & idem Feli. in c. pet tuas, circa fi.

de sent.excom.Card Anch.Imo & alij in cle.1.de re iudi. Lanf.de Ori.in c.quoniã cõtra §. intetlocutorie. ver. Est tamen notandum.nu.22.de probation. & alibi sæpe.

1 Ex quorum dictis simul iunctis sic dici posse vr.ꝙ aut agimus de nultitate eorum quæ fiunt extra iudicium puta contractum testamentorum,& similium: & tunc nullitas huiusmodi proponenda est coram iudice loci ordinario:quia declarare nullitatẽ est simplicius iurisdictionis. iõ quilibet ordinarius inter illos qui de sua sunt iurisdictione, censetur iudex cõpetens: vt voluit Bal.in l.Si vt proponis la 1. super glo. si quam ibi vocat ordinariã. C. quo.& quand.iud.& Franc.in d.c dilect q 38 in princ.de app & videtur probati in l.si dolo, & l.1. C.de resc.vend. & l.si his C.de præd.mi.l si patet. C. quan prouo.non est necess. in quibus patet ꝙ in simili materia iudex seu rector loci adeundus est:& hoc non habet dubium.

2 Aut agimus de nullitate eorũ quæ in iudicio aguntur, & tunc subdistingue,aut volumus agere de nullitate ante sententiam diffinitiuã putà alicuius decreti seu interlocutoriæ,aut agere, & proponere nullitatẽ intendimus separatim,& absque appellatione,aut simul cum ipsa appellatione,si solam nullitatem proponere velimus, tunc quia iudicandũ est ex eisdẽ actis, nec continentia causæ diuidatur: nullitas coram eodem iudice proponenda est, coram quo cœpta fuit, & pendet controuersia per reg l. vbi cœptum. ff. de iud. iunct.l. nulli prorsus C de iudi. auth.& consequenter,cum ibi not. C. de senten.l.3. ff.de quib.reb.ad eund.iud. ea. Cùm alijs de quibus per Inno. in c.cum M.in fi.de consti.

Et ꝙ isto casu nullitas sit ꝓponenda corã eodem iudice,& nõ alio ẽt superiore, tenuit Inn.in c. dilecto,de appel. quẽ sequitur Bal. in l. si aduersus. C. si aduer.rem iu. & l.1. col.5. ver. denuò quęro. C. quan prouo.non est necess.Ang.in l.pses. C. eo.tit. & Lanf.in c. qm̃ contra.in §. interloc.nu.21.de prob.cũ alijs, de quib. per Fel.in c. in literis,col.pe.ver. primò tñ declarat, de off.deleg. & Frã. in d.c dilecto.q.27.ver.2.limita. &c.de appel.

3 In omnibus etenim, præterquã in sententijs diffinitiuis pōt & debet tã ordinarius, q̃ delegatus iterum facere quod minus ritè fecit, inquit Spec. in tit. de prol. senter. §. qualiter. col. 4. ver. hoc quoque notandum, & Bald. in addi eiusdē tit col. 2. ver. processus non rite factus, & facit deci. dominorū. 341. dubitatur in no. & ponunt scrib. in l. quod iussit. & l. iudex postquã. ff. de re iud. c. significantibus c. cum cessante. extra de appel. c. si a iudice. eo. tit. in 6. cap. in literis & c. consuluit. de offic. deleg. cum vulg. quæ ponit Ias. in l. qui per salutem. ff. de iur. iur.

4 Si nullitas deducitur simul cũ appellatione ab aliquo grauamine ante diffinitiuã interposita (pōt nãque a decreto etiã nullo appellari, iuxta tex. in c. exhibita, in fi. de iud. c. significaueruut, de excep. ponit. Anton & Franc. in d. c. dilecto. q. 7. cũ alijs de quibus per Alex. consil. 130. ponderatis, circa fi. lib. 6. & ponit Bar. in cons. 97. in qōne prædicta in fi.) tũc si nullitas deducitur in iudicio tanquam grauamē pro iustificatione appellationis interpositę, & hoc sit expressum in eadē appellatione iuxta decisionē dñorum decis. 7. vers. ex hoc insurgit, in no. & cle. appellari. de appel. Iudex appellationis erit iudex competēs nullitatis, hoc etenim casu nullitas est annexa & inseparabilis ab ipsa appellatione, prout solet notari in c. 1. & c. accedēs cle. 2. vt lit. non cōstet. quinimo appellatio hoc casu fundata est super ipsamet nullitate tanquam in iustitia & grauamine, quia omne nullum est iniquum l. scire oportet. §. fi. & l. qui testamēto. vbi Bal. ff. de excu. tuto. & idem Bar. in l. 1. col. 3. ver. 4. oppono. C. de fruct. & lite expen. & in addi. Spec. de sen. col. 18. vers. statu dicit, & ponit Aegid. conc. 343. appellans. vbi dixit ꝙ nulla est maior iniustitia qnam nullitas: quod nulliter fit, male fit, & propterea pars grauatur, inquit Bald. post glos. in l. si ut proponis in fi. C. quo. & quand. iud.

6 Et graue esset ꝙ taliter grauatus & appeilans, seu per viam nullitati, aut querimonię ad superiorē recurrēs (iuxta tex. in l. 4. in verb. querimoniæ. C. de accusatio. & glos. in verb. debitũ in c. concertationi, de appel. in 6. vbi per

Arch & Io. And.& Bal.in d l. si aduersus rē iud. (remitteretur ad iudicē grauantē, quia hoc fieri non dēt.l. eos. C. de appel.c.per tuas,de sent.excom.c.accepta de appel.ponit Æg concl. 24. Camerarius. nisi aliter ex aliqua iusta causa superiori videretur,ut no.gl.in ver.decis. in d l.eos & est tex.in c. qualiter & qn̄ de accu. & facit tex in c. olim. de excep & c.graue,de off.ord cū si. Si verò nullitas non foret expressa in appellatione, neque per modū iniustitię, & iustificationes appellationis in iudicio deducerentur, iudex appellationis a grauamine non posset de nullitate cognoscere,ex quo non pōt se intromittere neque cognoscere de causis nominatim in appellatione nō expressis,iuxta tex.in d.cle appel. Per simplicē igitur appellationē ab interlocutoria nō deuoluitur nullitas, sed grauamē dūtaxat expressum, vt no. in c.vt debit.&c.Romana.de app.& ponit Rot.389.appelletur in no. post Inno.in d.c.dilecto,& tenuit Guid Pap. in tract.de appel q. 67.quāuis secus sit qn̄ appellatur a diffinitiua. quia tunc et vtilitas ad iudicē appellationis tacitè deuoluitur, & super vtroq; idē iudex cognoscere pōt, iuxta text.in l.quædā mulier.ff fam.ercisc & l.Carmelia pia.ff.de inrepat.& ita tenet Inn.in d.c.dilecto. & ibi Bald.col.2.in fi & Frā. q.69. qui hoc declarat,extra de app & ponit idē Guid.in loco,de quo supra q 46 & Dec.consi.275 viso,col.3.ver. nec ob lib. 2.Ægid.conclu.97. iudex.

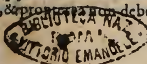
7 Si tractabimus de nullitate post diffinitiuam sententiam, tunc secundum cōem sententiā doctorū distinguī consueuit, quod aut processum fuit corā delegato,aut corām iudice ordinario. si corā iudice ordinario, & prętendentes sententiā,nullam petat principaliter eam & ex eisdē actis reformari,habita prima pro nulla,ex quo principaliter de reformatione & incidenter de nullitate agitur, ratione huiusmodi incidentis quæstionis nullitas coram eodem primo iudice proponetur. & de ea cognoscetur, arg.tex.in l.quoties.C.de iud. tenet glo.in d l.4.C. de accu & l præses.C.quo & quan.& l.1.C. de sen.c. venerabilibus. post prin.de sent.excom.lib.6.

Sed

8 Sed si nullitas principaliter deducet, ac petatur snīam declarari nullā, tūc erit in optione ipsius grauati coram quo velit nullitatē ostēdere, videlicet nūquid corā iudice primo, vel iudice appellationis: & hæc est cōis distinctio doctorū ꝑut attestat Fel. in c. ꝑ tuas. col fi. de sent. excom. post Im. in l. si iudex, de re iu & idem Fel. in d. c. in literis. col. pe. ver. qs dicatur ēt cōpetens ff. de off. dele.

9 Potest nāq; iudex ordinarius reformare suā snīam diffinitiuā nulliter prolatam: ex quo ꝑ prolationē snīæ quæ nulla est, eius officiū & iurisdictio nō expirat, vt est glos. ordinaria, & ibi Bald & alii in d. l. si vt proponis, la 1. C. quo. & quan & d. l. præses. C. eo ti. l. 1. iuncta glo. in ver. profertur C. de adu diuer. iud. & d. l 1. C. de sent. l. si accusatoribus. C. de accus. l. fi. Bal. & Ang. C de senten. quæ sine cer. quan. prof. est gl. in c. loci, 35. q. 9. & facit text. in c Diabertum, ibi reiterari oportet, ꝙ male actum est, & c. 7. q. 1. & text. in l. quid tamen. & l. quia. ff. de arb & ponunt Doc. omnes in d. c. dilect. & Felin. in c qualiter & quādo el 1. col. 21. ver. octauo fallit extra de accu. qđ procedet ēt si iurisdictio talis iudicis fuisset prorogata, & vigore hmōi ꝓrogatio ꝓnunciasset: qa nihilominus si sententia fuerit nulla, poterit iteratò pronunciare. ita Paul. de Ca. in l. 1. in §. 1. ff de iu. & in terminis Gu. Pap. q. 462. vtrum iurisdictio prætermittitur. ponit etiam Capirius in 1. decis Neap. col. 7. nu. 26. cum seq.

10 Et ꝙ iudex appellationis, vel superior super cā nullitatis hmōi ēt adiri possit, probat tex. in l. absentem C. de accu. l. 1. § 1. iunct. gl. in ver. iudex q. ff. quę sen. si. appel. resc in c. fraternitatis. de frigi. & male ponit. Bart. & oēs alii in d. l. si expressim. col. pe. cū aliis locis, de quibus supra in prin & facit qđ ponit Alex. consi. 73. nu. 11. & cōsil. 77. lib 6. & hoc. maxime ꝓcedit, videlicet qđ nullitas sit corā iudice superiore ꝓponēda, qñ nullitas ꝑ iniuriā ac malitiā seu sordes ipsius iudicis primi proueniret: qa tunc vlterius coram ipso non esset procedendum: cū nō sit verisimile, ꝙ pronūciet ac declaret id, in quo versatur sua turpitudo, & propterea non debet suæ iniquitatis cognitor

11 gnitor fieri, sed iri ad superiorem. vt in d.l. absentem C. de accus. & Iacob. de Aret.in l.eos. C. de app. quem seq. Bal.in l.1.col.4.ver.quinto.quęro.C.quan. prouo.non est neces. Ang. in l.si expressim. col. fi. Franc. in d..c. dilecto.q.27.Bald.in d.l.si vt proponis col.pe.iu fi.C. quo.& quã.& Fel in d.c.in literis. col.fin.de off deleg. Paris de put.in tract.synd.in ver.corruptio.col.1.ver. licet sententia iudicis, & tenet Lap.alleg.1.col.fi.

12 Et hoc casu nullitas corã superiore iudice deducta, totã cãm ac principale negotium deuoluit, prout deuoluit appellatio à diffinitiua: vnde talis iudex nedũ super nullitate quinimo ẽt super principali negotio pnũciare poterit, vt voluit idẽ Bar. in d.l. si expressim col. pen.& d.l. si vt proponis.& l.1.C.quand.prouo Salicet. in d.l. si pręses.C. quo. & quan. & Doct. in d.l.4. C.de accus. Abb.in c.cum Ioannes, in fin.de fid. instru. cum alijs de quibus per Alex.consi.179. prospectis lib.2 Bal. in l.2. q.14. C. de rescin. vend. Franc. in d. c. dilectio. q.10.& q.32. vbi not.loquitur.& Lap.alleg 2.cum simi. Abb. in d. cap. in literis in fin.

13 Et est aduertendũ, ꝙ si nullitas resultat ex eisdẽ actis & processu, ex quo tunc dicitur patens & notoria arg. l.siquis legatũ.ff.de fal.cũ aliis, de quibus per Alex. consil.282.col.1.in 3. lib.6. consi 59. nu.17.lib.4. Tali casu nullitas semper cẽsetur incidẽter in iudicio deducta, vt voluit Old.cõsi.205.& Bar.in d l. Si expressum, col.antep.& firmat decis. Neap.283. diu. est, &c. Idcirco de ea taliter deducta & apparẽte nedum idem iudex primus, quinimo quilibet alius etiam inferior cognoscere poterit, cùm nulla super ea sit ferenda sententia, sed habita prima pro nulla de nouo super negotio cognoscendum sit. vt in c. fraternitatis. de fri. & male. & c. cum Bertoldus.& ibi. Inno. in fin. de re iud. vbi Papa habita prima sententia pro nulla de nouo pronũciat super principali negotio:& ꝙ de hmõi nullitate ex actis resultante quilibet ẽt inferior cognoscere possit, tenet Bal. in l. si aduer. C.si aduers.rem iud. & Perus. in d.c. dilecto. q.28. versi.

sed

sed limita primò de appel. cum ibidem adductis.

14 Si aũt iudex qui processit & diffinitiuè pronunciauit, fuerit delegatus, ex quo officiũ & iurisdictio ipsius ꝑ pronunciationẽ ẽt nullã expirat, vlterius se in causa huiusmodi intromittere nequibit, sed ad delegantẽ vel alium superiorẽ iudicẽ eundũ erit: vt probatur in sæpe alleg. l. si vt proponis. la prima. & ibi gl. si Bald. & alii. C. quo. & quã iud. l qualẽ ff de arb. l. si de proprietate. C. si à non competen. iud. l cum non eo. C. quan. prouo. non est necess. c. in literis & ibi hoc posuit Innoc. & alii post eum de off. deleg. Spe. in tit. de sent. in §. qualiter in 4. col. Et tenet Rot. decis. 341. dubitatur utrum aud. in no.

Quod intellige, dummodo delegatus vsus fuerit mandato, ac seruauerit in procedẽdo illius formã, & ſup toto principali negotio, nõ aũt super illius parte aut instãtia, processu pronunciasset: quia tunc eius officium adhuc duraret, & posset de nouo pronũtiare: vt dictum fuit de iudice ordinario. arg. c. examinata & cap. pen. de iud. & quod ponit Rot. 86. Si à pronunciatione, & 69. actorem. & 84. Si auditor. in no. & facit text. in l quid tamen. ff. de arb. Ita declarat & etiam quędam alia ponit Bald. in addi. ad Specu. de sen. col. 1. post princ. Salic. in d. l. si vt proponi. Doctores maximè Fran. in d. c. dilecto. q. 27. & q. 36. Abb. & Felin. qui super hoc ponit octo limitationes, in d. c. in literis. de offi. deleg. Latissimè ponit idem Fel. in c. qualit. & quand. elect. prin. col. 21. ver. sed hac vltimam. extra de accus. ad quos poteris casu occurrente conuolare. Et ad Nicol. Boer. in decis. 6. Parlam. vbi examinat articulum, & asserit iudicatur fuisse hoc non procedere in delegato principis, qui in hoc æquiparatur ordinario. & si nulliter pronunciauit, iterum pronunciare porest secundum ipsum.

15 Est ẽt aduertendũ, ꝙ sacri palatii apostolici causarum auditores quoad præmissa habebũtur pro iudicibus delegatis, quoniã etsi habeãt ordinariã potestatẽ in cognoscẽdo, habent tñ delegatum in pronunciando & diffiniendo: & ideo eorum diffinitiuas sententias etiam nulliter

pro-

prolatas nõ poterunt reuocare, neque reformare ad instar delegatorum, vt supra dictum fuit: prout tenent ipsimet 1.p. d. Auditores decisione 341. dubitatur vtrum auditores, &c. Inno. & sentit Spec. in tit. de offi. ord. §. 1. col. 2. & tit. de iud. deleg. § fi. in prin. & tit. de audit. post prin. & per Bar. in l. præcipimus. §. 1 C. de appel. latè per Feli. in rub. de off. deleg. col. 3. vers. quæro vtrum audit. & in rubr. de rescr. col 2. vers. ex quo fortè. Cassad. deci. 5. nu. 3. eo. tit. quinimò auditores præfati habent iurisdictionẽ habitu duntaxat, & non actu: & ideo quotidie in Ro. cu. fiunt commissiones & rescripta, per quæ datur illis exercitium iurisdictionis habitu competentis. vt docent ipsimet decis. 429. in causa beneficiali & deci. seq. circa fi. in no. ac etiam ipsi districtionem in multis habent iurisdictionem quam cęteri delegati: vt dicit deci. 306. Si acta. in no. & patet dec 699. licet iudex & 818. Sciendum est & 692. in antiq. in quibus dicitur præteritos dominos auditores non posse absoluere ad cautelam neque pronunciare super desertione appellationis absque speciali mandato Papæ, quamuis alij iudices hoc facere possunt: vt ibi per eos.

17 Cæteri autem delegati ad vniuersitatem causarum ordinario æquiparantur; ideo ad instar illorum poterunt sententias suas nulliter prolatas emendare, & corrigere: voluit Ang. in l. iudex ff. de re. iu. & Fel. in c. qualiter & quan. el primo col. 21 versi. secundus casus, de accusa. per Bal. in l. si vt proponis. C. quom. & quand. & multa cumulat idem Felin in c. caussam, col. 4 ver. gl. in verb. vnins, de off. dele. post Abb in c. cum Bertoldus, col. 6. vers. quia delegatus. de re iud. & Spec. in tit. de off. ord. §. 1. versi. Itẽ ordinarius. & ibi Bal. cum alijs, de quibus per Alex. consi. 12. viso, col. 2. in prin. lib. 6.

18 Idcirco Reuerẽd. Camerarius, auditor generalis ipsius camerę apostolicæ, vrbis gubernator, vicarius, senator, marescallus, & auditor contradictarũ, q in dicta Ro. cu. pro iudicibus ordinarijs reputantur vt voluit glo. in cl. si auditor, de rest. & cle. ne Romani. in verb. camerarium, de

elect.

elect post Host. in summa de off ord in prin. & Spec. eo. tit. in prin. etiam q esset, uerum quod (propriè loquẽdo) nullus præter Papam in dicta Romana curia dici posset iudex ordinarius, sed oẽs supra scripti ex generali delegatione procederunt: ut uoluit Archid. in c. experientia. 11. q. 1. nihilominus ex quo sunt ad uniuersitatem causarum delegati, ad instar ordinariorum, illorum sententias nullas reuocare, & ex integro pronunciare poterũt, p ea q supradicta sunt: quod intellige procedere ĩ causis, quas ipsi tanquam ordinarij, ac uirtute generalis illorum delegationis & facultatibus cognoscunt: secus si ex speciali rescripto cõmissio alicuius causæ illis demandaretur: quia stãte huiusmodi speciali rescripto, illa prima generalis cõmissio cessare uideretur per tex. in c. pastoralis. ibi iurisdictio per generalis literas attributa, per speciales, quantũ ad ea quæ specialiter exprimuntur, penitus eneruatur, &c. & c. 1. de rescri. & c. studuisti, de off. leg. Nam mandatum speciale generali derogat ut in terminis dixit Ang. in l. cum prætor, in prin. ff. de iud. & latius per eum in cons. 375. prætensis, late per Corn. in cons. 76. licet, col. pen. & fi. li. 1 & Deci. cons 664. uiso legali, prope. fi. lib. 5. & est decis. Bal. in c. unico. § ad hæc col. 5. uer. ex præmis. de pact. iur. fir. quãuis si talia rescripta uero ordinario dirigerentur non mutata: sed ex citata potius diceretur iurisdictio, iuxta text. & notata in l. fi. §. Dato. ff. a quibus app. non licet & in c. licet in corrigendis, &c de off ordi. ponit Feli. in cap. cum ex officij col. 13. uers. primus est, de præscrip ubi not. loquitur.

20 Insuper p iudice superiore quoad præmissa, intelligere potest ipsum Papã ad quẽ omissis mediis potest unusquisque habere recursum. c. Si quis. c. ad Romanum. 2. quæst. 6. c Antiquæ & ibi glo. fi. de priui. c. si duobus, in fi. cum ibi not. de app. c. ex tenore, de for. comp de quo late ponit Gozad. cons. 101. audio per col. Et quod dicitur de Papa, intelligitur etiam de alio supremo principe, q inter subditos suos semper iudex competens intelligitur. l. si cuius. §. si uero. ff. de app. recip. aut si adessent

gradus

gradus iurisdictionis distincti, & progatiua seruari debe-
rent, iuxta tex. in l. præcipimus, & l. in offerendis. C. de
appel. & trad. Bal. in d. l. si ut proponis, col 4. per not. in
c. Romana, de fo. comp. lib. 6 & in c. pastoralis, in prin.
de off ord, ponit Bart. in l. oēs pop. in 3, quæst. princ. uers.
iuxta præmissa, ff. de iust. & iur. ponit Fran. in d c. dilecto,
q. 27. & c. si duobus col. pen. ubi illud quod dicit de Pa-
pa, intelligit etiam de suo legato extrà de app. Et p Abb.
Fel & alios in d. c. in literis, pen. col, in fi. de off. dele. & p
eundem Fel in c. per tuas, col. fin. de senten. excom. ubi
etiam reperies nūquid nullitas absque appellatione pos-
sit ab ordinario ad Metropolitanum deuolui: & conclu-
ditur magis communiter quod non, per tex. in d. c. Ro-
mana, in prin. de fo. comp. in 6. quicquid dixerit Abb. in
d. c. in literis, qui ab alijs reprobatur, ut per Feli. ibi, in fi.
& Franc in d. c. dilecto. quæst. 27. prout & contra licet à
uicario. Episcopi ad eundem Episcopum appellari non
possit nullitate tamen dici poterit prout declarat Franc.
post alios in c. 2. de consue. lib. 6. prope fi.

In delegatis uerò seruabatur modus & ordo datus in
21 c. super quæstionum. in §. porrò de off. deleg. in c. si dele-
gatus. eo. tit. in 6. ideo si delegatus principis cognouerit,
solus princeps, uel is cui ipse delegauerit nullitates & ge-
sta ipsius reuocabit. l. si aduersus. C. aduer. rē iud. l. 1. C.
ubi & quan. l. minor. in fi. ff. de minor. cū alijs q̄ adducit
Aym. consi 48. nobilis, col. 2. uers. & si dicatur, quamuis
ēt ordinarius loci delegato huiusmodi non ritè procedē
ti posset resistere: vt voluit Domi. in c. statutū, in § fi. &
ibi lo. And. de resc. in 6. Butr in ultimo not & Card. in c.
studuisti, de off. leg. Franc. in d c. dilecto, col. 24. uersic. li
mita primò, de app. Rom. consi 335. col. 3 uersi. 2. quia,
& sentit Bald. in d l. si aduersus: quia iudici etiam supe-
riori quando officium & potestatem suam egreditur, pa-
rendum non est l. non uidetur. §. qui iussu. & ibi glos.
ff. de reg. iur. ponit Abb. in cap. si quando, in fin. de re-
scrip. cum alijs de quibus ad propositum ponit Dec. con
sil. 72. in prin.

Nun-

22 Nunquid autem nullitas opponi possit coram executore, consueuit dici ꝙ sic, non ꝙ super illa executor possit, aut debeat pronunciare, sed huiusmodi incidentem quęstionem ad superiorem remittere, & interim (si de exceptione constabit) in exequendo supersedere poterit, prout per scribentes in c. de cætero, ubi Panor. post Innoc. de sent. & re iud. & idem Pan. in c. pastoralis. §. quia uero, col. 2. in prin. de offi. deleg. Anch. in cle. 1. col. fi. de re iud. & Inno. in l. c. cum in iure, de off. deleg. Bar. in l. si ꝑtor. ff. de iud. & in l. a Diuo Pio, in prin. in 3. col. & l. 4. §. condemnatũ. ff. de re iud. & l. fi. C. si ex fal. instru. ponit Bal. in add. Spec. tit. de sent col 6. uersi. an corã iudice & executore. & Lap. alleg. 2. disputat. col. fi. vbi inter alia dixit, quod licet executor exceptiones contra sententias non admittat, exceptiones tamẽ defectus potestatis suæ aut commitentis concludentes, admittere debet: vt ibi per eundem, & latius per Guid. Pap. q. 574. an iudex ubi uide post Innoc. in cap. dudum, colum 2. in princ. de pręsum.

Ex his igitur colligi potest, quis iudex sit competens futurus in causa nullitatis. Et uiso de iudice, necesse est uidere de litigatoribus, uidelicet quis possit dicere de nullitate, &c.

IN RVB. SEV TITVL. Quis possit dicere de Nullitate.

SVMMARIA.

1 *Nullitatem proponere potest quilibet, qui non reperitur prohibitus, & num. 5.*

2 *Nullitatẽ obijcere potest etiã is, qui reportauit sentẽtiã in fauorẽ.*

3 *Nullitatem obijcere potest tam necessarius quam uoluntarius defensor.*

4 *Appellare potest quilibet ratione sui præiudicij & interesse.*

6 *Nullitatem quis proponere potest, nedum ratione sui, uerumetiã ratione publici iuris & interesse.*

Sta-

7 Statutum quod bannitus impunè offendi posſit, publicam utilitatem concernit.

8 Cauſæ publici iuris humani & diuini in quibus quiſque de populo auditur, quæ ſint.

9 Nullitatem contractui alienationis rerum eccleſię quilibet opponere poteſt.

10 Nullitates quę publicam utilitatem concernunt, maximè quando ſunt notorię etiam ex officio iudicis ſuppleri debent, & poſſunt & nu. 57.

11 Probatio ex actis reſultans dicitur probatio liquida, & reijci nõ debet.

12 Defenſiones abſentis quilibet poteſt proponere: quia publicè intereſt.

13 Defenſio nunquid deneganda, quinimò ex officio iudicis inueſtiganda eſt.

14 Iuris publici quod eſt principaliter, etiam priuati iuris ſecundario exiſtit.

15 Nullitatem opponere poteris tertius pro intereſſe ſuo comparens, etiam quod cauſa eſſet commiſſa cum clauſula nullitatibus reiectis.

16 Ius tertij in quacunque diſpoſitione ſemper intelligitur præſeruatum.

17 Obligatio quantumcunque guarentigiata non habet ſolitum fauorem, nec exequi poteſt contra tertium prout contra ipſos contrahentes exequeretur.

18 Tertius poteſt de nullitate excipere etiam quòd litigatores principales non poſſe.

19 Tertio nullitatem proponenti non obſtat exceptio trium conformium ſententiarum.

20 Tertio ad cauſam uenienti non obſtant renunciatio neque confeſſio rei principalis, uel ſuſpenſio petitorij nec exceptio ſpolij & attentatorij; ſed quomodocunque in iudicio poteſt opponi prout hic.

21 Tertius poteſt nullitatem obijcere etiam quod principalis litigator recuſet & prohibeat.

22 Tertius ad cauſam ueniens in primis debet docere de ſuo intereſſe ſaltem ſummariè, ut nu. 24.

Tertius

Tertius non impedit appositionem sequestri, neque missionem pos sessionis si sua non intersit.

25 *Tertius ad causam ueniens admittendus est in statu & terminis in quibus causa reperitur ideo præclusa uia principali litigatori censetur etiam ipsi tertio illi adhærenti præclusa.*

26 *Appellationi ab alio interpositæ adhærere uolens, debet intra decem dies adhærere.*

27 *Tertius quando militat præsumptio malitię, & quod uenit ad impediendum, & ut faueat reo non est audiendus.*

28 *Calumnia cessat si nullitas allegata resultat ex actis.*

29 *Tertius si fuerit inhabilis & incapax iudicij non est audiendus in causa nullitatis, & no. 31.*

30 *Excommunicatus tanquam actor non potest obijcere nullitati.*

32 *Procurator falsus qui sententiam contra se obtinuit hæres factus ab eo cuius nomine egerat, non potest sententiam huiusmodi dicere nullam ex defectu mandati.*

33 *Appellare prohibitus non est prohibitus dicere de nullitate: quia remoto uno remedio remanet aliud secundum communem opinionem doctorum declara ut nu 36.*

34 *Appellatore non licet de iure ciuili in causa momentanea possessionis, sed de nullitate dici potest.*

35 *Renunciatio est stricti iuris, & non comprehenditur in quod non fuit expressum.*

37 *Nullitate per statutum uel alias remota non includitur nullitas ex defectu iurisdictionis, etiam quod essent latę tres conformes sententiæ, uel iuratum non dicere de nullitate.*

38 *Iurisdictio & potestas pro constanti in quolibet actu præsupponitur a lege qualitercunque disponente, ideo semper opponi potest quod non est sententia ex quo talis non erat index, & num. 40.*

39 *Nullitas quando per modum negationis proponitur, ut nego talem fuisse iudicem, uel procuratorem, nunquam censetur exclusa.*

41 *Nullitate remota non includitur illa quæ ex inhabilitate personarum prouenit, quę semper opponi potest.*

42 *Nullitas quod proponi non possit, uel quod actus ualeat, paria sunt.*

43 Dispensatio & rehabilitatio personarum non presumitur.

44 Personarum inhabilitas est defectus releuans, & de eo in primis in quocunque iudicio etiam summario querendum est.

45 Iudex ex officio asserium procuratorem ad exhibendum mandatum cogere potest.

46 Iudex ex officio personas inhabiles comparentes, uel etiam testes repellere potest.

47 Clausula omnes & singulos defectus supplendo, &c. non supplet inhabilitates à iuregentium prouenientes.

48 Clausula motus proprij non inducit dispensationem neque habilitatem personarum.

49 Nullitate remota non includitur nullitas ex defectu citationis, quia est iuris naturalis.

50 Nullitate remota non includitur illa quæ ex capite alterius statuti prouenit, neque notoria, id est ex facie actorum resultans.

51 Quia talis non indiget propositione, nu. 52. & ex officio iudicis suppleri debet, nu. 57.

53 Notorium regulariter allegari debet, præterquàm si sit notorium ex actis resultans.

54 Nullitas notoria id est ex facie actorum uel publici instrumẽti resultans, etiam termino & instantia decursis opponi potest maximè per uiam exceptionis.

55 Nullitate remota non includitur nullitas ineptitudinis libelli, quia etiam ista dicitur notoria & irreparabilis prout non includitur etiam nullitas ex perplexitate & contrarietate insurgens, & nu. 56.

57 Statutum ac dispositio generaliter loquens ad uerisimile & rationabile reduci debent.

Quis possit dicere de Nullitate.

E nullitate dicere ac excipere pōt omnis, qui ex ea sẽserit se grauatũ, quia est remedium iuris: & solum quærendũ est, quis ab eo prohibeatur. arg. tex. in l. mutus §. cũ quęritur. ff. de proc. l. ab ea. parte. ff. de pro. l. 1. in pr. ff. de test. l. so-

l.ſolemnis,ff.de iud.l.nec non §.quod eis.ubi glo. ord.ff. ex quib. cauſis maior.c.fin.30.q. 2.c. inter incorporalia. col.3.& ibi gl.in uerb. non inuenitur.de tranſ.epiſ. cũ ſi.

Et nempe quò ad perſonas in actu ſeu iudicio principaliter comprehenſas & nominatas,non eſt dubiũ, quia non ſolum is,cõtra quem actus & ſententia formati ſunt uerumetiam is qui ſententiam ſeu aliũ actum in eius fauorem confecit,uel reparauit,põt uenire contra, & dicere de illius nullitate,vt probatur in l 1. C. de lib. cauſ. & in l. ſi tibi.C.de euict.& l.1.C.ſi aduerſ.rẽ iud. l. quemadmodũ.C.de agric. & cenſi.l.iubemus.§ ſane C. de ſacroſan. eccl. inſt. quibus alie lic. poſt prin.c.Si quis presbiterorum,de reb.eccl. non alie.not.in c.diuerſis fallaciis, de cle.coniug.ponit Abb. in c.tranſmiſſæ,in 3. not. de iurepa. & Alex.conſ. 123.diſcuſſus,col.4 lib. 1. & conſi. 93. Viſis in prin.& conſi. 103.uiſis,col 4.uer. Non obſtat ſecundum,lib.2 & conſi.109.uiſo,col.2. uerſi. nec obſtat, lib.4. Tangit Dec.conſi.185.col.3 in fin. lib. 1. & conſi. 445.in caſu,col.7.uer. & applicando,lib.4. Rom. conſil. 402 in propoſita.

Si uerò fuerit perſona in actu ſeu iudicio de quo agitur,principaliter non comprehenſa,nũc nunquid & ipſa poſſit ſe hoc iuris remedio adiuuare,& dicere de nullitate actorũ,quæ inter alios facta ſunt dici põt ꝙ ſine perſona huiuſmodi fuerit neceſſarius defenſor, putà ꝙ ab aliquo ex litigatoribus in iudicio nominatus extiterit, iuxta materiam legis.2.C. ubi in rem actio,&c. quoniam frequenter.§ in alijs,extra ut lite non conteſt. & p Bald. in authẽ nunc ſi hæres.col.1,C.de litig Siue non fuerit uocatus,ſed pro ſuo intereſſe ad cãm uolũtarie ad executionẽ impediendã acceſſerit ratione ſui intereſſe ac proprij præiudicii nullitatẽ proponere, uel eam iam propoſitam proſequi poterit.arg.l.ille à quo iuncta.l.ita tamen. § quoties.ff. ad Treb. & ibi Bart.in l: ſi quis libertatem, ff.de pet.hære. & l. Titia.ff.ſol. mat. prout talis perſona poſſet ratione ſui præiudicii appellare: vt habetur in l. inſpecta.ff.de inof. teſta.& in l.a ſententia. & l. ſi perluſorio.

sorio.& l. si à creditore.& ubique Doct.ff.de app. l. superatus.ff.de pigno l. à Diuo pio. §. si super rebus ff. de re iud.l.parẽtes.C.de euict.c 2.in fi.ut lit.pend. in 6. c. cum super,de re iud.c.ueniẽs,el 2.vbi latissimè scribentes. de resti.ponit Rot.decis.282.not qualiter in antiq. & Alexan.cons. 101.in prin.lib.5.Et qm̃ materia hęc tertii pro suo interesse cõparentis est valde vtilis & frequens, ideo aliqua hic magis utilia repetere non erit incongruũ. Et expediemus(quoad materiam nostram) articulum, ponẽdo regulã,& quatuor illius declarationes, seu ampliationes,totidẽque restrictiones seu limitationes ad eãdẽ.

5 Regula igitur sit, quilibet ratione sui pleni, uel talis qualis præiudicii,de nullitate dicere potest,& hoc per iura superius allegata.

6 Hanc regulam primo(ampliando)declara nedum ratione sui priuati iuris, uerumetiã respectu iuris publici ac publicæ utilitatis procedere: & propterea si extaret statutum ꝙ relegatus seu bannitus pro homicidio, impunè offendi posset,cum statutũ huiusmodi publicam utilitatem concernat,iuxta no.in l.1.& 2. C. quand. lic. vnicui. si iud.se uindi.cũ aliis, de quibus per Dec. in consi. 327. col.2 nu.3.in fi.posset unusquisq; de populo in iudicio cõparere, & homicidã taliter bãniti,ẽt per remediũ nullitatis defendere ac tueri;illique taliter comparenti obiici nõ posset,ꝙ sua nõ interesset per do. Bart. quam ibi sequuntur Ang.Salic.Fulg.& Pau.de Cast. in l.vbi pactum. col.pe.uer.statuto cauetur ꝙ est bannitus vbi per d. Alexan.C.de trans.& Bal.in l decurionum. C. de infa. Abb. in c. illa.de accusa.cũ aliis de quib. per Fel. in c.Cum super col 5.uer.non solũ pro interesse,de sent. & re iud. & Hip. de Mar. in l.si quis.5.reperio etiam, nu. 141. ff. de quæst.max. ꝙ iudex in irritandis processibus potius quã extinctione corporis humani promptior esse debet secundum Bal.in cons.347. ecce formata, in fin. libr 3. quem retulit & secutus est Aym. cons.2.in fi.

8 Prout etiã quilibet posset comparare in qualibet causa publici iuris,ut sunt causę populares;uidelicet ne quid

in loco

in loco publico fiat, vel vt in flumine publico nauigare liceat &c.Item vt via publica liceat vti, de similibus quæ iuris publici humani existunt, vt l.2. post princ. & l.2 §. 1.ff. de interd.vel ne quid in loc.sacro fiat, & quod factū est restituatur, aut de mortuo inferendo, vel sepulchro ædificando, aut ad defensionem & tutelam magistratuum & sacerdotū : quia quod tales defendantur, publici iuris est l.2.§.1.ff.de inst & iur.l.si quis in hoc. C. de episcop.& cle.iunct.d.l.2.ff. de interd.Quod enim in religionem cōmittitur, in omnium fertur iniuriam, inquit tex.in l.Manichæos.C.de hære & Manich. & ponit Anch.consil. 15. spiritualis, nu.4. Et ideo prælato defensionē rerum ecclesiæ negligente quilibet posset de nullitate cōtractus alienationis rerum ipsius ecclesiæ opponere: ut sentit Rot.dec. 159. not.qualiter, in aut. & tenet Alex.in l. quod dicitur post Ioan.de Imo.ff.de verb. obliga. quos sequitur Matth. de Affl. decis. 107. in causa domini, nume.3. & pro quo videtur glos. in verb.œconomos, in l.iubemus in §. sanè, de sacros. eccl & glo magna, in vlt. parte, in c.cum ecclesiasticæ: de excep. & in c.si quis presbyterorum, in ver.personis, de reb.eccl.non alie. cum alijs ad propositū congestis per Fel.in c.cum olim, col.2. de test & in d.c.dilecti, col.3.de maio.& obe.& Ang inst.quib. alie.non licet.col.3.in prin.& ponit Lap.alle.11 tract. 7.& Hipp.in d.l.Si quis.ver.item est casus, num. 131. ff.de quęstione. Cum enim talia sunt publici iuris diuini, ac vtilitas religionis & ecclesię procuretur, idcirco quilibet audiendus
10 erit.cap cum in cunctis.de his quæ fi.a ma.par.cap.c.Nicena. 31. distin. quinimo nemine comparente nullitas hoc casu ratione dictæ publicæ vtilitatis ex officio a iudice suppleri posset: vt volu.Bald.in l.si vnus.§. pactus ne peteret.colum.13.ff.de pact.in l.planè.in fi.ff. de pet.hær. cum alijs, de quibus per Alexan. in consil.77. Visis dubitationibus, colum.pen. versicu.secundo respondeo.lib.3. Maximè quando nullitas ex facie actus resultat: quia tunc iudex ne se fundet in actu nullo, potest & debet ex proprio officio supplere: vt volu. Cardina. in

cle.1.q.19 de re iud. Et idem Alex. in consil. 218. ponderatis, col. 1. uer. tertio, lib. 6. Anch consi. 6. viso, colum. 3 ver. contrarium credo. Talis enim dicitur probatio probata & liquida ex lege insurgens: vt voluit glos. in l. si tutor. C. de peric tut. & Bart. in l. necessarijs. C. de acquir. hæred. idcirco reijci non debet, vt per Bald. in l. vnica, colum. 2. ver. ex hoc C. ne lic. ter. prouoc. facit tex. in l. Mercalem. C. de condi. ob tur. cau. & glo. in l. 1. C. vbi & apud quos, &

12 not. causam quæst. de iud. Poterit itaque unusquisque comparere, & officium iudicis implorare, vt recipiat defensiones absentis criminaliter inquisiti, & ad hoc opponere nullitatem processus seu banni: hoc enim publicè interest. l. seruum §. publicè. ff de procur. l. pen. §. ad ermẽ. ff. de pub. iud. & per Angel. in l. quos prohibet. ff. de postul. & in l. sicut §. si procurator. ff. quib. mo. pign. vel hip. sol. prout refert & sequitur. Curt. in tract. de testib. concl. 29. in fi. Defensio namque & innocentia nunquã excludi debent cle. pastoralis. de re iud. cum alijs de quibus per Alex. consi. 123. Viso, col. 2. lib. 5. & Deci. consi. 7. nu. 8. quinimo ex officio boni iudicis inuestiganda est. l. & si non defendatur. ff. de pœn. l. 1. §. fi. ff. de quæst. Bar. in consi. 84. in causa statij, in fi. Vbi aũt iudex potest ex officio supplere, põt quemlibet etiam ad id comparentem audire. vt arg. text. in l. seruus bonorum. ff. de bo. poss. & latius firmat Dec. consi. 429. licet, col. 2. in princi. lib. 3. post Imol. & Franc. in c. cum parati, in prin. de app. quia etiam nullitas est ac dici consueuit defensio ut per Ioan. And. in c. 1. de rescrip. in 6. in Nouel. cum alijs, de quibus supra rubr. sen. q. 1 præsentis tract.

14 His igitur ac similibus casibus dici non põt, quod aliqualiter non intersit comparentis: ex quo ea quæ publici iuris sunt principaliter, sunt etiam iuris singulorum secundario, vt vol. gl. in l. popularis in verb. non potest. ff. de popul. actio. & not. in l. 1. §. huius autem studij. ff. de iust. & iur. Vnde non sumus extra regulam omnino. & q̃a inhabilis semper reputat habilis quando actus tendit in bonum public. arg. tex. in l. si quis in graui §. hi quoque.

& ibi

& ibi Bal. ff.ad Sylle. de quibus meminit idem Hip.in d. l.si quis.v.& vltra prędictos nu.142.de q.Aym. consi.332. homines.col.13.ver.2.respondeo,& 195.in fin.

15 SECVNDO principaliter (ampliando) declara regulam, supradictam, videlicet, tertiam personam pro suo interesse comparentē de nullitate excipere posse, etiam ꝙ causa expressè commissa foret, cum clausula videlicet nullitatibus & quauis app. remotis, &c. Talis namque clausula ad tertij præiudicium non se extendit: & propterea illa non obstante, taliter comparens nullitatis remediū intentare poterit per tex.& glo.in verb. intentionis in c.super eo.de off del.ponit Bar.in l.1. §. interdū. ver.quæro,&c.ff.à quibus appel.non licet.& Feli.in c. veniens.el 2.ver.prima conclu.de test. ponit Ias.in l. à Diuo pio.§.si super rebus.col. fin.versi. ad idem facit. ff. de re iud.& Bal.in l.cū filius.per illum tex.ff.de mili.test. cū aliis de quibus per Dec.consi.664. viso.nu.7. vbi hoc te-
16 net.lib.5. & ponit Ant.Cors in sing. in verb. clausula. & idem Dec. consi. 198. col.4. in prin. per nullam etenim verborum plenitudinem, quæ in rescriptis:an alibi ponatur, nunquam ius tertij intelligitur sublatum: vt ibi per eos,& facit text.vul.in l.iij §. si quis à principe.ff.ne quid in loco publ.& l. si rescripta. C. de prec. imp. off.canonisata in c.rescripta.vbi glo.magistratus 25. q.2. hinc vide-
17 demus obligationes ac instrumenta quantumuis prægnantia & guarētigiata, contra tertias personas in eisdē non comprehensas, non habere solitum fauorem nec eo modo exequi posse, quo in personas obligatas & contrahentes exequeretur: vt magistraliter voluit Innoc. in c. quia.v.de iud. & Bal.in l.1. col.2. C. comm.deleg. Alex. in l.1.§. si.in prin.ff.ad Treb. Franc. in c. ex ratione. col. 26.q.5.de app.Imol.in cle.1. col.3. de re iud. Fel.in c.cū super,col.6.ver.amplius dixit,de re iud.cū alijs, de quib. per Alex consi.65.visis.col.3.ver. vnum est, & consi 188. viso processu. col.1. in prin. lib.2. & Deci. in consil.198. nu.5.lib.1. & ponit Alex. consi.86. lætatur, in fin.lib.7. & optimè in consi 83. viso, colū. fin. lib.3. & consi.seq.

col.2. in fi. cum fi. sicuti etiam de sententia dici consueuit, quæ non est contra tertium exequenda sine causę cognitione, ac nouo processu: vt docet Rot.482. si sententia in no. & decis. Neap. ut per Capi. decis. 128. in caus. dom. in fi. Si modo iste tertius non esset hęres condemnati vel obligati. iuxta doct. Bar. & Ang. in l. postulasti. ff. ad Treb. cum aliis, de quibus per Ias. in §. fuerat super glo. in verb Transtulimus, nu. 60. instit. de actio. Et plenius ponit & declarat Boer. decis. 10. & 52. in prima parte loquens de hęrede & cessionario: contra quos antequam fiat exequutio, q̃ sint tales, cõstare debet, aut fideiussor iudicii, vt plenè per Guid. Pap. 26. fuit in q. 3. & Anch. consi. 35. apud intelligentes & consil. 133. satis, col. 1. Aret. consi. 132. diligenter, in princ. ita intellige Roman. consi. 38. Goza, consi. 95. colum. pen. nu. 8. vbi limitat. & vide Rot. 338. in antiq. facit 552. oblig. in fin. eod. lib. 8.

18 Tertio (ampliando) declara regulam prędictã procedere etiam q̃ exceptio nullitatis ipsi reo in causa principaliter existenti non competeret, putà quod esset hæres institutus, qui contra legatarios vel fideicommissarios nullitatem testamenti obiicere non potest: Filius tamen præteritus, vel quilibet alius ad cãm, forsan inter eosdem hæredẽ & legatarios motã pro suo interesse veniẽs, nullitatẽ eiusdẽ testamenti proponere poterit, per tex. in l. Ita tamen. §. quoties. & ibi Bar. in prin. cum alijs iuribus per eum alle. ff ad Treb. & sequitur decis. Neap. 235. An tertius in vlt. col. prout videmus quod licet cedens uon possit de nullitate aut simulatione cessionis opponere, illud tamen potest tertius, prout dicit Bart. in l. per diuersas. 5. præsumitur, &c. C. mand. quem sequitur Alex. consi. 36. viso, in prin. lib. 2.

19 Quinimo eidem tertio pro suo interesse nullitatẽ opponenti non obstaret exceptio trium conformium iuxta terminos cle. 1. de re iud. vt voluit Car. post Ioan. de Lig. quos refert & sequitur idẽ Fel. in d. c. veniẽs, col. 6. in prin. & vr̃ decis. dominorum decis. 3. sub rub. de senten.

&c re

& re iud.in antiq.de Bisiig. & dec.165. nota q ubi sunt eo. tit.in antiq.quod intellige prout ibi, & tenet Alex.d consi.83. uiso,col.fi lib.3. & consi. 84. in causa, col.3 in prin.eod.lib.

20 Prout etiam nõ obstaret eidem tertio confessio,seu renunciatio ipsius rei principaliter conuẽti, ut docet Bal. in aut.nũc si hæres.col.2.de lit.& canonistæ in d.c.cũ super.& sentit Alex. consi. 188. uiso processu, col.fi. lib.2. Minus obstaret sibi suspẽsio petitorij:quia hic tertius suspensionem huiusmodi non obstante in petitorio audiri deberet,secundũ Rot. decis.185 nota q ubi quis in antiq. & decis.149.si inter.in no.prout etiam dicit qd exceptio spolij & attentorum ipsi tertio non obstant,quo minus illis nõ purgatis etiam in causa possessionis, seu proprietatis audiri possit, iuxta notata p glo in c. non solũ, & c. Romana §.in alium,de ap.lib 6.Io. Mona. in c.Cupientes, de elec.eo.lib. & tenet Rot.decis.438. fuit dubitatum pone q, & 149. si inter Titium. in no. & Abb. in c.in literis,in vlt.col. de restit spol. & in c. super spoliatione,in 3. not.de ord.co.Io. Mil. in uerb. exceptio spoliationis.Feli.in d.c.ueniens,in 4 col. Et intellige dummodo taliter comparẽs ab ipso spoliante uel attentante causam non habeat, vt declarat decis Neap. 354. in causa,nu. 21. Et in summa iste tertius quascunque exceptiones ex persona sua sibi competentes allegare poterit,puta iudicem suspectum. ut in c. cum super, de offi. deleg. Abb.& Fran. in c. speciali,in 10.q.de ap. Corset.in sing. in uerb. recusatio.Vel ẽt si iste comparẽs foret defensor necessarius,priuilegiũ fori opponere posset, ut in c. Clericum nullus 11.q.1. & ponit Abb. in c.quoniã frequenter.col 11.nu.28. ut lit.non contest. Quamuis legistæ cõtrarium teneant, per text. in l. uenditor.ff de iud. prout etiam posset ex eius persona etiam post publicationem & causæ conclusionem, restitutionem petere: vt per Bal. in d.auth. nunc si hæres:C.de lit. & deci. Neap. 15. Vtrũ si author & decis. 235. ac testes examinare, ut ibidem. & per Bar. in l. si perlusorio.ff.de ap.cum multis simili.

mili.quæ ad istud propositum congerit.Felin.in c. qualiter & quando,el primo.col.7.ver.Secundò limita nisi tertius. vbi videre poteris.extra de accu.

21 Quarto & vltimo (etiam ampliando) supradictam regulam declara unumquemque pro suo interesse audiri debere,ac nullitatem obijcere posse,etiam quòd rebus principalis hoc recusaret & expresè, prohiberet:ut in l.principaliter.la 2. C. de lib. cauf.& in l. scientia, & d l.si perlusorio.ff. de ap. & doc. in d. veniens, & c.cum super, & declarat Bald. in l. vnica. C. si unus ex pluribus. Spec.de ap.§.1.col.fi.ver.sed quod si ille,& Bal.in d.auth. nunc si hæres.2. col.& Alex,ad Bar. in d.l. si perlusorio. in verb. ad testes,in fi.& facit tex.in l. sæpe.§. scientibus. ff. de re iud. Quinimo si principalis causę defensio ad ipsum cõparentem spectaret,& de collusione inter litigatores verisimiliter dubitaret, posset eundem a causa remoueri facere:vt in c.2. de proc.in 6.l.ab executore.§. alio & d.l.si perlusorio,ff.de ap.& declarat Bald.in d.auth.nunc si hæres.2.col. & doct. in d.c.cum super.vbi videre poteris.

22 Modo limitando, & restringendo regulam supra scriptã, declara ꝙ tertia persona in iudicio comparens , ac nullitatem proponere volens audienda erit , dummodo in primis constet indici , de interesse taliter comparentis , quando non vocatus neque ab alio nominatus voluntariè ad causam accedit,& hoc p l.1. de app. recip.in princ. c.non solet.2.q.6.c.cum inter, de elect.c de his,qui accu. cum alijs,de quibus per Dec.in cons.302. nu 4. & Aegid. conclu.29.in fi. Audiri etenim non debent hi , quorum

23 non interest , vt in præall. iurib. & propterea tertius non possessor.audiri non debet ad effectum impediendum sequestrum beneficij ab altero possessi , etiam ꝙ ius ad beficium huiusmodi prętendat:Nam ꝙ illius fructus sub sequestro & in loco tuto ponantur , est sibi potius vtile, quam damnum , & propterea ad sequestrum impediendum nõ auditur, vt declarat Rot. decis. 394. Nota quod si feratur,in antiq.& 390.Si feratur,in no. Prout non deberet audiri etiam quo ad impediendam missionem rei

non

non vacantis;sed ab alio occupatæ. Ex quo eo modo quo possessionem a primo auocare potuisset, poterit eandem auocare a secundo possessore ideo sua non interest, vt declarat Inno.ab omnibus approbatus.in d.c.veniens,de testi.& Bar.in l.a diuo pio.§.si super rebus.col.2. de re iudi. & l.penul ff.de petitio.hære.& l.ita tamẽ.§. quoties. ff.ad Trebel. & ꝙ nullitas non possit proponi per eum cuius non interest,tenet Rot.decis. 845. patronus, in col.pen. prope fi. Paul de Cast. cons. 160. ad primum, in fi. quos refert & seq. Aym.consil.177. scripsi in fi.vbi vide & cõsil.179. in causa, colum.2. versic. 2.respondeo,& consil. 182 videtur,col.2.

24 Satis autem fuerit docere de interesse cõparentis summariè videlicet per iuramentum,vel vnum testẽ,aut aliàs saltim apparenter, quamuis probatio oĩno non concludat:quia talis probatio præambula & præparatoria,nõ autem decisoria existit,ideo satisfiet summaria.ut d. l.a Diuo pio § si super rebus, de re. & l.3. §. causa.ff de Carbo. edict.ponit Bart.in l.1.§ ꝙ si sit aliqua.ff.de pręto.stipul. & l. si quis alibi.§.si quis ex his.ff lib.agn.& Bal.in l.eum quem colum.3. vers. dic, pro solutione.C. de fideicom. & Rot. Decis. 53. Nota quod vbi sunt in auth. cum alijs de quibus per Canonistas in dic. cap.veniens. Vbi Felin. post alios col.4. versic.quinta conclusio, &c. cum super colum 6.de re iud:

25 Secundo (limitando) dictam regulam declara & intellige,quòd taliter comparens admittendus erit,& recipietur in statu & terminis, quibus tunc causa reperitur, vt in c. fi.in fi.vt lit.pend.lib.6. Bal.in l. si eo tempore.in fi.C. de remiss. pigno. vbi voluit quòd tertius pro suo interesse ad causam veniens,eisdem terminis arctetur, quibus arctantur ipsimet litigatores. per c.vt circa, de elec.in 6. & sequitur decis.Neap.235. An tertius col.fi. Anch consil. 87 omis sio,col.1.in prin.Aym consi.14.procurator fisci, col 2. Et propterea si ex statuto vel alias instantia ad nullitates proponendum tunc temporis esset perempta, & tertius comparens litem huiusmodi agitari sciuisset amplius

plius super nullitatibus non audirentur : quia pclusa via principali litigatori censetur etiā tertio eidem principali adhærenti præclusa, ut not. Pet. de Ancha. in cle. constitutionem. de elec. & in d.c.2. in fi. vt li. pend. li. 6. & trad. A-
26 lex. post Bart. in l. si perlusorio, in verb. testes ff de appel. & in consil. 82. in causa inter Petrū, col. fi. li. 1. prout idem seruari videmus in adhærentibus appellationi ab alio interpositæ : quia intra tempus statutum ad appellandum, videlicet, decem dierum adhærere debet. vt gl. in c. vt circa, in verb. adhærentes, in fi. de elect. & in c. cōcertationi. in verb. grauatū. in fi. de ap. lib. 6. Tenet Bald. in auth. hodie. in fi. C. de ap. & Rot. decis. 225 adhærentes, in no. cū alijs de quibus per Fel. in d.c. super, in fi. de re iud. & Alex. in consil. 101. viso, 1. & col. 1. & cons. 135. ponderatis col. 2. ver. & eo magis. lib. 2. & Gai. Pap. q. 13. ego retuli.

Et intellige (vt dixi) quando taliter comparens habuit notitiā litis motę, secus si eam ignorasset : quia tunc sibi non imputaretur, argument. c. quamuis, cum materia, de re iud. & l. sępe. ff. eo. tit. Card. in cle. 1. q. 4. eo titu & Feli. in d.c. veniens, col 4. ver. secundo fallit. de testi. & notabis vnum in hac materia, ꝙ in casibus in quibus sententia nocet tertio, non nocebit, si lata fuerit contra absentem, aut non defensum: vt tenet & latè comprobat Alex. cons. 84. in causa, col. 1. & 2. lib. 3. Et Hypp. singu. 4. incipiente, Quamuis aliquo casu, &c. & Matthesi. singu. 26. Nota regulam &c. Et Boer. decis. 79. col. 2. nu. 4. prout etiam eidem tertio nō consueuit nocere si sententia nulla per rescriptum principis confirmaretur secundum Ange. cons. 85. in causa quę vertitur, col. 4. lib. 3. quem etiam refert & seq. Curt. senior. consi. 62. magnifice vir, col. 3. versi confirmo vlt.

2 ℣. Tertio (limitando) suprascriptam regulam declarat, tertium comparentem, ac nullitates proponere volentem audiendum fore : dummodo non absit præsumptio malitiæ, seu calūniæ, ꝙ talis veniat ad causam vt faueat ipsi reo conuento, & causam impediat & differat expeditionem : tunc enim audiri non deberet ad effectum impediendi,

pediendi.arg.c.suscitata,extra de restit. in integ. & gl. in c. super eo.in uerb. tenebat, de off. deleg. ponit Fel. post alios in d.c.ueniens,col.3 vers.Fallit primo. de testi. &
28 dec Neap. 225.colu 3.nu.5. Debet namq; quis pro suo iure ac preiudicio, non autem ad vtilitatē & commodū rei conuenti principaliter ad causam accedere: vt declarat Bal.in d.auth. nunc si hæres,2.col.uersi. quartum corollarium.C.de litig. post Inno.& alios in d. c. cū super, & Anch. cons. 104 pro declaratione, in fi. calumniæ tamē & malitiæ præsumptio cessaret,si nullitas ex aduerso allegata,seu interesse cōparentis appareret uel rusultaret ex actis:quia tunc dicitur euidēs & notoria,ac omnem malitiam & calumniā excludit: vt per Alex. consi. 232. col.1.nu. 17.lib.4.& cons. 77.nu. 2.libr. 2. & Deci. cons. 8.nu.7.lib.1.

29 Quarto & vltimo (limitando) supra scriptam regulam declara & intellige, dummodo persona ipsius cōparentis sit habilis & capax ad huiusmodi remedium in iudicio proponendū,quia aliàs non esset audiendus: puta si esset excōmunicatus.per c.pia,in fi de excep.lib.6.quoniam ex quo uenit ad causam,ueluti actor,si fuerit excōmunicatus,non poterit dicere de nullitate: vt vol. But. Imol. & Abb. in c.significauerunt,vbi etiam Fel.ibi. col. 6.in fi.& in c.si.col.3.16.Fal. extra de excep. post Anch. in cons.329.ad dubia,per.c.1.de resc.in 6. Secus si in causa esset reus: nam excipiendo & ad defensionem super nullitate ēt excommunicatus audiretur:ut per Bald. in c. intelleximus, de iu.& Alex. in l.de pupillo.§. si procura-
31 tor.circa.fi.ff de op.no nunc.Et quod dicimus de excommunicato, intelligimus ēt de quocunque alio inhabili & incapaci in iudicio standi, ut puta seruus, religiosus, filiusfamilias, & alij,qui sine consensu superiorum regulariter in iudiciis stare nō possunt.Materia etenim & remedium istud nullitatis sine iudicio expediri nō potest: ut inquit Bald.in rub. C. quo ap. non reci. Idcirco incapaces iudicii. poterunt & debebunt ab huiusmodi obiectu & exceptione repelli.

Quid

32 Quid autem si de illo falso procuratore, qui sub nomi ne ueri procuratoris egerit & succubuerit, ac posteà hęres ab eo, cuius nomine egerat, institutus, uult agere de nullitate sententiæ contra se procuratoris nomine latę, nunquid sit audiendus, fuit antiqua quæstio Pilei: & concludi consueuit quod talis non sit audiendus: cum sentẽtia huiusmodi quoad ipsum falsum procuratorem lata, valuerit, licet respectu domini non fuerit ualida: ut tenuit glo. in l. si expressum, in fi. de appel. quam sequitur Rot. ut per Aegi. conclu. 29. sententia. per l. 3. §. falsus. ff. rem rat. hab. & c. 51. ff. de superfi. Vnde talis, in exceptione huiusmodi summoueri debebit prout concludebat ille antiquus doctor, quem secutus est Spec. in tit. de sent. §. quoniam. col. 4. uersi. quid si procurator, ubi latè ponit. Io. And. qui etiam ponit quæstionem de iudice succedente illi, contra quem sententiam tulerat, nũquid possit prosequi causam nullitatis eiusdemmet suæ sententię: ibi uide per eum, & Rom. qui pręmissa sequitur in l. stipulationem. la prima. q. 21. de uer. obl. sensit Anch. cons. 333. ad dubia, col. 2. nu. 6. Bal. in l. modestinus. ff. de sol. & melius in l. si creditoribus, ubi etiam Fulg. C. de ser. pig. manudati. & Ruy. consi. 53. col. 6. uersic. alia etiam ratione lib. 2.

33 NVNQVID autem (aliquo modo) simpliciter appellare prohibitus, intelligatur etiam prohibitus dicere & excipere de nullitate? Breuiter omissis pluribus, dicendum est quod nõ: quia cum appellatio, & nullitatis dictio, sinț duo iuris remedia adinuicem separata, ac ex diuersa causa oriẽtia, remoto simpliciter uno remanet aliud & pro hibitio & remotio huiusmodi ad aliud extẽdi nõ debet, tanquã a iure communi exorbitans & odiosa, vt uidetur decis. Bal. in l. eos. §. ne temere in prin. per illum text. C. de appel. dum inquit, ꝙ lex pœnalis ac prohibitiua appellationis ad nullitatem, quæ seorsum ab ipsa appellatione examinatur, non extenditur, per illum text. in l. cõ tra maiores. C. de inof. test. Secus si nullitas esset permixta appellationi secundum eum. & idem Bald. in l. cum

lege.

lege. in princ. C. de epis. & cle. asserens ꝙ licet ex forma statuti testamentum insinuatum reprobari non possit: poterit tñ dici nullum ex defectu solemnitatis. Idẽ etiã sentit add. ad Spec col. 18. uersi. statutum dicit, & in tale pactum. §. qui prouocauit. q. 13. ff. de pact. & ponit Franc. in c. dilecto, q. 57. cum seq. extra de ap. Et ꝙ remota appellatione reliqua iuris remedia non sint sublata, est communis sententia doctorum, ut inquit Deci. in consi. 533. iuridicas. col. 2. in prin. per tex. in l. domus. in prin. ff. de serui. rus. præd. & l. planè ubi Bart. & alij. ff. quod ui aut clam. tenet Guid. Pap. quæst. 38. uerum quia & est bonus in c. ut concertationi. ubi in terminis nostris hoc notant Philip. Franc. & alii de ap. lib. 6. & text. in c. inter cæteras. de re iud. & c. licet in fi. de sent. excom. in 6. & in l. si expressum. ff. de ap. cum simil. in quibus patet ꝙ remota, seu deserta appellatione, quis non prohibetur uti remedio nullitatis: ex quo appellationis prohibitio, uel illius remotio, aut omissio nullitatis defectus & uitiũ non purgant: ut inquit Alexand. in consil. 123. discussis. col. 5. lib. 1. & consi. 47. in fi. lib. 5. & decis. Neap. 354. in cã nu. 18. & Lap. alleg. 1. uers. secundo præsupposito 3. cũ simil. & tenet. Ang. in cons. 107. Iacobellus in prin.

34 Et propterea uidemus ꝙ licet in causa momentaneæ possessioni de iure ciuili appellari non possit, ut l. vni. C. si de momentanea pos. & trad. Deci. asserens communem esse opinionem doctorum. in cons. 28. diuinũ. col. 3. Poterit tamen per uiam nullitatis sententia in causa huiusmodi lata, impugnari: vt uolu. Bal. in l. vni. col. 2. C. ne in una ea. caus. & in d. l. uni col. 3. in prin. C. si de momen. pos. cum alijs de quibus per dominũ Alex. cons. 2. consideratis. col. 3. uersi. quantum autem ad dubium lib. 3. & Ias. l. 1. in prin. col. 4. uers. ulti. Anch. de iustitia & iure & in l. Titię textores. §. 1. de leg. 2. Aret. cons. 75. diligenter, col. pen. in fin.

Siue igitur quis renunciauerit appellationi, siue ab ea per statutum, uel alias prohibeatur, quominus nullitatis remedium intentare possit, prohibitus nõ uidetur: ex
35

quo

quo renunciatio & prohibitio huiusmodi(ut dictum est) sunt stricti iuris,nec comprehenditur id,quod fuit expressum:ut uoluit Bal.in l. prima in ultimo not. C. de edic. diui Adr. toll. cum aliis,de quibus per Alex. in cons. 56.
36 Aldronandus,lib.5.& cons.188 Viso.col.fi.lib.2.& Dec. cons.377.& 379.requisitus. secunda col. lib.3. Aret.consil.75.diligenter col.pen. Et intellige quod remota, seu deserta,uel alias prohibita appellatione quis non est remotus, neque prohibitus dicere de nullitate,seorsum, & principaliter ab ipsa appellatione:quoniam nullitas illa quæ accessoriè ac uirtualiter inest ap. & incidenter cum ea deduci uidetur,iuxta text. in l. Carm. pia. ff. de iurep. & l.quæd.mul.ff.famil.erc. per remotionem principalis, uidelicet ipsiusmet app. ipsa etiam nullitas tanquam accessoria remota intelligitur:vt decl. Bal.& alii in locis de quibus supra.& idem Bald. seu Tancred. in summa sua, in tit.de ap.quæst.fin.& in l. prima, in prin. C. de sent. ex peric. recit. & in d. §. qui prouocauit. quæst. 13. & Franc. in d.c.dilectio quæst.49. & in c. interposita. §. fi. uersi. quartò quæritur extra de appel. & declarat Bar. in l.1.col.4. uersi. Nec obstat.C.quand. prouoc. nō est nec. & Anch. in cle.1. in prin de re iud. Et Fel. in c.Si autem. col.4.uersi. per illum textum dicit Inno.de resc.

Et non tantum simpliciter appellare prohibitum,non cēsetur prohibitus de nullitate excipere, quinimo etiam ꝙ quis expresse prohiberetur dicere de nullitate, seu ꝙ ipsa nullitas per statutum, uel alias esset remota, adhuc tamen super ea in multis casibus audiendus foret; ut putà super nullitate ex defectu potestatis & iurisdictionis
37 proueniente: quia quantumcunque per statutum, seu rescriptum,prohibeatur seu remouetur nullitas, in tali prohibitione seu remotione non includitur nullitas ac defectus iurisdictionis,vt uoluit glos. quam ibi communiter sequuntur doctores,in cle.1.in fi.de sequest. pos. & fruct. Baldus in l.generaliter.2. col. de epi. & cle. Paulus Castrensis in l.fi:C.de arbi. Corset. in singul. in verb. statuto cauetur. Abb.consil.82. conditor. col. penul.libr. 1.

Deci.

Deci. consi.520.in causa,in fin. & consi 360 Perscrutatis.in prin. & Io Bapt Perusin.in tract. de atb lib.7.c. 1. uer. prima regula est communis opinio doctorum, vt asserit Alexan in consi. 79 in causa, & lite, in fin. lib.7. Etiam quod essent latè tres conformes sententiæ,& ulterius quis super nullitate audiri non posset iuxta terminos cle 1 de re iud quia nihilominus super hac nullitate iurisdictioni audietur ut ponunt Doct. in suprascriptis locis.& Idem Alexã.in consi. 77. in causa. colum. 4. lib.2.& Franc. in c. dilecto,quæst.53.& quæst. 56. de ap. & Dec. in consi 38.c.1.col.pen.num.7.lib 1. & consi. 8. num 8.eo lib.etiam si quis iurasset non dicere de nullitate, quia adhuc super ista erit audiendus, vt declarat idem Franc. in d. c dilecto q.52. uersi.limita sexto, & Feli. in c. ex parte.col.5.in 17.fallen. de offi deleg. post Ang. in consi.184.ibidem relatum & ponit idem Feli. in rub.de fo.comp. & in c. pastoralis,col.3. uersi. amplia etiam, de excep & Dec.consi.434.placet, in fi.ubi loquitur de nullitate laudi ex isto defectu.lib 3. & Card. Paris.consi. 45. satis col.5.num.29 lib.1.Soc. consi 95.nu 18. lib. 3 & facit quod ponit Paul. de Cast. in consi. 17. lib. 1 cum si. late per Aret.d.consi.75.diligenter, col. pen. & fin. Goza. consi.72.in causa, nu.6. cum seq.

39 Potestas etenim ac iurisdictio in omni actu pro constanti a lege ex mẽte statuentiũ continuo prẹsupponitur ut declarat Bar.in l.2.§ prætor ait. ff. qui satis. cog. cum aliis,de quibus per Dec.consi 490. in causa quæ, colu. 4. uersic. secundo respondetur,& consil.360.nu. 2. Idcirco cum deficiat potestas iudicantis,non potest dici quod sit sententia,uel quiuis alius actus iuridicus,prout à lege seu statuto prẹsupponitur: & propterea in primis constare debet, ꝙ lex seu statutum prohibens dicere de nullitate sententiæ,uendicet sibi locum,uidelicet quod illa sit sententia,seu instrumentum, & similia, quia deficiente potestate non merentur tali nomine nuncupari, per text. in l.2 §.iudicatum.ff.de re iud.l.1 § fi.ff ad Terr. l.1. §. fi. ff.de pœn. Clem. pastoralis,circa fi.de re iudi. ideo si qua

E litas

litas à lege uel statuto prȩsupposita non uerificatur, lex & statutum non procedunt: vt uoluit Bar in l. 1. §. ait prætor. ff. ne quid in flu. pub. & Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. 2. C. de epis. & cle. cum aliis add. per eundem Dec. consi. 540. post prin. lib. 4. & sic per similem prohibitionem non tollitur, quominus quis possit opponere ꝗ non sit sententia, putà ex eo ꝗ is qui eam tulit, nulli præerat potestati: quia similis negatio nullitatem actus includens, sub aliquo statuto qualitercunque prohibente, non includitur: ut docet Bal. in l. si quidem, in 3. not. C. de excep. & in l. peremptorias, col. 6. uers. quæro quid sit statutum dicit C. senten. rescin. nō poss. & Car. in cle. §. fi. col. fi. uer. secundò quæro, de sequest. poss. & fruct.

40 Et quod non obstante tali prohibitione, opponi & negari possit non esse, neque dici posse instrumentum, uel sententiã quæ impugnatur. tenuit Bar. in l. 1. §. & parui. col. 2. ff. quod ui aut clam, & in l. non putauit. §. nunc quȩuis. ff. de cont. tab. & in l. diuus Traianus. ff. de test. mi. & l. fideius. §. prætor. ff. qui satis. cog. cũ aliis de quibus per Fel. in c. ex parte. col. 3. uer. Sublatis, &c. de off. deleg. Alex cõsi 33. viso themate, nu. 2 lib. 1. & cons. 60. uisa, col. 5. ubi dicit ꝗ istam doctrinam Bar. sequuntur ubique Doctores lib 2. seq. decis. Neap. 21. dubitabatur, col. fi. & Dec. consi. 38 diuino, col. 7. nu. 7. & consil. 458. diuino, col. 1. Ruyn. consi. 14. nu. 17. vol. 2. & consil. 78. nu. 8. uolu. 4. Tiraq. in tract. de retract. fol. mihi 17. sub nu. 8. cũ si, quæ posuit etiam d. Anch. consi. 6 viso, colu. 3.

41 Prout etiam sub simili prohibitione ac generali remotione nullitatum, non uideretur inclusa nullitas ex inhabilitate cõparentium, uel contrahentiũ insurgẽs: quinimo talis ex coniecturata mente ipsorum statuentium exclusa, & excepta uideri debet: & ideo quandocunque ẽt de ipsa opponi poterit: vt declarat Bar. in d. l. 1. §. & parui & ibi Alexan. & alii per tex. in l. filio. §. contra tabulas. ff. de inoffi. test. sequitur Anch in Clem. 1. in x. not. de re iud. & consi. 177. uisis, consi. 2. uersi. præterea Aym. consi. 104. causa magistri in primo, & Feli. in d. c. ex parte,

te,in 3.col. uer. quartò limita,de offi. delega. & Rom. in consi.42. cum simi. de quibus per Hip. in l si quis. quæstio 5. potest etiam alio modo nu.10.ff. de quæst Nã aliter dicendo. per huiusmodi generalem nullitatis reiectionem uideretur inducta dispensatio, & data facultas incapacibus & inhabilibus ualidè contrahendi, seu in iudicio standi cum paria sint disponere quod actus ua-
42 leat,uel quod de illius nullitate dici non posit: vt notatur per glo fin. in l. qui habeat § 1.ff. de manumiss. ex testa.& trad. Deci.consi.45 6.nu. 1. & consil. 557. colum. fina. num.13.
43 Dispensatio autem, & personarum habilitatio præsumi non debet, nisi quatenus expressè & legitimè de ea constiterit per tex.in c.fi.de simo.& in cle. fi. vbi glo. in uerb. approbare.de senten. excom. & in c. cum in iure, de offi. deleg.Spec.in tit. de dispen. § qualiter. uer. nunquid,&c. & ponit Alex.in eo, quem semel constitit esse furiosum,q; non præsumitur effectus sanæ mentis, in cõsi.147. uiso themate.colu.3. libr. 7. statutum igitur & dispositio loquens simpliciter de personis debet intelligi de habilibus non autem de inhabilibus & à iure reprobatis.l. vt gradatim.§. & si lege. ff de mu. & hon. not. per Bar. in l. habeat. C. de sac. eccl. prout refert & seq. Ancha. consi 416. plures,col.1. nu. 2. & consi. 107. in qõne col.fi.vbi uide consi.202. de iur. communi col. 1. defectus etenim inhabilitatis est multum releuans, & reddit
44 actum retro nullũ.l seruus,& ibi no C. de iud. licet. C. de procur.c.in nostra eo.tit.& propterea lex instruit primò quærendum de personis,nũquid sint legitimę & habiles,ut in l. si quæramus.ff de testa.l.nõ ignorat. C. qui accus. non pos. l quidam referunt in uerb. esse enim debet &c. de iure cod.ponit Dec consi. 471. Iuridicam, in prin.lib.4 quod procedit in quocunque iudicio quantumuis summario, ut per Bar. in l.2. C. de edic. di. Adr. tol. & in consti. ad reprimendum,in uersi figura. colu.2. Bal.in l.3.§.ibidem.ff. ad exhib. cũ aliis de quib. per. Ias.
45 in rub. C. qui admit. & latius per eundem Hip. in d.l.si

quis.nume. 6. de quest o. Et hinc est quòd iudex (maximè in causa spirituali) ex officio alieno nomine comparentem ad exhibendum potestatem ac mandatum cogere poterit, secundũ glo. in uerb. absentia, in c. 1. de elect.
46 lib. 6. latè declaratam per Feli. in c. Causam quæ. de iudi. ac etiam ex eodem proprio officio poterit inhabiles comparentes repellere, iuxta not. in l. filius. §. ueterani. ff. de procur. & in l. quos prohibet. ff de postul. etiam quod essent testes a partibus inducti, qui si inhabiles fuerint ex officio possunt a iudice repelli, ut declarat idem Feli. in c. cum i. & a. col. 3. uersic. potest colligi. de re iudi. & in c. intimauit. col. pen uersic. vlterius dicit in te test. & Ro. consi. 67. uiso circa fi. idcirco nisi (ut dictum fuit) expresse constituerit de habilitate seu dispensatione, inhabilitatis exceptio, ac nullitas ex ea proueniens in dubio non dicetur per similem prohibitionem sublata, maximè quando talis inhabilitas à iure naturali proueniret: quia tunc, etiam quòd a principe apponeretur clau-
47 sula, omnes & quoscunque defectus supplendo, &c. per hoc non uideretur satis factum, per textum. in cl pastoralis §. cæterum. ubi Car. Anchar. & alij de re iud. & ponit Aym. consil. 104. in causa mag. in princ. Clausula & etenim supplentes, &c. ad solennitates iuris positiui tantummodo refertur: ut inquit Spec. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. uersi. 18. supplet. & Abb. in c. illa. nu 3. de elect. Aret. consi. 8 abundè, col. 2 uersic. 3 hoc confirmatur. Alexan in consi. 79. col. 5 lib. 1. & consi. 111. perspectis col. 2 uer. tamen istis lib 6. & Deci. consil. 602. pen.
48 & consil. 410 colu. 4 & Soc. consi. 164. uisa bulla, col. fin. lib 2. siue etiam quod esset apposita clausula motus proprii: quoniam per eam non tollitur inhabilitas, neque inducitur dispensatio ut uoluit glo in clē. si Romanus. in uerb ualidam. de concess præb. Feli. in c. causam, q. 2. col. de test. & Rot. dec. 112. dicebāt domini. & 445 not. licet proprius motus. in no. & plenius ponit Dec. cōsil. 402. uisis col. fin. lib 3.
49 Minus etiam per huiusmodi generalem nullitatis prohibitio-

hibitionem ac remotionem censetur remota nullitas ex defectu citationis proueniens. quia cum talis sit iuris naturalis defectus, à principe vel statuto tolli non potest cle. pastoralis, ver. cęterum, de re iud. 1. & ibi Abba de caus. poss. & propr. & in c. cum olim col pen. de re iud. ponunt legistæ in l. 1. C. de legi. & l. fi. C. si cōtra ius vel vtil. pub. & ꝙ talis nullitas à statuto qualitercunque loquente & prohibente censeatur exclusa tenet Innoc. in ca. tua nos, de cohabi. cle. & mul. Bald. in l. 1. col. 3. C. quom. & quand. iud. Cald. in consi. 8 in fi. de re iud. Anch. in consil. 202. alias 211. incip. de iure cōi. Ang. in consil. 221. per dominū Obicinū, & in consi. 145. in facto proponitur, cum aliis, quos refert & seq. Alex. consi. 225. in prin. lib. 6. & Deci. consi. 38 col. pen. nu. 7. & consi. 416 col. 4. nu. 17. & consi. 603. viso puncto, nu. 11. & consi. 681. colum. fi. lib. 5. & Abb. in consi. xcii. Christi, vol. 1.

50 Prout ēt ab hmōi simplici & generali prohibitione nō intelligitur comprehensa nullitas ex capite alterius statuti seu rescripti insurgēs: ne statuētes seu rescribētes seipsos incōtinēti correxisse videantur. arg. l. pcipimus. in fi. C. de ap. & l. fi. C. de testa. tenet Bart. in l. 1. § & parui. ff qđ vi aut clam. & Io. And. in add. Spec. in tit. de execu. sen. §. fi. ver. 16. Bal. in l. 1. in vlt. col. de cond. inde. ponunt Doc. in d. c. ex parte, de off. deleg. & firmat Alex. in cōsi. 87. visis, col. 4 lib. 3. & cōsi. 145. viso processu, in fi. lib. 5. & cōsi. 64. circa col. fi. lib 4. & Anch. consi. 73. visis omnibus, col. 2. & cons. 147. visis, in fi. & 271. de titulis, in fi.

51 Insuper neque reiecta intelligeretur vel exclusa nullitas ex facie actorū resultās, cum talis dicatur euidens & notoria vt docet Alex. in consi. 59. nu. 17. lib. 4. (& diximus supra) remota etenim exceptione seu nullitate non intellig. tur de notoria & manifesta. c. īter cæteras. c. qua frōte. c. pastoralis, de ap. c. veniēs. el 2. de testib. & glo. in c. excom. quęstio. in verb. appellationem, de rest. spol. & glo. in cap. suscitata, in verb. sententiæ, de resti. in integ. fecit tex. in l. 2. & ibi glo. de edic. diui Adr. toll. & glos. in versic. imperfectam, in l. 1. in § siue autem. ff. de tab.

exhib.& in l. si in alterius,in si.C. si mi.se maior. dix.cum alijs,de quibus per Abb.in c.super eodem, de offi dele.& Anto.Corset.singu.90.alias in verb.exceptio versi. si statutum tollat exceptionem,&c Aret.d. consi.75. diligenter in fin.

Et quòd nullitas notoria & manifesta statuto seu dispositioni nullitates reijcienti non includatur, sed illo non obstante proponi possit, tenuit Bald.in l.1.C. ne li. ter.prouo.& in 1. si vnus.§. pactus ne peteret. colum.14. ff de pact.Imol.& Alexan.in l.de pupillo.§. qui opus colum. pen. ff.de no. oper. nunc.Io.Bapt. Perusin. (qui fuit Bar.gener) in tract. de arb.lib.7. cap.11. col. 1. versi. secunda regula & Abb.in consi.55.in causa, lib.2. & consil.44. in præsenti, lib.1. & Ancha. in consi.107. de iure communi. Alex. in consi.77. visis, col.3.in fin.lib.3. vbi post Imol.refert domi. de Rota ita tenere. & etiam idem tenet in consi. 86. nume. 13. lib.2. & in consi.105. col.2. in fin. lib.5. & Deci. consil. 8. nume.8 & [illegible] consi. 49. lib.1. & consi. 404. nume. 6. lib. 3. latissimè examinat Franc.in cap. dilecto, quæstio.52. in 8. limita. de app. & Feli.in c. inter cęteras. col.5. versi. sexta declaratio, de re iud. etiam ꝙ essent latè tres conformes, prout latè cõprobat d. Paris. consi. 99 assenta. col. 1 nu. 13. lib. 3. post Oldra. in consi. 107. & alios, de quibus ibi. & vide Goza. consi. 103. col.3. ver.9. & si sententia Aym. consil.3. nume.4.

52 Talis etenim ex actis resultans & notoria nullitas nõ indiget aliqua propositione seu allegatione: vt trad. Angel. in l.fina. ff de pet. hæred. & Alexan. in l. 1. C. vt quæ desi.aduo. & Feli.in cap. cùm ordinem, col.8. versic. prima declaratio, de rescrip. & Deci. in l. lecta, col.9. ff. si cert. peta. Ita enim limitari consueuit illud, quòd licet notorium releuet ab onere probandi non tamen releuat ab onere proponendi: iuxta glo. notab. in clem. appellanti in verb. iudex, de appel. & Anch. consi.388. in casu, colum. 2. nu.6. Nam debet intelligi de alio no-
53 torio quàm ex actis resultante: vt per eundem Feli. in

cap.1.

cap. 1. colum 7. versic. quarta declaratio, de re iudi. & Gome. in reg. de annali. in 4. quæstio. in fin. prout etiam hoc casu non requirere, vt quòd iudex per suam interlocutoriam declararet huiusmodi notorium: quamuis in alijs casibus si iudex hoc faceret, esset optima cautela: vt docet Abb. in cap. ad nostram, lo 2 colum. fin. de iureiurando. & sequitur D. ci. consil. 544. serenis. colum. 4. versic. non obstat, l. 4. hæc igitur nullitas opponi poterit,
54 etiam quòd terminus seu instantia ad nullitates proponendum foret elapsus, maximè per viam exceptionis, & defensionis: vt declarat Alexan. in consil. 225. colum. 3. nume. 11. lib. & melius consil. 82. viso colum. 4. versic. non obstant. lib. 3. & ita intellige eundem in consil. 105. ponderatis, colum 2. in fin. lib. 5. & Abb. in dic. cap. 55. Ias consil. 44. lib. 3. in princ. declarat. Franc. in d. cap. dilecto, quæst. 54. colum. si vbi format similem quæstionem: Quicquid in contrarium dixerit Paul. de Cast. consil. 287. ad princ. in 2. dubio. & consec. 303 super colum. 2. versicu. concludo ergo lib. 1. & Aym. qui illum refert consil. 179. in causa appel. colum. 2. nu. 4. & facit quod voluit Bald. in l. 1. circa fin. ff. de hæred. instit. & in l. scire oportet. §. fi. & in l. 1. & 2. & 3. colu. C. de iur. & fact. igno. Alex. post Barto. in l. facultas, in prin. C. de iur. fis. lib. 10. & quod ponit Felin. in cap. ex parte, col. pen. in princ. de offic. deleg. dum voluit quòd terminus ad excipiendum non comprehendat nullitatem: & quòd si statutum prohibeat alicui ne fiat ius: non videatur de negata defensio, vt per eosdem.

Intellige præmissa etiam si de nullitate constaret per instrumentum publicũ: quia & tunc diceretur notoria, secundũ Abb. in c. cum olim. in vlt. not. de censi. probatio nanque facta per publicum instrumentum dicitur euidens, vt docet idem Abb. per illum tex. in cap. cum dilecti, in 1. not. de dona. & manifesta: vt voluit Bart. in l. 1. in prin. col. 2. ver. venio ad quæstiones. ff. de ope. no. nunciat. ac probatio probata, vt per Bart. in l. interest, in vlt. not. C. de solut. & in l. quoties, in fin. C. de iud. quos re-

fert & sequitur Dec.in consi.424.negari.col.2. lib.3. habens igitur instrumentum in manibus, ac illud absque alia dilatione offendens diceretur incontinenti probare: & sic cessaret ratio malitiæ & fraudis à statuentibus præsumptę: vt voluit Bald. in l.2. C. de edictio diui Adr. tollen.quem adducit in proposito idem Philip.Deci.cõs. 424. proponitur, colum.2. circa medium, & consi.477. bene colum.2.in princ.lib.4. & consi.488. in causa, post princi.& consil.446. in causa, colum.2. versi.tertio concurrit. eo. lib. ac etiam ponit in consi.682. in causa, in princ.lib.5.

55 Et rationem eiusdem euidentiæ & notorietatis, statuto seu prohibitione præfatis non obstantibus poterit opponi de inepto libello: quia & ista nullitas dicitur notoria ex actis insurgens, secundum Bar.in l.1.C.de error.cal & nunquam intelligitur sublata per statutum: vt voluerit Bal & Ang.in l.tale pactum.§.qui prouocauit, & Canonistæ in cap.cum dilecti,de emptio.& vendi.Lanfr.in ca. quoniam contra.in verb.exceptio.nu.8.de probat. & ponit Felin. in d. cap. ex parte,colum.5. versic. decimo sexto,de offic.deleg.ad quod pertinet illud quod ponit Alexand. in consi. 79. nu. 1. lib. 2. dum voluit nullitatem ineptitudinis libelli esse irreparabilem, & reformari nõ posse.

56 Idem foret si nullitas ex perplexitate seu contrarietate proueniret:quia & hæc non censeretur à statuto exclusa, vt declarant Doct.in suprascriptis locis,maxime Fran. in d.c.dilecto,q.52 & Feli.in d.c.ex parte,in nona fallen. & Dec.in consi.8.nu.8 lib 1 & consi.644.viso circa fi.li.5 & in l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.

57 Et nedum nullitates ex actis resultãtes & notoriæ à litigatoribus propositæ reiici non debent,quinimo etiã ipsis litigatoribus tacentibus, iudex ex officio suo easdem quandocunque tollere,& reuocare debet: hoc etenim ad eius officium spectat, ne frustra litigari contingat. argu. tex.in cap.1.extra de procur. & c. causam quæ. de Iud. & c.indẽnitati.§. sanè vbi Dominicus hoc idem voluit de

elect.

elect.in 6.& Bal.in d.l si vnus § pactus ne peteret, & in d l.plane.ff.de pet.hæred.& Car.in clem. 1.q 16, de re iudic.& firmat Alex.in d consec.225.nu 3 lib 6 consec 77. num.20.lib.3.& Felin.in d.c.ex parte,col.penult.ff de officio deleg. & diximus supra, & facit quod ponit Guid. Pap.quæstion.292 si alicui & Anchar. consilio sexto, viso, columna 3. versic.contrarium credo.& consil.211.de iure communi,in fi.Rom. consi 42. & consi 51. attentis & 69.nu.2.

Et nempe interpretatio huiusmodi & declaratio quod suprascriptæ nullitates & similes sub generali dispositione inclusæ non videantur, est multum æqua, iusta, & rationabilis, vt per eundē Anch consi.227. in quæstione, col. fin. vbi dixit quod similia statuta ac prohibitiones non censeri reiecta nullitate quæ tangit potestatem agentium, vel quæ habet in se dolum tangentem substantiā negotij de quo agitur. puta quod quis corruperit iudicē vel falsum suggesserit, & quod ita interpretari est sanctum & æquum ne quis dispendium patiatur. & idem tenet d. consi.211.de iur.columna 1.& Ang. consi.187. A. & 6.col.fi. nu.1.& in fi.vbi vide de hoc: alias videretur præclusa via quibusuis defensionibus:ac sequerentur mille absurditates & inconuenientia:& talis dispositio in se magnā contineret iniquitatē contra substantialem legis c.erit autē lex.4.dist.& l fi.vbi Bal alij & l. quoties.& l.rescripta. C. si contra ius & no.Inno.in cap.quæ ecclesiarum,vbi Bal. col 4.extra.de constit.cum aliis,de quibus per Dec.in cōsil.410 colum.4. num.19. libr.4. & propterea non est admittenda talis interpretatio: vt docet Alexan. consi.83. visa,columna 2.versicu. & statuta non sunt. libro secundo quia præsumi non debet quod statuentes voluerint
58 iniquitates fouere,& tollere defensiones,ac ius vnius, & dare alteri:vt inquit Abbas in dicto consi.55 .in causa,columna 2.libr.2. Talia igitur statuta ac simplices & generales nullitatum prohibitiones ad id quod verisimile & rationabile restringi debent.argum. capit. in generali de reg.iur.in 6.cap.fin.de offi. vic.cap.2. de pœn.eo. libr.

not.gl. in c.licet,in verb.exceptione, de elect.& tex.in c. ad nostram, el 3. de iureiuran. cum alijs, de quibus (in terminis statuti loquendo) tradit Alexand.consil.3.visis, colum.2. lib. 2. & Dec. in consil.64. in fin. libri primi, & consil. 432. columna secunda lib. 5. Aym. consil.3. col.1. cum seq.

Verba etenim generaliter & indefinitè prolata. generaliter & indefinitè intelligi debent, vbicunque subest eadem ratio, quia moti sunt statuentes ad id faciendum: secus si non subsit, sed potius diuersa, quia tunc ne insurgat absonus intellectus, & quis indebitè patiatur, vel cum iactura aliena locupleretur, restringuntur, declarantur, & limitantur.l. ut gradatim.ff.de mun. & honio lib. 2. C. de noxal. per Bartol. in l. talis scriptura, de lega. primo. cum alijs de quibus per Abb. in consil. 97. viso instrumento, in fin. lib. 2. & Alexan. consil.50. visis & oportunè. colum. penul. versicu. secundo respondeo, & consil 52. colum. 1.lib.1. Talis maximè in materia nostra capienda est interpretatio: quia nullitatis defectus facto, culpa, & temeritate ipsius aduersæ partis prouenit: & exceptio ex facto aduersarij proueniens non videtur inclusa sub generali exceptionum remotione, vel renunciatione. arg.l.qui officij.ff. de contrahen. empt.l. penult. C. de nau. fœ. & ponit Rom.consil.472. in eo quod quęritur. colum. fina. & Deci.consil. 27. colum. 1. versicu. Tertia est, libr. 1. cum simil. & quicquid sit statutum seu dispositio tollens actionem, seu exceptione nullitatis officium Iudicis nunquam tollit, & propterea ex nullitate grauatus, & per similia statuta exclusus semper ad Iudicis officium recurrere poterit in 10. not. in l. planè, versicu. benignius, & in l.si in fi. vbi Bart. & alij. ff. de peti.hæred. & in l.1 §. & parui. ff. quod vi aut clam, habetur inter consi. Anch. consil.208. Iudex, colum. 3. versicu. de nul. autem. Cum alijs add. per Felin. in cap. ex parte,& 2. colum.penul. versic. sed pone, de offic.deleg.

An quælibet sententia, &c.

SVMMARIA.

1 *Sententia quælibet potest dici nulla.*

2 *Iudices quicunque siue maiores siue minores in iudicando generales leges obseruare debent: aliàs eorum gesta non valent.*

3 *Sententiæ etiam præfectorum prætorio possunt ex vitio nullitatis impugnari.*

4 *Exceptio firmat regulam in non exceptis.*

5 *Cardinales in Rom. cu. præsentes præfectis prætorio, absentes verò proconsulibus adæquantur: ideo illorum sententiæ nullitatibus subijciuntur.*

6 *Legatus de latere non potest iuris ordinem remittere. Princeps est legibus solutus ac supra omne ius positiuum; ideo nullitas in eius auditorio non attenditur; sed veritas rei gesta. nu. 8. vide de princ. potest. hic.*

9 *Fatalia non currunt in auditorio principis & noue dantur induciæ.*

10 *Princeps nigrum in candida vertit, nec est qui dicat illi cur ita facis?*

11 *Sententia supremi principis & an quibus nullitatibus subijciatur.*

12 *Princeps quandoq; se declarat in procedendo nolle à suis legibus declinare, & tunc solennitates iuris seruandæ sunt.*

13 *Sententia & dispositio principis subijcitur nullitatibus à iure duntaxat naturali prouenientibus non autem à iure positiuo, & nu. 19*

14 *Citationis defectus est de iure naturali, ideo vitiat sententiam principis.*

15 *Nullitas proueniens ex omissione causæ cognitionis, ac defectus mandati, contra sententiam principis opponi potest. nume. 16.*

17 *Clausula supplente, &c. trahitur ad defectus iuris positiui tantum.*

18 *Clausulae ex certa scientia, ac de potestatis plenitudine, operantur quando causa cognita processum fuit, & super his quæ*

verisimiliter non præsumitur quòd princeps ignorauit.

20 Princeps in dubio non præsumitur quòd uti uoluerit potestatis plenitudine neque certa scientia: aut quòd voluerit legum aut iudiciorum solennitates & iuris ordinem subuertere. nu. 21. & 22.

23 Princeps consueuit causas coram se vertentes diligentissimè tam respectu iustitię quàm rectitudinis processus examinare, & perperam factum reuocare.

24 Causæ in consistorio principis commissæ, si in illis iuris ordo omittitur facilius impugnatur, quam aliæ.

25 Sententia principis ac etiam Romanæ sedis quandoque in melius conuertitur, & corrigitur & emendatur.

26 Princeps præsumitur quod vti voluerit potestatis plenitudine, quando actus ab eo factus in totum quoad formam iuris peccaret, & hac via actus sustineatur.

An qualibet sententia, & a quocunque etiam maximo magistratu prolata per remedium nullitatis impugnari possit.

VIDIMVS quis possit dicere de nullitate: consequens est vt etiã videamus quę sentẽtia possit ex defectu nullitatis impugnari, & dici nulla. Et breuiter ꝑ regula est ponẽdũ, ꝙ quęlibet sñia ex vitio nullitatis ĩpugnari potest, prout hanc regulam posuit Alex. in consi. 2. consideratis. col. 3. versi. quantum autem ad dubium, libr. 3. per iura ibidem allegata: siue igitur in possessorio, siue in petitorio vel aliàs lata fuerit sententia, de eius inualiditate quæri poterit: prout loquitur ibidem Alex. & vidimus suprà in pręcedenti ti. Nec habet dubium, prout neque dubitandum est, quin eadem sententia à quocunque etiam maximo magistratu proferatur per remedium istud possit tractari, cùm vniuersalis lex indistinctè pręcipiat iudices quoscunque maiores siue minores, in procedendo, ac sententias proferendo, generales leges obser-

obſeruare debere,etiam quocunque principali reſcripto non obſtante. ut in authen. de iudi.§ fi. & ſub Rubri.in me d.lit. non fie.ſac.iuſſ.& ibi,omnes iudices qualitercũque iudicent,ſiue ex non ſcripto, generales leges cuſtodire debent. & ſecundum illas ſententias proferre, & aliter latas ita infirmas eſſe iubet ut appellatione non indigeant:neque ex compromiſſo inferatur pœna. &c. & l.fi. in fi.C.de uete. iure enucl. & inſtit.de offi. iudi. in prin. ibi, & quidem in primis illud obſeruare debet iudex, ne aliter iudice,quam quod legibus aut moribus proditum eſt.& l.fi.C ſi cont. ius uel util pub. canonizata. in c. dicēti.uer.omnes iudices.25.q.2.& in c iudicet 3.q. ſeptima.Si quid ergo contra uniuerſalis legis prohibentis edictum, & formam,expreſſe factum fuerit pro nullo, infecto,ac inutili habendum eſt l non dubium C. de legib. l. pacta quæ contra.C de pactis.l.ex precio.C. ſi cer. pet. c. imperiali.25.q.2.c.iudex.10. diſt.c.2.in fi.de teſt.c.prouida. uerſi.uerum, de elect.in 6.& ponit glo.ord.in clem.1. in uerb. inhibentes,de iurep. quam ſingularē dicit Abb. in c.ex parte, in fin.de conſtit.

3 Poterunt igitur ſententiæ & decreta etiam ampliſſimorum præfectorum prætorio, ſi non fuerint ſecundum iuris tramites, & alias rite latę, ex uitio nullitatis impugnari:ut eſt tex in l.nemo.C.de ſent ti. generali, & in l. fi. circa fi. C.de temptor.appe. & in auth. quę ſupplicatio,in fin.iuncto.glo.in uerb. retractationis.C.de precib. Impe. offer. eſt glo. in uerb. contra ius,in l.vni.C. de ſenten. præfect. præt. quod etiam probatur per locum a ſpeciali in leg.hac lege, cum ſequen. C. de ſenten. ex peric. recit. & in authen. breuiores.eod. tit. & l. nę quicquam. §.de pleno,de off. proconſ. & c.fi. de re iud.lib.6. in quibus locis patet, ꝙ præfecti prætorio, & alii illuſtrē adminiſtrationem gerentes, quoad facultatem procedendi de plano, & proferendi ſententias, ſolummodo diſpenſantur quoad certas cauſas ibidem expreſſas, & ꝙ poſſint duntaxat illorum ſententias iam ſcriptas,per os alterius proferre, in reliquis itaque ſeruabunt ius commune:

cum

cum exceptio firmet regulam in non exceptis: vt dicit textus in lege, lu ia.in uerb apparet ff.ad leg. Iuli. repetit.leg. prætor.in prin.ff.de de iudic.§. hæc autem lex. in authentica de non alienan. aut permut. cũ similibus. de quibus per Alexand. consi. 36. uiso. in princip. lib. 6. & consilio 64. circa. in princ. libr.4. & Dec. consil. 542.ui so colum. 1. libro 4. & pręmissa tenet Guid. pap. quæst. l. quia.

5 Cum itaque cardinales in Rom. cu. præsentis præfectis prætorio adæquantur:ut est glos. ab omnibus approbata, in l. unic. in uerb. iudicaturus.ff.de offi.pręfect.præto.& absentes a dicta Rom.cu (puta in aliqua prouincia legationis munere fungentes) pro consulibus ęquiparentur:ut ex text.in c 2 & ibi scriben. de officio delegat. ad instar præfectorum prætorio & proconsultum, ipsorum sententiæ ex defectu solennitatis,ac iuris ordinis nõ seruati,corrigi, & emendari poterunt,prout est text. in cap. ad petitionem,iuncta gl. 1. extra de accus. ubi gesta per Cardinalem etiam sedis apostolicę legatum ob iuris ordinem non seruatum,irritantur:& ad idem text. in capitulo per uenerabilem,ibi, cuius sententia, quia cassata, fuit solummodo propter iuris ordinem non seruatum, &c. loquens de legato.extra qui filij sint legitim. & c. licet trãseũtes & c. nisi specialis.ubi Paul. & alii notant ꝙ legatus de latere non potest iuris ordinem remittere, de offi legat. de quo est glo. in uerbo. figura, in c. fi. de hære.in 6. & ponit Ias. in leg. nemo potest,col. i. de legatis primo & Guid Pap. q 198. Sed & quod legatus de latere ad iuris communis obseruantiam teneatur, prout alii, probat Alex. consi 34. uisis. col. 1. in fi. libri 6. & consi. 17. uiso instrumento, col pen. lib 4.cum ibi add. Vnde Bal. in auth. sed & si quis col.pen. uersi quidam dicunt. C.de testib. relatus ab Alexan. ad Bart. in l. fi. C. de leg. dicebat ꝙ testes inordinate etiam a Cardinalibus recepi non probant: & ponunt Canonistę in c. secundo, extrà de test. tenet Anch.cons.439. ex prædicta col.3. uers. descendo ad secũdum, ac præmissa(ut arbitror) sine dif-

ficul-

ficultate procedunt, ac etiam habebunt locum in istis uicarijs Papæ, in terris ecclesiæ positis: quia & ipsi loco præfecti prætorio sunt: vt uoluit Pau. de Cast. cons. 150. uisis & ponderatis, prout eum refert & sequitur decis. Neap. uti per Capicium decis. 130. i. dubium. num. 46. Sed dubium est, nunquid processus uel sententia supremi principis, uel ab eo summa cū potestate delegati ex defectu solēnitatis, ac iudiciarij ordinis omissi, uel aliàs possit dici nulla.
7 Et dubium facit: quia scimus quòd princeps est solutus legibus, ut l. princeps. ff de legib. quinimo supra leges, vt in authen. vt præponatur nomen Imperatoris, circa medium. &c. proposuit de concess. pręben. diciturque lex animata in terris, ut in auth. de consulibus. §. fi. ac instar sacrilegii sit de facto illius uelle iudicare. vt leg. 2. C. de cri. sacrileg. neminique liceat de eo quod factum est a summo Pontifice iudicium dare, cum iudicet ipse, & a nemine iudicetur, ut in dicta auth. in medio litis non fie. sacr. iuſ. col. 2. c. nemo. c. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. cap. in apibus. 7. q. 1. c. per uenerabilem qui fil. sint legi. cum alijs de quibus per Dec. cons. 603. uiso puncto, in prin. & Anch. cons. 30. dubitari solet, col. 1. & propterea idem princeps est, qui processus & reliqua minus rite facta confirmat & purgat nullitates, ut in d c. ad petitionem, de accus. cap. 1. de transac. cap. 1. & 2. de confirm util. uel inutil. gl. in c. nullus. 9 q. 2. ponit Abb. in c. cum olim. in pe. col. de re iud. Bal. in l. rescripta. 2. col. in fi. de precib. Imper. offer. & in prælud. feud. col. 9. uers. sed pauca de principe dicamus, &c. & Ro deci. 230. Papa in not. & Paul. de Castr. in consil. 178. donatio. in prima parte Socin. in consil. 164. 2. parte, & in summa quicquid principi placuit legis habet uigorem: siue cognoscens decernat, uel de plano interloquatur, siue edicto præcipiat, ut l. 1. C. de constit. princi. instit. de iure natu. gen, & ciuil. §. sed & quod principi placuit. & l. fi. C. de legi. & propterea cum nullitatis regulariter ex transgressu, & legis inobseruātia proueniat, ut diximus supra-

ſupra & princeps ſit ſupra ius, ut per multa comprobat Fel. ad propoſitum, in c. canonum ſtatuta, col. 2. de conſtit. & Paris de put. in tract. Sindicat. in § an dictum capitulum. col. 4. in fi. uerſi. & inquantum. Non uidetur poſſe dici, quod ſententiæ ſeu geſta principis nullitatibus ſuppoſitæ ſint, ex quo aliter agendo cenſeatur uelle diſpenſare, propoſuit, de conceſsione præb. per quem text. plures notabiles concluſiones facit Feli. in c. cum olim. col. 8. & c. in cauſis, in fi. de re iudic. & Alex. poſt Bart. & alios in d. l. fi. C. de legib. idcirco dici conſueuit, quod in auditorio principis, & cauſis coram eo uertentibus non attenditur nullitas ſed ueritas rei geſtę: quia amplecti debet ſolam ueritatem, & non ire per ambages, ex quo iudicat tanquam Deus, qui non fallit, nec fallitur. ar gum. not. in d. c. ad petitionem, de accuſat. per quē text. ita uoluit Bal. in leg. Aemilius. vbi eſt bonus text. ff. de mino. & idem uoluit in c. 1 de no. for. fid. in uerſi. ſi de inueſtitura. in fi. in uſibus feud. facit tex. in c. magnæ, ibi, dum tamen non recedamus a tramite ueritatis 3. extra de uoto. & in c. per uenerabilem. ibi, ſacerdotes Leui
9 tici generis, qui iudicabunt tibi iudicij ueritatem, & c. qui filij ſint legit. & ponit Aym. conſi. 198. videtur col. 3. uer. conſidero etiam, & Decius conſi. 200. In caſu, in fi. hinc eſt, quod in dicto ipſius auditorio fatalia non currunt. auth. ſed lis & leg. fi. §. ſi tamen. C. de temp. appel. & l. fi. & glo. in uerb. fatalium. C. vbi ſenat. & nouæ dilationes dantur eiuſdem arbitrio. l. in offerendis. & ibi Bar. C. de appel. Specu. in tit. de appel. § nunc breuiter. uerſ. Item iuſta cauſa eſt: & Archi. in c. anteriorum §. ad hæc. 2. q. 6. cum alijs, de quibus per Alex. conſil. 19. col. 2. lib. 1. & deciſ. Neapol. 79. in cauſa Firmani, num. 4. hinc eſt etiam ꝙ idem princeps in foro ſuo quotidie iuris rigorem relaxat, & cauſas de plano & ſine figura iudicii cognoſcendas committit, clem. ſæpe. de uerb. ſigni. clemen. diſpendioſam, de iudic. & ibi gl. in uerb. uſuris, quæ dicit hoc poſſe in foro ſuo, ſecus in alieno: vt etiam voluit Bal. in l. eos. in fi. C. de uſur. & Panorm. in c. quod clericis.

ricis.nu.6.de for.cõpe. & in effectu princeps mutat substantiam legis,& nigrũ in cãdida uertit. ut in l. unic. in prin.C.de rei uxor.act.instit de act. § fuerat. nec est qui dicat illi,cur ita facis.c.in memoriam. 19. dist. & ponit Spec. in tit de legat §.nũc tractemus.uer. 89 & Paul. de Cast.cõsi.317.circa fi,in 1 parte. & cõs. 287. primũ dub. eo.lib. & plura ponit Ang in l.princeps.ff.de leg. & Ro. in l.si quis arbitratur, in 3.col ff. de uerb. obl. cum alijs de quibus per Dec. in consi.11 in fi.lib.1. & consi. 655. col pe.lib.5.& consi.498.uiso.col fin & consi.588 uiso puncto in prin.libri quarti,& consi.631. casus post principium & 699 accepi.in fine libri quinti,& 341. uiso.colu.4 num.8.lib.13. Et quod dicitur de principe supremo potest etiam in materia nostra intelligi de ciuitate, seu principe non cognoscente superiorem in terris suis: vt uoluit Bar. in l.relegati.ff.de pœn. cum aliis, de quibus per Alex.in consi.1.nu.26. & consi 15. uis. colu.2. libr. 5, & Dec, consi.534 nu.2.lib.4. ubi asserit quod ita est communis conclusio.& idem tenet in consil.271. diuino colum.2.uer. & sublata.lib 2 & consi.390. quoniam. col 5, uer. ex dicto priuilegio.lib 3.& consil. 43.col.1 eod. lib.

11 Pro quorũ resolutione,ne hic diutius morã faciamus, & institutę breuitatis terminos egrediamur,considerãdũ est,ꝙ aut cõstat,ꝙ aut princeps in procedendo,& sententiam ferendo a iuris communis dispositione recedere nõ intellexit: Aut constat de contrario, uidelicet quod uti uoluerit potestatis plenitudine,aut sumus in dubio

12 Primo casu qñ ex actis seu aliunde constat principẽ potestatis plenitudine uti noluisse,sed tanq̃ uniuersalẽ ordinariũ processisse & a legibus noluisse declinare , prout ipsemet princeps multoties hoc declarat,ut patet, in cap. cum dilecti,ibi,uolentes tñ iuris ordinem obseruare,& c. & ibi quantum de iure possemus,procedemus & c. de dolo.& cõt.& c licet cãm.ibi,quia tñ non uolumus a iuris tramite declinare & c.de pba.& c cũ olim. in fi. ibi uolẽtes tã rõnes q̃ canones obseruare & c.de elect.& c. cordi,de app.in 6. cũ si. & hoc ultra generalem declaratio-

F nem

nẽ,qua profitetur se uelle secundũ suas leges uiuere,ut in l.digna uox.C.de legi.inst,quib.mod.testa.infir. §. fin. l. ex imperfecto de leg.3.cũ igitur princeps declaret se vel le iuris ordinẽ seruare,ac in uerbis,nulla sit ambiguitas, non debet admitti uoluntatis q l.ille aut ille.§.cũ in uer b. de leg 3. & propterea dicemus ꝙ ordo iudiciarius, & reliquæ ẽt iuris positiui solẽnitates coram ipso Papa, & supremo principe seruari debebunt:ut est tex. in c.ex cau sis si non uioletur litera,de re iud. & c.de cætero,eo. tit.

13 Quando aũt constat, ꝙ princeps in procedendo potestatis plenitudine uti uoluerit:vt quia hoc expressit:tunc processus ac sñia eiusdẽ,ex defectu dũtaxat à iure naturali proueniẽti,& tollẽte defensiones, & causæ cognitionem,ac naturalẽ iustitiã eradicante, non aũt ex defectu iuris positiui,impugnari poterunt:qm̃ ciuilis ratio ciuilia corrumpere põt, naturalia uerò,nequaquã ista nãque immutabilia sunt, & tanq̃ ęquum & bonum decet illibatũ permanere.§. sed & naturalia,insti.& de iur. nat.ge. & ciuil.§.fi.de leg.agn.tut eo,lib,l.pen.in princ.ff de iusti.& iur.l.2.in fin. ff de usufr ea. re. &c. prout arguit in terminis nostris Paul. de Cast. in consil. 317 in fin. in 1. parte.& Abb.consil 93.col.4.lib.2.& Dec. consi 689. dũ uoluit ꝙ princeps obligetur ex his quæ sunt de iuregentium:quia de huiusmodi iure procedit illud,Semel locutus est Deus,&c.& quod scripsi, scripsi, &c. & quæ procedunt de labijs mei,non faciam irrita, &c. cum simi. de quibus per Bal.in consil.279.pridie, colu. 10. lib.3. & eundem Dec.consi.58.quæritur,colu.2. num.5.& consil, 583. uiso col. fi lib.4.

14 Idcirco cùm defectus citationis censeatur ob defensionẽ à iuregentiũ & diuino procedere, iuxta tex. in c. 3. in lib.Gen. ibi,Adã ubi es? &c. Deus omnipotẽs. 2 q. 1. qualiter & qñ,de accus.l.2 §. si ad diẽ de re mili. & Bal. in l.si executorem.col.19 C.de execu. & re iudi,& Bar. in l.filiusfamilias.ff.de dona.cũ alijs de quibus per Feli. in c.cum olim.col.in prin. de re iud. si curatio omitteretur, sñia principis redderetur inualida:vt est tex. in cle. pastoralis,

ralis,uer.nec prędicta suppletio: de re iudi. & l. si iuncta glo.2.& ibi Bald.& alij.C.de legib. cap. 1. & ibi Abb. de caus. pos.& prop.c.nos quęquam.2.q.1.& est cõis sententia Doctorum;prout asserit Fel,in d.c.cũ olim,col.9 nu. 12.de re iud.& Cel. ad Lanf. in cle Sępe, in uerb. omissa citatio de uerb.sig.quicquid alii dicant, quos refert do. Alex,qui cõem opin.comprobat,in consi. 11. nu. 5. li.7. & tenet Dec. in consi 513 uiso puncto,col;pen. in fin & consi 544 col,pe.num.27.lib 4 & Ro. in singu. 664.Tu scis. Anch. consi.270. in primo, col.2.in princ. & consi. 277.ex prædicta,col.3.Idem foret ſm aliquos, si a principe causę cognitio omitteretur: quia sententia ipsius principis absque causæ cognitione lata, reputetur iniusta & inualida,prout uoluit Alex.d. consil 11. alias cõsului, lib.7.& Deci, in d. consi.544.Serenissimus,colu.3. uersi. secũdò principaliter,lib.4.& Capicius dec. Neap 69. in causa Ioã nu.35. Anch.consi 167. uisis, prope fui. Aym. consi.5.tria sunt,col.2. ubi præmissa declarat: & consil. 153. ultra iã scripta,col.1.uel ẽt idẽ foret; si nullitas pro ueniret ex defectu mãdati & consensu partiũ, ex quo talia ab ipso principe suppleri non possunt,ut uoluit Ioan. And. & alij in c. p uenerab lẽ,qui fil. sint legit. facit c.1. in prin.de spon in 6.& c. in nostra, cum sua materia. de
17 procu. ponit d.Abb. post Inno in c.1.in si confir. util. uel inuti cum si.Nã ẽt ꝙ princeps apposuisset clausulam uidelicet supplẽtes oẽs & singulos defectus si qui interfuerint,&c. huiusmodi suppletio restringit ad defectus iuris positiui duntaxat,nec se ad defectus iuris naturalis extendit. ut declarat Archid. in c Cenomanensem. 56. dist. & Abb. post Host.in c. 1.de transact. Card.& alii.in d. cle pastoralis,in 3.no Spec.in tit,de leg.§, nunc ostendendum,uer.18 cum alijs,de quibus per Alex. consi. 79. circa prin.colum.5,lib.1.& Deci, consi 620. diuino col.
18 pen.lib.5 prout dici consueuit de clausa ex certa scientia,& de potestatis plenitudine, quoniam per huiusmodi clausula substantialia supplentur & sanantur, quando processum fuit parte uocata, & cum causæ cognitione,

aliàs huiusmodi clausulæ parum operātur:vt docet Rot. decis.230.Papa confirmādo,in no.& sequitur Soci.consi. 164.uisa bulla,col 3.uer. sed ad oīa, lib. 2. & Dec. consi: 544.nu.28.& 36.lib.4.prout ēt similis causalia non operatur nisi circa ea,de quibus princeps præsumitur habere sciētiam ut sunt illa quæ in iure : secus in his,quę in facto cōsistūt:quia talia præsumitur ignorare:vt uol.Bal.in l.fi.C.sentē.rescin.nō poss.quem seq. Alex.consi.135.uiso titulo.in fi.lib.2.& consi.215.non obstat, in fin. lib. 7. & de istis ponit ēt in consil.92.perspectis, col.7.uer. modò uidendū, lib. 6.& cons.112.pfectis,eo.lib. & consil. 122. uiso puncto, in fi.lib.4. & consi. seq col.8. uer.præmitto, ubi ponit quando dicendum sit, quòd princeps ex certa scientia aliquid fecerit:& uide Philip Dec.qui etiam præmissa ponit in consi.198.diuino.lib.1.& 407. uisis, colu. si.in fi.& 410. in causa mota,col.4.

19 Et quòd principis sententia & dispositio ex defectu iuris naturalis impugnari possit,non autē iuris positiui.tenuit Inno. in c.quę in Ecclesiarum,ubi per Feli. in uer. limita sexto,de consti.& per eundem post Panor. & alios in d.c.Cum olim,ubi multa cōgerit de re iudi. & decis. Neap.390.fuit.& Alex.in d.consi.11. post Bart. in uerb. figura iudicii.in cōstitutione,ad reprimendum. & Rot.ut per Cassad.decis.8.nu 6.de rescrip.

20 SI Vero fuerimus in dubio nunquid princeps potestatis plenitudine uti uoluerit: quia in dubio nunquam intelligitur uti uelle potestatis plenitudine,nisi quatenus exprimat, iuxta not. per Inno. in c. innotuit, de elect. & latius p Fel.in c. 1.col 8.uer & hinc est,de cōst. & in cap. cām quæ,el 2.in 3.not. de test. post Panor. in c. ad hæc, de rescri.& Bal. in l.si testīn C.de test. cū aliis, de quib. p Alex.in cōs.37.uiso.nu.2. lib.1.& consil.11.alias consului,col.2.lib.7.& consi.60.nu.20.lib.2.Paul.de Cast. consil.317.col.1.in 1.parte. & Ro.sing. 757. dixi aliàs sicuti ēt dicimus de certa sciētia,quæ in ipso principe non præsumit, si ex tenore literarū.uel alias de ea legitimè nō cōstiterit, ut per gl.in c.statutū,in uerb. literarū de rescr. in sexto,

sexto,& cle. principalis, in gl. fi. de rescrip. Imo in Lquidã consulebat, cum alijs de quibus per Alex. d. conf. 11. col. 1. lib. 7. hoc igitur casu qñ sumus in dubio. nõ est credendũ
22 principẽ, qui iura tuetur, solẽnia ac obseruationẽ iudiciorũ a se tot vigilijs excogitatã, & adinuentam ita de facili subuertere voluisse, arg. si qñ. C. de inoffic. test. c. Ecclesia vestra. il 2 de elect. & no. gl. in c. causam, de rescrip. cum potius videamus ipsũ principẽ diligentissimè cãs corã se uer
23 tentes examinare, tũ respectu iustitiæ ac veritatis, tũ ẽt rõne rectitudinis pcessus, & ordinis iudiciorũ, & quicquid pperã factũ reperit, cassare & annullare, vt in c. veritatis, ibi nos igitur videntes ordinẽ iudiciorũ in hoc facto fuisse seruatũ & c. de dolo & cont. c. cũ ad sedẽ de rest. spol. c.
24 ad petitionẽ. §. fi. de accu. & propterea Rot. decis. 670. not. ꝙ qñ, in antiq. notanter dixit, ꝙ causæ commissæ Cardinalibus, vel alijs in cõsistorio Papæ sunt magis periculosę, quàm aliæ: si in eius ordo iuris debitus non seruetur.
25 Idcirco cum princeps se legibus alligatũ, & potestatis suæ plenitudine (nisi id exprimat) vti nolle profiteatur (vt supra uidimus) vr̃ dici posse sentẽtias processus, & reliqua ab eo iudicialiter gesta, ex præsumpta eius mente (qm̃ nõ cõstat de contraria) legibus vniuersalibus ac positiuo iuri subiacere, ex illisq; impugnari corrigi, & reformari posse, voluisse p supradicta, eritq; pia, æqua, & rõnabilis interpretatio, & digna maiestate regentis: neq; absurdũ aut nouũ videri debet, ꝙ sñia ẽt Romanę sedis possit retractari, aut in melius cõmutari iuxta tex. in c. sententiam. c. Apostolicæ, & cap. veniam. 35. q. 9. c. cum olim, de re iud. c. alma. in prin. de sent. excom. in 6. c. fi. & ibi gl. in verb. emendare. de rescrip. eo. lib. cum alijs. de quibus per Spec. in tit. de excep. §. Viso col. 10. ver. nam & Papa. & Dec. cons. 603. in prin. lib. 5. hęc igitur fuit vetus ac solita modestia, & sacrorum Canonum prouida doctrina, & sapientia.
26 In pmisis tñ aduertendũ erit: quia si actus per principẽ factus in totum, quoad formam iuris peccaret, ad effectũ ꝙ, actus huiusmodi sustineretur, & valeret, in dubio præsumeretur, ꝙ princeps (actum huiusmodi conficiendo)

plenitudine potestatis suæ vti voluerit, ac iuri contrario derogare, secundũ Fel.c.1.col.8.nu 26.de consti & c.cum dilecta.col.16.uer. limita rñam. de rescrip.& in c. in causis. col. 2. ver. obstat. 1. de iudi post Paul.de Cast.in l.ex imperfect.C de test.& in l quaĩ. q̃ C de milit.test.& Alex. in l.Cẽturio. col.12. de vulg.& pup & Hip. de Mars in l. 1.§.si setuus.v.itẽ pro prædictis.nu.19.ff quęst. quod cogitandi relinquo: quia est maxima præmissorum limitatio,& quamplurium iurium restrictio & declaratio.

Viso igitur quę sententia ex defectu nullitatis impugnari possit, reliquum est vt videamus per quem modum talia impugnatio fiat: id est qualiter, & quot modis nullitas ipsa in iudicio deducatur.

IN RVB. SEV TITVL. Quot, & quibus modis, &c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas duobus modis in iudicio proponitur, principaliter videlicet aut incidenter.*

2 *Nullitas quando in iudicio censeatur principaliter deducta, plura exempla vide hic, & nu.3.4.5.6.*

7 *Nullitas potest eodem libello cum remedio restitutionis in integrum proponi & cumulari.*

8 *Libellus in quo aliquid petitur declarari nullum, vel quatenus aliquod rescindi, sustinetur.*

9 *Nullitas & appellatio possunt eodem libello intentari, & vtrunque censetur principaliter deductum.*

10 *Appellatio quando interponitur à sententia, reseruato iure dicendi de nullitate censetur conditionaliter interposita, videlicet quatenus sententia sit aliqua.*

11 *Libellus dicto sententiarum nullam, & si qua est, appello, à communi iure, & praxi receptus est: & tali casu nullitas in iudicio principaliter deducitur, & nu.12.*

13 *Libellus potest declarari per actorem.*

14 *Nullitas & iniustitia possunt simul & semel deduci, cognosci & ser-*

& terminari, dummodo contrarietas non resultet.

15 *Nullitatis cogni io, cognitionem negotij principalis parte petente præcedere debet.*

16 *Nullitate opposita si iudex illa non cognita ad ulteriora procedat, processus est nullus.*

17 *Nullitas qualiter & quando dicatur incidenter deducta, & nu. 18. & 20*

18 *Iudex appellationis potest incidenter super nullitate cognoscere.*

19 *Arbiter super iniustitia laudi aditus poterit nullitatem illius declarare.*

20 *Nullitas per modum exceptionis propositæ dicitur incidenter deducta, & vide exempla.*

21 *Nullitas ex actis & processu insurgens censetur incidenter proposita.*

22 *Nullitas ex actis insurgẽs etiam post cõclusionẽ reuocari potest.*

23 *Attentata etiam ex mero iudicis officio usque ad conclusionem causæ reuocari possunt.*

24 *Nullitas quòd fuerit principaliter aut incidenter deducta, est magni effectus: quia unus modus multum differt ab alio.*

25 *Nullitate seorsum ac principaliter in iudicio deducta iuris ordo ac tela iudiciaria seruanda est: secus quando incidenter, & nu 27.*

26 *Sententia lata super nullitate principaliter intentata habet vim diffinitiuæ.*

28 *Attentata absque aliquo iuris ordini reuocari possunt.*

29 *Nullitas seorsum & principaliter deducta regulariter executionem non impedit: & intellige prout. nu. 31.*

30 *Rescripta quæ super nullitatibus sententiarum principaliter petuntur non consueuerunt concedi in Rom. cu. absque clausula sine præiudicio legitimæ executionis, vel si quid exequendum fuerit, &c.*

32 *Nullitas incidenter puta per modum exceptionis proposita regulariter si fuerit in promptu executionem impedire consueuit.*

53 *Nullitas ex defectu iurisdictionis proueniens, etiam quod in promptu non sit executionem retardat.*

34 *Nullitas deducta in simul cum appellatione dicitur potentior, & tunc suspendit & deuoluit.*

35 *Appellationis causa deserta, quamuis nullitatis causa non censeatur deserta, vt nu.38. nihilominus executio non retardabitur, & nu 36.*

36 *Nullitas incidenter deducta & cognita potest iterum principaliter in iudicio dedu i & cognosci, & nu.38.*

37 *Sententia lata super principali non praeiudicat incidenti, de quo non fuit plenè cognitum.*

39 *Libellus quando nullitas incidenter deducitur non videtur necessarius.*

40 *Sententia regulariter super incidenti non proferetur.*

41 *Nullitas per modum exceptionis proposita, si fuerit manifesta statim perimit, & non indiget pronuntiatione.*

42 *Nullitas quando incidenter deducitur potest in libello concludi, vt habita prima sententia pro nulla, seu illa non obstante vel cassata ex integro super principali negotio pronuncietur.*

43 *Cassatio habet vim sententiae.*

44 *Clausula non obstante, &c. habet vim cassationis.*

45 *Sententia sunt principali negotio lata videtur nullitatem reprobare quando de ea fuit exceptum & cognitum.*

46 *Nullitas quando principaliter deducitur, quomodo in libello debeat concludi, & quid in primis sit considerandum.*

47 *Nullum esse aut cassandum fore longe differunt sicuti liberatum vel remissum aut liberandum vel remittendum.*

48 *Nullum quod aliquid sit vel per sententiam annullandum qualiter & quomodo cognosci possit, & nu.52.*

49 *Clausula nullus momenti sit, &c. importat ipso iure.*

50 *Clausula viribus careat, &c. intelligitur ipso iure prout etiam quando lex iubet aliquid non valere.*

51 *Verba denotantia actum ipso iure non valere quae sint, remissiue.*

52 *Forma quae dicatur substantialis & vitians, & quae accidentalis & non vitians.*

53 *Lex aliquid prohibens etiam quod vlterius non procedat, actus in contrarium factus est nullus; secus si vetuerit procederet.*

54 *Prohibentur multa fieri, quę tamen facta tenent, & quomodo intelligatur.*

55 *Forma vel solennitas actui iam facto adhibita non censetur substantialis sed accidentalis dicitur, & non vitiat.*

56 *Libellus quibus verbis concipi, & in eo concludi possit quando actus est ipso iure nullus. & nu. 57. & usque ad 58.*

86 *Libellus quibus verbis concipi & in eo concludi poßit, quando actus est ipso iure nullus sed per sententiam annullandus; & nu. 87. &c. usque ad* 100.

101 *Verborum proprietas non semper observatur; sed unum pro alio sępe numero ponitur, & tunc qualiter interpretanda sint.*

102 *Libellus quomodo & quibus verbis formandus sit. quando dubitatur nunquid actus sit ipso iure nullus vel annullandus.*

103 *Libellus etiam quod non sit specificata causa nullitatis si non opponitur, tenet: & satis est quod in processu specificetur & declaretur.*

104 *Libellus nullitatis adęquatur libello appellationis; ideo totum devoluit & deducit.*

105 *Nullitatem proponens poterit suum libellum quibuscunque modis defendere & finita seu reiecta via causa nullitatis aliam prosequi; & hoc quando prosecutio & sententia non fuerit generalis, & agitur de nullitate, actus iudicialis ut hic.*

106 *Nullitatem alicuius contractus vel actus extraiudicialis proponens non potest aliam nullitatem quam in libello expreßam in illo iudicio prosequi.*

107 *Iudex nullitates seu appellationis antequam sententiam proferat quid agere debeat: & qualiter ac super quo pronunciare possit per discursum, &c.*

108 *Sententia in causa nullitatis iuxta formam libelli dictanda est: & qualiter formanda sit tam ex parte rei quam actoris, & quod iudex nullitatis potest etiam super negotio principali pronunciare; Vide nu. 190. 110. cum pluribus sequen.*

110 *Sententia confirmatoria, vel infirmatoria, si de iure partium non constiterit dari non potest; sed tunc danda est absolutoria*

lusoria ab instantia iudicij.

114 *Sententia qualiter formari possit quàm in libello dictum fuit, dico sententiam nullam. & si qua est, appello.*

115 *Sententia qualiter sit formanda quando à sententia quæ erat nulla fuit appellatum, & 118. 119 & 120.*

122 *Sententia in causa nullitatis lata quando alijs etiam litiscon sortibus prosit, & quando non. & nu. 125.*

126 *Sententia in causa nullitatis principaliter intentata ferri non potest sine partis citatione quia habet uim diffinitiuæ.*

128 *Iudex nullitatis quando super antiquis actis possit dare sententiam & quando non.*

Quot, & quibus modis nullitas in iudicio proponi, ac super ea libellus & sententia concipi, & formari possit.

VLLITAS altero ex duobus modis iu iudicio ꝓponi cõsueuit, principaliter. s aut ĩcidẽter: aut declarat Bar. in l. si expressim, col. 6 versi nũc aliqua videamus. ff. de appel. & in l 1. col. pen. C. quan. prouo. nõ est necess. in l. 1. §. 1. vbi gl. in ver. quæst. ff. quæ sent. sine appel. resc. & in l. cũ quęrebatur ff. de re iud. & in l. de pupillo. §. si q̃s riuos. ff. de no. oper. nũciat Canonistę in c. dilecto vbi Fran. q. 3. & q. 54. de appellationibus & alibi sępe.

Principaliter autẽ diceretur nullitas intentata, quando remedium istud, ac ius dicendi nullũ solum, & à quouis alio remedio separatum, per modum agendi (ad id nobili iudicis officio implorato) in iudicio deducetur, iuxta ea quæ ponit Bar. in l. quę sub conditione. § fi. ff. de condi. instit. vt puta si filius præteritus petierit testamentum patris pronunciari nullum, vt in l. filio præterito. & ibi Bar. col. 11. versi. Quęro ergo qualiter. ff. de in-
5 iust. rup. & in l. suus hęres, vbi Bal. col. 1. versi. nota hic duplicem modum agendi, &c. C. de repud. hęredi. & idem Bar. in l 1. C. de ord. iud. Idem si quilibet alios principaliter & directò ageret super declaratione inualiditatis alicuius cõtractus, vel quasi, vt in l. si mater tua, cùm

ibi

ibi nota. C. de contrah. empt. & l. 1. & l. si dolo. C. de rescin. vend. l. si is. C. de præd. mi. l. si post diuisionem C. de iur. & fac. ign. l. pater. C. ad senatusc. Velleia. l. Imperatores. ff de priuil. cred.

4 Siue qd ageretur principaliter, & directo pro declaranda nullitate alicuius sententiæ, vel alterius actus iudicialis. vt in l. 1. & l. si pater. C. quand prouo. non est neces. l. cum sententiam. C. de senten l. si ut proponis C. quom. & quando & l. 1 & l si ferialis ff de feri. c. cum contingat. de offi. deleg. cap. ad audientiam, de reb. eccl. non alie. c. per tuas, de sent. excom. clem. 1. de re iud. cum si. ex quibus iuribus patet qd litigarores super nullitatibus ac inualidit ate actorum & sententiæ contendebant, ex quo princeps per modus legis condendæ, in huiusmodi materia principaliter proposita rescribit.

5 Principaliter dicetur nullitas deducta, etiam si in iudicio cum alio remedio rescindente proposita fuerit, dummodo æquè principaliter cum altero remedio deduceretur, vt puta si per aliquem ex modis infrascriptis, deduceretur, videlicet. Dico testamentum patris mei nullum, ex quòd non fuit ritè & solenniter factum: & quatenus aliquod apparuerit, dico illud tanquam inofficiosum debere rescindi: quo casu principaliter cognoscendum est de iuribus testamenti: & remedium nullitatis reputabitur principaliter in iudicio deductum: vt probat tex. in l. con-
6 tra maiores, & l. cum qui c de inoffic. test. vt diceretur, pono quòd tale instrumentum ex defectu talia solennitatis & nullum & inualidum, & quatenus consistat, dico me ex eo vltra dimidiam iusti precij fuisse deceptum, & circumuentum: ac propterea illud rescindi, & rem meam mihi restitui, aut iustum illius precium suppleri debere. vt in l. 2. C. de rescind. vend. & cap. dilecti. extra de empt. &
7 vendit. quam speciem libellandi ponit Ang. & Imo. in d. l. si expressum. col. 29. & commendat Franc in dicto cap. dilecto. q 21. de appellationibus siue qd eodem rescripto, seu libello poneretur & cumularetur nullitas & integrum restitutio. quod fieri potest, vt in c. constitutus, de restitutione

tutione in integrum ponit Guid. Pap. 143. an prętendés Aegidius,decis.298.

8 Sustinetur namq; libellus, dum petitur instrumentum declarari inualidum,vel quatenus aliquod, aduersus illud restitui. Nam utrumq; remedium censetur conditionaliter & disiunctiuè propositum,& propter incertitudinem: & quia nulla insurgit perplexitas aut repugnantia, toleratur:vt in istis terminis declarat Innoc. in c.in literis.de restit.in integ. & Barto.in d.l.si expressim.col.6. ver. quæro quid.& Bald.in republica.l. edicta.col.15.q.7. C.de edendis.Est decisio dominorũ de Rota, vt per Aegid.cons.298. de consuet. & Rota decis. 116. licet causa nullitatis. in not.& Dec. cons.411.diuino in fi.lib.3.

9 Idem foret si nullitas intentaretur simul cum appellatione, aut remedio attentatorum,prout fieri pōt: ut notat idem Inn.in d.c.dilecto.& Bal.in d.l. edita col. 14. q.6. & est decisio Roter. 145. not ꝙ intenians.in anti.vbi.n.nullitas & appellatio tanquam diuersa proposita seu commissa reperiuntur, vtraque principaliter. expressa & deducta intelligi debet, per id quod legitur in l. sicut. ff. de fund.instr.leg.& l.1.in si cum l.seq. & ibi Bart.ff.de pecul. leg. & idem Barto. in l. Titiæ textores. ff. de leg. primo. cum alijs de quibus in terminis nostris ponit Alex.cons. 2.colum.penul.lib.3. Et propterea quando dicimus, Appello a tali sententia, reseruato mihi iure dicendi de nullitate, &c prout quotidie in curia practicatur. Appellatio huiusmodi censetur qualificata & conditionalis, videlicet quatenus sententia sit aliqua: vt probatur ex notatis per glos. in leg. Item Labeo.§.1.in verbo purè.ff. famil.ercifcun. & in leg. obligationum §. fi.ff.de action. & obligation,& Specu.Ioan.Andr.in titu. de senten. §. species.in versic. quid si iudex. cum alijs de quibus per Alex. in consil.59. viso titu.colum.quinta versic.cum probatur. &c.lib.4.

11 Prout etiam idem dicimus si esset dictũ:dico sententiã nullum,& si qua est appellatio:qui modus appellandi, seu libellandi a communi iure & practica exceptus est: vt est

glo.

glo. ord. & ibi scribentes in l. 1. C. quan. pruoc. non est necess. & Bar. in d. l si expressim, col 3. de appellat. & de communi stylo & opinione attestatur Franç. in d. c. dilecto quæst. 21. Abb. consil. 97. saluatoris. in princ. l. 1. & Lap. alleg. 107. factum. uer. Tamen sub isto ordine, &c. Nullitas nanque accumulata & taliter proposita, intelligitur (ut est dictum) conditionaliter & disiunctiuæ, non autem simpliciter & copulatiuè, & æque principaliter cum altero remedio cui accumulatur, in iudicio uenit & deducitur, non autem incidenter & secundario cum res sub genere contenta, post illius expresionē, amplius non contineatur sub eodem, alias expressio nihil operaretur: ut declarat Aegid. conclus. 337. in causa, in fin. Et
12 quod nullitas, ut præmittitur, accumulate intelligatur principaliter in iudicio deducta, tenuit Iacob. Butrig. in d. l 1. C. quand. prouoc. non est nec. & ibidem Io. de Imol. colu. 6. qui opinionem Iacobi comprobat & defendit: & Anch. in clemen. 1. col. 4. de ap. & Dec. col. fin. & Fran, q. 42. uersic. tu aduerte: vbi dicit hanc opinionem de iure ueriorem & in q 60. super d. c. dilecto. de appellatio. & Ias. in l. Titiæ textores. §. 1. de leg. 1. & idē Ias. in l. 1. in prin. ff. de iust. & iur. Eandē partē acriter defendit & tuet d. Alex dicens eandē esse de iure uteriorē & communiorē opinionē, in cons. 2. consideratis. col. pen. uers. sed in hoc lib. 3. & in cons. 225 ponderatis. col. 6. uersic.
13 præterea, libr. 6 & q fit communis attestatur etiam idem Dec. in d. c. dilecto. col 3. nu. 7 & Gra. in consult. nu. 41. uol 2. quicquid alii in contrariū senserit. Quamuis pro opinionibus uitandis actor posset libellū ad suā intētionē declarare, an uoluerit nullitatē principaliter uel incidēter deducere, per tex in l. si quis intētione. ff. de iud. & leg. Pomp. scrib. §. fi. ff. de rei uend. & c. literæ, extra de dila. docet. Alex. d. cons. 2. col pen. in fi.
14 Et nedum remedia hmōi adinuicē non repugnātia in iudicio cumulat: quinimo eodē tempore, ac simul & semel utraq; causa, uidelicet nullitatis & iniustitiæ instrui & sup utraq; probationes admitti pñt: vt docet Bar. ī l. 1. col.

col.3.uer.circa ſecundum C. quand prouo. non eſt nec. ubi dicit ꝙ communis conſuetudo ita obſeruat & in leg. ſi expresſim col.5 & ibi Imo.col.32.aſſerens hoc cõ muniter teneri.de ap. ponit Abb in d.c.dile.col. 2 verſ. & hæc faciunt, & ibi Fran.q.24.de ap. & Bald.in l. edita in rep. col.15.q.6.dum ponit ꝙ nullitas poteſt examinari una cum grauamine,

Quod intellige(ut dixi)quando contrarietas uel repugnantia non reſultat alia cumulatio huiuſmodi recipe- retur, prout eſſet, ſi proponeretur interdictum unde ui, cum remedio l, 2.C.de reſc. uend, uel ſi diceremus, dico ſententiam nullam , quia lata cum falſo procuratore & dico eandem iniuſtam,per ea quæ ab ipſo falſo procuratore probata ſunt: quoniam eodem tempore eſſet approbare, & reprobare geſta ipſius procuratoris: quod ſtare non poteſt, per regulam l.1. C, de furt, leg per ſeruũ. §. deniq; ff.de uſu, & hab. leg ſi fuerit ff. de reb. dub. l. ubi repugnantia.ff de reg. iur.& declarat Rot d.deciſ. 116.licet in no. & Anch.conſ.223 ſubtiliter.col, 1,

Intellige inſuper ꝙ eodem tempore ſuper utraque cauſa uidelicet nullitatis & iniuſtitię procedi poteſt: dummodo is qui nullitatem proponit non contradicat; ipſo nanque inſtante ac petente in primis ſuper nullitatibus cognoſci,ac illas reuocari debere, priuſquam de iuſtitia, aut negotio principali cognoſceretur, audiendus eſſet: ex quo de nullitate prius cognoſci conſueuit ſecundum

15 ea quæ poſuit Bar.in l.Cum quærebatur,de re iu. & in l. ſi ut proponis 2 col.& Ang. in l.pręſes C.quo. & quan. & Fran, in d.c. dilecto. q. 10. uerſic. ulterius aduerte. & Lanſ, in c, quoniam contra,uerſi. interlocutoriæ. nu.22. de prob & facit tex,in d.l.contra maiores. C. de inof teſta.

16 & ſi iudex oppoſitione ac proteſtatione huiuſmodi non obſtante ad ulteriora in principali negotio, de nullitatibus aliter non cognito procederet, proceſſus eſſet nullus ſecundum aliquos: ut per Bal. in §. qui prouocauit.q.12.circa fi.ff de pac. & tenet idem Fran. in d.c. dilecto.q.10.uerſi. ſecundò dubitatur. Quod intellige dum

modo

modo ab huiusmodi ulteriori processu & tacita exceptionis legitimę deiectione, appellaretur: alias cum sit peruersio cognitionis causæ, ad causam, uel repulsiò exceptionis, non crederem processum ipso iure nullum, per ea quę dicam in q fin. & facit text. in l. 1. C. de ap. c. ex parte. extra eod. tit. c. exhibita. de iud. cum simi. in supra scriptis itaque casibus & exemptis nullitas dicitur principaliter in iudicio deducta.

17 Incidenter autem dicitur nullitas in iudicio proposita, ac de ea tanquam incidenti & secundario cognoscetur si petitum fuerit quod (cassata seu habita prima sententia pro nulla) ex integro super negotio principali pronuncietur ac sententia prædicta reformetur; tunc etenim principaliter cognoscendum est de causa & principali negotio, & incidenter de nullitate ipsius sententiæ; ut habes exemplum in c. ad probandum, & c Cum Io. & A. ibi, irritantes processum eorum, in negotio procedatis. extrà de re iu. & in l 4. leg. absentem C. de accusatio. & l. 1. C. de sent. ex pericul. reci l. fi. de sent. quæ si ne cer. quant prof. l. si de proprietate, C. si à non comp. iud. leg. cum non ea. C quand. prouo. non est necesse cum si. in quibus patet, ꝙ habita prima sententia pro nulla, de nouo pronunciatur super principali negotio, & ponit, Bar. in l. si expresſim. col pen. de appel.

18 Dicetur in super nullitas incidenter deducta, si simpliciter commissa causa appellationis, Idem iudex examinando eandem appellationem, cognouerit etiam nullitatem processus, & sentētiā ipsam tam respectu iniquitatis quam nullitatis reformauerit, prout potest; tali casu dicetur de nullitate incidenter, principaliter autem de ipsa appellatione & negotio principali cognouisse, iuxta tex. in l. Carmelia pia. ff de iure p & leg. quædam mulier. ff fa erc. leg. si is quem C de libe. caus. ponit Bar. in d. l. si expresſim col. 3 & Arch. in c. 2. in uersic. de partium. de app. in 6. & Fran. in d. c. dilecto. q. 29. de appel. & ponit Rot 109 nota ꝙ ubi, in antiq. & Alex cons. 59. uiso, nu 9 lib. 4. & consi. 225. ponderatis. num. 23. libr. 6.

Prout

19 Prout dicimus de arbitrio ſeu iudice ad quem reclamatum eſt & petita reductio ad arbitrium boni uiri qui & ſi uideatur, ſuper iniuſtitia principaliter aditus: nihilominus ſi repererit laudũ nulliter prolatũ, poterit etiã eandẽ nullitatẽ declarare: ut ponit Franc. in d. c. dilecto. q. 15. & q. 21. & Dec. poſt plures conſulentes, quos adducit in conſ. 39 in fi. lib. 1.

20 Cognoſcitur etiam incidenter de nullitate quando per uiam exceptionis ſeu replicationis in iudicio deducitur, qui modus eſt frequens, & ualde utilis. Nam finge ꝙ conuenias me, ueluti fideiuſſorem mulieris, quæ pro alio intercesſit: excipiam de nullitate huiuſmodi obligationis ob ſenat. Velleya. per quod tales obligationes irritæ fiunt; ut dicit tex. in l. quam, in fi. & in l. 1. cum ſequen. ff. ad ſenatuſconſul. Velleya. & l. mulierem. & l. ſi uxor. C. eod. tit. Vel pone quòd filio hæreditatem patris potenti opponatur de teſtamento condito: is etenim de nullitate illius replicare poterit, iuxta tex. in leg. filio præterito & ibi Bar. qui hanc praxim plurimum cõmendat ff de iniuſt. & rup. teſt. l. Papinianus. §. ſi quis irritum. cum § ſeq. ff de inoffic. teſt. & docet idem Bar. in l. quæ ſub conditione. § fi. ff. de cond. inſt. & Bal in l. ſuus hæres. C. de repud. hæredit. & iterum Bar. in conſil. 91. in q. uertente in cu c. ubi allegat pro caſu tex. in l. final. C. de ord. iud. Idem foret, ſi petenti reſtitui ſibi domum uel quid aliud iure dominij, uel quaſi ad ſe ſpectans, & exciperetur de illius uenditione, uel alio contractu, non poterit replicare de illarum nullitate. ut l. 2. l. non ſolum. l. minorum. l. ſi quidem l. ſi prædium cum pluribus aliis. C. de præd. mi. & eod. titu. C. plus ualde, quod agitur. & quotidie uidemus in Ro. cu. reſcripta ſeu literas beneficiales, & reliqua huiuſmodi per exceptiones ac replicationes ſubreptionis & obreptionis, ſeu defectus intentionis concedentis, ac nullitatis, impugnari: prout latè per

21 doctor. in c. ad aures. in c. ad audientiam. & c. conſtitutus. extrà de reſcript. Nullitas etiam quæ ex eiſdẽ actis & proceſſu reſultat, ac de ſe patet, intelligitur inciden-

tet

ter in iudicio deducta: ut docet. decis. Neap. 283. Diu
22 est,col.1.allegādo Bar. in d.l.si expressim.& Oldr.in cōs.
205. cum aliis de quibus ibi: Talis etenim nullitas pōt
allegari,seu de ea excipi etiam post conclusionem in cau
23 sa,per tex. in c.cum olim Abb & ibi Bald.col 2. in fi. de
offi. deleg. Sicuti dicitur de attentatis, quæ etiam ex offi-
cio usque ad conclusionē causæ reuocari possunt: vt do-
cet Rot.dec.518. not. ꝙ attentata.in antiq. & facit illud
quod ponit Franc. in d.c dilecto.q.14. de appel.
24 Et pro maiori præmissorū cognitione scire debes, ꝙ
maximi est effectus,& nō modici momēti cognoscere nū
quid nullitas fuerit incidēter uel principaliter deducta:
hi etenim modi adinuicē longe differunt,quoniā si nul-
25 litas fuerit seorsum & separatim principaliter in iudicio
deducta,necesse est ꝙ super cognitione huiusmodi iuris
ordo,ac tela iudiciaria seruetur, de qua per glo. & Doct.
in l. prolatam.C.de sent.& Spec.in tit. de offi. om. iud. §.
postremo col.2.uer. secundò sciendum & Ro. decis 33.
si quando.in no.Aegid decis. 27. termini. Cassad decis.
8. de rescrip. Officium namque, quod in tali iudicio im
26 ploratur est nobile:vt supra dictū fuit: ac sententia quæ
super nullitate principaliter intentata fertur, habet uim
diffinitiuę: quinimo cum causam in iudicio principali-
ter deductam diffiniat, uerè diffinitiua est:secus si incidē
ter,quia tunc haberetur pro interlocutoria: ut declarat
Bal. in l pręses col. 1,C.quomo. & quando.& ita intelli-
ge Rot deci.13.si iudex. & 85 si à prouincia, in nouis.
& Gud. Papa,q.220.locūtenens.& q. 16. iudex. ac Ioan.
And. super glo. in cle.si.de ap.& Ro.decis 340. fuit dubi
tatum,colu.1.341.circa fi.in no Io. mill,in uerb. senten-
tia lata super nullitate,declarat Imol, in l. quod iussit.ff.
de re iud.& Franc. in c.cum cessante.col pen. uer. 23. de
app. & Rot.q̄ ita debet intelligi.215.no ꝙ snīa in antiq.
idcirco s̄m regulas iuris ad sententiā huiusmodi iuris or
dine omisso deueniri non potest, per text in l i, ibi ad
præsidem,si uis, ut causa agatur s̄m ordinem iuris & c.
loquēs,de nullitate cōtractus.C.de lib.caus.iuncta l. 1. &

l.fin.C.de re iud.& l.si pacto quo pœnam.C. de pact. & d. l.prolatam cum simi.

27 Quando autem nullitas in iudicio incidenter deducitur per aliquē ex modis suprascriptis nulla tela uel iuris ordo requiritur,sed de ea tanquam incidenti ac notorio absque iudiciorū solēnitate cognoscit:prout in terminis declarat Aegid.decis. 317. in causa . deci. 502 & 319. & Rot.dec.340.fuit dubitatū,in no. & decis. 821. in antiq. Spec.de libel.cōcep §.nūc dicēdum,in fi. & Bal. in addi. ad eūdē,in tit. de sent.col.4.uer.in cā nullitatis. & col. 7. uer. an possit declarari.& idē Bal.in l. tale pactum. §. qui prouocauit.ff.de pact.Card.in clem.1.q.16. & ibi Anch. col.3.de re iud.Abb.in c.dilecto.circa fi. & ibi Fran. q.16.

28 & in c.inter cæteras,in fi.de re iudi.Idem Abb. in c. tua. in fi & in c.bonę memoriæ.ubi loquit de attētatis absque ordine iudicij reuocādis de app. de quo remedio attentātorum etiā ponit idem Abb in c. ex parte,colu. pen. de rescri.& Franc. in c.consuluit 2.de app.& Rot.765. sciendum est quod si in antiq. & Bal. in l.appellatione.colu.2. C de app. doct. in c.non solum de appel. in 6. cum uulg.

29 Secundo qn̄ nullitas seorsum & separatim principaliter in iudicio,ꝓponit,executionē nō impedit: Nā si propono testm̄ nullum, non impeditur aditio hęreditatis ex eo.leg.cū quidam,in fi. l.cum falsum.l.Panthonius.§. rei. ff.de acqui.hæred.& tradunt Bar. & Bal. in l. suus hæres. C.de repud.hęred. prout per simile iudicium principaliter(ut præfertur)intētatū executio snīæ non retardatur, ut uoluit Inno. in c.cùm in iure.de offic. dele. quem sequitur & declarat Bal.in l.1. in princ. C. ne lic. tert. prouoc.& Bal. in l.fi.in fi de ord.cogni. & in l.appellatione . in fin.C.de appella.Franc. in c.dilecto.q. 10. uersic. circa tertium.& ponit Rot. 280.licet per uiam exceptionis,in no. quæ est clauis in materia,& meminit Io. Stafi. in tracta.de lite.grat.& iust.fol.151.2.fal. & tenet Alex. consi. 83.interrogat. in fi.libri quinti.& Fran.in c. nō solum in fi.de appel. libr. 6. & Ant. a Cauario in tract. de execut. insti.q.52.& ratio est:quia cū nullitas in iudicio ordinario

rio principaliter ꝓposita desideret sñiam, quæ effectualiter nil aliud faciet q̃ actū euacuare, & executionē impedire, si incōtinēti per simplicē nullitatis propositionem executio impediretur, esset dare executionē sentētiæ nōdū latæ cōtra regulas iuris cōis.l.1.C de exe. rei iudi.cum simi. Ideo, fit executio salua remanente qōne nullitatis. arg.c.sciscitata. de resti.in integ. l.2. C.ad l. Corn.de fal. auth.quę supplicatio,C.de præcib.imp.offe. Et quamuis
30 prꝫmissa procedāt ēt subsecuta inhibitione à iudice nullitatis ſm Roter. & Doct. supradictos: Nihilominus ꝑ formā cōmissionū & rescriptorū,& ob generales clausulas illorum in Rom.cu. practicatur,ꝙ in rescriptis seu cōmissionibus super nullitatibus hmōi impetratis,àddi cōsueuit clausula,sine præiudicio legitimæ executionis,vel triū cōformiū, aut cū clausula. Si quid exequendū fuerit, exequatur:vel parito iudicato iuxta casuū cōtingētias, ꝑ quas clausulas, ēt ꝙ subsequatur ĩhibitio ꝑ iudicē ad quē executio nihilominus nō impeditur; quāuis forsan ipediretur,si inhibitio emanasset simpliciter, & absque clausulis & declarationibus prędictis,per tex.& ibi not. per Doctor, in c.nō solū.de app. in 6 maximè ob clausulas prę-
31 gnātes, quæ ex stylo in hmōi cōmissionibus poni cōsueuerunt(vt dixi) & intellige ꝙ qō nullitatis principaliter deductæ non impedit executionē qñ executio est retractabilis,alias si esset irretractabilis, impediret: vt declarat Bal. in l. ab executione. C. quorū.ap.nō rec. & in l.1. col.fi.C.qui accus.& in l.eū q duas, vbi Salic. C. de adul. & Frā.in d.c.dilec.q.10.ver.limita, nisi executio, &c. cū aliis de quib. per Augustinū cōciuem meū post Ang. in tract.malefi.in verb.pręsente Cayo,&c.ver si aūt non appellauit. fol.304. & latissimè ponūt Doct. maximè Paul. de Cast.in d.l.3 §.cōdemnatū,col.fi. & ibi Alex. col.4. & d.Ias col.4 de re iud.& Dec.consi.72 prętant.per tot.lib. 1 post Paul de Leaz.& alios in cle.1.de re iud.
32 Sed si nullitas incidenter puta ꝑ modū exceptionis in iudicio ꝓposita fuerit:cū talis exceptio dicatur sūmaria ac perēptoria,& ꝑiudicialis, si altiorē indaginē nō expo-
 scit

scit,executionē impedire consueuit: vt ponit Rot. 107. Nota ꝙ ubi aliquis,& 115.not.ꝙ causa nullitatis .in antiq. & d.Decis.280.licet in no. ponunt Doct post Bar.in d.l.3 §.condemnatū.& l a diuo pio.in prin.ff.de re iu. & l.1.ff.nil.nou.ap.pe.& l.3 § ibidē.ff.ad exhibendum.Bal. in l.ab executore. num.7.ubi dicit, quod talis nullitas & taliter proposita statim perimit.quor. an.no. reci.& in l. 5.ne lic.3.prouo.in 1 Lanf.in c.qm̄ contra, in uerb. exceptiones.nu.8 de proba.Fran. in c.dilecto.q. 10. de appel.decis.Neap.233.diu est.Rom.consi. 51. attentis. Est cōis snīa doctorū,ut asserit Alex. in consi. 33. uiso in fi. lib.1 & de quo per eundē in cons 95.nu.8.lib.2.& consi. 181.in cā,col.2.lib 6.quinimo si nullitas taliter proposita ex defectu iurisdictionis proueniret, ēt ꝙ altiorē inda-
33 ginē exposceret,retardanda esset executio s̄m Ang. in l: fi.& ibi Alex.& Ias.C.si ex fal. instr. & in d. l.4.§.iudicatum,ubi Ias.col.4.uer. secundo limita.de re iud.

34 Prout ēt impedireẗ executio, si nullitas adiungereẗ ut cumularetur cum ipsa appellatione:quia tunc nullitas dr̄ potentiorū,quasi ab ipsa appellatione uires acquirēs, & ob similē immixtionē pendente hmōi iudicio nihil esse innouandum.c.exhibita.& ibi per Imol.in fi. de iudi. c. super q. in fi.de offi dele. ita uoluit Cu. in l. si expressim. col. 11.quē sequitur Fran. in d.c dilecto.q.9. in fin. & q. 54. prout dicimus ꝙ etiam tunc totum negotium ad iudicem ad quem deuoluit ut per Rom. 356. fuit dubitatū. in no.& 109.not. quod ubi est in antiq; & Bal. in l. 1.in prin.C.de sent.ex peric.reci. Isto tamen casu si articulus
35 appellationis desereret, & remaneret sola nullitatis cognitio,executio ulterius nō impediretur. c. licet de sent. excom. in 6.Bar. in l.si expressim, col 6. declarat Franc. in d. c.dilectus.q.61.ex his igitur patet longè utilius esse nullitatem appellationi cumulare, & ita cumulatam proponere,quàm simpliciter eandem solam deducere, & ita obseruant practici, quando possunt.

36 Tertiò nullitas incidēter deducta etiā ꝙ de ea fuerit summarie cognitū,non impedit quominus iterū in iudi

cio

37 cio ordinario,ac principaliter, & p modũ agendi deduci possit:qm̃ sñia lata super principali non præiudicat incidẽti,de quo nõ fuit plenè cognitũ.l.a diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iu.l.pen.ff.de his qui sunt sui vel alien. iur. l.si quis a liberis.§.meminisse.ff.de lib.agno.& trad.Bart. in l.1.col pen.C.quand.prouo.& in l.si expressim, col.3. & Canonistę in d.c.dilecto.vbi Pan.col.4.& Franc.q.46. & 48.post Roter. Dec. 118. not. ꝙ ubi sñia . in antiq &
38 Fel.in cap.ea quæ, in 1.col.de re iud.& Alexan. cons.79. perspectis.nu.4.lib.2. & Dec.consil.97.col.2. lib.1. vbi hoc declarat cum si.Idcirco deserta causa appellationis, uel illi renuntiato,ẽt ꝙ nullitas,quæ tacitè eidem appellationi inerat,& incidẽter videbatur deducta, deserta, & illi renũciatũ esse videatur : vt per Franc.in d.c. dilec. q. 48. Nihilominus non obstabit quominus eadem nullitas principaliter & directò in iudicio deduci possit:vt declarat idem Franc.in d.c.q.10.ver. sed aduerte. Et tradit Bart.in d.l.1.col.3.ver.nec obstat.C.quan.prouo. & Ancha.in cle.1.in princ. de re iud.& Fel.in c. si aũt.col.4. in verb.temporalia,de rescrip. maximè si nullitas ad alium finem deduceretur, & per alium modũ agendi:quia tunc gesta in primo iudicio non obstarent in secundo,per leg. & an eandẽ,in princ ff.de excep.rei iudi.leg. Iulianus verum debitum,& ibi ponunt scrib.ff.de cond.inde.l.quod in diem.§.1.ff.de comp.& l.2. C.eo. tit. cum alijs de quibus ad propositum per Alex.in consil.66.col.1.in fi.lib.5. Paul.de Cast.consil.308.visa col.1.lib.2. & Canonistæ in c.veniens.extra de testi.el 2.cum simi.
39 Differunt ẽt ab inuicẽ suprascripti modi agendi & ꝓponẽdi nullitatẽ in formãdo libellũ,& sñiam sup eisdẽ: qm̃ si nullitas incidẽter fuerit deducta, non videtur necessarius libellus,neq; sñia,cum super incidenti regulariter non pronuncietur.c.ex par.el 2 & ibi Fran. de appel. cap.1.de ord.cog.l.1. & ibi declarat Barto. C.de ordi.iu. ponit Fel.in c.suborta.col.4.versic Ang. & quando de re iud.post Bar.leg.Si a procedente.C. de dilata. igitur nullitas incidenter puta per modum exceptionis proposi-

ta,si fuerit manifesta,statim perimit: nec aliqua pronunciatione opus est, secundũ Bal in l. ab executione.col.2. C.de re iud. Aut si exceptio fuerit dubia per processum, aut non processum iudicis ad ulteriora, apparebit super ea saltim tacitè facta pronunciatio: vt declarat doctores in d.c.ex parte M.de app. cũ alijs, de quibus per Alex. in
42 consil.37. viso nu. 19.lib.2. Vel si (habita prima sententia pro nulla) petitum fuisset ex integro pronuntiari: satisfuerit, quò iudex in sententia dicat hoc modo cancellata prius seu circunducta,&c. vel non obstante tali sñia tanq̃ ipso iure nulla,&c.dicimus & pronunciamus præfectum.M Z.debere restitui.&c. Tales etenim cancellatio,
43 seu cessatio eo modo facta habet vim sententiæ, per tex. & ibi declarat Bald.in l si præses.C. qũo & quando & facit tex. in cap. ex insinuatione ibi,sententia contra eum lata nequaquam obstante,&c. de procur. & in cap Raynald.in verbo pronunciauit. non obstante præmisso arbitrio ꝙ ne legatum teneret,&c.de testa.& sentit.Inn. in c.Bertoldus, circa. fi. de re iudicata.dum approbat talem
44 modum libellandi, videlicet peto decem non obstante tali sententia cõtra me lata: quia nulla ex tali capite, &c. Talis etenim clausula non obstante,&c.in similibus casibus videtur habere vim cassationis seu renuntiationis:
45 vt dicit Bal in l.si diuersa ad fi. C. de transa. de quo meminit Felin.in cap.inter monasterium colum.7.versicu. regulariter sententia,&c.de re iudicata. Quinimo si fuisset allegata nullitas primę sententię & super ea cognitum:secunda sententia super negotio principali lata,valeret,quamuis expresse de nullitate non faceret mentionem:quia videretur tacitè pronunciare illam nullam & inualidam,& in nihilo obstare: vt voluit Paul. de Cas. in l.1.C quan.prouo.quem refert Fel.in d.c. inter monasterium, in sextò. limita vbi tamen asserit securius fore pronuntiare, ut supra.

46 Sed si nullitas principaliter & ꝑ modũ agendi in iudicio deducenda fuerit, necessarius erit libellus,in quo causa nullitas exprimi debebit, vt ponit Roterod. 145. Nota ꝙ

ta ꝙ intentas.in anti.& diximus supra. Et propterea ad ef fectum vt legitimè cōcludatur, in primis aduertēdū erit, nunquid actus vel sñia super cuius inualiditate agere intendimus sit ipso iure nullus, vel ope exceptionis ac per sñiam annullandus & rescindendus: quia his casibus diuerso modo cōcludēdū est: prout dicimus de filio ritè ex
47 hæredato, qui dēt petere testamentū per querelam inofficiosi cassari, non aūt petere illud declarari nullum per l. 2.& ibi Doct.ff.de inoffi.test.& l.Papinianus §. si quis irritū.eo ti.& cū qui.l. cōtra maiores.C. eo. Longè .n. differt quem liberatum esse, vel esse liberandum.l. qui se di cit.ff.de iudi: prout aliud est esse remissum vel remittendū esse.l.quę sub conditione.§.fi.ff. de condi. insti. Ita ēt differt aliquid esse nullum uel annullandum: quia quod nullum est vlterius annullari non pōt.l. nam etsi § post defectum.& ibi gl.ff.de iniust. rup. & docet Bal.in termi nis nostris in l.qui ad ciuilla col. 2. versic.& hoc facit ad quæstionem. C. de appellatione dum ponit modum libellandi in materia nullitas: & facit text.in c.dilecta. de rescrip. & in c.dudum versi. licet autem de elect.dum ibi ponitur ꝙ processus factus per literas subreptitias irritatur, sed factus contra formam rescripti, irritus nunciatur. sentit Rom.consil.67.uiso nu.1.
48 Et vt cognoscas tu iuuenis qñ actus sit ipso iure nullus, vel p sñiam annullandus, diligēter cōsiderandū erit, primò qualiter & quib verbis vsa fuerit lex vel statutū,
49 seu rescriptū circa actū, quē per viam nullitatis impugnare cōtādis. Nā (exempli gratia) pone ꝙ lex dictet aliquid certo modo fieri, aliàs quod nullius momēti sit: talia uerba important ꝙ actus ipso iure nō valeat: vt habes gl.pe. in verb.quærimoniā. de pac. tenen. in vsibus feud. uel si
50 dixisset ꝙ actus aliter factus uiribus careat: quia intelligitur ipso iure: vt est gl.in l. prouidendum.C. de postul, aut quòd sit casum & irritum iuxta text.in auth. cassa.C. de sacrosan.eccle.nam intellitur ipso iure: vt ponit Lud. Roman. in 1. & 2.singu. vel quòd lex simpliciter diceret actus non valeat: quoniam intelligetur ipso iure, iux-
 ta tex.

51 ta tex.& ibi notata per Barr.in l.2. C. de cano. frumenti lib. 11.cum multis aliis simi. quæ per teipſum videre poteris per eleganter allegata & cumulata per Alexan. ad Bar.in l Imperator. ff de iure fiſ. & And. Sic.in c ſi diligenti.col 37. de foro compete. & Feli. in c. Rodulphus. ver.viti quia tex. &c. de reſcrip. in quibus locis reperies quæ verba ſignificent actum ipſo iure nulum, uel per ſententiam annullandum.

52 Et ſi præmiſſa tibi nõ ſatisfaciant, conſiderabis nunquid lex det formã actui faciendo vt putã diſponẽdo, ꝙ certa ſolennitas, vel certus modus, ante vel tempore celebrationis ipſius actus, adhibeatur: tunc quia hæc forma quæ actũ in eſſe producit, dr̃ ſubſtãtialis illa nõ ſeruata actus reputatur ipſo iure nullus: & de hac loquitur tex.in l. cũ hi § ꝑtor.ff.de tranſ.l.hac cõſultiſſima. circa principium.C de teſtam.auth porrectum.C.de ſacroſan.eccl.c. cum dilecta.de reſcriptione.c.Piſanis.de reſti.ſpol capit. venerabili.de offic.delegatorum cum ſimi. de hac etiam forma intelligitur regula ꝙ quęlibet forma tradita lege cenſetur ſubſtantialis: vt per Bal.in l.comparationes, in §.oppo C.de fide inſtr. & in l. ceſſante col. C. quomodo & quan.& Alex.conſi. 50.in cauſa col.2.lib 5. Idem ſoret etiam ſi lex ſimpliciter aliquid fieri prohiberet: quamuis lex ipſa vlterius annullando non procederet: quia ſi cauſa prohibendi fuerit perpetua, etiam ꝙ lex vlterius non procedat ob reſiſtentiã ipſius legis à principio actus in contrarium factus erit ipſo iure nullus, & ita procedit tex. in l. non dubium. C. de legib.& cap. quæ contra ius fiunt, & cap.non præſtat.de reg. iur.c.vides.10. diſt. cap. Imperial.25.quæſt.2. cum aliis, de quibus per Alex. d. conſi 50.col.2.lib 5 & conſi.24. inſpecto col.1. lib.4. & conſi 126 viſis.col. 1.co.lib.5.

54 Si verò lex poſt ꝓhibitionẽ ſuper actu hm̃õi diſponẽdo, vlterius ꝓcederet, putã pœnã irrogãdo: actus in contrariũ factus non eſſet ipſo iure nullus, ſed eo caſu procederet regula, qđ multa prohibentur fieri, quæ tñ facta tenẽt, vt in l.relegatorũ §.ad tẽpus.ff de interdi. & releg. & l.1.

& l.1 §.biduum ff.quand. appel.sit.c ad Apostolicam. de regular. & ita tenet Alex. cons.24 Viso themate. libr.6. & d. consi.24 lib.4. & per Vital. in tractatus clausula. in
55 §. clausula si cotrafactu fuerit,vbi vide. Siue quod lex daret certam formam, vel mandaret adhiberi aliquam solennitatem post actum iam factum: vt puta quod donatio intra certum tempus insinuari deberet: vel quod cautio praestaretur, aut describeretur in cathastro ciuitatis: vel solueretur gabella,& de simili. his namque casibus si lex non expresserit quod actus aliter factus non valeat, ex quo forma & solennitas huiusmodi actui iam facto superueniens,dicitur accidetalis,non fuerit adhibita actus inesse productus stabit, donec fuerit per sententia irritatus.prout theoricam supradictam posuit Bar. in l.vniuersa.vbi tex. iuncta glo C de precibus Imperat. offerend. & idem Bart. in l. si ita §.ea leg. ff. de verborum obligationib.& in lege,cum lex ff.de fideiuss.& in l. praetor ait. ff. de oper. noui nunciatione, & in l. filio praeterio. in fi. ff.de iniust.rupto.& in d. l. no dubium. C. de legibus ponit Bal.in l.hi qui ad ciuilia;col.fi. vbi asserit fuisset theoricam Dini,& loquitur in terminis nostris, videlicet formando libellum in causa nullitatis. C. de appellatio. & in l. certa ratione. C. quando prouoc. non est necesse, vbi etiam inquit, quod si lex non procedit annullando; sed tradit modu annullandi,actus non censetur ipso iure nullus:sed debet ille modus à lege inductus intentari, & peti quod annulletur:ac praemissa etiam & plura alia cogerit. Felin. in cap. 2. in prima & secunda col. de testibus. & in capitulo quoniam frequenter. colum.2. vt lit. non contesta. & videtur sensisse Rot. decisione 466. confessio in fin. in no. quando autem lex seu statutum post datam formam,haberet clausulam annullatiuam,tunc sine dubio actus esset nullus:qa modus ille & forma tali casu specifice & non per aequipolens seruari debet, per nota. per gl.in l. hac consultissima.in verbo,iudicio. C.qui testa. face. poss. cum aliis ad propositum adduc. per Alex. consil.212. ponderatis lib. 6. & Dec. consil.612. conclu-

cum hi. §. prætor. ff. de transact. c. fi. de re iud. libr. 6. seu
64 declarari vllam non esse. l. si mulier. §. si dos. ff. qđ met.
65 caus. l. 1. §. hęc autem verba. ff quod quisque iur. Siue
66 sententiam huiusmodi seu testamentum non esse ad-
67 mittendum. l. fin. in fin. C. de pactis. clementina prima.
68 de re iu. vel non tenere. l. 3. § condemnatum. l. de vno
quoque. de re iudic. l. cùm magistratus. C. quando pro-
uocare. l. 2. in fin. ff. de pœnis. c. examinata. de iudic. uel
nullas vires habere. d. l. 1. C. quand. prouo. non est neces-
se. l. 2. ff. quæ sententia sine app. rescind. Aut effectu & vi-
ribus carere. l. quicquid. C. de vectigali. & commis. l. si vt
proponis C quomo. & quand. Clem. pastoralis § vt igitur
de re iud. vel non iure factum. l. 1. in prin. ff de in iust. rup.
69 inst eo. §. hoc autem casu. Aut declarari fore irritum &
inane. l. cum posteaquàm. C. de pact. l. cùm hi. §. prę-
tor. ff. de transact. l. 2. C. de feriis. l. cùm sententiam. C.
70 de sent. l. 1. ff. de rescin. vend. l. pretij causa. l. ea condi-
tione. C. eo. tit. Vel in irritum reuocari. cle. pastoralis,
71 in fi. de re iud. l. falsum. C. si ex fal. instr. Siue cassum &
irritum nunciari auth cassa & irrita. C. de sacros. eccl. l.
omnium. C. de vecti. & commis. c. priuilegia. in prin. de
pace Constant. c. accedens ibi. cassauimus prædictas sen-
tentias. immò cassas denunciauimus & inanes. vt lit. non
cont. l. non dubium. C. de legib. l. si post prin. C. de dona-
72 tio. ante nup. auth. auferatur. C. de litiscont. vel ratum
non haberi. l. 1. in prin. ff quod met. caus. l. si voluntate.
73 l. ratas. l. non idcirco. C. de resc. vend. l. 2. C. de sent. quę
sine cer. quant. seu per illam seu illud nihil esset actum. l.
si mulier. § si metu. ff. quod met. caus. Vel nihil esse tran-
74 slatum. l. si pater tuus. C. de act. emp. nullumq; præsta-
75 re iuris impedimentum. l. non præstat. de reg. iuris. cle.
76 pastoralis. in fi. de re iudic. Siue dicatur declarari debe-
re non ritè & rectè pronunciatum. l. non putant. §. non
quæuis. ff. de cont. tab. l. in summa. ff. de re iud. seu malè
& perperam iudicatum. l. cum quærebatur. ff. eo. tit. capit.
77 2. de arbitri. Nomenq; seu authoritatem vires, & effe-
78 ctum rei iudicatæ non obtinere. Cle. pastoralis §. vt igi-

tur,

tur.de re iudi.l.prima.C.quan. prou.l. fi.C.de sent. ex peric.recit.l.si ut proponis.C.de execut.rei iud.l.rei.l.iudex. l. programma. C. comminationes & epist 3.l.si perlusorio.ff. de appellationibus. l. 2. l.prolatam. l. post sententiam.l. cum iudex. C. de senten. l. priuatorum. C. de iurisd. om.iudi.c. fi. de re iud. in 6. ac infirmam esse. l. venales. C. quando prouo. vel firmitatem non habere.l. 2. C.si a non competenti iudice l. ab eod.l. ea quæ. C. quomodo & quando. l. si tutor. C. in quibus causis in integ. restitutio.necess.l. 2.in fin. ff. de ferijs. Aut pro iudicato
79 non haberi.l.si feriatis ff. de ferijs l.post rem iudic.ff. de
80 re iud.ff. vel non videri iudic.l.quæsitum. eod. tit.l. 1. &
81 l.certum in princ.ff de confess. Seu tanquam nullum reuocari debere. l. si deserta. C. si propter public. pensitat.
82 cap. sacro. post princ. de senten.excommunicat. nullosque debuisse aut debere sortiri effectus. l. vnica. C.si de
83 momen. possess. Clemen. pastoralis. in fin. de re iudic. aut inefficaciter condemnatum l.2. ff.quæ sent. sine appel.rescind.

Per hęc igitur aut similia uerba & modos legitime qñ actus fuerit ipso iure nullus concludere poteris, vnũ vel duos, aut tres ex supradictis modis ad inuicẽ se cõpatientes,& casui tuo cõueniẽtes assumendo: vt puta peto p of-
84 ficiũ vestrũ nobile(qđ humiliter imploro). vestraq; diffinitiuã sententiã pronunciari,& declarari sententiã per talẽ iudicẽ in causa huiusmodi latam,de qua in actis, ex defectu citationis,mãdati,vel iurisdõnis) put casu contigerit)fuisse & esse nullã,inualidã, irritam,& inanem,nullasq; vires habuisse aut habere:sed continuo fuisse, & esse nullius roboris & momenti,ac nomine, effectu & authoritate sententiæ caruisse,& carere:& pro cassa,irrita & inutili habẽdã: & quatenus de facto pcesserit, tollendã
85 & amouendã : omniaq; in pristinũ statũ reducenda,&c. vel sit,peto per R. P. V. in tali causa inter me & talem de & super tali re coram eadem. R. P.V. in secunda instãtia uertẽte declarari p N. assertum iudicem ad instãtiã dicti talis aduersarij mei cõtra me fuisse male, nulliter & per

pera processum, sententiã, & diffinitiuũ dictosq; processus sententiam & diffinitionẽ cum oĩbus inde secutis fuisse & esse nullos ac nullius roboris & momenti, uitioque nullitatis subiacuisse & subiacere: & illas cũ oĩbus inde secutis, quatenus de facto processerunt, reuocãdos, cassandos & irritãdos, ipsumq; N. ex aduerso principalem in expensis in causa huiusmodi legitimè factis condemnari omni meliori modo, &c. Et isto modo concludendi quotidie utimur.

86 Sed si actus & snĩa non fuerint ipso iure nulli, sed ope exceptionis ac per snĩa annullandi, in libello concludi poterit per hæc aut similia uerba, uidelicet Peto, &c. talem snĩam, &c. ex tali capite debere irritari c. dudum. 2.
87 uerbo nos igitur. c. congregatio de elec. cap. cum super, de caus. poss & propi. & in fi quàm plurimum Decretalium reperies, irritandum duximus, &c. uel irritetis, &c. Aut peti poterit rescindi debere: ut toto tit. C. de rescin. uendit. & in rubric. quæ sentent, sine appellatio. rescind.
88 l. certa ratione C. quando prouo. non est necesse. l. Paulus. ff. de re iudic. l. fi. C. quom. & quand. uel debere rumpi & infirmari. l. nam & si. ff. de iniust. & rup. instit. qui-
89 bus modis rest. infir. §. alio autem modo, & l. 1. § 1. ff.
90 de feriis. l. duo iudic. ff. de re iud. c. congregatio. Ibi confirmata uel infirmata &c. de elect. uel infringi. l. quemquam. C. de fide instr. & iur. hast. fisc. lib. 10. uel improba
91 ri. l. à pcedente. C. de dilat. aut retractari. l. 1. in fi. C. de
92 sta. defunct. c. primates, & ibi gl in uerb. retractãda. prima q. 2. Aut tolli & remitti. l. quod iussu. ff. de re iud. l.
93 quæ sub conditione. § fi. ff. de cond. institu. seu resol. l. 1.
94 & 2. C. quan. licet ab empti. disce. l. si dolo in fi. C. de rescin. uen. uel corrigi. l 1. §. 1. ff. q̃ sent. sine appel. l. iudex
95 postquã. de re iud. aut reformari. l. 1. ff. de appel. in prin. l. absentẽ. C. de accus. c. uel cassari cũ c. dudum. circa me-
96 dium. c. ecclesia uestra. de elect. & d. c. accedens, ut lit.
97 non conte. aut circunduci & cancellari debere. l. si præ-
98 ses. C. quomo. & quand. l. acta. ff. de re iud. & tot. tit. de
99 his quæ in testam. delen. Aut confirmari uel infirmari

debere.

debere. c. Raynaldus. & c. Raynutius de testam. c. ex literis. in fi. de restit. in integr. & d c. congregatio. de elect.

100 Per hæc igitur aut similia uerba quæ præsupponant actum seu sententiam aliquam, concludi poterit, vt puta peto talem sententiam, per talem iudicem (ut prętendit) tanquam in libro solito non registratam (casu quo super hoc extaret statutum iuxta tradita per Alex. consecr. 119 quoniam. lib. 6. seu ex falsa causa, aut prætextu falsorum testium, vel aliàs, prout contigerit) latam per sententiam vestram irritari, ad rescindi, rumpi, infirmari, infringi, tolli, cassari, resolui, ac retractari debere: aut prout iustum videbitur corrigi & reformari omniaque in pristinum reponi, ac partem aduersam in expensis legitimè factis condemnari, officium vestrum, &c. desuper implorando.

101 Et tamen in pręmissis aduertēdū, ꝙ proprietas suprascriptorum verborum non semper seruatur: sed multoties reperies vnum pro alio positum: ut puta verbum cassabimus etiam ꝙ actus sit ipso iure cassus & nullus, & tunc exponitur id est cassum esse ostendimus: vt in cap. ecclesia vestra de elect. in c. ad probandum in verb. cassata, de re iud c. 2. vt lit. non contest. c. cum dilecta. de rescrip. c. auditis. vbi glos. de elect. vel expone cassabimus quatenus de facto processit: vt in cle. Pastoralis in fi. de re iudic. c. primates. 2. q. 1. l. si dolo C. de rescin. uend. & aliàs diximus.

102 Si vero dubium foret, nunquid actus vel sententia forent ipso iure nulli, vel per sententiam annullandi, rōne talis incertitudinis vtroq; modo in libello cōcludi posset: vt putà, Peto declarari talem sententiam contra me ex iusta causa absentem & legitimè excusatum latā, ipso iure nullā inualidā, & quatenus aliquam, peto eandē per sententiam vestram rescindi, & annullari, vestrum desuper benignum officium implorando, &c. vt probatur in c. constitutus, de rest. in integ. quia ratione talis incertitudinis remedium rescindens & rescissorium tolerantur ut diximus suprà.

Est

103 Est insuper aduertendum quod nullitas poterit a principio in genere deduci:& si pars non contradicet,sustinebitur libellus quamuis non fuerit expressa & specificata causa nullitatis, dummodo in processu postea specificetur & probetur. Ita intellige tex.in l. si mater tua. C. de contrah.emp. & l. si cum pater. C. ad Velle. l. Imperatoris.ff.de priul. cred. & Inn.in c. cum Bertoldus,circa fin. de re iud. & Rot. 145.nota ꝙ in anti. & Bal in l. in testamento. in prin.de execu.tut. & in c.quæ in ecclesiarum. col.2.de const. cum alijs de quibus per Franc. in c. dilecto.q.13.de appel.

104 Et quoniam libellus nullitatis adæquatur libello appellationis;& in eo consideratur idem fauori: idcirco si in libello fuerit deducta nullitas in genere, uel etiam in specie:superior aditus poterit ex causa etiam non specificata sententiam annullare: cum totum ad se deuolutũ fuerit ut uidetur tex.in d.c.cum Bertoldus.de re iud.

105 Poterit itaque nullitatem proponens libellum ac intentionem suam quibuscunque modis defendere. l. 3. in fi.ff. de appellatio. & si fuerit quam causam nullitatis, puta defectum citationis prosecutus: non obstabit sibi quominus ex alio capite non deducto, putà iurisdictionis impugnare possit:prout de appellatione inquit Bar. in d. l. 3. §. fi.de appellatio.& tenet Alex.in consil. 147. col.2.lib 6.nam succumbens in uno non prohibetur ex alio dissimili capite eandem rem petere. l. hæreditas infra de pet.hær.l. si mater. §. eandem. ff. de excep. rei iud. c.fi. de caus. poss.& prop. c. examinata, de iudic. c. inter dilectos. in prin. extra de dona. Sed si libellus,& prosecutio nullitatis fuisset generalis,sententia generalis subsecuta obstaret uolenti nullitatem etiam non specificatam in iudicio deducere.l.licet. C. de iud. uoluit But. in ult. cart. & Imol. colu.8. & Franc.q. 14.in d.c. dilecto. de appell. post Inn.in c.cum contingat. de off. dele. & Raph. Cum.in l. si expressim, reprobando Bar. ibidem. circa fi. aliter loquentem:Nam etsi plures sint nullitatis species, omnes tamen ueræ & propriæ sub suo genere comprehendun-

hendũtur vt docet in fi. Bal. in l. 2. C. de iure aure annul. & de quo meminit Deci. consil. 344. applaudent in prin. libr. 3. Et quamuis (vt dixi) poponens null tatem contra sententiam ex vna causa,possit omnem aliã causam nullitatis prosequi : ne sententia ipsa confirmetur : ut declarat Abbas in consi.97.colu.2. lib.1. secus tamen erit in eo qui proponet nullitatem alicuius contractus, seu actus extraiudicialis : quia non poterit prosequi nisi causam duntaxat nullitatis expressam, & in libello dedu
106 cta, per tex. in c. dilecti de empt. & uend & tenet Bal. in additione. ad Specul. de libel. concept. post princ. uersi. ille qui dixit.& in titu.de senten. in prin. & in tit. de appel. colu. 18.uersi. an qui dicit actum nullum, &c. cum ibi adduct.

107 Ex Praemissis etiam poterit satis deprehendi qualiter & quomodo in causa nullitatis sententia formãda sit. Bonus etenim iudex in primis potestatem sibi attributam considerabit, & limites mandati & facultatis suæ diligenter custodiet,deinde quæret libellum ac partis propositam intentionem,considerans ad quid, & qualiter actum fuerit: ut magistraliter docet glos. in c. hæc quippe:in prima glo.in fi 3.q 6. & Bald. in l. cum Papinianus.col 3. C de sent. & si aptè propositam intentionem, & ordinem iudicii seruatum, actoremq; iustas partes fouere repererit sententiam ipsi libello ac petitioni
108 conformem dictabit, cum sententia ad libellum, sit tãquam responsio ad interrogationem : & propterea sicuti quis extra interrogata respondere. l. 1. § si quis simpliciter. ff. de uerbo. obliga. ita iudex (nisi fatuus sit) super eo quod in processu deductum non fuerit pronunciare non debet : sed secundum formam iudicii sententiam suam proferre.l.ut fundus. ff Com. diuid. l. de quare . ff. de iudic. cap. licet Hely de simon.c cum super, de caus. poss. & prop. & magistrati docet Anch. consi. 396. in lite.col. 1, Ideo si coram iudice nullitas seorsum & separatim principaliter deducta fuerit : & pars petat sentẽtiam. uel quemuis alium actum declarari nullum idem iudex

(si sibi

(si sibi de nullitate cōstiterit)actum de quo quæritur fuisse & esse nullum pronunciabit, confirmando uerba sententię cū verbis ipsius libelli,& petitionis litigatorū, &c.

109 Si uerò iudex præfatus actorum ineptè egisse seu prætensam nullitatem ac intentionem coram se deductam non probasse repererit,partē conuentam ab instantia & obseruatione iudicii,& ipsum actorem, tanquam temere litigātem in expensis,absoluere,& condemnare respectiue debebit, etiam quod ipse reus nil præstet,iuxta tex.in l.qui accus.C.de eden,l.actor.C.de proba.c.examinata,de iudic.c.fin de iureiur.ponit Rot deci 15. in causa beneficiali. & deci.202.actore.& 261.licet actor. in no. & 419. not. an reus & possessor.in antiq. Et facit bonus tex.in l. Bebius Marcellus. in fin.ff.de pactis dotalibus per quem text. ita iudicauit Curia Neapolitana:vt per Affli. decis. 60.Notarius Goffredus.

110 Dixit quòd iudex(actore non probante) reum ab obseruatione iudicii absoluere debet,quoniam id tutius est quam sententiā confirmationis uel infirmationis proferre,quia hmōi sniā cōfirmatoria uel infirmatoria, si de iure litigatorū non constiterit, dari non pōt: ut docet Inn. in c.cū contingat.col.2.de offi.dele.& c.1.in fi. de confirmatione utilitatis uel inutilitatis. Si aūt eidē iudici, qui simpliciter super nullitate aditus fuerit sufficienter de iure, propter quod sententia seu actus qui impugnatur,cōfirmari posit,liqueret super ualiditate & confirmatione actus impugnari etiam pronunciare poterit, secundum Innocen.ut supra & in cap. ex conquestione de restitutione spol. declarat Francis. in cap. dilecto quæstio. 18. de appellatione,quoniam iudex nullitatis primam sententiam respectu negotii principalis, (prout si fuisset causa ad ipsum per appellationem deuoluta) corrigere & reformare potest l. 4. C. de accusationibus & ponit Bart. in l 1.colum. fin.C.quando prouoc. non est necesse. vbi notabiliter dicit quod si nullitas intentata non probatur, iudex nullitatis sententiam etiam ex noua causa cō firmare pōt l.cū apud,in prin.ff. de iud.solui. & in l. si ut

propónas.la 1.C.quomodo & quan. & in l. si expressim. colum.pen de appella. Abb. in cap. cum Ioannes, de fide instrum. Franc. in d c. dilecto. col. 18 de appella. cum aliis, de quibus per Felin. in cap. inter monasterium colum 12. uersi. limita sexto, de re iudi. Iudex nanque superior dicitur confirmator uel reformator: ut dixit Alex. in cons. 164. circa col. 2 uer. Tertiò pro hoc libr. 6.
111 & propterea non solum super nullitate, uerumetiam super iustitia uel iniustitia ipsius sententia pronunciare potest, eo modo quo iudex primus pronunciare debebat: ut inquit Aegid. conclu. 295. in causa, quoniam
112 talis iudex ad duo tenetur, uidelicet corrigere perperam factum a primo iudice, & illud facere quod facere debuerat idem iudex: primus, vt docet idem Aegid. conclusio. 523. Conclusio quòd si auditor. & conclusio. 481. si auditor. & ponit Bald. in cap. in causis, in prima glo. de pace constit. in usibus feudorum. Poterit igitur præfatus iudex declarare sententiam nullam, & partem in expensis condemnare, ac in eadem sententia eandem partem quę in articulo nullitatis obtinuit in negotio principali iuxta tenorem sententiæ primæ, quæ fuit declarata nulla, condemnare, per supradictas decisiones, & tex. in c. Raynaldus. & cap. Raynutius, de testamen. & c. cum Bertoldus in fin. de re iudic. & capit. cum Ioannes, de fide instrumen. & docet Bald. in addit. ad Specul. colum. 7. uersi. si appellatur a sententia nulla. in tit. de sent. & Fran. in rub. de appellatio. col. 7. uersi. quintò est præmittendum, &c. & idem Bald. in l. eos. colum. 3. uersic quærunt Doctores. C. de appellation.
113 vbi dicit quod iudex uullitatis pronunciare poterit super nullitate tantum, uel iniquitate duntaxat aut etiã super utroque, uel partim super uno, & partim super alio, putà confirmando sententiam in vno c. & in alio infirmando. de quo per Bartol. in l. Carmelia pia. ff. de iurepat. & l. quædam. ff. famil. ercíscun. & in l. in hoc iudicio. eod. tit. Lanfran. in cap. quoniam contra. in §. interlocutoriæ, uersi. circa prædicta, num. 27. extra de pro-

de probat. & dicam infrà, in fin. præsentis tractat. vbi plenius tangam.

114 Præmissę itaque procedunt, quando (vt dictum est) nullitas seorsum & separatim à quouis alio remedio principaliter in iudicio deducitur: uel etiam idem dicendum fuerit, si eadem nullitas conditionaliter & disiunctiuè una cum ipsa appellatione deducetur: prout quando dicimus, dico sententiam nullam, & si qua est, appello, ut uidimus supra, quoniam uerificata nullitate circunducitur appellatio, quæ interposita fuit in euentum quod sententia subsistere, Comperto igitur quod fuerit nulla, fingitur non appellatum; & sola remanet nullitas in iudicio, super qua idem iudex duntaxat pronunciare debet, eo modo quo pronunciasset, si nullitas fuisset sola, & absque appellatione coram eo deducta: ut docet Bartol. in l. si expressim, uersi. Quartò uidendum est de appellatio. & Abb. post alios in d. capit. dilecto, in 3 colum. & Alexan. consi. 49 in causa, colum. 2. lib. 7. & consi. 230, ponderatis, circa fin. libr. 7. Poterit ergo iudex pronunciando dicere, superuacuò fuisse appellatum, uel non intelligi appellatum, ex quo sententia erat nulla, ut declarant Doct. in locis supra scriptis, & Imol. in l. cum quęrebatur. in fi de re iudi.

115 Si uero a sententia nulla fuisset simpliciter appellatum absque expressione iuris dicendi de nullitate: tunc comperto per secundum iudicem quod sententia ipsa in effectu nulla sit, qualiter hoc casu iudex appellationis pronunciari debeat, modi sunt uarii: ac uariæ fuerunt antiquorum opiniones.

Etenim glos. in l. 1. C. quando prouoca. non est necesse, dixit tunc pronunciari debere appellationem iniustam adiecta causa, quia sententia fuerat nulla: quam glo. aliqui Doctores ibidem sequuntur; & sequitur Specul. in titu. de sententiis §. ut autem. colum. 8. uersic. ubi autem est appellatum, &c. & Rot decis. 109 Nota quod ubi est appellatum. in antiq. & debet (ut dixit)

116 adiungi causa, uidelicet quia sententia erat nulla: alias

si quis simpliciter pronunciaret appellationem iniustã, vel absolueret appellatum à libello appellationis, si in processu fuisset cognitum de iniustitia, ac nullitate, super utroque pronunciat ac sententia ratione utriusque confirmata uideretur: ut declarat Bart. eandem glos. recitando in d.l. 1. uersic. circa tertium. & Bald. ibi colu. 3. uer. sed statim quarto. C. quand. prouo. non est necess. & idem Bar. in l. si expressim, col. 5. in fi. & Fran. in d.c. dilecto. q. 45 & q. 48. de appellatione.

117 Hic modus pronunciandi ab ipsa glos. repertus aliquibus displicuit: quoniam si a sententia nulla appellari potest, prout cum effectu potest, per d.l. si expressim. & c. exhibita de iudi. & c. cum olim Abb. & c. significantibus, de offic. deleg. & ponunt Doct. in d.c. dilecto. ubi Franc. q. 7. & Aegid. conclu. 18. Oneratio. circa fi. Leges nanque non excludunt potestatem appellandi a sententia nulla, sed necessitatem duntaxat remittunt: ut in l. si constat. ff. de appellatio. & in rub. & nigro. C. quando prouo. non est necesse. & ff. quæ senten. sine appellato. rescin. propterea si propter grauamen ex nullitate insurgens licuit appellare, declarari non debet appellatio iniusta. Ideo hunc modum pronunciandi non immeritò reprobat Bal. in d.l. 1. col. 3. uer. ex parte dictis quem multi sequuntur.

118 Alij dixerunt in casu prædicto pronunciandum esse superuacuò & frustratoriè fuisse appellatũ, cũ sentẽtia nõ tenuerit: arg. in d.l. si constet, & l. ex consensu. §. 1. ff. de appellatione. & hæc fuit praxis Bart. in d.l. si expressim. col. 5. uer. Quartò uidendum, & sentit Bal. post Cyn. & alios in l. eos, in prin. col. fi. C. de appel. & Imol. in l. cum quærebatur. ff. de re iudic. & in d. cap. dilecto. col. pen. uer. qualiter autem pronunciabitur. & ibi Abb. col. 3. cum aliis, de quibus per Alex. in consi. 59 uiso tit. col. 4. in prin. lib. 4.

119 Alii uerò dicunt pronunciandum esse primam sententiam nullam, & propterea ab ea ex superabundanti appellatũ, aduersariũ in expensis condemnando: dui modus

dus satis concordat cum proximo. Hoc voluit Iacob de Arena in l.eos. C. de app. quem seq. Ioan. And in addit. Spec. in tit. de senten. in § vt autem. versi. vbi est appellatum, &c. & Bald. in d.l.eos. in princ. col. 3. versi. quærunt Doctor. & Alex. post Bait in d.l.1. in versic. circa tertium. C. quando prouo. non est necess.

120 Vel (inhærendo stylo curiæ) idem iudex pronunciando declarare poterit per iudicem a quo fuisset nulliter & perperam processum sententiarum & definitum, ab illiusque processu, sententia & diffinitione propterea bene appellatum, prouocatum, & reclamatum, dictosque processum, sententiam, & diffinitionem nullos, & inualidos, ac nullius roboris & momenti extitisse & existere, ac vitio nullitatis subiacuisse & subiacere & quatenus de facto processerunt, cum omnibus inde secutis reuocandos, cassandos, & amouendos, appellatum in expensis legitimè factis condemnando.

121 Nec videatur incongruum quod dicatur bene appellatum: quia etiam quod sententia fuerit nulla, vt supradictum fuit, ab illa iuste potuit appellari: & intelligetur appellatum ratione grauaminis ex nullitate actus insurgentis: quia omne nullum est iniquum (vt dixi) operabiturque talis appellatio effectum deuolutiuum, vt inquit Abb. in d. c. dilecto. col. 3. & Rote 361. fuit dubitatum. Aegid. conclu. 18. in fi. & 520. cum simi.

122 Et in præmissis erit aduertendum, quia sententia in causa nullitatis in fauorem vnius prolata, proderit etiam alijs litisconsortibus uel consocijs: vt voluit Bald post Cyn. in l. 1. in fi. C. si vnus ex pluribus & Franc. in c. vna senten. in fi. de appel.

123 Quod intellige, dummodo sit omnium par causa defensionis, ac eodem iure vtatur, iuxta tex. in d. c. pen. de appel. & d. l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus. & l. qui separatim. ff. de appellat. Nam si vnus obtineret sententiam irritari ex eo, quòd non fuisset citatus: vel quia minor & indefensus, aut ex alio iure speciali, & sibi soli competenti sententia ipsa quoad alios, quorum respectu cessaret cau

sa annullationis, remaneret valida.l. vnic. C. si in com. ead.caus.& d l.si C.si vnus ex plurib. Nec est nouũ quòd in eodem iudicio contra vnum obtineam, & ab alio superatus sim: quando militat dispar causa defensionis: vt in l.Nam & si § filius.& l circa, ff.de inoffi testa. & l hac consultissima.§. ex imperfecto. C. de testa. cum aliis; de quibus per Alexã. in consi.36. col. pen. in fin.lib.4 post Barr. in auth. sed cum testator. C. ad l. Falcid. & Bald. in
124 l.si omnes.in fi.C.si vt se ab hære.abstin.& leg. nõ idcirco.ff.de iudicib.Prout videmus quod stante statuto ꝙ gabella non soluta contractus,sit irritus. emptore soluente gabellam, & non soluente venditore: cùm respectu soluentis cessisset causa annullationis, ex eodem instrumento contra eundem venditorem ad rem tradẽdam agi poterit l. fin. & ibi hoc declarat Bal. C. de peric. & commod.rei vend.& per Abbatem in c.quoniam frequenter. col.6.versic.& faciunt ad prædicta:vt lit. non contest. & per Bart.in l.bona fides.ff.de actio. emptio. Nemine autem soluente ratione communis culpę nullus vigore talis contractus agere potest, neque nullitatem illius allegare:ut declarat Bart. in l. ex hoc edicto §. sed & si stipulator.ff.de eo per quem facta erit & in l mulier. sol.mat.
125 & per Bal.in l. accepta.q. 22. C.de vsur. & facit tex. in l transactiones.C de transf. declarat Aret. consi.128 clarissimè.col 2. uer. 2. est aduertendum,&c. Nunquid autem sententia lata super nullitate testamenti, vel contractus noceat,vel prosit aliis, cũ dicatur principalis & prima sententia.ponit Imol.in l.sæpe,colum.12.versi. Tertio casu quando est declaratoria. vbi latè ponit Alex. ff. de re iud.& glo.in l.1. & ibi Bart. ff. de excep. rei iudi & Franc in d.cap.dilecto. in vlt.q.in quibus locis occurrente casu videre poteris.
126 Notabis etiam circa præmissa, ꝙ vbicunque nullitas (vt diximus) principaliter in iudicio proponitur: & super ea ferẽda est sentẽtia declaratoria,ad illam audiendã pars citari debebit, aliàs non valeret per reg. leg. de vno quoque. ff. de re iud.Talis etenim declaratoria in casu simili

mili habet vim diffinitiuæ, & propterea absque causę cognitione ac partis citatione ferri nō pōtuit voluit Inno. in c.auditis. & glo. fi.in c.in nostra.de procur. & in c. ad nostrā.elect.3.in verbis obseruādis de iureiur.ponit Fel. post alios in c.causam quæ.col.1. de rescri. & Franc.in d. c.dilecto.q.33. & sentit Rot.341. fuit dubitatum.in not. & ita(quicquid alij dicant) seruatur in praxi.

127 Nec est ēt prætereundū qđ vbicunque corā alio iudice,nullitas alicuius snīæ, vel processus corā altero iudice facti,intentātur,acta hmōi antiqua ,quę per viā nullitatis impugnātur,corā eodē iudice reproducenda ac repetenda sunt c. cum ad sedem.ibi, nos iudicij primi acta recensentes,&c.de rest.spol.c.fi.extra de pba.c. causamq;. & ibi gl.1. de test. facit quod ponit Rom. consil.156.honorando.nu.3,est doc.Bart. in l.naturaliter. §.nihil cōe, col.mihi 11.vers.2. quære.ff. de acquir. pos. & ponit Bal. post Bar.& alios in l.2. col.2. C. de eden. & idem Bald.in l.fi.col. 11.in fi.C.de edict. diui Adr.toll. Rom. in consil. 110.Alex.cons. 82.in cā.col.2.in fi.lib.1.Paul.de Cast.cōsil.12.tota disputatio.col.2.lib.1. & facta hmōi reprodu-

128 ctione,idē iudex,si nullitas allegata snīam duntaxat cōcernet,poterit eandem corrigere, seu ēt ex eisdē antiquis actis reformare iuxta ea q̄ ponit Aegid. in concl. 440. si processus. & l.Carinelia pia. ff.de iurepa. cum si. Si uerò nullitas hmōi uniformiter snīam ac processum respexerit ut puta defectum libelli. citationis, mandati,iurisdōnis, aut consimilium: tunc ex integro formabitur nouus processus & noua acta inchoari & fieri debebunt:vt vol. Inno. in c.in literis de offic.deleg.& Bart. post gl.in l.cō quærebatur.ff.de re iud.& in l.si ut proponis. C. quomo. & quan. & in l si expressim. post princ.ff.de appel. Card. Anch.& Imol.in cle.1.de re iud. Lap. alleg.107. factum. ver.nam iudex cum alijs, de quibus per Alexan.con.53. col.pen.lib.5.& consil.89. perspectis lib.2.

Et quia vidimus qualiter nullitas in iudicio deduci debeat,consequens est,vt videamus qualiter,& a quo,eadem nullitas in iudicio deducta,probanda sit.

A quo & quibus modis,&c.

SVMMARIA.

1 *Actor intentionem, & reus suam exceptionem etiam quòd esset fundata in negatiua probare debet.*

2 *Nullitatem ad sui commodum proponens illam probare debet, & nu. 4 & 5.*

3 *Nullitas actus in dubio non præsumitur, sed validus reputatur donec de contrario constet, cum seq.*

6 *Nullitas contractus qualiter & quomodo probari possit, vide per discursum.*

7 *Sententia quæ non transiuerit in iudicatum, non præsumitur quòd fuerit ritè lata: secus quando transiuit in iudicatū: quia tunc præsumitur omnia iuris solemnia interuenisse, & tunc sola sententia seipsam absque processu iustificat* 10.

8 *Sententia narratiua quoad solemnia iudicij probet; quando sententia in iudicatum transiuit prout dicitur de decreto solennitates enunciante nu.9.*

12 *Nullitas per inspectionem actorum probatur quia quod ibi non reperitur factum non præsumitur, & nu.* 18.

13 *Legata quòd non fuerint facta probatur ex facie testamenti.*

14 *Benefi ij collatio quòd non fuerit facta probatur per inspectionem libri, in quo talia registrantur.*

15 *Gabella seu collecta quod non fuerit soluta probatur, per inspectionem librorum, in quibus talia describuntur.*

16 *Hæreditas quòd non sit soluendo probatur ex inuentario.*

17 *Testamentum quod quis non fecerit probatur ex inspectione prothocollorum notarij.*

19 *Nullitas poterit etiam per testes probari, vt hic, vel per confessionem partis. nu.* 20.

20 *Appellatio à quo sit iustificanda, videlicet nunquid ab appellante, vel appellato: & quis illorum producere, & quid probare debeat ad finem victoriæ.*

21 *Acta & processus in causa appellationis integraliter producenda sunt neque producere partem sufficeret.*

A quo

A quo, & quibus modis possit & debeat nullitas probari.

PRo resolutione primæ partis rubricæ psupponẽdũ p regula, q vnusquisq;, illud q est cã intẽtionis suæ, pbare dẽt Actor videlicet id qđ est cã suę actionis, & re⁹ id qđ est causa exceptionis suę: vt pbatur in l nimis graue. C. de testi. l. q accusare. C. de eden. l. si minorẽ. C. de in inte. rest l. 2. l. ab ea parte. l verius. l. in excep. ff. de pbat. l. 1. ff. de excep. c. accusat. 6. q. vlt. cũ aliis de quibus p Bar in l. 1. C. si aduersus cred.

Quæ regula procedit, etiam q talis intẽtio esset super negatiua fundata: quia nihilominus p negãtẽ pbari dẽt. l pen. §. docere, & ibi doctores ff. ne quis p eũ qui in ius vo. l. si verò. § qui pro rei, vbi gl. ff qui satisd. cog. c. 1. de confess. in 6. ponit Inno. in c. super his. de accus. Abb. & alii in c. Bonæ. el 2. de elect. & latius per Bart. in l. hoc iure ff. de ver. ob Spec. in tit. de prob §. probare. Ias. in l. 4. § condẽnatum. col. 2 versi. ego vltra. ff de re iud. cũ aliis de quibus p Alex. in consi. 39. in prin. & cons. 83. col. 1. & cõs. 392 vol. 1. & cons. 175. in fi. & cons. 24 animaduersis in prin. lib. 2. Matt. de affl. decis 377. princeps. in fi. cũ si. quæ ponit Aym. consi. 1. col. fi.

2 Proponens igitur nullitatem ad intentionẽ suã, vel exceptionẽ, aut replicationẽ fundandã, illã probare dẽt, ex regula supradicta, maximè quod ĩ dubio p actus validitate psumi. l. quoties & l. vbi. ff. de reb dub. l. quoties. de verbo. obl l. 3. ff de testib. ponit Dec in c. qm̃ Abb. col. 6. de off. dele. & in cõs. 449. visis. nu. 17. lib. 4. vt supra vidimus subr. 1 istius tractatus.

4 Hinc videmus q asserenti contractum seu testamentum nullũ incumbit onus probandi. l. si scriptũ hæredẽ. & ibi Bal. C. de prob. l. imperatores. ff. de priui. cre. leg. l. liberi. C. de inoffic. testam. ponit glos. in l. si post diuisionem. C. de iure. & fact. ign. quoniã (vt diximus) pro illis prima facie præsumitur, l. si pars. ff. de inoffi. test. glo. in

uersi.omnimodo.in §.item verborum.inst de inutil.stip. ponit Bal.in l.fi.C.de edict.diui Adria.tol. & in l.scriniarios.C.de test.mil.cũ alijs,de quibus per Dec.in consi.11. diuino,col.5. ver.visis igitur. lib.1. Et ideo qualitercunque proponatur nullitas, ab ipso proponente probanda est:vt voluit Guil.de Suzaria,quem referendo sequutus est Io.Andr.in addi.Spec.in tit.de execu.sent.in §.postremo,super, verb.(§.seq.)& Ang. in consi. 247. Arestatio.quem sequitur Fran.in d.c. dilecto.q.leg. in de appel. & Aegid. consi.135. Si episcopus. & facit text.in c. cum super ibi, cum ex parte monasterij nihil rationabile fuerit propositum,& ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata, debuerat irritari, &c. de re iudi. & c. in præsentia.ibi standum sententiæ fuerat, nisi aduersarius eam ostenderet irritandam.de renunc.cum uulgari.

6 Probabitur aũt nullitas eo modo quo reliquę exceptiones probari consueuerunt, quando videlicet habebit in se affirmatiuam,seu factum explicitum, vel implicitum: nam eo ipso quod negatur aliquid rectè,vel ritè factum, vr̃ affirmari illud idem iniustè, & perperã factum l. ab ea parte.ff.de probat. Ideoq; dicenti sententiam nullam ex eo ꝙ lata fuerit a publicè excommunicato, mentecapto, aut lata contra defunctum, vel minorẽ indefensum, aut absentem legitimè excusatum, & similia. illi incumbet onus probandi,id quod asserit cum sua sit intentio.

Si verò pro nullitate simplex negatiua facti, seu negatiua qualitatis accidẽtalis, & extrinsecæ, adduceretur,ut puta propono sententiam nullam, quia nego ne unquã fuisse in causa, vel ad sententiam huiusmodi audiendam citatum: vel nego aliquem libellum mihi desuper porrectum aut litem contest. vel ordinem iudicij seruatum, & consimilia, quę per modum obnegationis (si de contrario non constabit) pro legitimè probatis habebuntur. arg.l.super seruis. C.qui milit. non poss. lib. 12.l. si cum §. 1. ff. de accũsa. & notabitur in leg. hi qui ad ciuilia. C. de appel. & in l. errores. C. de erro. aduoca. & ponit gl. in cap. in præsentia, extra de proba. vel saltim negatiua

tiua huiusmodi ex actis processu probabitur, prout inferius annotabimus.

Idem fuerit, si ad ostendendam nullitatem ꝓponetur negatiua alicuius qualitatis extrinsecæ quæ ita competat vni, & non alteri, ut puta nego eum qui sententiã dixit, iudicem fuisse: vel eum, qui alieno nomine in iudicio interfuit fuisse talẽ, videlicet tutorem procuratorem, syndicum, & similia: his nãque casibus, ex quo qualitas iurisdictionis, ac mandati: seu procurationis pro alio, cum ipso homine non nascitur: sed per misterium alterius hominis alteri attribuitur: ideo cùm in facto consistãt, quatenus de his legitime non constiterit, pręsumi non debent: prout de iurisdictione probat text. in c. cùm in iure. de offi. deleg. c. nobilissimus 97. dist l. 1 C. de mandatis principium, de reliquis probat tex. l. non ignorat. C. qui accusare non possunt. l. fi. C. de profess. & med. l. quæcunque ff. de public. actionib. §. eos autẽ. in auth. de collatoribus. Idcirco cùm talis negatiua videatur improbabilis, iuxta text. in l. actor. C. de probationibus, c. bonæ, elect. 2 de electioni. c. super eo, de renunciat. si affirmatiuã nõ probabitur, habebitur pro legitimè probata; vt voluit Inno. in d. c. cum contingat. col 2. de offi. deleg.

7 Quę omnia procedunt de plano, quando sententiã quę dicitur nulla non transiuit in rem iudicatã: quoniã tunc non præsumitur quod talis sententia fuerit rite & legitime lata, nisi quatenus ex aduerso expresse doceatur. cap. quoniam contra. in fi. de probat §. si uerò. in auth. de his qui ingred. ad appel ibi & ità potientur victores sententiis, si eas recte habere monstrauerit, & l. non putauit. §. nõ quæuis. ff. de cont. tabu. ponit Bald in l. 1. col. 3. versi. Item potest supplere. C. quom. & quan. loquens de sent. relegationis & quod pro ea si absque suo processu producatur, præsumi non debeat. cum ibi adductis.

Si verò sententia cuiusmodi quæ impugnatur, dicta fuisset præsente parte, & non reclamante, quinimo patiẽte transire in iudicatum: quoniam tunc dicitur facto partium comprobata: vt l. fi. C, de sent. quæ sine cert. quantitate.

tate.l.1.C.ſi ſæpe in integ reſtitut.Idcirco illi, qualiſcunque ſit parendum erit.l.1.C.de poſtul.l.ab eod.C. quom. & quan.l.1.C.de iuriſd.omnium iudicum : quia ſcientia, & patientia huiuſmodi pſumi faciunt, ſi ſententia fuiſſet minus ſolemnis, & non ritè lata,pars illi non acquieuiſſet,nec in iudicatũ tranſire permiſiſſet:Ideo omnia iuris ſolemnia interuenerint, abſq; eo de his aliter cõſtet ob authoritatem iudicari præſumitur:ut eſt theorica d.Inn. ab omnibus approbata in d. c. bonæ memoriæ,el 2.de elect.& in c.cum in iure.col.fi. ubi Ioannes de Imo. col. 12. dicit eſſe communem opinionem , de offic. delega. & illam ſeq. Compoſtel.in c.in præſentia ubi Ioan. And.dixit ita ſeruari in curia de renunc. prout idem atteſtatur Spec.in tit. de proba. §. probari. col. 1. in fin.& in tit.de ſenten.§.fi. circa fi.& ſequitur Bart.in l. 1. C. de relatio.eandem opin. aſſerit communem Feli.in c. quoniã contra col. 15. verſi. quarta concluſ.de probationibus & idem dicit Alex.conſil.22.

Viſo proceſſu,lib.2.& conſil. 136. in cauſa col.4. uerſ. nec obſtat, eadem lib. & conſil.25. viſo proceſſu.columna 2. lib.6.vbi aſſerit hoc procedere etiam quòd ſententia eſſet per contumaciam lata , vt ibi per eum : ac etiam de communi atteſtatur Aegi.conclu. 89. Sententia & Caſſad. deciſ. in fi. de præſumpt. & ponit Roter. 301. ſi petatur , in not. & hoc caſu procedit regula quòd pro ſententia præſumendum ſit, de qua in l. Herennius.§. 1. ff. de euictio. in l ſi bonum.C. de adminiſtr.tuto. cap.ſicuti, de re iudi. dicto capitu. in præſentia. & cap. bonæ memoriæ, cum ſimil. & maximè locum habent, ſi ſub-
8 ſtantialia iudiciorum in prolatione ſententiæ fuerũt recitata : vt communiter fieri conſueuit quando dicitur, viſo libello, viſa litiſconteſtatione, &c. quia ſi pars huiuſmodi recitationi præſens eſt, & audit & acquieſcit, ſibi imputatur,quoniam ſi quid quod diſplicebat enunciabatur, reclamare debebat. Tali itaque enuntiationi pro validitate ſententiæ plenè creditur: vt dicit Barto.in d.l. 1.C.de relat.poſt Specu.in tit. de inſtr. edit. §. reſtat. col. fin.

fin.& ponit Dec.consi.42.col. 6. in princ. Gozad. consi. 96.col.pen.& fin.

9 Prout uidemus seruari et decreto iudice interposito. in quo solemnitates requisitę enunciantur: quia pro illis q̃ tunc interuenire poterunt creditur, & decretum ualet etiam ꝙ de huiusmodi solēnitatum interuentu aliter non constet:ut late ponit Felin.in d.c. Sicuti.col. 12. uersic. fallit primò.de re iudicat. & in cap. quoniam contra colum. 17. uersi.fallit quarto & col. 18.uers. septima cōclusio, de probat. Et ponit Alex. consil. 125. uisis. col. 4. libr. 1. & consi. 179. uisis num. 8.libr.7. declarat consil. 179.col. 1.lib. 6, & Dec.consi.209.Diuino, in prin. libr. 2.& consi. 222. col. pen.eo. lib. & consi. 351.uiso.col.5. in fi.li.3.& consi 341.uiso. col. 5. & fi.li 3.& cons.489. in controuersia.col.2. nu.6. & consi. 558.in causa.col.2. uersi.non obstat.lib.4.

10 Satis ergo fuerit habenti sententiam, quæ in iudicatum transierit, de illa etiam absque processu, putà per instrumentum ipsius sententiæ, docere: quoniam attenta legitima præsumptione, de qua diximus, quòd fuerit rite & legitime lata, ác omnia secundum ordinē iuris interuenerint, taliter(puta coram aliquo ordinario iudice seu executore) exhibita, suæ debitæ executioni demandabitur: ut inquit Ro. suprascripta decis. 301. & Bal.in l.fin. de ord. iudic. Bart. & Alex. ad eum in l. fin. ff. quand.app.sit & doct.in locis suprascriptis etiā quod iudex qui eam tulerit, fuerit uir nequam & magnus ribaldus:ut inquit Bal.in d. c. sicut, col. 2. de re iu. de quo meminit Ias. in l.pacta nouissima,in 3. not. C.de pact. & facit decis.Neap.240.nu 3.

1 Fauore igitur snīæ & rei iudicatæ opponens nullitatē, et ex mera negatiua facti, seu accidentalis qualitatis. de qua suprà resultantem debebit eandem aliàs q̃ per abnegationē probare: ut uoluit Ang d. cōs.24.arestatio.relatus per Franc.d.c. dilecto.q.5 in fi. ubi dicit ꝙ quoties sententia fuerit præsentibus partibus. & non reclamantibus lata, semper incumbet onus probandi alleganti nullitatem

in l.fi § licentiam,vbi Bart. per illum tex. C. de iure deliberandi. & Bar. in l.decē.de uer. obl. & in l. conficiuntur.§.Codicilli. ff. de iure codicill. facit tex. in l. 1. C. de exac.tribut.cū aliis,de quibus per Alex. consi.55.conside ratis.col.pen l.1.& Dec consi. 519 visis in fin. libr. 4. & Afflict. decis. 324. Agitur num.13.

17 Eodem modo probatur aliquem non fecisse testamen tū,uidelicet per inspectionē protocolli notariorū loci in quo degebat ut uoluit Bar. in l.is pōt, circa fin. ff. de acq. hære. Et Ang. in §. item si quis in iudicio.col.17.uers. no ta ergo tu causidicæ,insti. de exceptioni. cum simi. Cor. consi.191.licet in hac causa in fi.lib.1.

18 Sic ergo aliquem non fuisse citatum, neque constitu tum procuratorem, uel non fuisse datam potestatem iudicandi,minusq; iuris ordinem seruatum, per inspectionem actorum & processus eiusdem causæ probabitur: vt uoluit Bart. in l.2.C. de erro.aduo. & in l.hi qui ad ciuilia.C de appel. & in l. 1.ff si tut.uel cura.app. Bald. in l.si contra.C. de appe. Ias.in l.4 §. condemnatum colu. 2.ff. de re iud. & domi.Abb. post Io.And. circa fin. d. c. ad sedem.de restit. spol. & in c. quoniam contra,super ult. gl. vbi Felin.colu.15 uersi. limita uno modo & Ioan. And. post Spec.in tit.de sent.§. vt autem . in uerb. & nota secundum quoddam, quia quod non apparet dicitur non esse.l.in lege,ff.de contrah. emp.c. solennitates,in fin. de conse.dist 1. ponit. Affl.dec.43 nu. 5. & præmissa tenet. Alex. cons. 59.Viso titulo.col.5 nu,17.lib.4. & cons 55. quoniam.2.col.& consi.105. Ponderatis. colu. 2. libr. 5. Abb. cons.92. Christi nomine,uolumi.primo, cum aliis, De quibus per Dec. d. consi.483. pro resolutione nu. 6. & Bar.in cons. 98.apparet.in fi.& Mar. de Fano in tract. de probanda negatiua,tomo 13.Cor. consi.pen li. 1.

Negatiua etiam huiusmodi ac nullitas ex ea insurgens probari poterit per testes literatos, qui processui ac pro-iationi sententię præsentes fuerint., seu uiderint ac examinauerint acta,& processum, in quibus talia non fuerint reperta. Cum etenim huiusmodi negatiua sit certis

loco

loco & tempore coarctata, erit probabilis ut inquit Bar. in d. l 2 de error. aduo, & Io. And. in locis de quibus supra, & Bal.in l.gesta,in 3.col.ubi ponit qualiter sup hoc testes interrogari & deponere debeant. C de re iud. & facit text. in d. c sicuti de re iud. & in. c. Albericus. in fi. de testib. & id quod ponit Rot. 409. fuit dubitatum. in
20 no. & quod notatur in l.ne in arbitris. C de arb. & tenet Alex d. consi. 123. col.9.nu. 23. lib. 4.per tex. in l. 1. C. de exac. tribut.li. 10. cum ibi add. & per Anch. cōs. 276. uisa, col. 1. nu.3.

Vel probari poterit nullitas processus, ut puta litem non fuisse contestatam, uel quid aliud simile per confessionem ipsius partis aduersæ: prou. est tex. & ibi hoc notat Pan. in 3. nota.in c. fi. extra de prob. & in c. præsentia. in illius tex de renunc.facit tex.in l.pacta nouissima C. de pact. in l. cum te. C de transact. & ponit Ioan.mil. in uerb. sententia à qua non est appellatum. & Felin.in c. de causis.col. 3. uersi.tertia conclusio de offi.delega.& in c unic.in prin de litiscontest.

21 Et quod diximus de nullitate probanda, & iustificanda idem fere dicendum uidetur. de appellatione interposita. Cum appellatio sit causa & intentio appellantis: qa per eam appellans in se suscipit onus probandi sententiam iniquam, petitq; illam propterea retractari: ut l. 1. & l. scio. ff.de appellationi.l.perfecti.ff.de minor.l.minoribus. C.de his quib. ut indig. Si igitur appellans in iudicio obtinere uoluerit,huiusmodi suam propositam intentionem probare debebit c cum ecclesia,de appellatio. c. interposita.in prin.& gl.fi.in c. dilectis eo. tit. & in l. ad ciuilia.in fi.C.de appell l. 1. n princ. si pendente appellatio.mors. inter.l.2. cum duabus seq. C. si ex fal.instru. Et propterea lex mandat exhiberi copiam omnium actorū & processus ipsi appellanti: vt ex illis coram iudice ad quem suam intentionem iustificet. l. eos.§ super his. l. a proconsulibus. & præcipimus.uersi. in his autem. C. de appell.& tex. in c. cupientes.uersic. cum omnibus actis iuribus, & monumentis suis,&c. & in uers. electos uero.

& uers.

& uer. si uero in discordia. de elect. in 6. eidemq; appellãti ad appel. hmôi iustificandã, prosequendã, & finiẽdã certũ pfinitũ tẽpus, uidelicet annũ, & ex causa bienniũ statuit c. Cũ sit Romana. & c. ex rõne, extra de appel. & toto tit. C. de temporũ appell. quo termino elapso si acta & pcessus idẽ appellãs non repraesentauerit, ex illisque aut nouiter deductis, dictã suã appellationẽ non iustifica uerit, sententia prima manebit firma, ac suae executioni demãdabitur l. si cõtra minorẽ, & l. qm̃ nonnulli. iuncta l. in offerẽdis. & l. ampliorẽ, in prin. C. de appel. & l. fin. colu. fin. vbi bonus tex. & auth. ei q̃ c. de tẽpo. appel. Debet itaq; appellator si uult in causa appellationis obtinere, docere imprimis ꝙ ritè & solenniter appellauerit, id est ꝙ formiter, uidelicet in scriptis, & intra decẽ dies: vt uoluit Io. And. in nouel. in uer. si cõstiterit. in d. c. sicut Romana, & c. Romana. §. si uerò. & ibi gl. d. & Doc eod. tit. in 6. ponit Dec. cõsi. 295. in cã. colu. 1. lib. 2. post Bar. in d. l. hi q̃ C. de ap. & Rot. cõs. 190. quoad reuocationem, in no. Et postmodũ eandẽ appellationẽ quoad snię iniquitatem & iniustitiam (ut diximus) iustificare, aliàs etiam quòd cõstaret de nullitate seu grauamine, & iniustitia, ipse appellans non obtineret secundum Francum in c. dile. col. 4 in fi. de appel. cum ibi add.

Et praemissa intellige (ut dixi) quando appellans uult causam appellationis suae prosequi, & illam iustificare. Si aũt appellatus appellationem hmôi ex aduerso interpositã psequi, & petere declarari per iudicẽ ad quẽ, bene snîatũ, & malè appellatũ, eandẽq; snîam cõfirmari uellet (qđ facere põt) ut in d. l. ampliorẽ, in prin. & l. in excęcẽdis. C. eo. ti. & ponit Rot. 365. si a diffinitiua. ĩ not. cum ipse sit qui hoc casu promouet, & cãm prosequitur, & bene iudicatũ & male appellatũ asserit, si uult effectu snîae suae potiri, & expressam cõfirmationẽ habere, cũ censeat actor, id qđ asserit, ostẽdere debet. Et per cõsequens acta & pcessus coram iudice ad quẽ exhibere producere conuenit. Ita procedit tex. in d. authen. eos autem, de his qui ingred. ad appel. & ponit Inno. in c. 1. de confir. util. uel

inutil. & Abb. in c. ea quæ. in fi.& ibi Feli.ponens etiam quid operetur ista expressa confirmatio. de re iud.l. idem Abb.in c.in psentia.col.fi.de renũ.gl.Bar.& Bart. in d. l. hi qui ad ciuilia.C.de appel.& in d.l.i. ubi Alex. ad Bart. ff.si tutor appel & idẽ Alex. in l. Nam & posteà. §. si minor.col.pe. ff. de iureiur & Spec. in ti.de sent. §. fi. in fi. & plenius Guid. Pap. in tract de appel.q. 10. & in decis. 20. nunquid & 436. cum materia. 7. conclu. & q. 294. quæro utrum. & Fran. in c. cũ ecclesia,de appel. cũ aliis, de quibus per Dec. in consil 513.num.10. Nec sufficeret aliquo casu partem actorum & processus,ut putà actus & gesta pro parte duntaxat ipsius instantis facta, producere: nisi & ea quę pro parte appellantis facta sunt, & sic integer processus,produceretur: q̃a aliàs ueritas rei gestæ cognosci non posset, per text. in l. nec causas. & in l. iudicibus.& l eos. §. super his. C. de appel. quod optimè in Ro. cu. quotidie uidemus & experimur.

Et postq̃ hæc pauca uidimus circa modũ nullitates pbandi,& ad quẽ spectet: non erit extra propositũ uidere ẽt,quoties,& intra qđ tempus eadẽ nullitas in iudicio deduci possit,ac de effectu ipsius quouismodo deductæ.

IN RVB. SEV TITVL. Quoties & intra quod tempus,&c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas quoties fit, toties proponi potest: quia oritur cum ipso actu nullo.*

2 *Exceptio reddens actum retrò nullum regulariter non opponitur nisi post actum.*

3 *Appellare quamuis tertio non liceat:licebit tamen pluries dicere de nullitate: & in infinitum lis protrahetur, secundum praxim de qua hic.*

4 *Sententiæ ac res iudicatæ quomodo illudantur.*

5 *Nullitatem non potest proponere is, qui reportauit tres sententias*

tias contra, antequam exequantur.

6 *Rescripta super nullitatibus post tres conformes non conceduntur in Rom. cu. nisi cum clausula sine preiudicio trium conformium.*

7 *Nullitates ne impediant prouideri consueuit in* Rom. *cu per uiam rescripti prout hic.*

8 *Nullitatis remedium quanto tempore duret: & intra quod tempus agi possit de nullitate.*

9 *Nullitatis effectus qui sint tam ante quam post illius declarationem, nam deuoluit, num.* 10. *suspendit, & processus principalis negotij retardat, num.* 11. *executionem impedit, nu.* 15. *perimit, num.*16.

12 *Nullitatis cognitione pendente conquiescit negotium principale: & fatalia non currunt: quod intellige prout hic numero.* 13.

14 *Attentatorum causa pendente fatalia causæ principalis non currunt; intellige prout hic.*

16 *Nullitas facit quod actus nullus habeatur, perinde ac si non fuisset factus. ideo de actu nullo non est mentio facienda, num.* 16 *uide hic multa exempla, nu.* 16, 20. 21. *usque ad num.* 25.

17 R*escriptum ut ualeat, de processu, litispendentia ac sententia mentionem debet.*

26 *Actus nullus nullum operatur iuris effectum.*

27 *Citatio nulla non inducit litispendentiam neque iurisdictionem perpetuat num.* 28. *præscriptionem non interrumpit* 29 *&* 31 *neque malam fidem inducit* 30.

32 *Acceptatio seu nominatio nulliter facta non consumit potestatem iterum nominandi & acceptandi.*

33 Nullitas *actus non consumit potestatem quominus nulliter factum possit iterum bene fieri, & uide exempla.*

34 *Stipulatio nulliter facta non obstat quominus iterum possit recte stipulari.*

35 *Electio nulliter facta non obstat quominus possit iterum canonice fieri.*

36 M*atrimonium nulliter contractum, non impedit secundum.*

37 T*estamentum nulliter factum non tollit primum ualidum: idem est de contractu & num* 43.

38 *Testium examen nulliter factum non derogat primis depositionibus.*

39 *Testium publicatio nulliter facta non impedit ulterius examen.*

40 *Sententia nulla non tollit remedium spolij.*

41 *Sententia nulla non impedit testes prius publicatos iterum examinari.*

42 *Conditionis inualidæ defectus non tollit legata.*

44 *Bannitus nulliter si uigore statuti occidatur, occidens non excusantur, sed punitur prout hic.*

45 *Dispositio loquens de actu intelligitur de ualido.*

46 *Clausula non obstante concessione alteri facta, intelligitur de inualida.*

48 *Appellatione pendente nihil innouandum, intelligitur de ualida: ideo illa declarata nulla uel deserta attentata eo interim non reuocante sileat per uiam attentatorum, ut hic 49. cum seq.*

49 *Attentata appellatione pendente si appellatio deseritur non reuocatur per remedium attentatorum, sed per remedium nullitatis, aut ex officio.*

50 *Appellatio nulliter interposita non deuoluit.*

51 *Confessio nulliter emanata, uel ex actu nulla insurgens, licet declaret mentem, nihilominus tanquam erronea non operatur.*

52 *Facto proprio contrauenire quod quis non possit, intelligitur de ualido quia secus si fuerit nulliter factum.*

53 *Actus nullus habetur pro non facto quoad præiudicium tertij, seu commodum gerentis: secus quoad præiudicium illius.*

54 *Nullitas actus non excusat a pœna & numer. 66 & uide hic nu. 53. & 54. 55. 56. 57. usque ad nu. 66. ubi habes plurima & ad praxim exempla.*

68 *Gabellæ si uigore statuti de omni contractu solui debeat, intelligitur de contractu ualido: quia si fuerit nullus, nil soluendum est.*

69 *Sermones nostri ueriores redduntur: cum uniuersalibus cognitis ad particularia descendimus.*

Quoties, & intra quod tempus de nullita. agi possit: & nunquid pariat aliquos iuris effectus, & quos.

1 TOTIES de nullitate agitur, quoties actus nullus cōcipitur. Ius etenim dicēdi nullū, ac exceptio huiuscemodi orit' cū ipso actu qui ꝑperā fit, ac post ipsius natiuitatē solū modo cōpetit: ꝓut patet ad sensum, q̄a nō entiū nullæ sunt qualitates. l. eius qui in pronūcian. § q̄d si stipulatus. ff. si cer. pet. l. si seruum. § 1 ff. de act. emp. prout arguit Dec. consi. 583. iuridicam. circa fin. libr. 4. non poterit igitur sententia, nisi postquàm fuerit promulgata, per viā nullitatis impugnari, vt in istis terminis tradit Bal. in l. post sententiam, in 1. col. circa fin. C. de sen. & sentit in l. 1. C. de re iud. quem refert & sequitur Feli. in c. inter monasterinm. col. 8. versic. sed aduerte. de
2 re iudi. & hinc est quòd omnis exceptio, per quam iudicium ac sententia contenditur retro nulla regulariter opponi consueuit post sententiā latam: quia antè quàm proferretur, seu actus conciperetur, nullitatis exceptio nō erat non, neque cōpetebat, prout est gl ord. in leg. tametsi. ff. ad senatusc. Maced. & gl. in verbo momenti. & ibi scrib. in cap. nostra. extrà de procu & l. licet. C. eo titu.
3 Et propterea quamuis ab eadē sententia non liceat tertiò prouocare. c. sua nobis de appella. & C. ne in vna ead. caus. &c. iterum tamen de nullitate dici potest. Nā si opponetur de tribus conformibus & re iudicata & ꝙ vlterius, non sim audiendus, nec vlterior quæstio refricanda exceptione rei iudicatæ obstante l. fin. C. de fid. instru. l. 2. C. si ex fal. instru. & per Bar. in l. si expressim. in 3. col. in princ. ff. de appel. & l. 1. col. pen. C quando prouoc. non est neces. & Ancha. in cle. 1. col. 1. in fin. & ibi Ioan. de Imol. in prin. de re iudic.

Talia opponēti replicare potero nō posse dici iudicatū neque sententias, cùm oēs, vel saltim aliqua ipsarum (?)tio nullitatis manifeste subiaceant: ideoque non pos-

ſe nec debere tali nomine nuncupari.l.3. §. cōdemnatū. ff. de re iud. & l. 1. §. fi. ad Tertul. l. non putauit. §. non quæuis.ff.de cōt.tab.l.1.§ hæc aūt verba. ff.quod quiſque iuris,&c. & propterea quãuis de nullitate primæ ſententiæ fuiſſet dictum, ac ſubinde per tres alias conformes ſnīas declaratū, ſnīam quæ ex vitio nullitatis impugnabatur, validam: liceatque de viribus primæ ſententiæ vlterius, ſtantibus dictis tribus conſortibus, hęſitari non poſſit, poterit tñ de viribus primæ, vel ſecundæ, aut tertię ſententię confirmantis adhuc quęri, & diſputari: Et ſi per alias ſententias huiuſmodi confirmatoriæ declaratæ fuerint validæ, iterum de viribus ac inual. vltimę cōfirmãtis quæri poterit, & hoc modo nullus erit finis nullitatibus proponēdis: cùm (vt dixi) ſimul atque cū ipſo actu & ſnīa nullitas oriatur. Et hæc eſt illa vetus & antiqua praxis q̄ docebat Hubertus de Bobio, & Io. de deo ad hoc relati per d. Specu. in tit. de ap. in §. quoties col. 1.& in ti. de excep §. viſo. col. fi in prin. de qua meminit Imol. in c. ſua nobis. de app. & Fran.in c.directè.col.pen.ver. nona concluſio.eo. ti. & per modū iſtius praxis quidā inſtruebant cautum litigatorē, qui ſententias contra ſe reportauerat: vt nullitatem aliquarum ex eis proponeret:quod vt eſt pręmiſſum impediri non poteſt eademque,nullitatis cognitione pendente. pedetentim corā eodē iudice nullitatis, doceret de iniuſtitia earundē ſententiarū: qm̄ ſi per diſputationē partium conſtaret pe veritate rei.ēt quod nullitas deducta non probaretur, eadem ſnīę, quæ iudicatū faciebant, per viam notoriæ iniuſtitiæ reuocari poſſent:& tali modo ſnīæ ac res iudicatę fierent illuſorię, hoc ponit Fel. in d.c. inter monaſterium. per illum tex. col. 12. ver. limita ſextò. de re iu. & in 6. qualiter & quando col. 19. nu.33. de accuſ. poſt glo.in cle.fin.in verb.competente. vt lit. pend. cum aliis ibidem per eum adductis. & quod ponit Aret. conſil.128.clariſ.col.2.ver 2 eſt aduertendum.

Idcirco eum qui ſententias tot expenſis & laboribus quæſitas obtinuit,ne fiant quaſi ludibrio,& immortali li

tē inuoluantur, cautū eſſe oportebit: ac malitiæ & cautelis aduerſarij occurrere, imprimisque animaduertere, quia lex ſimili morbo medelam aliquem adhibere uolēs ſtatuit, ꝙ habēs tres ſententias conformes contra non audiatur ſuper nullitate illarum, vel alicuius ex eis, donec plenariè executioni fuerint demandatæ, vt diſponit cle. vt calumnijs, de re iud & quāuis illius diſpoſitio nō procedat, qn̄ ſententiæ ex defectu iuriſdictionis impugnantur: vt voluit gloſ. fi. cōiter approbata. in clem. 1. de ſeq. poſ. & fru. hm̄oi tamen exceptio non ita indiſtinctè ac reſupinè recipienda eſt: nec per quamlibet ſimplicē propoſitionem aſſertæ nullitatis ex defectu iuriſdictionis, tot conformiū ſententiarum retardanda executio, neq; calūnijs indulgendū, per rex. & rōnem d. cle. Sed eo duntaxat caſu qui eſſet audiendus, qn̄ ſaltim ſummariè de exceptione, ac non calumnia proponentis conſtare cœpiſ-
6 ſet, prout ſępius in Ro. cu. in ſignatura ſanct. do. Pa. ſeruari vidi: in qua reſcripta ſuper nullit. poſt tres conformes rariſſimè concedūtur abſq; appoſitione clauſulæ (ſine prẹiudicio triū conformiū, aut priuſquam de prætenſis nullitatibus aliquid guſtauerint: & hoc ne prætextu dictarum nullitatum, debitæ executiones impediantur.
7 In eadē curia aliud ēt cōſueuit adhiberi remediū: videlicet ꝙ cā pro parte illius, qui ſnīas contra reportauit, ſuper aſſertis nullitatibus attentatis, ſeu in integrum reſtitutione cōmiſſa (prout ēt ſępius ad impediendam executionē fieri vidi) pro parte obtinentis ſnīas ſolet obtineri aliud reſcriptū: vt iudex nullitatis pręfixo aliquo breui & perēptorio termino eius arbitrio moderando, ipſi aduerſario ad prætenſas nullitates, attētata, vel ꝙ ſibi de iure cōpetat reſtitutio, probandum & deducendum, dictoque termino elapſo, & quod releuet, non probat, ad vlteriorē ac finalē dicti ſent. ac rei iudicatæ executionem, partibus iuſtitiā miniſtrando, procedat, &c. in vim huiuſmodi reſcripti præfixo ipſi aduerſario termino, ſi de aſſertis nullitatibus non cōſtiterit, idē iudex pōt ac debet ſententias & iudicatū exequi, & talis eſt Romanę curiæ

ftylus prout etiam atteftatur Caflan. decif.4 in fi. fub titu.de dilat.pro quo facit tex.in l.Titia.ff.de accuf. & in l. diffamari.C.de inge.& manu.l.fi ea. & ibi glo. C. qui accuf non pof l.fi quis libertatē:ver.planè ff.de pet.hæred. l.fi tibi, in princ. & l. mancipiorum.ff. de opti. leg. l. iuftas.C.de iure fif.lib. x. c.lator. in fi q fil. fint legi.c. frequēs.§.fi.de reft.fpol. in 6. cū alijs de quibus p gl.in c. licet cām in prin.de prob. & ponit Rot. 305. no. qualiter dicēti & c.in antiq.& Alex.confi. 108.uifo in fi.lib.1.

8 Quod remedium inferuiet ēt quoad fecundā partē rubricę noftrę: videlicet ne perpetuò de nullitate conqueri posfit,qm per huiufmodi termini prefixionē fatis fuccurfum fuerit:aliàs enim fi effemus in actu qui prætenderetur ipfo iure nullus remediū iftud nullitatis abfque ulla temporis præfinitione competeret: ex quo ea quæ ab initio nulla funt,tractu tēporis non conualefcāt.l.quę ab initio.ff.de reg.iur.c.nō firmatur,extra eod.tit.c. auditis. de elec Maximè fi ex defectu iurifdictionis nullitas prętēderetur,vt voluit Ange.in l.1.C. quan. prouo. non eft nece.ex defectu mandati:qm fi de eo non conftābit, etiā ufque ad mille annos fuper nullitate actus agi poterit: vt voluit Bal.in l.1.C.de reb. alien. non alien.& l.2.C. fi ex falf inftr.declarat Cur. Iunior.confi.77.quem fequutus eft Rot ut per Caffad. dec. 3. de procu. & Saruien. fuper regu.de non iudicando,in cōpen. fol.85. nu 73. fiuè φ ageretur de nullitate in caufa in qua animæ periculū verteretur.iuxta ea quæ ponuntur in c.quia ergò.cū feq. 35.q.9.vel in caufis,in quibus de iure non currit præfcriptio:de quibus in c.vigilanti.& in c.fi.de præf. &c. qd de eo.33 q 3. Aut φ nullitas per modum exceptionis in iudicio deduceretur. Ex quo temporalia ad agendum ad excipiendum funt perpetua.l.purè.in fi.ff. de dol.excep. l.fi pactus.C.de exceptio ponit Alex. confil. 82. vifo.colum 4.lib.3. Canoniftæ in c.fi autem de teft. Bal. in l.fi. col.11.infra de pręfcr.longi temporis.

Si uerò nullitas in iudicio ad irritandū feu annullādū per modū agēdi directò,& principaliter deduceretur. Cū

pro huiusmodi remedio officium iudicis nobile compe-tat: vt diximus supra, facultas tale officium implorandi eatenus durabit, quatenus durante reliqua psonales actio nes videlicet triginta annis, vt dicit gl. in l. quærelam. C. de fals. inst. de perpet. & tempor. actio. in prin. l. omnes l. sicuti. C. de præscript. 30. vel 40. annor. & sic intra istud tempus triginta anno. remedium nullitatis proponi de-bebit, prout præmissa sentit Spec. in §. quoniam. uers. in summa. & §. iusta. in fi. sub tit. de sent. post gl. in c. 1. in fi. 35. q. 9. & Bal. in l. scire oportet. § fi. de execu. tut. in l. da ta opera. col. 29 C. qui accu. non poss. & in ca sæpe. col. pen. de appel. ubi dicit, quod quærella nullitatis non habet tempus præfixum a iure, nisi prout aliæ actiones, & per Salycet. in l. præses versic. ulterius quis potest. C. quom. & quand. Card. in clem. 1. quæstio. 14. & ibi Imo, col. 4. versi. quo autem iure. de re iudi. & Franc. in c. dilecto. q. 5. de appel. & Lanfr. in c. quoniam contra. in prin. vers. unum restat uidere. nume. 23. & in §. interlocutoriç. nu. 37. extra de probat. cum alijs de quibus per Alex. cons. 59. viso titu. col. 4. num. 15. lib. 4. & Deci. consi 8. Diuino. col. pen. in fi. lib. 1. Aym. consil. 108. in ista causa, prope fin. & consil. 153. ultra col. 2. Bal in tract. præscr. in q. 21. quartę principalis partis. & latius quæst. 32. eiusdem par tis. tomo 16.

Quicquid tamen ex l. cōi, sit regulariter per statuta ter rarū de nullitate agere uolenti certum tempus, seu certa instantia assignari & pfigi consueuit. Quibus termino & instantia perēptis, super eisdē nullitatibus audiendus nō erit, pterquàm in casibus supra sub tit. quis possit dicere de nullitate adnotatis. Et aduerte quoniā præmissa quod ius & facultatē super nullitatibus agēdi duntaxat nō au-tem quoad iustitiam causæ nullitatis intelligi debent: nā ubi nullitas in iudicio deducta fuerit, instātia causę illius tantū durat quantū reliquæ instātiæ aliarū causarū, vide licet triennio: qa quod causa nullitatis habeat determi-nata fatalia, seu aliam instantiam q legis properandum. C. de iud. nusquā reperit. Idcirco si nullitas incidēter ac-

cessoriè

cessoriè cum ipsa appellatione fuerit deducta deserta causa principia ipsius appel. etiam causa nullitatis, quæ illi tacitè inerat deserta reputabitur, per ea quæ ponit Bal. in l. tale pactū.§. qui prouocauit.q.13.ff. de pact. & Frā. in c.dilecto,q.48. & q. 58. de appel.vt aliàs dixi. Si verò nullitas separatim, vel principaliter deducta fuerit eius instantiam triennio finietur per d.l.properandum.ut docet Bal.in d.§. qui prouocauit eadem q.14. in princ. & in c. sæpe. vbi posuit Innoc. de appel. & ponit idem Franc. in c.dilecto.q.5. cum alijs de quibus per Alex. in consil. 59. viso tit.col.2.lib.4.Dummodo nullitas ex defecto iurisdictionis non prætendatur,quia fatalia non habent locum in causa nullitatis, quæ ex defectu potestatis iudicantis procedit, secundum eundem Bald.in l.1.in 3.no. C.qui pro sua iurisd. &c.

9 His ita præcursis,assumendo vltimam partem rubricæ nostrę, dico quod ius dicendi nullū, sed nullitas ipsa q̃ plures iuris effectus parit, & producit, ac diuersimodè operatur, & quandoque incontinenti, & quamprimum in iudicio fuerit proposita, & aliquando (& magis propriè) post illius cognitionem & declarationem.

10 Incontinēti & quamprimum proponitur ius ac remedium istud operatur: quia deuoluit negotium ad cognitionem iudicis superioris ad instar appellationis.ut l.ab sentem.C.de app.l.1.§. 1.ff.quæ sent.sine app.rescin.trad. Bart. in l. si expresim. colum. penul. de appel. Imo.in l.iudex postquam. de re iud.Franc.in cap.dilecto.q.10.& q.30.de appel.cum alijs, de quibus per Alex. consil. 79. nu.2.lib.2.& diximus supra.

11 Insuper operatur; quia si saltē per modū exceptionis in iudicio proponatur incontinenti cognitionem negotij principalis suspēdit & processum retardat, & impedit litisconteſtationem: vt tenent domini de Rot.decis.115. nota ꝙ causa nullitatis. in antiq. Quoniam quasi quod sit exceptio pręiudicialis & peremptoria, de ea prius q̃ de principali negotio cognoscendum est: iuxta per not. Bart. in l. cum quærebatur. ff. de re iud.& in l.si ut pro-

ponis.

ponis. col. 2. C. quom. & quan. Et Lanfranc. in c. quoniã contra. num. 22. de prob. & Fran. in c. dilecto. q. 10. versi. vlterius aduerte. de app. vt supra diximus & sentit Aym. consi. 79. quædam Catarina col. 3. in ver. 3. redit idcirco
12 nullitatis cognitione pendente conquiescit ac dormit causa negotii principalis seu appellationis: nec illarum fatalia labuntur, per tex. in l. contra maiores. C. de inoff. test. l. Papinianus. § si quis & irritum. ff. eo. tit. pero quę iura. ita voluit Bar. in d. l. expressim. col. 6. & in l. 1. col. 3. vel sic. circa secundum. C. quand. prouo. non est nec. & in l. quandiu. C. qui admitti.
13 Quod intellige, dũmodo probabiliter dubitari possit, nunquid actus de quo disputatur sit nullus quia aliàs temeritas, & nullitas calumniosa propositio nõ prodesset: nec fatalia principalis causæ retardares, argu. l. sed & ad eos cum l. seq. & l. sed & si §. proinde. ff. ex quibus caus. maior & l. negotiorum ff. de appel.
Prout formaliter declarat Bal. in d. l. contra maiores. circa si & in auth. ei qui post prin. C. de appe. & in l. qui testamento. in fi. ff de excus. tut. Quem sequutus est Ang. in l. Paulus §. hæres rogatus. col. 1. in fi. ff. de vsur. & Io. Mil. in uersi. Appellandi tẽpus. & Fran. in d. c. dilecto. q. 6. & q. 63 de appel. & Marsi. singul. 152. succumbens, in causa cum aliis, de quibus per Alex. consi. 62. in causa &
14 lite. col. fin. lib. 7. prout consueuit etiam dici & distingui de causa attentatorũ, videlicet ꝙ illa pendente non currant fatalia, si modò calumniosa reperta non fuerint. c. quandiu. de appel. in cle. declarant Abb. Feli. & alii in c ex ratione. de appel. & est decis. domi. de Ro. ita formaliter distinguens. decis. 102. fatalia, in no. labitur itaque instantia culpa illius qui temere & calũniosè super nullitatibus pertinaciter disputare voluit: vt dixit in fim. Alex. post multos per eũ relatos consi. 42. in causa. col. 4. versi. est istud. lib. 3.
15 Nullitas etiã prædicta si fuerit liquida, vel saltim desfacili, aut incontinenti liquidari potuerit, cõsueuit statim perimere, vel saltim executionẽ suspẽdere, iuxta ea quæ
ponit

ponit Bald.in l.ab executione.col.2.C.de execu. rei iud. Imol.in clem.1.col 2.eo.tit. latè per Bart. & alios in l. 3. §.condemnatum.ff.de iu.ponit Alex. consil. 181.in causa.col.2.lib.6. & Rot.280. licet. in no. & diximus supra. Nullitas itaque quam primum fuerit proposita, & antequam declaratur, regulariter deuoluit & suspendit. Post
16 illius autem declarationem verè & naturaliter perimit, & facit quod actus per eam impugnabatur, sit & habeatur:perinde ac si factus non fuisset.l. 1. in fin.cum l. seq. ff.de aut.tut.l.quoties. ff. quis satisd. cog.l. de ætate.§ qđ ait prætor ff. de interrog. actio c.2. de translatio. prælat. Clem.1. de immu.eccle.& l.non dub.C. de legi. c. imperiali. 25.q. 2. cum simil. in quibus patet paria esse, non esse, vel esse nulliter: ut inquit And. de Iser. in c.1 § proptereà quæ sit prima causa beneficij amittendi in vsibus
17 feu. Actus igitur nullus quando de illius nullitate constiterit, nullum de iure præstabit impedimentum, c. quæ contra ius. & c.non præstat de regu. iur. idcirco etiam ꝙ processu seu pendentia litis, ac de sententia in rescripto pro illius validitate, mentio fieri debeat. c. inter monasterium de re iud c. Coram.de offic.deleg.cap.inter dilectos. de fide instrum. & ponit Rot. decis. 673. dicit ꝙ si aliquis in antiq. & Fastol cau. 35. dub.64. post glos.ordinariam in verbo literas.in cap.super literis de rescrip. An
18 chara.consil.16. viso processu per totum, nihilominus si sententia ac processus vel pendentia litis huiusmodi fuerint nullæ etiam quod de eis nulla sit facta mētio, rescriptum seu alius actus non dicetur obreptitiū seu subreptitium, nec ex eo vitiabitur: vt voluit Rot. dec. 357. Nota quod attenta in antiq.& Aegid.conclu 240. in causa domi.Robert. & est gl.ordin. in c. in nostra in verb.mentionem.& in c.ex tenore.in fi.glo. magna.de rescrip.& in c. suggestum.& in verb Posterius de iurepatr. & in cap. cum nostris.in vers de facto. de conces. præb.ponit Abb. post alios in c.per vestras.col. 3. vers. Nota bene hoc dictū de donat. inter vir.& vxorem.decis.Neap.366.in pleno nume.11.& Alex.41. col.2.lib.4.

Et

19 Et quamuis glo. suprascriptę loquantur de rescriptis ad beneficia: Doctores nihilominus ex doctrina earundē concludunt de actu nullo uel elidibili exceptione elidēte proposita) necessariò quod mentio fiat, non requiri: prout loquens de priuilegio nullo uoluit Dominic. in c. quoniam. 18. distinctione. ac de unione nulliter facta:
20 idem uoluit Cald. consilio. 29. sub titulo de præben. de noua prouisione seu gratia nulliter facta tenet Rot. decis. 179. not. quod de gratia, in auth. & Rom. consil.
21 483. col. 1. prout de elect. nulla, dicit idem Cald. consil.
22 214. de rescrip. ac de appel. nulla seu deserta tenuerit Bu-
23 tri. & Imo. in c. ex parte. de rescri. & c. bonæ, de confir. util. uel inut. De transactione nulla posuit Soci. cons. 120.
24 circa princ. col. 1. in fin. uolum. 4. prout de compromis-
25 so nullo concludit Card. in consil. 94. Nobiles. uiri uersic. 4. obiicitur. cum aliis de quibus per Felin. in capit. ex tenore. colu. 3. uersic. de rescripto nullo & in dicto. c. in nostra. colum. 4 uersic de primis inualidis. de rescrip. & in c. illud de præscript. & Deci. consil. 126. diuino col. fi. lib. 1.

26 Actus itaq; nullū operatur positiui iuris effectum: &
27 propterea dici solet ꝙ citato nulla non inducit litispen
28 dentiam c. fi. ut lit. penden. in Clem. ponit Deci. consil. 460. nu. 28. nec perpetuat iurisdictionem secundum Ar-
29 chid. in c. non ita. in prin. 2. q. 6. & Paul. de Cast. in l. 1. §. 1 ff. de feri. Minusq; præscriptionē interrumpit. l. si pater. C. ne de stat. defunct. & ponit Bar. in l. accusare. ff. de adult. & gl. in c. ut debitus. de appel. Neque malam fidē inducit, qn̄ ex tali actu nulliter gesto quis plene instrui non potuit: ut per Bal. in auth. offeratur. col. pen. & in l.
30 1. post prin. C. ex delict. defunct. ubi dicit ꝙ citatio & litiscontestatio si nulliter fiūt, nihil operantur uide eundē Bal. in c. 1. col. 3. de nul. uas. q. contra: est & mod. in tract. de mora. col. 6. uersi. 2. tempora tomo 16. ubi ꝙ processus nullus habet uim interpellationis extraiudicialis.

Minus tribuit causam præscribendi, quando nullitas præscribēti erat nota: ut sentit gl. magna circa medium

in c.

in c.sacerdotes.16.q.3. & ponit Bal. in trac. præscrip. q. 11.tertię partis principalis post Bal.in l. 1. C. de pscript. 30.uel 40.anno.& Guid Pap.q.159.duodecima qui in ca su suo tenet contrarium.

31 Prout nec pacifica possessionem interrũpit:ut latè prosequitur Gomezi.super regula de annali q. 45. & pręmissa ponit.Fel.in d.c. illud colu.2.& 3. de præscriptionibus & decis. Neap.461.in fi. cum similibus.

32 Prout etiam uidemus,ꝙ optio seu nominatio,uel acceptatio nulliter facta nõ consumit gratiã,seu potestatẽ,ite rũ acceptãdi,optandi,seu nominandi:ut est tex. in l.2. & ibi Bart.ff.de opt.l.& tenet Rot. dec. 428. Si habens, in no.& Cas.dec 9.in fi.de cõce.præb.Rom. cons. 319 alias 326.præsens consultatio. & Fel. in d.c. ex tenore. 1 uerb. regula de rescrip. Aym. consi. 63.in fi.

33 In actibus etenim extraiudicialibus, & in facto consistẽtibus per actum nullũ potestas non expirat,quominus malè & nulliter factum posfit iterum bene fieri: ut per Inn. & alios in c. in literis ubi Felin.col.3.uersi. 8. limita.& c.de offi.delegat.& Abb.in c. gratum.nu. 17. de postul. præla.& Bal. in l.si ut proponis la prima.uer. & hæc faciunt.C. quomodo & quando. & in l. quod quis. prope fi.C.de procur.quamuis in sententiis diffinitiuis secus sit:vt diximus suprà.

34 Stipulatio similiter nulla non obstat quominus possit iterũ ualidè stipulari l.si dari stipulet.ff.de uerb.obl.Sicu-

35 ti electio nulla non obstat quominus possit iterũ canonicè eligi.c.Bonæ. in fi.c.congregatio. & c. aditis. de electioni.c.constitut.de apellat, latè Feli.in c. in literis. col. 3.uers. sed quo iure. ubi etiam paulo supra ponit de substitutione inualida, quod non consumit mandatum extra de offi.dele.prout nec matrimonium nulliter contractum impedit secundum matrimonium, legitimum ne-

36 que reliquis actibus impedimento.est.l.sicut §.1. ff.de op. lib.c.ueniens.&c. Cum in apostolica de spon.

37 Prout nec testamentũ nullũ impedit primũ ualidum. l.2.ff.de iniust.rup.§. ex eo aũt. insti. quibus mod. testa. infir.

infir. Super quo tamen uide Alex. consi. 104. Paucis lib. 2. & Gui. Pap. 200. Eymardus. Rom. consil. 309. Item exa men testium nulliter factum non derogat primis depo- sitionibus etiam eorundem testium ualidè receptis: ut per gl. in c. Cum causam. in ult. gl. de testibus & Panor. in c. cum in tua. in fi. eo. tit. Nec publicatio dictorum te
39 stium non ritè facta impedit: ut probatur in clem. 2. in princi. & ibi per gl. de testib. & tenet Roter. decis. 391. si ad instantiam. in no. & Rom. sing. 31. Visio exempli. post Bart. in l. fi. ff. queadm. test. aper. & in l. qui per salutem. in fi. de iureiur. facit quod ponit Guid. Pap. q. 124. si iudex, cum, seq. & Soci. in c. fraternitatis. col. 10. de testi. quem in proposito refert & sequi. Hipp. in l. 1. §. cum quis latrones. num. 51. ff. de q. & c. deci. 35. in fi. nec sen-
40 tentia nulla impedit testes prius publicatos iterum produci & examinari, secundum Rot. decis. 42. nota ꝙ vbi testes. ubi uide in antiq. & quod ponit Guid. Pap. q. 72. quomodo. prout etiam sententia nulla non obstat quominus quis uirtute talis sententiæ rebus sui priuatus possit ad illas recuperandum etiam remedio spolij agere: ut in c. conquerente. de restit. spoli. ponit Aegid. concl. 105. authoritas. Abb. in c. 110. insinuatione. num. 4. de proc. Alex. in l. non uidetur. ff. de acq. poss. & in l. iustè
41 possidet. in fi. eod. tit. & consil. 140. uisis. 2. col. lib. 7. ubi tamen videtur sentire contrarium. cum alijs de quibus per Fel. in c. dilecto. el 1. de rescript. &c. cum causam in prin. de offi. deleg. Et deci. consi. 125. in causa spoliationis. col. 1. & fi. & consi. 449. col. 3. & Boeri. plura cumulantem in decis. 238. col. 2. Aym. cons. 17. And. colu. 2. & consil. 124. Ioan. col. 1. prout sententia arbitralis quę nulla est, non meretur obseruantiam, nec propterea quis incidit in pœnam compromissam inquit Rom. in consil. 167 uiso. nu. 1. neque soluens prætextu sententiæ nullæ liberatur, Are. consil. 35. uiso. col. 2. in prin. de quo per
42 Affl. deci. 150. Rex absensus. & 191. Abb. colum. 2. Item defectus conditionis inualidæ non impedit, quominus legatum præstari debeat, ut l. Turpia. §. si Titiæ, de l. 1. & l.

de quo uide Bar. in l.3.§ si seruus. ff. de acq poss. Statutum etenim, de quo supra, & quæuis alia dispositio de actu loquēs, intelligēda est de ualido ac ritè & rectè facto: ut trad. Bald. in l fi. §. computatione, in fi. C de iure deliber. tent. & do. Ias. in d. l. 4 §. condemnatū, in primo not. de re iud & do. Alex. in d. consil. 77. nu. 15. libr. 3. & Dec. cons. 360. nu 2 Cum aliis, de quibus per Fel. in c. ex tenore. in uerb. reg. de rescr.

46 Et ꝑpterea dici cōsueuit, ꝙ clausula in priuilegio uel alias apponi solita, uidelicet, nō obstāte quāuis cōcessio ne alteri facta &c. intelligi debet de cōcessione inualida & nulliter facta, nō aūt de ualida: vt ꝑ Alex. in consil. 3, ex his. nu. 4. & cons. 23. Viso. nu 11. lib. 5. & consi. 35. uiso. col. 2. lib. 4, & ponunt moderni in tractatu de beneficio. q. 13. nu. 3. parte & Dec. cōsi. 33. col. fi. in prin. lib. i. & fuit originale dictū Cōpostellani in c. cām quæ de rescr. ut in supradictis locis habet. & ponit idem Dec. consil. 580. quæritur circa fi. lib. 4. Gozad. consi. 14. num. 18

48 Videmus ēt ꝙ quāuis regula sit ꝙ appellatione a diffinitiua pēdēte, nihil innouādū sit: ut ff nil no. ap. pend, & si secus fiat, ꝑ remediū atētatorū in primis & ante oīa reuocari debeat. c. non solum. de ap. in 6. Rot. dec. 195 si pars. in not. nihilominus si appellatio ex post declaretur nulla attētata reuocari non deberēt, cū intelligi debeant de appellatione lrīa: ut ꝑ Rot. dec. 357. No. ꝙ attentata. ī ant & Aeg 239. in cā d. Gul. ꝑut nec reuocarent ipsa

49 appellatione deserta, si mō ex actis de desertione constaret: ut ꝑ Rot. dec. i. in no. & ꝑ Aeg. dec. 420. Quāuis attētata hmōi ꝑ uiā ordinariā nullitatis, si nō per uia attētatorū reuocari possent, ſm Franc. in c. cōs. el. 2. de ap. & c. sępe. col. x. eo ti. & ponit Saruē. in reg. de trien. q. 54. vel posset reuocari ex mero iudicis officio, ſm Rot. dec 13, in no. de quo per Aeg. 623. ꝓcessus cum seq. appellatio itaq; informis & nulla in p̄missis parū uel nihil reuelabit, sicuti ēt nō deuoluet: ut ꝑ Rot. dec. 385. si appelletur. in no. & dicemus infra. & interim ꝙ nō deuoluat & nullitatem, uide Arē. consi. 75. col. 4. in fi.

K Tu

51 Tu audiuisti ēt ꝙ confessio tacita, uel expressa, quæ nulliter emanauit, sex ex actu nullo resultat, q̃uis mentem cōfitentis declaret, vt in l. legatū sub cōditione. §. fi. ff. de alim. l. 2. C. de fideicō. l. in testamēto. ff. de fideicō. lib. & no. Bar. ī l fi. ff. de reb. eo cū aliis, de qbus ꝑ Dec. in cons. 176. Viso. col. 1. & 407. in fi. lib. 3. & consi. 172. in causa col. 1. lib. 1. Aym consi. 113. Anc. nu. 6. Nihilominus cū reperiatur contra legis ꝓhibitionem emanata, nō hr̃ pro ueritate, sed pro eronea reputatur, si aliud non interueniat ut no. Bal. in l. alia. col. 2. C. de his quib. ut indig. & decis. Neap. 25. in fi. & Alex. cons. 30. ex allegatis colu. 1. lib. 7. & Ro. ut ꝑ Cassad. dec. 5. de iurepat. & facit tex. in c. at si clerici. de iud. & l. mater decedens. ff. de inoffi. testa. vbi agens ex testamento licet uideatur illud fateri ualidum, si tñ declaretur nullum non obstabit quominus possit ēt agere ab intestato: prout iudicauit Cu. Neap vt ꝑ eundē Afflic. decis. 52. q̃dā. uide Ro. consi. 69. num. 10

52 pro quo facit ēt ꝙ licet regulariter qs contra propriū factum uenire prohibeatur: vt not. Bart. in l. post mortē. ff. de adopt & in l qui ea mēte. ff. de furt. & not. in c. si quis præsbyterorum de reb. eccl. non alie. Nihilominus si tale factum fuerit nullum, potest illi ad sui libitum contra uenire c Çū laici & c. fi & ibi Abb. de iurepa. & ꝑ eundem Ab. in c. nosti. de elec. & in c. diuersis fallaciis in fi. de cl. cōiug. cū aliis, de quib. ꝑ Ale. in cōs. 123. Discursis. col. 4. li. 1. & diximus supra sub rub. quis pos. dice. đ nul ī prin.

53 Et ne in p̃missis decipiaris, aduertēdū est, quia actus nullus habetur pro inutili & nō facto, quatenus p̃iudiciū tertii concernit, non aūt quoad fauorem & commodū eiusdem gerentis: qm̃ si culpa aut dolus in eo, qui actus nulliter & perperam fecerit, deprehendetur, non obstante ꝙ actus quē gessit non ualeat punietur, ne ex improbitate sua gaudeat, uel locupletetur l. Dolum. C. de peri. & cōmo. rei uēd. l. itaq; fullo. ff. de fur. & l. nemo ex suo delicto. ff. de reg. iur. l. ita demū. in prin. ff. de arb. & no. gl. in l. 2. in uerb. tribuimus. ff. de orig. iur. Idcirco prælatus obligās ecclesiā suā pro alicuius debitis, licet contractu & obli-

& obligatio huiusmodi non teneat, idē tamen prælatus
54 puniri debet: vt est tex. & ibi Abb. & alii in c. quorundā extra de sol & facit cap. 2. & c si quis præsbyterorum. de reb. eccl. non alie. vbi etiam uoluerunt doctores q̄ ecclesia nō teneatur ad restitutionē precij emptori, q̄n contractus uenditionis rei ecclesiasticæ nō ualuit in pœnā contrahentiū (si modò nō fuerit probatum precium huiōi in utilitatē ecclesię uersum fuisse) q̄d tenuit Ale. post alios per ipsum relatos, in cons. 4. Viso col. 1. in fi. lib. 2.
55 Prout dr̄ de eo qui iudicem incompetentem adiit: q̄m & si nihil egerit, & tali tū additione quamuis nulla & inutilis puniendus est l. 2 & ibi Bal. C. de don. c. si diligenti de foro comp. Prout etiam uidemus idem in uendente
56 ędificia ad effectum demoliēdi: quia licet contractus irritus sit, contrahentes nihilominus pœnam soluunt: vt l. senatus de contrahenda emp. & l. fi. de dam. infe. ponit gl. & ibi Bal. in l. martyres. C. de sacros. eccl. Dans etenim
57 causam cōtractui nulli, etiam per dolum, licet contractus non teneat tamen dolo faciēs ex eo cōueniri potest, quia respectu ipsius ac in eius pœnam reputatur ualidus. l. eleganter. & ibi gl. in uerb. nullam. ff. de dolo. facit tex. cum sua gl. in l. transactione, C. de trans. & ponit. Bar. in l. bona fides. ff. de act. emp Et propterea si unus
58 ex contrahentibus non solueret gabellam: & si quoad illū contractus esset inualidus (casu quo uigeret statutum de soluendo gabellam pro quolibet contractu, aliàs q̄ esset nullus) prout de simili statuto meminit Bar. in l. Vniuersa in fin. C. de prec. imp. offe. & in l. cū mulier. ff sol. mat nihilominus pp culpam ipsius gabellam nō soluentis ex eodem contractu conueniri posset. ne dolus & culpa ꝓpria sibi patrocinaretur: vt uol. Bal. in l. fi. C. de peri. & cōmo. rei uēd. & Bar. in d. l. bona fides. ff de act. emp. Dolū itaq; aut culpam cōmittens ēt nulliter gerat: vel
59 actus aliqua rōne fit inualidus, pęnas non euitabit: ut diximus de eo qui uiolauit sequestrū appositū per fructibus beneficii uigore snīę nullę, quia nihilominus incidit in pęnas cle. ad cōpescēdas de sequest. pos & fruc. ut con-

cludit Rot. 5 10. Nota utrũ pœna in antiq & sæpius iudicauit Rota, ꝓut refert Saruē. sup. regula de annali. q. 5. in
60 fi. Sicut dici cõsueuit ēt de clerico in sacris existēte & matrimoniũ cõtrahēte; qa & si matrimoniũ non teneat, nec effectũ sortiatur, nihilominus ob culpã ipsius pęnã incurrit, ac pdit beneficia: ut uoluit Rot. dec. 103. nota ꝙ vbi clericus in antiq. & ponit Card. in cle. 1. q. 8. de consang. & affin. facit tex. in l. quod ergo. §. cũ aũt. ff. de his q̃ no. inf. In talibus nãq; nõ iuris effectus, se animi destinatio cogitat & hęc pęnã sustinet: vt uoluit tex. in l. Eũ q̃ duas. C. de adult & d. l. nemo martyres iuncta gl. C. de sacros. eccl. sensit. Bar. in l. vbi pactũ. prope fi. C. de trans. tenet Card. Imo & Ab. in c. 1. de cle. cõiug. tãgit Dec. cons. 166. Ego Philippus. ubi tñ consulit contrarium, ut ibi per eũ, ac pmissa etiam sequitur Aym. cons. 191. in causa egregijs. col. 3. uers. 2. respõdeo, &c. Idē dicimus de condenti
61 bus statuta: qa & si non habuerint potestatē, ac illa non ualuerint, nihilominus si animo occupandi iurisdictionē talia fecerint, incidunt in pęna l. Iul. maiest. l. 3. in fi. ff. de l. Iul. maiestatis. & ponit Bart. in l. omnes populi. in
62 8. q. prin ci. ff. de iusti. & iur. Sicuti seruari uidemus in corrumpente seu falsificante instrumētum nullum qa & si talis corruptio, & falsitas non sit apta alicui nocere: ex quo tamē actus est de se illicitus, culpa & dolus corrumpentis seu falsificantis punit, & nullitas non excusat, quo minus saltem pœna extraordinaria iudici, arbitrio plectatur: vt ponit Bal in l. 1. C. de sepulch. uio. & Bart. in l. si quis legatũ. & in l. 1 § si q̃s in rationib. ff. ad l Cor. de fals. & idē Bar. in l. quid ergo. § cum autem. infam. & ponit Ang. & Aug. post eũ in lib. maleficiorũ in §. falsario uers. q̃ro quot modis dicatur falsum. & Fel. in c. ex teno-
63 re. col. 6. de resc. & hoc modo intellige Alex. in consil. 70. Viso processu. circa fi. lib. 1 & latius cons. 145. Visis.
64 li. 6. p totum cõs. 74 uiso. co. lib. 1. Idē dicitur de falsific. literas Papæ, q̃ erant nullæ, quia nihilo. punietur: ut per But. Pan & alios in c olim. de rescr. & in c. cum ad falsariorum. de crim. fal. Prout etiam dicitur idem de teste fal

sum

sum(quamuis nulliter)deponēte,secundum Bal. in l. Iurisiurandi. C. de test. & l. fi. C. si est fals. instru.
65 Et ponit Fel. in d.c. ex tenore,& alij doctores in locis de quibus supra. Idem pariter dici consueuit de iudice, qui nulliter pronūciauit,& fecit litē suā: quia eatenus te nebit parti læsę quatenus sua intererit: quia ptextu officij publici de facto partē grauauit:ut uol. Bal. in l. si ut propo nis. in fi. C. quō & quan.& in l. obseruare. §. proficisci. q. 12. ff. de off pcons.& consueuit notari in l. fi. ff. de uari. & extraor cogn. & in l fi. C. de pęn. iud. qui male iud. est dec. Rot. ut per Fastol. dubio. 14. cau 4. tenet Paris de put in trac. Sind. in §. an si sentētia est lata. in prin. & ita intellige eundē in pcedenti. §. in fi vbi dixit quod quis non tenetur in sindicatu pro snīa nulla: Intellige nisi quatenus intersit partis: prout uoluit Bar. in q. 9. quæ incipit Iudex per imperitiam. in solutione arg Et facit tex. in l. 1. §. 1. ibi, sed si iudex constitutiones principiū neglexerit, punitur, ff de fals.& declarat Ang. in l. filius ff. de iud.& Bald. in l. Veniales. C. quō & qn & magis clarē tenet
66 idē Paris in uerb. corruptio. ibi, Iudex corruptus. & c. eo. trac. Tho. grāma cons. 54. uers. pterea dato qd decret im Aegi. concl. 149. si ille. Vbicunq; igitur lex notat factū tā tū ac super eo se fundat: quāuis factum hmōi de iure non cōsistat, nec ualidū sit non euitabitur pœna, quę, non qd nullitas pariat in similibus casibus aliquē iuris effectum, sed ob dolū & culpā cōmittentis, iniūgit. Et propterea a regulariter concludi pōt quod ex actu ipso iure nullo nullus
67 oritur positiui iuris effectus, sed pro inutili ac non facto
68 habēdus est: Ideoq; stante statuto quod de omni cōtractu gabella soluatur de cōtractu ipso iure nullo & inualido quæ quam solui non debet: cum statutū intelligi debeat de cōtractu, p quā ius trāsferatur, nō aūt de inutili: vt declarat Bar. in l. unum ex familia, in prin, de leg. 1.& in l. cū Titio. ff ad l. Falc. & in l. non putauit. §. nō quæuis. ff. de con tra. tab. & Bal. in l. 2. in fi. C. de enuch. & in l. nō dubiū. C. de l. & Ang. in l. Marcellus. § res quæ. ff. ad Treb. l. cum aliis, de quibus per Alex. in cons. 104 colu. 2. ii. 1. &

cōs. 36.uiso.colu.2.in prin.lib.4 post Ro. cons. 77. licet. Et qm̄ ueriores redduntur sermones nostri, cum uniuersalibus cognitis,ad particularia descēdimus: ut proba. in l.1.de iust & iur.& insti.eo.in prin & l.1. ff si cer. pe. cum multis sim. nam opinamur tunc unumquodq; cognoscere,cum cās cognoscimus primas & prima principia usq; ad elemēta, ut inqt Philosophus,& ponit Bar. in l. pupillus in prin.ff.de acqui.hęre. quem retulit Ang. in l q. Bonę.§.duo fratres.in 1.q ff.de uer.ob.& Ias. in l. in suis . in 5.col. in fi. de lib. & post & Idem Ang cons.396.doct. in prin.Ordo igitur fuit à generalibus inchoasse,cum ad cognitionem specierum p̄cedere debeat cognitio generum: ut dixit Bal.in d.l.1.ff.si cer.pe.Idcirco his ita generaliter præcursis,quæ nullitatis materiam concernębāt: reliquū est,ut ad particularium cognitionem deueniamus:ac defectus & nullitates undecunque prouenientes,de quibus in iudiciis sæpius dubitari contingit, summatim & conclusiuè,eo quo poterimus ordine, pertractemus.

Quoniam quæ iudex potissima pars , duxque, & Imperator iudicii existit: ideo,ut de nullitatibus ex defectu potestatis iudicantis prouenientibus , præmittamus , est instituto ordine necesse est.

IN RVB. SEV TITVL.

De nullitate ex defectu. &c.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictionis defectus maxima est nullitas.*

2 *Iudex est potissima pars,duxq; & imperator iudicij.*

3 *Iudicatum dici non potest ab eo , qui ius dicendi non habuit.*

4 *Nullitas ex defectu iurisdictionis statuto nullitates rejciente non comprehenditur.*

5 *Iurisdictionis nullitas si est euidens potest à iudice declarari parte non citata.*

6 *Iurisdictionis nullitas pro defectu insanabili habetur.*

Iurisdi-

7 *Iurisdictionis defectus omnes ab illorum multiplicitatem recen se ri non possunt.*

8 *Iurisdictionis ex defectu qualiter processus & sententia regulariter impugnari consueuerunt.*

9 *Iudicis potestas imprimis est quærenda: quia iurisdictio solùm residet apud principem.*

10 *Iurisdictio à principe fluit, & ad illum refluit; prout flumina ad mare.*

11 *Præsumitur quòd nullus habeat officium publicum, neque priuatum.*

12 *Iurisdictio etiam ordinaria non præsumitur, nisi de ea appareat publica scriptura.*

13 *Iudex nemo præsumitur.*

14 *Iudicum creatio hodie ad principem spectat.*

15 *Iudex quicunque saltim a principio ostendere debet literas suæ potestatis.*

16 *Iudex delegatus de sua delegatione etiam in scriptis fidem facere debet.*

17 *Cardinali vel alij magno officiali quoad suam iurisdictionem credendum est: secus quoad alia.*

18 *Iudex qui non est, si aliquem per suam sententiam diffamasset, vel condemnasset, debet ipse eadem pœna puniri.*

19 *Iudices seu terrarum ac prouinciarum præsides tempore quo officia vel prouincias ingrediuntur publicant literas illorum potestatis.*

20 *Iurisdictio ordinaria postquam fuerit semel publicata tanquam notoria in partibus illis non est vlterius probanda.*

21 *Iurisdictio ordinaria si negetur, & notoria non sit, est probanda per publicam reputationem & famam.*

22 *Iudex quòd quis fuerit præsumitur, quando sententia transiuit in rem iudicatam, & contrarium asserens probare debet.*

23 *Iudicis ordinarij intentio videtur de iure fundata; ideo non sufficit negare ipsum iudicem*

24 *Iudex quòd quis fuerit præsumitur quando partes habuerint eū pro tali, & coram eo litem contestatæ fuerunt, & qui contrarium dicit probare debet.*

25 *Iurisdictio ordinaria dicitur quasi naturalis amica legibus,*

& fauorabiliter interpretanda.

26 *Iurisdictio alicui specialiter data accumulatiuè cum ordinario, non priuatiuè censetur data*

27 *Iudex ut ordinarius non ut delegatus in dubio videtur assumptus.*

28 *Iurisdictio delegata tanquam odiosa strictè interpretatur, neque pro ea e st præsumendum.*

29 *Iurisdictio delegata probari debet per scripturam: vel si est deperdita per testes, aut est recurrendum ad delegantem.*

30 *Iudex ordinarius quousque toleratur in officio, ad eius gesta inualidandum nulla iuris vel facti exceptione repelli potest.*

31 *Iudex ordinarius quis dicatur.*

32 *Iudex ordinarius regulariter de omnibus causis sui territorij cognoscit.*

33 *Iudex ordinarius potest esse incompetens ratione causæ personarum, loci, & temporis.*

34 *Iudex pedaneus uel aliàs de minimis dicitur incompetens in causis meri, aut mixti imperij, vel summam suæ iurisdictionis excedentibus.*

35 *Sententia quæ est indiuisibilis non valet etiam quoad partem sub iurisdictione comprehensam, secus si diuisibilis.*

36 *Ciuitates singulares in plerisque locis habent hodie distincta regimina, prout olim habebant prouincia.*

37 *Ciuitates lombardiæ per pacem Constantiæ consecutæ sunt iurisdictionem in illarum territorio.*

38 *Ciuitates hodie multa ex priuilegio, & permissione principis faciunt.*

39 *Ciuitates Italiȩ merum imperium sibi prȩscripserunt ac pleraque vsurpant.*

40 *Iudices & magistratus terrarum hodie ex illorum statutis, & consuetudinibus potestatem capiunt, & in causis procedunt.*

41 *Iudices ordinarij antiquitus in vrbe qui & quod erant.*

42 *Auditores Rotæ in locum antiquorum iudicum, qui sedebant in aula lateranensis successerunt.*

43 *Iudices ordinarij, licet olim eodem tempore plures essent in vrbe tamen quilibet suis partibus fungebatur, & de causis*

ad officium alterius spectantibus non cognoscebant

44 *Iudex unus non debet usurpare, quæ sunt iurisdictionis alterius.*

45 *Iudicis ordinarij gesta si ad suam iurisdictionem non pertineant nihil valent.*

46 *Procuratoris Cæsaris potestas erat limitata.*

47 *Iudex criminalium de causis ciuilibus principaliter cognoscere non potest, incidenter vero potest.*

48 *Iudex ad ciuilia deputatus de causis criminalibus ac meri imperij principaliter non cognoscit.*

49 *Iudex ciuilis testem coram se falsum deponentem puniri potest.*

50 *Clericus testis coram iudice seculari falsum deponens, nunquid ab eo possit puniri.*

51 *Iudices ex forma statuti, vel alias ad certam speciem causarum deputati non cognoscunt causas alterius speciei etiam ex tacita vel expressa partium prorogatione.*

52 *Prorogatio non potest fieri, nisi de causa ad causam eiusdem speciei.*

53 *Iurisdictio si fundatur ratione alicuius qualitatis: qualitas legitime debet in libello deduci: & si fuerit negata primis saltim summarie debet probari.*

54 *Iudex secularis spirituales causas quouismodo cognoscere non potest, siue sit criminalis, siue ciuilis, siue realis, siue personalis, siue possessoria, siue petitoria.*

55 *Iudex secularis procedit in causa ciuili coram se mota, donec coram se excipiatur, & fiat fides de litispendentia coram iudice ecclesiastico super aliquo articulo praeiudiciali ipsi causæ.*

Deuolutionem causarum quære sub Verbo (*Causa*)

56 *Iudex non procedit in causa ad se legitime non deuoluta.*

57 *Causa ciuilis inter laicos ob defectum iudicum secularium deuoluitur ad cognitionem ecclesiasticam.*

, *Moses habuit utrunque gladium.*

9 *Causa feudalis non deuoluitur ad ordinarium, nisi ob negligentiam domini feudi.*

o *Causa suffraganeorum non deuoluitur ad Metropolitanum, nisi per viam appellationis.*

o1 *Causa appellationis a grauamine non deuoluitur ad iudicem*

ad quem, nisi in euentum legitimæ appellationis.

62 Causa de partium consensu potest deuolui ad iudicem superiorem, quando iurisdictio est prodigabilis, & non alias.

63 C. ut debitus loquitur de iudice ordinario secundum communem lecturam.

64 Iudex grauaminis ex tacito vel expresso partium consensu (omisso grauamine) in neg. princip. procedere potest.

65 Causa grauaminis commissa cum negotio principali est conditionalis respectu negotij, videlicet si pronunciatum fuerit malè processum.

66 Causa appel. ad Ro. curiam interposita regulariter non deuoluitur: sed cognitio est in partibus committenda.

67 Causæ maiores, beneficiales, ac spirituales, de sui natura de facili ad curiam deuoluuntur.

68 Causæ clericorum, ac personarum ecclesiasticarum, ac laicorum temporali iurisdictioni ecclesiæ suppositorum de facili ad curiam deuoluuntur.

69 Causæ appelationum à grauamine in curia commissæ deuoluunt totum negotium principale, etiam quod appareret male pronunciatum.

70 Causa semel in curia commissa propter appositionem manus Papæ non remittitur nisi ex magna causa.

71 Causa semel in palatio commissa non extrahitur per rationem de qua hic.

72 Causa appellationis à grauamine ad Papam interposita, & à iudice vel à parte approbata deuoluit ob huiusmodi mutuum consensum etiam tacitum, vt nu. 73.

74 Dilatio pro iuribus habendis non datur parti interpellatæ vt compareat cum suis iuribus.

75 Causa deuoluitur etiam quod appellatio fuerit nulla & nulliter interposita, si modo fuerit à iudice vel à parte comprobata.

76 Appellationis causa commissa, si de appellatione non constat, iudici non competit iurisdictio, & satis erit constare per confessionem appellati.

77 Causa appellationis à diffinitiua interposita ad Papam totum deuoluit.

78 Termini præfixio non operatur deuolutionem causæ, licet habeat vim peremptorij.

79 Appellatio a diffinitiua etiam quod esset nulla ex sui natura suspendit, & deuoluit & citat.

80 Causam esse deuolutam in dubio iudicandum est.

81 Causa ex speciali mandato Papæ in curia commissa dicitur deuoluta.

82 Procurator constitutus ad causam quatenus sit deuoluta, causam de speciali mandato commissam defendere tenetur.

83 Causæ in Ro. cu. committi solitæ quæ sint.

84 Causa censetur ad curiam deuoluta, quando partes in ea sunt præsentes.

85 Ius reuocandi domum non competit præsentibus in curia.

86 Appellatio non deuoluit, nisi id quod in iudicio pendere reperitur, & sic non deuoluit petitorium suspensum.

87 Deuoluto possessorio quando censeatur etiam petitorium deuolutum.

88 Appellatio siue bona, siue mala quoad appellantem deuoluit; & citat: adeo quod si in termino non comparuerit, potest per audient. a n contradictarum contra eum procedi, dummodo sit acceptata a iudice uel a parte.

89 Appel. ut deuoluat respectu appellati si illi non detulit esse debet legitima & legitimè intimata prout hic.

90 Appellatio, ut deuoluat in qualibet causa ubi & qualiter in Ro. cu. sit repræsentanda.

91 Appellationis causa ad curiam legitimè deuoluta contra appellatum proceditur per audientiam etiam ad expeditionem negotij principalis prout hic.

92 Appellatione interposita ad Papam si interim Papa moritur, deuoluit ad successorem, & etiam sede vacante est comparendum.

93 Causa propria quomodo intelligatur.

94 Causa propria nemo sententiam dicere potest, & si dixerit, est nulla.

95 Verbum (non debet) honestatem non necessitatem importat.

96 Fratres minores an possint esse executores testamentarij & arbitri.

97 *Sententia in causa suorum prolata valet.*

98 *Causę cognitionis sedi Apostolicę reseruatę.*

99 *Iudex nullus se intromittit in causis sedi Apostolicæ reseruatis.*

100 *Sententia contra personam alterius territorij, & nullo modo suppositam lata non tenet.*

101 *Iudex secularis inter clericos regulariter iudicare non potest, cum iure diuino sint exempti. fallit in pluribus.*

102 *Iudex ad certum genus hominum deputatus inter alios non iudicabit.*

103 *Auditor cameræ Apostolicæ antiquitùs solummodo habebat potestatem in curiales.*

104 *Illustres personæ ratione præcedentis administrationis coram principe uel eius delegato conueniendæ sunt.*

105 *Legati & alij in aliena ciuitate publica munere fungentes non sunt iudici illius loci suppositi, si alligant priuilegium.*

106 *Sententia contra defunctum uel pro eo lata est nulla.*

107 *Iudex extra territorium existens habetur pro priuato.*

108 *Idem si foret in territorio, sed in loco exempto.*

109 *Iudex secularis in Ecclesia in territorio suo existens iudicium exercens, non ualet quod agit secus de iudice ecclesiastico.*

110 *Iudex extra locum vbi ius reddi consueuit ius dicens nulliter agit.*

111 *Iudex ordinarius non habens locum destinatum ad ius reddendum potest deputare in qualibet parte sui territorij.*

112 *Iudex finito temp. sui magistra. sent. dicere non potest.*

113 *Iudex seu rector alicuius prouinciæ per duos dies antequam successor ueniat, & ipse certificetur, etiam si elapsum fuerit tempus sui magistratus, ius dicere poterit.*

114 *Iudex quicunq; semel valide in causa diffinitiua pronuncians desinit esse Iudex, & ulterius quicquam facere non potest, fallit prout hic.*

115 *Instantia perimit act a litis ordinatoria: ideo si fertur sententia est nulla.*

116 *Appellatione deserta instantia, perimitur: & sententia tunc super negotio principali lata est nulla.*

117 *Instantia ne deseratur, debent exhiberi acta, & interpellari*

Iudex

Iudex pro expeditione causę, aliàs iudex non pręsumeretur negligens.

118 Iudex delegatus cui a statuto vel aliàs pręfigitur certa instantia: illa elapsa indistinctè desinit esse iudex.

119 Iudex ordinarius an & quando extra tempus instantia poterit valde pronunciare.

120 Instantiæ & ipsi causæ in dubio tempus eße præfixum intelligitur.

121 Verbum (non possit) tollit omnem potentiam.

122 Verbum legis simpliciter prohibitorium facit actum in contrarium factum esse nullum; si lex ulterius non procedat, puta pęnam imponendo 123.

124 Actus contra legem pœnalem factus non est nullus.

125 Instantia perempta iudex debet ex se supersedere.

126 Instantia le. properandum non procedit de iure canonico, secundum quod causa quandocunque cognosci & terminari potest.

127 Instantia perempta iudex potest declarare se non iudicem, vel instantiam peremptam, & aliàs prout hic.

128 Iurisdictione a iure vel ab homine suspensa, si quid fit non valet.

129 Feriarum tempore iurisdictio seu exercitium suspenditur: & propterea si quid fit non valet.

130 Feriæ repentinæ uel aliàs a principe ob publicam causam indictæ adequantur ferijs ad honorem Dei.

131 Feriarum diuinarum tempore non modo sententia ferri quinimo ne exequi potest.

132 Noctis tempore sententia ferri non debet: & feratur non valet, prout hic.

133 Sententia lata tempore, quo iudex naturaliter siue accidentaliter patiebatur aliquem defectum iurisdictionis impeditiuum non valet.

134 Iudex cur esse non possit infans, mutus, surdus, mentecaptus: & quare secus sit in cæco, & alijs in sensu olfactus, gustus, & tactus defectum patientibus.

135 Iudex alius est surrogandus, quando primus diuturno impedimento detentus est.

Impe-

36 Impedimentum proueniens ab ipso iudice nullam coram eo requirit probationem.

137 Excommunicatus iudex esse non potest, si de hoc constet.

138 Iudex inferior præsente maiore magistratu sententiam dicere non potest & quando.

139 Petitorium si fuerit suspensum iudex super eo procedere non potest.

140 Iudex vt suspectus legitimè recusatus vlterius procedere non potest: & si secus fit, processus est nullus.

141 Iudex à quo est causa probabili fuit appellatum vlterius procedere non potest, quia suspensa est iurisdictio.

142 Appellatio est nulla nullum operatur effectum: si frustratoria, iudex apostolos concedere debet, si fuerit per alias processus esset nullus.

143 Relatione alicuius causæ principi facta, iurisdictio referentis suspenditur, & eo interim nil fieri potest.

144 Causa in totum principi remissa, postquam illi fuerit præsentata, tollit omnem potestatem iudici remittendi.

145 Consultatione pendente nihil est innouandum quia per eam suspenditur iurisdictio.

146 Sententia an & quando possit esse nulla ob defectum consilij sapientis: de quo vide hic plenè.

147 Iudex de iure communi non cogitur ab aliquo petere consilium, quinimo vitium reputatur.

148 Assessorem vel consultorem capere, vel non remittitur conscientiæ iudicantis.

149 Consilium sapientis non est concedendum in casu claro.

150 Auditores Rotę in causis claris absque consilio & voto coauditorum pronunciant.

151 Consilio sapientis causa remissa quando eo minime expectato iudex causam possit expedire.

152 Consilium sapientis an & quando Iudex sequi debeat in sententia: vide hic, etiam si super hoc vigerent statuta: & si non sequitur quando sit nulla.

153 Consilij solennitas si requiritur probari debet, quia non præsumatur.

154 Consiliũ sapiẽtis debet a iudice ante sentẽtiã aperiri & legi.

Con-

155 *Consilio nondum exhibito, si index pronunciauerit prout in eo, sententia non valet.*

156 *Consilio iuxta quod fuit pronunciatum si reperitur perplexum, aut dubium, reddit sententiam nullam.*

157 *Dilatione pendente sententia ferri non debet: vide hic.*

158 *Termino iuris, vel ab homine concesso durante, manus iudicis censentur ligatæ.*

159 *Termino ad dandum vel recipiendum Apostolos pendente, si quid fit non valet.*

160 *Termino non includitur nec computantur dies termini.*

161 *Impeditus iusto aliquo impedimento puta infirmitatis carceris vel similium si coram iudice fuerit excusatus, & ablata fides de impedimento, condemnari non potest.*

162 *Præuentus à superiore non debet ab inferiore iudice in eadem causa molestari.*

163 *Litispendentia coram alio opponi & probari, & quandoque in dict secundo inhiberi debet.*

164 *Iudicibus duobus eodem tempore in eadem causa eundem citantibus, coram quo velit citatus comparere poterit.*

165 *Citatus ad locum non tantum, putà ob inimicitias capitales, seu hostium incursus, etiam quod offerretur saluus conductus, vel ob pestem, si non comparuerit, excusandus est.*

166 *Impedimenta si notoria sunt non indigent probatione, alias debent allegari & probari prout hic.*

167 *Iudex ignorans fundamentum iurisdictionis suę non potest valide quicquam facere.*

168 *Iudex probabiliter credens se iudicem facit processum validum.*

169 *Iudex circa potestatem suam principalem dubitans, facit processum nullum.*

170 *Iudex errans circa eius potestatem, vt si est delegatus pronunciat tanquam ordinarius, vel e contra facit processum nullum.*

171 *Iudex duplici ordinaria putà & delegata iurisdictione fungens, non cogitur alteram eligere.*

172 *Iudex in dubio censetur procedere eo meliori modo quo potest, ad effectum quòd actus valeat.*

Arbiter

173 *Arbiter & arbitrator simul simpliciter procedens vt arbiter processisse intelligitur.*

174 *Clausula (Omnis meliori modo, &c.) multum operatur quo ad actus validitatem.*

175 *Iudices si sint plures, quando censeantur insolidum dati, & quando non.*

176 *Sententia lata ab vno ex pluribus iudicibus non insolidum datis regulariter non valet.*

177 *Iudices ordinarij si fuerint plures, vnus sine alio procedere poterit: & erit locus præuentioni: vel si omnes incœperint simul procedere, insimul etiam causam debet terminare.*

178 *Iudex datus ad vniuersitatem causarum fungitur vice ordinarij.*

179 *Iudicibus pluribus delegatis cum clausula (vos aut unus vestrum, &c.) quilibet censetur Iudex insolidum, & præfertur qui præuenit.*

180 *Idem si eßet a dicta clausula. Si vnus interesse nequeat alter exequatur.*

181 *Clausula si interesse non potest, intelligitur si nec per se, nec per alium.*

182 *Iudices si fuerint plures, omnes debent esse simul tempore, quo fertur sententia, & omnes pronunciare: nec sufficit quod vnus nomine alterius absentis pronunciet, etiam si absens ex post ratificasset.*

183 *Iudices si fuerint plures non insolidum dat inhabilitas vnius vitiat omnium sententiam: secus si insolidum.*

184 *Iudex alium sibi associans, an & quando ratione ineptæ societatis faciat processum nullum.*

185 *Actus qui fiunt per plures vt vniuersos, vt per capitulum, collegium, & similia ratione inhabilium, qui interuenerunt non vitiatur.*

186 *Iudices siue ordinarij, siue delegati, siue arbitri, si plures sint & discordent qualiter & quando illorum sententia teneat.*

De

De nullitate ex defectu iurisdictionis, & unde ac quibus modis proueniat tam in iudice ordinario quam delegato.

1 Defectvs Iurisdictionis maximus est, ut po
2 te ab ipsa causa efficiente proueniēs iudex nāque (ut diximus) potissima pars, & basis, ac fundamentum, Duxq; & Imperator iudicij uocatur: vt p Bal. in rub. C. si a non cōpe
3 tente iudice Vnde iudicatum dici nō pōt ab eo, qui ius dicendi non habuit l. 1. § ff. Ad Tertullianum l. 1 §. hęc autem uerba. ff. qd quisquis iuris l 2. in fi. ff. de pœn. & nullitas hmōi statuto, uel sub alia dispositione nullitates rcij
4 ciente non cōprehenditur: vt sentit gl. fi. in cle vnica de sequest. pos & fruct. & ponit Ang in l. non erit §. dato. ff. de iur. iu. Felyn. in c. ex parte el 2. in 7. fall de off deleg. & in rub de foro compe. uer. Tertium fundamentum, &c. in c. Pastoralis. uersi. amplia etiam, &c, de exceptio. & illa gl. in hoc est magis communiter approbata: vt inquit Alex. in consi. 79. in causa & lite, &c. in fi lib 7.

5 Et si nullitas ista ex actis euidēs sit; iudex eā ēt absente parte & nō uocata, reuocare pōt secundum gl. fi. prout ibi declarat Dominicus in c. tua per illum tex. de off. uicarij & ponit Abb. in c. causam q. in 3, notab. de rescrip. & Aegid. conclusio. 207 Auditor circa fin. & Feli. in c. cum olim col. 7. de re iudic.

6 Consueuit etiam reputari irreparabilis, & insanabilis defectus secundum modernos, in tract de lit. grat. & insti. fol. 145. & d. Seruen. in comp. super reg. de non iudi & c. fol. 185. prima facie, & proptereà ab ea ualde præcauendum erit.

Et quamuis nullitas ob defectū potestatis iudicantis ex uarijs possit causis descēdere. Ideoq; in genera diuidi facilè nō possit: ut inquit in simili Iuriscōsultus, in l. cognitionum numerus. in princ ff. de uar. & extra ord, cogni. Omnes etenim articuli ob uarietatē & casuum multiplicitatē singulatim recenseri non possunt. l. neque leges l.

nō possunt.ff.de legib.l.sed & si.uer. multi. n. casus, &c. ff.ex quib. causis maiores.qm̄ omniū habere memoriam po[illegible]as diuinitatis quā [illegible]umanitatis est l.2.§.si quid aūt.C. de ueter.iur.enucl.l.peregrè in prin. ff.de acq. poss. Aliqua tamen magis regularia & usu quotiana, pro aliquali iuuentū excitatione,eo quo poterimus ordine ponemus

8 Dico igitur in primis qd̄ ꝓcessus & sn̄iæ ex defectu isto impugnari cōsueuerūt ex eo, ꝙ nullibi, de potestate iudicantis apparet.Secūdo si apparuerit, & ius dicēs fuerit ordinarius:sæpenumero gesta illius impugnātur sub prætextu,ꝙ fuerit iudex incōpetens, rōne cāæ, aut ipsorum litigatorū,uel loci,seu tēporis, aut culpa eiusdē, qui ius dixit,uel ex defectu ipsiusmet iurisdictionis. Sed si fuerit iudex delegatus,potestas & iurisdictio sua reprobari (ut plurimum) consueuit rōne delegantis,delegati causæ litigatorum,loci temporis,ac formæ ipsius delegationis: de quibus omnibus aliquid per ordinem dicendum est.

9 Siue ergo is qui ius dixit processerit ut ordinarius, siue ut delegatus,ante oīa de potestate,quā in iudicādo usus

10 est,quæri & dubitari solet: quia naturaliter oīs iurisdictio & publica potestas pęnes Papam & Cæsarē duntaxat residentnipsi nāque sunt ueluti fontes, a quibus potestas hmōi fluit,& refluit,prout flumina ad mare: ab eis nāq; per rescripta,& concessiones fluit,& ad eosdē per appellationes,nullitates,& quærelas eadē iurisdictio refluit: vt inquit Bal. in c. vnico. § ad hæc col.2.uer.not. hic ꝙ oīs &c.& col 5.uer.ex p̄misis ergo, de pace iura. firman. in usib.feudorū.Et ponit Alex.cōsi. 24 Ponderatis in prin. lib.5. & facit tex.in c.1.22 dist.& qd̄ ponit idem Bal. per illū text.in c.1.in prin.in ti.quis dica. dux March. vbi dicit ꝙ oēs dignitates tā spūales quā tēporales ab ipso Papa & Imperatore respectiue proueniunt.Et ponit Deci. cōsil. 537. in casu in prin lib.4.Iudicare igit͛ publicum munus est l.quippe.ff.de iudi. & l. fi. § iudi. ff. de uar. cogn. Habere aūt publicū uel priuatū munus,aut officium,nemo præsumitur.ut inquit Bal.in l.1.post princ.C.de rebus alien. nō alien. & in l.1. col.3.in 6.q.C. de test. ordi. quia

sunt

sunt facti,& in facto cõsistũt.l.cõs.§.fi.ff.de curat.fur l.in libello.§ factæ.ff.de capt. & post li.riuersis.cũ aliis de qui
11 bus ad propositum(loquẽs de mandato non præsumendo)per Deci.consi.437. quæritur.colu.1.libr.3. & consil. 672.quærirur nu.3 lib.5.propterea dicebat idem Bal. ꝙ iurisdictio etiam ordinaria,nunquam præsumitur neque
12 censetur collata:nisi inde appareat pública scriptura: ut per eum in l. prohibitum.colu.3.uer.3. C.de iur. fisc. cuius dictum pro notab. refert & sequitur Iason. in l. more maiorem col 8.uer item aduerte.ff. de iurisd. om. iud & idẽ uoluit idem Bal. in d.c.unic.§. ad hæc uer.quæro nũquid possit probari & c. de pace iuram. firman. & sentit Alex. in consi.107 uideretur. in prin. iuncto uer.ad alle gata &c. lib. 7. declarat Paris de Put. in tract. de synd. in §.an officialis per totũ & in uer. successor in officio &c. Nullus igitur p̃sumẽdus est iudex:inquit Bald. in l.2. col. 12.uer.sed his obiicitur.C de seruit.& aqu.qm̃ iurisdictio est qualitas quędã accidentalis, quæ naturaliter homini non inest,sed ita competit uni,uti non alteri: propterea necessario probãdã est per Doct.gl.in uerb.scientię. in c. si forte de elect.in 6 ponit Abb.in c postquam. col.fi. de elect.& Deci.cons.522.in causa.col.fi.lib 4.
14 Creatio itaq; iudicum & magistratuum hodiẽ ad curam principis spectat l.1. in prin. ff.ad l. Iul. de Ambitu. c.iudicibus.2.q.6.ibi,ordinarii iudices sunt qui ab Apostolico ut ecclesiastici, & ab Imperatore, ut seculares legitimam potestatem accipiunt, latius ponit decis. Neapol.vt per Capic.dec.s 130. primam,nu.26 cum seq.
15 Ideoq; uterque ipsorum (saltim a principio) literas illorum potestatis,& collationis,seu inuestiture ostendere debet:ut de ecclesiasticis extat constitutio extrauag. quæ incipit iniũcte.sub tit.de elect. & de secularib. facit tex. in c 1.q̃s dicatur,dux Marchio i usib. feud.& c.fundamẽ ta.uers Marchio.ubi gl. in uerbo literis.de elect. in 6.
16 Et de iudice delegato,nulli est dubium, quin fidem de potestate sua facere debeat cum asserenti cum mandatis principis uenisse,credendum non sit, nisi hoc scriptis

probauerit: prout nec dicenti ſe delegatū ſedis Apoſtolicæ credetur, niſi de mandato Apoſtolico fide doceat occulata: ut probantur iſta in l. vnic. C. de manda. prin. c. ſi. 97. diſt. c. cum in iure peritus. ubi Inno. & latiſſimè ſcribentes. de offi. deleg §. eos autem in authen. de colla. & ibi Bar & idem in l. legato. ff de legatio. & habentur formaliter in dicta extrauag. iniūctę. & ponit Alex. conſil. 6. ponderatis col. 2. in princ. lib. 4. & Decius in conſil. 214. diuino. colum. 2. uerſi. ad tertium lib. 2. Guid. Pap. q. 321. non creditur.

17 Quamuis ſi his qui iudicauit eſſet magnus officialis, ac in alta dignitate, puta Cardinalatus, conſtitutus, ſibi ob pręeminentiam dignitatis circa iuriſdictionem ſuam crederetur d. c. ſi. 17. diſt. quem tex. ita declarat Rot. deciſ. 714. Not. ꝙ non creditur aſſentioni. & facit alia deciſ. 176. not. ꝙ legatus. in antiq. & text. in c. Romanorum 91. diſtin. tenet Innoc. in c. olim, de priuil. ſequitur Lanfranc in c. quoniam contra. in § teſtium depoſitiones uerſic. ulterius dubitatur. nu. 75. de proba. tenet Alexan. conſi. 92. perſpectis. colu. 2. in fin. lib. 6. vbi aſſerit quod curia ita ſeruat. & uide Angel. in conſi. 182. man datum principis Cor. conſi. 155. quanquam. in fin. l. 1. & lare ponit d. Iaſon. in l. admonendi. in 2. lect. nu. 189. uerſi. limita & ſi Papa. de iuramen. Thom. Gram. deciſio. 36. ſolon. col 6. nu. 27.

In reliquis autem, præter iuriſdictionem, quoad tertij præiudicium, etiam ſi Cardinalis eſſet, non crederetur: ut uoluit glo. in c. Sicut in fi. in uer. alio modo. de ſentē. excom. quem ſequitur Pan. & Fel. in c. ad eminentiam. uerſ. limitationes. eo ti. & idem Abb. in c. cum a nobis, in prin. ibi, not. pulchrum, quòd excepto Papa nemini creditur in præiudicium tertii. de teſti. Idem ſentit Afg. conclu. 628. cum ſeq. & 183. Aſſertioni. & deciſ. 636. ſup poſito. in fin. ſaluo Rom. cu. ſtylo, de quo per eundem in d dec. 628. & per Alex. in loco de quo ſupra. Aymo. conſ. 104. in cauſa col. 1.

18 Debet itaque imprimis de iudicantis iuriſdictione cō-

ſtare

ftare:aliàs si iudex cum non esset,aliquem in iudic- capitali.uel actione famosa , condemnasset , prout si priuatus illū interfecisset,uel diffamasset , plectendus esset : ut uoluit Bal ī l. 1. col 3.uer. caueat tñ iudex. C. si à nō cóp. iud. & in terminis ponit Aeg. cōcl. 169. si ille. ultra q̃ si dolo malo fecisset ēt pœnā criminis læsę maiestatis, quasi iurisdictionē principis usurpans incurreret l.3. in fi.ff. ad l.Iul.maie.& tenet Bar.in l.oēs populi. 8. q.pe. principalis q.de iust & iur.& Bal.in l.data opera . col. 3. C. qui accus.non pos.declarat Cap.d.dec 130.in 3.dubio.

19 Idcirco terrarū ĉ prouinciarū præsides & rectores , tēpore quo prima uice prouincias ingrediūtur,& magistratus subeūt,prouincialibus literas potestatis eorū in locis publicis & cōsuetis publicare & debēt & cōsueuerūt , ut inquit Spec.in tit. de l. §. superest. uer. & pp hoc Apostolicæ sedis legati.& Io And. §. fi. col. 7. in 7. uerb. liquet. eo ti.& per Bat.in l.probatorio. C. de diuers. off. lib. 12. & l.phibitū.C.de iur.fis.& in §.eos.in auth.de collat.

20 Postquā uero potestas hmōi ordinaria fuerit semel publice notificata,tanquā in eadē curia seu prouincia notoria sit,ulterius eā probare non oportebit , cum omnibus sit not.& manifesta:ita intelligitur Bald.in l. 1. in fi. C qui adu et.qoos.& in l. ea quidē. col. 3. uer. Notorium uero facti.C.de accus. & l.2. col 11. C. de fer. & aq.& in l.si qs per calumniam.uersi. deinde quæro. C. de epis. & cler.dum uult q̃ non sit opus de iurisdictione ordinariæ fidē facere.& idē tenet Bar.in l.2 circa fin.repet. ff si quis in ius uoc.non ierit alleg. tex.in l. sed & si. § proscribere ff.de insti.& Guid.Pap.q.259.Si in ciuitate.in prin.

21 In aliena uerò prouincia seu loco,aut tribunali,in quibus iurisdictio hmōi nō fuerit facta notoria , si de ea constiterit, & a parte negetur,saltē p cōem opinionē,ac reputationem &famā probanda erit:secundum Bar.cōcl.82. Punctus quòd & Spec.in tit. de iud. deleg. §. excipi . uer. item quia dixit se &c. & sentit Bart. in simili loquendo. de nuntio, in extrauag . ad reprimen. in uerb. nuntium ponit Felin.in cap.exceptionem.nu. 37. de exceptio . in

terminis tenet Rot. decis. 47. valent acta in not. & 449. valent.in antiq.

22 Vel si sententia fuisset lata contra præsentem & non reclamantem, ob authoritatem rei iud. & partis tacitũ consensum pro huiusmodi ordinaria iurisdictione præsumeretur, ac contrarium asserenti: videlicet illum qui processit, non fuisse iudicem, incumberet onus probandi, iuxta doctrinam Innocẽ. communiter approbatam in d. c. cum in iure.de offi.deleg & in c.innotuit. de eo qui furt. ord.suscip.& c nihil.est.de elect. Abb.in c. sicuti. in prin. col. fi. de re iud. Aegid. conclu 89. Sententia. Rot. decis. 301. Si petatur. & 327. (quæ hoc modo intelligatur) Inno. Dec.cons.42.col.5.lib.1 Cassad.decis.1. de præsump. vbi attestatur Innocen in hoc communiter approbari: & idem attestatur Alex.consil.22. lib.2. & Felin. in c.quoniam contra.col.15.ver.quarta conclusio.de proba.

23 Idem esset etiam (secundum aliquos), si lis per ipsas partes coram huiusmodi iudice fuisset cõtestata, quoniã ex post asserenti eum non iudicem, non creditur, nisi probet, secundum Inno.in d.c. innotuit. quem sequitur Bal. dicens ita tenendum, in l. gesta.col.pe.versic. quæro nunquid.C.de re iud.& l.licet.col.3. C.de procur. Nam quem semel pro tali approbaui, non videor amplius reprobare posse. cap.quod semel, extra de re.iur. l.si propria.§ 1. & ibi Bal.ff. de pet. hæred.

24 Et præmissa ꝓcedunt in iudice ordinario: quia ex quo de iure fundata est intentio iudicis, negatio ex aduerso facta iurisdictionẽ dubiã non facit: si exceptio eã negantis non fuerit legitimè probata, secundum Rot.327. Si contra potentem. in no. quia cum iurisdictio huiusmodi sit quasi naturalis, & legibus ac sacris vallata Canonibus, pro ea fauorabiliter præsumitur: vt voluit gl. in c.1.in gl. magna. & cap. dispendia. de rescrip. in 6. & cap.si cõtra vnum, in verb. Episcopi de offic.deleg.co.li.ponit Host. in summa.de rescrip.§. cui præiudicet colum. 3. de offic. deleg.§.quæ iurisdictio. & Rot. decis. 24. not. ꝙ processus. in antiq. & præmis. tenet Guid. Pap. q. 322. non auditur.

ditur.& facit tex.in cap.1. §. ex parte.de concess. præbend libr.6.& cap.pro hoc.de hære eo lib. & l. studentib. C. de off præf.vrb.dũ in eisdẽ probatur q in dubio præsumẽ
26 dũ est,q iurisdictio al cui specialiter data, cẽseatur datã accumulatiuè,& nõ priuatiuè ad iurisdictionem ordinariã:quia illi fauendũ est:& si cõcurrit, pferri dẽt ordinaria:vt ponunt Doct. maximè Abb.& Fel. ĩ c. cæterũ. in 2. col.de iud.& firmat idẽ Dec.cõsi.3 col. 2. lib.1. de quo latius quã alibi posuit idẽ Fel.in c.pastoralis.vbi ponit hoc pro regula.quã tñ octo modis limitat, extra de offi. ord. post Alex.in l.Titiæ textores. ff. de leg.1. & And. Sicu.in c.studuisti,de offi.leg.refert idem Dec.consi 654. viso. in fi.lib.& tenet Anch.consi 163.de iuribus col 3.
27 Prętereà,ex eadẽ rõne,quis vt iudex ordinarius, nõ vt delegatus à partibus in dubio assumptus psumitur:exquo firmiora reputantur,quæ iure cõi aguntur quàm quæ iure speciali.l.eius militis.§ militia missus.ff.de testa. mili. prout concludit Alex.consi.55.quoniam.col.2. in prin. lib 5.& consi.17.viso col pen.in fin.lib.4.
28 Secus autẽ dicendum foret de iurisdictione delegata, nam cum ipsa quasi ordinarię derogans, odiosa, & strictè intelligenda sit,pro ea non pręsumitur,nisi quatenus constet:vt dicunt scribẽtes in locis pręmissis:& glo. pen. in cle.fi.de offi.ord.& Lap alleg.55.in 2.col.circa fi.igitur de ea conueniet formiter & legitimè docere, exhibendo
29 mandatum in probanti forma,vt in d.c. cùm in iure. vbi glo.& scrib.omnes de offic.deleg.& d.l.vnic. C.de mãda. princ cum aliis,de quibus per Alexan.consi.17.videretur lib.7.& consi.200.in fi.lib.2.cùm simi.

Vel si semel,illud foret exhibitum, ac parte vocata registratum, & postmodum deperditum, posset per testes deponentes super tenore illius,& amissione probari: sec. glo.in ver.reprehensionem.in c. cum olim per illum tex. & ibi Abb. in fin. de priuil. & in d. c. sicuti. de re iudi. & Bald.d.l.vnic.de mand.princ. Rom.decis.459.circa.in 3. col.in not magistraliter ponit Spec.de prob §.Videndum restat,post prin.

Aut habendus esset recursus ad ipsum delegantem, ut hoc declararet, ſm eund. in Spec in supradictis locis. Et p. : Host. in ti. de i. usat. §. si col. pen. uer. quid de au dit. & uide Rom in l sciendum de uerb. oblig. Alex in l. 1. de offic. præt. Ias. in l. admonendi col. 54 de iureiur. Fel. post alios in d. c. cum in iure. cum simi. ubi ponunt qualiter & quando iurisdictio probanda sit.

30 Et præsupposito q legitime de iurisdictione iudicantis constiterit, si de iudice ordinario tractabitur, contra ipsum aliqua exceptio impotentiam iuris uel facti concernens (quousque in officio ac dignitate toleratur) ad acta & processus suos inualidandos opponi non poterit: ut dicit Host. in summa, de offi. ord § quis possit in fin. & Spec. § fin. eo. ti. & idem in tit. de iudic. deleg. §. excipi potest. uer. item q criminosus, &c.

31 Ordinarius autem reputabitur is cui à lege, consuetudine, populo, seu uniuersitate, uel principe, aut legitima p̄scriptione, iuris dicēdi potestas cōpetierit: ut declarāt doctor. in l. more. & l. qa. ff. de iurisf. om. iud & Canonistæ. ĩ c. qm̄, ne præla. uices suas. & c. cōquerēte. ubi Inn. & c. cū ab ecclesiarū. de of. or. & c. cū ĩ ecclesijs de ma. & obe.

32 Licetq; regulariter iudex talis, de oībus causis sui territorij cognoscat, & illas sub potestate sua cōplectatur l. si pupillus § territoriū. ff de uerb. sig. & in auth. ut omnes obed. iud. prouin. § 1. & in tit. ut iudic. sine quo. suff. §. uolumus & §. quod autē. eo. lib. & in c. licet in regnis. in fi. 2. q. 3. & c. 1. 16. q. 5. ponit Spec. de iurisd. om. iud. in prin. & Dec. consi. 3. col. 3. in fi. lib. 1.

33 Nihilominus potestas & iurisdictio ipsius circūscribitur & ēt multipliciter limitatur: ac gesta per iudices hmōi quantūuis ordinarios ex defectu illorū iurisdictionis impugnantur, tanquā à iudicibus incōpetētibus, rōne causæ uel rei litigatorū, loci, uel tēporis, facta: ēt q essemus in actu uoluntariæ iurisdictionis: quia & ille corā cōpetenti iudice fieri debet: alias non ualeret l. secundū diui. C. de dona. l. fin. C. de emancip. tenet Petr. & Ancha. in cōsil. 221. primum dubium. & Deci. cons. 557. Accuratè

col.

col. ff. uers. praedictis tn lib. 4. quamuis cõsuetudine contraria non obstante. c. ad nostrã. & ibi no. extra de cõsuetud firmat Guid Pap. q. 333. potest.

34 Rõne causae seu rei ordinaria iurisdictio põt limitari, & snia nõ ualere: si (exẽpli gratia) causa agitata fuisset capitalis, & sic meri imperij: uel circa q̃ nobile iudicis officiũ uel mercenarium, aut decretum, uel authoritas, q̃ imperij mixti sunt) principaliter implorabãtur, uel ẽ. q̃ causa foret pecuniaria, q̃ solidorum 300. summã excedebat. Is autẽ q iudicauit (licet esset ordinarius) fuit tñ iudex pedanaeus, uel defensor ciuitatis, aut duumuir, seu prior uel potestas alicuius terrae; uel magistralis municipij. quouis noĩe nũcupantur: q̃a isti, ea q̃ magis imperij, q̃ iurisdictionis sunt facere nõ põnt: ut inquit tex. ĩ l. magistratus. cum l. seq. ff. ad muni. l. fi C. de pedanae. iud. l. 3. cum seq. C. de defen. ciui. §. iudicare. & §. audient. in auth. de defensor. ciui. dũ ibi habetur tales ultra summam trecentorum solidorum cognoscere nõ posse. & facit text. cum ibi not. in l. si idẽ, cum codẽ. & l. magistratibus & l. fi. ff. de iurisd. omn. iud. ponit gl. in l. inter cõuenientes. ff. ad muni & in auth. ut ab illustribus, & qui super eam in uerb. post magnificentissimos. cum uulg.

35 Si tales ergo in causis uel rebus illorum iurisdictionẽ excedẽtium. iudicauerint, snia, ẽt quoad summã de qua cognoscere poterant, & sub sua potestate deprehensam, non ualebit: si modo snia unicum caput contineret, ac esset indiuisibili. Sed si separabilis foret, rõne formę ipsius, uel rei, super qua lata extitit utile nõ uitiabitur per inutile; sed ualebit usq; ad limites iurisdictionis iudicantis, secundum cõem doctorum sententiam: de qua testatur Ias. in d. l. fi. & Alex. ibi, de iurisdictio. oĩum iud: quia quod capitula, tot uidentur sniae. l. quid tamen. in prin. ff. de arb. l. scire debemus. de uerb. obli. & pro his est gl. post tex. & ibi ponunt scriben. in l. ẽt. §. 1. in uerborum audrendis. ff. de minor. cum sim. & sensit Ang. in cons. 8. bis proximis. nu. 3. Rom. consi. 66. uiso.

36 Hodie tamen in plerisq; locis singulares ciuitates habent

bent sua regimina distincta:ut olim habebāt singulæ pro uinciæ:ut aduertit gl.in 1.fi.in uerb.idē in una.C.de præ-
37 scr.long.tēporis.ac insuper per pacē Constantię oēs fere ciuitates Longobardiæ iurisdictionem in suo territorio cōsecutæ sunt ut toto tit.de pace Cōstant. & p Alex. consi.1.in prin.& consi.16.in causa.col.2. in prin. libr.5.
38 Pleraq; ēt ex priuilegio seu principis permissione faciūt:vt inquit gl.ī uerb.iurisdictiōe,in fi. de defens. ciui.
39 Vel per tēpus immemorabile (ꝓut sunt ciuitates Italię)merū imperiū sibi pscripserunt:vt uoluit Bar.in l quo minus.in 2.q.ff.de flumi.& in l.infamē. in fi.de publ.iudic & Bal.in l.fi.C.q̄ sit long. consuet.quos seq. Rom. in rub.C.qui admit.& Alex. consi.24. ponderatis. col. pen. circa med.lib.5.& Dec.cōsi.468.2.col.& consil. 63 8.communitas. in prin.lib 5.
Plurima ēt de facto sibi usurpant,ut inquit Spec.in tit. de iurisd.omniū iudic.col.2.uer. infirmi sunt. & ibi Ioā. And.& Bald.in add.in uersi.potestates terrarū.& in eo.li. de offi.ord.§ constituit.de assessore in § officiū.vbi Ioan. And.& per Bar.& Doctores in l.1 de dāno infect. & Doctores in l. 3 .de iurisd.om.iudicum.
40 Magistratus itaq; ac iudices & officiales terrarū, ac ciuitatum hmōi(quicquid sit de cōmuni iure)ex earum legibus ac statutis municipalibus,uel antiqua consuetudine potestatem capiunt,& secundum illā quotidie iudicant. pro quo facit tex. in l.1.& l.fi. C.de emanci. & l. 1. C. de off.q. c.duo.de off,ord.c.cum contingat. de for. comp. c. fi.de except. in 6.& bonus tex. in d. l. magistratus. ff. ad municip. ponit in terminis Bal. in auth. Cassa.col. 1. de sacros. eccl. Rom.consi.101. vbi declarat,in fi.& Dec.cō si.5.in prin.& consi.8.col.2.in prin.& consil 72. in prin. & cōsi.18. Diuino.in 1 col.idcirco tales ēt quę sunt meri & mixti imperij in multis locis exercēt:ut dicit Ang. in l.1.§.solet.ff.quand. app. sit. & Ias. in l. 1.5. col. ī prin. ff.de off.eius. Et Alex. consil.16.in causa. in 1. lib.5. Propterea fori & loci in quo fueris consuetudo attendenda erit:ex qua qualis,& quanta iudici competat iurisdictio, depre-

deprehendetur, & præmissa seq. Aym. consil. 196. & si. col. 2. versi & videmus glo. 3.

41 Insuper audiuisti quod antiquitus in vrbe Ro decem tribuni plebis, consules duodecim prętores octo, & sex ediles, tanquam ordinari populo Ro. ius dicebant: vt ponit text. in l. 2. §. postea alios duodecim iudices, octo videlicet de numero minorum, & quatuor de ordine maiorum Imperator Iustinianus substituit, illisque sedem & locum iudicandi in Lateranensi aula, ubi adhuc cellulæ visuntur, constitui: ut in auth. de iud. §. 1. & §. sedebunt. indeque post modum in Vaticanũ vbi hodie sacri palatij Aposto-

42 lici auditores, qui illorum loco (ut arbitror) successerunt sedes suas constituerunt & transtulerunt.

43 Hic tamen, ac quod plures alij eodem tempore, in eadem ciuitate ordinarij iudices existentes, nõ indistinctè quoslibet, & cuius licet generis causas ad se veniẽtes vel delatas audiebant: sed illorum quisq; quasi limitatã potestatem gerens, patribus suis fungebatur; nec unus in messẽ alterius falcem ponebat: sed intra potestatis suæ limites continebatur: ne promiscuis actibus rerum turbarentur officia arg. l. Consulta diualia. C de testa. Imò cognitio-

44 nem alteri iudici debitam: si quis sibi vendicasset, puniebatur: vt C. de off. comit. sac. pala. l. 2 Nam ad vnum officium destinatus, in off. alterius se intromittere nõ debet. l. quæcunque, C. de execu. & l. exacto & l. in prouincijs. C. de numera. l. 12. quia alterius iura vsurpare quis non debet. c. cum ad verum 96. dist ponit Bal. in l. repetita. C. de Episc. & cle.

45 Factum igitur a iudice quantunuis ordinario, si ad officium illius non pertinet, ratũ non erit, l. factũ a iudice ff. de reg. iu. l. 1. C. si a non comp. iud. ubi ad certam rem iudex datur, si de alia cognouerit, nihil agit: & patet in l. 1. C. de iurisd. omn. iud. & l. 2. C. si aduer. fiscum. & l. 1. C. de ped. iu. l. 2 C. de pœn. l. si pater. C. ne de stat. defun. l. procurator. C. ubi caus. fiscal. l. 2. cum duabus sequen. C. de mod. mulct. in quibus locis potestas procuratoris Cæsaris ratione causarum limitata, & restricta deprehen-

prehenditur:& quicquid extra limites sue potestatis gerebat, nullius momenti reputabatur.

47 Idcirco iudex solatrunculator ad cognitionē causarū criminaliū deputatus, de causis ciuilibus & pecuniariis principaliter cognoscere nō poterit, cū iurisdictio sua rōne certarū causarū si limita, ut probatur. in l. solēnis. §. latrūculator: ff. de iud. l. defuncto. l. de publicis iud. l. ex eo s̄m unā lecturam. C. de agen. in reb. lib. 12. ēt ꝙ de crimine (ciuiliter tñ) ageretur: quia & tunc talis non esset iudex cōpetens: ut tenet Rot. dec. 226. nota qđ ubi agitur. in antiq. & dec. 10. in ti. de ap per Bisfignet.

Et præmissa (ut dixi intelligas ꝙ principaliter de re ciuili cognoscere nō pōt secus tñ incidenter & secundariò q̄a cognito de crimine principaliter, puta de furto uiolētia, aut amotione cōfiniū incidēter cognoscere & declarare sup ciuili & pecuniaria ex cognitio crimine descēdēte poterit, puta de restitutione rei ablatæ dāni dati, seu dñio, uel ꝓprietate loci aut confiniū amotorū iuxta doctrinā Bar. cōiter approbatā, in l. interdū. § qui furē. ff. de fur. l. sed loci. §. si dicatur. ubi tex. ff finiū regūd. l. si de possessione. C. unde ui. Et idē Bar. in d. l. defuncto. § si ff. de pub. iud. & in l. si q̄s. ad se fundū in fi. C. ad l. Iul de ui. & hoc maximè qñ de crimine p confessionē partis, ex qua insurgit officiū iudicis cō staret: ut declarat Bal. in l. q̄ crimē. col. 4. C. q̄ accus. nō poss. & latius ponit Ang. ī l. si uacātia in ult. q C. de. bo uacan. & in l. 1. C qñ ciuil. actio. crim. præu. Salic. in l si q̄s ad se fundū. C. ad l. Iul. de ui. Inn. in c cum oporteat. in uerb. sed dices quomodo. extra de accus. cum aliis, de quibus per Fel. in c. postulasti. de iud. & Ang in lib. malefic. in uerb. per iudicē maleficiorum. fol. 20. secundum paruas impressiones. Et secundū p̄missa intellige Bal. in consi. 175. Præsupposito. col. 1. lib. 3. & Dec. consi 550. iuridicā. nu. 3. lib. 4. dum uoluit iudicē maleficiorum esse iudicem competentem super damno dato.

48 Ecōuerso neq; iudex ad ciuiliū causarū cognitionē deputatus, cās criminales & criminaliter motas cognosce-

re poterit, cũ iurisdictione sola uti specie distinctã à mero & mixto Imperio habeat, iuxta tradita in l. Imperiũ. ff. de iurisd. oĩum iud. & ideò in his q̃ sunt meri Imperij se ingerere non poterit d. l. Magistratus & l. inter cõuenientes. vbi hoc tenet Bar ff. ad muni. Prout ẽt concludit Albericus Gandinus in tract. malefi. sub rub. de aliquibus quæstionib. uariis, uersi. pone quæstionem de facto. & facit quod ponit Bar. in l. pen. ff. de calum.

Quæ simili mõ sunt intelligẽda, uidelicet ꝙ principaliter & ordinariè talia cognoscere nõ possit, secus incidẽter: putà si ciuili q̃õni incideret criminalis: ut si testis ĩ cã illa examinatus falsũ deposuisset: nã eo casu de falsitate idẽ ciuilis iudex cognosceret, & saltim extraordinariè falsariũ castigabit cũ illius aures ac maiestatẽ, & iurisdictionẽ suã offenderit & saltim tacite a l. ẽt similis potestas sibi in euẽtum hmõi concessa uideatur ut est tex. in l. nul-
49 lam ubi Bar. & scrib. C. de testib. & in l. si lis. C. ad l. Cornel. de fals. tenet idẽ Bar. in l. hoc iure §. aqua. ff. de acqua quotidiana, & æstiua. & Abb. in c. 1. colu. fi. de crim. fals. Spec. in tit. de teste § 1. colu. 10. uersic. sed qualiter, licet Bar. in l. diuus. la 2. ff. de fals. ẽt tali casu uoluerit ciuilem iudicem articulum huiusmodi criminalem debere ad superiorem remittere: q̃d forsan intellexit de iudice ciui-
50 li totaliter incõpetente, ut puta q̃n testis fuisset clericus & iudex secularis, super q̃d Doctores uarie senserunt: vt per Ang in tract. malefi. in uerbo falsario. uersi. quæro an quilibet iudex. fol. 66. post Anch consil. 173. circa primum dubium. & latius tres principales opiniones ponẽdo, ponit. Matth. de affl. dec. 230. fuit per relatorem ubi reperies an & qualiter clericus coram iudice seculari falsum disponens ab eodẽ iudice ciuili puniri possit: & q̃d indistinctè talis clericus sit ad ecclesiasticum remittẽdus, est cõis opinio: sed Feli. in c uerum. de foro comp. & Cap. in dec. 5. Neap. in fi. Qualiter autem puniendus sit, ponit Guid. Pap. q. 42 testis.
51 Et q̃d de iudice ciuilium & criminalium diximus, ex eadẽ ratione dicendum erit: si ex forma statuti, uel alias

afforent iudices ad certã speciẽ causarum . puta mercantilium, usurarũ, ędificiorum, dãni dati, uiduarum, pupillorum, Iudæorum, aut similium deputati: quia tales iudi-
52 ces ẽt ex tacita, siue expressa partium prorogatione, causas alterius speciei iurisdictionis audire & cognoscere non potuerunt, ex quo prorogatio duntaxat de causa ad causam eiusdem, nõ aũt diuersæ speciei : in qua is iudex nullam habeat iurisdictionẽ, fieri põt: cum nullius iurisdictionis ad aliquẽ sit impossibilis prorogatio: ut inquit Bal. in l. si quis ex consensu in fi. C de Episc. aud. & in l. testamenta omnia ubi tex. C. de testam. ponit Bart. in d. l. inter conuenientes . ad Municip. & idem Bald. in l. repetita. per illum text. C. de episco. & cler. & in l. 2. §. sed & si iudex. ff. de iud. firmat in terminis nostris Panor. in colum. 6. uersic. uenio ad sextam & ibi Felinus. colu. fin. uersic. potestas officialium loquens de huiusmodi iudicibus ad certam speciem causarum deputatis. in c. 1. & gl. de off. deleg. latè Marian. in c. significasti . ubi inquit se ita consuluisse. de for. comp. & per Feli. in c. cæterũ post prin. de iudi. Idem sentit Dec. in nota casu consuluendo. consi. 18. loquens de statuto limitatã iurisdictionem tribuente lib. 1. & decis. Neap. ut per Capic. dec. 209. in causa. col. fi. & Anch. cons. 201. pͥtermittendum, colu. 2. in fi. Ang. in consi. 6. nu. 2. Rom. consi. 132. ut retulit nu. 2. & facit doct. Bal. in l. fi. § ubi autẽ uers. item no. C. de cad. tol. & dec. Affl. quidam medicus. num. 41.

53 Et aduertendum fuerit, ꝙ qualitas causæ, tribuens iurisd. liquere & cõstare debebit iudici: quia id ꝙ est causa exercendæ iurisdictionis semper debet ipsi prætori constare alias non ualeret quod ageretur: per id quod ponit Bar. in l. multum. ff. de cond & demõst. & in l. si finita. §. Iul. ff. de dam. infect. & ponit Paris. in tract. de synd. in §. iudices puras. colum 3. uersicu. iudici semper sentit gl. in uersi. ac peremptoriè. in cap. sæpe de app. qualitas tamen huiusmodi quoad tribuẽdum iuris. exercitium, satis fuerit quod in libello deducatur, licet de eius ueritate dubitari possit. prout no. Ant. de But. in c. cęterum .

uersi.

uersi.uenio ad gl.de iud.quē se Mill. in uerb. iudex,cui uult procedere &c. Et ponit Lap. ille. 59. in Dei nomine. uersi. q̄ritur. & alleg.65.nunquid post princ.& Ang. d.cons.6.dictum statutum num.2.

Et si a principio ad impediendā iurisdictionem qualitas hmōi ex aduerso negata fuerit,saltim summariè probari debebit secūdum cōem opinionem doctorū de qua testatur Alex. cons. 1.col. 2.uers. p̄terea id quod &c. libr. 4.& idem attestatur Felin.in c.si clericus laycum. colu. 2. uers. 1. conclu. de foro compet. vbi ēt per Socy. & Aym. consi.196.& si abundè.col.2.in fi. Affl.dec. 297. pluries. non tamen sufficeret ad istud probandum iuramentum patris prout nec unus testis, secundum Inn.in c. super literis. de resc. & Bal. in l.præscriptione.col.9. uers. 4. quæro.C.si contra ius uel util.pu.

54 Poterit etiam in præmissis exemplum poni de causis ecclesiasticis uel spiritualibus, aut ab eis dependentibus: ut puta si ageretur de crimine hæresis, sacrilegii, usurarum,adulterii,simoniæ, periurii, uel de causa elect. postulationum,prouisionum,dignitatum,officiorum,canonicatuū,aut quarumuis rerum ecclesiasticarū, uel ad ecclesiam pertinētium,ut super decimus,matrimoniis, causis natalium,& aliis quibus in cle. dispendiosam . de iud. & per gl. in summa.11.q.1.& in cap.ex tenore.de for.compet.c.fi.in prin. iuncta gl. de iud. in 6.& per gl. in c. cùm sit generale.de foro comp.c. ut inquisitionis. §. prohibemus.de hæret.in 6 c.cum tu.de usur. c. fi. de foro comp. in 6.c.Nouit.in fi.de iud. glo. in c.1. de offi. ord. & in c. quanto.dum loquitur.de iure patronat. tanquam iuri ecclesiastico annexo.de iud.& c.de iure , extrà de iurepatr. cum sim.de quibus Spec.de comp. iudi. ade.col. 1.

Et iudex qui cognouerit fuisse iudex sęcularis & laycus, qui causas hmōi principaliter, neq; incidenter(sine Roma.Pontifices licentia)cognoscere potest. c. decernimus.c quanto.de iud.c. lator. c. causam quæ. qui fil. sint legiti c tuam de ord.cognitio.gl. in uerb. spirituali. in c.

55 iudex.de sent. excom.in 6. auth. causa & auth. statuimus

mus.C de epis. & cler. Anch.consi.28.in q.colu. 1. prout ... causis præmissis ponit Rom.in l. Titia.ff solu. matr. Alex.ad Bar.in l.omni nouatione. de sacrosf.eccle. 11. q. 1. per totam. Felin.in c.2.vbi ponit de causa periurij. de sponsf.de quo uide Guid.Pap.q.178. de periurio, ubi dici causam mixtã & idem Fel. in c. Causam. ubi loquitur de decimis.de prescrip. & in c. cum sit. vbi de causa usurarum.de for.comp cum sim.

Quæ procedunt, siue quod quæstiones huiusmodi ecclesiasticę fuerint reales,siue personales:quoniam de his Iudices sæculares indistincte non se intromittent.c.si diligenti.de for.comp.c.sæculares.eo.tit.in 6. tradunt Doctores in c.uno.de cleric.coniug.vbi Archi.lib.6 Doctores in c. qualiter & quando. de iud. & c. ecclesia sanctæ Mariæ vbi Fel. col. 8. de constitu. & Bal. in c. cum uenissent.de eo qui mitti. in possess. & Io. Fabr. in d. auth. statuimus. Et latius per Nicol. Boer. in deci. parla. 69 vbi asserit de iure ita communiter teneri sed in Regnis Franciæ in realibus non obseruari.

Siue ageretur petitorio, seu possessorio, puta pro consequenda re Ecclesiastica,uel spirituali.ut cle.uni.de causis pos.& prop. quoniam etiam possessorium rei spiritualis non sit spirituale:ut Bal.in l.si de proprietate.col.pen. uersi. quæro nunquid.C si a non comp. iud. & per gl in d.cle.dispendiosam.cum aliis,de quibus in dec. 1. Guid. Pap. tamen quæstio huiusmodi licet non sit mere spiritualis, dicitur tamen quasi spiritualis, & a spiritualibus dependens, idcirco fori ecclesiastici est,ut declarat Abb. in c. literas.de iur.cal. & Cassa.dec.4 num.2. ut lit. pendent.Io.milis.in uerb.spiritualis causa, sæpius tenuit Rota ut per Gomez. super reg.de anali.q.46 Eo maximè quod etiam simili cognitioni possessionis incidit(saltim ad colorandum) summaria cognitio petitorij & iuris agentis: ne detur uitiosus ingressus. vt c 1. de eo qui mittitur in possessio lib.6 & not.in c.in literis.& c. transmissa. de rest.spol. quæ cognitio non cadit in iudicem laycum : vt declarat. Petrus de Anch. post Bar. in d. cle. dispendio-

sam

sam. in 4. not. & Matt. de Afl. ect. decisio. 24. quidam clericus. in princi. Felin. post alios in cap. caeterum. in col. de iudic.

Quãuis si esset qõ non iuris sed alicuius facti ab omni spiritualitate abstracti, iudex de eo cognoscere posset, ẽt q̃ esset secularis: ut declarat Bart. ponendo exempla in l. omni nouatione. C de sacrosan. eccle. & ĩ l. quoties. ubi Bald. C. de iudic. & in d. l. Titia. ff. solut. mat. quos sequitur Feli. in c. quanto in fi. de iudic. & Card. in c. significauit. de testib. cum aliis, de quibus per Alex. consil 9. praestãtissimè lib 4. Afflict. decis. 219. in foro. col. fi. & his casibus possent procedere decis. Guid. Pap. la 1. 71. 85. & Afflict. d. decis 25. col. fi.

55 Et aduerte q̃ vbi spiritualis qõ incidit, seu emergit in causa ciuili corã saeculari iudice pẽdente ad effectum, ut processus iudicis secularis impediatur: uel si procedat, processus sit nullus: de introductione, ac litis spũalis corã spirituali iudice pẽdẽtia excipi debebit, ac ipsi iudici saeculari fides fieri, aliàs processus eiusdem secularis iudicis ualidus haberetur: ut declarat decis Neap. decisio. 30. fuit dubitatum, cum decis. seq. & d. Alex. in d. consil. 9. lib. 4 post Fed. de sen. q 126 in quaest. Praetereà antequam iudex spiritualis ad partis instantiam inhibebat iudici seculari ne procedat: debet coram eo alia pars citari, & causa praeiudicialis introduci, & inchoari: alioquin eius inhibitio non esset Canonica, secundũ cõem opin. Doctorum. de qua attestatur Alex. in consi. 91. visis. colu. 3. uersi nam ante, lib. 2. & melius consi. 9. praestantissimè. lib. 4 & de quo in consi. 82. lib. 5. autho. Nicelli. de concordatis, glos. concord. 52. in 8. fallen. vbi attestatur hanc esse communem, quamuis malè in praxi seruetur: & in praemissis uide Capi. in 7. decisio. Neapol. & Rot. 615. not. licet inhibitio. in antiq. & 826. not. dict. eod. lib. & Anch. consi 234. casus. colũ. 2. & consil. 236. cum simil. quae ponit Ias. in §. vbi decret. colum. 5. uer. 8. & fallit in de offic. proconf.

56 Insuper exẽplum poni posset de iudice ordinario, qui

causam ad se,& curiã suã legitimè nõ deuolutam, cognouit. puta qđ iudex Ecclesiasticus processisset in cã ciuili inter laycos suæ tẽporali iurisdictioni nõ suppositos, nulla præcedente culpa, seu negligẽtia in administrando iniustitiam iudicũ secularium, pp quã causarum huiusmodi cognitio ad forũ Ecclesiasticum duntaxat deuoluitur: ut ꝓbatur in c. ex suscepto. & c. ex tenore, in fi. de fo. compe. & c. significantibus de offi. deleg. c. causam quæ. &c. per uenerabilem ibi certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus. extra qui fil. sint legit. c. nouit. de iudic. est gl. magistralis in uerb. de iure. in c. fi. de excep. lib. 6. & d. c. ex suscepto.
57 Licet iudex Ecclesiasticus in similibus causis non ita incapax tẽporalibus iurisdictionis existat, prout layci in
58 capaces spiritualis existunt: cum Moyses utrunque gladiũ habuerit: ut inquit glo. 2. in fi. in d. c. Causam quæ. qui fil. sint leg. & ponit Anch. cõsi. 30. dubitari col. 1. Et ꝓptereà de causa ciuili, ex spirituali corã eo pẽdẽte, incidẽte, ut puta causa dotis a matrimonio, causa hæreditatis a natiuitate, ipse iudex ecclesiasticus ualdè cognoscet: vt per scribentes in c. de prudentia de dona. inter uir. & vxor. & in c. tuam de ord. cogn. & c. lato qui fil. sint leg.
59 Vel pone quod causa in qua iudicatũ existit, nõ fuerit deuoluta: puta si in causa feudali (domino feudi parato iustitiæ complementũ exhibere) ordinarius iudex processerit: nã quia ob domini feudi duntaxat negligentiã, cognitio talis causæ ad ordinarium deuoluitur: si ordinarius, nõ data negligẽtia domini, se intromiserit: ex quo ipsi dño priuatiuè ad ipsum ordinarium competit iurisdictio: sententia, & processus huiusmodi ex defectu potestatis regulariter non tenebuntur: vt in c. Cæterum. & ibi declarãt scrib. maximè Ant. Abb. Fel. & alii, de iud. & c. ex transmissa, & c. uerum de foro comp. c. significantib. de offi. dele. c. imperialẽ §. fi. & ibi glo. in uerb. duos de prohib. feu. alien. per fed. ponit Aegid. conclu. 46. exceptio. & facit. c. Significauit. cum ibi not. de offic. ord. & c prudentiam. §. sexta. de offi. deleg. iuncta gl. fi. in d.
c. ex

c.ex transmissa.de foro comp. [illegible]um ibi ponitur ꝙ cognitio a iudice delega. nõ deuoluit a[illegible] ordinariũ,uel econ[illegible] ab ordinario ad legatũ:nisi culpa aut negligẽtia pce[illegible]ti bus,& facit,ꝙ posuit Anch.cõs.345. in causa decreta.
60 Vel finge ꝙ Metropolitanus antequam sibi constaret de appellatione ad se ex causa probabili, & alias legitimè interposita, in causa subditorum suffraganei sui, & sic ad ipsius curiam non deuoluta,processisset: ut in c. 1. & c. ut litigantes.de offi.ord.lib.6.c.1. de offi. deleg. c. 1. de foro compet.c.Roman.§.cum autem uers. seq de ap. pella.& c. 1.de supp. neg.præl eo.lib 6.
61 Siue quod alius iudex ordinarius, ad quem ante diffinitiuam ab aliquo grauamine appellatũ fuerat,nõ cognito,neq; iustificato hmõi grauamine,in negotio principali(qđ ad ipsum in euentũ iustificati grauaminis & appellationis legitimè duntaxat deuoluitur) ꝓcesserit quo casu dr̃ procedere in negotio ad se non deuoluto.c.ut debitus, c cũ in Ecclesia.c.Cum sit.de app. quod facere minimè potuit,ẽt si partes,ꝙ omisso grauaminis articulo, ut in negotio principali,procedere.cõsentirẽt:quia hoc fie-
62 ri nõ põt præiudiciũ iurisdictionis ipsius iudicis a quo uidelicet qñ litigantes essent clerici:nã tunc ẽt consensus illorũ diocesani requiritur,ut in c. 1.in pri.de fo. cõp. in 6.& c.sign.extra eod.tit.& ponit Ro. sing. 738. tu[illegible] se[illegible]s &c. Et ita intellige.Boe.ĩ sua dec 257. ubi de hoc ponit.
Secus si litigãtes nõ fuissent clerici, sed tales ꝙ absq; alterius consensu iurisdictionẽ iudicis non sui prorogare potuissent,uel si iudex ad quem appellatũ extitit, talis foret,ꝙ ẽt à principio per uiam querelæ, ut putà legatus,adiri potuisset:ut in c. 1. de offic. lega. uel esset Papa,aut delegatus ipsius,cui commissa foret causa appellationis a grauamine una cum toto negotio principali:
63 quia respectu istorum superiorum iudicium non procedit dispositio.c.ut debitus, qui loquitur & intelligi debet de iudice ordinario tm̃,secundum cõem lecturam & opinionem de qua attestatur Franc. ibidem col. pen. & Fel in c.Causam quæ colu.7. in prin. de rescri. & Aegid.

conclu.419.Si auditori. c 1 ca fi. & pro declaratione uide Passig. in tit. de appel. deci. 11. appellatum.

64 Tales namque superiores iudices accedente partium consensu tacito,uel expresso,(articulo grauaminis omisso)in negocio principali procedere possunt. c. Cordi. de appella. in 6. firmat Aegid. conclusio. 48. processus, uel etiam accedente solum consensu illius partis, cuius principaliter interest reuocari grauamen, nam eo consentiẽte iudex poterit,eo misso, in causa procedere:vt per Rot. 798.decisio. Sciendum est. 716. Not. quòd in antiq. Et Aegid. concl. 37. vbi appellatur, & 129.quando.& 347. in causa mea Tullen.

65 Si uerò partes non cõsentirẽt,ẽt qđ causa grauaminis esset cõmissa una cum nego. princip. iudices hmõi non deberẽt neq; possent cognitionem articuli grauaminis omittere, & ad principale cõuolare negotiũ di. ca. Cordi.§. post hæc. ex quo cõmissiones cãrum hmõi, quoad principale negotium tacitam in se uidentur habere conditionẽ: videlicet quatenus repertum fuerit malè processum & bene appellatũ,tunc.n.ex mente ipsius cõmittentis cognitio negotii, principalis uidetur ẽt demandata,non alias,ut declarat idem Aegid. conclu. 419. Si auditori.cum seq.& Rot.decis. 237. ordinauerunt. in not. tenet Feli.in c. causam quæ,col.6.in fi. de rescri. & Doctores in d.c.ut debitus. Et hoc dummodo ex facie rescripti aliud non appareret,putà quod simul & semel sup articulo grauaminis & negotio principali procedi posset: vt sæpenumero in curia fieri contingit.

Potest insuper exemplum ponere, si aliquis ex Romanę curiæ iudicibus cognouisset. de causa ad ipsam Ro.cu.legitimè non deuoluta,neq; in ea de iuris necessitate tractanda. Pro cuius intelligentia : quia articulus in dicta curia est satis frequens,& necessarius, & parũ(quatenus uiderim)à doctoribus declaratus, dicas primo po-

66 nẽdo regulam, ꝙ causę de partibus, in quibus extitit appellatum ad Papam,non dicuntur ad curiam deuolutæ, neque in ea necessariò tractandæ, sed in partibus cõ-

mit-

mittēdæ sunt, prout regulā hanc ponit Franc. in c. sæpe col.9. uer. 2. quæritur. & idem sentit in c. Nicolao. de appel. & uī probari in eisdem iuribus, & c. interposita, de appel. & c. Cordi. § post hæc dum dicitur quod appellatio, cui fuit à iudice delatum, uel quę a parte comprobata fuit, deuoluitur, & in curia cognoscenda est: ergo si non fuerit delatū per iudicē, uel partem, non deuoluitur, sed sufficit literas impetrare super illius cōmisione: ut d. c. interposita. §. 2. & eādē regulā uidetur sentire Rot. dec. 38. fuit dubitatū. in addi. in no. & decis. 3. sub ti. de rescr. in antiq. Bissignet. Nam ut quis de proprio domicilio ad alienā & multoties longinquā ciuitatē trahatur, onerosum, damnosum, iniquū, & captiosum sæpenumero esse cōsueuit, arg. l. si qs. ff. quēad. test. ape. l. si qū. C. de testi. ponit Io. And. in verb. & seq. in Spec. de offic. om. iudic. §. fi. col. 3. in fi. addi. & ex hoc deuolutio exhorbitans & odiosa cōnsueuit reputari; ut inquit Ioan. Mo. in reg. in generali. de regu. iur. in 6. quem refert & sequitur Rot. decis. 385. si appelletur in fin. in no.

67 Regula tñ ista limitatur non procedere, primò in causis maioribus: de quibus in c. quod translationem de off. leg. & in causis beneficialibus, ac spiritualibus, quæ de sui natura in Ro. cu. tractandæ sunt: in quibus siue appelletur in partibus, siue a principio causæ huiusmodi inchoentur in curia, dñr bene deuolutæ, & ad partes non sunt ullo modo remittēdæ ut probatur. in c quāuis. & c. 1. c cupiētes. de elect. in 6. cle. cām. eo. ti. c. ut debitus. in fi. de appel. gl. in c. 1. in uerb. deuoluta. de supplend. negli. præla. lib. 6. hanc limitationē ponit Rot. d. decis. 38. in addit. Franc. & alii. in d. c. sæpe. & c. Nicolao & quod appellatio a grauamine in similibus causis in partibus ad curiam interposita legitime intimata totum negotium deuoluat, est decisio. domino. 139. in causa beneficiali, & 267. si possessor. circa medium, & facit decis. 159 quintò appelletur. & 137. appellatus. & 134. fuit in not. & Aegid. 520. concl. & 619. Si in causa. ac decisio. 737. in antiq. quæ incipit. Not. quod necessarium est in causa

prophana pronunciari cām esse deuolutam secus in cā spi-
ritu.ali:quæ decisio in materia nostra est satis notanda.

68 Secundo limitatur regula non procedere in causis clericorum,& aliarū ecclesiasticarum personarum; quia tales per uia appellationis ad Papam cum negotio principali & accessorii de facili, & quasi naturaliter deuoluuntur:ut uidetur tex.in c.dilectis filiis.circa fi.ibi, ex parte Decani,cui ēt officiali detulerat, non , solum principale negotinm:sed accessoria etiam ad nostrum deferebatur examen:& non loquitur de causa beneficiali, extra de appel. Et forsan idem dici posset de laycis temporali ditioni Ecclesiæ suppositis:qm̄ illorum causæ directo spectāt ad Papam.c. ueniens de iureiur.c.si duobus in fin. de appel.cum aliis de quibus per gl.in c.fi. in uerbo de iure. in prin.de exceptio lib.6. Et pro hac differentia inter causas beneficiales & prophanas, & personas Ecclesiasticas & sæculares uidetur facere tex.in c. per uenerabilē : ibi, uerum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus extra qui filii sint legi.& d.decisio.737.in antiq.

69 Tertio limitatur regula nō procedere qn̄ appellatum fuit à grauamine:& cōmissa causa in curia, constitit legitimè appellatum,quia tunc cognitio totius principalis negotiis censetur deuoluta, & in curia tractanda est, per dictum c. ut debitus. Imo etiam ꝙ pronunciaretur malè appellatū, nihilominus causa hmōi quoad ipsum principale negotiū in curia remanet:quia pp appositionē manus Papæ,& ex antiquo ipsius curiæ stylo,cā semel in ea cōmissa,non exit,nec ulterius ad partes remittitur:

70 ut inquit Rot. decis. 11. fuit dubitatū. uersi. & iō stylus curiæ.& melius 321 si adpellatus.& 38. in addi. in not. & 387.not.utrum si fuerit.in fi. in antiq. & tenet Bal. in l.si ut proponis.col.pe. C.quom. & quan. iudi. & Fel. in c.quoniā Abb. in fi. de offi. deleg. Abb. in d. c. Nicolao. Dec.consi.699.accepi nu 13. & propterea licet appellatio desereretur,nihilominus negotium semel deuolutum non tollitur,neque reuocatur per desertionem Rot. 114.

maior

maior pars.in not.& Aegid. co̅clu. 520. conclu. quamuis ad effectum ut auditor appel. tione deserta in negotio principali cognoscere posset, foret necessaria specialis commissio secundum Rot. decis. & v.604. in antiq. dic q' si appellatio &c. & d. decis. 114.in not. & uide Gome.q 54.nu.5.super reg.de trien.possess.

71 Et hic stylus, cās semel cōmissas ad partes nō remittendi, ēt in aduentū non iustificati grauaminis, potissimè in sacro palatio inter dominos uiget qui nunquam causas aliunde sibi cōmissas, extra Rotā remittunt: ēt si iudex primus fuisset Cardinalis, secundū Aegidium cōcl. 129. quādo & ratio ꝓm ipsum: quia nō reperitur locus in mūdo ecclesiasticus, in quo causæ ita bene, & celeriter terminantur ut experiētia docet (pp copiā peritorum, ac disertissimū cās audiendi cōsultādi, & dicēdi modū, qui ibi hr̄:ut ponit idē cōclu. 37. ubi appellat. & tenet Rota qui ēt de hmōi stylo attestatur. 612. dic quod ubi, in antiq In ter se tn̄, ac unus alteri domini præfati causas remittunt; ut decis. 138 Si appel.in not.& habetur in extraua. Innouii quæ in eodē palatio urget. q̄ incipit. Innocen.&c.

Et præmissa qđ causæ semel ad curiā deuolutæ nō remittantur. intellige si modo ex aliqua rōnabili causa, ipsi Papę aliter uisum non fuerit, putà q causa, modici momenti foret, seu pauperū, uel miserabiliū personarū, quæ expēsas quæ fiūt in curia, pati non possent: nā his natura mouetur ad miserendum, ut inquit Io. And. in c significationibus.de offic.deleg.& facit tex. in c. 1. in fin extra de postula. quos in terminis nostris adducit Stafil. de literis grat.& iusti.fol. 192.uer.regulariter non cōmittuntur, ob similes igitur rationes, consueuerunt multoties remittisut per Rot. 387.not. utrum si fuerit in antiq. & quia est in potestate superioris appellationem ad se interpositam, & iudicis delationem admittere, uel respuere.c.Cum appellationibus.de appel.in 6.

72 Quarto limitatur regula, si appellatio à grauamine, uel alias quomodocunque ad Papam interposita, fuisset a iudice acceptata: quia tunc per delationem seu accepta-

tionem huiusmodi, omnis cognitio transfunditur in Papam. & iudici taliter deferenti non est ulterius remittenda .c.Cum appellationibus de appella. in 6. Licet Specu in.tit.de appellatio. §. qualiter. uer. porro super hoc uariauerit & illud tenet Rot.decis. 16.utrum cum appellatur.in tit. de appella. an illis de Bisignet. & decis. 21. eo.ti.& 363 ex hoc insurrexit,in no.& sufficit quod unus ex pluribus iudicibus deferat, ad effectum & illam deuoluendi:ut tenet Rot. decis. 9. de appel. in illis Bisig. & 569.utrum si à grauamine.in antiq.

73 Idem erit, si appellatio huiusmodi, à parte appellata cõprobata, seu acceptata fuerit: nã propter talẽ mutuum cõsensum, absque dubio causa deuoluitur: quia potuissent, si uoluissent, partes etiã absque appellatione, recedere à primo iudice, & Papam adire: ut in terminis inquit Bisignet.dec.18.a grauamine, & deci. 21. à subexecutore.de appel. Et sufficiet quoad deuoluendũ nõ solũ expressus, sed ẽt tacitus partis appellatæ consensus, etiã ex post (puta appellationem ipsam prosequendo, uel ad illam prosequendam procuratorem simpliciter constituendo) præstitus, secundum Rot.decisio. 243. dic ꝙ in causa profana.in antiq & Aegid.236.in causa.

74 Et qñ pars appellata appellationi defert, potest appellantem interpellare, ut cum iuribus suis coram iudice ad quem cõpareat iuxta terminos. c. Cordi. §. posthæc, quo casu ipsi appellãti ꝓ iuribus extrahẽdis, nõ erit ulterior dilatio dãda, sm Rot.dec. 204. Appellatus, in not.

75 Et istis casibus nõ refert, neque attẽditur an appellatio fuerit legitima, seu ualidẽ interposita, uel ne: qa cã nõ in uim appellationis, sed delationis iudicis, aut consensus partiũ, deuoluitur: ut inquit Rot dec 54.a grauamine. & 635.dic quod si.in antiquis. Aegid. 729. in cã profana. & Rot. 385. si appelletur &c. in no. idcirco ẽt ꝙ de aliqua appellatione interposita non cõstaret: si tamen partes nõ contradicerent, processus ualeret: ut per Aegid. cõcl. 48. Secus si partes non cõsentirẽt: quia licet fuisset cõmissa causa appellationis: tñ si de appellatione non

con-

cōstaret iudex cognoscere; neq; pnunciare; nisi se nō iudicē esse, posset: ut per eodē Aegid. concl. 21. Sciēdum & concl. 28. & concl. c. Cōmissio & facit dec. 6. in antiq. dū modo in rescripto nō adesset clausula illa solida uidelicet necnō qua & quas; q̄a stante hmōi uel simili clausula negotiū principale importante ē qd non constaret de appellatione ex stilo talis cōmissio sustinētur ut asseri d. Gomez. super re. de Infir resig. q. 34. nu. 4. secus aūt si tales clausulæ nō adessent seu alias negotiū prīcipale nō foret cōmissum: q̄a iudex appellationis nō pōt (si prius sibi de appellatione ex cā pbabili ad se interposita non cōstiterit) pcedere c. Romana. ubi gl. in uerb psumant; & c. non
76 solum. §. Illa uerò de app. in 6. & Rot. 291. Nōbis audito. ī antiq. & dec. 11. fuit dubitatū in prin. in no Aegi. concl. 117. Si appelletur. ūde cōueniet q̄ de appellatione hmōi saltim per cōfessionē ipsius appellati (puta q̄ petijsset cā eiusdē appellationis alicui cōmittit) appareat: qa quoad deuoluendū, cōfessio talis sufficeret, ſm Aegi. cōcl 684. Quāquam. licet quoad attentata reuocāda, nō sufficeret, sed appellatio magis concludēter probanda esset: ut per Rot. dec. 190. quoad in nouis.
77 Quīto limitabitur regula nō procedere, si a snīa diffinitiua fuerit ad Papā appellatum, cū isto casu si iudex non defert, deferāt Iura. l. qm̄ iudices C. de ap. l. si cuius ff. de ap. recip. §. nostros. in auth. de iud. Nā ob eius reuerentiā deferendū erat. c. ueniēs. de iureiur. ēt si interponeretur a laicis eidē domino Papæ temporaliter nō subiectis. c. ſi duobus. in fin. de app. Imo iudex non deferens puniri debet c. de priore. eo. tit. Et pmissa ponuntur per Rot. dec. 366. si appelletur à diffi. in no. & 605. dic q̄ si appellatū. in antiq. & dec 8. de app. per Cass. Quod aūt appellatio ista deuoluat, uī tex. & ibi gl. fi. in fi. c. ueniens de renū. quia illa termini pfixio, de qua in eo textu, non operatur causæ deuolutionem, ſm cōem scribentium opin. de qua attestantur Abb. & Fran. col. 2. in fi. in c. Nicolao. de app. & de quo ponit Rot. deci. 38. in ad. in no. & decis. 243. nota quod in causa profana. & 537. Vtrum, in antiq.

Licet

Licet huiusmodi termini præfixio habeat uim peremptorij, scilicet illo ela[illegible] ut posit contra absentem per audientiam procedi, iuxta c. sæpe: & d. c. ueniens. siue fuerit a iure, siue ab homine præfixus: quia hoc indistinctè operatur. c. statuimus. & c. statuentes. de elec. in 6 & ita intellige dictas dec.

79 Appellatio igitur a diffinitiua naturaliter suspendit, & deuoluit, quia hoc est suum proprium: ut per Bar. in l. si expresim col. pen. in 4. q. ff. de appel. etiam quod appel. à sententia ipso iure nulla. quia appel. nihilominus. effect. suos uidelicet deuolutionis, suspensionis. & citationis operabitur: ut magistraliter declarat Rot. 361. fuit dubitatum. Inno. & non tantum prin. negotium, uerum etiam & reliqua illius accessoria deuoluit. c. solicitudinem. c. dilectus. & c. dilecti. de ap. Ro. dec. 763. ex hoc insurrexit in fi. in no. Hoc etiam casu optime procedit illud quod iudex in dubio pronunciare debet, quòd appellatio causam deuoluat: ut uoluit Spec. in tit. de ap. §. nũc. dicamus. uersi. circa hoc. in fi. & Io. And. in d. c. ut debitus: & Bal. in l. de statu. ff. de test. & l properaudam. § fi. autem reus. C. de iud. quos refert & seq. Alex. consi. 106. uiso themate. in fi. lib 3.

81 Sexto limitabitur regula nón habere locum in causis in Rom. curia ex speciali mandato Papæ commisis: cum isto casu de deuolutione minus sit dubitandum, & nunquid causa sit in curia tractanda, postquam de speciali mandato Papę constat: quia huiusmodi specialis commissio satis deuoluit, ut tenent Dñi dec. 169. Si uigore. in no. & Aegid. cõcl. 576. si impetrauit. & facit dec. 638. Si aliqua causa. in antiq. neque refert ꝙ citatus tunc cõstiterit procuratorẽ ad causam huiusmodi simpliciter, uel

82 limitatè, uidelicet quatenus causa fuerit ad Rom. cur. legitimè deuoluta: quoniam limitatio huiusmodi per cõmissionem de speciali mandato factam, uerificatur: & ꝓcurator defendere tenetur, ut dictis decisionibus, & clarius dec. 678 Sciendum est ꝙ, & 680. dic ꝙ si aliqua causa. in fi. & facit alia dec. 638. si aliqua causa. in prin. in antiq.

antiq. & dec. 19. fuit dubitatum. in no. & Cassad. deci. 2.
83 in fi. de procur. Et Papa, si causæ sunt beneficiales ... de maioribus, aut reseruatis, siue causa profana ardua, & magni momenti, maxime inter personas Ecclesiasticas, seu laicos iurisdictionis suæ temporali subiectos, præser tim cum alia pars se non sperare iustitiæ complementum consequi posse in partibus, iurat indistincte in curia committere consueuit pro quo facit. c. statutum. uersi. uel saltim. de rescr. lib. 6. c. ut circa. de elect. eo. li. ponunt. Imo. Abb. & Fran. in c. Nico. col. pen. uersi. ad unum tñ aduerte. de appel. & dec. dominorum. 42. si impetratur in no. & 69. nota ꝙ ubi quis impetrat. in antiq.
84 Septimo (& ultimo pro nūc) regula limitatur, si litigatores fuerunt in Rom. curia præsentes: quia tunc altero ex ipsis litem mouente, dubitandum non est quin causa sit in Rom. curia tractanda: quia præsentia partium istud uidelicet ut causa coram alio non pendens, dicatur esse in cura operatur: nec dubitatur de deuolutione: cum Romana sit omnium communis patria l. Rom. ff. ad muni. Ita concl. Rot. dec. 19 & deci. 21. sub tit. de appe. in illis de Bisfig & facit gl. in c. 1. in uerb. respondere, in fi. de appel. lib. 6. Idcirco quotidie uidemus Papam causas actorum, siue reorum, etiam secularium, in curia præsentium iudicibus eiusdem curiæ indistincte committere: nec talibus competit ius reuocandi domum ut per Host. in c. fi. extra, de for. compe. quem ad propositum adducit, & sequitur Rot. dec. 596. dominus Vrbanus; & dec. 829. nota ꝙ si illi qui sunt in curia. in Ant. Et not. ꝙ ubi cau
85 sa propter præsentiam partium in curia committitur, si antequam pars citetur recesserit, non per hoc sequitur ꝙ causa in cur. debeat remanere: quia tempus obtētæ commissionis inspici non debet; sed apprehensio personæ: ut formaliter inquit Rot. decis. 382. Nota quòd ubi causa. eod. lib.
86 Ad præmissa erit etiam aduertendum: quia appellatio non deuoluit nisi id quod in iudicio deductum pendere reperitur. Vnde pone ꝙ in partibus (suspenso petitorio)
in

in cã possessorii ad curiã appelletur, & causa appellatio- ... mõi in eadẽ curia cõmittatur: si talis iudex (nõ termina o aliter possessorio) super petitorio pronunciaret snia sua nõ ualeret, ex quo petitorium, super quo pronunciauit; nõ erat deuolutum. ita conclusit Rot. ut dec. 2. sub tit. de caus. pos. & propr. ĩ anti. de Bisfig. & dec. 131. Intẽtatio, in no. & dec. 436. notã acto. in antiq. licet si cognouisset & prius terminasset possessorium, idem iudex postea: ẽt super petitorio cognoscere posset qa in talem euẽtum (ne cõtinentiæ cã diuidatur) ẽt petitorium censeretur deuolutum: ut declarat. Rot. dec. 102. nota ꝙ ubi in antiq. & facit dec. 6. eo. lib.

88 Et (prout diximus) qñ appellatur ad Papã, siue appellatio sit iudicialis, siue extraiudiciales, seu a grauamine, seu a diffinitiua, siue bona, siue mala: nolente appellato, cã deuoluitur, nõ in uim appellationis: sed uim cõsensus & appellans in termino hoĩs (si fuerit sibi pfixus) siue iuris tenetur coram iudice, quẽ appellat cõparere: alias termino elapso, facta fide de appellatione hmõi coram iudice ad quem contra appellantem tãquam peremptoriè citatum, ad instantiam ipsius appellati per audientiam contradictarum in Rom. curia procedi consueuit: ut est decisio dominorum. 361. fuit dubitatum. & melius. 343. si committatur. in no. ẽt ꝙ talis appellatio non fuisset ipsi appellato per appellantem intimata: quia quoad ipsum appellantem causa est deuoluta: ut declarat Rot. 768. Sciendum est ꝙ si. in antiq. & Falso. caus. 3. dub. 22. incip. quintum dubium. Aegid. conclu. 236. in causa. & dec 402. si actor. in no. Appellatus etiam si uoluerit habita noticia appellationis, ad curiam poterit accedere, & exhibito instrumẽto appellationis, obtinere causam huiusmodi ad partes remitti: uel absque alia citatione in uim talis appellationis cõtra appellantem, per audientiã procedere: ut d. dec. 343. & dec. 38. fuit dubitatum. & 69. actore. ubi datur modus procedendi. in no & facit id quod ponit Aegid. conclu. 25. licet. 3 uide dec. 424. in no. Vel si reperiretur causa appellationis hmõi in cur. com-

commissa ēt ꝙ commissio fuisset per falsum procuratorē appellantis nomine impetrata, hoc per eundem ap... tem modo aliquo ratificata: eandem tamen causam tali commissam idem appellatus prosequi poterit: ut tenet Ro^r.dec.430. fuit dubitatum.in no. & ponit Foa. Mil. in uersi. citari potest.

Intellige tñ dummodo appellatus,intra annū a die ap pellationis interpositæ, ad Ro. cu. accederet, & causam talis appellationis ꝓsequi uellet, ſm Rot. decisio. 487. si appellatus.uel secundum Aegid.quandocunq; poterit, ut concl.560. conclusio quòd sit à causa.

Intellige etiam quando appellationi hmōi puta iudiciali fuisset per iudicē delatum:alias si nec à parte, nec a iudice fuisset acceptata,non uideretur causa hmōi ad curiam delata,sed si appellans uellet causam in partibus cōmitti,etiam inuito ipso appellato,hoc facere posset per c.interposita.§.1.de appel.uides ergo qualiter respectu ipsius appellantis causa dicitur deuoluta: & contra eū per euidentiam procedi possit.

39 Quod uerò ad ipsam partem appellatam, ut causa deuoluatur, & contra ipsam non comparentem per audiētiam contradictarum procedi possit: qñ appellatio non fuit ab ipso iudice,neque a parte approbata,requiritur ꝙ formiter appelletur,idest scriptis,intra decem dies ad iudicem competentem,expressa causa probabili, ac etiam quod apostoli petātur: & ipsi parti appellatio huiusmodi legitime intimetur:ut in c. Cordi.in prin,iuncto c. concertationi,& c.Roma.in prin. cum sequē.de appell. in 6. c.dilecti filii,eo.tit.clem. causam de elect. Alias quantūcunque ad Papam fuisset interposita, nō deuolueret, nec alium iuris effectum operaretur. c. quamuis.& c. cupientes vbi gl.in uerb.appellatio.de elect.in 6.& c. in primo, in uerb. deuoluta. de suppl. negl.præl. eo.li.tenent domini dec.385.si appelletur. & 412. si appelletur manifeste friuole. in no. & uide Aret. consi.75.diligenter, colu. 4. uersi si ergo,&c.

Et si appellatio(ut dixi)fuerit legitima,debet ēt legitime

me imitari; videlicet ꝙ appellatio quæ intimatur sit in ..lica forma, id est talis, ut ei possit uerisimiliter credi, & probabiliter adhiberi fides: ut per Rot. dec. 168. Si in causa, in no. & tex. in d. cle. Causam. & si pars appellans fuerit procurator, quod fiat fides de mandato, secundum Aegi. conclu. 58. cum seq. & 237. licet si procurator huiusmodi non appellasset; sed solum uti procurator appellationem intimasset, fidem de mandato suo facere non teneretur secundum eundem Aegid. 581. licet. & Fastol. caus. 15. dubio 35. in fi. & Rot. 228. uoluerunt. in no Itē si appellatus, seu procurator illius haberi non poterit: ꝙ huiusmodi intimatio fiat in Ecclesia. s. parochiali & curata de qua agitur, non autem in beneficio simplici, & non curato: ex quo in eo residere quis non tenetur: ut per Rot. decis. 369. & decis. 82. in causa beneficiali, & 228 vbi aditio, in no.

90 Item si appellatio in Rom. curia repræsentari debebit, si sumus in causa graui, ut puta Episcopatuum, monasteriorum, aut similium dignitatum: ad hoc ut causa ad curiam dicatur deuoluta in ualuis palatii domini nostri Papę coram notario & testibus intimari, & repræsentari debebit; in reliquis uerò causis satisfuerit ꝙ repræsentetur in audienda cōtradictarum; uel si appellatio fuerit in eadem curia interposita, repræsentabitur Cancellaria Apostolica, uel eius regenti & officialibus: ut magistraliter docet Rot. 690. dic ꝙ do. Petrus in antiq; alias appellatio nō afficeret: vt dec. 4 & decis. 768. sciendum est, eo. lib. & vide Bisig. in tit. de appel. dec. 17. nunquid.

91 Sed si appellatio legitima, & legitime intimata, uel saltem a iudice, aut ab ipsa parte comprobata extiterit, si pars appellata non comparet contra ipsum tanquam cōtumacem per audientiam contradictarum procedi posset, per tex. in c. ueniens vbi gl. & scri. de renun. & in c. sępe. & c. cord. in uersi. si de ap. in 6. & c. 1. & c. cupientes. de elect ponit Rot. dec. 132. Appellans in no. Et si ante appellationem, in negotio principali lis fuerit contestata, poterit ad absolutionem, uel condemnationem ēt in ipso

ipso negotio principali procedi, lite ulterius non contestata.c.per tuas.de ap. Rot.dec. 8. in no. & dec. 20 8. ꝙ seruat audientia.& 144. in antiq.

Vel si lis non foret contestata,& natura causæ litiscōtestationem exposcat, procederetur ad absolutionem ab impetitis,ac expensarum cōdemnationem:ut in c. Nicolao.de app. & declarat Rot.dec. 37. fuit dubitatū ubi ad ditio in not. & uide in c.interposita.§. extrà eo.tit.

92 Et nota ꝙ interposita appellatione ad Papam,sit interim antequam repræsentetur;moriatur:causa nihilominus ad eius successorem deuoluitur, ita concludit Rot. dec. 374.vtrum appellatio,in antiq. & Bissign. conclu. 13. de de app. & partes,ēt sede sic uacante, cōparere tenentur. aliàs contumaces reputari possent: vt uidet text. in cle. ne Rom. in fi. de elect. cum ibi no.

93 Posses insuper de iurisdictione ratione causæ limitata,exemplū ponere;ut putà quòd iudex in causa propria iudicasset; & intellige causam propriam cuius commodum,& incommodum ad ipsum principaliter spectaret iuxta tex.in l.1.§.propriam.ff. quan.app. sit Canonizata, in §.biduū uersi.propriam.2.q.6. Ex quo enim quis naturaliter sibi ipsi imperare,nec prohibere potest,ac inter

94 iudicantem,& eum qui iudicatur differētia constitui debet: propterea sententia in propria causa dicta inualida consueuit reputari,per l.pen.ff.de arbit. iuncto tex. in l. fi.(vbi non potest quis se iudicem deputare.) ff. de offi. præt. & arg. in c.fi.da inst.cum alijs de quibus per Anch. consi.154. quia primo.col.1.

Et quia iniquum foret aliquem suæ rei iudicem fieri. l.Iulianus.ff.de iud.l.1.§.1.ff.quor.legat.cap.1. & 2.4.q. 4. cum aliis de quibus per Alex.consi.11.iuxta prin.col. 3.uersi. Respondeo r.li.1. Vnde generaliter prohibitum fuit,ne quis in sua causa ius dicat: vt in C. ne quis in sua &c.quæ uerba cum negatiua sint, & negatiuè concepta resistunt actui,& tollunt omnem potentiam: vt per gl. in l.1.in gl. magna,in fi.C. ne fidem dotis dent. quam singularem uocat Alex.in l. Si constante.§.quoties,col.3. ff.

solu.

solu. matr. & propterea sententia ab huiusmodi iudice omni iurisdictione, & potestate carent prolata, erit nulla & executioni non demandabitur l. sed & si seruum. §. sed & si quis iudex.ff.de arb. & tenuit Ant. de But. in c.dilecti de app.& Host. in summa. de iud §.q̃ sint. uers. in causa propria & Abb. in c. cum uenissent. vbi etiam ponit quid in non recognoscēte superiorē : uel quid de causa Ecclesię suæ. de iudi. & in c. Cum delicta. nume. 19.de confir. util. uel inutil. & in cap. ex parte ubi do. de uerb. sign.& Bal. in d.l.vnic. ne quis in sua causa iud. & Alexan.consil. 1.col.3.lib.3.& dec. Neap. ut Cap. dec. 124.in cau.do.in prin.

Contrarium tamen, uidelicet ꝙ sententia in causa propria lata si non opponitur teneat, uidetur sensisset Albe. Fulgo.Pau de Cast. & Alex. in l.q iurisd.ff. de iuris. om. & Feli.in c. causam quę,in 7.fallen. de offi. de leg. ponderantes illud uerbum non debet, positum in d. l.qui iuris. quod plerunque importat honestatem & non necessitatem iuxta tex. iuncta gl.fi.& ibi d. Abb. in fin. extra de spons.impub.in cit. quasi ꝙ iudex non debeat ex honestate, non autem ex necessitate: nam si quid fit, quod fieri non debeat ipso tamen iure tenet, secundum Fede.in consil. 223. factum tale, dum uoluit quòd si Guardianus fratrum minorum executor testamentarius deputatus, acceptet, & exequatur, ualeat executio. licet acceptare ex honestate non debuisset: quoniam in tali casu non procedit regula.l.non dubium. C. de legib.& pro quo allegant.no.per Ioan.An. in c. Sicuti. necle.uel mona.& Federicū sequutus est Rom. consil. 419. omnipotentis &c.quoad primum & Felin.in c. decernimus,in 1.col.de iud. quamuis Bal. uideatur contrarium sensisse,in consi 313.alias 293. in 5. parte uolens ꝙ sententia arbitramentalis lata a fratre minorum,qui non potest in arbitrium eligi propter Cle.exiui de paradiso. ipsos secularibus negotiis implicari prohibentem, non teneat:quod etiam uidetur sentire Alex.cōsi. 57.colu. pen. lib.2.Ang.in consi. 272. primus. col. pen. & uerius quidam

dem uidetur, sniam in propria causa dictam non tenere ob legis resistētiam per iura & rationes primo adduct.

97 Sed si diceretur in causa suorū, ex quo non militat in omnibus eadē rōnes, nec ita enixè a lege prohibitū reperitur, ac imputādū sit parti quæ de hoc opponere non curauit, ipso iure tenebit p tex. in l. quinetiam. ff. de arb. & l. in priuat. s ff. de iud. & in hoc procedant iura secundū opin. Nūquid autem sententiam dicere quis possit in causa sui familiaris, uide Feli. in c. cū causam quæ colu. 1. ubi ponit pro regula quod nō, quàm octo modis limitat extra de offic. deleg. & Rom. consi. 68. uisis.

Quilibet tñ pōt aliq̃ dñam ex cōuētionē, seu alias sibi ipsi remissa declarare. l. si libertus. ff. de ope. libr. l. si lege in prin. ff. locat. cū aliis latissimè positis p Alex. cons. 47. circa prin. col. 2. lib. 1. & cōsi. 37. uiso col. pen lib. 2. & est cōis opin. ut p eūdē Alex. cōs. 67. uiso 2. col. uer. faciunt not lib. 2. & Fel. in c. si diligēti. col. 3. uer. alius casus, de for. cōp. Si tñ q̃s nō posset aliter ius suū cōsequi, eo casu liceret sibi ipsi ius dicere. arg. l. ait prot. §. si creditor, ff. de his q̃ in fraud. cred. & c. 1. 24 q. 2. tenet gl. in c. ius naturale dist. 1. ponit Alex. cons. 135. circa princ. col. 2. uer. pro hoc lib. 1. Dec. consi 400. uiso. col. 2 in fi. lib. 3.

Reliquos casus in quibus licet sibi ius dicere, uide in Spec. in ti. aduoc. § 1. uer. q vult ꝓpria auth. & Bal. in c. 1. § 1. de pac. Constan. & Doct. in l. extrat. fi. qd met. cau.

98 Siue ponas exēplū de iurisdictione rōne cāsuum limitata: si iudex ordinarius, ī aliqua ex causis specialiter sedis apostolicæ in signū supremæ dignitatis reseruatis, iudicasset, q̃ plures sunt: ut notant p ordinē in summa. Host. in ti. de off. leg. §. qd pertinet. col. 2. & gl. in cap. 1. in uer. pertineat de translatio. Epis. & in c. sicut uenire de exces. lib. prael gl. magistralis in c. qd trāslationē, de off leg. Bal. in l. 1. C. de iur. aureo. annul. & in l. scripta. C. de precib. Imp. off latissimè Spec. in ti. de off leg. §. nunc ostendendū in prin. cū seq. col. Nā cū tales sint iurisdictioni Pa-

99 pæ specialiter a iure reseruatæ: alius præter ipsum, sine eius licētia se intromittere nō dēt. Et si secus facit, ex de

N fectu

fectu ſuæ poteſtatis inutile eſt: ut tenet Hoſt. in ſumma, in tit. de ſen. §. quis debeat uer. ratione rei. & glo. in uerb. leg. 1. de offic. leg. Prout nec ualeret ſtatutum, ſiue pactum ſuper principi reſeruatis: ut inquit Bar. quē cæteri ſequuntur in l. omnes populi, in 3. q 4. quæſtionis principalis, in fi. de iuſti. & iu. cū ibi adduct. Minus ēt in cauſis hmōi principi reſeruatis partium prorogatio aliquid operatur: ut docet Bal. in d. l. 1. C. de iur. aur. annul. & tenuit Ant. de But. in c. per uenerabilem. colum. 4 uerſi. 2. actus legitimati, & ibid. Abb. colu. 3. & 6. extra qui fil. ſint legit. & idē Anto. in c. P. & G colu. pen. de off. deleg. prout refert & ſequitur Dec. conſi. 557. accuratè. colu. fi. num. 12. lib. 4. cum ſimi.

In p̄miſſis itaq;, & cōpluribus aliis ſimilibus contingere poterit, ꝙ poteſtas ipſius iudicis ordinarii rōne cauſarū limitetur; & ſi de illis cognouerit, aut ſnīam dixerit quod ſit nullius roboris & momenti: ut audiuiſti &c.

100 Ratione autem ipſorum litigatorum ordinaria iuriſdictio erit incōpetens: puta ſi iudex contra perſonam alterius territorii, uel prouinciæ ſnīam tuliſſet, ex quo præſes prouinciæ in homines prouinciæ ſuæ tm̄ imperium habet, non in extraneos. l. præſes prouinciæ. ff. de offic. præſid. l qui neque. C. qui dare tut. poſ. l. 2. C. de offic. præfect urb. ponit Anch. conſi. 259. ex uerbis. colu. 1. in prin. Are. conſi. 134. clariſſime. cum conſi. ſeq. dummodo tales, rōne contractus, uel quaſi, ſeu delicti, uel quaſi aut rei, ſeu poſſeſſionis de qua ageretur, ipſius forū ſortiti nō fuerint: uel per pactū, aut ſubmiſſionē, uel alias tacite, uel expreſsè in iuriſdictionē ſuā cōſenſiſſet, iuxta no. in l. hęres abſens. vbi gl. in uerb. debebit. enumerans modos forū ſortiendi. ff. de iud. & tex. cū gl. & ſcrib. in c. fi. de foro comp. Rot. deci. 464. ſi quæritur, in not. latiſſimè p Spec. in tit. de compe. iud. adi §. 1. & dicemus infra.

101 Vel cū eſſet iudex ſecularis inter clericos, cōtra quos nulla ſibi penitus cōpetebat iuriſdictio, iudicaſſet: nā ipſi ab huiuſmodi iuriſdictione ēt Iure Diuino penitus ſunt exempti, per tex. in c. ſi Imperator. vbi gl 96. diſt. per In-

noc.

noc. Host. Ioan. And. Panor. Feli, & alios, in c. 2. de maior. & obed. ponit Rom. sing. 414. Sed an potest Papa & Alex. consil. 8 uidetur. lib. 1. & cōsi. 149. ... ibi, 6. & Dec. consi. 150. col. 2. uer. sed tamen prædictis. vbi dicit hoc etiā procedere in clericis in minoribus ordinibus constitutis, & non solū in contentiosa, quinimò ēt in uoluntaria iurisdictione: per tex. in clemen. ne Romani. §. portò. de elect. & in consi. 241. scripsi. lib. 2. vbi cōsuluit iudicē secularē non potuisse condemnare in expensis clericum, qui passus fuit se condemnari, nūquam opposuit de clericatu: quāuis si non fuisset iudex secularis, debuisset ipsum condemnare, per c. exceptionem. cum ibi no. de exceptio ponit Cassad. decis. 3. in fi. de appel. cū aliis, de quibus ibi. & in consi. ult. vbi ēt in materia nostra nō-tanter loquitur. Processus itaque & sententiæ per tales iudices latæ ipso iure ex defectu potestatis illorum nullæ existimantur: vt est text. in c. Aduersus. §. quia verò. de immun. eccl. c. autem si clerici, de iud. c. seculares. de fo. compe. in 6. cum aliis, de quibus supra diximus. & facit decisio. 840. utrum ualeat. & 552. obligat in antiq. quæstio Tolosana 126.

Licet qn̄q; ex aliquibus rōnalibus causis etiā sæculares iudices de causis, & psonis clericorū absq; metu censurarū cognoscere possint: de quibus p gl. in c. principes. 23. q. 5. Spec. in ti. de comp. iud adi §. 1. 2 colum. & latissimè Stepha. Aufre. in addit. ad repetitionem. clem. 1. de offi. ord. post Boniconcium filium Io. And. & Bernardū Laurentii, in eorum libellis, quos super hoc ediderunt.

102. Vel si esset iudex deputatus ad certum genus hominū, & iudicasset in homines non sui generis. exemplum patet in l. 1. C. de offic. magist. mil. & l. 2. C. si a non compe. iudic. & l. 1. C. de peda. iudic.

103. Et sicut in Romana curia antiquitus erat auditor cameræ Apostolicæ, qui solummodo in curiales potestatē suā exercebat, secundum Rot. 728. not. quod auditor. in antiq; & Aegid. conclusi. 210. in causa. & 508. quod auditor, & 505. in causa. cum si.

104 Aut ꝙ persona, contra quã processum fuit, rõne alicuius præcedẽtis administrationis, uel dignitatis, aut officij ... esset, uel exerceret, sub simili iudice conueniri nõ potuisset: vt patet exẽplũ in l. fi. C. vbi senat. uel claris. circa mediũ illius legis, vbi personæ illustres, de quibus ibi corã alio, quã principe, uel eius specialis delegato cõueniri, aut condemnari non possunt, & facit bona decis. Afflict. 41. quidam medicus cũ aliis quæ post Bal. ponunt Doct. in l. fin. § vbi autem. C. de cald. tol.

105 Vel prout sunt ij, qui in aliqua ciuitate legationis munere funguntur, uel qui ob aliquam publicam causam in aliquo loco reperiuntur: quibus uolentibus, & petentibus, priuilegiũ iuris reuocãdi donũ, ne ab officio suscepti muneris adducãtur, cõpetit: ut in l. 2. §. legatis, usque in fin. & l. si quis in legatione. l. nõ aliter in eos, cũ quatuor seq. legib. ff. de iudi. §. si uerò Episcopi. vbi glo. in uerb. si uero. in auth. de san. Epis. c. fi. de fo. compe c. proposuit. de dila. est dec. dominorum 186. no. quòd illi, & Rot. dec. 819. not. ꝙ si illi. ubi ponit hoc non procedere in curia Romana, in antiq.

Debent tamen taliter priuilegiati priuilegium suum allegare, si illo uti uolunt: alias processus non esset nullus: ut in d. c. fi. ibi, quam si tunc allegasset &c. de fo. compet. & l. si quis ex aliena ff. de iud. l. 2. ff. si quis cautio. & casu quo tunc procederetur, posset etiam appellare: vt l. 1. C. de appel. & c. ex parte. eo. tit. cum si.

106 Vel pone quod sententia aut processus essent fabricati contra personã, non tantum suę, quinimo nec alterius uiuentis iudicis iurisdictioni, & potestati suppositã: puta contra aliquem defunctum, & tunc in rerum natura amplius non existentem: in quo nullus actus concipi, uel sustineri põt per tex. & ibi do. in l. in summa. §. fin ff. de re iudi. l. Paul. ff. quæ sen. sine appel. rescin. l. de qua re. §. fi. ff. de iud. tenet decis. Neap. ut per Cap. decis. 1. colu. 7. nu. 26. Ang consil. 223. pro decisio. colu. 1. Paul. de Cast. in l. si decesserit col. 2 ff. qui satisd. cog. etiam quod mors ignoretur, vt ibi. Etiam quod actus seu sententia in-

eius

eius fauorem conciperetur: quia nihilominus non ualeret. l. eius qui in prouincia. uer. q̃ si [illegible] ff. si cert. pet. per quem rex. hoc tenuit ibi Paul. Alex. & Ias. ff. si cerr. per. & Bar. Paul. Alex. in d. l. in summa. §. fi. nisi fauor & utilitas Ecclesiæ concurrerent, secundum Bal. in l. unic §. in prin. C. de Cadu. toll. uel nisi procurator ad illam cām constitutus ante mortē fuisset litem contestatus: uel dominus de iudicatū soluēdo satisdedisset, præsente & non contradicente ipso procuratore: his casibus sententia in fauorem, uel contra defectum ferri poterit: dummodo in personam procuratoris formetur & concipiatur. l. Nulla & ibi doct. Bal. C. de. procur. l. defunctus. ff. eo. ponit idem Bald. in l. 1. uersi. quæro mortuo. C. de sent & Abb. in c. mandato. 2. colum. de procur. Ioan. Milis, in uerbo, sententia lata contra definitum & Cassad. decisio 2. nu. 2. de appella.

107 Ratione loci potestas iudicis ordinarii limitabitur, & incompetens esse poterit, si extra territoriū suum constitutus sententiam tulerit; quia cum iurisdictio inhæreat personæ loco duntaxat, id est territorio existenti: quandocunque extra territorium iudex fuerit, habebitur pro priuato ut l. 3. de offic. præsi. & l. obseruare. §. ingressus ff. de offic. procon. Ideo sibi extra territorium iusdicenti impunè poterit non pareri l. fi. ff. de iurisf. om. iudic. l. Duum uirum. C. de decurio. lib. 10. cap. ut animarum. in fi. de consti. lib. 6. c. pen. de offi. uica quoniam (ut dixi) tunc priuatus est, ut in d. l. 3. ff. de offic. præsi. & not. in l si pupillus §. territorium. de uerb. sign. & in l. 1. § initio. & l. fi. ff. de offic. præfec urb.

108 Idem si fuisset in territorio, sed in loco exēpto. c. cum episcopus. ubi glo. in uerb. non exempt. de offic. ord. in 6. ubi Dominic. in 4. not. dicit locum exemptum intra dioces. quoad iurisdictionē per ordinariū exercendum loco extra territorium æquiparari. & idē uoluerunt Ioan. And. & Dominic. in c. secundo de consti. eo. lib. dicentes statutū Episcopi, non ligare delinquentem extra diocesim, seu in illa; sed in loco exempto constitutum, idem

tenet idem Dominic.in c.1.§.fi.de priuil.lib.6.alle. glo. in clem.1.in verb.aut aliqua. de foro comp. prout refert & sequitur Ias.in l.fi.ff.de iusti,& iure.

109 Idcirco si iudex secularis in Ecclesia in territorio suo existente sniam protulisset,non valeret.c.decet.§ omnes ordinarij de immu.eccle.in 6. vbi gl.quam valde extollit Abb.in qua fronte. in 1.no. de appel.& facit text. in c. 1. de immu. eccles. dummodo sententia seu actus nõ foret actus pius, puta datio tutoris, quia tunc sustineretur: vt consuluit Signo.de Homod.consil.32. datus est Curator aliàs 86.sui vltimam impressionem.& Ang.Perusi.in l.iusiurandum & ad pecunias. §.si de qualitate. ff. de iureiu. quos referendo sequitur Ias.in l.1.§.1.col.1. ff de ferijs. Si verò iudex foret ecclesiasticus,utiq; gesta valerent,per tex.in d.c.decet.§.fi.& tenet Abb.in d.c.qua fronte.& per eundem in c fi. nu.18.de ferijs.& Bal.in l.nemo martyres. C. de sacros. eccles. Præmissa intelligas de actibus cõtẽtiosis, non uoluntarijs.nã tales iudex ordinarius extra territorium existens explicare poterit: ut puta manumittere beneficia seu priuilegia conferre, presentatos instituere & similia:ut uolunt Doct.in l.2.ff.de offic. pro cons. & leg. Et Canonistæ in c. Nouit. de offic.leg. reassumpsit Boeri. decisio. 30. ubi plura alleg. & Rot. ut per Bissignet.decisio.fin.de offic.uicar.

110 Siue quod iudex extra locũ maiorũ,ubi ius reddi consueuerat,ius dixerit: qa tunc uř id, quod gestũ est extra locũ illũ,nõ ualere l.cum sñiam.C.de sent. l. fi. ubi plenissimè scrib.de iust. & iur. Nã qñ iudex ordinarius habet locum certũ,aut solitũ & antiquum, in eo ius dice-

111 re debet:& si non habuerit,illum in qualibet sui territorij parte,dummodo locus sit honestus, & partibus tutus deputare potest c.nouit de offic.deleg.c cum Episcopus. de offic.ord.in 6.iuncta l.si cum dies.§. arbiter. ff. de arbit.Et ubi cœptum fuerit iudicium, ibi finiri debebit. l. ubi cœptũ.ff.de iudi.nisi ex aliqua rõnabili causa se ad alium locum transferre iudicanti uisum fuerit: quo casu poterit locum solitum mutare: ut dicit Alb. de Ros. in d.

in d.l. cum sententiam. & in l.1.C.de sent.ex breuic.recit.Spec.in tit.de sent. §. iusta in uerbo, quid si pronunciat in altera turri, & uidetur tex.in a... ... episcopus. ubi Pet.de Anch. & Gemi. dixerunt locum maiorum in iudice ordinario esse omnem locum existentem intra territorium: si modo contraria consuetudo non obstet: ut per glo.in authē.de test. in uerb. apud eundem. in §. multæ.de quo latius dicemus infra.

112 Ratione temporis iudex ordinarius incompetens esse poterit, ac sua iurisdictio limitata: ut puta quod iudex sententiam dixisset tempore quo iam finierat magistratus quasi anno iam decurso iuxta tex. in l.pars literarum.ff.de iud.& l.Publius in prin.ff.de cond.& demon.

Eo namque tempore quo priuatus est, quicquam facere non potest l.eum qui.ff. de iurisd. om. iud. & arg. l. si cui. §. tandiu. ff. ex quib. cau. maior. & l. 1. in fin. C. de arbitr. l. si cum dies. § si intra diem. l. non distinguemus. §. die. ff. eod. titu. ponit Anchar. consil. 406.prout, circa fin.

Veruntamen si fuerit rector, aut præses unius prouinciæ, etiam quod tempus officio suo præstitutum præterierit: ne tamen prouincia sine iudice relinquatur, sed adsit per quē negotia prouincialium expediri possint: & si tempus officij finitum sit: non tamen dicitur finitum officium donec eius successor aduenerit: & ipse de aduentu huiusmodi certificatus sit, iuxta text.in l. obseruare § antequam, de offic.procons.

113 Nam per duos dies antequam successorē ingrediatur prouinciam, uetus magistratus ius dicere potest, per text. in authen. de administratio. §. fin. & l. meminisse de offic. proconsul. & l. unic. ff. de offic. præfect. August. Quinimo ab eo gesta indifferenter antequam sciat successorem aduenisse, rata habebuntur. l. si forte, ff.de offic. præsid. & uidetur tex. in l. unica. §. administrationem.C. ut omnes iudici, tam ciuil. quam criminal. per quem tex. ita dicit Guid. Papa quæst. 501. Vacante ponunt scrib. in l. cum qui. & aliquid per eli. in

cap.consuluit.colum.3. uersic. glos. in uerb. exequi, de offic.delega.& facit text.in l. uenditor. §. fin. ubi glo. ff. de [illegible] quod iudices a primo præside dati durabunt etiam in tempus successoris, & possunt ad causas coram ipsis cœptas expediendum, ab eodem successore cogi. uide etiam glos. in 5. electio. l. ex eo. ff. de nulli test.

114 Vel pone quòd iudex sententiam tulerit, tempore quo non erat amplius iudex: eo quia semel in causa illa sententiam tulerat, & quasi functus officio suo desiderat esse iudex; nam ubi iudex siue ordinarius, siue delegatus, seu arbiter rite, & rectè procedentes, semel diffinitiuè uel etiam super incompetentiam, aut alio modo uim diffinitiuæ habent, uel propter quod desinat eius officium, condemnando, uel absoluendo, aut quicquam aliud statuendo, uel declarando: sententiam dixerit. incontinenti, habita huiusmodi sententia pro absoluta, eius potestas expirat, ac officium & authoritas cessant ideoque nec sententiam prius dictam reuocare, corrigere, uel sub quouis etiam erroris prætextu, emendare regulariter poterit: ut de ordinario est tex. in l. iudex postea quam & l. quod sufficit. & l. acta. §. de amplianda. & l. cum quærebatur. ff. de re iud. l. 1. §. fin. ff. de qö. l. dini fratres. l. moris §. iste. ff. de pœn. & l. post. sententiam C. de senten. l. 2. C. de sent. ex breui. recit. & l. 1. C. senten. rescin. non posse. cum simi.

De arbitro ex tex. in l. dicere, cum duabus seq. legib. ff. de arbit. De iudice delegato habetur in c. in literis, c. significantibus. c. cum super. c uenerabili. in fi. de offic deleg. c. Iudex ab Apostolica in fi. eo. ti. lib. 6.

Quæ. tamen fallunt in principe, qui post sententiam quantumcunque diffinitiuam remanet iudex, & quicquid faciendum putauerit, facere potest, ut l. 1. § fin. ff. de quæstio & d. l. moris & l. diui. fratres. Fallit etiam in ordinario, qui nulliter processit, & sententiam dixit: nam illa ueluti nulla post habita de nouo cognoscere poterit. l. 1. in fin. C. de senten. l. accusatoribus. C. de accus. l. fi.

præ-

ses.C.quom.& quan.uel si coram eo aduersus senten- am per eum dictam restitutio in integrum peteretur: ut l.in causa.§.fi.ff.de minor.

Fallit et in arbitro & delegato, qui formam mandati & compromissi non seruarunt: quo casu nō uidentur officio suo functi l.diceret.in fi.ff.de arb.& alias dixi.

Reliquos casus in quibus post sententiam iudex retineat potestatem immutandi, declarandi, interpretandi reuocandi, uel diffinitiuè seu interlocutoriè pronunciandi ultra doctores.in locis supiâ adductis. uide Hostien. in summa.in tit.de sent.§ quot sunt eius species. col. 2. in fin.& in §.qualis in prin.& glo.in d.l. 1. C. senten.rescin.non poss.Guiliel de Cun.in l.quia arbiter.ff.de arb. ubi dicit quod recitata sententia incontinenti desinit esse iudex, præterquam in accessorijs, ut putà expensarum: per l. Paulus. de iudic. cum pluribus adductis per Alexand.consi.90 ferè omnis. lib.1.& consi.180. lib. tertio. Deci. consi. 43. col. 2. num. 3 latissime ponit regulam, & Fallentias in huiusmodi materia. Felin. in c. qualiter & quando. el 1.extra de accu sat. col. 4. ubi docte & copiosè (eius more solito) disserit. post Imol. Roman. Alex. & alios in l. quo iussit. ff. de re iudic. & in l. iudex; postea quam eodem titul. latè etiam ponit Vital. in tract. clauf.super clausula, non errore ducti, in 6. sed an iudex,& Anto. Capic. in dec. Nea. dec. 1. colum. 6. uersi 3.uideamus.

Potest etiam exemplum ponere, si iudex sententiā tulisset instātia perempta, uidelicet post terminum a l.cōi, siue statuto, aut rescripto ipsi ius dicenti, ac suæ iurisdictionis præfixum. Nam tu scis ꝙ de iure communi, ne lites fiant immortales, generaliter statutum esse quascunque causas, criminales uidelicet intra bienniū, & ciuiles intra triennium, a die litis contestatæ numerandos, terminari debere.l.properandum.in priu. C. de Iud. & tot. tit.ut infr.cer.tēp. cri. q.terminē. & dicto termino decurso, instātia dicitur perempta: & pereunt omnia in simul acta litis ordinaria, remanentibus decisoriis.iuxta l. 2. cū

ibi

ab: ot. ff. iud. col. cum aliis, de quib. per Alex. consf. 58. uil: lib ... cons. 109. in causa post prin. lib. 7.

Vnde termino huiusmodi instantiæ effluxo, si fertur sententia, ex ipso iure nulla: aut communiter not. Doct. in d. l. properandum, in prin. & de communi opinione at testatur Ias. in §. rursus. uersi. quid autem si restitutio fuerit contest. Insti. de actio. Idem attestatur Pau. de Cast. consi. 174. ut dicendum. col. 5. uersi. ult. in 1. parte. & Fel. in c. de causis, col. fi. uersi. conclusio sit, ubi dicit istam conclusionem ibidem Doct omnes tenere, de off. deleg. & ponit Alex. consi. 136. in cau. in prin. cum consi. seq. in prin. lib. & consi. 166. in causa, in prin. lib. 6.

Quod procedit etiam si instātia huiusmodi foret per statutum, uel etiam legem communem diminuta & ab-
116 breuiata: prout est in causa appellationis, pro qua expedienda datur annus, & ex causa biennium: ut in c. Romi. de appel. & in cle. sicut, eo. tit. & auth. ei qui. C. de temp. appel. quo tempore fatali decurso instantia huiusmodi causæ perimitur: & sententia ex post super negotio principali lata, est ipso iure nulla. cle. pen. de app. tenet Rot. dec. 604 dic ꝙ si appellatio in antiq. & Alex. consil. 64. uiso. lib. 6. & consi. 59. col. 4. lib. 4. & consil. 79. in princ. lib. 7. de quo tamen uidetur dubitasse Aegi. concl. 207. auditor. sed ipse loquitur in diuersis terminis: & ꝙ sententia in casu nostro, sit nulla, ex defectu potestatis, uidetur esse ex eo, ꝙ instantia censetur causæ & iurisdictioni
117 præfixa: ut sentit Bal. in d. l. properandum. in 2. col. Et ꝑ pterea consueuit adhiberi cautela, ne instantia effugiat: ut acta exhibeantur coram iudice appellationi: & illis exhibitis idem iudex interpelletur pro expeditione: nam facta simili protestatione iudex quasi negligens cōstituitur, & in præiudicium partis tempus non currit: ut in auth. Item si. C. de temp. ap. & ponit Pau. de Cast. consi. 184. uidetur. col. fi. li. 1. & Alex. consi. 64. uiso processu. col. 1. in 1. parte: & consi. 69. in causa. col. fi. & consi. 200. uiso in fi. lib. 7. dec. Neap. l. Iudices. col. 3. & idem Alex. consi. 164. uiso processu. col. fi. lib. 2. & clarius consi. 14.

uiso

uiso processu col.1.lib.6.uel si currit, actor nihilominus erit restituẽdus aduersus lapsum huiusmodi: ut communiter tenent Doctores secundum Abb. in c. uenerabilis col. 4. in prin. de iud. quem etiam ad hoc retulit & sequutus est Alex. consi. 42. in causa. col. 3. uersi. & an rescriptum lib. 3. & uide eundem consi. 72. uidetur. in princ. eodem lib. & Dec. consi. 677. uisis. & melius. consi. 356. in causa. & Bal. in l. fi. §. illud. C. de temp. app. quod procedit (ut dixi) in causa appellationis, non autem in prima instantia, in qua tempus indistinctè currit: ut declarat Millis in uerb. instantia causæ. & decis. Neap. ut per Cap. dec. 11. col. fi. ubi uide. Itẽ secùs foret, parte de sua diligentia non protestante neque instanter iudicem pro expeditione interpellante: quia tunc iudex non præsumeretur in aliqua negligẽtia & tempus currisset: ut probatur in l. si quando ibi per eum steterit &c C. de testibus & in l. quibus diebus. in prin. ff. de cond. & demon. ponit Bar. in l. damni. §. Sabini. de damno infe. & in d. l. properandum. § sin autem utraque. post. gl. in uersi. prope. & in c. cupientes: in §. ꝙ si. & ibi Imol. de elec. in 6. & Fel. in c. licet causam. col. 15. uersi. Item non sufficeret. de proba. & faciunt ea quæ ponit Alex. consi. 19. uiso. col. 2. l. 1. & melius in consi. 114. uisa. col. 2. lib. 5. an autem sufficiat unica interpellatio pro causæ expeditione: uel potius requiratur trina, ponit Paris in tract. syn. in uersi. instantia. uersi. dicit constitutio, in fi. ubi concludit ꝙ sufficit una interpellatio, quando non restat aliud quam pronunciare: secus si adhuc causa non esset instructa, neque in calculo ferendæ sententiæ: quia tunc non uideretur stare per iudicem, ut ibi per eum. & Felin. in c. ex literis col. 6. uersi. fallit. 7. de const. & Panor. in c. ex parte. in ult. no. & ibi Dec. de ap. & Tho. grã. §. 54. in Christi. n. 8. ubi de trina interpellatione ponunt cum si.

Et quoniam instantia huiusmodi à iure cõmuni præfixa, hodie communiter per statuta terrarum, ac constitutiones locales alteratur: ad cognoscendum nunquid sententia dictis terminis, & instantijs affluxis lata sit nul-

la, erit diligenter ad uerba hmôi constitutionum, seu statutorum, aut rescriptorum considerandum.

118 In primis itaque si fuerit iudex delegatus, siue iudici dirigantur uerba, siue iurisdictioni, causæ, uel partibus, quãdocunque (transactu termino, intra quem cã deciden da fuerat) snĩam proferat, erit indistinctè ipso iure nulla: cum mandatum iurisdictionale per lapsum tpis expirauerit: ut l. 2. §. si iudex. ff. de iud. c. in cau. de offi. dele. & loquens de arbitris, est tex. in d. l. 1. C. de arb. & l. non distinguemus. §. 2. & l. si cum dies. ff. eo. ti. nisi terminus & instantia aliter per partes prorogata fuerit: nam possunt illã usque ad terminos instantiæ iuris cõis prorogare, nõ ultra, ut d. c. in cau. & tenẽt doct. in d l. properandũ. ubi alios Ias. super quinto notabili declarat.

119 Si uero fuerit iudex ordinarius, puta magistratus municipalis tunc si tẽpus ꝑfigitur causæ & instãtiæ, ꝓut est qñ statuitur, ꝙ quęlibet causa intra centum tẽpus expediri debeat: uel quod aliquod (puta triginta) dies in instantia causæ perẽpta censeatur: ut fit in d. l properandum. & in rubr. ut intra cert. temp. &c.

120 Et in dubio hoc semper ꝓ̃sumere debemus: uidelicet ꝙ tempus causæ & instantiæ ꝑfixum intelligitur, ad effectum uti mortalitati litium obuietur: ut declarat Bal. in d. l. fi. C. ut intra cert. temp. & l. obseruare. §. proficisci. 3. q. ff. de proconſ. & l. seq. Rot. dec 9. nu 4. de app. per Cassad. & pro conclusione ponit Feli. in c. uenerabilis. col. 6. uersi. secunda conclusio. de Iud.

Isto igitur casu si decursa instantia, snĩa lata fuerit, erit ipso iure nulla: & ita loquitur Bal. in d. l. properandum. in prin. col. 2. uersi. 4. ubi dicit, qđ hæc opinio communiter approbatur: & est in frequẽti usu: his etiam terminis loqtur Paul. de Cast. d' consi. 184. col. 2. ubi dicit quod hęc fuit opi. Richar. Malum. quæ est uerior & communior, in prima parte: & eam tenet Alex. consi. 82. uiso processu, in prin. lib 3. & Ro. sing. 738. post lapsum. & dec. Nea. 283. diu. col 2. & Abb. post alios. in c. penul. col. pen. in uerb. de iure. de iud. ubi etiã dicit istud dictum esse communius,

munis, & idem attestatur d. Socy. ibi.in 15. art. princip. li, ad quem in materia instantiæ semper [illegible] quia ponit & illam examinat ibi per articulos 32. principales. & melius quàm alibi.

Idem foret etiam si uerba dirigerentur iudici & iurisdictioni, seu officio eius simul; ut puta statuendo quod iudex deberet intra certum terminum causam expedire: & termino hmôi decurso, nequiret se ulterius intromittere. Aut q super debito cognoscere non possit, nisi vsque ad annos decem, & alias iuxta terminos quęstionis positę per Bart. in l. omnes populi. in 2.q.prin.de iust. & iur. & Alex.consi 138. Lancello.colu.2.lib.3. his nanque casibus tempus cōstitutum diligenter obseruare conuenit: ut inquit tex. in l. scire oportet.§ multum & §. consequens. ubi hoc not.doc.ff.de excus.tut. quia termino hmôi elapso expirat eius potestas.arg. d. l. 2. § si iudex. de iud. & c.in causis.& tenet Bal. in aut. clericus.col.2. uersi.sed iuxta hoc quæritur.de Episc & cle.cū aliis ad hoc congestis per Ale.cons.137 in causa post prin. lib. 2. & facit etiā id quod ponit cons. 84 consideratis.col.fi.in fi.lib.4.

Si aūt uerba solum iudici dirigerentur, foret aduertendū quibus uerbis statuētes usi fuerint: Nam si dixissent q iudex nō possit certo terminō decurso, aliquid facere, idē dicendum uideretur ex quo per illud uerbū nō possit, ne-
121 gatiue positū, tollitur oīs potētia, secundum gl.ord.in c. 1. in uerb. non pōt.extra de reg.iu & de quo per doctores in l.Gallus, in prin.de libe.& posthum.vbi Ias. dicit gl. illam communiter.approbari. & in l.stipulatio ista.§. alteri.ff.de uerb.ob.& gl.illam uocat ordinariam Panor.in c. si quis contra de foro com.& alias dixi.& in præmissis ui de Ancha.cōs.171.de titulis, col fi.& Cor.cons. 126.multum col.2. vbi dicit negatio proposita uerbo potes reddit actum nullum ipso Iure.lib. 1.

122 Sed si simpliciter statuētes dixissent, iudex nō faciat, nō se intromittat, nō cognoscat, uel p similia uerba simpliciter prohibitoria: si statuētes ipsi ulterius nō pcessissent, idē putarē, uidelicet sententiā cōtra, huiusmodi prohibitio-

hibitionem latam, ipso iure nullam, stet regul. l. non dubium. C. de leg. & l. Iubemus. §. sanè, el 1. de sacros. eccl. & c. quæ ... de reg. iur. cap imperiali. 25. q. 3. est gl. in uersi. inhibetes. in cle. 1. de iure patr. quam reputat singularem Panor. in c. ex parte. in fi. de cõsti. & hoc medio arguendi utitur Alexan. consi. 77. uisis dubitationibus, in princ. libr. 3. & consil. 81. Ponderatis. num. 4. libro 2. & Dec. consi. 84. in prin. lib. 1. & consilio. 494. colu. pen. & fi. & 599. col. 3. & 502. in prin. etiam in istis terminis loquitur Pau. de Cast. consi. 184. col. 1. uersi. 5. & ult. libr. 1. & Anch. consi. 271 de tit. col. fi. uersi. constat enim nam ꝙ similis iudex talia faceret, nõ fuit sibi data, imo expresse prohibita omnis potestas: ideo ex defectu potestatis sententia sua corruet, etiam ꝙ partes consentirent: quia ꝙ perempta instantia, non sit perempta, partes, & iudex facere non possunt: ut in terminis inquit Alex. cons. 802 uiso processu in prin. lib. 3. Sed si uerba iudici directa essent, instructoria, & quasi officii sui excitatoria, ut puta: Iudex expediat, siue quando fuissent prohibitoria & statuentes (ulterius procedendo) pœnam ipsi iudici contra facienti adiecissent, sententia tunc, seu actus, in contrarium facti, ualerent, etiam dictis statutis seu terminis discursus: licet iudex pœnam incurrere; ut inquit Paul. de Castr. in d. consi. 184. in 2. colu. in prin. ubi asserit istam esse communem opi. legista. in d. l. properandum. & ponit Alex. consi. 72. colu. fi. uer. 2. rñdeo. lib. 6. & consil. 14. in fi. eo. lib. & consi. 24. inspecto. col. 1. lib. 4. & Dec. cons. 500. iuridicã. col. 2. uersi. non obstant. lib. 4. & uide Paridem in tract. Sind. in uersi. instantia, cum seq. uersic. vbi plura. quamuis confusè, & inordinate, suo more solito, posuit. tenet oẽs Doct. in d. c. de causis. prout asserit ibi, Feli. col. 4. uers. limita primò. de offi. deleg.

124 Actus namque contra legem pœnalem factus non est nullus, secundũ Bal. in l. ait prætor §. 1. ff de dam. infect. ponit Abb. & Feli. post alios col. 5. in uerb. limita 1. in c. uenerabilis. de iud. & in d. c. in causis, de off deleg. Et tenet Abb. in c. ueritatis. col. 11. in uerbo. non obstante.

extra de dolo & cont.& gl. in c.1. in uerb. causam in fi. de sent. excom. in 6. Aduertas tamen quia d. Socy. in d. c.1. art.12. principali disputando mat. [illegible] communis opinio simpliciter tenet, quod per lapsum temporis statuti ipsi iudici, non poterat instantia:& per consequens quod acta ex post (dummodo sit intra tempus instantiæ iuris communis per ipsum facta , indistinctè ualeant. Sed ego intelligo communem opinionem ut supra.

Si autem terminis præfigeretur partibus litigantibus, uel illorum actioni & iudex extra illum terminum pronunciaret, sententia non consueuit esse nulla: prout præmissa distinguendo uidetur tenere Bar. in d. l. properandum. post Iaco. But. & Oldr. quem doctrinam Ias. ibi asserit, quam cęteri omnes sequuntur: prout illam sequuntur etiam Canonistę in d.c.pen. ubi Abb. colum. 6. in d.c. in causis de off. deleg. & ad istud dictum ultimũ uide Parisi. in loco dę quo supra. ubi dicit quod ſtãte statuto, quod si quis intra terminum octo dierum non dederit petitionẽ, ulterius non audiatur; si iudex cõstito sibi de lapsu 8. dierũ processerit, processus est nullus: secus si ignorauerit lapsum temporis: quia tunc processus est ualidus: & proptereà quod istud debet in actis opponi. & allegat Bar. in l. absente. de censi. quæ lex non reperitur in lib. meo. & in l.1.§. accusationẽ. uersi. circa legem istã. ff. ad Turpil. & Bald. in l. non dubium. in fi. de leg. & l.1. ff. de in ius uoc. & Rom. consi. 15. cum aliis. de quibus ibi. 121

125 Et quandocunque perempta fuerit instantia, iudex etiam parte non opponente debet in causa supersedere: ut docet Alex. in consil. 9. uertitur lis. in prin. libr. 5. per not. in l.1. C. ut quæ desunt aduo.

126 Insuper aduertas quia instantia legis properandum, de iure Cano. non procedit: ut inquit Host. in summa de iud. §. quæ sunt. col. 4. ideò cã in prima instantia quandocũque, absq; aliqua termini præfixione, cognosci poterit, per tex. in d.c. pe. ubi d. Abb. in 2. col. in uerb. prima est, per illũ tex. Asserit a Doctor. moder. cõiter ita teneri & seq. Rot. 411. si lite pendente. in no. quæ dicit litem

tem non finiri per sniam, secundum Rot. de quo ponit l.Gome.super reg.de annal.q.44. & Cassa dec.5. num 4. ubi ... communis est opinio, de qua attestatur Fel.in d.c.in causis.in prin. de off.dele.& Ias. in d.l. Properandum.in prin.col.pe.in fi. An autem eadem lex procedat in causis summariis & executis, in quibus non contestatur lis uide Alex in consi 50.uisis col.2. & 3. lib.2. & consi.131.c.in causa,in fi.lib.6.

127 Intellige insuper ꝙ perempta instantia iudex nõ possit iudicare, uidelicet in negotio principali condemnando, uel absoluendo: sed bene instantiam peremptam, uel se non iudicem, seu reum conuentum ab obseruatione iudicij absoluendum, ꝙ actorem in expẽsis fore cõdemnandum declarare poterit: per l.si C.si intra cert. tẽp. l. si præses quasi desertam.& ibi gl.C.quom. & quan. Inn. in c.si, de iureiuran. Alex.in consi.137.in prin.& 136.in prin. lib.2.& consi.39. uertitur lis. in princ. lib 5. Rom. sing. 788.Dec.cons.34.in fi.lib.1. & tenet Rot. dec. 98. licet in nou. absque alia desuper speciali commissione, etiam ꝙ foret iudex delegatus, cum hoc sit quoddam incidentes in causa, ut tenet. Rot dec.153. auditor. in no. & 692. qualiter. in antiq. & Aegi.conclu.22. & concl.28. iudex licet ex stylo palatij inter dominos consueuerit etiam super hoc requiri specialis commissio, ex quo ipsi strictiorem quam alii delegati habent iurisdictionem: vt ꝑ Ro. 599 licet iudex & 818.sciendum est, in antiq. Nota etiã ꝙ tempus instãtiæ huiusmodi siue de iure communi sit, siue ex forma statutorũ, licet à iudice, seu partibus possit suspendi, prorogari tamen non potest: ut tenent Doctores in d.l. properandum. & ponit Alex. consil. 24. inspecto.col.2.in fi.lib.4.ubi latè ponit.& consil. 64. circa. col.2. eo.lib.& Paris. de put. in tract. de synd. in §. restat unum aliud in prin. vbi hoc dicit procedere etiam ꝙ talis prorogatio esset facta cum iuramento partium: quia iuramentum non firmat actum contra publicam utilitatem. Talis igitur prorogatio solummodo per principem fieri potest qui insuflat spiritum uitæ, & illã quasi Deus

terrestris uiuificat:ut dicit Angel. in l. 2. C. de temp. ap. quem retulit & secuta est decis. Neap. ut per Cap. decis. 165. in causa domini, & in curia quotidie experimur. Id etiam tenent Canonistę in c. ex rōne ubi Abb. colu. 3. in prin. & Fel. col. 1. uer. 2. dum firmat Abb. extra de appel. & Alex. consil. 137 in cau. col 2 lib. 2. Et in præmissis ui de Boer. in hac materia, utiliter loquentem decis 248. colu 6. cum seq. ubi inter alia ponit nunquid reparatio instantiæ fiat ipso iure, uel ope restitutionis, & qñ instantia hmōi perempta a principe reparari debeat; & tunc quis teneatur ad expensas retardati processus, ibi uide.

128 Vel pone exemplum de iurisdictione ratione tpis limitata: si iudex tempore, quo iurisdictio & potestas ipsius erat a iure, uel ab homine suspensa, sentētiam tulisset: nā gesta per iudicem suspensam iurisdictionē habentē, sunt ipso iure nulla, per tex. in c. quia diuersitatē. de concess. p̄ben. est gl. in c. præsenti in uerb. ad cautelam. de senten. excom. in 6. & hoc probat Aegi. conclu. 623. processus. Et tenet Rot. decis. 560. iudici delegato. in antiq.

129 Ratione aūt tēporis suspenditur iurisdictio: & exercitiū illius impeditur puta ob superueniētiam feriarum: siue feriæ fuerint indictæ in honorē Dei, & sanctorū: de quibus in l. oēs & l. fi. C. de feriis & c. fi. eo. ti. siue repentinæ. i. ob res publicas prospere gestas, aut aliā publicā gratulationē. ab ipso principe indictæ; ut in l. a nullo. C. eo. l. sed & si. §. si forte ff. ex quib. cau. maio. quæ feriæ repentinæ primis adæquantur: cum ius publicū & diuinum

130 pari passu ambulent: ideo sicuti feriis in honorem Dei indictis, partes tacitè nec expresse renunciare possunt; ita nec repentinis; ut uoluit Spec in titu. de fer. §. fin. in prin. post glo. in uerb. ob necessitatem in fi. in cle. sæpe. de uerb. sig. tenent Alber. Bal. Ang. Paul. & Iason. in l. 1. in prin. ff. de feriis. & idem Bal. in l. si feriatis. ff. eo. & Alex. in l. 1. §. nunciat. col. 8. de noui. ope. nuncia.

Licet secus sit in feriis a lege, uel statuto ad utilitatem hoīm indictis, put sunt ferię messium, & uindemiarum: quia illis tacitè & expresse renunciari pōt: ut patet i. l. in

ff eo. & ponit utrũque Alex. consi. 36. uiso. colu. 3. libr. 2. Cum igitur tempore isto feriarũ, exercitium iurisdictionis sit suspensum & iudicis officium conquiescat: ut ponit Anch. cons. 201. prętermittẽdũ, colu. 2. circa medium, quicquid in causis nõ exẽptis factũ fuerit, ex defectu suæ potestatis nõ ualebit: ut est Dec. Bal. in l. cũ anteà, colu. pen. uers. ulterius sciendũ est. C. de arb. & idẽ sentit in d. l. si ferialis. & gl. in d. l. 1. in prin. super uerbo infirmabitur ubi Alex. & alij. ff. eo. & in d. c. fi. & illud dictũ Bal. declarat Fel. in c. significasti. col. 3. uer. tene mẽti. de for. comp.

131 Et non modo sententia ferri, quinimo nec illius executio tẽpore in honorẽ Dei feriato, fieri poterit, secundum communem doctorum sentẽtiã: de qua attestatur Alex. consi. 53. quæritur. col. 2. lib. 5. prout tenet consulendo Sig. de Homod. consi. 54. cum quæritur. ubi uide.

Licet secus in feriis ad utilitatem hominũ indictis, ut ibi, & in c. fi. vbi gl. fi. extra de iudi. & latius per eundem Alex consil. 130. in cau. colu. 1. & 2. lib. 4. cũ simi. de quibus ponit Gui. Pap. 215. an executio. ubi uide.

132 Siue (exemplum ponas) quod sententia fuisset lata tẽpore noctis, qñ iudicium debet cõquiescere: cum in tenebris exercendum non sit c. consuluit. de offic. dele. Nã magistratibus tẽporibus uespertinis in publicum esse, non conuenit l. 2 § deinde cum esset. ff. de orig. iur. Sed causas audientes matutino, mox meridie. & demũ uespere. i. ante noctẽ, sedere debẽt. §. sedebunt. in auth. de iudi. Igitur snĩa de nocte, quasi extra tẽpus a lege statutum & quando potestas iudicis suspensa uidetur lata, non ualebit, scd̃m cõem scribentium authoritatem, prout tenuit gl. Bar. Bal. Ang. Paul. Alex. & Ias. qui dicit hãc esse opinionem cõem in l. non minorem. C. de transactio. & in l. more. ubi gl. & alii. ff. de fer. & Ang. in §. omnes. ubi glo. magna. in uerb. tribui. in fi. Insti. de uerb. oblig. qui etiam asserit opinionẽ Bar. superius relatam seruandam: & ꝙ recedens ab ipsa litem suam faceret. & ita consuluit Sig. de Hom. consi. 52. quęritur an sententia ubi etiam de communi attestatur.

Con-

Contrariã tamẽ sñiam tenuit Host.in summa de ind, §. qualiter.vbi dicit opinionẽ, de qua [illegible] ab usu recepiã, maximè in Rom.cu. in qua ipse contrarium obseruari sæpius expertus fuit:qa ꝙ sñia de nocte nõ feratur, ex honestate quadã potius, q̃ necessitate inductum fuit:& ppea sententia lata ipso iure tenebit. Cuius opinio procedet tacito, uel expresso partium consensu accedẽte: siue quando iudex negotiorum multitudine impeditus, de die pronunciare non potuisset: aut qñ talis in loco ui geret consuetudo, prout declarant Doct.in d.c. cõsuluit. ubi per Felin.de offic. deleg. & Io. And. in Spec. de sent. §.iusta, col 4.in uer de nocte.& Ias. in d.l non minorem. & not. quia nox dicitur quando sunt tenebræ super terrã, adeo quod homo de facili non cognoscitur c. perfodiens.extra de homici quẽ tex.ad hoc allegat Ang. in l. 1. C.de cust.reo.declarat Bal. in d.l.more.in princ. refert Dec. cons.354 in casu.in fin.lib.3.

133 Vel ꝙ sententia fuisset lata tempore, quo ob aliquod impedimentum, quod iudici superuenisset, iurisdictio, uel saltim illius exercitium, fuisset suspensum:ut lite pen dente efficeretur mente captus, aut mutus, surdus, uel quauis alia iudicii,& intellectus infirmitate corriperetur nã tunc licet non perdatur, suspenditur tñ iurisdictio: & iudiciũ diffunditur in tẽpus habile:ut l. iudex. & l. cum furiosus ff. de iud.l.qui furere.cũ ibi not. ff. de stat. ho. l. nec mandati.§ præt.§.de tut dat.ab his. & l. 2. §. si quis. ff.si quis cautio. quia carens sensu intellectus a natura ipsa impeditur esse iudex.l cũ præt.ff.de iud. c. 2. 3. q. 7. ponit Abb.in proœ. Decret.uer.secundò collige Qm̃ iu dicare est æquũ ab iniquo separare: ut l. 1. ff. de iust. & iur qđ non facere poterit iudicio carens:Idcirco iudican

134 tem conuenit esse rationis capacem.i. primo habere organa disposita ad audiendum: quia per illum sensum obiectus primò potentiis intellectus repræsentatur.

Secũdo esse debet dispositus ad cognoscendũ, & intelligẽdũ obiectũ repræsentatũ. Tertiò ad reminiscẽdũ, & operationẽ intellectus enunciãdõ: propter eà cũ surdus,

mente captus, mutus, careat istis po[tentijs] ē.ijs, officio iudicis rectè iudicare fungi non poterit: cum non intelligat id, de quo quæritur, neque enūtiare possit: licet si reliquis po tētijs, aut sensibus, ut usus, olfactus, gustus, tactus, & c. careret, cū isti non im participent de natura obiectus iudicii, ac rōnis & iustitiæ cognoscēdæ: sed sine illis (mediante sensu auditus, & ocul s intellectus) cognosci possint, iudex forsan esse poterit: ut de cæco dici tex. in l. 1. §. quāuis ff. de postula. & l. Cæcus ff de iudi. & gl 1 in c. si de re iud. in 6. quāuis gl. in proœmio Dec. requirat quod oēs quinq; sensus corporis integri esse debeant in iudice, vt idoneus dici possit: de quo ibi loquitur Pan. & alii, q̃ intelligi possunt de iudice omni exceptione maiore.

135 Idcirco si impedimētū, quod iudici superuenit, & propter quod sit inhabilis effectus, est lōgius duraturū, alius illi iudex surrogādus est: ut d. l. iudex. in fi. & l. si longius. in prin. ff. de iud. l. fi. § si q.d. ff. de uacatio. mu. l. placuit. C. de pædan. iud. l. si quos. C. de officio præfecti oriental. c. quamuis. & tota illa quæst 7 quæstio. 1.

136 Et in casu isto, cum impedimentū proueniat ab ipso iudice, nouerit a parte protestatio aliqua fiēda, nec fides super hoc exhibēda, cum facti ꝓprii nō possit ignorantia aliqua prætēdi l. quicqu[id] & ibi gl. ff. ad senatusc. Velley. & l. falsum. & ibi gl. de acquir. hære. c. de excōicato. extra de rescrip. ita conclu. Franc. in c. ex ratione. in 6. col. de appella. post Bald. & Alexan. in l properandum. § sin autem utraque. C. de iud. Refert & sequitur Afflict. decis. 50 colum. 3. in fi. & decis. 29. 1. colum. & pro quo facit id quod egregie ponit Deci. in consi. 356. in causa dominæ Mariæ, in 3. parte. & Roman consi. 87. patet. num. 2.

Facit ēt pro præmissis id, quod ponunt Doct. uidelicet Inno. Anto. Imol. Dominic. Abb. & Feli. post eos in. c. suscitatus. 3. colu. de rescr. vbi Abb. 4. colu. uersi. quoad primum. dicit ista fore cōia: uidelicet ꝙ inhabilitas iudicis, uel etiam partium causata iure naturæ, ut furiosus, surdus, mutus, infans, & similes, etiam nemine opponente, processum reddat ipso iure nullum. Idem tenet Bald.

in

in l.si procurator.in 4.col.uer.redet.ff. de procurat.quem sequitur Felin.in c ad probandum.in princ. de re iudic. dum uoluit ꝙ iudex inhabilis ex proprio defectu, faciat processum nullum:ut ibi per eos.

137 Idem foret,si persona eiusdem iudicis etiam Iure positiuo,ad iudicandum efficeretur incapax: puta ꝙ à superiore sententia excõicationis fuisset innodatus:& de hoc constaret:nam tunc iurisdictio & potestas eius suspenditur:& iudicium in tempus absolutionis,& habilitatis cõfertur:ut uoluit glo.in uerb.infamem:in d.c.suscitatus. & in c.proposuit.in uerb.tempore. de cleri. excom. minist. & facit tex.in c.is cui.de offic.dele.in 6.tenet Inno. in c. Cum super abbatia.col.3.in fi de offi.deleg.dum loquens de iudice ordinario, asserit contra illum posse opponi quod est excommunicatus,uel perpetuo ab offic o amotus:quem sequitur Lanfran.in c.quoniam contra.§.inter locutoriæ.in prin.de probat.

Et si talis iudex tempore excommunicationis sententiam ferret,esset nulla.c.excõicamus.§ credentes. de hære.& cap. aduersus. §. quia uero. & ibi glo. in uerb.ualituræ.de immu.eccle & d. c ad probandum.de re iudi. & tenet Spec. in tit. de iud. dele.§ sequitur.col. 3. uer. tertius uero.& in § excipi potest. col.9. uersi. sed quæritur. eod.tit.& facit quod ponit Bar.in l quidam consulebant de re iud.& in l.omnes popu.i in 7.q. 1. quæstio. principalis.de iust.& iu.

138 Vel pone exemplum quod sententia lata fuisset per minorem magistratum tẽpore,quo aderat ibidem maior iudex & magistratus; quia ubi maior minor cessare debet.l.si debitori.in fi.ff.de fideiussoribus.Igitur iurisdictio & potestas iudicis minoris,ob præsentiam superioris sui, uidetur suspẽsa, & impedita:ut sẽtit gl.ĩ c.deniq; in uerb. maior 21 dist.in c. antiqua. §. dominico. in uersi. nisi in urbe de priuil.& c.nolẽtes,p illũ tex.de offic. leg. hoc tenet Spec.in ti.de leg. §. superest. col. pe. uer. illud ẽt no. Qđ intellige in delegãte & delegato, uel qñ afforet iudex. q super eo, super quo iudex inferior procedere uolebat,

bat a maiore iudice iurisdictionem haberet: vel in duobus iudicibus ad idē officium deputatis qn̄ vnus est maior altero: vt in multiplici legato, & legato de latere, iuxta terminos d. c. nolentes, aliàs iudex ordinarius a nemine depēdens, p̄sente alio ēt maiore magistratu ad exercēdū suā iurisdictionem ēt contentiosam, non censetur impeditus: adhibita tn̄ reuerentia in omnibus, ne videatur maiorem dignitatem cōtemnere: vt probari videtur in l. nihil. vbi glo. fin C. de palat. sacr. larg lib 12. & in auth. de defensoribus. § nulla & l in hoc vbi gl C de dona. ponit Bar. in l 4 §. si quis vicinum per illum tex. ff de dam. inf. ita decidunt Host. & Abb. in col fi. in d. c. nolentes. & Archi. in d. c. denique. & facit tex. in c. pen 95. dist. tenet gl. in verb. non potest. in c. 2. extra de offic. leg. cum simi.

139 Idem foret, si sententia ferretur, postquàm iurisdictio iudicantis per aliquod factum ipsorum litigatorum fuisset quouismodo suspensa: vt puta quod lite pendente, per aliquam ex partibus petitorium intentatum suspensum fuisset, & potestatum in solo possessorio procedi debere, iuxta text. in c. Pastoralis. de caus. posses. & propriè. & clem. unic. eo. tit.

Nā si iudex post similē suspensionem, super petitorio sententiā dixerit, ex defectu potestatis erit ipso iure nulla, arg. l. si de proprietate. C. si a non compe. iudic. & tenet Aegid. concl. 98. Sententia, nisi per aliquod speciale rescriptum aliqua ex partibus sibi prouidisset; vt declarat idem Aegid. concl 557. & 559. & facit decis. Rom. 327 fuit dubitatum. in fi. in no.

140 Vel si iudex pronunciasset, postquam & vnus litigatorum, legitimè, & formiter, ipsum iudicem recusasset. i. in scriptis, & causa legitima proposita, ac ēt arbitris electis: nam de iure canonico (quicquid sit de ciuili iure) tam ordinarius quam delegatus iudices, vt suspecti recusari possunt c. si quis cōtra clericum. de fo. compe. cum speciali. c. ad hæc. el 3. de appella. c. legitima. eod. titu. in 6. c. cum te. de offic. deleg. & ponit Hostien. in summa de recusat. §. 1. Et eo ipso ꝙ probabilis causa suspitionis aduersus

iudicem

iudicem legitime proponitur, eius iurisdictio ita suspenditur. ut si ulterius processerit, talis processus ex defectu potestatis suæ, et citra appellationis remedium, erit nullus, secundum communem scribentium opinione, per text. in c. suspitionis. in prin. & c. Pastoralis. §. præterea. in fi. c. iudex. de offic. dele. c. iudex. eo. tit. in 6. l. 1. C. si qua prædecedit potesta. & tenet Host. in summa. de recusa. §. si & Spec. eo. tit. §. qualiter autē post prin. eandem tenet glo. in c. quod suspecti. 3. questio. 5. in uerb. Canonice & gl. in cap. quoties episcopi. 2. quæstio. 6. & idem Hostien. & Panor. in d. cap. cum sit speciale. Istam partem contra Innoc. & alios per eum relatos. tenet Bart. in consi. 105. inquiritur. & in l. quia poterat. ff. ad senat. Trebel. ubi latissime per Alex. qui dicit istam sibi uideri ueriorē, & in l. solet ff de iurisd. omn. iud. & latius in consi 89. diligenter. uolu. 1. hanc etiam tenet Imol. in l. quidem consulebat. de. re iud. & Lap alleg. prima in princ. Anchar. & Dominicus in c. iudex de offic. deleg. in 6. & Salicet. in l. apertissimi. ubi hoc idem uidetur sentire gl. in uerb. executore. & ibi Ang. asserit hoc maximè procedere, quoniam arbitri iam sunt electi: quia ex quo cognitio tunc est translata in ipsos, Doct. cōiter tenent quod processus iudici recusati nō ualeat. C. de iudic. hoc idē attestatur, & dicit hanc opinionem ueriorem Deci. in consi. 175. col. 1. lib. quāuis Innoc. uoluerit ꝙ ultra recusationē, si iudex ꝓcedat, pars debeat appellare: alias ꝓcessus nō sit nullus, ut ꝑ eum in d. c. Cùm sit speeciale. cuius opinionē aliqui ex scribentibus sequuti sunt: quos refert Alex. in consi. 67. uiso themate. lib. 6. & Rom. consi. 120. circa col. 2.

141 Idē foret si ab eodem iudice fuisset legitime appellatum, & appellatione hmōi pēdente processisset: Nam totum id reuocari deberet, per regulā ꝙ appellatione pendēte nihil sit innouandū, ut in rubro & nigro, nil nouari appellatione interposita. l. appellationem. C. de appel. c. non solum. eo. ti. in 9. c. per tuas. & c. licet de senten. excom. eodē lib. ēt ꝙ fuisset appellatum ab aliquo legitimo grauamine ante diffinitiuā sententiam: nam per hu-

iuſmodi appellationem, illius iuriſdictio fuit ſuſpenſa: & tota cauſa in cognitionem ſuperioris iudicis transfuſa. c. [illegible] Romana. c. Paſtoralis. & ibi Bart. in uerb. ad tẽpus. c. cum ceſſante. & c interpoſita. de app. c. ſi a iudice. eod. titu. in 6 ponit Rot. deciſ. 163. not. quod ubi in antiqui & 389. ſi appelletur. in no.

Quãuis inhibitio aliqua non fuiſſet ſubſecuta: quia geſta poſt appellationẽ, cõſtito de ueritate cauſæ ipſius, deberent per uiã nullitatis reuocari tanq̃ facta a iuriſdictione ſuſpenſa: ut tenet Aegid cõclu. 623. proceſſus, & 133 ſi poſt & deciſ. 2. addi. in not. dummodo appellatio [illegible] fuerit manifeſte friuola: quia tũc ẽt inhibitione ſubſecuta, tanq̃ nõ Canonica, proceſſus ex poſt agitatus ua-
142 leret c. peruenit cum c. ſeq. de app. c. cũ appellationib. eo. tit lib 6. tenet Rot. deciſ. 412. Si appelletur. in no. & declarat Franc. in c. non ſolum. col. pen. de app. & c. Conſuluit. el 2. eo. tit. uel niſi appellatio fuiſſet ipſo iure nulla: quia tunc nullum iuris effectum operatur: ut ſupra dixi: quinimo nulliter appellanti iudex etiam apoſtolos dare non tenetur: ſecundũ Rot. deciſio. 18. in antiq. de Bisſig Licet foret ſecùs, ſi appellatio uideretur fruſtratoria: quia tũc taliter appellanti & apoſtolos petẽti, iudex illos ſaltim refutatorios cõcedere teneretur: alias ſi ipſis nõ datis procedere, proceſſus foret nullus, iuxta text. in c. ut ſuper. & ibi Ioan. An. ſuper ulti. glo. de appella. in 6. & tenet Aegid. conclu. 151 Si a tribus. & alias dixi.

143 Et quod de recuſatione & appellatione dictum fuit, idẽ dicendũ uidetur de relatione cauſæ ad principẽ facta qm̃ relatione facta ſuſpenditur, imò finitur iuriſdictio referẽtis, nec ualet id, qđ poſt eã ſeu illa pendente facit. c. licet de offic lega c. bonæ. in uerb. nec obſtat de poſtul. prælat. tenet Rot. deciſ. 719. dic quod iuriſdictio. in antiq. & quoad iuriſdictionem ſuſpendendam, appellatio, recuſatio & relatio, adæquantur: ut inquit Ioan. And. in Nouella in c. legitima. de appel. in 6. & tenet Salic. in l. ex illo per illum text. C. de appel. & Bald. in l. ſi quando
144 in principio. & l. 1. C. de relat. Et intellige ſi modo

causa ipsi principi relata, eidē totaliter fuerit remissa, ac eidem principi, seu officialibus ipsis talis relatio & remissio p̄sentata: prout uides fieri quotidie in curia, qn causæ ad Cancellariam Apostolicam remittuntur: quia tunc ex quo per similem remissionē iudex oīno esse desinit: ac in principem oīs iurisdictio transfertur, si causa sibi de nouo non remitteretur: idem iudex, etiam de consensu partium procedere non posset: arg. c. cum appellationibus. de appellationi. in 6. Quod intellige & declara. prout per dominus dec. 362. Si committatur. in fi. cum dec. seq. in fi. in no. & facit tex ī c. quamuis. §. cæterum. de elect. lib. 6. & dec 77. postquam litera in no.

145 Idem foret ēt dicēdum de cōsultation. Nā quo ad premissa appellatio, & consultatio pari passu ambulant: ut in rub. & l. ex illo, ubi Bar. & Sali & in l in offerendis. in prin. & pluribus aliis legibus C. de appe. & consulta. prout igitur iurisdictio suspēditur per appellationem, eodem modo suspendetur per consilii. requisitionē: ut declarat idem Sal. in d. l. ex illo. & Roma. consi. 235. quem adducit gl. ad Bar. in l. si plures. in uersi. eadem. in fi ff de exercit. Ideò consultatione pendente ad instar appellationis, nihil erit innouandum: ut inquit Spe. in tit de relat. §. effectus relationis siue consultationis. in prin. Et si ea pendente sententia proferretur, esset ipso iure nulla: quia tūc officium iudicis conquiescit & iurisdictio sua uidetur suspēsa, arg. l. Siue pars. C. de dilatio. Prout hoc tenet Bar. in l. 1. §. Item si plures. uersi. Quartò quæro. ff. de exercito. & in l. Titium. in prin. ff de admi. tuto licet idē Bar. in l. 1. C. de relat. & l. 1. ff. nil. noua. appellatio penden. uideatur contrarium tenuisse.

146 Pro cuius articuli, qui quotidianus, & praxi frequens est resolutione, considerandum est, quoniam multoties sententia impugnatur ex eo, ꝙ non fuit petitum, neque requisitum consilium sapientis: quandoque si fuit petitum, ꝙ non fuit expectatum aliquando & si expectatum fuerit, quod sententia iuxta illius tenorem & formam dicta non fuit.

Primo

Primo casu quando impugnatur sententiam ex eo, quod non fuerit requisitum consilium: considerandũ erit. nunquid iudex habuerit potestatẽ a l. communi concessam, liberam, & in nullo impeditam, uel potius eandem modo aliquo, puta per statutum seu alias restrictam, & limitatã: si iurisdictio remanserit in iuris cõis dispositione, & nullo modo fuerit alterata: tunc si ab aliquo ex litigatoribus consilium sapientis non fuerit petitum. sñia absque dubio erit ualida: quia iudex a iure cõmuni ad hoc non cogebatur, sed secundum animi sui motum & conscientiam ex actis informatam pronũciare poterit l qualem. ff. de arb. ad nostram. de consuet. quinimò reputatur uitium, ut iudex ab alio discam, p̃ ipsum in iudicando eloqui decet: ut in auth. de iudiciis §. 1. Ita loquitur Pa. in c. ut debitus. col. 7. uersi in ea gl. & ibi Fran. col. 19. de appel. nam qui debet alios docere, ab aliis edoceri non oportet: inquit gl. in l. cum clericis. in uerb. utpote. C. de Epis. & cle. Idcirco assumere uel non assumere consultorem, lex reposuit in potestate & mero arbitrio iudicantis: ut est tex. in c. statutũ. in §. assessorem de rescr. in 6. Imo p̃suppositio ẽt quod extaret statutũ de causis (puta inter consanguineos) cõpromittẽdis. statutũ hmõi operabitur partibus petẽtibus, & non alias: ut uolunt docto. in c. fi. super gl. fi. de resc. & tenet Alex. in consi. 83. in causa inter Petrum. col. 2. uersi. 3. statutum lib. 1. & consi. 122. uiso processu. col. fi. uersi. circa secũdum. lib. 2. sequitur Hip. in l. unius. §. cogniturum. uersi. & facit etiam. quod uoluit Alex. ff. de quæst. quamuis bonum foret põderare uerba statuti. ut infra dicemus.

Si uerò cõsilium fuerit petitum ab aliquo ex litigatoribus: & iudex denegauerit, ex quo forsan nõ indigebat cõsultore, sup quo consciẽtiæ suæ standum erit: ut in d. §. assessorem sñia ualebit. quia iudex non cogitur explorare alterius consilium; sed per seipsum (ut dixi) causam decidere p õt, ut tradit Bar. in l. ille aut ille. §. cum in uerbis delegatis tertio. & Io. And. in Spec. de requis. consi. uers. cõsilium. & Bal. in l. 1. C. de relat. l. 2. in fi. C. de leg.

primo l. Ancillę in prin. per illum tex. C. de furt. & consil. 370. in 1. lib. & Corse. in sing. in versi iudex debet quod maximè procedit (ut dixi) si res apud iudicem non sit dubia: puta ꝙ super articulo, de quo partes disputāt, habeat casum legis, vel decisionē dictorū: vt per Bal in d. l. Ancillæ, & Ang. cons. 219. col. 1. Paris cons. 155. vol. 4. & Bar. in d. l. ille aut ille, cū superius adductis, ac ēt ponit Aym. consi. 140. in causa spolij. col. 2. versi. 2 opponitur prout videmus fieri inter dominos Rote, qui possum absq; eo, ꝙ causas in consilijs ponant, si causa non sit dubia, in ea, absq; consil. & voto dominorum pronunciare, & in ipsa prolatione dicere de cōsilio & voto coauditorum: vt docet Rot. & dec. 751. Sciendum est, in antiq. & p̄missa etiā ponit Alex. consil 62. visa. col. fi. lib. 2. & facit id, quod ponit consil. 62. in causa. col. 2. lib. 7. loquens de causis non compromittendis vigore statuti, quando probabiliter non sunt dubiæ, & in consil. 82. in causa. col 2. lib. 1. de quo ponit Aretin. consil 125. eximiæ, in fi.

151 Si aūt iudex cōsiliū a septimū concesserit, idest, ad instantiam partis causam alicui sapienti consulendam remiserit: tunc si ad hoc eidē cōsulenti terminū aliquē p̄fixerit, & terminus diu elapsus sit: sniā ex post: absque eo prolata, valere debet: nihil obstet. Sed si eam protulerit termino adhuc pendēte, & consilio nō exhibito si iudex pronunciauerit de partium consensu, valebit. l. 1. §. in fi. vbi Barto. ff. de præt. stipul. l ad Imperatorem. & ibi Ang ff de app. Sed si partibus inuitis ꝓnunciasset: tunc si anteq̄ pronuntiet, p suā interlocutoriā hmōi remissionē reuocauerit, & postmodū diffinitiuè pronūciet, cōsilio sapientis aliter non expectato sententia erit valida secūdū Bar. Ang. & alios in l. ad principē. in fi. per illum tex. ff. de appel. quem sequitur Pau. de Cast. in cōsi. 6. col. 2. in prin. lib. 1. quia cum remissio fuerit interlocutoria, potuit p iudicem reuocari, per l. quod iussit. ff. de re iu. & hoc idem tenet Bal. in l ex illo. C. de app. & Franc. in c. vt debitus. col. 19. versi. in ea gl. eo. tit. Et ita procedat doctrina Bart. in d. l. 1. C. de relatio. & l. 1. nil noua. appel. penden.

Sed

in euentum quod discordarét sequi quem maluerit,uel ēt minorem partem illorum:ut decla.Fel.in c. cum omnes. col 2.uersi.fallit undecimò.de constit.

Si uerò fuerimus extra iuris cōis terminos: & iudex uigore rescripti,seu statuti oīno cogatur cum consilio sapiētis causam decidere,& processum sit absq; eo: quo forma ipsius statuti,seu rescripti non fuit seruata,processus ipso iure nullius reputabitur,per tex.& quod ibi ponit Imol. & scrib. in c.Cum in ueteri.de elect. c. dilecta. de resc. & c. uenerabilis.de off.dele.tenet Io. And.in Nouella. in c. non est,de consuetudine,in 6.& Inno.in c. si pro debilitate.de off deleg.& Alex. in d.§.item si plures in uerb. cū consil.in prin.de exerci.

Idem si hoc fuisset appositum in compromisso:& arbiter processisset consilio non requisito: Nā nulliter fecisset.c.cum olim.de arb. quia omnis uis & potestas ex ipso compromisso,seu rescripto,vel statutis sumitur:nec aliud licet,quam quod ibi, vt efficere posset,continetur. l. non distinguemus.§ de offi ff.eo.ti. Nec mireris de hoc exemplo:quia ualet compromissum in aliquem , ut procedat, uel pronuntiet de consilio alicuius:ex quo per hoc libera potestas arbitro nō tollitur,quin pronunciet æque uel inique eius arbitrio, iuxta l. diem proferre. & stari. ff. de arb. Satis namque est ꝙ arbiter consilium requirat, licet illud non sequatur:quamuis secus foret,si in compromisso esset dictum ꝙ arbiter procedere, seu pronuntiare deberet de uoto,seu de consensu talis, uel prout tali placuerit: nam cum hoc sit contra substantiam arbitrii,quid de sui natura liberum esse debet,& mere ab arbitro pendere:tale compromissum non ualeret secundùm Bart.in l.item si unus §.idem Pomp. per illum tex. ff de arb. gl. & doct. in l. illa institutio.ff.de hær. inst. Spec.in tutu.de arb §.sequitur.uersi. sed quid si dicatur Roma.in rub.not. tit.in 6.colu.uersi. ulterius quæritur,post Bar. in d. l. 1.§. item si plures col.fin.de exerc.& latè ponit Ang.in consi. 262 primus per totum.

Si igitur in loco iudicii uigeret aliqua localis constitu-

tio, siue statutum de non procedendo absq; consilio sapientis: uel q causæ omnes terminari deberent ad cons. sapientis, seu de uoto assessoris, uel coauditorum: aut q in qualibet causa, seu articulo præiudicialis Iudex teneretur consilium sapientis requirere, uel similia: cum isto casu iudex à statuto seu constitutionibus huiusmodi potestatem recipiat sententia: si non fuerit eorundem statutorum: seu constitutionum forma seruata, & adimpleta, ualere non debet: prout concludit Bart. in d.l. Titium aut Meuium. in uerb. eandem ratione. de admi. tu. & in d.l. 1. §. item si pluries. in 4. q. per tex. in auth de non alienando. § autem dum lex uult q requiratur consilium: postea subdat: q si aliter factum sit, non ualeat. & l. Impuberibus ff. de suspect. tut. & §. impuberum. Instit. eodem tit. Et istum etiam tenuit Abb. in c. si pro debilitate. colu. pen. uersi. sed extra gl. de off. deleg. & Ioan. And. in Spec. de requisi. consi. in uerb. consilium. & idem in c. ne Episcopi. de temp. ord. Bal. in l. ex illo. C de app. & in rub. C. de exerci & l. 1. ad fi. C. de manumis. uind, & l. 1. C. ne licet. ter. prouocum aliis adductis per Alex. consi. 59. Viso tit col. 2. in prin. libr. 4. & consil. 145. Viso processu. in fi. lib. l. & Rom. in consi. 427. in proposito casu. in prin. Soc. in consi. 96. Viso processu. uersi. 4 & vlt. in 1. parte hoc igitur casu debet requiri: & postquam causa cōsulenda commissa fuerit, consilium expectari: alias processus non ualeret: prout loquitur Soc. de cons. & Alex. in d. §. item si plures. in uerb. in eodem. vbi asserit propter hoc plures sententias annulari uidisse. Statuti enim forma ad unguem seruanda est, inquit Bal. in l. cessante. colu. ult. C. quom. & quan. iud. maximè quando habet clausulam annulatiuam: ut declarat Alex. consi. 292. ponderatis. col. 1, lib. 6. & circa præmissa uide Aym. consil. 182. col. 4. num. 10. cum seq.

Et stantibus huiusmodi statutis consilium requirentibus si iudex illud requireret, & præsentaretur, ac sententiam contra uel præter illum proferret, ac cognoscendū nunquid ualida ferret: essent uerba ipsorum statutorum

con-

consideranda; nam finge ꝙ ex illis indiceretur, ut in causa de consilio alicuius, procedi deberet: tunc si consultor fuerit particeps officii prout sunt dom... auditores, qui in Sacro Rotæ auditorio causas proponunt, ac super dubiis aliorum coauditorum consilia & uota explorant iuxta quę postmodum is, qui specialiter sententiam proferre debet, iudicare tenetur, iuxta dec. dominorum. 751. Sciendum. in fi. & dec. 861. sciendum. & 805. Rota mandauit, in auth. isto casu consilium sequi oportebit: tenet Bar. in l. Titium & Mæuium. in prin. per illum tex. ff. de admi. tuto. cum iuncta. l. consil. in fi. ff. de cur. fur. Sed si idem consultor non erit collega, assessor, nec aliter illius officii particeps, Iudex hoc casu illius consilium non cogetur sequi: sed illud requirere satisfuerit: & postmodum intra se quid agẽdum, deliberare, per reg. d. l. 2. ff. de mandata. & d. c. cum olim. & c. cum in ueteri. de elect.

Si autem statuta requirerent consilium, & assensum: uel diceretur quod sententia deberet proferri secundum consilium sapientis: his casibus necesse foret sequi formam statutorum: alias non ualeret quod fieret absq; eo: ut dicitur de Episcopo alienante sine consensu capituli, per theoricam Bar. in § item si plures. col. 4 uers. ut ergo liqueat. & Abb in d. c. Cum olim. quem cæteri sequuntur, & ita intelligendus est Paul. de Castr. d. consil. 6. in prin. dum uult iudicem consilium authoritate statuti requisitum, sequi debere.

153 Et aduerte quia casu quo solennitas consilii requiratur, de ea formiter & legitimè constare debet: cum in dubio adhibita non præsumatur: ut inquit Bal. in l. 1. colu. pen. uersic. extra quæro. C. ne lice. ter. prouo. Cum quo transit. Pet. de Ancha. in c Cano. statuta. in uerb. similem quęstionem. quos etiam refert & sequitur Alexan. in consi. 59. uiso. 2. col. in prin. lib. 4. & in d. §. itèm si plures. in uerb. in eodem.

Si tamen partes tempore prolationis sententię fuissent præsentes, & non contra dixissent, pręsumeretur: uel si iudex in sententia talem solènnitatem enunciasset, prout

prout quotidie fit ex stylo dominorum, dum asserunt in sententijs se de uoto aliorum dominorum coauditorum pro [illegible] solennitas ista per hmôi enunciationem satis probaretur, maximè si post snĩam elapsum foret biennium, ut declarat Bald. in d l. 1. & seq. Io, Mill in uerbo. sententia si est ferenda. cum simil.

Oportet igitur ꝙ de consilio exactis constet, quando illud necessario requiritur ut per Abb, in c, illa in fi. de ac cus. & in c. Cũ uenerabilis, vbi ẽt post But. Imol. & alios ponit Fel. in uerb. fallit quarta de exceptio.

154 Et nedum constare debet de consilio: quinimo oportet quod illud a iudice aperiatur & legatur, ut dicit Bal. in l. 1, 2. col. de sent ex breui. recit. Et in Spec de requisi. con sil. circa si suæ additionis ponit Ang. pulchrè in consil. 242. alias 246. domina Lambertina. quem pro notabili refert & seq. Alex. in l. 1. circa fi. ad Bar. C. si aduer. libe. & in consi. 185. in fi. lib. 2 & Ias. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. proconf. per Abb. in d. c. cum uenera bilis. & Feli. in eo. c. col. 13. ubi latè examinat istã materiam, de excep. & c. si pro debilitate. de off. deleg.

155 Alias si quis pronunciasset prout in consilio nondum exhibito, sententia non ualeret: ex quo illa per relationem ad acta illius instantiæ non posset certificari: quòd necessario requiritur secundum communem scribentiũ opinionem, de qua attestatur Ias. in l. ait prætor. § 1. col. 4. ff. de re iud. & in terminis in §. iurare. uersi. quærit ergo in primis. Insti. de act. Idem attestatur Alexan. consi. 53. col. fin. lib. 5. & d. consi. 185. col fi & consil. 37 uiso. col. 5, in fi. lib. 2.

Præmissa intellige dummodò instantia non laberetur quia tunc posset eo modo pronunciare: secundum Bald. & Sal. in l. cum iudex. C. de sent. & Pau. de Cast. in l. 1. C. de rela. Soc. in consi. 124. præses consultatio. uersic. 2 ratio. in prima parte.

156 Et si consilium, iuxta quod fuit pronunciatum, ex post reperiretur perplexum, aut obscurum, uel quod con sulentes essent contrarij, sententia huiusmodi ad id rela

tiua,

tiua, non ualeret: ut per Doct. in c. fi. Vbi Bal. & Fran. de re iudi. p Bar. Alex & Pau. de Cast. in l. duo iudices. co. ti. Ang. & Imol. in l. ad principē. ff. de appel. cum simi.

157 Exemplū ētquoad iurisdictionem tempore limitatam poni posse in iudice, qui dilatione pēdēte, in prçiudicium illius qui illam obtinuerat sententiam protulit, quæ ualere non debet: ex qua dilatione huiusmodi pendente officium iudicis cōquiescit: neque sibi cōpetit iurisdict onis exercitium sed in suspēso est, l. siue pars & ibi Bal. & alii, C. de dilat. & gl in l. dicere. in fin. ff. de arb. & in l. 1 §. 1. in uerb. nullius. ff. de fer. & per glo. in c. significante. in uerb. prou enire ubi Io. And. & scrib. extra de ap. & glo. in c, ubi periculum. in uerb decem. & in c. commissæ. in prin. de elect. in 6. est deci. Bal. in l. cum antea. col. 3. uer. & considera hic. C. de arb. & per eundem in l. appellationem col. 4 uer. est & tertia deliberatio. C. de appel. & Lap. alleg. 2. uersi. ad hoc quia pendente &c. & Anch consi. 36 uisa. col fin.

Et intellige dummodo causa, ob quam fuit concessa dilatio, nō cesset, sēd si cessaret, aut iudex eandem reuocasset officiū suum non amplius conquiesceret: prout declarat idem Cal. in c. 2. de dila. & Lap. alleg. 81. in causa matri. uer. ad id quod dicebatur, & Milan. in uersi. dilatio. & Bar. consi. 164. processus, & per eundem in l. filia §. alumno. ff. ad Treb. & Abb. in cap significauit. nu. 9. de app & Alex. consi. 34. uiso col. 2. l b 3.

Seu quod actus qui fierent non essent in præiudicium termini & dilationis: putà quod pendente termino ad probandum dispensationem, seruarentur termini substantiales in negotio principali. Nā talis obseruatio ualeret: ut est conclu. Aegid. 324. pendente termino. & per Doct. in locis de quibus supra. & per Bar. & Doct. in l. quādiu. la grande. ff. de acq. hęre. & in l. 2. ubi Ias. in fin. ff. de re iud. tex in l. Arist §. 1 ff. de iure delib.

158 Et qd̄ dr̄ de dilatione, dicendum uidetur de terminis a iure, uel ab homine, ad aliud peragendum datis: nam durantibus illis, manus Iudicis quasi ligatæ, & impedi-

P tæ

tæ censetur: & propterea processus illis pendentibus factus non ualet: ut inquit decis. Rot. 742. not. ꝙ pendēte termino &c. in antiq. Termini, namque præfixio uim dilationis habet; ut inquit Abb. in c. cum causa colu. 5. uersi. Itē præfixio termini de re iud. declarat Franc. col. pen. & post eum ibid. Feli. in c. personas. pen. col. uersi. sola delatio. de appel.

159 Processus igitur per iudicem a quo appellatum fuerit termino pendente ad dandum, uel recipiēdum apostolos factus, erit ipso iure nullus: ut tenent doc. suprascripti, uidelicet Franc. in d. c. personas, col. pen. uers. sed dubitatur quod ibi approbat Feli. & Bal. in d. l. appellationē. super quo tamen palatium uariauit: quamuis post tenuerit, & teneat quod talis processus huiusmodi termino pendēte factus, ualeat: ut per plures rationes firmat Aegid. consi. 622. processus factus. & Rot. decis. 128. si iudex. in not. & 406. not. ꝙ si iudex. in antiq. Et ita se habet cōis opinio, ſm Boer. decis. 256. in fi. Cautius tamen fuerit, quod ante diffinitiuam sententiam, seu antequā ulterior actus fiat, iudex similes dilationes appellationes, uel terminos reuocet, seu apostolos saltim refutatorios concedat, qđ in Rom cu. per uiam appellationis ab eisdem & repositionis in pristinum, practicari consueuit, & erit bona cautela, ut asserit do. Cassad. decis. 9. num. 2. de appel.

160 Erit etiā in præmissis notādū, quod dies assignationis termini, in eodē termino nō cōputabitur, secundū communiorē scribentium opinionem: quā tenent Iac. But. & Ray. Bar. Ang. Paul. Ias. in l. 1. ubi Alb. retulit uarias super hoc scribentium opiniones. ff. si quis cautio. & Angel. & Imol. in l. Gallus, in prin. de lib. & posthu. & Ful gos. & idē Alb. in d. l. 1. asserūt ita in palatiis obseruari: licet ipsi una cum Alex. uelint cōtrariā opinionem de iure ueriorē Sed certè considerabitur modus ipsius assignationis: quia qñ dictū fuisset, ꝓba hinc ad decem dies: dies termini cōputaretur ꝑ l. placet. cum sua glo. in uerb. ad hinc. C. de sacros. eccl. uel diceretur, proba usq; ad talem diē, quia illa dictio usque, staret exclusiue: ut declarat Bal.

in l.

in l. à Caligato. C. de nup. & Bar. in l. Patronus. §. Sepronio. d. l. 3. Fel. in c. quo ad consultationem. 2. colu. de re. iud. & uide bonam decis. Guid. Pap q. 570. ubi dicit

161 Et quod diximus de terminis ac dilationibus, idem ēt dici posset de iudice, qui iudicasset post aliquod legitimū impedimentū absentis in actis allegatū, putà infirmitatis, & de ea, quatenus opus foret. fuisset oblata fides; qm̄ ob huiusmodi legitimā impedimentū, suspenditur iudicis potestas, & iudiciū in tēpus bonæ ualetudinis diffunditur, & si interim iudex ꝓcesserit, ꝓcessus erit ipso iure nullus: prout est tex. & ibi declarant Bart. & Doct. in l. quæsitum. ff de re iud. & l. 2. §. si quis in iudicio vbi Doct. iidē intelligūt de quocunq; alio legitimo impedimento. & Ias. ibid. attestat̄ esse cōem opi. ff. si qs cautio. & l. si cui. §. si ff. ex q̄b. cau. maio. Bar. & Bal. in l. pen. C. qūo & quā iud. & Canonistæ in c. 2. ꝑ illū tex. de procur. ꝑmissa tenet Bar. in l. seruū §. publice. in fi ff. de procu. & (prout dixi) qn̄ impedimenta hmōi in iudicio allegantur is q̄ talia allegat, debet super allegatis probationē saltē offerre: ut uoluit Inno. in c querelā ī uerb. destinauit. de ꝓcu. & est dec Ro. 62. no. ꝙ vbi est. in antiq. est dec. 82.

Si quis igitur tpe citationis cōparere non potuisset ex eo, quod in uinculis, seu carcere, vel sub quauis alia custodia, seu cautione, puta de se repræsentando alibi detinebatur: & de hoc fuerit certificatus secundus iudex: si ex post ipse in causa ꝓcesserit, nō tenebit ꝓcessus uidelicet qn̄ causa erat talis, quæ non poterat nec debebat per procuratorē tractari, talibus nāque taliter impeditis succurri cōsueuit. l. succurritur, cū duabus legib. sequentibus & l. necnō §. itē si quis. ff ex quib. cau. maio. & quod sentētia lata cōtra carceratū sit nulla, tenet Bar. in l. 2 §. fi. uersicu. circa hoc quæro. ff. de cust. reo & idē Bar. in l. 2 in ult. uerb ff de in ius uoc. quē ibidē sequuntur Imol. & Alex. dicētes ꝙ licet de hoc nō habeamus textū expressum, tn̄ cōiter tenetur, ꝙ dicitur de impedimēto infirmitatis, idē sit dicendū de quolibet alio legitimo impedimento ex idētitate rationis. Idē uidetur sentirē Paul. de Cast. in l.

ea quæ C.quo quand. iudi. tenet Spec. in tit.de cita.§. 1. uer.nẽ ꝙ eſt detẽtus a magiſtratu. & dec.Neap.182. qui a regi. col.3.cũ ſeq. & Guid.Pap.q 256 Mulier.vbi loquit̃ de muliere grauida,q̃ non tenetur perſonaliter cõparere.

162 Idẽ ẽt foret,ſi citatus in eadẽ cauſa a maiore tribunali fuiſſet preuentus: & hoc fuiſſet allegatũ corã minori iudice:quia tũc proceſſus ipſius iudicis minoris contra taliter præuentũ factus,non tenebit c.ſi duobus.& ibi gloſ. in uerb. non tenebit.de appel.l.contra pupillum. §. fi. ff. de re iud. Tenet Hoſt. in ſumma.de ſent. § quis debet. col 4.uer.4. rõne tribunalis &c Guid. Pap. 276. an citatus,& 444.quidem.& 421.credi.

163 Et omni caſu de huiuſmodi impedimento ſeu prçuentione(ut dixi)excipi debet,& quatenus opus ſit, probati: ſiue iudices ſint pares, ſiue unus maior altero, alias proceſſus.ſecũdi & primi iudicis ualerent: cũ parti, quæ hoc nõ oppoſuit,imputandũ eſſet,quia ſi hoc diſplicebat,opponere debebat,& quidẽ ab initio: cũ ſit dilatoria; alias nõ impediret ut p Bal. in l.perẽptorias in fin.C.ſen.reſc. & in l 2. de peti.hære.cum aliis,de quibus per Alexan. in conſi.105 Magnifice. col. 7. uerſi. non obſtat etiam &c. lib 3 & ſi talis exceptio nõ fuiſſet admiſſa, appellare etiã poterat, cũ de iure ſit locus præuẽtioni.l. ſi quis poſtea. ff. de iud & l.vbi cœptũ.& ibi Paul. de Caſt.eo.tit. l. incola ad municipales.& ponit Bar.in l.ſepulchri.ff.de ſep.uiol. Et ꝙ pceſſus utriuſq; iudicis,ſi nõ fuerit exceptum, ualeat,fuit celebre dictũ Inn.ĩ c.cũ M. Ferrariẽſis. vbi Fel. latè pſequitur.col.22.uer.extra gl. de cõſti. & facit quaſi in terminis deci. Neap.354.nu.3.& deci. dñorum 659.& eſt ſciẽdũ.& 654.not ꝙ in antiq.ubi loquitur de cauſis cõmiſſis alicui ex auditoribus,q̃ alteri auditori ſeu Cardinali p prius cõmiſſę reperiebantur:& ꝙ ob Cardinalis reuerẽtia,ad impediẽdũ ſm iudicẽ, ſufficit litis intimatio & præuentio:in reliquis uero paribus magiſtratibus fieri debet inhibitio. Et facit ẽt ad pmiſſa qd̃ ponit Bal. in l. ſenatus.col.ſi.C.qui accu. nõ poſ. ubi exẽplificat ꝙ unus iudex dr̃ maior altero; ut eſt rector alicuius ciuitatis, reſpectu

spectũ præsidis eiſdẽ prouinciæ. Si aũt forent æquales & unus alterũ nõ præuenisset, sed cõcurrerent, pars citata habebit electionẽ, q̃a cõtrà quo uoluerit cõparere poterit. l. si qs in graui. §. si cũ oẽs ff. ad Sillan. & intellige q̃ dixi, qñ causæ non sunt tales, ꝙ possint p procuratores tractari: quia qñ agitari possunt, per ipsum procuratorẽ: impedimẽtũ personæ ipsius principalis ipsum nõ excusat cum si. non põt per se possit per procuratorẽ, conparere: ut in c. cum dilecti. uer. sed cõtrà. de dol. & contu. & ita declarant Doct. in d. l. quæsitũ. § fi. ubi Alex. de re iud. & Bar. in d. l. 2. § fi. ff. de cust reo. & Doct. in d l. 2. § 1. 2. ff. si quis cautio. & Canonistæ in c. cõparenti. de ap. & dixi supra.

165 Idẽ ẽt foret de eo, qui iusto timore mortis uel corporis cruciatus ad locũ iudicij uerisimiliter accedere non posset, q̃a & huic succurri deberet: ut l. 3. ff. ex quib. cau. maio prout si ab illo loo exularet, iuxta ea quæ ponit Bar. in l. fi. col. 2. uer. sed iuxta hæc quæro. ff de restitu. in inte. & in l. 2. §. qđ diximus. ff. si quis cautio. ponit Deci. consi. 395 in causa istorũ. in fi. lib. 2. Aut ꝙ in loco iudicij adessent inimici sui capitalds. & ob hoc locus ille probabiliter sibi nõ esse tutus. ut in c. cũ R. de offic. deleg & cle. pastoralis. §. notorium quippe. de re iud. & c statutum. §. 1. de resc. in 7. uel ibi adessent saltim amici suorum inimicorũ: ut uoluit Bar per illum tex. in l. sciendum §. acceptatio. ff de leg. glo. in l. §. cũ patronus. & ibi Bald. ff. de offic præf. urb. & l. liberi ubi Bal. Alexã. Sal. & Ias. C. de inoffic test. ponit Fel. post Arẽr. & alios in c repellantur. de accusa. Idem si accessus non esset tutus propter hostilitates, ac hostium incursus, cũ bella & hostilitates de iure timeantur, de more uitentur: & quæ humana fugitiõ, & abhoret natura: ut in proposito inquit text. in d. cle. pastoralis. uer. notorium quippe. & probatur in c. cũ per bellicam in princ. 34. q. 1. cap. 1. actione. 16. q. 3. c. ex transmissa. de præscri. c. ad supplicationem. de renunciat. & per id quod ponit Innoc. in c. accedens. in uerb. uiarum discrimina. de accusatio. & Bald. per illum tex. in c ex causis. §. uasalli. de pace constan. & in præmissis

casibus cum uetisimiliter citatus posset suspicari, ēt ꝙ sibi saluus conductus à supèriore, seu ducibus belli offerretur illi nō teneretur credere,per c.accedēs.ubi scribētes ut lit.non contest.& uol.glo.in c.statutū § cum uera . in uerb.secure.de rescri. in 6. & in c. ex parte. ubi Franc. in fi.de app.& Sal.in l.reos, col. 4. uer. expeditis contrariis. C.de app.Imol.in l.pen.§. ad crimen. ff. de pub. iud. Iasi. in d.l.2 §.qđ dicimus ff. si qs cautio. facit gl. in cle.unic. in uerb secura.de for. cōp. & ponit Fel. in d. c. accedens. col 5 uer.Quarta cōclusio.& ita ītellige Rot. decis. 315. licet guerræ generales.in no.ut declarat multū notanter Franc. de d.decis.loquēdo) in d. c. ex parte. col. 5. uersi. sed quæritur.de appel.ubi de hac materia uidendum est.& decis.Neap.ut p Afflic.62.per magnam Curiā in fi.

Et quod de bello terrestri dicimus , idem censendū est de cœlesti,uidelicet de mortalitate ,seu peste , quæ iustè timenda,& ab oībus fugiēda est , iuxta tex. in c. negotiatorē.ibi ueluti quandā pestem fuge. 88. dist. &c. iō prohibenter.ibi quasi quandā pestem abijciant. 37. dist. Nā accedere ad locum ubi est pestis , est Deum tentare : & homo iuxta uires suas operari debet, ut mortem effugiat,& demū se Dei misericordiæ cōmittere. c. si multa. 13.q.8.cā igitur pestis & belli pari passu ambulant ut probatur in d.c.ad supplicationē.iuncta gl. 1.de renun.& tenet Bar.in l.de ætate.ubi scrib ff.ad Treb ; & Abb. in d. 1 transmissa.col.2. de præscr. est namque prælium inter Deum & homines:ut inquit Bar. in l. 1. in prin. de bon. pos.ex testa.mil.& in l. naturaliter. in pe. col. ff. de usuc.

Prout formaliter cōcludit Alex. in cōsi. 30. ponderatis col.2.uer nec ēt obstat.lib. 5. Et not. ꝙ etiam illud dr̄ tempore belli,uel pestis factum quod immediate ante, ut immediatè post,factum est per not.in l. 1. C. de oper. lib.& tenuit Bal.in c. 1.in prin.col. 2. de pace iuram. fir. quē refert.& sequitur Alex.consi. 162. uisis his , in fi. lib. 6.pro quo ēt facit illud ꝙ tenuit Imol. in cōsi. 7. in casu præmisso.col.fi.& Pet de Anch in cōsi. 88. Præmissa facti.& Dec.post eos in consi. 555. licet, col. 2. uersi. & ad

hoc

hoc.lib.4.dũ volunt ꝙ remissio, quæ fieri debet pp bellũ, sit pariter fienda ob iustũ timorẽ belli : cum eadem sit rõ:vt ibi per eos.& per eundem Decium,qui ẽt hoc tenet consil.697.his stantibus.col.2. nu. 11.lib. 5. Et per Boer. qui hoc tenet,& plura adducit decis.249.col.2.

166 Præmissa itaque,vel similia impedimẽta si notoria fuerint,aliqua probatione nõ indigebunt,sed per quẽquam allegari sufficiet:vt d.cle.pastoralis. ver. notorium quippe.declarat decis Neap. 29. quidã hesterus & dec. l. iudices.& Fran.in d.c.ex parte.col. 5. & Alex.in d.l.de ætate. Si vero notoria non fuerint,allegari & Probari per excusatorẽ debebunt ac ẽt pro difficultatibus tollendis sanũ fuerit protestari.ꝙ stantibus hmõi impedimentis,ad ulteriora non procedat:aliàs ex tunc ab hmõi ulteriori processu,& tacita præmissorum reiectione appellare:vel si citatus etiam excusatorem mittere non poterit,tpe quo citabitur ad locum non tutum , poterit, tpe quo citabitur ad locum non tutum,poterit ipsemet appellare nã super hoc de facili in Ro.cu. literas obtinebit : ut inquit Fran. in d.c.ex parte.& Pan. in d.c. 2.de procur. per Alexã. qui Inn.& Host.in hoc discordantes concordat in d.l.de ætate. & Fel.in d.c.accedens ver. 7. conclu. ut lit.non conte.

Et erit aduertendũ,q oportuerit nedũ facere fidem de impedimento,quinimò erit ẽt necesse docere ꝙ pp illud quis fuerit impeditus venire,puta ꝙ fuerit ingressus iter, & vt tẽpestatis,fluminis,incursu hostium,aut similibus , vlterius progredi non potuerit, per tex.in l.commeatus. ff.de re mili.& est doct. Bar. cõiter approbata: vt ibi attestatur.Ias.in d.l.2.§.qd dicimus.ff.si quis cautio. & docet Alex.consi.49.in spectis.col.2.lib.2.Et Nicol.Boer.decis. 40.nu. 4. vbi latè ponit, & de cõi attestatur.Aym.consil. 151.nu.22. & consil.179. in causa. appel.col. 3.versic.5. rñdetur. Debet igitur esse impedimentum necessarium, & ineuitabile,ad hoc ut prosit:aliàs si potuisset aliquo pacto impedimẽtũ euitare,& nõ euitasset,nõ pdesse:ut docet Bal. in l.sed & si.§. 1.ff.ex quib. caus.maior cũ alijs, de quibus p Dec.consi. 677.visis. col, 2. nu.3.lib.5. Quali-

ter autem hmõi impedimenta probentur & nunquid sufficiat iuramentum erit iudici arbitrarium, ut docet Guid. Pap. q. 64. Si altera; & 205. in causa.

Ex oĩbus igitur p̃misſis, q̃ iurisdictio iudicis ordinarij fuerit ratione causæ, uel rei, litigatorum, loci, ac tẽporis, limitata, uel impedita aut suspensa ostendi poterit.

167 Ratione Iudicantis etiam, ex defectu suæ potestatis sñia eiusdem ordinarij iudicis impugnari poterit, si tp̃e quo sñiam tulerit, potestatẽ suã ignorasset. Nã qui ignorat fundamẽtũ iurisdictionis suæ, ẽt q̃ in ueritate iudex sit, ex quo ipse hoc ignorat: gesta p eũ nõ ualent arg. l q̃ro. ibi. Scire n. debet se tutorẽ &c. ff. de eo qui pro tut. l. hoc autẽ §. 1. ibi, debet hoc cõstare liquereq; prætori &c. ff. ex quib. cau in poss. ea. de quo est gl. in uerb peremptoriè, in fi. in c. sæpe de app. & tenet. Bar. ĩ l. sed si de sua ĩ fi. ff. de acq. hęre. & in l. 2. in prin. uer. oppono cõtra l. ff. de iud. & magistraliter ponit idem in l. multũ interest. ff. de condi. & demõ. cuius doctrinã tanq̃ cõem sequuntur ibi Doct. & Bal. in l. falsus. col. 7 uersi. itẽ dubitatur C. de fur. Abb. in c. fi. uer. ueruntamen dico extra de foro cõp. Io. Mil. in uer. iudex delegatus si ignorat q̃ hoc satis declarat. & Rom. sing. 13. Si cã. Alex cõsi. 40. in cã. col. 3. uer. ultimò principaliter lib. 7. & Paris in tract. syn. in §. iudices puras col. 3. uer. si iudex nõ est certus &c. Aym. qui plura cõgerit cõsi. 134. scripsi alias col. 2. uersi. 1 posito. Et Fel. in c. si clericus laicũ. col. 1. uer. & pro cõi facit. de foro cõpe. & in c. suscitatus. col. 6. uer. Nono oportet notum esse impedimẽtũ. & in c. Eccle. sanctæ Mariæ. col. 8. nu. 10. ubi enumerat infinitos doctores hãc doctrinã seq. de cõsti. & in c. cũ ex officii. col. 11. uer. excipies nũc de p̃scri. ubi post alios dicit hoc procedere, si ignoratur fũdamẽtum iurisdictionis: ut dictũ est. secus si ignoraretur aliqua eius qualitas uel accessoriũ: uel essemus in beneficialibus, in q̃bus iurisdictio ad illius exercitiũ ẽt ignoranti quęritur, s̃m Rom. d. sing 13. de quo dicemus intra.

168 Ecõtra si iudex p̃babiliter se iudicẽ credidisset, ignorãs defectũ suæ iurisdictionis impeditiuum, processus ualuisset:

luiſſet:qđ intellige ꝑut in l.2.§.1. ibi ꝑtor autē ignoret, & putet ſuam eſſe iuriſdictionem.ff.de iud.& l. ſi fortè.ff. de off.pręf tenet Abb. Fran. Fel. & alii in c. duobus. ubi Fel.col.4.uerſ. limita concluſionem. de appel. & in d. c. ſuſcitatus uerſi.oportet notum eſſe.de reſcr.

169 Idē foret ſi iudex de poteſtate ſua dubitaſſet; q̄a ſi dubitat circa principalē ſuā iuriſdictionē & cām fundamentalē:illius ſnīa redditur nulla, ꝑ tex.in d.l.ſi de ſua.§.1.ibi an ualeat teſtamentum dubitat.& l.cum falſum in fi. & l. nequis.in prin.& l.cum quidam.§ fi. ff. de acq. hære. ponit.Fel.poſt Petr. de Anch. & alios in c. ſanè in prin. de off deleg.per illum tex.Nam dubitās æquiparatur ignoranti,per l.fi.ff.de cond.indeb.l. fin. § ſinautem neſcius. C.de furt.& ita concl.Bar. in conſi. 73. Quæritur tutum procurator.circa fi.& Alex.conſi.14.uiſo proceſſu. col. 2. prope fi.lib.5.

170 Vt Idē ēt foret ſi iudex erraſſet circa poteſtatē ipſius: ut puta cum eſſet ordinarius, ꝑ errorē tanquā delegatus iudicauit,uel ecōtra : nā cum debito nomine & obtentu ueræ poteſtatis, nō proceſſerit : & errauerit circa fundamentum poteſtatis ſuæ,ſententia erit nulla:arg. d. l. quæro.& lege quod hæres.ff famil.hercιſ. per quæ ita uoluit Bal.in d.l.falſus col.6.uerſi.ſed pone quod.C de fur.Nam ſi is quis debet explicare actum uno modo , eligat alium incompetentem:actus qui fit,eſt nullus : ut probatur in c.ex parte haſtenſis,de conceſ.præb. cum aliis ad propoſitum add.per Anch.conſi.357.quia ꝓſupponit poſt prin. & hoc idem intelligas ſiue iudex errauerit. ſiue ſciens & Prudēs hoc fecerit, putà ſciens ſe ordinarium iudicē uoluit iudicare tāquā delegatus : quia geſta hmōi non ualent,per reg.quod potuit uoluit:& quod uoluit, adimplere nequiuit.c.ſuper de off.dele cū ibi adhuc.& tenet Bar. in l.unic.C. q̄ ꝑ ſua iuriſd. prout ēt utrunq; tenuit Inn. Hoſtiē Io. And. Bal. Card. Imol. Panor. & communiter alii.ut atteſtatur:ibidem Fel.col.11. uerſ. cōſidera duo. in c.cum ex officii.de præſcr. Et pro quo facit id quod ponit idem Feli.in c 1.glo.col.5. uerſi. 17. not. dum inquiṙ

quod

ꝙ si partes coram ordinario tanquam delegato litigant, & delegatio ex aliquo non valeat, nõ tenet processus. et ex vi prorogationis, per ea quæ voluit Bald. in l. 1. C. qui pro sua iurisd. ac p̃missa tenet Alex. consi. 213. viso col. 2. in fi. lib. 2. & vide Bal. in l. 2. C. si a nõ comp. iud. cum sim. de quibus per Aym. cons. 171. magister Io. col. pen. vers. 7. ista acquisitio & Io. Silua. in tract. de benefi. q. 41. in 3. parte & Ang. in consil. 8. his proximis. col. 1.
171 Sciendum est tamen, ꝙ habens iurisdictionem ordinariam & delegatam, seu ordinariam & arbitralem, & simplicem potestatem, in procedẽdo non cogitur a lterã eligere: vt p Spec. in tit. de iurisd. om. iud col. pen. vers. vlt. nota. & ibi Bal. Et simpliciter procedendo, procedere v̄r ex vtraq; & eo meliori modo, quo potest, ad effectum ꝙ actus valeat, per tex. in c. nisi. de præb. & ponit Abb. in c. Quintauallis. col. antepen. versic. ego autem cum reuerentia & c. de iureiur. Inno. in d. c. Cum ex officij in vers. authoritate. & ibi Felin. col. 9. ver. ex ista conclusione Innocentij, & per d. Inn. in d. c. Quintauallis dum voluit ꝙ arbiter. & arbitrator constitutus in eadem causa, possit procedere partim iuris ordine seruato vt arbiter, & partim non vt arbitrator. Cuius dictum sequutus est Rot. dec. 85 1. cum promissum in fi. in antiq.
127 Et ꝙ iudex in dubio videatur procedere iure efficaciori, & ad illum actum gerendum magis apto, declarat Alex. in consi. 55. quoniam & lib. 5. dum vult ꝙ iudex ordinarius & delegatus, si actus ex ordinaria potestate sustineri potest, ex ea primò tãquam magis firma & efficaciori videatur processisse: cũ hoc utilius sit: vt etiã declarat Bar. in l. gerit. versi. circa tertium principale: de acq. hær. ar. l. 1. cum se. ff. de sol. & l. si q̃s intentione. ff. de iud. quicquid dixerit Anch. consi. 215. col. 2. nu. 3. est bonus tex. in l. 3. de mil. test. vbi Bald. dicit ꝙ si id quod fit ex duplici potestate non valet ex vna, valebit ex alia. per illũ text. quia in dubio videtur fecisse eo iure, quo potuit: cum hæc interpretatio rei gerendæ sit aptior, ideò capienda. l. quoties. Idem serua de re. iur. & l. 1. §. Offilius cum l. seq.

feq ff. ne quis eum qui in ius uoc. quem tex. ad istud propositum adducit Rom. in consi. 320. in fin. in sing. 15. & latius in l. stipulationem la 1. ff. de uerb. obl. & idē sentit Aegid. concl. 5. generale. & conclu. 60. Processus. & 70. Archiepiscopo. & facit id quod ponit Alex. in cons. 185. in causa. col. 2. in prin. lib. 6.
173 Propterea si arbiter & arbitrator simpliciter pronunciaret: & ex processu & sententia colligi non posset intētio iudicātis, qua uti potestate uoluerit. Nam hoc imprimis uidelicet quam uiam fuerit amplexatus, ex processu colligi & deprehendi solet: ut docet Bar. post gl. in l. 1. ff. de iud. & in l. si societatē. §. arbitrorum in 3. col. ff. pro socio. & Bal. in l. non codicillum C. de codicil. Anch. cōsil. 210. index col. pen. uersi. 2. ostendendum. cum aliis de quibus per Alex. in consil. 55. quoniam col. 2. libr. & communiter tenetur: ut assert. Cassad. dec. 7. nu. 6. de appel. In dubio tamen præsumetur q processerit ut arbiter: cum hæc sit mitior: & æquior interpretatio, ex quo non tollitur reductio ad arbitrium boni uiri ita communiter tenēt Doctores secūdum Fel. in d. c. cum ex officii. col 2. uersi. sunt duæ opiniones. de prascrip. & tenet Pan. in d. c. quintauallis. col. 24. uersi. quæro nūc. & per Alex. d. consi. 55. uersi. accedit prædictis lib. 5. & pmiss notanter ponit Io. Mil. in uerb. iudex potest procedere ubi uidere poteris. & latius præmissa comprobat Ioan. Baptist. in tractat. de arbit. cap. 4. cum pluribus cc. sequent. libr. 12. ubi uide. Cautela tamen fuerit, quod iudex duplici potestate fungens, utatur clausula. (Omni meliori modo &c.) quia ex uirtute directæ clausulæ. de facili saluabitur processus, secundum Fel. in d. c. cum ex officii. col. 11. in prin. uersi. Tertio limita, & per eundem in c. cum super col. 4. uersi. quid autem importat. ubi uirtutem huiusmodi clausulæ ponit de offi. deleg. & Dec.
174 consi. 77. col. 3. in prin. lib. 1. & Alex. consi. 112. post reddita. lib. 3. & consi. 80. uisis col. 2. lib 5. Aym. consil. 141. Iaco. col. 2. uersi. ex præmissis. Quamuis dicta clausula nihil operaretur, quando fuisset expressus unus modus

dus ineptus,ex quo aptus descendere nō posset:ut p Calde.consi.1.de accu & Anch consi.357.Declarat & sequitur Cassador.d.dec.7.nu.7.de ap. & Capi. dec.96.in causa. nu.9 post Mari.in c.2.art.13.Plurimi.de lib.ob.

Nunquid aūt in iudicem ordinarium litigantes cōpromittere possint,dic ꝙ nō tāquam in arbitrium, sed tanquā in arbitratorem,& amicabilē compositorē poterunt ēt de iure ciuili:ut uoluit gl.in l. sed si. §. si quis iudex in uersi.tenet.in fi.& ibi Bar.ff. de arb. tenet Odof. Cy Bal. & Sal.in l.si qui ex consensu. C. de Episc aud. ponit Guid. Pap.q.69.licet de iure canonico indistinctè poterit:ut in dictis locis per c. dilecti & c. ex parte de arg. cum si. quae ponit Ang.in consi.218 uisa col.1.nu.2.

175 Vltimo(diximus)sn̄iam ab ordinario iudice latam quandoq; ēt ex defectu ipsiusmet iurisdictionis inualidā esse posse:prout exēplum ponere potes:si fuisset lata ab uno solo iudice absq; consensu aliorum suorum coniudicū.qm̄ regulare est ꝙ iudices siue ordinarii, siue delegati sunt,uel ex statuto rescripto,aut compromisso assumpti: qn̄ pluribus,aut uniuersis,ac simul & cōplexiuè concessa fuit potestas: prout sit qn̄ uerba dignitati, seu magistratui,uel capitulo aut uniuersitati, seu pluribus ut uniuersis directa reperiuntur:ex quo oēs tunc simul repraesentāt
176 unū ; illorum officium cēsetur indiuiduū,iuxta l magistratus. & l.Imperator. in prin.ff. de mu. Et ꝑpterea unus sine alio sn̄iam ferre non pōt,cū sibi soli nec iurisdictio, nec exercitiū insolidū cōpetat, ꝑut de magistratibus ordinarijs habe[illegible] magistratus.C.qn̄ prouo. nō e[illegible] iu. l. sicuti. ff. de arb. [illegible] s c ei qui §.itē si plu- [illegible] lo uel uniuersitate quod [illegible] maior pars illarum iudi- [illegible] uniuer.ponit gl.fi.i [illegible] i Ant de But. in [illegible] t & sequitur [illegible] s procedere

non

non possit sine alio, ad literã est tex. in c. cũ matrimonij. de off. dele. c. prudentiam. § 1. eo. tit. c. ueniens, vbi gl. in uerb. duo Iudices. de renunciationibus, &c.

De arbitris est tex. in l. Itẽ. §. si plures. & l. si in tres. & l. pedius. in fi. ff. de arb. q tex. reddens rõnem, quare snĩa unius sit nulla, inquit (quia nõ recepit mãdatum, dixit sẽtentiã) & eandem rõnem ponit ẽt tex. in d. c. prudentiam §. 1. in fi. & in l. nõ distinguemus §. de officio. de arb. ponit Dec. cons. 434. placet. in fi lib. 4. ubi etiam dixit, quod non potest a partibus ratificari: & ꝙ talis nullitas indistinctè opponi potest, ut ibi per eum.

De arbitris & delegatis ꝙ unus nihil possit sine aliis est tex. ꝓ utraq; in c. uno delegatorum. de off. dele. in 6. ac de oĩbus habetur in c cũ ab uno in prin de sent. & re iud. eo. li. quia (ut dixi) exercitiũ iurisdictionis est indiuiduum: ut ponit Bal. in Spec. de iud. deleg. uer. si cõmittitur causa tribus. facit dec. Rot. ut per Fast. caus. 12. dub. 32. incip. 2. dub. & dicemus infra.

Si autem ex dictis statuto, seu mandatis iurisdictionalibus appareret, quod potestas unicuique insolidum concessa fuisset: puta quod duo iudices ordinarij simpliciter creati fuerint: ut erant antiquitus consules, defensores, uicarij potestates terrarum, & similes: tunc unicuiq; illorum iurisdictio & exercitium insolidum concessum esse uidetur propterea unus sine alio ꝓcedere poterit, ac preuentioni locus erit per tex. in l. 1. ubi Bal. declarat. ff. de offic. consu: qui tex licet loquatur in uoluntaria: doct.
177 tamen idem intelligunt de contentiosa iurisdictione arg. l. tutores. & l. decreto. ff. de adm. tu. & l fi. C. de auth. [illegible]stan. vbi pluribus tutorib. simpliciter datis cuilibet uẽ [illegible]ta insolidũ potestas, & quilibet administrare põt. facit [illegible] l. 1. §. si plures & ibi Bar in 2. col. ff. de exer. ubi cõ[illegible] [illegible]mpliciter, pluribus exercitoribus vniuersitatis ne [illegible] administratione, cuiq; in solidũ cõmissa cẽsetur. [illegible] Bar. post gl. in l. Põponius alias si uni. ff. de [illegible] Quãuis si a principio tales iudices ẽt inso[illegible] [illegible]iquam causam simul cognoscere cœpissent

sent, deberent omnes in simul eandem terminare, per gl. singularem secundum Alex. & Imol. ibi, in d.l.si vni. vbi dtiam Ias.col.3.uersi.2.concl. vbi hoc declarat. ff. de re iu.& aliam gl.in c.cum plures.in uerb. uno eorum. de off.deleg. in 6. licet si in casu isto unus solus sententiam ferret:ex hoc non crederem nullam ex defectu potestatis cum sibi cōpetat insolidum: ut uidetur tenuisse Ro. loquens de arbi. dec.2.sub tit. de arb. in illis de Bisig. q̄ est etiam in antiq. sub nu.61.compromissum, & uide in præmissis Ro.consi.92 indubit. in prin.

178 Et quod dicimus de iudicibus ordinariis idem intelligimus ad uniuersitatem causarum delegatis: quia tales loco ordinariorum habentur, secundum gl. communiter approbatam, ut ibi per Alex. in d. l. si uni. & Ias. in l. duo ex tribus in 1.colu.off. de re iud. & quod isti ad instar ordinariorum sint, ponit etiam gl. & doc. in l. 1. in prin.ff.de offi.eius in l.diuo Pio.in prin. & Bar. in d. l. si uni.de re iud.plura ponit Feli.in c.causam matrimonii. col. pen.uers.gl. in uerb. unus de off. dele.cum aliis, de quibus per Alex.consi.120.uiso col.2.lib.6.

Idem esset si forent electi plures arbitri, & data unicuique illorum facultas cognoscendi causam, & decidendi: nam quilibet ex eis absque collegis procedere & terminare posset: ut in l.non distinguemus. §. si in plures.ff.de arbitr.

179 Vel quod causa esset dele. pluribus cum clausula uos uel duo aut unus uestrum &c.Nam hoc casu censetur mā datum cuiq; insolidum factū; & locus est præocupationi.c.cum plures de off.dele. in 6 & uno ex eis negotium inchoantem:nisi in casu necessitatis, alii se intromittere nequibunt:ex quo exercitium iurisdictionis solum recedit in persona illius, qui præuenit: ut ibi & uidetur dec. Rot.110.c. Suscitatus. in no. facit quod ponit Aeg. conclu. 476.cum seq. & ponit Bar.in d.l.si uni.

180 Idem si esse adiecta clausula (ꝙ si unus interesse nequeat,alter exequantur)Nam constito ꝙ collega non possit,aut nolit interesse, alius solus expediet,per tex.& com

muni-

muniter notata in c. prudentia. in prin. de off. dele. & Roma. sing 13. in causa. ubi asserit Docto. ita communiter tenere. & per Feli. in c. Suscitatus. uersi. oportet notum esse impedimentum. de rescr. tenet Rot. dec. 243. retento. & 166. ubi limitat hoc non procederet in beneficialibus, in quibus etiam non constito de impedimento collegæ, si alius solus procedit, & ex post appareat collegam fuisse impeditum, ualebit processus, ex quo opinio in talibus cedit ueritati. in nouis; quod tenuit in d. c. prudentia Bal. secundum ea q̃ refert Hip. de Marsi. in l patre uel marito. uersi. itẽ d. doct. n. 56. ff. de q. & diximus supra, & ponit Aym. consi. 182. nu. 12. ubi uideas.

181 Et clausula illa, si non põt interesse, intelligitur si nec per se, nec per alium. quãuis de hoc alias fuerit dubitatũ secundum Aegid. concl. 140. in forma. & Feli. in c. Suscitatus. col. pen. in fi de rescr.

Et quando iurisdictio insolidum non competit, nedũ per unum solum iudicem sententia ferri non potest, qui nimo ad illius ualiditatem requiritur ut tempore sententiæ proferendę, omnes iudices sint simul coadunati,
182 & simul iudicent: uel unus, aliis tamen præsentibus, & mandantibus & quod is qui recitat, utatur uerbis pluralis numeri: ut putà nos tales iudices pronũciamus in hũc modum, uidelicet &c. ut magistraliter docet tex. in c. cũ ab uno. de sen. & re iud. in 6.

Nam si non essent omnes simul coadunati; sed quilibet priuatim sententiam diceret, non ualeret l. tunc aũt & ibi gl. l duo ex tribus. ff de re iud. gl. in l. non distinguemus §. cum amplius & l. Item si unus §. Item si plures. ff. de arb. Tenet Spec. in tit. de sent. §. sequitur uidere. uersi. sed & si iudices. & Pau. de Cast. in consi. 103. in prima parte: quia ubi requiritur quod cõsensus maioris partis præiudicet minori consensu simul, non separatim pręstari debet. ut est doct. Bar. in l. omnes populi. in 2. q. princ. uersic. contrarium credo. ff. de iust. & iur. & ponit idem Bart. in d. l. si uni. ff. de re iud. & Alexand. consi. 205. uisis his. in prin. lib. 2. & de quo uide Gozad. consi.

consi. 100. circa. col. 4. uersi. 10. licet ubi hoc limitat.

Nec sufficeret quod unus iudicem cognitioni causæ præsens fuisset, & in præsentia aliorum coiudicum uotum suũ dixisset, & postea recessisset: quoniam si reliqui illo taliter absente, sententiam ferrēt, esset ipso iure nulla, secundum communem scribentium opinionem: de qua attestatur & eam comprobat Fel. in d. c. Causam matrimonij. col. fi. uersi. 3. limita de offi deleg.

Si tamen ex coniudicibus aliquis præsens esset; & iuraret sibi de cā non liquere: alii cām eādem expedire possent. per tex in d. l. si uni ubi scrib. de re iud. & l. si de meis. ff. de arb. & ponit Abb. & Fel. in d. c. causam. in fi. uerb. Et si fuerint plures arbitri discordantes, uel decisioni causæ interesse negligentes, seruanda erit practica tex. in c. fi. de arb. in 6. Maximè in terris ecclesiæ secundum gloss. ord. ibidem positam.

Minus etiam sufficeret, quod præsens suo, & collegæ sui absentis, nomine pronunciare. Nam etiam si dictus collega ex post pronunciationem huiusmodi ratificaret, sen tentia nihilominus non fieret ualida: ut est gl. in l. instar. in fi C. de iur. fisc. lib. 10. & tex. in d. c. cùm ab uno. ibi, præsentibus & mandantibus &c. de re iu. in 6. quoniam ubi certo tempore consensus requiritur, ratihabitio sequens ut actum firmet, non retrotrahitur l. quid ergo, in prin. ff. de infa. & quia in sententijs, & aliis quæ publici iuris sunt, ratihabitio non procedit: ut inquit glo. in d. c. cum ab uno. in uerb. mandantib & Bar. Bal. & alii in l. obseruare. § fi. ff. de off. procons. ponit Spe. in tit. de cita. § iam. col 5. uers. hoc autē nota. & in ti. de sent. § sequitur uidere. uers quid si nulla. & Bar. in d. l. si uni. in fi. & ibi. Ias. in fi & Aegi. concl. 30. sententia. cum aliis, de quibus per Fel. in c. prudentia. uers. nunquid unus. ubi hoc tenet Inn. de off. deleg. Nunquid autem unus ex iudicibus delegatis, seu arbitris, ante sentētiam possit uices. & animi sui motum suo collegæ committere, uide gl. fi. in l. sicuti ff. de arb. & Bar. in d. l. si uni. & Alex. in consi. 13. ex his col. 3. uersi. & tanto fortius lib. 1.

Et

183 Et in casu iurisdictio non competat cuique insolidũ: si ex cõiudicibus aliquis esset inhabilis, & iurisdictionis incapax, cum sententia censeatur quid indiuisibile, ob defectũ illius collegę, in uotum uitiabitur. l. Pedius. in fi.ff.de arb.c. ad probandũ ubi gl. & scribẽtes de re iud. c. cum super. ubi gl. fi de offi.deleg. & Io. And. in Spe. de sent. §. iusta. in prin. in uerb. cum ab omni. dum loquitur qñ unus ex pluribus iudicibus precio corruptus sñiam tulit. uide ẽt Paridẽ de Puteo, in tract synd. in uerb. corruptio §. an si tẽpore præsentiæ. uer. iudicẽ corrumpens. qui contrarium tenet. Et pro hoc alleg. Io. And. in loco de quo supra. & Ang in l. uenales C. quomo. & quan. Sed certe Io. And. uidetur inclinat ꝙ sententia non teneat, per iura de quibus supra.

Sed si iurisdictio insolidum competeret, etiã ꝙ unus habilis secum admitteret alium inhabilem, actus ualeret & ex pſona habilis sustineretur. l. 1. §. Põponius. ff. qđ cũ fal. tut. ubi si uerus tutor authoritatem cum falso contutore præstiterit, tenet quod fit ex pſona ueri tutoris: ponit Anch. consi 215 scripsit. col. 3. nu. 5. Prout ẽt uidemus in duobus tabellionibus insolidum de aliquo actu rogatis. nã licet tpe rogitus alter ex ipsis fuerit: infamis, seu alias inhabilis, substinebitur tñ rogitus ex pſona alterius habilis, & ipse solus poterit illud publicare: ut uoluit Bal. in l. si quis ex argẽtariis. § quid. n. ff. de eden. & in l. Imperator. ff. de stat. hominũ. & Alex in consi 62. cũ cõsi. seq. lib 7. quos ẽt refulit & secutus est Boe dec. 21. inci Et prius. col. 1. Quod intellige qñ uerus sit se habere potestatem insolidum, & tanq̃ talis procedit secus si putasset sibi insolidum non cõpetere potestatem. & ideo sibi alium associasset, in quo credebat talẽ ẽt potestatẽ residere. Nã etsi talis sit iudex insolidum: ex quo tñ uoluntas nõ cõcurrit cũ potestate, quinimo inter se ad inuicem repugnãt. non ualet qđ agitur, per text. in d. c. cum super. ubi Abb. & Fel. ibi, col. 3. uer. not. illã Theoricã, adducendo plura exẽpla de offi. deleg. & tenet Host. in sum. de sent. §. si quis. in fi. & Iap. alleg. 88. cõe Florentinum. Præterea

Q si essent

si essent plures iudices æqualē iurisdictionē habentes, & unus ex illis efficitur inhabilis, tota iurisdictio accrescit aliis.d.l.1.ff.de off. consf.p quē tex. ita uoluit Bal. in l. 1. col.fi. C. quādo non pet. par. prout ēt refert, & seq. Capic. in decis. Neap 28 in causa reuerendi.num. 11.

185 Intellige etiā præmissa quando actus expeditur per singulos, ut iudices, arbitros tutores, aut similes. Si uerò expediretur p uniuersos, ut capitulū collegiū populum &c.tunc actus rōne habiliū(licet inhabiles interfuerint) uale ēt, ex quo nō capiūt uim a singulis, sed a collegio:& collegium consistit penes habiles duntaxat: vt per Doct. in d. c.cū super & c.fi.de procur c. Sacrosancta, c. Messana.de elect & cle. 1.de reg.cū aliis de q̄bus per Alex. in consi.40 2.uol. & Corset. in sing.in uerb. vniuersitas &c.

186 Nota in super q̄ in sentētiis siue ordinarii, siue deleg. seu cōpromissarii iudices sint, si discordant statur sententiæ plurium: quia in iudiciis obtinet, quod a pluribus fit c.si episcopus.65.dist.c.ei qui. §. si plures. vbi glos.2 q 6. l.duo ex tribus.& l diem proferre §.si plures. ff. de arbit. ponit Spec. in tit. de sent.§.iusta.col. 2. uer. quid si inter tres & Host.eo tit. in summa.§.quis debet.col fi.

Si aūt iudices fuerint numero pares,& discordēt, si ordinarii sint, tenet p reo snīa:nisi causa foret fauorabilis, ut pro mrīmonio, dote, Ecclesia, libertate,& similibus.Si fuerint delegati, utraq; snīa pēdet ex arbitrio delegantis in cuius est potestate, q̄ cōformare maluerit. Sed si arbitri fuerint, neutra habebit uigorē:ut dicit text. ad literā in c.fi. vbi ponuntur cōcordantiæ de snīa & re iud. & l. inter pares.& l duo iudices.ff eo.ti.cum aliis ibi aduct.

Præterea circa unum erit aduertendū, quod si esset cōpromissum in duos, cum potestate eligendi tertium in euentum discordiæ &c. quod ille tertius non potest eligi, nec quicquam facere: nisi prius de discordia duorum legitimè constaret:nt docet Alex. in consi.123. in causa. col.pen.uersi. tertia ratione. lib. 2. & consi. 48.in causa, col.fi lib.7 & Dec. consil. 475. in causa. quæ Mantuæ. col.fi. lib. 4.cum ibi aduct.

In

IN RVB. SEV TITVL.

De nullitate ex defect. iurisd.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio delegata est debilior, strictior, & minus fauorabilis quam ordinaria.*

2 *Delegatio causæ ut cognoscatur an sit ualida, consideretur quis, cui, quid, pro quo, contra quem, qualiter, & quibus, loco & tempore delegauerit.*

3 *Delegans potestatem quam non habet, alteri demandare non potest.*

4 *Delegantem magistratum esse oportet.*

5 *Iudices qui habent iurisdictionem cum administratione, prout sunt prouinciarum & terrarum Præsides, Comites Duces, Marchiones, Archiepiscopi, Episcopi &c. cum territorium habeant uere ordinarij sunt, & delegare poterunt.*

6 *Iudex qui alicui tribunali ordinario præest, & ipse erit ordinarius, & delegabit, licet non habeat administrationem cum dignitate.*

7 *Iudices Rom cu qui sint, qui ordinarium tribunal habeant.*

8 *Iudices Rom. cu. tam olim quam hodie certam & limitatam habuerunt & habent iurisdictionem ac causarum cognitionem.*

9 *Vice cancellarij potestas in quibus regulariter consistat.*

10 *Camerarij apost licæ sedis potestas in quo præcipue uersatur.*

11 *Gubernatoris urbis Romę potestas & officium in quo potissimè uersatur,*

12 *Auditoris generalis cameræ apostolicæ potestas circa quę præcipuè uersetur.*

13 *Vicarij generalis Papæ in spiritualibus potestas circa quæ potissimè uersetur.*

14 *Senatoris almæ urbis potestas & iurisdictio.*

15 *Marescalli urbis iurisdictio.*

16 *Auditor audientiæ contradictarum olim habebat ordinariam iurisdictionem.*

casibus cum uerisimiliter citatus posset suspicari, ēt ꝙ si-bi saluus conductus à supèriore, seu ducibus belli offer-retur illi nō teneretur credere, per c. accedēs. ubi scribētes ut lit. non contest. & uol. glo. in c. statutū § cum uera . in uerb. secure. de rescri. in 6. & in c. ex parte. ubi Eranc. in fi. de app. & Sal. in l. reos, col. 4. uer. expeditis contrariis. C. de app. Imol. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. Ias. in d. l. 2 §. qđ dicimus ff. si qs cautio. facit gl. in cle. unic. in uerb secura. de for. cōp. & ponit Fel. in d. c. accedens. col 5 uer. Quarta cōclusio. & ita ītellige Rot. decis. 315. licet guerræ generales. in no. ut declarat multū notanter Franc. de d. decis. loquēdo) in d. c. ex parte. col. 5. uersi. sed quæritur. de appel. ubi de hac materia uidendum est. & decis. Neap. ut p Afflic. 62. per magnam Curiā in fi.

Et quod de bello terrestri dicimus, idem censendū est de cœlesti, uidelicet de mortalitate, seu peste, quæ iustè timenda, & ab oībus fugiēda est, iuxta tex. in c. negotia-torē. ibi ueluti quandā pestem fuge. 88. dist. & c. iō pro-hibenter. ibi quasi quandā pestem abijciant. 37. dist. Nā accedere ad locum ubi est pestis, est Deum tentare : & homo iuxta uires suas operari debet, ut mortem effu-giat, & demū se Dei misericordiæ cōmittere. c. si multa. 13. q. 8. cā igitur pestis & belli pari passu ambulant ut pro batur in d. c. ad supplicationē. iuncta gl. 1. de renun. & te-net Bar. in l. de ætate. ubi scrib ff. ad Treb ; & Abb. in d. 1 transmissa. col. 2. de præscr. est namque prælium inter Deum & homines: ut inquit Bar. in l. I. in prin. de bon. pos. ex testa. mil. & in l. naturaliter. in pe. col. ff. de usuc.

Prour formaliter cōcludit Alex. in cōsi. 30. pondera-tis col. 2. uer. nec ēt obstat. lib. 5. Et not. ꝙ etiam illud dr̄ tempore belli, uel pestis factum quod immediate ante, ut immediatè post, factum est per not. in l. 1. C. de oper. lib. & tenuit Bal. in c. 1. in prin. col. 2. de pace iuram. fir. quē refert. & sequitur Alex. consi. 162. uisis his, in fi. lib. 6. pro quo ēt facit illud ꝙ tenuit Imol. in cōsi. 7. in casu præmisso. col. fi. & Pet de Anch in cōsi. 88. Præmissa fa-cti. & Dec. post eos in consi. 555. licet, col. 2. uersi. & ad

hoc

hoc. lib. 4. dũ volunt ꝙ remissio, quæ fieri debet ꝑ bellũ, sit pariter fienda ob iustũ timorẽ belli: cum eadem sit rõ: vt ibi per eos & per eundem Decium, qui ẽt hoc tenet consil. 697. his stantibus. col. 2. nu. 11. lib. 5. Et per Boer. qui hoc tenet, & plura adducit decis. 249. col. 2.
166 Præmissa itaque, vel similia impedimẽta si notoria fuerint, aliqua probatione nõ indigebunt, sed per quẽquam allegari sufficiet: vt d. cle. pastoralis. ver. notorium quippe. declarat decis. Neap. 29. quidã hesterus & dec. l. iudices. & Fran. in d. c. ex parte. col. 5. & Alex. in d. l. de ætate. Si vero notoria non fuerint, allegari & Probari per excusatorẽ debebunt ac ẽt pro difficultatibus tollendis sanũ fuerit protestari. ꝙ stantibus hmõi impedimentis, ad ulteriora non procedat: aliàs ex tunc ab hmõi ulteriori processu, & tacita præmissorum reiectione appellare: vel si citatus etiam excusatorem mittere non poterit, tpe quo citabitur ad locum non tutum, poterit, tpe quo citabitur ad locum non tutum, poterit ipsemet appellare nã super hoc de facili in Ro. cu. literas obtinebit: ut inquit Fran. in d. c. ex parte. & Pan. in d. c. 2. de procur. per Alexã. qui Inn. & Host. in hoc discordantes concordat in d. l. de ætate. & Fel. in d. c. accedens ver. 7. conclu. ut lit. non conte.

Et erit aduertendũ, q oportuerit nedũ facere fidem de impedimento, qui nimò erit ẽt necesse docere ꝙ ꝑ illud quis fuerit impeditus venire, puta ꝙ fuerit ingressus iter, & vt tẽpestatis, fluminis, incursu hostium, aut similibus, vlterius progredi non potuerit, per tex. in l. commeatus. ff. de re mili. & est doct. Bar. cõiter approbata: vt ibi attestatur. Ias. in d. l. 2. §. qd dicimus. ff. si quis cautio. & docet Alex. consi. 49. in spectis. col. 2 lib. 2. Et Nicol. Boer. decis. 40. nu. 4. vbi latè ponit, & de cõi attestatur. Aym. consil. 151. nu. 22. & consil. 179. in causa. appel. col. 3. versic. 5. rñdetur. Debet igitur esse impedimentum necessarium, & ineuitabile, ad hoc ut profit: aliàs si potuisset aliquo pacto impedimẽtũ euitare, & nõ euitasset, nõ ꝓdesse: ut docet Bal. in l. sed & si. §. i. ff. ex quib. caus. maior cũ alijs, de quibus p Dec. cons. 677. visis. col. 2. nu. 3. lib. 5. Quali-

ter autem hmōi impedimenta probentur & nunquid sufficiat iuramentum erit iudici arbitrarium, ut docet Guid.Pap.q.64.Si altera;&205.in causa.

Ex oībus igitur pmisſis, q iurisdictio iudicis ordinarij fuerit ratione causæ, uel rei, litigatorum, loci, ac tēporis, limitata, uel impedita aut suspensa ostendi poterit.

167 Ratione Iudicantis etiam, ex defectu suæ potestatis snīa eiusdem ordinarij iudicis impugnari poterit, si tpe quo snīam tulerit, potestatē suā ignorasset. Nā qui ignorat fundamētū iurisdictionis suæ, ēt q in ueritate iudex sit, ex quo ipse hoc ignorat: gesta p eū nō ualent arg. l. q̄ro.ibi.Scire.n.debet se tutorē &c. ff. de eo qui pro tut. l. hoc autē §.1.ibi, debet hoc cōstare liquereq; prætori &c. ff.ex quib.cau in poss.ea.de quo est gl.in uerb peremptoriè, in fi.in c.sæpe de app.& tenet.Bar.ī l.sed si de sua ī fi. ff.de acq.hęre.& in l.2.in prin.uer. oppono cōtra l. ff. de iud.& magistraliter ponit idem in l.multū interest. ff. de condi.& demō.cuius doctrinā tanq̄ cōem sequuntur ibi Doct.& Bal.in l.falsus.col.7 uersi.itē dubitatur C.de fur. Abb.in c.fi.uer. ueruntamen dico extra de foro cōp. Io. Mil.in uer.iudex delegatus si ignorat q̄ hoc satis declarat.& Romi.sing. 13.Si cā.Alex cōsi. 40. in cā. col. 3. uer. ultimò principaliter lib. 7. & Paris in tract. syn.in §. iudices puras col.3.uer.si iudex nō est certus &c. Aym.qui plura cōgerit cōsi.134.scripsi alias col. 2. uersi. 1 posito. Et Fel.in c.si clericus laicū.col. 1. uer. & pro cōi facit. de foro cōpe.& in c.suscitatus.col.6.uer. Nono oportet notum esse impedimētū.& in c.Eccle.sanctæ Mariæ.col. 8. nu.10.ubi enumerat infinitos doctores hāc doctrinā seq. de cōsti.& in c.cū ex officii.col. 11. uer. excipies nūc de pscri.ubi post alios dicit hoc procedere, si ignoratur fūdamētum iurisdictionis: ut dictū est. secus si ignoraretur aliqua eius qualitas uel accessoriū: uel essemus in beneficialibus, in q̄bus iurisdictio ad illius exercitiū ēt ignoranti quęritur, s̄m Rom.d sing 13.de quo dicemus intra.

168 Ecōtra si iudex pbabiliter se iudicē credidisset, ignorās defectū suæ iurisdictionis impeditiuum, processus ua

luiss.:

luisset: qđ intellige put in l.2.§.1. ibi ptor autē ignoret, & putet suam esse iurisdictionem.ff.de iud.& l. si fortè.ff. de off.pręf tenet Abb. Fran. Fel. & alii in c. duobus. ubi Fel.col.4.uers; limita conclusionem. de appel. & in d. c. suscitatus uersi.oportet notum esse.de rescr.

169 Idē foret si iudex de potestate sua dubitasset; q̄a si du bitat circa principalē suā iurisdictionē & cām fundamen talē: illius snīa redditur nulla, p tex.in d.l.si de sua.§.1.ibi an ualeat testamentum dubitat.& l.cum falsum in fi. & l. nequis.in prin.& l.cum quidam.§ fi. ff. de acq. hære. ponit.Fel.post Petr. de Anch. & alios in c. sanè in prin. de off deleg.per illum tex.Nam dubitās æquiparatur ignoranti,per l.fi.ff.de cond.indeb.l. fin. § siautem nescius, C.de furt.& ita concl.Bar. in consi. 73. Quæritur tutum procurator.circa fi.& Alex.consi.14.uiso processu. col. 2, prope fi.lib.5.

170 Vt Idē ēt foret si iudex errasset circa potestatē ipsius: ut puta cum esset ordinarius, p errorē tanquā delegatus iudicauit,uel ecōtra : nā cum debito nomine & obtentu ueræ potestatis, nō processerit : & errauerit circa fundamentum potestatis suæ,sententia erit nulla:arg. d. l. quæro.& lege quod hæres.ff famil.hercis. per quæ ita uoluit Bal.in d.l.falsus col.6.uersi.sed pone quod.C de fur.Nam si is quis debet explicare actum uno modo, eligat alium incompetentem: actus qui fit,est nullus: ut probatur in c.ex parte hastensis,de concess.præb. cum aliis ad proposi tum add.per Anch.consi.357.quia p̄supponit post prin. & hoc idem intelligas siue iudex errauerit. siue sciens & Prudēs hoc fecerit, putà sciens se ordinarium iudicē uoluit iudicare tāquā delegatus : quia gesta hmōi non ualent,per reg.quod potuit uoluit: & quod uoluit, adimplere nequiuit.c.super de off.dele cū ibi adhuc.& tenet Bar. in l.unic.C. q̄ p sua iurisd. prout ēt utrunq; tenuit Inn. Hostiē Io. And. Bal. Card. Imol. Panor. & communiter alii.ut attestatur ibidem Fel.col.11. uers. cōsidera duo. in c.cum ex officii.de præscr. Et pro quo facit id quod ponit idem Feli.in c 1.glo.col.5. uersi. 17. not. dum inquię

quod

ꝙ si partes coram ordinario tanquam delegato litigant, & delegatio ex aliquo non valeat, nõ tenet processus. et ex vi prorogationis, per ea quæ voluit Bald. in l. 1. C. qui pro sua iurisd. ac p̃missa tenet Alex. consi. 213. viso col. 2. in fi. lib. 2. & vide Bal. in l. 2. C. si a nõ comp. iud. cum sim. de quibus per Aym. consi. 171. magister Io. col. pen. vers. 7. ista acquisitio & Io. Silua. in tract. de benefi. q. 41. in 3. parte & Ang. in consil. 8. his proximis. col. 1.

171 Sciendum est tamen, ꝙ habens iurisdictionem ordinariam & delegatam, seu ordinariam & arbitralem, & simplicem potestatem, in procedẽdo non cogitur alterã eligere: vt p Spec. in tit. de iurisd. om. iud col. pen. vers. vlt. nota. & ibi Bal. Et simpliciter procedendo, procedere vr̃ ex vtraq; & eo meliori modo, quo potest, ad effectum ꝙ actus valeat, per tex. in c. nisi. de præb. & ponit Abb. in c. Quintauallis. col. antepen. versic. ego autem cum reuerentia & c. de iureiur. Inno. in d. c. Cum ex officij in vers. authoritate. & ibi Felin. col. 9. ver. ex ista conclusione Innocentij, & per d. Inn. in d. c. Quintauallis dum voluit ꝙ arbiter, & arbitrator constitutus in eadem causa, possit procedere partim iuris ordine seruato vt arbiter, & partim non vt arbitrator. Cuius dictum sequutus est Rot. dec. 851. cum promissum in fi. in antiq.

127 Et ꝙ iudex in dubio videatur procedere iure efficaciori, & ad illum actum gerendum magis apto, declarat Alex. in consi. 55. quoniam & lib. 5. dum vult ꝙ iudex ordinarius & delegatus, si actus ex ordinaria potestate sustineri potest, ex ea primò tãquam magis firma & efficaciori videatur processisse: cũ hoc utilius sit: vt etiã declarat Bar. in l. gerit. versi. circa tertium principale: de acq. hær. ar. l. 1. cum se. ff. de sol. & l. si q̃s intentione. ff de iud. quicquid dixerit Anch. consi. 215. col. 2. nu. 3. est bonus tex. in l. 3. de mil. test. vbi Bald. dicit ꝙ si id quod fit ex duplici potestate non valet ex vna, valebit ex alia. per illũ text. quia in dubio videtur fecisse eo iure, quo potuit: cum hæc interpretatio rei gerendæ sit aptior, ideò capienda. l. quoties. Idem serua de re. iur. & l. 1. §. Ofilius cum l. seq.

ſeq ff.ne quis eum qui in ius uoc.quem tex. ad iſtud propoſitum adducit Rom.in conſi.320. in fin. in ſing. 15. & latius in l.ſtipulationem la 1.ff.de uerb. obl. & idē ſentit Aegid.concl. 5. generale. & conclu. 60. Proceſſus. & 70. Archiepiſcopo.& facit id quod ponit Alex. in conſ. 185. in cauſa.col.2.in prin.lib.6.
173 Propterea ſi arbiter & arbitrator ſimpliciter pronunciaret:& ex proceſſu & ſententia colligi non poſſet intētio iudicātis,qua uti poteſtate uoluerit. Nam hoc imprimis uidelicet quam uiam fuerit amplexatus, ex proceſſu colligi & deprehendi ſolet:ut docet Bar.poſt gl.in l. 1. ff. de iud. & in l.ſi ſocietatē. §. arbitrorum in 3. col. ff. pro ſocio.& Bal.in l.non codicillum C.de codicil.Anch.cōſil.210. index col. pen. uerſi. 2. oſtendendum. cum aliis de quibus per Alex.in conſil.55. quoniam col. 2. libr. & communiter tenetur:ut aſſert. Caſſad. dec. 7. nu.6.de appel. In dubio tamen præſumetur ꝙ proceſſerit ut arbiter:cum hæc ſit mitior: & æquior interpretatio, ex quo non tollitur reductio ad arbitrium boni uiri ita communiter tenēt Doctores ſecūdum Fel.in d c. cum ex officii. col 2 uerſi.ſunt duæ opiniones.de præſcrip.& tenet Pan. in d.c.quintauallis. col.24.uerſi.quæro nūc. & per Alex. d.conſi.55.uerſi.accedit prædictis lib.5.& ꝑmiſſ notanter ponit Io.Mil.in uerb.iudex poteſt procedere. ubi uidere poteris. & latius præmiſſa comprobat Ioan. Baptiſt. in tractat. de arbit. cap. 4. cum pluribus cc. ſequent. libr. 12. ubi uide. Cautela tamen fuerit, quod iudex duplici poteſtate fungens,utatur clauſula. (Omni meliori modo &c.)quia ex uirtute directæ clauſulæ. de facili ſaluabitur proceſſus,ſecundum Fel.in d. c. cum ex officii.col.11.in prin.uerſi.Tertio limita. & per eundem in c.cum ſuper col.4.uerſi.quid autem importat.ubi uirtutem huiuſmodi clauſulæ ponit de offi. deleg. & Dec.
174 conſi 77.col.3.in prin.lib. 1.& Alex.conſi.112. poſt reddita.lib.3.& conſi.80.uiſis col. 2. lib 5. Aym. conſil. 141.Iaco.col.2.uerſi.ex præmiſſis. Quamuis dicta clauſula nihil operaretur,quando fuiſſet expreſſus unus modus

dus ineptus,ex quo aptus descendere nõ posset:ut ꝑ Calde.consi.1.de accu & Anch consi.357.Declarat & sequitur Cassador.d.dec.7.nu.7.de ap.& Capi. dec.96.in causa. nu.9.post Mari.in c.2.art.13.Plurimi.de lib.ob.

Nunquid aũt in iudicem ordinarium litigantes cõpromittere possint,dic ꝙ nõ tãquam in arbitrium,sed tanquã in arbitratorem,& amicabilẽ compositorẽ poterunt ẽt de iure ciuili:ut uoluit gl.in l. sed si. §. si quis iudex in uersi.tenet.in fi.& ibi Bar.ff. de arb. tenet Odof. Cy Bal. & Sal.in l.si qui ex consensu. C. de Epis aud. ponit Guid. Pap.q.69.licet de iure canonico indistinctè poterit:ut in dictis locis per c. dilecti & c. ex parte de arg. cum si. quæ ponit Ang.in consi.218.uisa col.1.nu.2.

175 Vltimo(diximus)sñïam ab ordinario iudice latam quandoq; ẽt ex defectu ipsiusmet iurisdictionis inualidã esse posse:prout exẽplum ponere potes:si fuisset lata ab uno solo iudice absq; consensu aliorum suorum coniudicũ.qm̃ regulare est ꝙ iudices siue ordinarii, siue delegati sunt,uel ex statuto rescripto,aut compromisso assumpti: qñ pluribus,aut uniuersis,ac simul & cõplexiuè concessa fuit potestas: prout fit qñ uerba dignitati, seu magistratui,uel capitulo aut uniuersitati, seu pluribus ut uniuersis directa reperiuntur:ex quo oẽs tunc simul represẽtãt 176 unũ; illorum officium cẽsetur indiuiduũ,iuxta l magistratus. & l.Imperator. in prin.ff. de mu. Et ꝓpterea unus sine alio sñïam ferre non põt,cũ sibi soli nec iurisdictio, nec exercitiũ insolidũ cõpetat, ꝓut de magistratibus ordinarijs habemus tex. in l. cum magistratus.C.qñ prouo. nõ est necess.l.duo ex tribus ff.de re iu. l. sicuti. ff. de arb. §.fin.in auth.ut iud.non expe.sacras c ei qui §.itẽ si plures.2.q.6.de Collegio seu Capitulo uel uniuersitate quod necesse sit duas partes adesse & ꝙ maior pars illarum iudicet.probatur in l.plane ff.ꝙ cuiusque uniuer.ponit gl.fi.ĩ c.2.de arb.li.6.& in c.ut offic.de hær.co.li Ant de But. in c.prudentia. in prin. de off. dele. prout refert & sequitur Are.in consi.64.diligenter in fi.

De pluribus iudicibus delegatis, qđ unus procedere non

non possit sine alio,ad literā est tex. in c.cū matrimonij. de off.dele.c.prudentiam.§ 1.eo.tit.c.ueniens, vbi gl. in uerb. duo Iudices.de renunciationibus,&c.

De arbitris est tex.in l.Itē.§. si plures. & l. si in tres. & l.pedius.in fi.ff.de arb.q tex. reddens rōnem, quare sn̄ia unius sit nulla,inquit(quia nō recepit mādatum, dixit sē tentiā)& eandem rōnem ponit ēt tex. in d.c.prudentiam §.1.in fi.& in l.nō distinguemus §.de officio. de arb. ponit Dec.cons.434.placet.in fi lib.4.ubi etiam dixit, quod non potest a partibus ratificari : & ꝙ talis nullitas indistinctè opponi potest, ut ibi per eum.

De arbitris & delegatis ꝙ unus nihil possit sine aliis est tex. ꝓ utraq; in c. uno delegatorum.de off. dele. in 6. ac de oībus habetur in c cū ab uno in prin de sent. & re iud.eo.li.quia(ut dixi) exercitiū iurisdictionis est indiuiduum:ut ponit Bal.in Spec.de iud.deleg. uer. si cōmittitur causa tribus.facit dec. Rot. ut per Fast. caus. 12. dub. 32.incip.2.dub. & dicemus infra.

Si autem ex dictis statuto,seu mandatis iurisdictionalibus appareret, quod potestas unicuique insolidum concessa fuisset : puta quod duo iudices ordinarij simpliciter creati fuerint:ut erant antiquitus consules, defensores, uicarij potestates terrarum,& similes: tunc unicuiq; illorum iurisdictio & exercitium insolidum concessum esse uidetur propterea unus sine alio ꝓcedere poterit, ac preuentioni locus erit per tex.in l. 1.ubi Bal. declarat. ff. de offic. consu:qui tex licet loquatur in uoluntaria:doct.
177 tamen idem intelligunt de contentiosa iurisdictione arg.l.tutores.& l.decreto.ff.de adm. tu. & l fi. C. de auth. pstan. vbi pluribus tutorib. simpliciter datis cuilibet uī̄ data insolidū potestas,& quilibet administrare pōt.facit tex.in l.1.§.si plures & ibi Bar in 2.col.ff.de exer. ubi cōmissa simpliciter,pluribus exercitoribus vniuersitatis negotium administratione,cuiq;in solidū cōmissa cēsetur. Ita declarat Bar. post gl. in l.Pōponius alias si uni. ff. de re iu. ubi uide.Qūāuis si a principio tales iudices ēt insolidum deputati aliquam causam simul cognoscere cœpissent

ſent, deberent omnes in ſimul eandem terminare, per gl. ſingularem ſecundum Alex. & Imol. ibi, in d.l.ſi vni. vbi dictam Iaſ.col.3.uerſi.2.concl. vbi hoc declarat. ff. de re iu.& aliam gl.in c.cum plures.in uerb. uno eorum. de off.deleg. in 6. licet ſi in caſu iſto unus ſolus ſententiam ferret: ex hoc non crederem nullam ex defectu poteſtatis cum ſibi cõpetat inſolidum: ut uidetur tenuiſſe Ro. loquens de arbi. dec.2.ſub tit. de arb. in illis de Bisſig. q̃ eſt etiam in antiq. ſub nu.61.compromiſſum, & uide in præmisſis Ro.conſi.92 indubit. in prin.

178 Et quod dicimus de iudicibus ordinariis idem intelligimus ad uniuerſitatem cauſarum delegatis: quia tales loco ordinariorum habentur, ſecundum gl. communiter approbatam, ut ibi per Alex. in d. l. ſi uni. & Iaſ. in l. duo ex tribus in 1.colu.off. de re iud. & quod iſti ad inſtar ordinariorum ſint, ponit etiam gl. & doc. in l. 1. in prin.ff.de offi.eius in l.diuo Pio.in prin. & Bar. in d. l. ſi uni.de re iud. plura ponit Feli.in c.cauſam matrimonii. col. pen.uerſ.gl. in uerb. unus de off. dele.cum aliis, de quibus per Alex.conſi. 120.uiſo col.2.lib.6.

Idem eſſet ſi forent electi plures arbitri, & data unicuique illorum facultas cognoſcendi cauſam, & decidendi: nam quilibet ex eis abſque collegis procedere & terminare poſſet: ut in l.non diſtinguemus. §. ſi in plures.ff.de arbitr.

179 Vel quod cauſa eſſet dele. pluribus cum clauſula uos uel duo aut unus ueſtrum &c.Nam hoc caſu cenſetur mã datum cuiq; inſolidum factũ; & locus eſt præocupationi.c.cum plures de off.dele. in 6 & uno ex eis negotium inchoantem: niſi in caſu neceſsitatis, alii ſe intromittere nequibunt: ex quo exercitium iuriſdictionis ſolum recedit in perſona illius, qui præuenit: ut ibi & uidetur dec. Rot.110.c. Suſcitatus. in no. facit quod ponit Aeg. conclu. 476.cum ſeq. & ponit Bar.in d.l.ſi uni.

180 Idem ſi eſſe adiecta clauſula (ꝙ ſi unus intereſſe nequeat, alter exequantur) Nam conſtito ꝙ collega non poſſit, aut nolit intereſſe, alius ſolus expediet, per tex.& com

muni-

muniter notata in c. prudentia. in prin.de off.dele.& Roma.sing 13. in causa. ubi asserit Docto. ita communiter tenere. & per Feli.in c. Suscitatus. uersi. oportet notum esse impedimentum. de rescr. tenet Rot. dec. 243. retento.& 166.ubi limitat hoc non procederet in beneficialibus,in quibus etiam non constito de impedimento collegæ,si alius solus procedit, & ex post appareat collegam fuisse impeditum,ualebit processus,ex quo opinio in talibus cedit ueritati.in nouis; quod tenuit in d.c. prudentia Bal. secundum ea q̃ refert Hip.de Marsi.in l patre uel marito.uersi.itē d.doct.n.56.ff.de q. & diximus supra, & ponit Aym.consi.182.nu.12.ubi uideas.

181 Et clausula illa,si non pōt interesse, intelligitur si nec per se,nec per alium.quāuis de hoc alias fuerit dubitatū secundum Aegid.concl. 140.in forma. & Feli. in c. Suscitatus.col.pen.in fi de rescr.

Et quando iurisdictio insolidum non competit, nedū per unum solum iudicem sententia ferri non potest,qui nimo ad illius ualiditatem requiritur ut tempore sententiæ proferendę,omnes iudices sint simul coadunati,
182 & simul iudicent:uel unus,aliis tamen præsentibus, & mandantibus & quod is qui recitat, utatur uerbis pluralis numeri:ut putà nos tales iudices pronūciamus in hūc modum, uidelicet &c. ut magistraliter docet tex. in c. cū ab uno. de sen. & re iud. in 6.

Nam si non essent omnes simul coadunati; sed quilibet priuatim sententiam diceret, non ualeret l. tunc aūt & ibi gl.l duo ex tribus. ff de re iud. gl. in l. non distinguemus §.cum amplius & l. Item si unus §. Item si plures.ff.de arb. Tenet Spec. in tit.de sent. §. sequitur uidere. uersi. sed & si iudices. & Pau.de Cast. in consi. 103. in prima parte: quia ubi requiritur quod cōsensus maioris partis præiudicet minori consensu simul, non separatim pręstari debet.ut est doct.Bar. in l. omnes populi. in 2. q. princ. uersic. contrarium credo. ff. de iust. & iur. & ponit idem Bart. in d. l. si uni. ff. de re iud. & Alexand. consi. 205. uisis his.in prin.lib.2. & de quo uide Gozad. consi,

consi. 100. circa. col. 4. uersi. 10. licet ubi hoc limitat.

Nec sufficeret q unus iudicem cognitioni causæ præsens fuisset, & in psentia aliorum cōiudicum uotum suū dixisset, & postea recesisset: qm̄ si reliqui illo taliter absente, sententiam ferrēt, esset ipso iure nulla, secundum communem scribentium opinionem: de qua attestatur & eam comprobat Fel. in d. c. Causam matrimonij col. fi. uersi. 3. limita de offi deleg.

Si tamen ex coniudicibus aliquis psens esset; & iuraret sibi de cā non liquere: alii cām eādem expedire possent. per tex in d. l. si uni ubi scrib. de re iud. & l. si de meis. ff. de arb. & ponit Abb. & Fel. in d. c. causam. in fi. uerb. Et si fuerint plures arbitri discordantes, uel decisioni causæ interesse negligentes, seruanda erit practica tex. in c. fi. de arb. in 6. Maximè in terris ecclesiæ secundum gloss. ord. ibidem positam.

Minus etiam sufficeret, q præsens suo, & collegæ sui absentis, nomine pronunciare. Nam etiam si dictus collega ex post pronunciationem huiusmodi ratificaret, sen tentia nihilominus non fieret ualida: ut est gl. in l. instar. in fi C. de iur. fisc. lib. 10. & tex. in d. c. cùm ab uno. ibi, præsentibus & mandantibus &c. de re iu. in 6. quoniam ubi certo tempore consensus requiritur, ratihabitio sequens ut actum firmet, non retrotahitur l. quid ergo, in prin. ff. de infa. & quia in sententijs, & aliis quæ publici iuris sūnt, ratihabitio non procedit: ut inquit glo. in d. c. cum ab uno. in uerb. mandantib & Bar. Bal. & alii in l. obseruare. § fi. ff. de off. procons. ponit Spe. in tit. de cita. § iam. col 5. uers. hoc autē nota. & in ti. de sent. § sequitur uidere. uers quid si nulla. & Bar. in d. l. si uni. in fi. & ibi. Ias. in fi & Aegi. concl. 30. sententia. cum aliis, de quibus per Fel. in c. prudentia. uers. nunquid unus. ubi hoc tenet Inn. de off. deleg. Nunquid autem unus ex iudicibus delegatis, seu arbitris, ante sentētiam possit uices. & animi sui motum suo collegæ committere, uide gl. fi. in l. sicuti ff. de arb. & Bar. in d. l. si uni. & Alex. in consi. 13. ex his col. 3. uersi. & tanto fortius lib. 1.

Et

183 Et in casu iurisdictio non competat cuique insolidũ: si ex cõiudicibus aliquis esset inhabilis, & iurisdictionis incapax, cum sententia censeatur quid indiuisibile, ob defectũ illius collegę, in uotum uitiabitur. l. Pedius. in fi.ff.de arb.c ad probandũ ubi gl. & scribẽtes de re iud. c. cum super.ubi gl.fi de offi.deleg.& Io.And.in Spe. de sent.§.iusta.in prin.in uerb. cum ab omni. dum loquitur qñ unus ex pluribus iudicibus precio corruptus sniam tulit.uide ẽt Paridẽ de Puteo,in tract synd.in uerb. corruptio §.an si tẽpore præsentiæ.uer. iudicẽ corrumpens. qui contrarium tenet. Et pro hoc alleg. Io. And. in loco de quo supra. & Ang in l.uenales C.quomo.& quan.Sed certe Io.And. uidetur inclinat ꝙ sententia non teneat, per iura de quibus supra.

Sed si iurisdictio insolidum competeret, etiã ꝙ unus habilis secum admitteret alium inhabilem, actus ualeret & ex ꝑsona habilis sustineretur.l.1 §. Põponius.ff. qđ cũ fal.tut.ubi si uerus tutor authoritatem cum falso contutore præstiterit, tenet quod fit ex ꝑsona ueri tutoris: ponit Anch.consi 215 scripsit. col. 3. nu. 5. Prout ẽt uidemus in duobus tabellionibus insolidum de aliquo actu rogatis.nã licet tpe rogitus alter ex ipsis fuerit: infamis, seu alias inhabilis,substinebitur tñ rogitus ex ꝑsona alterius habilis, & ipse solus poterit illud publicare: ut uoluit Bal.in l.si quis ex argẽtariis. § quid. n. ff. de eden. & in l.Imperator.ff.de stat.hominũ. & Alex in consi 62. cũ cõsi.seq.lib 7.quos ẽt retulit & secutus est Boe dec. 21. inci Et prius.col.1. Quod intellige qñ uerus sit se habere potestatem insolidum,& tanq̃ talis procedit secus si putasset sibi insolidum non cõpetere potestatem.& ideo sibi alium associasset,in quo credebat talẽ ẽt potestatẽ residere.Nã etsi talis sit iudex insolidum:ex quo tñ uoluntas nõ cõcurrit cũ potestate,quinimo inter se ad inuicem repugnãt.non ualet qđ agitur,per text. in d. c. cum super.ubi Abb.& Fel.ibi,col.3.uer.not. illã Theoricã, adducendo plura exẽpla de offi, deleg.& tenet Host. in sum. de sent. §.si quis.in fi.& lap.alleg.88. cõe Florentinum. Prætereà

Q si essent

si essent plures iudices æqualē iurisdictionē habentes, & unus ex illis efficitur inhabilis, tota iurisdictio accrescit aliis.d.l.1.ff.de off. cons.p quē tex. ita uoluit Bal. in l. 1. col.fi. C. quãdo non pet. par. prout ēt refert. & seq. Capic. in decis. Neap 28 in causa reuerendi. num. 11.

185 Intellige etiã præmissa quando actus expeditur per singulos, ut iudices, arbitros tutores, aut similes. Si uerò expediretur p uniuersos, ut capitulũ collegiũ populum &c. tunc actus rõne habiliũ (licet inhabiles interfuerint) uale ēt, ex quo nõ capiũt uim a singulis, sed a collegio: & collegium consistit penes habiles duntaxat: vt per Doct. in d. c. cũ super & c.fi. de procur c. Sacrosancta. c. Messana. de elect & ele. 1. de reg. cũ aliis de q̃bus per Alex. in consi. 40 2. uol. & Corset. in sing. in uerb. vniuersitas &c.

186 Nota in super q̃ in sentẽtiis siue ordinarii, siue deleg. seu cõpromissarii iudices sint, si discordant statut senten tiæ plurium: quia in iudiciis obtinet, quod a pluribus fit c.si episcopus.65.dist.c.ei qui. § si plures. vbi glos.2 q 6. l.duo ex tribus.& l diem proferre §.si plures. ff. de arbit. ponit Spec. in tit. de sent.§.iusta.col. 2. uer. quid si inter tres & Host. eo tit. in summa. §. quis debet. col fi.

Si aũt iudices fuerint numero pares, & discordẽt, si ordinarii sint, tenet p reo snĩa: nisi causa foret fauorabilis, ut pro mr̃imonio, dote, Ecclesia, libertate, & similibus. Si fuerint delegati, utraq; snĩa pẽdet ex arbitrio delegantis in cuius est potestate, q̃ cõformare maluerit. Sed si arbitri fuerint, neutra habebit uigorẽ: ut dicit text. ad literã in c.fi. vbi ponuntur cõcordantiæ de snĩa & re iud. & l. inter pares. & l duo iudices. ff eo. ti. cum aliis ibi aduct.

Præterea circa unum erit aduertendũ, quod si esset cõpromissum in duos, cum potestate eligendi tertium in euentum discordiæ &c. quod ille tertius non potest eligi, nec quicquam facere: nisi prius de discordia duorum legitimè constaret: ut docet Alex. in consi. 123. in causa. col. pen. uersi. tertia ratione. lib. 2. & consi. 48. in causa, col. fi lib. 7. & Dec. consil. 475. in causa. quæ Mantuæ. col. fi. lib. 4. cum ibi aduct.

In

IN RVB. SEV TITVL.

De nullitate ex defect. iurisd.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio delegata est debilior, strictior, & minus fauorabilis quam ordinaria.*

2 *Delegatio causæ ut cognoscatur an sit ualida, consideretur quis, cui, quid, pro quo, contra quem, qualiter, & quibus, loco & tempore delegauerit.*

3 *Delegans potestatem quam non habet, alteri demandare non potest.*

4 *Delegantem magistratum esse oportet.*

5 *Iudices qui habent iurisdictionem cum administratione, prout sunt prouinciarum & terrarum Præsides, Comites Duces, Marchiones, Archiepiscopi, Episcopi &c. cum territorium habeant uere ordinarij sunt, & delegare poterunt.*

6 *Iudex qui alicui tribunali ordinario præest, & ipse erit ordinarius, & delegabit, licet non habeat administrationem cum dignitate.*

7 *Iudices Rom cu qui sint, qui ordinarium tribunal habeant.*

8 *Iudices Rom. cu. tam olim quam hodie certam & limitatam habuerunt & habent iurisdictionem ac causarum cognitionem.*

9 *Vice cancellarij potestas in quibus regulariter consistat.*

10 *Camerarij apostolicæ sedis potestas in quo præcipue uersatur.*

11 *Gubernatoris urbis Romę potestas & officium in quo potissimè uersatur.*

12 *Auditoris generalis cameræ apostolicæ potestas circa quę præcipuè uersetur.*

13 *Vicarij generalis Papæ in spiritualibus potestas circa quæ potissimè uersetur.*

14 *Senatoris almæ urbis potestas & iurisdictio.*

15 *Marescalli urbis iurisdictio.*

16 *Auditor audientiæ contradictarum olim habebat ordinariam iurisdictionem.*

17 *Auditores* Rotę *in* Ro cu. *sunt tanquam stellę in firmamento, & in cognoscendo ordinarij, in decidendo delegati reputantur.*

18 *Auditores* Rotæ *non subdelegant: nec eorum iurisdictio prorogatur.*

19 *Auditores Rotę asserunt se habere strictam iurisdictionem, & multa facere sine speciali mandato re usant.*

20 Auditorum *Rotæ decisiones tanquam magistrales ab alijs iudicibus sequendæ sunt.*

21 D*elegatus principis quibus casibus delegare non possit.*

22 *Delegatus ab eo qui ius pretorium non ciuile constituit, ut Episcopi,* Duces, Marchiones, *& similes non subdelegabit.*

23 De*legatus legati de latere seu Cardinalis subdelegat, quia primus delegans est ad instar proconsulis.*

24 De*legatus ad uniuersitatem causarum ad instar ordinarij subdelegat.*

25 V*icarius Episcopi licet non possit alium facere uicarium generalem, specialem tamen facere poterit, & subdelegare quia ordinarius est.*

26 De*legatus principis causas criminales subdelegare potest.*

27 De*legati principis sub delegatus sub delegare non potest, licet delegatus ordinarij possit hanc habere potestatem.*

28 *Subdelegatus non potest subdelegare: & quod sub eo fuerit lis cōtestata.*

29 *Delegatio quando fit, debet delegan ti competere iurisdictio habitu & actu.*

30 De*legatio facta a proconsule ante prouincię ingressum non ualet*

31 De*legatio non conualescit ex potestate superueniente quando a principio non tenuit.*

32 De*legatio ab excommunicato factæ non ualet, cum exercitium iurisdictionis sit suspersum.*

33 De*legatio facta ab eo qui iurisdictionem suspensam uel impeditā aut cuius exercitium uerè nondum competebat non ualet: uide exempla hic.*

34 I*udex antequam literæ suæ potestatis sibi præsententur, non habet exercitium iurisdictionis.*

35 I*udex electus non dum confirmatus in dignitate, qui annectitur*

tur iurisdictio, uel ante adeptam possessionem actualem non habet exercitium, propterea non subdelegat.

36 *Delegatio ab uno ex pluribus iudicibus datis, cum clausula quod si non omnes facta ante quam constet de impedimento collegæ non ualet.*

37 *Delegatio si impugnatur: ratione delegantis: exceptio coram delegato proponi debet.*

38 *Delegatus quis fieri impeditur natura, lege, & moribus.*

39 *Delegatus a natura fieri impeditur, qui fuerit rationis incapax: ut surdus, mutus, furiosus, & impubes, per rationem de qua hic.*

40 *Princeps defectum naturalem supplere non potest.*

41 *Sententia lata ab incapacibus iure naturæ absque ope exceptionis est ipso iure nulla.*

42 *Cæcus iurisdictionem prius quæsitam retinere & exercere, sed de nouo acquirere non potest.*

43 *Cæcus retinet feudum paternum, ac in* Baronia *&* iurisdictione *paterna succedit.*

44 *Infamis de iure vel de facto & ob turpem causam à cœtu uel Senatu proborum remotus, iudex fieri non potest.*

45 *Iudicare, honor & dignitas reputatur.*

46 *Infames nedum iudices fieri, sed facti remoueri debent.*

47 *Fama bona quam populi amant est thesaurus inestimabilis.*

48 *Criminosi & delinquentes tanquam infames iudices fieri non debent.*

49 *Iudæi & alij quod legem* Christi *abijciunt, non sunt iurisdictionis capaces: nec eis publica officia committenda sunt.*

50 *Christiani tantum de iure sunt capaces iurisdictionis.*

51 *Iudæi inter seipsos iudices fieri possunt.*

52 *Vsurarius publicus cum sit infamis iudex esse non potest.*

53 *Delegatio a principe de persona inhabili scienter facta tenet, quia dispensasse censetur.*

54 *Actus a principe factus si aliter sustineri non potest, præsumitur factus de plenitudine potestatis.*

55 *Princeps si quem scienter deputet, uel deleget ad instar sacrilegij est dubitare de habilitate ipsius delegati.*

56 *Princeps si ignorans impedimentum & inhabilitatem, in dubio dispen-*

dispensasse & habitasse non presumitur.

57 Delegatio etiam a principe facta in dubio si exhorbitans est, impugnari debet per viam subreptionis, obreptionis & defectus intentionis.

58 Principis mens & voluntas præsumitur legitima, licet multoties ob importunitatem non concedenda concedat: & tunc non præsumitur pro eo. & clausula ex certa scientia, vel de plenitudine potestatis &c. nihil operatur.

59 Iudices aliquem defectum iurisdictionis impeditiuum patientes regulariter contra eosdem ne procedant excipi debet.

60 Rescripta ad lites seu causarum commissiones & delegationes si modo auocatoria non sit: licet sint subreptitia, tamen iurisdictionem tribuunt.

61 Excommunicatus est infamis, & quasi a senatus motus, idcirco Iudex esse non potest.

62 Excommunicatus semel quandiu non constat de absolutione tandiu excommunicatus præsumitur.

63 Excommunicatus publicè quis dicatur ad effectum ut iudex esse non possit.

64 Excommunicato nunquid probetur per instrumentum denuntiationis.

65 Bannitus excõmunicato est similis, ideo iudex esse non potest.

66 Causæ ab Apostolica sede nisi in dignitate Ecclesiastica constitutis committi non possunt: & quibus possunt committi, ac quare hoc sit inductum.

67 c. Statutum, de rescriptis. de causis committendis non procedit in ordinario.

68 Causæ ob ordinariis ac etiam secularibus iudicibus cognoscenda clerici committi possunt.

69 Causæ non spirituales etiam iudicibus laicorum cognoscendæ cõmitti possunt.

70 Dignitas ecclesiastica quę dicatur.

71 Fœminæ iudices fieri non possunt, per rationes de quibus hic.

72 Fœminis dispensatiuè quandoque causę etiam spirituales commissæ fuerunt.

73 Fœminæ in iurisdictione succedere, & illam per seipsas exercere possunt.

Serui

74 Serui iudices fieri non possunt, quia quoad leges pro mortuis habentur.
75 Barbarius.ff.de off præsid.procedit nedum in ordinario, verum etiam in simplici delegato.
76 Monachi & religiosi cùm sint serui religionis, & quoad secularia pro mortuis habeantur, Iudices fieri non possunt.
77 Monachi & religiosi seruis adæquantur.
78 Fratres ordinis minorum funditus pro mortis habentur.
79 Monachis & religiosis si causa expresso nomine monachatus seu religionis a sede Apostolica committatur, tenet commissio, & 82. cum seq.
80 Causæ Guardianis seu ministris fratrum maiorum, ac Prioribus mendicantium, & similibus a sede Apostolica committi possunt.
81 Causæ habentibus simplices administrationes, & officia Ecclesiastica, prout sacristæ, custodes, camerarij, thesaurarij, & similes committi non possunt.
82 Causę monacho administrationem in cathedrali Ecclesia habenti committi possunt.
83 Monachus potest creari officialis Episcopi.
84 Iudicis habilitas consideratur tempore datæ scripti, seu delegationis.
85 Delegatio non valet, si causa ad iurisdictionem delegantis non spectet.
86 Delegari possunt omnes causæ etiam meri imperij secundum ius Canonicum.
87 Mandatum speciale requiritur ad impetrandam commissionem causarum de iure, sed de stylo non seruatur: & quomodo hoc sit intelligendum.
88 Excommunicatus & hereticus specialiter prohibentur impetrare rescripta, & causarum commissiones.
89 Commissiones causarum alterius nomine impetratæ, effectum sortiuntur ex ratificatione ipsius domini, & non aliàs.
90 Rescriptum seu causæ commissio contra mortuum impetrata non tenet.
91 Forma rescripti seu mandati est diligenter custodienda aliàs nō valet quod sit.

92 *Conditionale si fuerit mandatum uel rescriptum, ante conditionem uel diem non acquiritur iurisdictio, sed spes duntaxat illius.*

93 *Delegatio diuersimode fieri solet: quandoque de tota causa, aliquando de uno articulo; in quo est diligenter considerandum.*

94 *Delegatio causę extra territorium delegantis fieri potest.*

95 *Delegatio fieri non potest, ut causa extra locum delegantis cognoscatur.*

96 *Delegatio causę fieri non potest in loco distanti ultra duas dietas: si de hoc fuerit oppositum: prout de loco non tuto & inhonesto dicitur.*

97 *Delegatio causæ a sede Apostolica extra locum insignens facta non ualet: si modò de contraria principis uoluntate non appareat.*

98 *Delegatio causæ in certo loco facta, si in eo ex aliqua causa expediri non potest, alibi expediri poterit.*

99 *Delegatio causæ uidelicet ut causa cognoscatur tempore quo delegans non est futurus Iudex, non ualet.*

100 *Iudex delegatus ultra diem statutum cognoscens nihil facit.*

101 *Rescriptum ad lites licet sit perpetuum, tamen intra annum iudici presentari debet.*

102 *Rescriptum quid debeat continere, & quid in eo exprimendũ sit ne dicatur subreptitium: & quod expressa in eo uerificanda sunt.*

103 *Delegatus ante recessum sui delegantis a prouincia, uel priusquã moriatur, si iurisdictione & mandato non fuerit usus, expirat sua iurisdictio.*

104 *Mandatum iurisdictionale qualiter tacite uel expresse resolui & expirare possit, remissiue.*

De nullitate ex defectu iurisdictionis delegatæ.

POstquã summatim & cõclusiue aliqua uidimus de ordinaria: superest ut aliquid ẽt ponam⁹ de ptãte delegata: de qua sæpi⁹ in iudiciis disputari cõsueuit: & sequen

do

ño ordinem supra positum, scire debes, quod omnia per q̄ diximus sententiam iudicis ordinarii ex defectu potestatis suæ impugnari posse, a fortiori etiam ex eisdem sententia iudicis delegati inualidari poterit: cum ista sit longe debilior, strictior, & minus fauorabilis q̄ ordinaria iurisdictio (ut supra diximus) & ponit Arch. in c. 7. si quis Episcopus. 2. q. quem refert, & sequitur Bal. in l. si ut proponis. la 1. uers. sed hic dubitatur. C. quom. & quand. iud. de quo plenius per Alex. in rub. de off. eius, & c. Ancha. consi. 215. scripsit. col 4

Coueniet igitur imprimis diligenter quærere; nunqd legitime constet de potestate ipsi delegato tradita: quia sine ea frustra iudicasset. c. cum iure. de off. deleg. cum superius adductis. Et si per rescriptum uel alias de iurisdictio. demandata, ac facta delegatione, apparuerit: erit aduertendum, nunquid per delegationem huiusmodi in delegatum aliqua efficaciter fuerit translata potestas: cōsiderādo, quis, cui, quid, pro quo, contra quem, qualiter. & quibus, loco, & tempore delegauerit. De quibus per ordinem aliquid dicendum est.

3 Quis deleget considerabitur circa hoc, uidelicet nunquid habuerit illam potestatem, quam alteri dedit, ex quo frustra daret, quod ipse non haberet: ut in similibus terminis inquit text. in l obseruare. §. fin. ff. de offic. procons. leg.

4 Traditio. in prin. ff. de acq. te. do. & l. nemo plus iuris ff. de reg. iur. Nam ꝙ quisqꝫ nō habet cōmittere non potest. c. Diabertum. 1. q. 7. quod autē de iurepat. c fi. de rescrip. c. 1. de off. ord. in 6 & ibi. Io. monachi, cum aliis, de quibus ꝑ Rot. 242. Si unus ex tribus. in no. Id circo eum, qui iudicare iubet, magistratum esse oportet. l. eum qui. ff. de iurisd. om. iud. l. unic. in prin. ubi gl. C q pro sua iurisd. quia iudicē dare iurisdictionis est. l. 1. in fi. & l. Imperium. in fi. ff. de iurisd. om. iud.

5 Et intellige ꝙ delegans sit magistratus, id est talis, cui cōpetat iurisdictio cum administratione: prout sunt prouinciarum, ac terrarum rectores. præsides, gubernatores,

comites duces, Marchiones, uicarii, ppetui, archiepiscopi, Epi, uel alii similes habentes dignitates, quibus de iure uel consuetudine iurisdictio annectitur: ut probat text. in l.fi.C.ubi & apud quos. & tales cum territorium habeant, uere ordinarii sunt, & omnes eiusdem territorij causas sub illorum potestate comprehendunt: & ad eos omnium partes, qui Romæ, uel quasi magistratus uel extra ordinem ius dicunt, pertinent: ut probat text. in l. si in aliqua. §.fi. & l.ne quicquã. in prin. ff. de offi. procons. & l.ex omnibus.cum duobus seq.ff.de off.præs.

6 Potest etiam de eo magistratu intelligere. qui alicui iurisdictioni, aut tribunali ordinario præsit: & cui iurisdictio absque alia dignitate seu administratione competat: prout erant illi, qui antiquitus in urbe Romano populo ius dicebant: de quibus supra diximus: & prout sunt hi, qui qui eadem urbe etiam temporibus nostris ordinariè ius dicunt: ut est reuerendissimus Camerarius cum clericis seu præsidentibus suis, uicecamerarius, idẽque urbis gubernator, auditor generalis eiusdem cameræ, uicarius sanctis. dom. nostri Papæ, eiusdem urbis senator; & marescallus qui omnes pro ordinarii Romanæ curiæ iudicibus hodie se gerunt, & reputantur: ut uoluit Spec. in titu. de offi. ordin. §. 1. uersi. item ordinarius. & ibi Bal. & in tit. de iud. deleg. §. iam nunc. uersic. item non obstat. & alias dixi.

8 Et sicut olim magistratus qui in urbe ius reddebant, quisque suis partibus fungebatur, ac determinatam habebat cognitionem. ut colligitur ex rubro & nigro. ff. & C. de illorũ officiis, & potestate tractã. & de quo aliquid supra diximus. Ita ẽt & supradicti, qui hodie in eadẽ urbe ius dicunt, ne adinuicem per concursum se impediant: & promiscuis actibus rerum turbentur officia. qualiter ex ipsis iuxta facultates ac potestatẽ tempore creationis & deputationis eorundem ad magistratus: ab eodem sanctissimo domino nostro traditam, in eadem urbe, & Romana curia iurisdictionem limitatè exercent uni creditum alteri non subtrahendo.

Exempli

9 Exempli gratia, pro te iuuenis (ut de illorũ poteſtate & iuriſdictione aliqualiter inſtruaris (uidere poteris Reuerendiſſimum in eadem curia Vicecancelarium, eius amplã,& latam poteſtatem intra ſuos tñ limites cõtinere, putà eius authoritate ac patrocinio quaſcunque extra uagantes leges, & cõſtitutiones, ſeu regulas cuſtodiendo illaſq; quibus oportuerit ſubminiſtrando, cauſaſque beneficiales,& ad eandem Romanam curiam deuolutas iudicibus in eadem curia diſtribuendo, proceſſus ẽt cum inuocatione auxilii brachii ſecularis aduerſus intruſos & rebelles fulminando. ſenties diffinitiuas in eadem curia, apoſtolica authoritate prolatas debitæ executioni de mandando, regnationes beneficiorũ eccleſiaſticorum admittendo, ac ſupplicationes, ſeu prouiſiones, à duobus tñ Referendariis ſubſcriptas, utriuſque ad ſummã centum florenorum, ſuper hmõi eccleſiaſticis beneficijs ſignando, & concedendo, ac eandem ſanctisſimi domini noſtri Papæ Cancellariam & eius officiales, qui multi & honorabiles ſunt, & audientiam ſacri palatii apoſtolici cauſarum,& illius R. D. auditores, & officiales, regendo, & gubernando, ac reliqua faciendo iuxta poteſtatẽ ex regulis maxime, ſeu conſtitutionibus apoſtolicis dictæ Cãcellariæ ſibi conceſſam: de quo per Aegid. decis. 510. Si delegatus. in fi.& 502. Cancellaria. de qua etiam fit mentio in c. ad hæc de reſcr.& c. Porrecta. de confir. util. uel inutil.& c. dura. de cri. falſ. & ſuper qua inſignes doctores multa ſcripſerunt, prout Gond. Vlad olim auditor Rot. in trac. de aug. digni. & poteſt. S. R. E. in ult. quæſt. Roma. conſi. 789. ac doctores omnes in proœmio regularum eiſdem Cancellariæ.

10 Idem uidemus in ſupradicto ẽt reuerẽdisſimo Camerario: qui dum ſeptem ſuis præſidentibus uniuerſo ærario ac patrimonio Eccleſiæ præeſt, illius reditus procurãs: cuius poteſtas p̃cipue uerſatur in cauſis ciuilibus, inter fiſcũ dictæ cameræ ac priuatos, ſeu ſtatum, uel commodum eiuſdẽ cameræ Apoſtolicæ, uel alias publicã utilitatẽ, regimẽ, & quietẽ, concernentibus, audiendis, & decidendis:

ac

ac debentes eidem cameræ ad solutionem compellendo, & reliqua faciendo, quæ honorificum dictæ cameræ, apostolicæ, & uniuersę republicę statum conspicere cognoscit: cuius dignitas & officium maximum est, etiam per mortem ipsius Papæ non cessans: prout est tex. & ibi gl. in uerb. Camerarium. in cle. ne Romani & ibi aliqua de eo possunt Zabarelà. & Bonif. de Vital. de elect. de ipso meminit etiam text. in c. ad audientiam de pręscript. & Dec. in consi. 404. Viso. & potestatem ac etiam longe maiorem quam olim habebat procurator Cęsaris retinet. secundum Pau. de Cast. in l. 3. in fi. per illum tex. C. si aduers. fisc. prout refert dec. Neap. ut per Cap. 197. in causa. nu. 3. cum sim. Isti duo primi ob illorum præeminentem dignitatem, & officium, dici non potest. quia iurisdictionem cum dignitate & administratione habeant.

11 Videmus etiam idem in uicecamerario, eodemq; urbis gubernatore & superintendente, qui specialiter regimini, ac quieti publicę præfectus, in facinoros quoscunque clericos uel seculares, in ipsa urbe, ac eius districtu gladii temporalis dictæ sedis Apostolicæ potestatem merumque & mixtum imperium pro eius mero arbitrio, manu regia & leuato uelo, exercet causasque breuiores utputa mercedum, ac miserabilium personarum causas annonæ, & similes publicam eiusdem ciuitatis quietem respicientes, etiam ex non scripto ac regali manu determinat; ac solus (senatore excepto) gladium temporalem uibrat, & cunctis aliis urbis magistratibus olim præcellebat: ut inquit tex. in l. 2. C. de off. pręf. urb. & ff. eo tit. per tot. Tribunal tamen causarum priuatarum tenere non cōsueuerat, sed uenientes ad eum ad suos iudices remittere: prout ex extrauaganti Iulij in 2. uolumine statutorum eisdem urbis inserta, satis constat.

12 Experimur & uidemus idem etiam in ipso cameræ Apostolicæ generali auditore, cui a ter dictæ Apostolicæ sedis gladius spiritualis præcipuè assignatus est: is etenim censetur naturalis & proprius Iudex eiusdem sedis officialium, & aliorum cuiuscunque dignitatis curialium, inter

ter quos,siue clerici,siue seculares existant, ratione contractus,uel quasi,seu d. l. cti,uel quasi, etiam extra Romanam curiam,initi,uel commissi:si tales in eadem curia reperiuntur.uel etiam extra, in terris tamen Ecclesiæ, uel ubilibet,quando ecclesiastici fuerint, uel agatur ratione contractus,seu delicti in eadem curia commissi· uel foret delictum in bulla seu extrauaganti,uulgo dicta cœnæ domini comprehensum ciuiliter,& criminaliter(dummodo ad sanguinis effusionem non agatur) ius dicit, censuras fulminat,& usque ad inuocationem auxilij brachij secularis inclusiue procedit.

Est etiā uerus executor,& iudex quarumcunq; obligationum in dicta curia uel extra , in forma solita cameræ Apostolicæ initarum,& causarum pensionum super fructibus ecclesiasticis reseruatarū: & iudex ordinarius quarumcunque appellationum à quibusuis sententiis seu grauaminibus per iudices ordinarios, etiam Romanæ curiæ (dicto Senatore excepto)ac quoslibet alios in terris Romanæ ecclesiæ mediate uel immediate subiectos , ad ipsam sedem interpositarum,seu alias per modum reclamationes,supplicationis,nullitatis,querelç,uel recursus delatarum, ac generalis executor sententiarum & censurarum in d. Rom. cur. præsertim in sacro Rotæ auditorio, latarum,& alias,prout exempla eius apostolica facultate notorium est quicquid fuerit olím.ut per Aegid. eius potestatem plurimum limitantem concl. 508. ꝑ auditor Cameræ.& 506.in causa.& melius.210.in causa . & dec. 728. no. ꝑ auditor. in antiq. & quicquid ipsi dicant , & tunc erat ordinarius iudex in urbe : ut per gl.in cle.auditor. de rescrip. & cle, ne Romani. in uerb. expirare. de elec. quæ iura ad propositum istud adducit Cassad. dec. 4.num.2 de const. Et hodie de his semota est omnis difficultas postquam sanctis. d. N. Auditoratum præfatum iādiu supressit & eius loco aliud nobilius S. R. E. Cam. ap.regentis tribunal erexi , cum mero & mixto imperio & gladii potestate, ac aliis eius amplissimis facultatibus,illisque præfecit illustrissimum Alfonsum Caraffam suum

suum secundum carnem nepotē. S.R E. diaconum cardinalem iuuenē quidem ob eius præcipuam humanitatem & singularem prudentiam, ac uitam irreprehensibilem, incomparabilem & summam, cuius locum & uices in officio pdicto, unà cum R.P.d. Vgone boncōpagno Episcopo Vestano uiro undequaq; bono & docto ab erectione illius citra non sine maximis laboribus substineo, & sicū laude uel alias dicent alii. Istud utraq; tribunal superiori loco hodie ponendum est.

13 Idem pariter dicendum erit de generali in spiritualibus eiusdem domini nostri Papæ in eadem urbe uicario: ad cuius forum & iurisdictionem propriè & specialiter spectant causæ ciuiles & criminales clericorum, & quarumuis ecclesiasticarum personarum: si modo (ut dictum fuit de auditore) ad membri mutilationē, seu sanguinis effusionem non agatur ac quorumuis ecclesiasticorum, & piorum locorum dictæ urbis, & illius districtus Iudæorumq; usurariorum, pupillorum, orphanorum, uiduarum, censuum, responsionum, rerum & bonorum clesiasticarum permutationum, uenditionum, alienationum, deuolutionum, & quarumuis aliarum, fidem catholicam, & res ab bona, & personas utriusque sexus ecclesiasticas concernen. super quibus in dicta urbe, & eius districtu uere ordinarius est ut probatur tot.tit.extra de offic.uic. maximè in c. tua nobis. qui uult quod prouincia Romana, uidelicet quæ est inter Pisanam & Capuanam dicatur sua propria prouincia, ac plenius de præmissa eius potestate per publicas literas Apostolicæ concesfionis, quæ præ manibus quotidie uersantur facile dignoscitur: de quò & eius potestate, uide etiam Pauinum in tract. de off. & pet. sed. uac. in ultima charta, uersi. nunc restat subijcere, & nūquid præcedere debeat. d.auditorem cameræ posuit Aut de pe. in tract. de iuris. ep.c.7.col.pen. ubi primò dixit, quod sic: ex eo quòd est ordinarius, & repræsentat Papam: postmodum reliquit curialibus decidendam: prout & nos relinquimus, quia non est de pane lucrando.

14 Vide limus insuper eiusdem urbis sentatore quasi alterum pretorem urbanum, tanquam ordinarium iudicem inter omnes præfatæ urbis ciues,& incolas seculares, ac super quibuscunque illorum bonis rebus cognoscere, & merum ac mixtum imperium, ac gladij potestatem quotidie exercere:huius electio seu deputatio absque ipsius Apostolicæ sedis literis specialiter fieri non potest: ut latè ponit tex. in c. fundamenta. uersic. dignè itaque. de elect. in 6. & de quo in c. ecclesia sanctæ Mariæ.de consti. cum similib. huius potestas & iurisd.ex lege municipali pendet.

15 Adest & Marescalus eiusdem urbis, quem curiæ Sabellorum iudicem uocant:qui & pro iudice ordinario inter laicos & fœminas(curiales tamen, & humilis conditionis)se gerit,& causas eorundem, ut plurimum tamen breuiores determinat, huius potestas & authoritas in eadem urbe olim maior fuit, quam de præsenti sit: prout idem dici potest de generali auditore audientiæ contradictarum; qui super iudicibus extra Romanam curiam dandis,in euentum discordiæ,adiri cõsueuit: & qui alias ordinariam iurisdictionē habuisse dicitur,ut per gl. post Goff. & Host.in d. clem. auditor,de rescr. & de ambobus quod sint iudices ordinarii ponit Spec. in tit, de offi. or.

17 De reuerendis autem dominis meis sacri palatii apostolici causarum auditoribus,nihil diximus, cũ ipsimet, ac eorum potestas satis superq; illustris & nota sit, ac eorum decisiones tanquam ex uberrimo fonte iuris utriusque,& præsertim Canonici emanatæ,ubiq; genitum, tãquam stella firmamento, choruscent; sintq; præcipuum iustitiæ iubar,ac totius Rom. Curię splendor, & gloria. Nemo igitur est, qui nesciat eosdem in causis, quæ sibi in uim specialium rescriptorum sanctissimi domini nostri quotidie,quasi per uiam distributionis, committuntur,in cognoscendo ordinarios,& in decidendo delegatos reputari ut ipsimet uoluerunt decisio. 430. fuit. & 341. dubitatur in fi in no. Spec. in titul.de iud.delega §. jam nunc. uersi. Item non obstat. & de off. ord. §. 1. latè

per

per Fel.in rub.de off. deleg. Illoſque eandem Rom. curiã pro territorio habere: ut inquit Aeg. con cl. 650. Curia.poſt princ. & melius 650. d. compulſio latius ponit Gom.in tract.ſignat.fol.81 nu.4.& ꝙ illorum audientiã & tribunal ſede uacante, uacat per tex in c.ne Romani §. ſane de elec.in cle.qui tamen, ob præſentiam ipſius Papæ cauſas ſibi delegata, alteri ſubdelegare non conſueuerunt prout nec ob eandem cauſam illorum iuriſd. prorogari ſolida fuit, ſecundum Aegid. concl. 97. Iudex. in fi. nam ex quo de facili ad ipſum Papam regreſſus haberi poteſt, domini præfati multum iuriſdictione ſua reſtrigunt: ut inquit idem Aeg. concl.410.ſi auditori.in fi.& facit id, quod ponit Caſſa. dec.13. in fi. de reſcr. uel forſan ob id, quòd ſtrictiorem quàm alii delegati iuriſdictionem habent: ut declarant ipſi deciſ. 306. ſi actor. circa medium. in no. & patet, cum etiam ad cautelam abſoluere, nec ſuper
19 deſertione appellationis pronunciare, abſque ſpeciali ipſius Papæ mandato, poſſint: licet aliis iudicibus talis poteſtas de iure competat: ut uolunt ipſi, dec. 599. licet iudex.& 818.ſciendum eſt, dec. 592. qualiter in antiq. & dec. 98. & 254. Auditor. in no. prout neque ſuas exequi poſſint ſnĩas: prout faciunt cæteri delegati: ut per Rot.614. nota ꝙ licet iudex in antiq. cum ſi. Et quanuis non qđ Romæ factũ eſt, ſed potius ꝙ fieri debuit, ſpectandum ſit: ut inquit tex. in l.ſed licet ff. de off. præſ. nihilominus ob morũ grauitatem, ac pcellẽtẽ doctrinã in quolibet genere uirtutũ tot illuſtrum doctorum ac peminen
20 tem illorum dignitatẽ, cõcluſiones & obſeruantiæ ipſorum, quaſi magiſtrales, & cõem opinionem facientes, ab aliis iudicibus regulariter pro tempore obſernandæ & amplectendæ ſunt, ſecundum Io.de Imol.& And. Sic. in c.ſi olim.el 1.col.11.de litiſc, arg.tex. inſt. de ſatiſd. §. ſi. in fi.& c cum non liceat.de maio. & obed. ponit Caſſad. dec.ſi.col.ſi.de conſt. & dec. 9. in fi. de caus. poſ. & prob. & dec.17.in fi.de praben. Facit etiam quod ponit Dec. conſi.699.accepi.nume.4. lib.5.dum dixit, ꝙ ſtylus ſacri palatij dicitur ius, licet ex facto proueniat: quæ ſunt verba

ba Rotæ 710.nor.ꝙ ſtylus,in antiq.

His itaque de Romanæ curiæ iudicibus primariis, pro iuuenum aliquali cognitione præcurſus, ad primum redeũdo,diximus delegantẽ oportere eſſe iudicem ordinarium uel ſaltẽ a principe delegatum:ut alteri cauſam cognoſcendã demandare poſſit l.cũ prætor. ff de iud.l. a iudice;ubi ponũt ſcrib.C.eo ti. c. Paſtoralis. c. q̃uis de off. dele.c cãm quę.de ap.& ponit Rot.164.de off le. in no.

21 Quinimò ẽt principis delegatus multoties alteri ſubdelegare nequibit:puta ſi cauſa eidẽ per uerbum mandamus,uel præcipimus ſibi foret ab ipſo principe cõmiſſa: quo caſu eandẽ alteri non ſubdelegabit,ſm gloſ. in l. ſæpe audiui Cęſarẽ.ff.de off. præſ. quæ aſſerit curiales . D. N.Papæ,& Imperatoris ita diſtinguere; cum talia uerba neceſſitatẽ inferant:quã glo. ſequitur Bal.in Spec.de iud. deleg.in ſi.uer. qñ eſt præceptum , & eam totus mundus approbat,inquit Alex.in l.& quia ff.de iuriſ. om. iud. & Feli.in c. eam te.col.7.uer.Nihilominus.de reſcrip.

Vel ſi dictum fuiſſet ꝙ cauſam eandem ipſe delegatus cognoſcere deberet: qm̃ per uerbum illud, deberet, uideretur eidem delegato neceſſitas impoſita cauſam per ſeipſum cognoſcendi.c.ſiut eccl. benefi.l. prætor. in prin. ff.de eden.cle.2.& ibi glo.in uerb. debet. de ſtat. monac. de qua per Bal. in d.c.eam te.uer. circa hoc de reſcri.

Seu dictum fuiſſet, ſuper quo conſciẽtiam tuam oneramus &c.quia & tunc ſubdelegatio uidetur prohibita, & electa induſtria perſonę: ut p Imo. Abb. & alios in c. ſi. per illum tex.de off.dele.Alex in l.a iudice. C. de iud. & Bal. in c.ſi pro debilitate.in 3.col.de offi.dele. ponit Spec. in tit.de offi.deleg.uer. Item ꝙ iniunctum eſt ei, &c.

Aut fuiſſet dictum, ꝙ per ſeipſum cognoſceret : ut per Abb. in d.c.ſi.& Alex. in l.1. ff. de offic. eius. Et gñaliter ubicũq; ex uerbis cõmiſsionis,uel alias deprehendi poſſet electam fuiſſe perſonæ induſtriã: prout eſt qñ dicitur de induſtria & circũſpectione tua confidentes , per Apoſtolica ſcripta mãdamus, &c. ut declarat Ioã. And. in d. c.ſi.uer.iniungitur.dę off.dele.& Ioan.Mil. in uerb.man-

datum an transeat, &c. aut diceretur authoritate nostra cognoscas, uel per te. te cognoscas, &c. ut per Bal. Card. Imol. Panor. in c. fi. de dolo & cont. de quibus omnibus latè per Doct. in c. super quæstionum. §. si uerò. vbi Felin. de offi. deleg. & c. cum causam. de appel. & ponit Ca. decis. 151. uirginalis col. 2.

22 Intellige insuper de delegato a principe supremo, aut superiore de facto, uel de iure nō recognoscēte: & cuius cōstitutio ius ciuile, non autē prætorium constituit, ſm Bar. in l. 4. in §. 1. in fi & ibi Imol. ff. de dam. infect. Alex. in l. 1. in 5. col. de offi. eius &c. Vnde delegati ab episcopis, ducibus, comitibus, marchionibus, & similibus, non subdelegabunt: cum delegantes primis ius prætorium non ciuile constituant, secundum eundē Bar. in l. sciendum. ff. de uerb. obli. & in l. fi. ff. de pen.

23 Delegatus tñ legati de latere, seu cardinalis, ad instar legati proconsulis subdelegabit l. cū prætor. de Iudic. l. legatus, ſm unam lecturam. de offi proconsul. huiusmodi nāque legati procōsulibus pronunciarum adequantur: vt dicit tex. in c. legatos. de offic. leg. in 6. & q̃ subdeleget, tenet Abb. p illū tex. in c. cum Bertol. in 7. col. de re iudi. Bal. in d. l. a iudice. C. de iud. Fel. in d. c. causam. in 8. q. de app. & c. super quæstionum. §. si uerò. de offi. dele. & per eundem in c. si quis contra. col. fin. de for. compe. vbi æquiparat delegatum legati, delegato principis.

24 Prætereà si foret ad uniuersitatē certarū causarū delegatus, aliquā ex illis alteri subdelegare posset l. 1. §. fin. ff. quis & a quo tenet gl. & ibi Bar. & scrib. in l. & q̃a de iuris. om. iu. & in l. legatus. de offi. procon. & legat. & in l. fi. ff. de offi. eius. & gl. in uer. delegatus. ī d. c. cū cām de ap.

25 Vnde uicarius episcopi licèt nō possit alteri sua/uices in totū cōmittere, & aliū facere uicariū, aliquas tñ cās, uel etiam certam illarū speciem putà causas temporales spiritualibus sibi retentis, committere & demandare poterit: prout notatur in c. clericos. de offic. uic. & c. 1. eod. tit. lib. 6. de quo per Rot. decis. 378. fuit dubitatum vtrum vicarius. & 350. licet officiali. in no. quæ in casu quo lo-

quitur

quitur etiam absque speciali mandato uidentur procedere posse per prædicta: & quia talis ordinarius est c. Tua nobis. de offic ord. c 2. de consue. lib. 6. cap. Romana. de app. eod. lib. uide per Cardi. decis. 151. uirginalis.

26 Et quãuis (ut diximus) delegatus principis regulariter possit cãs sibi delegatas, ẽt si criminales forent, alteri subdelegare: ut p glo. cõiter approbatã: ut attestatur ibi Paul. in l. si C. qui pro sua iuris. cum plurib. aliis ad hoc per Boer. cumulatis. decis. 6. col. fi. vbi uideas tenet Gui. Pap. q. 624. clarum. & Capic. decis. 151. num. 6. Subdelegatus tñ ab eo (ne res in infinitũ procedat) alteri subdelegare nequibit: ut per gl. magnã in princ. in c. super quæstionũ. §. porrò. de offi. dele. quam sequitur Abb. in c. cũ Bertoldus. col. 10. de re iud. & Alex. in rub. ff. de off. eius &c. col. 3. uer. nonò probatur & Ias. in l. 1. col. 18. in prin. co. ti. Licet ordinarius hoc possit, uidelicet delegato suo potestatẽ dare, ut cãm alias delegabilẽ alteri subdeleget: & in hoc principis delegatus, est inferioris cõditionis q̃ ordinarius, secundum gl. si in c. is cui. de offi. deleg. in 6. quam tenet communiter Doct. in l. more maiorum. vbi Fulg. asserit ita intrepidè tenendum: & q sit communis Doctorum opinio attestatur Imol. in clem. 1. de offic. de leg. & Alex. in d. rub. de offic. eius.

28 Pręmissa intellige, ẽt q coram subdelegato lis fuisset cõtestata: qa alteri nihilominus cãm illam delegare non poterit. l. solit iudiciũ. ff. de iudi. qui indistinctè loquitur, secundũ Cy. & alios in d. l. a iudice. & Guil. Bart & cõiter alios in d. l. & quia licet gl. ibi, & in fin. C. vbi apud quos. & l. legatus. de off. procons. ad instar. procuratoris qui litẽ contestatus est talem subdelegare posse uoluerit.

29 Insuper ratione delegantis inspiciendum fuerit, nunquid tẽpore delegationis iurisdictio cõpetierit ipsi delegãti, actu, & potentia: id est an ipse delegans tunc tẽporis causam, quam delegauit, liberè cognoscere, & terminare potuerit: quia inspicimus àn delegans cognoscere ualuerit: ut sic demum delegatio teneat: inquit tex. in l. vnic. in prin. C. qui pro sua iurisd.

30 Vnde antequam proconsul ingrediatur prouinciã sibi decretam, si alteri subdeleget: talis subdelegatio non ualet: quia delegans tempore illo cognoscere non potuisset. l obseruare § fin. ff. de offi. procon. cum alijs de quibus meminit Capi. qui hoc tenet & declarat decis. 15 1. uirginalis col. fi. iurisdictio namque inefficax in delegante, erit eadem in delegato: quia partibus eius fungitur. l solet, de iurisdictione omn. iudic. l. 1. qui mandatam. ff. de offic. eius &c. & ita arguit gl. in uerbo proponatur. in c. iudex ab apostolico de offic. deleg. in 6.

31 Neque prodesset, quod ex post eidẽ delegãti superueniret potestas & iurisdictio; quñ delegatio, & processus illius uigore illud usque facti, non ualidarentur, neque cõualescerent; quia ipsa delegatio ex iure (etiam ex causa de præterito) superueniente prout ex nunc, non prout ex tunc, confirmaretur. per tex. glo. Bar. & Bal. in d. l. obseruare. §. fi. & gl. Bar. & Bal. in l. 1. C. vbi de cri. agi. & glo. in l. vnic. in uerb. patientiam. C. qui pro sua iurisd. declarat Bal. in l. eũ qui. de iuris. om. iud. ponit Spec. in tit. de Iud. deleg § excipi põt. uersi. quid si committens. & Canonistæ ĩ c. cũ ex offic. vbi post Io. And. But. & Imol. ponit Abb. col. 9 uer. 2. q. & Feli. ibi. uersi. 7. cõclusio de præ scri. & tenet Alex cõsi. 232 põderatis. col. fi. in prin. lib. 6 Guid. Pap. q. 286. iudex cum unlg.

32 Igitur si delegans tẽpore subdelegationis esset publicè excommunicatus, subdelegare nõ posset: cum exercitium ipsius iurisdictionis uideatur impeditũ; prout hoc tenet gl. in c 1. in uersi. recipiunt. de offic. uic. c. ad probandũ de re iud c. aduersus. §. quia uerò. & ibi gl de immunitate ecclesiæ. & (ut dixi) intellige de publice excommunicato, & qñ pro tali cõiter habetur: alias si tanq non excõmunicatus haberetur, uel toleratus fuisset; actus, & gesta per ipsum ualerent: arg. l Barbarius. ff. de offi. præs. & l. 2. & ibi Bal. C. de sent. l. 1. C. de testa. cap. 2. 3. q. 7. notat glo. in c. 1. 23. q 1. & ponit Host. in summa de offic. ord. § quis possit esse. in fi. impeditus ergo impedimento iuris alteri committere non potest secundum Specu. de

iud.

iud.dele.§.excipi. uersi. sed quaritur quæ impotentia. & ibi Bal.in add in uerb.impeditus.

33 Et idem intellige, si alio quouismodo iurisdictio delegantis tunc fuisset impedita, seu suspensa, putà per legitimam partis recusationem: quia post illam delegatus non poterit subdelegare c.iudex ab apostolica. de offic. dele. in 6.licet ordinarius recusatus, alteri causam delegare possit c.cum speciali.de app.c.siquis contra.de for.compe.

Idem etiam foret, si iurisdictio efficaciter nondũ transisset, neque esset uere ipsi delegato subdelegare uolenti quæsita: prout habes exẽplũ d.c. si iudex iuncto c. quanuis.in fi.de offi.deleg.in 6.uel si iudex subdelegasset antequam literæ iurisdictionales sibi presentarẽtur: cum exercitiũ non competat: neque uere acquiratur iurisdictio ante præsentationem illarum: per quam efficaciter ipsum exercitium transit, & gesta per prius non tenent. c. super eo.el 2.in fi.de appel.cle. 1. ubi glo. in uerb. receptis. de procur.Bal. in l.falsus. col.6. uer. sed pone. C. de furt. & in l.eum qui.fi de iuris.om. iud. tenet Fel. in c. cæterum. uer.ualet processus.de rescr. & in c. cũ ex officii, nu. 35. de præscr.& in c.Suscitatus.in 6 col.de rescr.& in c. fi. in fi.de præsum.& c.eã te col.fi. uer. fallit quarto de rescri. Io. Mil. in uerb. iudex delegatus si ignorat. tenet Rot. in decis.242.si unus ex tribus & 459 circa tertium, in nou. & 794.pronunciatio.in antiq. Aegid. conclu. 110. Guid. Pap.q.286.iudex Aym.cõs 134. scripsi alias col 6. uer. 7.dico prout de arbitrio dicit Are cons.68.excell.domine ex premissa ẽt tenet Rot.consi 353.quoad prin.uer.quoad 3.cum simi.

34 Siue q (puta) electus ad aliquam dignitatem seu officiũ, quibus inheret iurisdictio, anteq̃ confirmaretur, casu quo confirmatio esset fiẽda, uel possessionẽ illius officij adeptus fuisset, alium subdelegaret, quoniam licet tali per electionẽ iurisdictio fuerit quesita, exercitiũ tamen & administratio uere non competit, nisi post habitam confirmationem, seu officii actualem possessionem: ut est gl & ibi scribentes in l. priuatorum. C de iuris. om.

hid & gl.per illum tex.in c.auaritiæ,in uerb.confirmētur: de elect in 6. gl. Bald. & alii in l. unic. ff. de offic. præfec. Augu. igitur requiritur electio confirmatio, ac acceptatio,& possesionis acquisitio.i.ingressus officii.l.Publius. ff.de condi. & demon. declarat Paris de synd. in uer. electio officialium.§. in officiis.ubi uide: & ponit Bar.in d. l.Publius.ff de cōd.& demon.& l ex eo.ff.de mili. test. facit.gl. in c. qñ. 63. dist. Spec. in tit. de rescri.præsentatio. §.ratione causę.col 6 uer.Item quod est obtentum ponit Abb.in proposito in consi.47.in prin. Christi cuiusq; matris. uol. 1. & canonistæ in c. trāsmissum. de elect. & Fel. in c. eam te. in prin. de rescr. quāuis in Papa & imperatore secus sit:quia illis per solā electionē acquiritur plenū ius,ac potestas,& illius exercitiū, etiam ante coronationē,ſm cōem sententiam doctorum: prout de ea attestatur Imol in cle.1.in 3. q. de iureiur. & Dec illam fatetur & cōprobat.cōsi. 588. col. 2. uer. sed his nō obstantib.lib.4.gl.si in c.licet.& in c.auaritiæ.de elec.lib.6.

36 Vel pone ꝙ causa fuisset pluribus commissa cū clausula,ꝙ si nō oēs &c. & unus ex eis antequā de impedimento collegę cōstaret, subdelegasset: gesta nanque ā taliter subdelegato non ualerēt,cū cōmissio cēseatur indiuidua: & exercitium uni nō cōpetat, antequā constet de collegę impedimēto. ut per scribētes in c.prudētiam.ubi Inn. & alii.& c.pe. de offi.dele. ponit Bal. in addi. Spec.eo ti. in uerb.si cōmittatur causa.& Mil.in uerb.iudices delegati si sint plures. & tenet Ro. dec. 243.retento. & 166. in no.& 17.eo. li.latissime p Fel. in c. suscitatus. uer. oportet notū esse impedimentū. de rescr. & Aym. consi. 182. col.3.in fi. Et idē foret in oībus aliis casibus, in quibus, ex aliqua causa delegātis iurisdictio īpedita, uel suspensa foret:ꝑut diximus suprà loquendo de ordinario. Nā his casibus ꝓcedit regula,ꝙ plus est ꝙ res sit in actu, quā in habitu & potētia:ut notat. in l. 1. in prin. ff. de aqua plu. arcē.& in l.Labeo.ff.de sta.li.& in l.hę.actiones.ff.ad Velleia.quas ad ꝓpositū adducit Dec. consi. 609. quæritur. circa fi.lib 5.& consi.696.retenta.prope fin.eo.lib.

37 Aduertendum tamen fuerit, ꝙ exceptio impugnans potestatem delegantis coram ipso iudice delegato propo ni & probari debet: quia ad ipsum tales exceptiones ad mittere vel repellere spectat c. subdelegato. & ibi glos. & Archid. & alij de offic. deleg. in 6. Spec. & ibi Ioan. Andr. in ver. coguoscet in §. excipi. uers. sed quis cognoscet. de offic. deleg & dicam inferius in quæst. fin. Et præsuppo sito ꝙ delegans potuerit delegare.

38 Secundo cui delegetur causa aduertendum erit: quia nõ oẽs iudices dari possunt ab his, qui iudicis dandi ius habent cũ tria principaliter sint, quibus aliqui impediũ tur, vt iudices nõ fiãt, videlicet natura, lege, & moribus.

39 Natura vt surdus, mutus, perpetuò furiosus, & impu bes, qui iudicio carent: ut magistraliter docet tex. in l. cũ prętor. §. non oẽs. ff. de iudi. canonizata in c. 2. versi. tria sunt 3. q. 7. Nam cum substantia ipsius iudicij sit, æquum ab iniquo separare. vt in l. 1. ff. de iusti. & iur. quia iudicare est de iure disceptare: iure aũt disceptare est iustè iudicare, non poterit esse iudex is, in quem non cadat cognitio iustitię: ut arguit tex. in c. forus. extra de verb. sig. in tales aũt cognitio huiusmodi cum sit operatio intellectus quo ipsi carent, uel hebetatum & inutilẽ retinẽt, nõ cadit: cum absentibus & dormiẽtibus similes sint & quicquid videant, ignorent: ut l. 1. §. sed furiosus. ff. de acqu. poss. & l. si ei. §. furiosus. ff. de iure cod. l. furiosus. ff. de regu. iur. juncto tex. l. 1. in fi. C. de falsa moneta.

Et de impubere uide tex. in l. fœminę. §. impuberes. ff. de reg. iur. & l. quidam consulebant. vbi ponunt scriben. ff. de re iud. & text. magistralem in c. cum vicesimum. de offic. deleg. ubi reperies in qua ætate iudex tam ordinarius, quàm delegatus constitui posfit.

40 Et quoniam defectus & incapacitas istorum a natura ipso prouenit, ideo a quoquam etiam supremo principe suppleri non poterit: quia etiam Imperatori tollere non licet, q̃ iuris naturalis sunt: ut inquit tex in cle. pastoralis. uer. cęterũ de re iud. Immutabilia sunt. n. §. sed naturalia iusti. de iu. na. gen. & ciui. § fi. de legi. agn. tutel. cod. lib.

41 Et snīa à taliter incapacibus lata, eo ipso, et parte non opponente, non ualeret: quia cōsensus tacitus, uel expressus ipsius partis, nō est cōsiderabilis, ex quo à partibus talia non depēdēt, nec ab eisdem resarciri possunt: ut declarat Innoc. quem cęteri sequuntur in c. Sciscitatus. ubi Fel post alios ponit in col. 3. uer. limitatur ista opinio. de rescri. & in c. inter monasteriū. col. 9. uer. Octaua declaratio de re iud & in c. exceptionem. colum. 7. uer. fallit octauo. de excep. post Rom. in rub. de arb. col. 8 & Angel. in l. fi. C. de excep. & Bar. in l. licet. col. 2. C. de proc.

42 De cęco Iamdiu est receptum magistratum seu iurisdictionem iam cœptum retinere posse, aspirare autem ad nouam penitus prohiberi. ut inquit tex. in l. 1. §. quanuis. ff. de postu. & glo. iunct. tex. C. de decurio. in l. infamia. lib. 10. & tenet Bal. in l. statutis. col. 1. uer. sed pone. C. de sent. ex breuiculo recit. sicuti dicitur ꝙ feudum paternū retinet. c. mutus An, mutus uel aliter imperfectus feudū retinere poss. in usi. feud. decla Bald. in l. quoties. col. fi. C. de suis & legit. & prout. succedit in Baronia & iurisdictione paterna, quā per uicariū exercere poterit: ut uoluit Bar. in l. Cęcus. ff. de iud. & sentit gl 1. in d. c. mutus. & Bal. in d. l quoties. & tenet Abb. in cōsi. 47. Christi. lib. 1. ubi uult quod si electus ad officiū eo interim priusquam illius possessionē cōsequatur, cęcus fiat, in eodem officio remanere debet, & illud exercebit ꝑ aliū, uel etiā forsan per seipsum, exēplo Apij cęci, qui seuerissimam snīam de Pyrrhi captiuis non restituendis, dixit, ut in d. §. quāuis. & d. l. Cęcus. quę uult ꝙ iudicis officio fungi possit: nam satis est ꝙ oculis intellectus cernat, ac iudici suo, quid agendum determinet: quia munus iudicandi magis consilio prudentis uiri quàm corpore, uel patrimonio explendum est: ut in l 2. §. corporis debilitas. ff. de uaca. mune. licet ex quo adhęret personæ, inter personalia connumeretur. l. munus. §. iudicandi. ff. de mune. & hono. & no. in l. 1. C qui morb. se excu. lib. 10.

44 Lege impeditur ne iudex fiat is, qui senatu amotus est: ut dicit tex. in d. l. cū prætor. & c. infames. 3. quęst. 7. uidelicet

delicet ob uitium, uel turpitudinem suam, aut aliquod aliud factum à lege reprobatum: ut propter quod eius status & conditio, apud bonos & graues uiros aggrauata fuerit: ut habes multa exempla in text. magistralis, in d.c. infames. el. 2. §. porro. & ibi gl or. 3. q 7. & in l 1. ubi Paul. ea multum commendat. ff. de his qui not. infam. l. infamē. ff. de iud posuit Dyn in reg. infamibus. extra de reg. iur. Bal. Imol. Abb. & Fel. in c. testimonium. de testib. ubi reperies quid sit quotuplex. & quō itrogetur infamia de periuro autem nunqd in proposito nostro dicatur infamis habes in l. si qs maior. C. de trans ubi scribentes & gl. in l. Lucius & ibi Bart ff. de infa. & in l quæ sub conditione. in uers. interuen. ff de cond. iust. & gl. in c. quicunque. 7. q. 1. & Bal. in rubr de iureiur in fi. dū uoluit ꝙ is solum intelligatur deierasse, qui aliquid in futurū, non autem de preterito uel presenti facere, promiserit.

Is ergo qui per sententiā iudicis declaratus fuerit talis, uel quid tale commisisse: per quod de iure uel de facto ipsi condemnato infamia interrogetur, a cœtu honestorum uirorum semotus intelligetur: & antequam restituatur, iudex fieri non poterit: cum lex Iulia. repetund. hoc fieri uetet. l. Cassius. ff. de senat. l. eadem. l. §. 1. ff. ad l. Iul. repetū. quia talibus non patent portæ dignitatum. l. 2. C. de dignit. lib. 12. c. infamibus. de re. iu. Et iudicare
45 honor ac dignitas est l. omnem honorem. C. quand. prouoc non est necess. cap. ut debitus. de appel. ponit. Rot. 442. fuit dubitatum. in nouis.

46 Quinimo nedū tales prohibendi sunt iudices fieri, sed si facti fuerint, & aliqbus sceleribus se maculasse conuincantur, omni dignitate & potestate exuti inter pessimos & plebeios habendi sunt: neq; sibi de eo honore blandiantur, cum seipsos indignos iudicauerint: ut inquit text. in l. iudices C. de dignit. lib. 12.

Et ꝓpterea si ob causam similem ab obtēta sunt deiiciē di, multo magis repellentur ab habenda, ut dicit gl. post. tex. & ibi Io. de plat. in l. infamia. C. de decu. li. 10. Iō Bal. in l. 5. col. 6. uers. nota ꝙ confessio extra iudicium C. de

con-

confessis monebat unumquemque ab infamia valde debere pcauere: quia non solum in eo, quo quis infamatus est, sed et in alijs, eius opinio aggrauatur, & bona fama,
47 quã populi amant, sit thesaurus hominis inestimabilis, & iucundus, & sicut lilium dans suauitatem odoris, vt et comprobat Aym.consi.145. uiso processu in fi.
48 Idcirco criminosi, fures, sacrilegi, incestuosi, homicidæ, periuri, raptores, malefici, adulteri, hæretici, schismatici, iudæi, & alij qui Christianæ legis normam abiciunt, ac pro alijs sceleribus conuicti & condẽnati, ac demum omnes quos ecclesiasticæ & sæculi leges infames pronunciant, iudices fieri a lege prohibentur: cum ab omni cętu fidelium, & proborum virorum, nedum a senatu, tales segregati existant ac infames sint: vt per tex. in c.infames. 6.q.1.& ponit Spec. de offi.deleg. §. excipi potest. versic. Item quòd est criminosus. & vers. item, ꝙ est Iudæus. & Host.eo.tit.§.cui possit delegare.versi.integra fama.& de quibus posuit Io.Bap. Perus. in tract. de arb lib 4. in pluribus cc. & per eundem lib.2.eiusdem tract.per totum.& Bapt.a S.Blasio eodem tract.de arb.q.5. principalis, cum pluribus seq.quæst.

Et in specie ꝙ Iudæis non sint aliqua publica officia cõmittenda: per quæ occasio eis tribuatur pœnam Christianis inferendi, est tex.in c.nulla officia.54.dist. & c.cõstituit.17.q.4.& c.cũ sit, vbi ponunt scribẽtes, extra de Iu
50 dæis.& l.fi.C.eo.tit.& Anch.consi.271.de tit.col.2.Christiani namq; soli iurisdictionis capaces existunt, vt per Bar.& modernos in rub.de iust. & iur. pro quo facit text. in c.venerale.ibi, hæreticum uel paganum eligere &c. de elect.Car.in cle.Romani.in prin. de iureiur. Quãuis ipsi Iudæi inter seipsos iudices fieri possint. l. si qua a cõtrario sensu) C.de Iudę.& per Bart. in l.generaliter.§.fi.ff.de decur. Io.de Anania. & Felin. referens Florianum de S. Petro ita consuluisse in d.c.Cum sit. de Iudæ.
51 Vsuratius et publicus, est ipso iure, & absque alia sẽtẽtia infamis: de quo in c.potrò.3.q.7.& in l.improbũ fœnus.ubi gl.& Bal.C.de his qui nota.infa.& idẽ Bald. in l.

fratres.

fratres. ff. de inoff. test. & Abb. in c. inter dilectos. in 3. notab. de excess. prælato.

52 Erit nihilominus aduertendum, quoniam: si in rescripto seu delegatione ipsius principis supremi, appareret eundem delegantem habuisse notitiam de qualitate, & conditione personæ ipsius delegati, tunc tacitè secum dispensasse uideretur & habilitasse ad effectum cōmissa exequendi: ex quo princeps, qui & magistratum dedit, circa illum omnia agere posse decreuit. l. quidam consulebant. in fi. ff. de re iu. l. 2. ff. de iurisd. om. iu. prout uidemus idem fieri, quando ex certa scientia confert beneficium incapaci: Nam cum eo dispensat: & tollit quamcum que eius ĩ habilitatem. l. idem Vlpianus. §. 1. ff. de excus. tut. Bar. in l. 2. C si seruus aut liber ad decurio. aspira. li. 10. gl. & scrib. in l. fi. C. si contra ius uel util. pub. & gl. in c 1. in uerb utrū. 44. dist l Imperialis. §. similes. ubi Bald. C. de nup. & Dec. cons 614 in causa feudali. col. pe. & fi. li. 5. Anch. consi. 292. ultra post prin.

54 Et si actus huiusmodi aliter fieri nōn poterat, ad eum sustinendum, præsumetur principem plenitudine potestatis uti uoluisse: ut declarat Fel. in c. 1. col. 8. nu. 26. de constit. & c. Cum dilecta col 16. uersi limita regulam. de rescr. & c. in causis col. 2 uersi obstat. primo de re iud. & facit ad p̄missa quod ponit Abb. in consi. 63. lib. 1. Nam certa scientia principis habet uim specificæ dispensationis. secundum gl. in c. causa de æta. & quali. & Ang. in L 1. C. de sent. pas. refert & sequitur Paris in lib. de synd. §. restat unum col. 2. prope fi.

55 Ideo disputare uelle an dignus & habilis sit, quē princeps sciēter elegit, instar sacrilegii foret l. disputare. C. de crim. sacr. eos autem ibi, quis enim nō diligat. & c. in auth. ut iudices sine quo. frustra. Et propterea eidem principi etiam contra morem, uel ius scriptum, rescribenti parendum est. c. Contra morem c. dist. c. in memoriam. 19. dist. uel saltem alleganda causa, quare non pareatur. c. si quādo. de rescrip. c. Cum teneamus de præbendis. c. ex parte de offi. deleg.

Et

56 Et præmissa intellige(ut dixi(ubi constat de sciētia & uoluntate ipsius principis quia qñ prīceps aliquid ex certa scientia facit,uř suæ potestatis plenitudine uti uelle:ut dixit Bal.in l.eos in prin. C. de appel. & propterea nihil opponi pōt quod annullet:ut uoluit idē Bal.in proœ Decret.col.4.& ponit utrunque Dec. consi. 655. uiso elegāti.col.2.nu.22.li.5.Sed si idem princeps defectus, & qualitate taliter inhabilitantes ignorasset, nō uideretur dispēsasse.c.si eo tēpore.de rescr.lib.6. ponit Bart. post gl. in l. uniuersis.C.de precip.Imp. offę. & gl. in c. per diuersitatem in uerb.communi.de concess. præb. Bar.in l. si constat.ff.de app. Aegid. concl. 116. Si petēs Abb. consi. 63. Omnipotentis.uers.Secundo principaliter,lib 1 & Alex. in consi. 135.uiso,col.2.lib.7.& consi.1.nu.35.li. 5. Cassad.in dec.9.de rescr.cum sim.

57 Et in dubio contra similes delegationes, & rescripta, consultius fuerit excipere, de obreptione, uel subreptio-
58 ne,aut defectu intentionis ipsius concedentis: quoniam cum talis præsumatur mens principis,qualis est mens legis,cum se uiuere uelle secundum leges profiteatur. l.digna uox. C.de legib.l. ex imperfecto. C. de testamen. l. si quando.C.de inoffi.test.propterea per similem obiectionem & exceptionem supersedēdū erit c. cōstituit. 17. q. 3.& d.c.si qñ.& l.rescripta.C.de prec.Impe offerem. Pluries namque ob nimiā petentium importunitatem,princeps non concedenda,concedit:ut l. 1. C de pet. bo. sub. lib.10.c. si aliquando.de sent. excom.not.gl.in d.c.si qñ. in uerb. qualitatem de rescri. quo casu non p̄sumitur pro ipso principe, uel gestis ab eo: ut dicit Rom. consi. 436. quod indultum. col. pe. uersi. & si dicatur. quē retulit & secutus est Dec.cōsi.576. ꝓ resolutione. in fi. li. 4. ponit Aym.consi.135.uerba decreti col. fi. & facit quod ponit cons.103.uisis prope fi.ubi dixit quod rescriptum ob uitium subreptionis uitiatur ēt quod impetrator esset sanctus homo allegando Bal.in c. 1 in fi.ut lit pend. per illū tex.etiā ꝙ esset in rescriptis appositæ clausulæ. ex certa scientia &c. quia talis clausula operatur solum quoad ea

de quibus præsumitur principē habere notitiam: ut sunt illa quæ iuris sunt: secus de his quæ sunt facti; quoniam de his presumitur ignorantia in ipso principe: & propterea de obreptione ac intentionis defectu excipi potest: ut uoluit Bal. in l. fi. col. 5. C. sent. rescin. non pos. quē sequitur Alex. consi. 23. uiso processu. colu. fi. lib. 5. & Dec. consi. 544. seruus col. 2. uersi. quibus tamen, colu. fi. lib. 4. ubi etiam idem dicitur de clausula de potestatis plenitudine: quæ in tertij præiudicium non operatur: nisi quando cum causę cognitione idem princeps processit: ut tenet Rota 230. Papa. confirmando, in nota. cum alijs, de quibus supra sub rub. An quælibet sententia poss. dici nul. num. 18.

59 Conuenit igitur contra similes iudices excipere, ac ne procedant protestari, alias procedere possent: ut de infa.

60 inquit Spec. de iud. deleg §. excipi col. 2. uersic. sed nunquid infamis. & Bal. ibi. ī uerb. infamis potest., quoniam rescripta & commissiones huiusmodi causarum, ēt obreptitia & subreptitia, ac pcessus illorū uigore facti, si non excipiatur iurisdictionē & potestatē tribuunt: vt plenius p doct. in c. Cæterū. & c. ad audiētiā. el 2. ybi latæ. p Fel. & c. sup literis de rescr. ponit Aeg. cōcl. 485. & legitę in l. præscriptione. per illum tex. C. si contra ius dūmodo rescripta & delegatione hmōi causā eandē ab alio iudice, non aduocarent: quia tunc subreptio ipso iure uitiaret: ut est decis. Rot. decis. 1. de rescript. per Cassad. fallit etiam in pluribus alijs, in quibus subreptio iure uitiat; ut per Iasonem in d. l. pręscriptione. & Fel. in d. cap. ad audientiam.

61 Excommunicatus ēt cum infamis sit. ut in c. infames. 6. q. 1. & ponit Rom. in sing. 675. An excōmunicatus. & 682. vbi hoc declarat. & q̄a ab uniuersa fidelium communione, & participatione amotus & segregatus est, idcirco iudex esse non poterit: sed quādocunq; detectū fuerit eundē tēpore delegationis uel processus fuisse publicē excommunicatū apparebit eius incapacitas: & gesta per ipsum nō ualebūt: ut in c. approbandū, & ibi latissime scriben.

ben.de re iu.& gl. in uerb. duraturis, in c pia de except. lib.6.gl.& doc. sup uerb infamē. in c. sciscitari. de rescr. Ant. ī c intelleximus.de iud.Mil. in uerb excōicatus nō
62 pōt esse iudex.& Bal. in l. 1.C.de sent. Perus. in tract. de arb.c 6.lib.4. & satis fuerit probare talem ante sententiam, uel processum, excommunicatum fuisse: quia & de præsenti,& quousq; de absolutione constiterit excom municatus præsumetur.c. sicuti de sent. excommunicationis.c.proposuit.ubi gl. in uerbo absolutione. & ibi Iu no de cler. excom.mini. & est glo.ord.in c.cum in iure. de offi.deleg. Spec.in tit.de exce.§.nunc uidendum.colu. 5.uersi. ignorantia. & est dec. Rot. 238. no gl. in antiq.
63 Et ad effectum ꝙ processus non teneat, quis dicitur publicę excommunicatus subsecuta denunciatione, uel de claratoria snīa publicè lata: ut uoluit Anch cons. 189. tribus de causis.in 2.col.quē refert & seq. Fel. in c. Rodulphus in uerb.declaratoria.col. 5. de rescr. & in c. fi. in fi. de excep.& c.ad probādum.col.3. uersic.& adde ꝙ de re iu.ubi etiam ponit de excommunicato uigore literarum executorialiū;& idē tenet Dec.in cons 522. in cā electionis.num.13.lib.4.& per eundem Fel.post Abb. in c. prudentia.§.sexta.col 3.& Fel.ibi col. 5.uersi. utrum probat. de offi.deleg.ubi uoluit instrumētum denunciationis, ad
64 effectum repellendi aliquem a iudicio satis probare, licet in uim peremptorie, non probaret, secundū Io. And. in c.pia.in uersi.nomen.de excep.in 6. & c.licet. in uerb: denunciari.de sen.excom.eo li: quem sequitur Rot. dec. 400.si quis petit.quæ asserit ita seruari in curia, & deci. 252. licet si concertatio. in no.
65 Relegatus ēt seu bannitus cum ob eius uitium, & ipse a senatu & communione ciuium, ac beneficiis reipu. separatus existat, excommunicato æquiparatur: ut per tex.in c.domino guerrā.in usib feud. sub rub. hic finitur constitutio.tenet Bar.in l.si quis arbitratur.col. fi. uersic. quid de arbitratore ex bannito.de uerb.ob. & propterea non poterit esse iudex neque arbiter; ut uoluit Spec. in ti.de arb.§. differtur.uer.sed quid de bannito.& ibi Ioan.
And.

And. latè posuit Ang.in quæstione incipiente,Duo inuicem . quos etiam refert & sequitur Ioan. Bap. Perusi. in tract de arb.lib.4.c.5 .cum duobus seq. & c. 19. eo. lib. & de quo per Alex.in l.1.§.1. in fi.ff.ad Treb. & Ioa. And. in addi.ad Spec.in tit.de sen.§.iusta. in uerb.& est excommunicatus. hic igitur ad instar illius in territorio banientis iudex esse non poterit : cum eorum quæ ciuilis iuris sunt dictæ ciuitatis,incapax existat:ut supra diximus : & de quo ponit Alex. consi.1 16.animaduersis.col.2. libr.2. & consi.23 .opportunè.col.3.& consil.26. circa. in prin. lib.1.& intellige quod talis reputatus incapax quoad sui commodum,nam quoad onera & incommoda remanet ciuis & capax,ut declarat Bar. in l. Tutela. §. Item.ff. de cap.dimin.quē refert & sequitur Fel. in c. intelliximus. col.2.in prin.& extrà de iud. post gl. in l. postliminium. §.filius.in uerb.patria.ff.de ca.& postli reuers. & Roman. consi.73. circa nu.4.

66 Lege insuper prohibetur aliis personis quam in dignitate ecclesiastica constitutis, aut personatum obtinentibus, uel ecclesiarum cathedralium canonicis aut uicario,uel officiali Episcopi principali(non autem foraneo) seu prioratus conuentuales (non claustrales) obtinentibus a sede Apostolica,uel eius legato, seu delegatis, causas cōmitti, alias quicquid per huiusmodi delegatos fieri contingeret, esset ipso iure nullum cap. statutum in prin. iuncto fi.& ibi scrib.de rescrip.lib. 6. iuncta cle.& si principalis,eo tit. & ponit Host. in tit. de iud. deleg. §. cui,col.2.uer.gnarus.& Spec.eo.tit.§ excipi. colum.2. in fi.cum seq.& ibi Io.And. in uerb. conscribendo. & Aeg. concl 81.consensus. vbi etiam dicit ꝙ consensus partiū in cōtrariū nihil operatur.& cōcl.478.processus. Cass.super reg. Dec.32.in fi.

Quod procedit etiam si Papa causas prosanas, ac inter laicos committeret:ut per docto.in c.sua nobis de ap. & concludit Alex.consi.77.in causa & lite. colu.2. ubi plenè examinat.lib.2.Procedit etiam in executoribus apostolicis aliqualem cognitionem, non nudum ministerium,

rium,

rium,habentibus:ut tenet Rot. dec. 99 nota quod executor.in antiq.& per glo.in uerb. uices.in d. c. st. tatum. in §.nullo.de rescrip. in 6.

Quod tum ad honorẽ ipsius apostolicæ sedis ind ictũ fuisse uideatur: nẽ cõmittendo causas simplicibus & pannosis clericis :aut alias rudibus & priuatis psonis, ex quo uices delegantis gerũt,authoritas illius in persona, & taliũ ministerio uilipenderetur, put declarãt glossæ & scribẽtes in d.c.statutũ.in uerb. sedis apostolicæ. & in uerb.
67 committatur. Idcirco cum ratio hmõi magis militet ratione dictę sedis q̃ aliorum dispositio.d.c.statutum. non comprehendet alios iudices ordinarios delegare uolentes,qui causas etiam simplicibus clericis delegare poterunt:ut per gl.in d.c.statutum. in uerb. sedis . & glos. in uerb. delegatorum. in clemen. r. de rescrip. nam etiam
68 simplices clerici iudicandi munere de iure fungi possunt.l.non distinguemus.§.sacerdotio. ff. de arbit. capit. sed nec cum cap. sequen. & ibi Abb. & cæteri ne clerici. uel mona. Idem Abb. post Anto in cap. 2. de iudi. & sequitur Alex. in d.consi.77.col. 3.in uerb. nec obstat. l.2.etiam quod delegãtes essent seculares , uel causæ forẽt profanæ, ut in c. Archiepiscop. extra de raptori. Prout
69 econuerso iudices ordinarij ecclesiastici, causas non spirituales laicis cognoscendas demandare poterũt ; ut per gl.ord. in c.contingit.extra de arb, & ponit gl. in uerb. præsumant.& ibi scrib. in d.c.2.de iu.& ponit Dec. cons. 150.colu.3.in fi.lib.1. & quando iudex secularis delegat causam uni clerico:nunquid eo casu idẽ clericus delegatus,possit incidenter cognoscere de causa spirituali. uide latè Fel hoc ponentem & concludentem ꝙ non,in capit. Cum sit.col.pen.& fi.de fo.comp.

70 Et aduerte, quoniam dignitas ecclesiastica consueuit deprehendi ex quadam præeminẽtia,seu inter alios prærogatiua : quę insurgit ex stilo in choro , & loco in c. ut per Ro. dec.462. Fuit dubitatum & 451. fuit dubitatum utrum præpositura.in no. uel quãdo haberet administrationem rerum ecclesię cum iurisdictione:ut no. doct. in

c.de

c.de mulcta.de præb.& c.1. de cõsue. in 6. facit tex. in l. honor.in prin.ff. de munerib. & honor. & declarat Old. in cõs. 150.in Ecclesia Valẽtina tãgit Alex. ĩ d. cons. 77. in his tñ plus attenditur cõsuetudo,quã ius cõe: ut inqt glo.in c.ad.hæc. de exces. præla. & Card. cõsi. 62 in Ecclesia Bellon.& Rot.dec. 173.de Thesauraria.in not.

71 Moribus,id est cõsuetudide legibus roborata, iudices fieri prohibentur fœminæ, quæ ab oĩbus officiis ciuilibus & publicis regulariter remotæ sunt: unde nec iudices esse,nec magistratus genere pñt l.fæminæ.ff.de re iu. & d.l.cũ ptor.ff.de iud.c.2.3. q. 6 mulierũ. 33. q. 5. Proout nec arbitrix l fi. C. de arbit.c.dilectus. extra. eo.& rõ phibendi fuit:ne cõtra pudicitiam sexui naturaliter congruẽtẽ in publico esse,& officia uirilia tractare uideantur l.1.§.sexũ.ff.de postul.et q̃a iudicare ultra sexum fœmineæ ĩfirmitatis officiũ est l.1. C. quãd. mulier tutor. off. & qm̃ mulier ad immaginẽ Dei facta mõ est,sicuti uir: & q̃a ipsa uiro subesse dẽt,non ecõtra,c. hæc imago & c cũ c.33.q.5. ponit gl.in c. dilecta. de maior. & obed. & propterea Bar. in l. 1.col 2. uer. sed an possit. C.de munc. & hono.lib. 10.dixit nõ reperiri iure cautum, ꝙ de iure cõi mulieribus tribuantur honores cũ administratione pterquã in Abbatissis monialium. q̃ de iure canonico fiunt. Et ponit Abb. in c. Significauit. in 3. notab. de rescrip. prout refert & sequitur Deci. consi 515 quoniam, col. 6.uei si.non obstat ꝙ dicta sententia lib.4.

72 Licet quandoque dispẽsatiue cãs ẽt spirituales mulieribus demãdatas esse cõpertum sit,prout legitur in c.Meuiã.2.q. 5.& per gl. in c. 1. in uerb. mulieres. 15.q. 1. & in d.c, dilecti. de arb, ponit gl. & ibi Bar. in l. unic. C. de mulierib.& ĩ quo loco & c.lib. 10. p Dec.in d.l. fœminæ.

73 Iure tñ hæreditario fœminæ succedere pñt in iurisdictione, & illã ẽt seipsas exercere; sicuti de Ioanna regina referunt Host.Imol. ꝙ Panor.in d.c.dilecti. & Ang. ac Paul. in d.l. cum prætor. & Dec. in d. l. fœminæ attestantes eandem sepius fuisse uisam in solio regio sedẽte, & capitales sententias ferentẽ. & firmat Alexan.consi. 1.

col.6.& consi.24.ponderatis,col.4 lib.5. & Dec.consi.32. in fi.lib.1.& consi 413.consuluit,in fin.lib.3.
74 Serui ēt moribus iudices fieri impediuntur: quia pro ad ius ciuile attinet,pro mortuis reputantur l. quod attinet.ff de reg. iuris d.l.cū ptor.& l. seruus, vbi not. C. de iud.c.2.4.q.7.Nisi pro liberis reputarentur: quia tunc ob cōem errorē,& publicā utilitatē gesta per ipsos sustinerē tur:ut l. Barbarius.& ibi scrib. de offi. præt. & l. 1. C. de test.& l.2.C.de senten,Anch.cōsi.287.iste.6.col.fin. Nam dispositio dictæ legis Barbarius procedit ēt in simplici de legato per eandem rōnem & per text. in d. l. 2. & est cōis opin.ut per Fel.in c.dilecta.col.2.& in c. Sciscitatis colu. 4.uers. dispositio.l.Barbarius. extra de rescri.
76 Et ad instar seruorum ēt monachi, & religiosi iudices fieri non poterūt:cū & ipsi illius religionis,quam professi serui sunt, dicantur: & quoad secularia, & ciuiles leges pro mortuis habentur, ac sint a cœtu seculariū penitus segregati. c.placuit. el. 2.& c. monachi,16.q.r. c. causam
77 quæ.de iud. c.ex parte:de accus.c.unic. extra de Sind. & gl.in d.l.1.§ sextū quę istos mulierib. adæquauit quamuis frequētius cōsueuerint seruis æquiparari. & iura loquētia de uno ad aliū extēdantur: ut p gl. in auth. causa quæ.C.de sacros.eccl.tradit Inno.in c.cum olim. colu. 4. de priuil.& Bar. in l.1.§. 1.ff de arbi. & in l.1. cum plurib.seq ff.de stipul.seruo. aliquid ponit Anch.consil.202. post prin. ubi quærit an esse possint execut. & Angel. in consi.222.primus col.pen.
Qđ indubitāter pcedit in fratribus ordinis minorū, q funditus p mortuis hñr:& uoluit Bal. in l.cū acutissimi.
78 col.fi.C.de fideicōmis.& cōsi.477.pponitur. lib.4. quem sequitur Dec in consi.494 qđ supra.& latius consil. 499. in causa quæ Papiniani,ubi de istis fratribus plura posuit, per tex. in cle.exiui de paradiso.de uerb. sig.lib. 4. & concordat cum Bal.asserens illos omnino incapaces.
79 Licet ēt talibus ex certa scientia Papæ causæ delegari possent,expresso nomine monachatus seu religionis, ut apparet in c.cū olim.el 2.post prin.& ibi glos in uerb.
mona

monachi. vbi Inno & cæteri scrib. de priuileg.c.conquestus.de foro compe.c.ad audientiam,& c. porrecta de confirma. uti. uel inut. & ita tenet Rot. ut decis. 209. not. ꝙ ubi causa & 284 not. quod monachus in antiq.

80 Guardianis (vt uulgo appellantur) seu ministris fratrū minorum,ac prioribus medicantiū,ac ēt prioribus perpetuis cōuētualibus,seu alias administrationē cum iurisdictione in illos de cōuētu habētibus, causæ hmōi cōmitti possent,q̄a tales ueniūt appellatione p̄latorū:ut est gl in cle.dudū in uerb.non hñ & ibi Card. in uerb. statuimus. de sepul.& in cle. 1.in uerb. prælatum. de elect. & c. quorundā in uer.soliū prælatorū,de elect.lib.6. his igitur causæ delegari poterūt:ut tenet Domini in c. nullus. de electio.eo.lib.quē refert & sequitur Fel.in c.cum olim ī pri. de ma.& ob.Ias. in rub. de offi. eius. in fi. test. & moderni.in trac.de lite.grat.fol.58.uers.ex quo infero unum. Secus foret in fratrib. seu monachis habētibus officia, aut

81 simplices administrationes prout sunt sacristæ, custodes, cameratij,priores,claustrales, thesaurarii, & similes: q̄m isti non dicuntur in dignitatibus,sed in officijs:ut uoluit Specul.in § excipi.col.3.in prin.vbi attestatur Romanam curiam ita seruare.de iud.deleg. de quibus officiis loquitur Rot.decis. 163.de thesaur.in not.

82 Licet si cā cōmitteretur monacho in cathedrali administrationē,uel officiū habenti,ualeret cōmissio: maxime q̄n literæ per cancellariā Apostolicā expedirentur : ēt ꝙ de monachatu mētio nō fieret, s̄m Rot dec. 209. Not. ꝙ ubi causa. in antiq. quoniam etiam simplex monachus potest creari officialis,& deputari locum tenens ab Episcopo:& sententiæ per ipsum latæ, præsertim si ab initio contra ipsius personam non fuisset oppositum,ualebunt, secundum eandem Rot. decis. 284.not. ꝙ monachus. in antiq. & hoc maximè secundum quandam æquitatem,vt in decis.4.incip.An monachus .de offi. uicarii, in decis. Bissig. & de hoc uide p Guid.Pap.q. 563. an monachus.

84 In summa respectu delegati cōsiderabitur, nūquid per sona eiusdem delegati ratione sui, uel alias fuerit capax

iurisdõnis,& cognitionis sibi demandatę tpe ꝙ demandata est:quia habilitas delegati, & delegantis principaliter attenditur tpe datæ rescripti, seu delegationis: vt est gl.in vers. canonicis.in fi. quam ibi sequuntur Doc.in c. statutum de rescr.in 6. & Felin.in c.eam te. col.16. uers. tempus datę.de rescr. & glo.in c.dilecti. el 2. de præben. sentit Spec.in §.excipi.in prin.de iud.delega.

Et videbitur nũquid ipsi delegans potuerit,& voluerit cũ ipso delegato dispensare casu, quo dispensatio requireretur)& eũ habilẽ facere ad actũ hmõi explicandũ: q oĩa ex qualitate delegantis & ipsius delegati ac rei, seu cãæ delegatę & facie delegationis,facilẽ apparebũt aduertatur breuiter,nũquid primus potuerit, & voluerit dare, & secundus recipere,& exequi, hãc publicã iurisdicendi ptãtem: ista nãq; duo videlicet volũtas, & ptãs:fabricãt oẽs actus humanos:& si ex his alter defecerit, nihil est,qđ explicari queat,secundũ Philosophum, & probatur in c. cum super.in ver.posset,& nollet. & ibi scribentes.de offi dele.& in l. omne verbũ. & ibi ponit Bal. C.cõmu.de leg.cum alijs congestis p Alex consi.123.scripsit in prin. lib.4.& Dec.cons.198.col.2.in fi. lib.1. Ancha consil.1. nu.3. Velle igitur est fons & radix omnium dispositionũ secundũ Bal.in auth.ei qui col.11.ver. quæro nunquid p hęc verba.C.de bon.auth iud.pos.quem retulit & secutus est Alex cons.190.Plura narrata.col.7.ver. fortius, dico. lib.6.Inanis tñ est voluntas,nisi adsit potentia l.nolle adire:& ibi Alex.in prin.per illũ tex.ff.de acq. hær.l. pater Seuerinã in prin.ff.de cõd.& dem. cum simi.& nu. 112. ibi Lap.alleg.19 In Dei nomine.ver. Item est sciendũ & adde quẽ sequitur Fel.in c. super literis, col.5.ver. exprimenda sunt.& in c.in nostra.in 2. Corolario de rescri. & Cassa.dec.12.in fi. de præb late per eum. Patet igitur ex præmissis ꝙ is, qui neque iurisd. præest, nec a principe potestate aliqua præditus est,nec ab eo, qui ius dandorũ iudicum habet,neq; ex compromisso sumptus,vel ex aliqua l,confirmatus,iudex esse non poterit, vt magistraliter ponit tex. in l.qui neq;.ff,de iud.pro cuius cõmento,

ac interpretatione præmissa tibi aliqualiter inseruient.
85 Tertio Principaliter quid delegetur, aut subdelegetur considerasidum fuerit: uidelicet nunquid causa, quæ delegatur tempore delegationis ad forum ipsius delegantis pertinuerit: quia in causarum delegationibus illud potissimum obseruatur, ut ita ualeant, si ad iurisdictionē pertineant delegantis. ut inquit tex. in l. unic. in princ. C. qui pro sua iurisd. cōsiderabitur itaq; qualitas causæ, & cōditio ipsius delegātis: & nunquid principaliter, uel secūdario. i. p uiā legitime deuolutionis uel alias (ut supra diximus loquēdo de ordinario) spectauerit ad ipsum, uel eius curiam.
86 Erit insuper uidendum nūquid cā hmōi fuerit de iure delegabilis ſm theoricas Legistarū in l. 1. ff. de off. eius. ubi plenè p Alex. Quamuis hodie de iure canonico oīa ēt quæ sunt meri & mixti imperii delegabilia sint per tex. in c. Archiep. ubi gl. & scrib. extra de raptorib. & ponit Spec. in ti. de iuris. om. iu. §. 1. uer. adhuc autem, col 7. & est cōis doctor. opin. prout attestatur. Feli. in c. q sedes, ubi Canonistæ materiā hanc posuerunt, col. 2. uer. datur alia reg de off. ord & tenet Rot decis. 516. fuit dubitatum in no. propterea circa hoc non erit multū laborandum.
Quarto Principaliter inuestigabitur. prò quo. i. ad cuius instantiā delegatio facta reperitur: circa q scias, q licet de iure ad impetrandū rescripta & cāuum cōmissiones speciale mandatū requiratur: ut est tex. in c. nō nulli. in fi. & in c. ex parte decani. de rescrip. Ex stylo tñ curiæ hoc nō seruatur, quia unus pro alio ēt sine mandato impetrat. & obtinet cās delegari: ut de stylo hmōi attestantur glo. fi. in d. c. nonnulli. & glo. in d. c. ex parte. in uerb. siue. & Rot. decis. 185. cōmissio. in no. & decis. 1. in fi. sub tit. de procu per Cassa. & ponit Fel. in d. c. nonnulli. in §. sunt & alii quem stylum Io. Mill. in uerb. procurator siue speciali, &c. declarat procedere in causis cōmissis dominis de Rot. quia tales commissiones sunt duntaxat distributiones quædā: ut uoluit Rot. decis. 410. fuit dubitatum, & per me. & c. in no. & d. decis. 175 & 362. si committatur. in prin. & hoc casu procedit illud. non re-
87

ferre per quē præces offerantur: vt l. vniuersis. C. de præcib. imper. offer. ideò quilibet admittendus erit, nisi exprefsè prohibitus reperiatur: prout reperitur de publicè excōicato: vt in c. 1. de rescr. in 5. c. dilectus. extra eo. c. fi. de procu. & ponit Rot decis. 238. not. glos. & 417 no. causa fuit pronuntiata, in antiq. prout ēt expressum reperitur de hæretico: vt in l. 1. C. de summa Trin. & vtrunque ponit Host. in summa de rescrip. uer. quis impetrat in Rota tñ quilibet ēt excōicans quo ad impetrandū rescriptū admittitur: vt d. deci. 262. si cōmittatur. in no. pp rationē, de qua supra. & tenet eadē Rot. 593 dic ꝙ etiam in antiq. vide Aegi. conclu. 730. commissio in fi. Et not. ꝙ tales commissiones alieno nomine impetratæ, tunc demū effectum suum sortiuntur, si dominus principalis eas tacitè vel exprefsè ratas habuerit, ut declarat Aegi. per tres conclu. concl. 583. licet vsus, cum seq. & conclu. 556. concl. circa medium & in simili sentit Deci. consil. 226. magister. in fi. lib. 2. & consi 664. placet. col. 2. uer. 2. non obstat lib. 4. & facit quod ponit ēt in consil. 460. uiso. in fi. lib 4. & 460. uiso. in fi. Gome. q 49. in reg. de analit. per totā & quod ponit Feli. in c. cæterum. col. 10. in 5. corollario. de rescrip. vbi dicit quod attenditur usus rescripti.

90 Quinto etiam in materia nostra considerabitur cōtra quē fiat delegatio: puta si tunc temporis erat in rerum natura: quia alias contra defunctum facta non valeret: vt est text. in l. pen. ff. quæ sent. sine appel. rescin. & l. Neratius. ff de reg. iur. not. Doct in l. summa §. fi. & l. furioso. in princ. & ff. de re iud. & diximus supra.

91 Sexto principaliter qualiter, id est forma ipsius delegationis attendi debebit: cum ipsa diligenter sit obseruanda, & custodienda. l diligenter. in prin. ff. manda. aliàs quicquid fieret non valeret. c. Cum dilecta. & ibi latissimè scribentes. de rescri. c. cui. de præb lib. 6. c. Pisanis de resti. spol. Pan. in c. cām. col. 3. in fi. de re iud. Pet. de Anch. in cōs. 107. in q. col. 2. ubi ponit regula, qđ in iudicijs, arbitrijs, stipulationibus, & priuilegijs quicquid nō reperitur expresse cōcessum ꝓhibitū cēsetur, & p Ang. cōs. 138.

uisis.

uisis col.2.& facit rex.in c.cum in plures.ubi glo.in fi. de offic.deleg.in 6 quæ uoluit ex mandato conditionali ante diē uel conditionē non acquiri aliquam iurisdictionē sed duntaxat spem iurisdictionis habendæ arg. instit. de uerb. obli.§ ex conditionali.l multum.ff.de condi. & demonstra.l.sub conditione ff. de condict.inde. ponit Ancha.consi.36.uisa.col. 2. nu. 4. Et propterea quando apponitur uerbum si constiterit, uel si repereris &c. tales clausulæ important conditionem, & præcedere debet citatio & cognitio super uerificatione conditionis: alias processus esset nullus:ut tenet Alexā.consi 228. uisis in prin.lib.2.& Rot 684. dic ꝙ si in aliqua cum deci. seq. & 773.dic ꝙ in antiq. & Afflict. decis. 355. Si præstitus. Guid.Pap.q.70.in cōmissionibus.cum aliis, de quib per Felin.in c.si constiterit. de accu. & Dec. consi 681. uiso. col.fi.lib.5.& Lap.alleg. 8. delegata,& alleg. 61. uisis & c.cum si.quæ notanter ponit Anch. consi. 297. efficaciter col.2.facit ꝙ ponit rex & gl.in fi in c.olim literis. de rescrip.ubi habetur de clausula si ita est, & ad præmissa uide Aegi.conclu. 68. hæc est 85. si executor. 175. auditor.668.clausu.& Goz.consi.2.nu.9 & 16.

93 Erit ēt uidendum, nunquid delegatio ipsa ad cognitionē,& decisionem causæ illius comprehendat. Nā sæpenumero delegatur una species tantum causarum, uel unius causæ articulus & quandoque simplex audientia, uel cognitio,seu processus duntaxat demandatur reseruata ipsi deleganti causæ deci.ut l. fi. C. de offi. præ. Angel.& l.1.C.de offi.præf.uigil.l.prætor.ff. de iuris. om iudi.c.super qōnū.de off dele. ponit gl.in c. statutū.in § in nulla in uerb.uices. nostras.de rescr. in 6. & gl. & Bar. in l. qui procuratorē. ff. de proc. & gl. fi. ibi Barr.in l. 1. ff. de off.asses.& Spec 10.tit.& tit. de aud. Ang. consi. 327. magnificus.Cum igitur talia,ultra expressa non extēdantur.c.p.& gl. de offi. dele. diligenter inuestigandum erit nunquid excessum fuerit ratione rei loci,tēporis,& personarum ac nunquid forma illius fuerit debite obseruata. Quo uero ad illā uulgatam q. stante compromisso seu de

legatione procedendi ac sententiandi prout de iure si talis sententia reperitur iniusta nunquid etiam esset nulla quasi lata cõtra formam expressam in mandato Bar. in l. dié proferi.§.stari.ff.de arb.tenuit ꝙ sic ut talis expressio aliqd operetur quē late defendit Fel. in c.causamque. nu.8.de re iud.& Alex.cõsi.22.uiso t. col. pe. in fi. li. 5. Aym cõs. 182.uř. col. 3.uer.in medio causæ. de quo late ꝑ Ias.in l q Romæ §.duo fratres.col 2. uer. limita singulariter.de uerb.oblig qui uidetur contrarium tenere.

94 Septimo quo loco fiat delegatio quærendum fuerit. i. in quem locum negotij cognitio fuerit destinata:qm̃ quã uis delegatio extra locum & territorium delegantis. cum sit actus uoluntariæ iurisdictionis,fieri possit:ut probatur in l.fi ff.de officio.præfect.urb & ponit glo.in c.nouit.de offic.deleg Spec.in tit.de lega § nunc.dicamus.uer 1.hoc

95 tamen intelligendum est,quod existens extra locum & territorium delegare potest causam in loco seu , territorio suo cognoscendam.Nam si mandaret quod alibi uide licet extra locum sibi suppositum , delegatus cognosceret,delegatio non ualeret. cap. pen. de offic. uic. c. statutum.§.in nullo quoque.de rescrip.in sexto , l. 3. de offic. præsid.cum simi.

96 Insuper rõne loci posset delegatio ẽt non ualere: puta esset cõmissam in loco ultra duas dietas, a loco domicilij ipsius rei distante,qm̃ talis cõmissio cõtra formã concilii gñalis foret:ut in c.nõnulli de rescri. iuncta decis. 643. cõiter.in antiq.quãuis hoc casu opus esset excipere : quia parte non opponente, processus ualeret, ut declarat glo. in uerb.duas . & sequuntur scribentes in d. c. nonnulli. sicuti fieri consueuit etiam de loco , non tuto , uel inhonesto:quia & tunc si talia displicent , opponendum est, c.de parte.de appel.cap.accedens. ut lite non contesta. l. si dies. §. si arbiter. ff. de arbit. dummodo talia notoria nõ existãt:quia tunc notorietas ipsa excusaret : ut prob. in cle.pastoralis.§.notorum.de re iudic.

67 Si uero causa extra locum insignem, idest , ubi uerisimiliter copia peritorum, & cõmoditas eorũ, quæ in cau-

sis

sis agendis necessaria requiritur haberi nõ posset a se de Apostolica commissa fuisset,hmõi commissio, etiã absq; ope exceptionis reputaretur nulla. secundum gl.in uerb. committantur.in c.statutum in prin.per illum tex. de re scri.in 6.de quo uide Lap alleg.97.ciuitas Fesulana, per totum,si modo causa prædicta motu proprio,uel ex certa sciẽtia principis, commissa nõ fuerit,ut per Aegi.cõcl. 8 1.consensus.& per Fel.in c.si pro debilitate. col. de off.
98 deleg.uel nisi subesset iusta & rationabilis causa, ꝑpter quã commissio in loco destinato,uel insigni expediti nõ posset: q̃a tunc extra dictum locum iudex delegatus cãm & negotium audire & cognocere posset, iuxta tex. in c. statuimus.de off.dele.in 6.& ibi notãt scribẽtes maximè si partium consensus accederet: ut tenet Rot.dec. 380. si iudex.in no.ubi uide, nã ob causam superuenientem põt magistratus suã potestatẽ excedere dicit Bal.in rub.C.quĩ admit.in prin.& Dec.consi.605.superioribus,col.1.uersi. Secundo respondetur.lib.5.post.Inn.Fel. & alios in c. 1. de const. & facit quod nota.glos.in ti.consti.c de rescrip. Abb.consi.163 nu.3.lib.2.
99 Octauo)& ultimo) quo tpe delegato fiat, uel executioni mãdanda sit,cõsiderandum erit:qm̃ ratione tẽporis, seu termini in quẽ confertur delegatio,& illius processus possent nõ ualere:puta si foret cognitio collata in tẽpus,
100 quo delegans nõ esset futurus iudex:ut in l.eum qui.ff. de iurisd.om.iud.Siue ꝙ delegatus iudicasset ultra diem sibi statum,iuxta tex.in c. causis. de off. dele. & l. 2. §. si iudex.& l.si iud.ff de iud.Vel si patres nõ usæ fuissent in-
101 tra annũ ipso rescripto : nã si rescripta ad lites sint perpetua:ut est tex.in l.falso.C.de diuers. rescr. & ibi glo. in uerb perẽnia & tenet Rot.69.actore.in fi.in nota. nihilominus si primus impetrans intra annum neglexerit illo uti:& ex post ẽm rescriptum ab aduersario fuerit impetratum ob negligentiam seu dolum ꝑsumptũ primi impetrãtis,ẽm obtinebit firmitatẽ:ut probatur in § plerumq; & c.si autem & ibi gl.& doct.declarant de rescrip.
102 Erit aduertendum in super ad cõtẽta & narrata in eisdẽ

rescri-

rescriptis & delegationibus,qm̄ si falsa forent, & nō uerificarentur per ipsum supplicantē: prout conuenit iuxta doctrinā Io.And.in c.1.& ibi Domin. col. 3. de litisc. lib.6.& ponit Anc.consi.34. in hac causa. col. 1. & seq. Aym.in consil.103.col fi.& consi.seq. uel omissum esset exprimi,quod exprimendum fuerat, & quod uerisimiliter(secūdum communem usum & stylum concedentis & suæ curiæ(ab huiusmodi concesſione retrahere potuisset:ut declarat Lap. alleg. 89. in Dei nomine. uersi. item est sciēdum Fel.in c.super literis. col. 5. uersi. exprimenda sunt de rescr. Cass.dec.12. in fi. de præb. & dec. 2. col. 4.locati ubi etiam dixit stylum prædictum colligi: ex signatura aliorum similium rescriptorum facit ꝙ ponit Aym.consi.5.col.pen.uersi.ex promisſis apparet.& gl.magistralis.in c.super literis, in uers. literas.& c. ex parte. de rescr.& posita per Hostiē.eo. tit.in summa.in §. quæ possunt obiici.& Spec. in §.1. igitur. uersi. Item excipietur. tit.eo.& per Rot.nota.loquentem dec. 67. si petatur, in add.in no.& dec.Neap. ut per Cap. dec. 32. col. fin. talis delegatio & rescriptum(ut dictum fuit supra) tanquam subreptitium & obreptitium,si essemus in causæ a uocatione,esset ipso iure nullum: ut doct.in c. Cæterum. & c. ad audientiam.de rescr. & per Fel. magistraliter loquentem in c.Dilecta.col.2.in prin.eo. tit. & ponit Cassad. d. dec. 1.de rescrip.

103 Inuestigabitur ēt nunquid delegatus usus fuerit iurisdictione,puta citādo,antequam delegās recederet a prouincia sua iuxta tex.in c.fi. de off. leg. uel antequam ipse delegans moreretur:quoniam tunc mandatū iurisdictionale per mortem,uel recessum delegantis,tanquam reintegra expiraret.l.& quia.ff.de iurisd om.iud. c.quamuis. in fi.de off dele.li.6. Et no. hic. incidenter ꝙ si princeps crearet aliquem iudicē ordinariū ad suum beneplacitum ꝑ mortē principis ille nō desinet esse iudex, quousq; ꝑ

104 successorē reuocetur. §. super hoc in auth.de quæstio.& tenuit Guil. & Bal.in l. meminisse. de off. proconf. quos refert & seq.Paris.in trac.find. §. an officialis successor-

uer.

uer. si princeps. idē tenuit Frā.. in c. si delegatus. col. 3. de off. deleg. lib. 6. & Capi. dec. 116. ꝙ res in princ. Nam ex quo sumus in materia publica, & fauorabili, voluntas principis etiam post mortem præsumitur durare. Cessante verò publico fauore. secus foret. per tex. in c si gratiosæ. de rescr. in 6. & l. 4. ff. locati vide tamen scrib. super. d c. si gratiosæ. & eundem Cap. dec. 136. col. 3.

Considerabitur itaque si modo aliquo expresse vel tacitè mādatum, seu iurisdictio hmōi reuocata, & ante sententiam ipsius delegati resoluta fuerit: vt per multa exēpla ponit Host. in summa, de offi. dele. §. qualiter finiatur. & Spec. eo tit. §. excipi potest nu. 18. & gl. ord. in c. literis. de offi. deleg. & c. gratum. & c. relatum eo. tit. & Legistæ, in d. l. & quia l. iudicium soluitur. per illum tex. ff. de iud. multa ponit Io. Mill. in verb. mandatum. circa iurisdictionalia, cum seq. & d. Gundi. saluus de villadieg. olim Rotæ auditor in tract. de lega. in q. 16. 1. partis cum simi. & vide quæ ad propositum ponit Rot. 76. postquam litera. in no. & 372. non in antiq.

Ex præmissis igitur accuratè videbis, nunquid delegans potuerit, & voluerit delegare. Scdò nunquid iurisdictio se radicauerit in persona ipsius, & illum efficaciter transierit. Quartò nunquid tacitè vel expresse fuerit reuocata. vel per aliquem ex modis supra positis saltim suspēsa aut impedita, ac illius forma & cōtinētia seruata, & adimpleta: aliàs si quid ex præmissis defecerit, ex defectu potestatis iudicantis, processus erit ipso nullus.

IN RVB. SEV TITVL.

De nullitate ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Inhabilitas personarum in iudicio magnus est defectus, & maior reputatur quàm defectus iuris in agente.*

2 *Inhabilitatis exceptio nō includitur statuto exceptiones reijciente.*

Ha-

3 Habilitas personarum primo quærenda est etiam in quocunq; iudicio quantumuis summario.

4 Habilis ad agendam quilibet reputatur, nisi expressè prohibitus reperiatur.

5 Inhabilitas agentium ex quibus causis proueniat.

6 Infans, id est, minor septēnio, est inhabilis in iudicio defectu consilij & intellectus natura proueniente.

7 Infantes quos Lombardia, Normandia & Roma generat, sciunt mentiri, & uerum dicere: quia malitia seu prudentia supplet ætatem.

8 Infantes si feri possunt, rem suam saluam fore stipulantur.

9 Ius ad ea quæ frequentes & facile, non ad ea quæ per rarò eueniunt, adaptari debet.

10 Infans iuris præsumptione intellectum nō habet: sed quicquid uidet ignorat.

11 Infantis delictum, remanet impunitum quia innocentia consilij ipsum excusat.

12 Infans si habet aliquid iudicium suppletur per tutores: si nullū habet non pōt suppleri: sed actus fundandi sunt in persona tutoris.

13 Infantes non possunt citari, ut legitimę compareant.

14 Infans est subiectum contractus & iudicij, in quo contrahitur, penitus inhabile, quia absenti aut dormienti similis est, & sola eius corporalis præsentia non sufficit vbi uoluntas requiritur.

15 Furiosus infanti adæquatur, & cum eo pari passu ambulat.

26 Sententia lata etiam in fauorem furiosi seu infantis absq; interuentu legitimæ personæ pro illis est nulla.

17 Furoris signa & demonstrationes quæ sint.

28 Furiosus in quo distet a mente capto & stulto.

19 Prodigus id est qui nec tempus nec finem expensarum habet in quibusdam pupillo, & in quibusdam furioso adęquatur.

20 Sententia lata contra eum cui bonis est interdictum absq; suo curatore non ualet: lata tamen in fauorem erit ualida.

21 L.non eo minus. C. de procur. loquens in minore extenditur ad omnes qui tutoris uel curatoris auxilio iuuantur.

22 Prodigus ad instar pupilli cum sit doli capax tenetur ex suo delicto

delicto uel quasi, secus in infante, uel furioso.

23 Prodigus quantumuis notorius antequã sit bonis interdictus, habet legitimam personam.

24 Mulier luxuriosa adæquatur prodigo quia honoris sui est prodiga.

25 Mutus & surdus adęquantur furioso & infanti, ex quo in eis deficit operatio intellectus.

26 In iudicio inter litigatores contrahitur, scilicet per petitionem, & responsionem, & supra nu. 14.

27 Cæcus pro seipso in iudicio stare potest.

28 Minores 25. ob fragilitatem consilij eorum statum meliorem per seipsos deteriorem autem facere non possunt.

29 Minor in iudicijs sine interuentu curatorem nec ciuiliter nec naturaliter obligatur: unde fideiuss. non accedit.

30 Minoris contractus mero iure tenet: licet si fuerit læsus ope restitutionis rescindatur.

31 Minor coram arbitro saltim naturaliter obligatur.

32 Minor sine curatorem habeat, siue non: regulariter in iudicio stare non potest.

33 L. si curatorem habens. C. de in integ. resti. mi. non procedit in Iudicijs.

34 Sententia interlocutoria contra minorem sine interuentu curatoris lata, est nulla, & in hoc in quacunq; instantia.

35 Minor in quibus casibus sine interuentu tutoris possit in iudicio stare.

36 Minor non arcetur a iudicio tanquam inhabili: sed processus illis præiudicialis irritatur.

37 Minores & pupilli uelle nolle, ad illorum commodum: sed non ad præiudicium habere censetur.

38 Minoritatis exceptio quandocunque tam ex parte minoris quã aduersarij opponi potest.

39 Filiusfamil in potestate patris existens sine patris assensu regulariter in iudicio esse non potest, uidelicet super his quorum proprietas usufructus seu exercitium iurium patri competiuit.

40 L. non solum, § necessitate, de bonis quę lib. intellectus & rat in secundum communem scribentium opinionem.

41 *Filius familias in causis in quibus patri nihil quæritur absque consensu patris in iudicio stare potest.*

42 *Filiosfamilias minori agere uolenti etiam in causis in quibus potest stare sine consensu patris curator est deputandus.*

43 *Filiusfamilias gaudet beneficio l. non eo minus.* C. *de prec.*

44 Filiosfam. *in casu quo præstandus est patris assensus, debet saltim præstari tempore quo lis contestatur, non post.*

45 Filiusfamilias *in præparatorijs iudicis esse potest sine consensu patris.*

46 *Seruus quoad ciuilia pro mortuo habetur, propterea nec actiuè, nec passiuè in iudicio stare potest etiam quod pro libero se gerat.*

47 *Monachus & religiosus quoad ciuilia seruis æquiparatur.*

48 *Monachorum subreptio concurrente utilitate monasterij filialis potius quam seruilis reputatur.*

49 *Monachi quibus casibus possunt in iudicio stare.*

50 I*nhabiles & quantumuis incapaces ad se defendendum idonei reputantur.*

51 B*annitus extra rempublicam suam eiectus si ab* Imperiali *culmine, perdit ea quæ sunt iuris ciuilis communis: si a sola ciuitate, perdit quæ sunt iuris illius ciuitatis retenta potestate iuris communis.*

52 *Audientia si per statutum seu iudicem ali ui denegetur, efficitur adeò inhabilis, ut sententia pro eo lata sit ipso iure nulla.*

53 L*xsi resistit potentiæ & actui ex actu in contrarium facto nulla oritur obligatio.*

54 P*œna non extenditur ultra territorium statuentis.*

55 *Bannitus captus extra territorium bannientis relaxari debet.*

56 Filiusfamilias *licet uenia non petita non possit in ius uocare patrem suum, si tamen secus fecerit patre non excipiente iudicium tenet: licet pœnam incurrat.*

57 I*llustres personæ per se ipsas in iudicijs ciuilibus interesse non possunt.*

58 *Verbum caret importat ipso iure.*

59 Mandati *procuratoris defectus ad inualidandũ processũ quandocunq; etiam usque ad mille annos opponi poterit.*

Man-

60 Mandati defectus ex quo facit deficere consensum magnus & insanabilis, ut puta a iure naturali proueniens reputatur.

61 Mandati defectus habet in uentre defectum citationis, ideo insanabilis.

62 Mandati defectus probatur ex actis.

63 Mandati defectus etiam si procurator in iudicio fuerit admissus ad inualidandum acta, non ad repellendum procurat, vel extorquendum ab eo cautionem de rato, seu ut ipse probet se procuratorem quandocunque poterit opponi.

64 Rati cautio solum legitimat personam procuratoris quamdiu dubium est de mandato.

65 Procuratoris falsi gesta domino absenti non præiudicant.

66 Iudex ex officio potest mandatum comparentis requirere.

67 Procurator falsus tenetur ad refectionem damnorum, expensarum & interesse uexati.

68 Procurator falsus potest tanquam falsarius puniri.

69 Doctorem si quis falso se gesserit ut falsarius punitur.

70 Mandatum procuratoris poterit ad sustinendum processum probari per testes, seu per sigillum publicum.

71 Mandatum non sufficit probari per uerba enunciatiua in quacunque scriptura enuncietur.

72 Sententia inter falsos procuratores lata quoad ipsos ualida existit.

73 Mandati defectus non potest per diuersam partem suppleri in preiudicium absentis.

74 Mandatum ad id de quo agitur non se extendens non potest dici mandatum, ex quo circa illud nil mandatum extitit.

75 Mandati uerba diligenter ponderanda sunt.

76 Mandati limitati & capitiosi forma qualis sit.

77 Mandatum quamuis generale non comprehendit nisi causas quarum exercitium competit constituenti eo iure quo constituit.

78 Mandatum factum pluribus non transfert exercitium potestatis cuilibet in solidum, sed pro rata.

79 Mandatum in causa spirituali factum pluribus, cuilibet transfert potestatem in solidum.

Tue-

80 *Tutores plures simpliciter dati, quilibet censetur datur in solidum.*

81 *Procurator ex parte rei constitutus ad agendum, non potest eundem constituentem defendere absentem in causa ciuili.*

82 *Cuilibet est permissum data cautione de iudicato soluendo absentem defendere.*

83 *Processus non potest sustineri ab ea potestate qua quis non comparuit, neque usus est.*

84 *Procurator ex parte actoris constitutus ad agendum eundem defendere potest.*

85 *Mandatum procuratoris est stricti iuris, ideo non extenditur ad causas seu personas in eisdem non comprehensas.*

86 *Procurator constitutus ad agendum contra unum, non poterit eandem causam prosequi contra alium, quia mutata persona censetur mutata causa.*

87 *Mandatum generale cum libera sufficit etiam in causis speciale mandatum requirentibus.*

88 *Causa & ius dicuntur de præsenti, instantia uerò est de futuro: ideo procurator datus ad causam quam quis est habiturus, causa capitur pro instantia.*

89 *Mandati clausula uidelicet ad omnes alias eius causas &c. licet apta sit comprehendere omnes causas, tamen mandatum speciale requirentes, non comprehendit.*

90 *Causæ requirentes speciale mandatum, remissiue.*

91 *Procurator generalis agens in causa requirente speciale mandatum dicitur falsus procurator.*

92 *Causæ criminales non comprehenduntur in mandato generali.*

93 *Causæ beneficiales sub generali mandato includuntur.*

94 *Mandato generali non includitur id propter quod principalis, aliqua pœna illaquearetur.*

95 *Procurator cum potestate appellandi non poterit appellare in causa executiua.*

96 *Mandatum speciale qualiter intelligatur, & in quo differat à mandato singulari.*

97 *Procurator in causa magis ardua & graui in dubio censetur constitutus.*

98 *Procurator simpliciter ad omnes causas constitutus, intelligitur*

tur datus ad praesentes non ad futuras, de quo uide, quia articulus est dubius.

99 *Procurator constitutus ad causas deuolutas in non deuolutis se non intromittit: & intelligitur quod sint deuolutae tempore constitutionis, etiam quod esset datus ad causas motas & mouendas.*

100 *Procurator dari potest ad certam causam sub certa conditione, ex die & usque ad diem.*

101 *Procurator constitutus in certa causa contra Sempronium cum clausula, & ad omnes alias eius causas, intelligitur respectu eiusdem Sempronij.*

102 *Prorogandi iurisdictionem speciale mandatum requiritur.*

103 *Procurator cum potestate substituendi si recipiat & expresse uel tacite acceptet mandatum substituere non potest.*

104 *Procurator cum potestate substituendi simpliciter alium habilem & acceptabilem substituendo non remanet amplius procurator.*

105 *Procurator substitutus a procuratore expressam potestatem substituendi habens ab ipso domino censetur substitutus.*

106 *Procurator substitutus ubi acceptauit onus causae etiam quod eo non fuerit usus, non potest a substituto sine mandato speciali reuocari.*

107 *Procurator substitutus potest causam prosequi, etiam quod antequam exceptasset substituens decesserit.*

108 *Procurator habens potestatem reuocandi simpliciter in causa procedendo, uel alium substituendo primo substitutos reuocare censetur.*

109 *Procurator substitutus effectus dominus instantiae poterit alterius facere procuratorem, scilicet tanquam dominus litis effectus.*

110 *Procurator in causa summaria seu alias ubi lis non contestatur, efficitur litis dominus, post quam coeperit tractare merita causae.*

111 *Procurator absque potestate substituendi datus, etiam quod constituens in mandato promittat constitutos & substituendos indemnes releuare, ex hac tamen substituere non poterit.*

112 *Mandata habentia clausulas ad omnia alia utilia faciendum &c. & cum promissione de ratum habendo quicquid legitimè factum fuerit dicuntur captiosa & recipi non debent.*

113 *Rati clausula mandatum non ampliat licet quandoque mandatum importet*

114 *Mandatum in quo constituens iurauit habere gratum quicquid gestum foret &c. intelligitur quoad comprahensum, eo, quia iuramentum non se extendit ultra id quo fuit actum.*

115 *Procurator antequam recipiat mandatum suæ potestatis non potest quicquam facere secundum doctores, seu ex styllo palatij.*

116 *Procurator antequam accepit non est necessario citandus.*

117 *Mandatum a procuratore receptum licet non producatur tempore quo fit processus: eo tamen quandocunque exhibito processus detegitur ualidus.*

118 *Mandatum potest quandocunque produci.*

119 *Processus factus per audientiam contradictarum antequam procurator exhibeat mandatum censetur ualidus.*

120 *Rati clausula facit ut gesta, per procuratorem antequam recipiat mandatum, sint ualida.*

121 *Mandatum non habere uel habere ex aliqua ratione inualidum adæquatur.*

122 *Procurator habens mandatum inualidum quantumcunque cum eo processum fuerit non censetur legitimatus, quominus possit dici de nullitate processus.*

123 *Mandatum ratione constituentis reputabitur inualidum, seu constituenti rei, de qua agitur, non competat saltim administratio.*

124 *Inhabilis ad agendum per seipsum est etiam inhabilis ad procuratorem constituendum.*

125 *Habilis ad agendum per se erit habilis ad procuratorem constituendum.*

126 *Prælati Ecclesiarum absque consensu capituli possunt pro rebus suarum ecclesiarum agere & defendere, & procuratores dare, etiam quòd bona sint communia si discreta non sint.*

Magi-

127 *Magistratus municipales ut priores seu antiani pro rebus universitatis absque consensu & interuentu illius non possunt procuratores constituere.*

128 Tutor seu curator quibus adhuc uere ob aliquid non adimpletum non competit administratio rerum pupilli aut similium non poßunt quicquam facere uel authorare.

129 *Coniuncta persona ante litem contestatam non potest pro coniuncto alterum facere procuratorem.*

130 *Coniuncta persona in causis specialibus & æstimationem non recipientibus non admittitur; quia in his cautio rati non procedit sub qua ille admittuntur.*

131 Procurator absque substinendi potestate datus ante litem contestatam substituendo, nihil agit.

132 *Mandatum ratione constituti erit inualidum: si fuerit talis cum quo iudicium fundari non possit: ut sunt seruus, monachus, uel religiosus, furiosus & similes.*

133 *Minor 25. seu pupillus procurator constitui non potest.*

134 Procurator si iure naturę uel ciuili est penitus iudicij incapax constitui non potest, secus si ob aliquam causam accidentalem.

135 *Exceptio (tu non es procurator) quandocunque, sed exceptio tu non potes eße procurator, ante litem contestatam duntaxat opponi potest.*

136 *Excommunicatus tempore constitutionis non potest procurator constitui, & illius uigore quicquam agere non potest: secus si excommunicetur post*

137 *Excommunicatus tempore constitutionis non potest procurator constitui, & illius uigore quicquam agere non potest secus excommunicetur post.*

137 *Exceptiones quę per contestationem litis non purgantur, possunt ad impediendum quandocunq; opponi, ut de excommunicato, uel ab eo qui audientia denegatur.*

138 Mandatum ratione formæ erit nullum & inefficax, si non sit in forma pubiica, puta manu tabellionis sub sigillo, publico, aut per epistolam principalis.

139 *Mandatum eße debet cum suis substantialibus, & carere omni uitio uisibili.*

140 Mandatum quid necessaria continere debeat.

141 *Mandatum quod fit ab existente in aliena potestate uel guberno fieri debet de consensu sui superioris uel administratoris si habuerit: alias cum decreto Iudicis.*

142 *Mandatum quod fit a persona inhabili, quæ loqui non potest, fit a iudice cum consensu administratoris, uel ab administratore cum decreto iudicis.*

143 Decretum *quod interponitur in similibus mandatis seu deputationibus tutorum uel curatorum esse debet iudici competens, & cautela circa hoc iudicis competentis.*

144 Procurator *seu actor reo inhabili etiam absenti & inuito, actori uerò solummodò petenti, & præsens a iudice constitui debet.*

145 A*ctor seu procurator ad lites non faciunt inuentarium.*

146 Curator *iurare debet utilia facere.*

147 Curator *seu actor quando deputatur debet exprimi aliqua causa necessaria seu probabilis.*

148 *Tutor antequam actorem seu procuratorem constituat quid & quod adimpleuisse debet.*

149 Tute*læ seu curatoriæ copia peti debet quæ danda est expensis pupilli.*

150 Tutor *si ordinem quoad requisita per eum adimplenda præuertit, non nocet prout dando fideiussorem minus idoneum.*

151 *Sindicus seu actor, quando constituitur, uniuersitas seu collegium debet esse more solito & collegialiter congregatum ac quod duæ partes ex tribus præsentium, quorum nomina exprimantur constituant: de cuius constitutione uide hic.*

152 *Sindicatus pro publico instrumento præsumitur.*

153 *Sindici constitutio si est ipso iure nulla: non obest etiam quòd iudex pronunciasset personam sindici legitimam.*

134 *Sindicus seu procurator uniuersitatis non est procurator singulorum.*

155 *Mandatum reuocatum, seu quodammodo resolutum non dicitur amplius mandatum.*

156 *Mandatum durat, donec uoluntas mandantis durare præsumitur.*

Volum-

157 *Voluntas non presumitur mutata.*

158 *Mandatum potest expressè reuocari, etiam quod quis iura uerit non reuocare.*

159 *Mandati reuocatio expressè ad effectum processum inualidandi debet formiter intimari parti seu iudici.*

160 *Solennitas et modus in concedendo obseruatus debet etiam in tollendo & derogando obseruari.*

161 *Procuratoris reuocatio quod reuocantem statim afficit.*

162 *Procurator reuocetur etiam quod petat super reuocatione audiri: & pendeat super eo discussio eo interim quicquam ut procurator facere non potest.*

163 *Mandatum tacite reuocatur, si principalis alium procuratorem simpliciter in causa constituerit, & hoc quandocunque & in quacunque instantia.*

164 *Mandatum primum ut reuocetur per secundum, requiritur ut ambo ad eandem causam uel similem in specie fiet.*

165 *Mandatum primum expirat per secundum, etiam quod secundum non habuerit effectum*

166 *Mandata si fuerint duo sub eadem data, attenditur illud quod minorem habet potestatem.*

167 *Mandatum tacite reuocatur, si principalis simpliciter causam suam pertractet.*

168 *Mandatum censetur tacitè reuocatum si principalis liti seu causa cedat, aut rem seu ecclesiam cuius occasione constituerat quocunque modo perdat uel amittat,*

169 *Voluntas iuris præsumptione deficit persona, qua uoluerat deficiente.*

107 *Mandatum re integra morte mandantis dissoluitur.*

171 *Mandatum in beneficialibus, & alijs in quibus non super est aliquis legitimus hæres indistinctè etiam re non integra expirat more ciuili seu naturali mandantis.*

172 *Mortuo alterò ex collitigantibus super titulo beneficij in curia non citato aliter procuratore, proceditur ad instantiam superstitis per audientiam contra dictarum.*

173 *Mandatum etiam in profanis quando non superest aliquis principalis uerus, aut saltim repræsentans etiam re non integra expirat.*

174 *Procuratoris persona reputatur persona domini: ideo sine eo stare non potest, quia videretur procurator nullius.*

175 *Mandatum expirat si constituens ex post fiat criminis reus, monachus perpetuò relegetur, arrogetur seruus fiat, aut ceßet id propter quod fuit constitutus.*

176 *Mandatum quando morte naturali reuocatur, non requiritur mortis intimatio.*

177 *Procurator in causa capitali interueniens si non opponatur, non facit processum.*

De nullitate ex defectu inhabilitatis, seu mandati comparentium, & vnde, ac quibus modis regulariter proueniat.

OSTQVAM uidimus de iudice, ac nullitatibus ex defectu suæ potestatis: reliquum est, ut de his etiam quæ ex defectu personarum coram eo comparentium, plerunque eueniunt pertractemus.

Dico igitur curioso diligenti causarum patrono, conuenire cognito & præuiso de iudice, & illius potestate imprimis quærere de personis, in quibus iudicium fundatur: & aduertere nunquid fuerint tales, quæ habuerint legitimam personam in iudicio standi quoniam detecta ilorum incapacitate, regulariter iudicium corruit: ut infra dicetur. Vitium namque & defectus & ex incapacitate & inhabilitate agentium insurgens, magnus & potens est, & maior reputatur: quam defectus iuris in agente: ut sensit gl. in uerb his personis circa fi. in l. 1. §. 1. ff. qui satisd. cog. quam ad hoc reputat nobilē, Dec. consil. 275. in causa quæ lite. col. 3. uersi. sed prędictis non obstat in 3. parte & est talis q non includitur statuto exceptiones reiiciente: ut docet Bar. in l. 1. § parui. uersi. tamen circa hoc sunt. ff. quod ui. aut clam. sequitur Anch. in cle. 1. uersi. 10. & ult. de seq. poss. & fruct. Rom. consi. 402. quem pro notabili refert apostilla 3. ad Bar. in d. §.

& par-

& parui. & ponit Fel. in c. ex parte. col. 3. uerfi. 3. iinma
3 de off. deleg. & propterea ante omnia quærendum est de persona, uidelicet nunquid sit habilis ad actum, de quo quæritur conficiendum arg. l. non. ignorat. C. qui accus. non poss. l. si quæramus. ff. de testam. quia non ante iuris ratio quam persona quærenda est. l. quidam referuntur. uersi. esse enim debet. de iure codic. etiam si essemus in iudicio quantuncumq; summario: nam & tunc plene de personis, ac ueritate rei (si agitur ad causæ decisionem) liquere debet per ea quæ ponit Bar. quem cæteri sequuntur in l. 2. in fi. C. de edict. diui Adr. toll. & consti. ad re. prim. in uerb. figura. in 2. col. Bal. in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhib & in i. nequicquã §. de plano. de off. procons. & in l. iudices col. fi. C. de iud. & per Ias. C. qui admitti. Ancha. consi. 259. ex uerbis col 2. cum aliis de quibus per d. Alex. consi. 60. nu. 67. li. 2. & consi. 247. uisis in 2. col. in prin. & consi. 67. uiso col. fi. in fi. lib. 6. Præterea talis habilitas requiritur tempore actus: quia non sufficeret ꝙ ex post superueniret. arg. l. si filius. & l. eius qui. in prin. ff. de test. l. quid ergo. in fi. ubi Ang. ff. de inf. c. 1. de spons. impub. lib. 6 cum aliis, de quibus per Alex. consi. 171. uiso. col. 3. in fi. lib. 2. & Hip. in l. pen. uersi. item. ultra prædicta. nu. 39. ff. de q. Et pulchre posuit Dec. in cons. 661. ĩ casu col. fi. uol. 4 post Canonistas, in c. si meo tempore per illũ tex. de rescr. in 6. & de quo per eũdẽ Dec. in cõsi. 321. col. 1. & 576. col. fi. lib. 3.

Is igitur qui uiderit processum, diligenter aduertat nunquid iudicium fuerit agitatum per ipsosmet principales litigatores, uel per alios eorum nomine comparentes, ut puta procuratores, curatores & similes. de primis primo, de aliis dicemus post.

Si ipsimet principales litigatores in iudicio fuerint. attendatur qualitas & conditio personæ eorundem: & nunquid soli, aut cum aliquo eorum legitimo. respõsali con
4 paruerint. Nam licet in materia nostra edictum sit prohibitorium. uidelicet ꝙ quilibet in iudicio reputatur habilis qui expresse prohibitus non reperitur: ut inst. de

his per quos agere possumus in prin ubi hoc not. Ang & c. 1. de proc. in 6. & p gl. in uerb. ad futuras. in c. iniuste. extra eo tit. & tenet Rot. dec. 175. Commissio. circa mediũ, in no. declarat Bal. in rub. q accus. non pos. post prin-
5 cipium. Varij tñ uariis ex causis prohibiti iudiciorũ incapaces reperiuntur: aliqui ob defectũ, seu fragilitatẽ cõsilii natura, vel casu proueniente: alii ob potestatis seu psonæ proprie defectum, alii uero ex aliis: ut infra uidebis.
6 Defectu consilii ac intellectus natura proueniente esse in iudicio prohibetur infans, idest minor septẽnio, ut l. si infanti. in prin. de iure delib. Nã licet aliqñ malitia seu prudentia suppleat in aliquibus ætatẽ: ut dixit tex. in l. 3. C. si mini. se maio. dixe. c. de illis. el 2. & c. fi. de despon.
7 impub. & c. 1. eo. ti. in 6. prout sunt illi, quos Lombardia, Normãdia, & Roma generat, inquit gl. in uerb. animũ, in l. sequitur ff de usuc. ad propterea septennii ætatis pueri mentiri. & uerum dicere, confiteri, & negare iam possint: ut inquit Aug. in epist. ad Renatum episcopum, relatã p gl. i. c. Paruuli de consec. dist. 4. & in c. 1. de delict. puero. in illaque ætate spõsalia ppea cõtrahant l. i sponsalib. ff. de spõs. c. literas c. accessit. c. duo. de despon. impub.
9 Nihilominus qcquid sit in aliquibus, ad ea potius quæ & frequẽter & facile, q̃ ad ea perraro eueniunt: ius adaptari dẽt l. ex his. cũ l. seq ff. de le. Propterea dicamus ꝙ infãs
10 regulariter (iuris præsumptione) non hẽt intellectum. §. sed qđ diximus insti. de inur. stip. sed qcquid uidet ignorat. l. fi. C. de fal. mone. l. fi. ff de iur. & fact. igno. l. fi. ff. rem pupil. sal. for. unde factũ ipsius pro impunito hr: cum ĩnocẽtia consilii ipsum excuset. l. ꝙ infans. ff. de rei uẽd. l. in-
11 fans ff. ad l. Cor de sic. l. sed & si. §. iniuriã. ff. ad l. Aquil. c. 1. & ibi gl. de homi. in cle. unde pati nõ põt. l. in eo qđ plus § pupillus. ff de re. iur. illius ergo cõsilium, & iudiciũ authoritate tutoris suppleri debet, ꝙ utilitatis causa receptum fuit. l quãuis. §. infans. & l 1. §. adipiscimur. & ibi Bar. & alii. ff. de acq. poss. dũ ibi cõiter dicitur, ꝙ si infans hẽt iudiciũ aliquid, licet semiplenum, suppletur per tutores ubi autẽ nullum habes, non potest suppleri: sed in
per-

persona tutorũ concipiẽdi sunt actus:ut per Bar. Ias.& moderno s(q̃cquid dicatur ibi p gl.& Cy.ĩ l.donationum eo.
13 ti.(& facit tex.in d.l.1 § licentia hinc est quod ĩ tali ætate non pñt ipsi citari,ut legitime cõpareant: ꝑut examinãt doct.ĩ l.1.§.sufficit.ff.de admi. tu. & cõcludit dec. Neap. 262.fuit.Cũ igitur in iudicio de iure descepetur forus. extra de uerb.sing.aç inter litigatores quasi cõtrahatur. l. 3. §.idem scribit.ff.de pec.& l. quoties cũ l. seq. ff de noxal. & talia absque animi destinatione,& uera ac certa scĩa effici nõ possint:ut dixit tex.in l.totũ.ff de reg.iu.& l.si probatur:in l.si p errorẽ.ff.de iurisd.om.iu.& l.si procu.ff de
14 acq rer. do. Præsentia pupilli seu ipsius infantis absq; tutore,nõ sufficiet:ex quo cõsensus & uolũtas requiritur.l. 1.§.fi.ff.de excu. tu.cũ etsi p̃sens sit ꝑ absente habeatur. l.si pupillus.ff.quib.ex caus.in possess.eat.uel saltẽ sit dormiẽti similis.l. 1.§ adipiscimur.ff de acq. poss. & quid nõ intelligit nõ dr̃ p̃sens: ut in terminis dixit tex. in l. corã ff.de uerb.sign. & tenet Bar. in l. 1. in fi. C. de erro. aduo. & Dec.consi.630.in cã.nu.8.lib.5.hinc est ẽt ꝙ talis sibi ipsi stipulari non põt,excepto rẽ suã saluam fore : ut d.l. 1.ĩ prin & l.si mulier.ff de uerb.obl. & in d §. sed & quid diximus inst.de inut.stip. Est igitur infans cõtractus, ac iudicii subiectum penitus inhabile,& incapax,ob defectum seu fragilitatem consilii a natura prouenientem.
15 Et qđ dr̃ de infante,intelligatur idẽ de furioso,& mẽte capto qui ob similẽ defectum a natura,casu tñ proueniẽtẽ,infanti,quoad intellectus & iudicii capacitatem, adæquatur,& cum eo pari passu ambulat,ut d.§ sed quid diximus.inst.de inut.stip.& d l.1.in prin.& l.quod si infans.ff. de rei uend.d c.1.de homi.in cle. ubi gl. plura ponit. Nã isti ẽt absq; illorũ curatoribus pro absẽtibus reputantur.l. diẽ.§ Coram.ff.de arb.l. 2.§. si furiosus. ff.de iure codi. l. ubi §.furiosus.ff.de reg.iur.Nec in eos cadit præsumptio animi ratum hab.l dũmodo §.de ꝑc. hanc. ẽt æquiparationẽ facit Bal.in c.1.de duobus fratrib. de bene. off. inuest.p gl.ĩ d.l.6.C.de cur. & Bar. in l. 1.§. cui q̃situm.ff.ad Treb.& Fabr.de monte,in tract.empt.nu.4. q. prin. col. 6.uersi.

præd.ff.de off.præsi.l. fi. & pen. C de cur. fur. §. furiosis, inst de inut.stip.§.furiosi.& § sed & mente captis. de cura.fur.eo.lib.l. 1 § furiosum. ff de actio. & obl. & de quo per gl.& doct in c.fi.de success.ab intesta Bal. & Salic. in l.furiosum.C.qui test. facere poss. per Bar. in l. ff. de bon. possess fur.uel infan delat. & multa in hac materia habes in apostolica ad Bal.in l. cum furiosus. in prin. C. de cur. fur. cum aliis de quibus per Alex consi. 141. ponderatis.lib 1.& consi 86.uisis col.5. lib 2 ubi uide & consi. 3.lib. 6. & consi. 10. eo. lib. & consi.147. uiso themate, lib.7.& consi 54 ad quæsitum, lib.1.Dec. consi. 86. col. 4 in fi.ubi ponit modum probandi,lib. 1. & latius consi. 458. uisa tota. lib. 4. & Lap. allega 26. disputat primo. col. 1.cũ si.Et plura in simili materia pulchra, & in practica utilia posuit Boe. in dec. 23, Christi col. 3. cum seq. Tho Gram.de cõsi.16, post Anch. in consi. 5. pro parte. & Lanfran. de ori.in c. quoniam contra.in §.testimonio, uersi.ult.a prædicta quæro, extra de prob.dep.

19 Solent etiam prætore uel præsides si talem hominem inuenerint, qui nec tempus, nec finem expensarum habet,sed bona sua dilacerando & dissipãdo profundit, curatorem ei dare exemplo furiosi: & tandiu erunt ambo in curatione, quandiu uel furiosus sanitatem, uel ille sanos mores receperit: prout dicit tex. in l. 1.§. sed solent. ff.de cur.fur quia quoad bonorum suorum administrationem,& iste furiosus est. l. is qui. in fi ff de tut. & cur. ab his, furiosi namque & eius,cui bonis interdictum, est nulla uoluntas est l.furiosi.ff.de re iud.Ergo in eum non cadet iudicium,neque sententia circa quod est aliqualiter aduertendum quoniam is cui bonis interdictum est, põt sibi acquirere,ac statum suum meliorẽ facere, deteriorẽ autem nõ põt.l.is cui bonis ff. de uerb. obl. Est igitur doli capax & habilis ad contrahendum in sui commodum:& sic erit magis pupillo æquiparandus,qui sibi prodesse potest,sed non obesse.inst.de auth. tu. in prin. & de Castrensi peculio.l.ex castrensi.§. 1. prout etiam de ipso prodigo dicit text.in l. cui bonis. ff. de nouatio. & talis

equi

æquiparatio prodigi ad pupillum fit in l. certi condictio: §.quoniam. in fi. ff. si cer. pet. Nam negotiis contrahendis alia cã habita est furiosorum, alia eorum, qui fieri possunt quamuis actum rei non intelligant, cum furiosus nullum negotium contrahere possit: pupillus & cætera omnia recte gerunt, ita tamen, ut adhibeatur authoritas tutoris, uel curatoris, ubi est necessaria. ita dicit tex. in §. furiosus. & §. seq. inst. de inut. stip. iuncta l. negotiis contrahendis. ff. de reg. iur. & sic quoad deputandum ibi curatorem, & finiendam curã, & quoad alienandum, & cõditionẽ suam deteriorandã, prodigus æquibarabitur furioso, & infanti: in reliquis erit similis pupillo. Et quo sequitur ꝙ sententia contra ipsum absque interuẽtu sui curatoris lata, non tenebit instar aliorũ, qui sub cura sunt, toto tit. C. qui legi. pers. l. cum & uos minores. C. si aduers. rem. iud l. clarum. C. de auth. præst. cum sim.

Lata tñ in eius fauorem, erit ualida, & sibi proderit, per reg. l. non eo minus C. de procu. & l. si tutor. ubi Bar. & alii. C. in quib. caussis in integ. rest. gl. in l. 1. C. qui legit. pers. & ĩ §. pe. C. si aduer. rest. Abb. & alii. in c. caussamque. de iud. declarat Ang Bar. q. 103. facta fuit suspẽsio, cum ut est dictũ, ad sui cõmodũ sit habilis & capax acquirendũ, & beneficium l. non eo minus extendatur ad oẽs qui tutoris uel curatoris auxilio iuuãtur: ꝓut & reliqua iuris beneficia: nã concessum uni ex istis, alteri ẽt dummodo
22 sit talis priuilegij capax, & non militet diuersa ratio censetur concessum, ẽt ꝙ in l. expressum non reperiatur: ut tradunt doctores in d. l. non eo minus. & uidetur tex. in l. mulieri. §. si cum sua gl. ff. de cura. fur. & l. dabimus. in fi. cũ l. seq. ff. de priui. credit. l. 2. & ibi gl. Bal. C. de cura. fur. l. si curatorem habens. C. de integ. rest. minor. l. Fulcinius. §. adeo. & ibi doct. ff. ex quib. cau. in poss. ea. Tenet Bar. in l. Imperatores. ff. de re iud. cumulat Felin. in c. cum non liceat. col. 3. uersi. dum Abbas, de prescriptio. & dicam infra quest. fi.

23 Et nota quod quandocunque quis foret notorie prodigus, antequam tamẽ interdicatur sibi bonis, habet legitimam

mam

mam psonam pro se, & aliis litigãdi, & in iudicio standi: per tex. in l tres tutores, in fi. ff. de admi. tut. c. ueritatis. de dolo & contu. Spec. in tit. de actore. uers. itẽ opponitur cõtra actorẽ quod est pdigus. gl. in l 1. ĩ prin. ff. & C. de cura. fur. & est cõis opin. doct. prout attestatur Paul. Alex. & Ias. in d. l is cui. ff. de uerb. obl. & Ias. ibi col. 6, asserunt Canonistas in c. 2. de test. ita tenere: & ab in ea iudicando & consulendo non recedendum. Si tñ fieret interdictio, & curatorum deputatio alicui qui nõ esset in effectu prodigus, neque furiosus, deputatio & interdictio nõ ualerẽt: ut dicit gl. ĩ d. l. in cui. & l. 1. C. de cur fur, arg. l. Seyę. ff. de tut. & cur. da. ab his. Sup quo tñ erit aduertendum; quia Bar. & multi alii tenet contrarium, uidelicet talẽ deputationem ualere: dũmodo causæ cognitio interuenerit: ut p Bart. & alios in d. l. is cui. Bald. & Salic. in l. fi. puta. C. de peri. hære. cum aliis, de quibus per Alexan. qui hanc partem tenet in consi. 66. uisis. col. 2. uersi. præterea. li. 2. & de quo per eundem in consi. 147 uiso. col. 3. in fi. libr. 7. & hæc est communis opinio aduocatorum, inquit Dec. consi 274. diuino col 2. uersi nec admitti debet. lib 2: & in terminis q. uide Anto. Nicellis in tract. de concor. gl. concor 70. & 71. ubi ad propositum multa dicit: utrum uero ex eo quod prodigus redit ad sanos mores, datio curatoris expiret ipso iure, uel per senten-
24 tiam, ponit Guido Pap q. 260. curator. & Dec. d. consi. 274. col. 2. in prin. Aduerte etiam quod illud, quod dicitur de prodigo in bonis: dicendum foret ẽt si esset prodigus psonæ & honoris proprij: ut in muliere luxuriosa, cui ex hoc dãdus est curator, & bonis interdicendum. l. 1. & l. mulieri. ff. de cura. fur. tenet. Spec. in tit. de actore uers. Itẽ opponitur quod est prodigus, quanuis secus sit in masculis, quibus ob talẽ causam non solet dari curator: cũ non sit iure cautum, sed mulieri tantum in qua magis ardet stimulus carnis & quæ maius facit ex hoc opprobrium generi & familiæ suæ, ac etiã ob sexus fragilitatem, ut inquit Spec. in loco de quo supra. uersic, sed utrum in masculo &c. facit tex. in l. 1. C ad l. Iul. de adul. l. si qua

illuſtris.c.ad orſi.Dec.conſ.425.col.3.nu.12.

25 Mutus ac ſurdus,id eſt,qui omnino non audit, etũt ẽt ſimiles infanti & furioſo,non ꝙ nõ habeãt intellectum, & nõ ſine de ſe rationis capaces:quinimo regulariter intellectus acutisſimi exiſtunt, & ab nutum rabiorum intelligunt ac ſunt ualde perſpicaces: ſed quia in his militat effectualiter ratio infantium & furioſorum, uidelicet defectus rationis & intellectus: nam licet mutus & ſurdus intelligant quod agunt,tamen non intelligunt ꝙ ex aduerſo agitur, ex quo non audiunt id,de quo diſputatur: unde neceſſe eſt ꝙ deficiat in eis operatio intellectus,qui ſuper in cognitis non operatur;idcirco tales ob defectũ organi repręſentantis obiectum intellectui,inſtar furioſi,uel in fantis,neſciunt, neque poſſunt ſe,& res ſuas defendere,egentq; auxilio & miniſterio alterius in quocun que actu ciuili ob illorum incapacitatem,quare uidemus eoſdẽ ſibi ipſis ſtipulari, uel alteri promittere non poſſe. §.mutum. inſt.de inuti.ſtip.l. 1.in prin.ff. de uerb. obl. l. 1.§ fi.ff.de act. & obl. vbi iſti uidelicet infans, furioſus, mutus, ſurdus, quoad hoc ęquiparantur. & in l. præter ait.§. non omnes,de iud & propterea ſi in tales non ca-

26 dit contractus.minus iudicium,cum etiam in eo (ut dictum fuit) contrahatur, uidelicet per petitionem actoris præcedentem, & reſponſionem rei ſubſequentem: quæ dicitur litiſconteſtatio, iudicens, quaſi contractum. l. 1. C.de litiſcont.c.1.in fi.extra eo.tit.& ad pręmiſſa faciendum neceſſariò requirantur uerba, & animus ut inquit Spec. de litiſcont §.nunc dicamus uerſi ex ꝑmiſsis. Animus autem id eſt conſilium,& uoluntas rationabilis non cadit in infante furioſo,uel prodigo,& uerba non cadunt in muto,neque ſurdo,qui licet loquatur tamen uerba alterius non audit:ideo pręmisſis non omnes non poterũt per ſe ipſos in iudicio ualide conſiſtere.

Præterea muto,& ſurdo,ualde periculoſum erat in iudicio eſſe,cum nõ ex audito decreto pretoris quaſi nõ ob temperaſſent pœna veluti contumaces plecterentur ut inquit tex in l. 1.§.propter caſum.ff. de poſtul.

Cæcus

27 Cæcus autem pro seipso agere poterit: quia aures ipsius supplebunt defectum oculorũ.d.l.1.§.casum.ff.de postul.arg. etiam in l. cæcus. cum ibi notarius. ff. de Iudæ. & dixi supra loquendo de iurisdictione.

28 Fragilitate consilij natura proueniente, minores uiginti quinque etiam soli in iudicio esse prohibentur; prætor namque naturalem æquitatem sequutus, propter lubricum ætatis, tutelam eorum suscipiens, ob illorum infirmum & fragile consilium, multis insidijs & captionibus expositum, eis regulariter, ut per seipsos eorum statum & conditionem meliorem facere, deteriorem autem non posse, indulsit: ut in l.1.in prin.ff. de mino. & l. fi. C. de filiofam.min. iuncto.tex. inst. de auth.tut. in prin. Tales igitur in iudiciis, etiam quod sint doli capaces, nec naturaliter, nec ciuiliter absque interuentu tutorũ, seu curatorum obligantur: & licet fideiussores darent, non conualidantur iudicium contra eos agitatum: ut concludit Guiliel.de Cun.in l.1. C. qui legi. perso. stand. ex quo ut est dictum ipsi nullo modo obligantur: & propterea non põt fideiussor accedere.l.cum l.ff.de fideiuss.l.2.§.1.ff.qui satisd. cog. & ita firmat Spec. in tit. de actore.uersicu. sed quid si minor.col.4.

30 Licet in contractibus secus fit.qui cũ talibus initi, mero iure tenent: quamuis si fuerint læsi, aduersus illos restituantur: ut l. si curatorem habens. C. de in integ. rest.

31 mil. & secus etiã fit coram arbitro: corã quo pupillus saltim naturaliter obligetur: cum arbitrium magis contra-

32 ctui accedat, per l. pupillus.ff. de arb.& l. 1.ff. de nouat. Anch.consi. 207.in q. col. 2. iudicium autem cum illis absque interuentu curatorum agitatum, indifferenter est ipso iure nullum, cũ si non habeant tutorẽ, sit illis dãdus;

33 quia distinctio l.si curatorẽ habens, non procedit in iudiciis, ut tenet gl. Bar.Paul.de Cast. & alii. in l. pen. C.si aduers.rẽ iud.& l.acta.§.contra. ubi Bar. & Paul. ff. de re iud.& l.2. C. qui legit. perso. est decis. Guid. Pap. q 494. sententia.& facit tex.in §. inuito. inst. de cura. & l. si præses.uersic. quicquid eo tempore statutum est. &c. quom. & quand.

opinio Doctor. ſm Sal c. in l. 2 colu. 1. uerſ. ad legem clarum. C. eod, tit, & intellig: q́ talis accuſatio & proceſſus ſint nulli, ope exceptionis, ſecundū Bar, in l. 1. §. accuſatio nē, per illum tex. ff. ad Turpil. quamuis ſecus ſi accuſatio fuiſſet inepta, quia tunc foret ipſo iure nulla: ut declarat idem in l. libellorum. §. quod ſi l. belli. ubi atteſtatur ita obſeruari. ff de accuſ. & idem tenet in l. edita, colu. 1. in fi. C. de eden in ſupradictis itaque minor quaſi legitima perſona in iudicio admitteretur ac quibuſdam aliis caſibus: de quibus latius per Spec. eod. tit. de acto. in 1. col. & Canoniſtæ poſt gl. in cap. ex parte, de reſti. ſpol. &
36 d. c. Si annum, de iudic. in 6. & c certis 15. q. 3. Sed certè cum edictum in materia noſtra ſit prohibitorium, neque reperiatur quod iura inhabilitent, ſeu prohibeant, uel arceant a iudicio minores, ſed proceſſum duntaxat cum illis agitatum (quatenus illis præiudicat) reddant nullum prout de præſcriptione dicitur in l. fin. C in quibus cauſis non eſt neceſſ. in integrum reſtitu regula uidetur eſſe potius permiſſiua, uidelicet quod minor uigintiquinque, habilis ſit capax iudicij: licet quod ad ſui commodum, quandoque incapax fingitur a lege; prout formaliter declarat Aegid. conclu. 143. incipien. minor. circa fin. & item ſenſit concluſio 730. commiſſ. & Rot 175. commisſio. in not. unde uidemus q́ ſi ſententia fuerit in fauorem ipſorum minus legitimè in iudicio comparentium lata efficax & ualida reputatur: ipſius prætoris prohibentis cauſa ceſſante: uidelicet ne ætas huiuſmodi læderetur, per l. non eo minus & ibi communiter ſcribentes: C de procur. & l. 1 vbi gloſ. in uerbo aduerſ. C. qui legi. perſo. & dictum fuit ſupra: quod eſſe non poſſet, ſi ipſi eſſent iudicii incapaces, erunt igitur habiles: quia etiam pupilli & impuberes uelle & nolle ad illorum commodum & utilitatem, licet non ad præiudicium, habere cenſentur. l. Iulianus. §. ſi quis a pupillo. ff de actio. empt. ponunt glo. & Doct. in l. inuitam. ff. de ſeruit. urba. præd. & l. ſi pupillus. ff. de reg. iur.
38 Et exceptio huiuſmodi minoritatis, ex parte eorundē

minorum ad inualidandum processum, quandocunque opponi poterit, per reg. l. licet. &c. de procur. & c. in nostra. eod. tit. Ex parte uero aduersarii ad impediẽdum processum: & ne ulterius in causa progrediatur, ẽt quandocunque opponit poterit. ut docet Spec. in tit. de actore. uersi. quid si minor in iudicio & Doct. in d. l. non eo minus. ac Bartol. in d. l. 1. si minor. ff. de procu. & decis. Nea. num. 366. in pleno num. 9.

39 Ex defectu potestatis ipsius agentis, filiusfamilias in potestate patris existẽs sine illius assensu in iudicio regulariter esse nõ põt, ex quo non habet integrã personam, ſm glo. in l. fi. in §. necessitate per illum tex. C. de bonis quæ lib. & in l. 1. in fi. C. de annal. excep. & l. fi. C. ad Maced. & melius hæc regula probari uidetur in c. si annũ. in fi. de iud. in 6. alias iudicium absq; consensu patris cum filio agitatum esset ipso iure nullũ: ut uoluit Spec. in ti. de actore, uer. sed & filiusfa. & uer: quid si p̃sente. & in tit. de excep. d. §. uer. quid de illa tu non habes &c. & ibi Io.

40 And. & p Bar. in d. §. necessitate. in 2. notab. quæ regula intelligi debet, qñ filius egisset super rebus seu bonis, quorum usufructus, & actionũ & iuriũ exercitium, patri de iure quæreretur, & cõpeteret, prout est in aduentitijs: nã ex quo tunc exercitiũ actionis patri, nõ filio quæritur filius agens sine cõsensu patris, tanq̃ is, cui nõ cõpetit iuris exercitium, frustra ageret; & hæc est rõ. l. in d. §. necessitate. non autem (prout dicebat gl.) quod filiusfamilias indifferenter censeatur persona minus integra: quia in hoc eadẽ gl. cõiter reprehenditur prout attestatur Ioan. And. in add. Spec. d. tit. de actore. uer. sed & si filiusfamilias. in uerb. lex cũ nõ solum. & Alex. consil. 106. quo ad

41 p̃sens. col. 2. uer. similiter. lib. 1. in reliquis igitur causis, puta beneficialibus, uel castrẽsibus, seu quasi, & in aliis, in quibus nil patri quæritur: filiusfamilias liberè, absq; cõsensu patris agere poterit, & super illis in iudicio experiri; cũ isto casu exercitiũ iuriũ a nemine sit sibi præoccupatũ: uel impeditũ ita p̃cedit tex. in d. c. si annũ. & in auth. ut liceat mat. & auię. in prin. & l. 1. §. 1. de castren. pecu.

l. fi.

l.filiusfam.in prin ff de proc.l.si longius.§.1. & ibi scrib. ff.de iud.l.noxali.ff.de noxal & tex. in l. quanto magis. ff.de iureiur.& hæc fuit opinio Ottho.antiqui glossatoris posita per gl.in d § necessitate, quæ tanq̃ de iure uerior est a Doctorib.cõiter approbata prout attestatur Ang.qui articulum examinat.inst.de actio.in § actiones autẽ. col. pen & si & in ti.de tutel.col.2 in princ.Anch.cõs.73 uisis oibus in prin & addi.Spe.in loco de quo supra, in uerb. dixit lex.in fi q̃ de cõi opinio.attestatur,allegando eã tenuisse Paul.de Ca cons.54 Et illã iudicãdo tenuit Regia curia Neap ut p Aff. dec. 180.filiusf & pmissa tenet Gui.

42 Pap q.54.perante lhge tñ qd si filiusfamilias eẽt minor, sibi deputaret curator ad illã litẽ:ut dicit gl.fi in l. si longius.in § si de iud.quã ibi sequuntur Bar. Bal. & Paul. de Cast.qui dicit illã esse singularẽ declarat idem Ang. insti. de tut.in prin.super gl.in uer.non sunt & Doc.in d. § necessitate.vbi ẽt Alex.in additionibus ad Bar. uoluit talem minorem filiumfam ẽt in casu quo non agit sine consensu patris,gaudere beneficio.l.non eo minus. C. de procu. uidelicet q sñia pro eo,sine cõsensu patris cõparente, lata, teneat priuilegio minoris ętatis: secus si contra lata fuisset, & reputat hoc multum singulare. & tenet idem

43 in cons.59.uiso processu.col 2. lib.2. qd (iudicio meo) non transit sine dubio: cum nullitas isto casu proueniat (attento iure cõ) ex duplici capite:uidelicet quia minor, & sic inhabilis: Itẽ quia deducit rem in iudicium. cuius actionis exercit um sibi nõ competebat: & ppterea licet per dictã l. non eo minus,iure specjali tollatur primum: tamen fm per eandem l. non suppletur,nec per ronẽ eius dẽ:quia q filiusfa.non possit agere sine consensu patris, non ipsius minoris,sed patris(ut ius suum sibi conseruetur(fauore,extitit introductum &c.prout considerat idẽ Alex.in d.cons.166.col 2 lib 1.ideo dispositio. l. non eo minus isto casu nõ inseruiet,& ẽt quia tot specialia circa idem non consueuerunt tolerari iuribus uulgaribus.

44 In casibus autem quibus præstandus est patris consensus, debet pręstari ante,uel saltim tẽpore quo lis conte-

 statur:

statur: alias si ex post præstaretur, iudicium retro factum non conualidaretur, p l. quid ergo. ubi hoc not. Ang. ff de his qui not infam. & Bal. in addi. Spec. in tit. de reo. uers. si pater. & tenet gl. & ibi Bal. & Sali. & Paul. in 4. col. in d. §. necessitate. & est cõis resolutio: ut attestatur idem Paul in l. si qs mihi bona §. iussum. col. fi. & Ias. ibi, col. 3. ff de acquir. hær. & tenēt oēs. in l. si cum dotē. §. eo autē tpe. ff sol. matr. ponit Lanfrā. in c. qm cõtra. in uerb. confessiones, nu. 4. extra de pba. licet Rot. decis. 175. incip. cõmissio. in no. uideatur sentire q quandocunq; superueniat consensus patris cõualidetur iudicium per prius a filio agitatum: & sequitur Mil. in uerb. filiusfam. pôt. Et vide in d. deci. Neap. 180. in fin. quæ ita sensit. qd tu intellige procedere in præparatoriis & præcedentibus litis contestationem: ut puta in impetrando rescriptum, & alijs præambulis ad cām: prout loquitur ibi Rota: & de quibus ponit Spec. in prin. secundæ partis, col. 1. Nam in

45 his filiusfam. absque consensu patris procedere potest, secundum Bal. in l. 1. col. 2. in 3. oppositio. C. qui admit. quem sequitur Ias. in d. §. iussum. & Alex. ad Bart. in d §. necessitate. & sic Rot. non contradicit, sed communem sententiam declarat; vel uerius dic q Rota sensit indistinctè quod quandocunque superueniat patris consensus iudicium agitatum a filio confirmari per rationes & iura ibi adducta, & latius per Aegid. conclus. 730. commissio, ac eandem sententiam tenuit Auch. consil. 337. de efficacia. in fin. & sentit Alexand. c. consil. 106. colu. 2. uersic. & differentia est. libr. 1. & quam plures alii Doctores non modicæ authoritatis: & si pater simul cum filio ageret, uideretur etiam consentire eidem filio, ut agere posset, prout declarat Bart. in l. cum. pater. §. liber. de leg. 2. & Bald. in l. fin. uersic. quæro, dicit statutum &c. C. ad Macedo. cum aliis de quibus per Dec. qui hoc tenet consil. 614. in causa feudali in fi. lib. 5. & Ias. in l. quoties. C. de fid. Bal. Ang. Alexan. in l. his qui heres. §. fin. ff. de acquir. hæred.

46 Ratione et defectus psonæ, & potestatis, agere & in

iudi-

iudicio esse prohibetur seruus: qui quo ad ciuilia (prout sunt actiones, q̃ originē a iure ciuili sumpserunt. ut l. 2. §. post originē. ff. de orig. iur.) pro mortuo (legis fictione) reputatur. l. quoad attinet. l. seruiturē. ff de reg. iur. & propterea in eum non cadit ciuilis oblig. quæ ex senten. oritur. l. in personam seruilem ff. eo titu. & insti. de inuti. stipula §. sed seruus Idcirco talis nec conueniri, nec conuenire regulariter pōt l. quoties. ff. si quis cautio. l. seruus. & ibi ponunt scrib. ff. de iud. ēt ꝙ pro libero se gereret. Nam seruili conditione detecta, gesta per eum, nec sibi nec domino præiudicant. l. non idcirco. §. sed & postea & ibi Bal. ff. eo. tit. l. 3. § si seruus. ff. de pecul. l. non distinguemus. §. si seruus. ff. de arbit. & hoc dicimus regulariter: quia iure speciali in aliquibus admittitur: prout est tex. & ibi gl. in l. vix certis. ff. de iud. & plenior glos. in d. l quoties. & l serui. ff. de actio. & obli.

74 Et quod diximus de seruo, idem dicendum videtur de monacho, & religioso tria vota videlicet castitatis, paupertatis, & obedientię profitentibus: qui serui illius religionis, q̃ professi sunt, & cui se addixerūt, habentur: idcirco nec velle, nec nolle ad instar seruorum, habent: sed quo ad seculi leges pro mortuis reputantur. c. placuit. el 2. c. nōnulli. 16. q. 1. & vox illorum vocatur funesta. placuit. & c. nullus 2. q. 7 ꝓut ēt appellatur uox serui in l. pe. q̃ accu. nō pos. Canonizata in § si quis. 3. q. ult. Tales igit. seruis æquiparantur: vt p gl in auth cā. de sacros. eccl. & l. pedius. §. 1. vbi Bart. ff. de arb. & ponit idē Bart. in l. hac pluribus alijs legib. illius titu. ff. de stip. seruo. post Inno. in c. cū olim col. 4. de priui. rela. ad hoc per Bal in l. si seruus. C. cōia de succes. & in l. cū acutissimi. col. fi. C. de fideic. cū alijs, de quib. per Dec. consi. 474. ꝙ supra. col. fi. lib. 4. Concurrēte tñ vtilitate religionis & monasterij subiecto monachalis potius reputatus filialis, q̃ seruilis: qa æquiparatio hmōi solet fieri śm ꝙ magis expedit monasterio: vt docet Bald. in l. f. col. 2. versi. quoad decimum. C. qui admit. Bar. & alij. in l. 1. in princ. in 3. quęst. principalis. de vulga. & pupil. & facit glos. in l. ex pœnalibus

ff.de re.iur.& gl.fi.in fi in d.l si lõgius. ff. de iud. de quo p Ang.in cõs.91.sancta.col.1.& Alex.in add.ad Bar. in l. si cum dicatur in uerb.monachus ubi late. ff.de cõd. fur. Pro utilitate igitur monasterii,uel de licẽtia sui superioris exp̃ssa,uel tacita,ꝓut qñ sibi aliqua officia, seu administrationes cõmissæ forẽt. & in cõpluribus aliis casibus; hmõi religiosi agere possent & capaces iudicii reputarẽtur:prout notatur in cle.si religiosus de proc.p gl. & alios in c.unic.extra de sind. & ponit Spec. in tit. de acto. uer. itẽ excipitur cõtra actorẽ ꝙ est monachus. & p Bal. ĩ add. eiusdẽ Spec.in ti.de reo uer.an monachus possit cõueniri ciuiliter.& ĩ l.si seruus ignorãte. C. đ noxal.ubi uoluit gñaliter hmõi p̃sona(regulariter) incapaces, ad se tñ defendendum habiles & idoneas reputari debere, ex quo hoc natura conuenit, quæ oĩbus cõis est: ut in l. quos ac cusare § in cibis. ff de accusat. & l. ꝙ attinet. ff. de reg. iur. hinc uidemus ꝙ ad defensionem ẽt alterius absentis admittitur (saltẽ quoad processum, ac excusationes, & ordinaria. Fœminæ, serui, & quicunque ẽt pupilli: ut in l.seruum §.publicæ. ff. de procur. l. solum. ff. de solutio. exigẽdi. C. de procu. l. non tm̃. ff. de app. cum aliis positis p Trancred.seu Bal.in summa.de procur.q 5. etiã ꝙ nullum exhiberetur mandatum, quia reipublicæ interest quam plurimos ad defendendam causam admittere l.4.de ope.no.nuncia.cum simi.

51 Ratione defectus personæ ẽt in iudicio esse prohibentur bãniti seu relegati. l. extra bona & beneficia reipublicæ suæ eiecti.Nam si tales ab imperiali culmine cum bonorum proscriptione,aut belli indictione,relegati fuerint,quasi hostes publici reputantur,ac oĩa quæ sunt cõis iuris amittunt:ut ponit Bart. in l.amissione.§.quid deficiunt.ff.de cap dimi.& in l.certa forma C. de iure fisci. lib.10.& latius per eũ in q.incip. Lucanæ ciuitatis &c. & Ang.in q.incip.duo inuicem &c.

Si uero tales non Imperialis culminis, sed (puta) suæ ciuitatis bãno subiiciantur:omnia quę sunt iuris municipalis illius ciuitatis,a qua eiecti sunt perdunt, retẽta potestate

testate sibi a cõi l.competente:ut per Bar. in dictis locis, & in l. eius qui. §. 1. ff. de testa. ac per Cyn. Bald. & alios in l.1.C.de hære.insti. Nam ista est communis sententia doctorum:ut attestantur Alexan.in consi. 26.incip.,circa primum,col.2.in fi.lib.1. Soc. consi. 96. circa prin. si ergo effecti sunt inhabiles & incapaces eorum, quæ iuris ciuilis sunt utique etiam iudicii incapaces, quoad illorum commodum & fauorem habebuntur.

52 Et nedũ bãniti in iudicio esse non poterunt: quinimo nec is,cui prætor,ob aliquam cõtumaciã,audietiã suã,puta ex forma statuti,denegauerit, iuxta tex.in c.qui iubente iuncta gl.11.q.3.& in l.sed etsi p pretorem §. actio. ff. ex quib.cau.maio.talis namq; ex hoc adeo efficitur inhabilis & incapax.ut sñia in foro repellentis seu bannietis in eius fauorem lata:sit ipso iure nulla,ẽt absq; ope alicuius exceptionis ẽt ꝙ statutũ ,seu prætor simpliciter prohibuerit ipsum audiri, & non addiderit, si secus factum fuerit,inutile fore:quia nihilominus gesta in eius fauorẽ erunt nullius momenti, per tex. in l. non dubium.C. de legib.& c.ea quæ contra ius.extra de reg.iur.nam qui uetãte prætore aliquid facit,aduersus edictum is proprie

53 fecisse dicitur.l.q̃ uetãte.ff.de reg.iur.cum ergo lex resistat actui & potentiæ, ex tali iudicio nulla orietur obligatio ciuilis nec naturalis,ẽm doctrinam Bart.in l.cu lex ff.de fideiussõ.quã sequitur Abb.in c.cum contingat. col. 1.de iureiur.& quã doctrinam communem appellat Cass. decis.5.nu.2.de iurepat.& decisio.2.de præben.

Et ꝙ processus agitatus p eum,cui a l.mortua,uel uiua denegabatur audientia(quatenus fauorẽ illius concerneret) sit ipso iure nullus, tenuit originaliter. Iacob. de Aret.quem retulit & sequitur ẽt Bal. in l.iubemus . §. sane.col.2.ĩ prin.uer.quædam est pœna iurisdictionis C.de sacros.eccel.& p eundẽ in l.edita.col.pe.uer.itẽ qñ libellus.C.de eden.& d.l.i. col. fi. uer. quæritur. C. de hæred. insti. & in l. scire oportet. §. cõsequens.per illum tex. ff. de excus.tut.& per.l.1.§.qđ autem.ff. de aleat. & per eundem in l.quos prohibet.ff.de postulat.& in l. cum l. ff. de

teſt q̃ deciſionē ſequitur Io And.in Spec.in §.iuſta.uerſi. eſt excõieatur. de ſent.& eſt magis cõis opin. Doctorum quā tenet Imol. in l. 1. §. ſublata. & ibi Alex qui multa adduxit atteſtatur eſſe magis cõem. ff ad Treb. & eandē ſequitur idem Alex.cõſ 38.uiſo & opportune &c.col. 1.& cõſ 81.põderatis.li 2. & Bal. in l. ita demū. uer. ſed ponamus φ iudex dū uult φ exceptio banni reddat iudiciū retro nullum.C. de ꝑcu & tanquā cõem ſequutus eſt Dec.cõſ.275.in cā quæ Lucę col.3.uer.ſed ꝑdict. li. 2. ubi de communi atteſtatur. & Felin. in cap. 1 col. 1. uerſic. Amplia ſecundo.de re iud.Anch.conſi. 171.col.fi.

54 Et intellige præmiſſa de iudicio agitato in territorio bānientis:quia pœna hmõi inhabilitatis non extenditur ultra territorium;ut dicit Bal.in l 1.col. 2.C.de hær.inſt. & in l.executorē.col 7. C. de execu. rei iud. & l. 2. col. 2. in prin.C.de ſer. fug.dum ponit φ bānitus captus per familiā bāniētis extra territorium debet relaxari, per regu. tex.in l.fi.ff.de iuriſd.om.iud.& in l.ex ea cā. circa fin. ff. de poſth.de quo late ponit d Goza. conſi. 49. circa prin. & not.φ ſtatuto ſeu prætore denegāte alicui audientiam, uel prohibente loquellā, aut participationem non ſolum

55 talis cenſetur prohibitus audiri & loqui per ſeipſum, ac de facie ad faciē,quinimo etiam per organum nūcij procuratoris & literarum prohibitus cenſetur, per tex. in l. 1. in fin. ff. ad l. Iul. maieſt. & c. ubi periculum in uerb. nulli fas,& c.de elect.& gl in uer.participatione, de ſen. excom.lib.6.& late per Rom.in l. 1. in princ.ff. de uerb. oblig & Peruſ.in tract de arb.c.10.in fi.lib 2.

56 Intellige inſuper dūmodo lex,ſeu ſtatutū aliquid prohibēs, ſi cõtra factum fuerit, nõ adiiciat pęnā, uel q̃d aliud ſuper eo ſtatuat prout in l.1 cū ſeq ff de in ius uoc. prohibet ne filius patrem, libertus patronum, manumiſſus manumiſſorē,& reliqui de quibus ibi : uenia non petita in ius uocā & ſi ſecus fecerint penā quinquaginta aureorum ſoluat:prout in l.pe.& fi. eo. tit. nam ſi tales contra hmõi prohibitionem uocauerint,& cum perſonis ibidem narratis cõtrahentibus,& de hoc non excipientibus ege-

rint,

int processus tenet: ex quo agentes naturaliter iudicii erant capaces. & lex nō inhabilitat, sed solum cōtra facien tibus pœnā imponit. gesta ergo ualebūt, sed pęnam soluēt ut attestatur Guil. de Cun. in l. quamuis. ff. eo ti. & Bar. p illum tex. ubi etiam Bal. Alex. & Fulg. in l. fi. C. eo. & tenet Alex. consi. 166 uiso puncto in prin. lib. 6 & uide per Cap. in dec. Neap. 56. in causa prin. qui post Alex. attestatur hoc communiter teneri. quamuis Bar. in d. l. quamuis. & Ang. de Are. teneat processum ipso iure non ualeret in tit. de excep. § prętera. uers. aduersa tamen quoad in omnibus casibus; sed tene primam. pro qua etiam facit gl. in c. 1. per illum tex in uerbo causam. de sent. excom. in 6. dum ponit q sententia lata contra formam illius canonis ualet. licet iudex pœnam incurrit, cum sim.

7 Dummodo eodē lex ultra penā non irritaret pcessum quia tunc essemus in claris: put facit l. pe. C de proc. phibens illustres psonas in iudicii ciuilibus p seipsas interuenire & si aliter fiat, ultra penā iudicii impositā, pars li-
8 tis sorte, id est: sntia p eo lata mulctetur. tu ibi Quod ītel lige ipso iure; qa uerbū careat ipsi positū importat ipso iure, sm gl. in uerb. careat. in l. puidendum. C. de post. & l. si quis maior. in uers. priuatus. C. de trans. ac de talibus uiris potētioribus in iudicio nō admittendis, ne ob illorū psentiā timorē iudici & parti incutiant. impediantque quominus iudicium tutē ptranseat facit tex. in l. 1. uers. qcquid uel. potētia unuscuiusq; &c. C. de fundo lim. per quem tex Ant. Corset. in singu. in uerb. rescripta, &c. tenuit rescriptum piudiciale a talibus impetratū esse ipso iure nullum: & pmissa ponit Spec. in ti. de act. uers illustris psona. tangunt doctores in l. 2. C. ne lic. potentio. & l. 2. ff. de in ius uoc. tex. in auth. ut omnes ob. iudi. in prin. l. illicitas §. ne potentiores ff de off. præs. l. 1. §. ait ptor. ff. de postu. & in ecclesiastico 2. 7. ibi non litiges cum homine potentiori, ne forte in maius illius. cum sim.

Adsunt & alii nō habentes psonā legitimā in iudicio stādi, puta excōicatus, & alii, de quibus latē per Spec. d. ti. de acto. per tot p Ang. in § pterea. uers. & primo potest

opponi.

opponi.inst.de excep.sed quia tales sit cõtra eos nõ fuerit exceptum, nõ faciunt ꝓcessum nullũ:ut de excõicato do cet tex.in c.pia.uersi.si uero. de excep. lib. 6. & plene per Fel.post alios in c.intelleximus. de iud.Rot. dec. 718. dis quod in antiquis.idcirco tãquã extra propositam materiã ulterius nõ posequitur.ad unum tamen aduertas quod si citaretur aliquis simpliciter, puta ad cõparendum, & ille tali esset de se inhabilis, puta filius familiæ seruus uel similis per huiusmodi citationem simpliciter factã censeretur eius persona, quoad ipsum citantem habilitata, & cõprabata.ita Inn.in c. cũ inter. de excep. & sequ. Legist. in l.fi,ubi post alios ponit.d.Tas.col.antepe. uer. item in quantum Bar.de edi.diui adri.col.

Transeamus ad ſm caput, uidelicet qñ iudicium non per ipsosmet litigatores,sed per alios eorum noĩe agitatũ reperitur: circa qđ summopere aduertendum erit. nunqd appareat de legitima potestate cõparentis; quia si de hoc nõ cõstiterit,talis exceptio reddẽs iudicium retro nullum ad inualidãdum ꝓcessum,qñcunque poterit opponi.l.licet.C.de ꝓc.c.in nostra.in fi co.ti.c. licet. de app. in 6. l. licet.ff. de iud.& opponetur usq; ad mille annos: ut dixit Bal.in l.2.C.si ex fals.instr.quẽ sequitur Alex.cõs.191.per specto instru.col.2.uol.6.cons.1.col.5.in fi. lib.4. & cõs. 35. consideratis.col.1.lib.7.Dec.cons. 115. in cã uertente. col.1.& consi.36.col.3.& 4. li. 1.& dictum Bal. est cõiter approbatũ ut dicunt Mod. in trac. ꝑscr. in 3. parte principali in prin.in q.10.col.8 uers.generaliter quicquid dixerit idem Dec.post alios ibidẽ relatos, in cons. 486. uisis,col.pe.in fi.li.4. & cons. 628. communitas. col. 2. nu. 3.lib.5. ubi dictum illud repropat & dicit Bald sine l. ex suo capite loquutum. Prout etiam per eadem uerba dixit Curtius Iunior in consi.77.col:2.uers. sed non obstantibus. quem retulit etiam Nicolaus Boer. qui hoc examinat dec. 228.col.12. in fin. Gozad. consi. 96. col. penul. & consi.94. num. 48. Cass. 3. de procura. latissimè ponit Aym.in tract.de antiq.temp.in 2. parte uersic. 6. limitatur.num.56.

59

Et nempe tam ex parte actoris, q rei, iste est magnus efectus. cũ p eum deficiat uolũtas & consensus principa ũ, q de iure naturali exiftitiut docet Bal. ĩ l. falsi. col. 2. ers. factũ uero falsi, C. de fur. & facit bonus tex. in l. ex ã. § 1. ff. de proc. & c. 1. de sponf. in 6. ubi defectus consensus tanq̃ insanabilis ab aliis defectibus ibi enarratis xcipitur: qui ẽt per ipsum principẽ suppleri nõ põt, quasi ure ꝓueniens naturali, ꝑ cle. pastoralis. §. cæterum. ubi Card. Pet. de Anch. & alii. extra de re iud. & tenuit Io. And. loquendo in terminis nostris, in c. ꝑ uenerabilẽ. q fi- ii sint legit. sequuntur Mod. in trac. de lit. grat. fol. 146. rima facie. Nullus enim alieno facto & absq, eius uolun ate onerãdus est. d. l. in cã §. 1. & l. 4. ff. sol. mat. l. id quod ostrum: ff. de reg. iur. cũ aliis ad propositum relatis per Dec. consi. 437 quæritur. in prin. lib. 3.

Talis insup defectus potestatis includit & continet in defectũ citationis quoad ipsos principales dños: quia pcessus cũ falso ꝓcuratore factus (principali aliter non ocato) ẽt ex defectu citationis impugnari põt. Ideo nul- itatẽ hãc Moderni uocant insanabilẽ: ut Staphileus in d. rac. de liter. grat. fol 145 Satuien. in commẽt. regularũ n compendio utriusque signaturæ. fol. 185. prima facie. deirco in hoc erit summopere aduertendum.

Et regulariter ex isto capite contra processus & sñias opponit, ꝙ q in iudicio alieno noĩe (puta quasi procura- tor) cõparuit, nõ fuit talis qualẽ se gessit: et ꝙ no fuerit ta- is altero ex quinque modis cõtingere & ostẽdi solitũ est.

Imprimis quod non fuerit talis, oñdi cõsueuit ex eo ꝙ contrariũ ex ꝓcessu non constat, uidelicet ipsum compa rentẽ fuisse talẽ: nã tunc ex eisdẽ actis eo ipso censetur ꝓ bata negatiua, uidelicet talẽ non fuisse, q̃a ꝙ ibi non ap- paret, dr̃ non esse. l. fi. C. de reb. cred. ubi per illum text. hoc ponunt doctores. & l. in l. ff. de contrah. emp. c. cum ad sedẽ de rest. spol. c. solennitates. in fi. de consecr. dist. 1. talia enim probantur per inspectionem actorum: ut di cit Bar. l. 2 C. de error. aduoc. & in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. & l. 1. ff. si tutor. uel cur. app. ponit Bal. in l. si

contra.

contra.C.de appel.& in c.quoniam contra, per tex. in fi. ubi scribentes, extra de proba.

3 Et licet ubi ante litiscontestationē contra procuratorem non fuerit exceptum, sed cum eo tanq̃ tali fundatū iudiciū ad ipsum repellendum, vel extorquendum ab eo cautione de rato, seu vt ipse probet se procuratorem, vlterius opponi non possit: ex quo eū pro tali, aduersarius semel acceptauit & illi modo asserenti contrariū incumbat onus probandi: prout no.gl.& doct.in l. Pomponius. §.rati. ff. de proc. & Canonistæ in c. cum in iure de offic. dele.cum alijs, de quibus per Alex.consi. 102.viso processu.post prin.lib.5. Nihilominus ad inualidandum acta, & processum, istud poterit indistinctè opponi, & saltem per modum abnegationis ex processu probari: quia hoc casu etiam quod quis tanq̃ procurator in iudicio de facto admissus fuerit, ad detegendam tamen nullitatem gestorum ꝙ non fuerit procurator, is qui in iudicio interfuit validè & rectè quandocunque excipi poterit vt declarat Bald.in d.l.licet.in princ. C.de proc. & Abb. in d.c. nostra.eo.titu. cum alijs, de quibus per Alex.consil.147. visis dubitationibus.lib.6.& consil.72 circa lib 4. quinimò iudex etiam ex officio suo in causa appellationis ad nullitatem processus causæ principalis ad personam procuratoris nunquid sit legitima aduertere poterit, & Pau. de Cast.in d.l.ita demum. retulit & secuta est dec. Neap. vt per Cap.dec. 1. col. 9. versic. an autem iudex etiam ꝙ talis procurator assertus sub cautione de rato admissus foret: quoniam rati cautio legitimat personam procu-

64 ratoris, quandiu dubium est de mandato. Sed cū de hoc opponitur & probatur saltem per modum abnegationis, vel ex actis, talis cautio nihil operatur: quia non dr̃ amplius dubiū, ut declarat Cyn.Bart.& Bal.qui dicit hoc es-

65 se valde notandum.in d.l.licet.col. 2. versic. vlterius dr̃. quo maximè procederet, quando talis exceptio opponeretur ex parte eiusdem domini pro quo litigatum fuit, ex quo acta & processus inter falsò cōparentes facti sibi non præiudicant: vt per scrib.in d.l. licet & ponit Alex.

consi.

onsi. 186. uisis subtilissimis. col. 3. uersic. Tertia est dubitatio lib. 2.

Conuenit itaq; eũ qui sub tali potestate ac prætextu liquẽ in iudicio nexauerit ostendere se cum effectu fuisse talẽ: alias obligatus erit ad refectionẽ expensarum, ac damnorum, & interesse ipsius uexati, l. eum quem temere. ff. de iud. l. 1. & ibi ponit Iac. But. & Bart. C. credit. uic. pign. nõ deb & idẽ Bart. in l. 1. §. iudicialis. ff. de pręt. stip. & in l. procurator qui pro euictione. & d. § rati. ff. de proc. & l. ciuitas. ff. si cer. pe. ponit Io. Mill. ĩ uerb. procurator si non docet cum aliis latius adductis per Alex. consil. 136. uiso instrumento, 1. colum. & consi. 32. uiso processu. col. 2. lib. 6.

Quinimò ultra pmissa etiam tanquam falsarius ex quo non tantum se nominauit, quinimò actus procuratori congruentes, in alterius præiudicium fallaciter gessit, puniendus est: ut est dec. dominorum de Rot. dec. 12. incip. non procurator. in antiq. de Bissign. sub tit. de procu. & facit Bart. in l. si autem. §. item. de nego. gest. prout dici consueuit de eo qui cum non esset, pro doctore se nominauit, & gessit: ut ponit idem Bart. in l. quisquis C. de quæ duct. li. 11. & l. reddatur. de professo. & Med. Bal. in l. data opera C. qui accus. non poss. & per eundem Bart. in l. eos qui. §. qui se pro milite. per illum text. ff. de fal. & idem Bal. in l. præscriptione. col. 4. & l. si & legibus. C. si contra ius uel util publ. cum si. quæ ponit Ang. consil. 94. uisis. col. 2.

Ex quo tamen agimus de actu præterito, uidelicet nũ quid talis fuerit procurator, ad excusandũ & sustinendũ processum, poterit idẽ comparens mandatum ac potestatẽ suã probare p testes; ut sẽtit Io. And. in add. Spec. in §. ratione quoque constituentis. in uerb. testes. in fin. de procuratorib & Bal. in l. gesta. col. 2. uersi. quæro nunquid acta. C. de re iud. de quo latius per eundem ac Bart. Imol. Alex. & alios in l. 1. C. de procurator. & per eundem Bar. in l. non solum. §. qui alieno. ff. eod. per gl. Panor. & alios in c. 1. eo. tit. Alexan. consil. 149. num. 15. lib. 5. &

Ang.

Ang. in consi. 212 uisis col. 2.

Vel sufficeret si appareret procuratorium ẽt sine sub scriptione notarii,& absq; testibus,dũmodo sigillo alicuius iudicis ordinarii signatũ foret, p decisionẽ dñorum de Rot. 188. nota q̃ procuratorium . in antiq. & dec 162. ualet procuratorium. in nouis. de quo p Bar. in l. si procuratorem ff. de proc Bal. & Sal. in d. l. 1. cum aliis congestis per Fel. in c. post cessionem col. 4. uersi fallit sexto de probatio. & Alex. consil. 149. nu. 15. lib 5.

71 Non tñ(ut puto)sufficeret q̃ enũciaretur in aliqua scriptura ẽt publica, uti talis: quia ad sustinendum processum ac euitandam expensarũ condẽnationẽ, si aliter de procuratorio nõ appareret, talis enumeratio inter alias p sonas emanata non sufficeret: ut ff. de reb. cor. l. qui neq; q̃ ad hoc allegat Spec in ti. de procu § iõne quoq; constituentium col. pe. uers. illud quoq; notãdum . & in tit. de fiod §. 1. uers quid. si iudex Bal in rub. C. de fid. instr. col. 11. C. de fur. de quo p In. Pan. Fel. & alios in c. cũ in iure. extra de off dele vbi Fel in uers. sñia enunciãs &c. cum aliis, de quibus in terminis ponit Alex cons 137. uisis. 2. col. & cons. 191. psp̃ecto. col 1 lib. 6. & cons. 82. num 10. lib. 3. & Rot. 272. nota qualiter in anti. & facit qd ponit Aeg. 125 si appellatus. Dummodo tenor totius instrumẽti de verbo ad uerbum nõ insereretur, seu enũciaretur qm̃ tũc probaretur mãdatum ẽm communẽ opinionem doctorum in auth. si quis in aliquo. C. de edend per Bald. & Ang. in l. si donatio. C. de donat. Et quod sit communis, attestatur Boer qui articulum examinat dec. 28 1. uide etiam Roma. consi. 63. solum.

Licet forsan talis enumeratio à pena falsi excusaret, ac iustã cãm credulitatis eidẽ comparẽti præberet: cum quælibet causa excusat a dolo. l. dolum. C de dolo. cum aliis, de quibus per Dec. cons. 418. uisa. in fi. & Alex. cons. 212. uisis col. 3. lib. 2.

72 Et non quia p̃cessus hmõi ac sñię p tales assertus procuratores obtẽte, in eorũ præiudicium erunt ualidæ, & poterunt contra eos saltẽ respectu expensarum executioni mandari,

ādari, per tex. in l. si se non obtulit. in prin. ubi Rom. lex.& Ias.ff.de re iu.& in l.Plautius. ff.de proc. quia re-ectu eorundē falsò cōparentium snīa non est nulla: ut t gl.in l.si expressim.ff.de ap.quā sequitur Aeg.conc.29. nīa lata.neq; scientia ipsius aduersarij, uidelicet quod cō ouerit talē non esse procuratorē, & tacuerit:(cum talis fectus ab eo nō pēdeat, nec possit eū qui nō est alterius curatorē facere)aliquid in prēiud.dom. operabit. seu ge a conualidabit. ut concludunt.Bart.Bal.Alex. & Ias. in l.licet,& Alex.cons.72.circa.li 4. Necesse est ergo quod pareat formiter de potestate legitima alieno nōie com rētis: alias processus erit ipso iure nullus: qđ procedit m in actis iudicialibus quā extraiudicialibus per supra-cta. & per illud quod dixit Bar. in l. si quis infitiatur. dep.& in l. quod alterius.ff.de reg.iur. cum alijs addu-is per Alex. consi.74.uiso,col.2.lib.5.

Secūdo Principaliter,quod is,qui alieno nomine cōpa it,nō fuerit talis ostendetur, si constituerit de mādato parentis,sed nō sufficiēti,neq; ad id se extēdente,qđ in dicio deductū fuit:nā tūc perinde erit quoad nullitatē storū ac nullū haberet:cū in effectu ad nullum manda habuisse dici possit,ut docet Bal.quē cæteri sequuntur d.l.licet,in prin.& in l.falsus.in prin.C.de fal. & Cano stæ in c. ex parte decani.de rescr. & in c.cōstitutus, vbi oc notat Abb.de proc.& in cle. 1. vbi gl. in uers. debito odo.eo.tit. c. cū olim. de off. del.& ponit Spec. in prin. pro.§.ratione formæ.in fi.in quibus locis cōiter con-aditur,& istum falsum procuratorem dici posse.

Propterea diligenter cōueniet similia mādata,ac hmōi testatē subtiliter considerare ex quo talia sæpenumero periuntur ad cām deductam impertinentia: vnde uer- illorum ponderanda erunt.l.diligenter. ff. mand. do- t Ang.in §.ꝑterea.colum. 24.uers.qđ autē si procurator. ft.de excep.& Math.de Affl.dec.9 r.iterum.2. colum. & igit Alex.cōsi 6.n.3.lib.4.& Dec.cōsi.494.nu.6 libr.4. o quorum maiori declaratione.ponamus quod Titius ctor alicuius Ecclesiæ constituerit Cayum & Meuium

pro-

procuratores suos ad agendum &c. Contra Sempronium in cā(puta) domus suæ, q̄ idem constituens habiturus est cum præfato Sempronio, nec non ad oēs alias eius cās ad Romanā curiam legitimè deuolutas, ac super illis coram quocunq; iudice cōparendum 3. libellandum &c. litem contestandū & c. & ad oīa alia & singula faciendū, quæ eisdē procuratoribus utilia & opportuna fore uidebūtur. Dans illis in præmissis generalem & liberam administrationē &c, ac cum potestate substituendi &c. Promittēs ratu habiturum quicquid per dictos procuratores legitimè factum fuerit. Reuelando eosdem &c. ac se obligando in forma &c. etiam cum solito iuramento.

Imprimis erit aduertendū quia istius mandati uigore procuratores constituti non poterunt pro dicto constituēte agere (adempta cā in qua spec aliter constituuntur) neque cōparere nisi dūtaxat in causis: quarū exercitiū cōpetierit ipsi Titio cōstituenti uti illius Ecclesiæ rectori non autem in causis patrimonialibus & sibi tanq̄ Titio uel p̄textu alterius off. aut dignitatis cōpetentibus: quia a tale
77 procuratoriū licet uideatur generale, tñ cōprehendit solum cās illas, quarum exercitium competit constituenti eo iure quo cōstituit, nō autem iure diuerso. Idcirco uerbum illud in principio mandati appositum, uidelicet rector talis Ecclesiæ &c. limitat & restringit totam potestatem (ut prima facie uidebatur) indistincte concessam, prout prob. in l. tutorem. ff. de his quib. ut indig & facit l. 2. ff quod cuique uniuersitatis & c. frequens in fi. cum ibi not. per Io. And. in ult. gl. de restit. spo. li. 6. & ita in indiuiduo determinat Aeg. concl. 5. incip. generale circa medium & 548. concl. ꝙ si & c quamuis si cōstituens esset, puta monachus, uel alias talis qui non posset nisi uno iure cōstituere simpliciter constituendo uideretur eo noīe constituere quo posset uidelicet nomine officii, seu administrationis quam habere; ut de Monacho ponit idem Aeg. in loco suprascripto, & alia cōcl. 423. si monachus. & in simili sentit Dec cons 77. colu. 2. uers. sed tamen his & cap. lib. 1. & Clarius per Rom. consi. 88. tribus in prin.

Se-

Secundo aduertendum erit, quia procuratores hmõi non poterunt ēt unus fine alio causas eodem mandato comprehensas in iudicio deducere: ex quo exercitium potestatis nō competit illis, nisi pro rata, non sūt insolidum: cum illud in mandato non fuerit specificatū: ut est tex. in c. si duo. in prin. de proc. lib. 6. & not. gl. in l. si pluribus ff. eo. ti. gl. & scrib. in c nō iniuste extra eo cum aliis adductis per Alex. consi. 92. lib. 7. prout dicitur de pluribus iudicibus absque clausula (quod si nō omnes &c) datis: quia unus non potest quicquā sine alio. c. causam de off. deleg. l. si duo. ff. de re iud. cum simil.

Præmissa tñ causis spiritualibus non procedunt, in quibus (ut celerius expediantur) quilibet procurator censetur insolidum cōstitutus & potior est cōditio occupātis, id est cōtestantis litē: quia ille solum censetur in cā constitutus ut probatur in d. c. si duo. in fi. & ponit Rot. 107. in cā beneficiali. in no. Spec. in tit. de proc. §. 1ōne autem formæ uers. qd si duo uel plures col. pe. & ibi Io. And quid attestantur quod curia ita seruat. & sequitur Io Mil in uers. procuratores si fiūt plures. & Io. And. Pan. Fel. & alij. in c. in nomine domini. de test.

Præmissa ēt limitantur non procedere in pluribus tutoribus quia quo ad exercitium, ēt quod non sit expressum, quilibet insolidum cēsetur constitutus l. fi. C. de auth. pst. l. 1. C. si ex pluribus tutoribus l. decreto. § fin. l. Lucius §. 1. l. tutores. § curatores ff. de admini. tut. & ponit Bar. in l. 1. §. si plures in prima oppositione. ff de exer. gl. & scri. in l. si pluribus in fin ff. de proc. d. c. si duo. super uers. admittit. & Alex. in cōsi. 3 1 uiso ti in fi. l. 1. Et quod dr de tutoribus. idē dicendū est in pluribus sindicis, quibus uidetur data potestas insolidū: ut uoluit Bal. in c. 1. § hoc quod pos col. 2. uers. & si plures tutores de pac. Cōst. est cōis opinio ut asserit Dec. cōsi. 297. nō patitur. col. 1. lib. 2. isti atq; prout tutores habent liberā administrationē & possunt facere ea quæ mādatum speciale requirunt prout dicunt scribentes in l. iusiurandum & ad pecunias § defensor. ff de iure iur. ponit Cap. deci. 5. 1. col.

X Ter-

81 Tertio erit aduertendum quoniam per verbum illud ad agendum contra Sempronium &c. videtur ꝙ procuratores hmõi non sunt idonei ad eundem constituentē (puta in causa reconuentionis) defendendum: prout videtur tex. in c. Constitutis extra eo. & l. defunctis. § fi. ff. eo. titu. Quod intellige ex parte rei. qui si constituit procuratorē ad agendum simpliciter, talis non videtur idoneus procu. nec rectè constitutus: cum reus constituens non agat, sed contra ipsum agatur: & ipse defendat se solum contra agē tem idcirco si talis procu. in causa hmõi vbi dictus suus principalis conuenitur aliquid faceret, illud quo ad dñi præiudicium non valeret: cum ad hoc non fuerit constitutus. ita procedit tex. in d. c. constitutis. uidetur sensisse Io. An. in add. Spe. in §. ratione formæ. super uers. § pœna. de procu. & in terminis ponit Roma. sing. 115. incip. secundò. per d. c. constitutis.

82 Licet si taliter cōstitutus vellet defendere absentē. hoc posset præstita cautione de sol. iudicatum, cum quilibet (isto casu) ad defensionem absentis etiam sine mandato authoritate leg. admittatur. l. solutionis. ff sol. l. Plau. ff. de procu. ponit Io. And. in add. Spe. in §. 1. col. 9. super vers. in fi. de procu. cum alijs adductis per Alexan. consil. 147. uisis col. fi lib 6. erit tamen aduertendum, quo nomine, & qua authoritate idem comparens in iudicio vsus fuerit quoniam si tanquam procu. & quasi vigore potestatis sibi

83 ab homine attributæ comparuerit, non poterit postea tanquam defensor, seu coniuncta persona, & quasi authoritate legis, qua vsus non fuit sustinere processum. l. maritus. ℓ. exigendi. vbi post alios hoc ponit. Ias. colu. 3. ver. 6. fallit & per Bal. & Sal. in l. 1. C. de procu. facit glos. in l. filius in fi ff qui satisd. cogan. Nam hic procedit regula. Quod potuit voluit, ꝙ voluit adimplere nequiuit. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi. l. si genero C. de iur. dot. l. si miles. ff de mili. test. c. cum super & ibi glos. fi. & scrib. de offi. delega ponit Aym. consil. 171. mag. Ioan. col. pen. ver. 7. ista acquisitio.

84 Ex parte verò actoris procu. ad agendum tenetur etiā in

n consequentiam in eodem iudicio defendere constitu-
ntem, quia ad hoc mandatum authoritate legis exten-
itur:dummodo talis posterius non fuerit ab homine li-
nitata:puta q̄ esset dictum ad agendum duntaxat.uel per
milia uerba taxatiua:ut declarat Bar. in l. seruus § ait
rætor & per glos. in d.l.defunctis.§.fi. & l.murus.§ pœ-
a. ff. de procu. declarat Abb. & alii.in c.accedens. & d.
ap constitutus eo.tit.& Ang.in d.§ præterea. colū 23.
ersic item si habet mandatum ad agendum inst. de exc.
Quartò. Aduertetur quia per illud uerbum contra Sem-
ronium &c. tales procuratores exclusi uidentur, & age-
prohibiti contra alias personas: quoniam talia manda
sunt stricti iuris, nec extenduntur ad causas, seu per-
onas: in eisdem principaliter uel saltem in consequen-
am non expressas,ut probatur in cle nō potest. de proc.
c. ad agendum eo.tit.in 6 nam mutata persona uide-
r mutata causa l.cū à te l.quæritur. cum se.ff de excep.
i iud.c.ueniens. cum in tua,de testib. c. cum super. &
si de re iud. ponit Gui. Pap.q. 21. de iure. idcirco pro-
rator constitutus ad certam causam contra unum non
oterit eandem prosequi contra alium:ut concludit Aeg.
oncl 3.4. procurator. 468. commissa. & clarius ponit
or.deci.471.incipiente si constituat. & deci. 456.si cau-
committatur. in not.

Quinto aduertetur quoniam per illud uerbum in cau-
quam habiturus est &c. etiam quod sequatur clausula,
ans illis in præmissis liberam potestatem & administra
onem,cuius clausulæ uigore dici solet quod procurator
iā de negotio principali transire potest,& alia facere,de
ibus in l.procurator cum libera & l. procurator toto-
um.& l.mandato.ff. de procu. Nam mandatum gene-
le cum libera sufficit etiam in casibus speciale manda-
m requirentibus: ut uoluit Bal. in l. illud § si talis ff.
minorib. quē sequitur Ang.in d.§ præterea.colūn.23.
rsi.ad unum tamē. insti.de excep. & ponit Dec. consil.
4. num.6.lib.3.& consi. 493. in prin. lib. 4 post Alex.
nsil.27. uiso. colū.pen.lib. 1. etiam latè per Ias.in l. si

 procu-

procurator col. 2 uers. tertio nota, C. de procu.

Nihilominus quia illud uerbum causam quam habiturus est &c. refertur solū ad instātiam, nō aūt ad ius principale: quia causa & ius sunt de præsenti: instantia vero est de futuro: propterea talis proc. circa principale negotiū nō se intromittet: prout notāter declarat Bart. quæ cęteri sequuntur in l. qui Ro. § Callimachus. ī fi. ff. de uer. obl. & Ang. in d. § præter. colu. 23. uers. ex quo nota. secus si fuisset dictū in cā quā de præsenti habet &c. ut ibi per eos ponit Mathesi. sin. 30. not. quod licet procurator. in fine.

89 Sexto aduertendum erit propter illud uerbum, nec non ad omnes eius causas &c. quoniam & si clausula generalis. hmōi ex se fit apta comprehendere omnes cās: ut in l. Iul. de leg. 3. omnium bonorum. & l. 1 ff. de usu c. solitæ. de maio. & obed. nihilominus in generalitate hmōi non ueniunt ea, in quibus specialitate opus erat. l. illud §. fi. ff. de min. l. non solum §. ult. & l. Pomp. in prin. ff. de proc. c. ad agendum. & ibi Io. An. & doc. eod. tit. in 6. ita declarat Aeg. de c. 5. incip. generale. Ideo si daretur generalis commissio procuratori, intelligeretur de solitis fieri ordinarie per ipsum constituentem, non aūt de insolitis, aūt extraordinariis: quia talia indigēt specificatione ut declarat Bar. in l. scio, § medio in fi. ff, de an. leg. & in l. sed & si quis. §. quęsitum. ff. si quis caut. arg. uel uniuersorum, ff. de pign. actio. & seq. Dec. consil. 430. qd supra. col. 2. nu. 4. uers. 3. & latius consi. 441. præsens. colu. fi. co. li. & cōs. 632. ꝙ supra colu. 2 nu. 11. lib. 5. uerba nāq; generalia non trahuntur ad ea in quibus cōsueuit quis se difficilem reddere per id quod no. uoluit Io. mo. in c. 1, in gl. 2 super uerb. natalium. de filiis presb. prout ipsos retulit & secutus est Aym. consi. 172. uenerabilis. i colu. 2. in fi. & facit qd ponit Ro. consi. 94 uisis in fi. & facit ꝙ ponit Soz. consi. 140. uol. 1. & 231. in 2. uol. uidelicet ꝙ propter iniuriam quæ infertur ad iurandum debitore suspectum de fuga requiritur speciale mandatum.

90 In quibus aūt requiratur mandatum expressum & speciale, ponit gl. in d. c. ad agendum. & Spe. co. ti. §. ratione

sui

sui uers.ite opponitur & Ang. inst. de his per quos age. Poss.col.1.& Bar.in.l filius famil.in fi.de dona.cum si.
91 Idcirco dicebat Bal.in c. nonnulli. in 1. col. & in c.r x parte Decani.de rescrip. quod habens mandatum generale, & agens in causa speciale mandatum requirente, dicetur falsus procurator quem sequitur Ias.in d.l.licet.col. 1.C de procu.
92 Vnde in præmissa generalitate causæ criminales non comprehenduntur,sed solum ciuiles speciale mandatum non requirentes per d.l.non solum. §. fi. pro quo facit l. cum clericis.C.de episco. & cleric. & tenet Spe. in ti. de procu. §. ratione igitur sui. col. 7. uers. sed nunquid media.ubi attestatur quod Rot. cur ita seruat, & Bonifa : Vital. Rotæ auditor, in tract. suo de malefic.sub rub de procu.col.pen.uers sed quid si procurator. per Bart. in l. procurator cui libera.ff. de procu.tenet Bal.seu Tancre in summa seu praxi sua sub rub.de procu.q.2.facit tex. in d.cle.non potest in fin.de procur.& per Abb. & alios in c.sedes de rescrip. Guid. Pap.q. 338. aliquis, prope finem.
93 Causæ uero beneficiales in huiusmodi generalibus mandatis includūtur,quia aliqua specialitate non eg[illegible] ut per Aeg.d. dec. 5. & Rot. 375. fuit dubitatum. [illegible] sequitur Ioan. Mill. in uerb. procurator. potest esse laicus.licet Rot 739.incip. sciendum est quod in caus[illegible] in antiq.contrarium tenuerit. & ad præmissa uide L[illegible] al-leg 69 an.clem cum alleg.sequenti ubi de his tract[illegible] & subtiliter loquitur.
64 Et generaliter ubicunque principalis cōstituens procuret se aliqua spirituali,seu tēporali pęna generalis procurator nūquā cēsetur sufficiens: ex quo in cōcessione hu[illegible] non uenit id qđ ius in specie nō esset uerisimiliter cōcessurus c.in generali. cū ibi no. extra de re. iur. c. fi. de eff. uic.in 6.ideo nullus censetur in dubio cōstitutus ad frau dē cōmittendā:ut consuluit Bal.consi.94.li.2.neque ad id faciendum pp quod constituens indicat in pœna ut dixit Alex.consi.73.in causa & lite.col 2.uer.3. potest respon-
 deri.

deri.lib.1.& consi. 73.;in causa. col. 3. uersi. quinimo. li. 6. & gl. c. dilecto in uerb. generalis. de præb. & alibi sæpe uel propter qđ mandans argui possit de fide rupta. l.3.§ si procu ff.quod quisque iur. ponit Anch.consi 366. uidetur primo & consi.seq quod est consilium Saliceti & facit quod nota.ponit Aeg.conclu. 551. si procura or & Rota.deci 81. quoad reuocationem in no. Ro. consi. 60. mandatum, & consi.& ob id procurator habens potestatem appellandi, intelligi debet in casu a lege non prohibito sicq; talis procurator non posset appellare in cā executiua, uel alias tali, ꝙ appellans pœnam incurreret: ut in l. ab executione in fi. C. quorum app. non recipi. & l. ab executore ubi Bar. Ang. & alii. ff. de app. & Bar. in l. si procu.2.col.ff de cond indeb. Fel. in c. quo ad consultationē, uersi.nota perpetuo. extra de re iudi. & Ang. in d.§. præterea. col.22.uersi. 3. & principaliter. inst. de excep.ubi adducit super hoc notabile consi. Ange. de quo ibi & tenet Alexan.consi. 31. opportune col. pen. uer. in dubio autem.& consi 33.uiso circa fin.lib.2. & consi. 17. in cā.col 2.& consi. 108.uiso.col.3.lib.6.

96 Est tamen notandum, quia mandatū diceretur speciale qn̄ dictum fuisset(puta)ad compromitendum, ad permutandum,ad alienandum & c.licet non dicatur in indiuiduo ista uel illā rem,aut cum tali seu tali persona; qm̄ tunc potius mandatum singulare diceretur. ut declarat Alex. qui atteſtatur ita cōiter teneri in consi. 189. uiso statuto col. 2. uersi. quarto probatur. lib.7. & consi. 155. uidetur uer. fortificaretur. lib.6. post Bar. in l. filiusfa. ff. de dona.& M l.in uerbis procuratoris mandatū. & Dec. consi.20.col.3 uer. nam speciale &c. lib. 1. Aym. consi. 126 inter.col.3.

Est insuper notādum, ꝙ si constituens plures haberet causas tempore constitutionis contra aliquem puta Titium pendente, & constituendo simpliciter dicere constituo te ad causam quam habeo cū Titio, aliter non ex-
67 pressa causa in qua constituebat: censetur in magis ardua & graui,& ipsi cōstituenti periculosa consti tutus ar.

l.3.ff.de solu.& hæc fuit dec.antiqua.relata per Ioan. An. ubi dicit Guilielmum naso. ita tenuisse in Spe. de proc.§. ratione autem formæ.uer. quid si sit constitutus. in uerb. secundum P.quem uoluit allegare Roma. (licet corrupte) qui idem tenet in sing.793.habens duas causas. Nã regulariter dispositio ita debet interpretari ut ad casum magis necessarium trahatur l. 1 §. quid ergo. ff. de uent. inspi.l.quod habeo, ff.de Carb. edict. Bal. cons. 35. pater filio.col.2.lib.2 refert & seq. Aym.consi. 25. dubia plura col.fi.uersi.7.dispositio.

Septimo aduertendum erit quia per clausulam illam ad omnes alias eius causas,&c.non cõprehenduntur causæ futuræ & oriunde ex inde orto post datam mãdati, sed solũmodo ueniũt præsentes:ut tenet Rot.dec.563. utrum procurator cum generale in antiquis gl. Bar. & doctores in l. damni.§ si is quis ędes. ff.de damno infect.gl. Bar.& alii in l.omnem.ff.de proc.l. qui habet in fi. per illũ tex. (a speciali) ff. de rut. vbi hoc tenuit Dyn. uidelicet tale mandatum non extendi ad causas futura non connexas p illum tex & l.de his rebus.ff.de auro & argento leg. qđ ẽt placuit Io.An. in Spe.de proc.§. rõne formæ in uerb. obtinuit. & firmat Ang.referendo doctores ita tenere in d. §.pterea.col.24.uers.qd aũt si procurator &c. de excep.

Multi tamẽ contrarium tenent, uidelicet ad causas futuras mandatũ hmõi se extendere per l.2.§. ꝙ ait prætor in fi. ff. quod quisq; iur.l. si seruitus. ff. de ser. urb. præd. l.uxorẽ.§.codicillis.ff.de leg. 3 hanc partẽ seq. Spec.eod. tit.de proc.§.1.uer.item oppono & §.rõne aũt de formę: uersi. quid si procu.& Bonif.de Vital.in loco de quo supra.uers. sed quid constitutus hanc etiam tenet Rot.deci. 413. fuit dubitatum,utrum procurator. in no. quæ inter alia asserit talia mandata in fauorem constituentium latè interpræstari debere,in hocq; mandatum procuraroris distare a mãdato iurisdictionali,qđ de sua natura ad causas nondum exortas nõ extenditur.idem conclud:t dec.148. commissio prope fi. eo.lib.& sequitur Fel. in c. Relatum in uerb. sexta differentia,de offi.deleg.

98 Guilielmus aūt de Cuneo in l. item ad litem. ff de pro cu. distinguendo opiniones uidetur cōcordare: uidelicet quod si tēpore cōstitutionis cōstituens non habebat aliquas lites, ut cōstitutio aliquid operetur, extenditur ad futuras: & hoc modo procedit secunda opinio. Si aūt tūc habebat, comprēdit solum præsentes: & in hoc procedit prima opinio hanc distinctionē refert Rot. dec. 19. fuit dubitatum utrum cum procurator. in add. in no.

99 Octauo erit aduertendum, quia per illud uerbum in mādato positū, uidelicet causas ad Ro. cur. legitimæ deuoluntas limitatur tota potestas ipsorū procuratorū, adeo q̄ si causa non fuerit ad Ro. cu. legitime, puta ex natura causæ ut qa esset spūalis. uel ecclesiastica, aut per legitimā appellationē, uel speciale summi Pōtificis rescriptū, seu alias deuoluta, hmōi procuratores in non deuolutis procedere nō possent: cum uoluntas constituentis sit seruanda. c. ueniens de accus. c. querelam. c. constitutus, cum ibi no. per Io. An de proc. &. c. si quē, eo. ti. li. 5. & in terminis tenet Rot. d. dec. 19. circa med. & Aeg. concl. 556. concl. sm Dominicum, &. Rot. 680. dic q̄ si aliqua cā in anti. Et intellige de causis tpe constitutionis deuolutis, ēt q̄ esset dictū ad cās motas & mouendas ad Ro. cu. deuolutas. pp illud uerbū deuoluta?, qđ est præteriti tpis sm Aeg. dc. 470. procuratorium. & 575. procurator deputatus. quāuis cōtrarium teneat Ro. dec. 19. in fi. in no.

100 Et ratio pmi dicti est quia procurator pōt limitatè: uidelicet ad certā causam, & sub certa cōditione & ex die, & usque in diē constitui: quæ diligenter seruāda sunt, ut probatur in l. 1. & l. itē. ff. de proc. & per ea quæ ponit Io. An. in Spe. de proc. § ratione formæ colu. 3. in uerb. constitutus. iuncta l. diligenter. ff. manda. cum. sim.

101 Nonō erit aduertendum, quia generalitas suprascriptæ clausulæ motas & mouēdas restrīgitur respectu ipsius Sēpronij, contra quæ fuit facta cōstitutio si ex facie ipsius mādati aliud nō colligatur. (Et ppterea uirtute talis mādati pcuratores cōstituti nō possent interuenire in causa cōtra aliā personā mota, seu mouēda: ut declarat Bar. in

l. quot

l.qd dicitur.ff.de tut. per illũ tex q̃a noua persona nũquã subintelligitur.l.si ita stipulatur.§. Grisogonus.ff.de uer. oblig.dũmodo nõ foret aliquod præambulum necessariũ ad causam, in qua quis expresse constitutus esset, ut declarat idẽ.Bar.in l. legatum. ff. de proc. & sequitur Io. Mil. in uer procurator si est cõstitutus contra certã personã.& Lud.Ro.in l.dãni.§.is qui.de dã. infect.& in sing. 155.cõstitũo ubi asserit Romæ ita fuisse iudicatum.idem sequitur Fel.in c.sedes.col.4.uer & sequitur ad literam de rescri.ubi clare loquitur.& Dec.consi 502.ex duobus consiliis col.fi.uers.sed solum dubito.li.4.

102 Decimo erit aduertendum ad illud uerbum, & super illis coram quocunque iudice cõparẽdum:quia si procuratores hmõi coram aliquo iudice (in causa tamen incõpetenti)simpliciter comparuissent,dubitari posset nunquid uirtute dictæ clausulæ iurisdictio iudicis incompetentis, foret prorogata:ex quo prorogandã iurisdictionẽm requiritur speciale mandatum:ut no.Inn. in c. cum olim el. 1. ubi Fel.col.pe.uer.in ea.gl qui dicit quod omnes ibi hoc tenet.de off.dele.& sequitur Mil in uer.procurator nõ potest.& ponit Ro. consi. 100. & Guid. Pap. quest. 285 statuto.Clausula tñ prædicta quandoq; prodesse poterit:ut aduertit Spec de procu.§.tatione formæ,circa fin.

103 Vndecimo erit ẽt aduertendum ad clausulam illam, cum potestate substituẽdi &c. simpliciter in mandato posita:quia uigore illius ꝓcurator cõstitutus, anteq̃ recipiat mãdatũ,& illud tacite uel expresse acceptet, substituere nõ poterit,ut dicit Ro.dec.145.si ꝓcurator iun. Nam añ receptionem& acceptationẽ madati non dr̃ ꝓcurator qua ẽm leges requiritur expressa acceptatio.l. filiusf.§.inuitus.ff.de proc.ẽm aũt canones satis est tacita & p̃sumpta,puta recipiendo mãdatum & nõ contradicendo:ut in cle.2.de proc.& ponit Ro. 202. ẽm Io. Mil. qui hoc ponit in uer. ꝓcurator nõ dicitur uer.1.& Aeg 576.si impetrabit.in fi.ubi quod si nõ assumpsit onus,nõ potest tãquã talis haberi.& uide Anch cõsi.269 ex uerbis colu.1. in prin.& eundem Aeg.concl.681.si litatus,prope fin.

Post-

104 Postquam uero onus procurationi in se assumpserit, & alium loco sui substituerit (cũ suo sit functus officio) non remanet amplius procurator: & propterea cum illo quicquã ulterius fieri non poterit, si modo ex mandato aliud non apparuerit. ac habilem & acceptãtem substitue rit: ut declarat Bar. in l. uero procuratori. §. quid ergo. in fi. ff. de solut. & Bal. in l. qđ quis, col. 2. in fi. C. de procu. & Fel. in c. cũ literis. co. 3. uer. 2. uide Bal. & c. de of. deleg. Et
105 taliter substitutus ab ipso domino principali censibitur substitutus, & procurator datus ut inquit gl. ordinaria. in c. 1. uer substituendi de proc. in 6 per tex. itêm eorum. §. decuriones, ff. quod cuiusq; uniuersis tenet Rot. deci. 146. in no. unde postquã mãdatũ semel substitutus susce-
106 perit etiam quod eo non fuerit usus, ab ipso procuratore simpliciter substituete, sine alio speciali mandato reuocari non poterit. ut dicit tex. in c. is qui eo. ti. & li. & Ro. deci. 11. sub ti. de proc. in antiq. de Bisfignet. Secus si in mandato esset apposita clausula illa uti solita cum potestate substituẽdi ac reuocandi, & toties quoties uidebitur expedire onus in se reassumendi: qa tũc poterit quõcũq; expresse uel tacite ut puta reassumendo onus in se substitutos reuocare. ut declarat Rot. deci. 184. si procura-
107 tor in no. hinc est ẽt q̃ si idem substituens, antequã substitutus onus acceptassent, decedere nihilominus taliter substitutus causam prædictam prosequi posset: ex quo (ut dixi censetur ab ipso dño substitutus: ut tenuit Rot. dec. 414. si aliquis ĩno & de quo dec. 9. de proc. p eundẽ Bisfig.
108 Si autẽ fuisset data potestas procuratorib. substitutos reuocandi, possent non modo expresse quinimo & tacite (puta) procedendo ipsi simpliciter in cã ut dixi, substitutos reuocare: ut docet Rot. 386. Si procu. in no. Vel simpliciter alium substitnendo in eadem cã: nam tunc primus celeretur reuocatus. f m gl Bart. & doctores in l. ante litis. ff. de procu. ẽt q̃ procurator a principio protestatus fuisset per aliquam suã cõparatione, substitutum ab eo nolle reuocare: quia aliud est comparere, & aliud alterum substituere: ut inquit ad propositum Rot. dec. 121. in no.

in not. & facit deci 479 nota si dñs in antiq. & magis in terminis ponit Aeg. concl. 565. côcl. si procu. & côclu. 590. si procurator cũ seq. ubi sat.s declarat materiã istam.

109 Et est notandum ꝙ hmôi substitutus post litiscontestationem a se factam (cum dominus litis & instantiæ effectus fuerit (poterit alterum) quasi dominus instantię factus) substituere, seu constituere, ut uult Rom. 122. proc substitutus & 146 substitutus in no. & 546. utrũ procurator in antiquis Bisignettus dec. 9. de procu.

110 Et si causa foret talis, in qua litis contestatio non fieret puta summaria, uel executiua, aut per alterum lis foret côtestata: postquam idem substitutus merita eiusdem causæ tractare cœperit, efficietur instantiæ dominus: & propterea (ut præmitt tut poterit: ut Pe. Cy. Bald. côiter alii quicquid ibi Bar dicat) prout ibi de cômuni attestatur Ias in l. nihil & in l. nulla C. de procu. & per Bar. in l. post litem. ff eo. ti. & uera est op. ut dicit Rot. 500. dec. 122. in add. in no & tenet Alex. côs. 147. uisis col. fi. li. 6.

111 Erit ẽt notandum, qm̃ si principalis côstituendo promittat releuare constitutos, & ab eis substituendis. nec detur aliter specialis potestas substituendi ex hoc constituti aliquem substituere non poterunt. secundum Rot. deci. 346. nota si procu in antiq. & deci. 1. tit. de procu. in illis de B sig. Aeg concl. 8. uerba

112 Duodecimo & ultimo aduertendum erit ad illa uerba, uidelicet & ad omnia alia faciendum quæ utilia uidelicet & opportuna &c. & ad illa promittens ratum, & gratum habere quicquid per eosdem procuratores legitimè factum fuerit &c qm̃ clausulę hmôi ualde captiosæ, & deceptoriæ sunt. nam constituens debet simpliciter stare facto sui procuratoris, siue fiat legitime & utiliter, siue non alias semper posset opponere nô foret sibi utile uel non esse legitime factum: & iudicium redderetur illusorium: ideo similia mandata recipi non debet ueluti captatoria arg. l. captatorias cũ ibi no. C. de milit. test. & tenet gl. 2 in c. relatio. 2 1. quęs. 1. & Spec. in tit. de proc. § ratione formæ. col. 11. uersi. itẽ excipitur. & gl. in uer. deb.

deb.modo.in cle. 1. de proc. p Io. An. Bal. Ant. & Abb. in c.fi.de dil.& Bar.in l.quæ omnia. §. plane. ff. de proc. & ponunt Bal.Iaſ. in l.ſi proc.col.fi.C de proc.& ita communiter tenetur ut aſſerit idem d. Iaſ in l. quę acta col. 5. uerſ. quid ſi dominus. ff. de offi proc. ceſ. debet igitur procu taliter conſtitui, ut per eius aduentum cōditio aduerſarij deterior non fiat l. 2. §. pe. ff quibus ex cauſ. in poſ. Et aduerſus hmōi mandata captatoria debet opponi: nam tum ope exceptionis erunt nullius momenti : aliàs ſi non opponeretur, in plerisq; caſibus negligentiæ ipſius partis imputari poſſet: ut per Fely. in c. cum olim. cl. 1. col.pe.uerſ.3.intellige & c.extra de offi dele. arg. l. cum mandato.§.fi.ff. de mino. & l. Iam tamen. § nunc. ff. iudicatum ſolui.cū ſimili.de quibus meminit Hyppol. de Marſ.in l.ſiquis,uerſ.quęro ulterius.ff de quæſt.

113 Aduertas ēt, q̄ clauſula rati mandato ſimpliciter appoſita, non ampliat illud: ut per gl. in l.ſi proc. abſentem ff.de proc.neque aliud ſpeciale inducit: ut per Bar. in l. 1. col.fi. ff.de proc.Cæſ. Et eſt communis opinio ſecundum Alex. conſi.41. uiſo. col.3.li.3.& eam tenet Deci. conſil. 500.in cauſa quę col.pe.nū. 11. li. 4. & q̄d ſit communis atteſtatus d.Iaſ.in d. l. per col.fi de offi. proc.ceſ.

Poſſet tamen talis rati clauſula importare mādatum: ſiquis diceret, promitto habere ratum illud q̄d feceris; nā perinde eſt, ac ſi dixiſſet, te procuratorē conſtituo, ſm Bal.in add. Spec.de proc.in uer. clauſula rati. & facit tex. in c.cum dilecti i prin. iuncta gl 1. in fi.de dolo. & contu.

114 Et quod dicitur de hmōi clauſula, intelligas etiā quod cōſtituens iuraſſet ſe ratum habiturum. quicquid geſtum foret ſic. quia per hoc non ampliatur mādatum, ſed iuramentum hmōi reſtringitur ad comprehenſa & ſpecificata : ex quo de datura iuris iurandi eſt ſe non extendere ultra id, de quo fuit actum & conſenſum : ſed duntaxat geſta & actum factū roborare: ut prob. in l fi. C de nō nu. pec.& in c omne.22.q. 1.cum aliis, de quibus per Bar. l. ſiquis pro eo. col. fi. ff. de fideiuſ. & Ang. conſi. 315. ſtatuto.col.1.& Dec.cōſi.193. uiſo tenore. col. 3. uerſ. 2. reſpon-

spondetur: & est cōis opinio doctorum: ut inquit Ale. in cōsi. 28. ui sis. col. pe. li. 1. & tenet idem Deci. consi. 351. in casu. col. fi. lib. 3. & latius consi. 494. uiso col. pen. uersi. 2. respondetur. 536. in causa. col. 3. uersi. 2. principaliter, lib. 4. latius ponit Ang. consi. 102. Io. col. per totum. Et ne decipiaris aduerte ꝙ iuramentum appositum cōtractui a iure reprobato non ualidat talem contractum. quamuis iuras dictum, suū iuramentū seruare teneatur: ut inquit Rot. deci. 653. tenet in anti. & Gem. in c. 2. col. 2. uersi. quæro an mulier astringatur de iureiur in 6. Et ex præmissis (tu iuuenis.) colligere poteris, quare in mandatis quæ quotidie in causis producūtur, adsint tot clausulæ et geminatæ, ac uerba duplicata, & prægnantia quia non sine ministerio talia ponuntur.

Idcirco diligenter ad illa, & nunquid causam, de qua actum fuerit comprehendant, ac debite forma ipsorum fuerit obseruata; aduertēdum erit: nam in eo quod excessum fuerit, processus regulariter nō ualebit: super quo tn̄ uide Ias. in l. si procuratores. C. de proc. ponentē qualiter & qn̄ forma ipsius mandati excedi possit cum simili. de quibus alias. De illis aūt mandatis: in quibus nomina procuratorum exprimūtur, sed in albis remanēt, nunquid ualeant, uide Boherium late ponentem & dicentem ꝙ sic dec. 274. Quod pro nunc non examino: dicam alias & interim uide Alb. & Ang. in l. 2. ff. de procu. & Bar. in l. insti. talis in fi. ff. cond. inst. Cano. in cle. si religiosus de proc. cum simil.

115 Tertio principaliter quod alieno nomini comparens non fuerit talis, ostendi cōsueuit: si cōstare poterit, ꝙ ipse comparens, tempore comparationis, se fuisse procuratorem constitutum, ac potestatem suam ignorasset, puta quod nondum recipisset instrumētū procurę, nec de ipso habuisset certam notitiam: nam tali casu mandatū (qđ oritur ex consensu utriusq; l. consensu. & ibi per glos. & doctores. ff. de uer. ob.) non contrahitur, quia in ignorātē non cadit consensus. l. mater de inoff. test. ff. l. qui cum tutoribus. in prin. de trans. cum aliis, de quibus per Alex.

ad

ad propositum in cons. 146. in causa col. 3. uers. nec prædictis. lib. 5. bonus tex. iunct. gl. in uers. dum ignorat. in l. siquis apud. st. iud. sol. & l. quæro. ff. eo qui pro tut. cũ aliis positis sub rub. de iuris. ord. uers. rõne iudicat. n. 167. unde quoties absens constituitur proc. de constitutione hmõi per mandatum publicum, seu nuncium, uel epistolã qui bus uerisimiliter credere possit certificandus est, non aũt per extraneã personã, seu alias minus legitimè: quia tunc exparte constituti neq; obligatio, neq; mãdatum aliquod orietur. ex quo non posset dici certus de potestate sua. Igitur ante ueram notitiam mandati gesta à proc. non ualebunt: qm̃ potestas & exercitium uere non transit neque acquiritur constituto, nisi a die receptionis mãdati: ut est gl. ordinaria in cle. 1. in uers. receptis. de proc. & tex. in c. is qui. vbi scribent. super uerbo susceptum &c. licet vbi gl. in uerb. suscipere eo. tit. in 6. & l. quæro. ff. de eo, qui pro tut. tenet Lap. allega. 81. nõ ualuit, uer. non fuerunt delatæ literæ &c. & Cass. deci. 8. num. 12. de rest. spol. & deci. 3. nu. 4. de ap. & ita concl. Bar. in cons. 73. incip. Quæritur utrum proc. reprobando Dy. aliter tenentẽ prout ibi. & tenet Spec. in tit. de proc. §. 1 õne igitur sui uers. sed quibus si proc. & ibi Io. An. in uerb. in fi. & Bal. in add. ibi. uers. proc. non habet potestatem nisi ex quo receperit mandatum &c. & idẽ in summa sua quæ dicitur practica Tãcr. in q. 5. de proc. & per eundem in l. licet. col. 1. uersi. 3. no. C. de proc. & l. falsus. col. 6. uers. sed pone ꝙ cau. ubi tamẽ hoc uidetur limitare, uidelicet habere locũ quando proc. certam formam contineret alias sentit qđ processus nõ esset nullus. C. de furt. sed primum dictum simpliciter ꝑut supra tenet Ang. in sti. de his per quos age poss. col. 2. uer. Octauò qñ quis est. & Bonif. de Vital. in tit. mal. fi. sub tit. de proc. col. pe. uers. sed quid? quidam compareret. & Io. Mil. in uers. proc. si non est certificatus: quã partẽ ẽt sequitur Rot. deci. 145. si pro. in no. & illã dicit esse magis communem Alc. in d. l. licet col. 1. illam etiã tenuit Hip. in l. si quis in quo uers. constat. ẽt nu. 64. vbi plura congerit. st. de q. & Nicolaus Boer. qui doctores, qui pro contra tenuerunt

nuerunt

nuerunt enumerat: & de stylo et taliter seruari attestatur in dec.274.in prin.Vnde videmus q anteq procurator acceptet,non est necesse, ad validitatem processus, eum citare, sed procedendi potest contra principalem per edictum, seu in Ro.cu.per audientiam contradictarum:ut inquit Aeg.concl.681. sciscitatus. & concl.575. si impetrauit in fi. & quotidie practicamus.

116 Et licet præmissa de iure procedant, nihilominus ex stylo palatij,actus gesti per procuratorem, anteq recipiat mandatum,valent:& satis est q illud ante sententiam recipiat,& producatur prout seruat Rot. quę de huiusmodi stylo & obseruantia attestatur: vt decis.145. in fi. addi.in no,& facit deci.286.quidā qui non erat in antiq. sup quo stylo forsan fundata est alia deci.quæ hoc tenet 248. nota quod vbi ad requestam. in antiq. secundum Felin. qui de hoc meminit in c.sciscitatus.col.8.ver.adde et in materia rescr. vel intellige d. dec.248.prout loquitur.videlicet de quando ex actis non apparet.de mandato comparentis,
117 licet in veritate sit procurator quod constitutus post receptionem mandati illud,aut penes se retinuisset, vel in alia causa, cum illud esset generale,produxisset:nam isto casu acta valebunt:& idem tenet Spe.in d.§.ratione igitur sui vers.sed quid recep.vbi asserit qd Papa cū fratribus ita determinauit: & q ipse de illorum mandato ita pronunciauit. super qua doctrina specialter uide Ale. ponentem in consil.78. viso colum. 2.versi. non obstat.lib.5.& Lap. d.alleg 81.col.1. vbi videtur indistinctè tenere actum nō valere qn opponitur de mandato 1 & procu. non curat illud exhibere, & penes acta producere:secus forsan si pars in tempore non opponeret:vt ibi,pp dictas decisiones.

118 Mandatum namq; parte non opponente, vel iudice illud non requirente,potest quandoq; produci: licet Alex. consil.101.visis omnibus.col.fi.lib.5. videatur uelle post cōclusionem in causa.produci non posse:de quo p docto res in c.is qui, de proc. in 6.& cōtrarium sentit idē Alex, cōs.146.in fi.eo.li.& d.consi.78.col.3.eo.li. & dicā infra, & ponit Aym. cons.108.in ista causa, in prin.vbi videas.

Scias

119 Scias tamen quod si esset in Romana curia proc. qui non produceret apud acta mãdatum suum, si interim cõtra principalem tanquã cõtumacem per audientiam processum foret: licet ex post idem proc. exhiberet mandatum processus nihilominus antea per audientiam factus ualeret, & teneret ex quo idem est, non esse uel non apparere, & imputatur proc. nõ producenti: ut ponit deci. Rot. 169 Si uigore in no. & Arg. 68 1. si citatus & facit alleg. Lap. 22. an suff. in princ.

Cõmunis tñ resolutio de qua supra, uidelicet quod gesta per eum, qui non receperat mandatum, non teneant, limitatur dũmodo mandatum superueniens non habeat in se clausulam rati: quæ cõmuniter hodie solet apponi: quia tunc uirtute tali clausulæ, gesta per similem procuratorem ante mandati receptionem in uim ratihabitionis, quæ a uoluntate solius constituentis pẽdet & retrotrahitur, ualerent & sustinerentur prout uidetur sentire Rot. deci. 586. quidam non erat proc. in antiq. & tenet hoc Dom. de sancto Gem. in d. c. is qui: quẽ refert & seq. Io. Mil. in uerb. proc. si non est certificatur. & Bal. in l. 2. ff. de proc. Bonif. de Vital. in cle. 1. col 4. in 4. q. eo. tit. & ponit Alex. cõs. 146. in causa. & lite. col. fi. uersi. prætera qñ mandatum lib. 5. ubi ẽt limitando dictam cõmunem opinionem intelligit eam procedere parte requirente mãdatum, & alias opponente parte aũt nõ opponente dicit quod actus ualeret, ut ẽt tenet Bal. in l. 1. C. de pc. & Lap. de alleg. 81. Sed per hoc non recedas a cõi (supra scripta dominorũ stylo circũscripto) ex quo organa procuratoris ante receptionem mandati dicunt suspẽsa: & exercitium potestatis impeditum: prout alias diximus de iudice ante rescripti præsentationem procedente.

121 Quarto principaliter ostendi poterit, ꝙ is qui comparuit, non erat effectualiter si talis demonstrabitur mandatum eiusdem, aliqua rõne inualidum. Nam tunc erit perinde ac si nullum habuisset cum paria sint, aliquid non esse uel esse sed nulliter. & minus canonice. l. 2. ff. de aut. tu. l. de ætate § qđ ait prætor. ff. de interro. act. l. quoties

ties.ff.qui satisf.cog.l 1.§.& quidem.ff.quod cuiusq; uniuers. quem tex.ad propositũ adducit And. de Yser. in c. 1 §.præterea quæ sit prima causa benefi. amit. in vsibus feud. Quantũcunque igitur fuerit processum cũ tali alieno nõie comparente,cuius potestas & constitutio fuerat inualida, nunquam propterea censetur eiusdem persona legitimata quominus ex defectu potestatis comparentis processus & sentẽtia impugnari possint ut probatur in l. 2.C.de eo qui pro tut. & l. qui neque.C.qui dare tut. pos. l. non dubium.C de tut.qui non satisd. tenet Arch.in ca. ad agendum de procur.in 6 quem sequitur Bald. in d.l.licet.colu.1.uersi.tertio modo dicitur.C.eod.tit. & in l. falsus. in 1.colu.C.de fur. & Canonistæ in c.ex parte decani dũ ponunt quis dicatur falsus procurator,de rescrip.facit l.2.§.defendi.ff.ex quib. causis per Bart. in l. si Inita.§.Iulianus col.3.uers. sed quæro.ff de dam infect.

122 Quod autem mandatũ fuerit uel sit nullum & inefficax contingi poterit ratione constituentis,aut constituti uel formæ ipsius constitutionis.

123 Ratione constituentis hoc eueniet: si ipse fuerit talis cui nulla,uel saltem illius rei. in qua constituit competat legitima administrat o:prout sunt hi quos diximus rõne incapacitatis & ĩbecillitatis ĩtellectus,uel rõne subiectionis,a iudicio prohiberi:Nã sicuti tales per seipsos similia

124 gerere non pñt,minus quoad illorũ p̃iudiciũ poterũt alteri,ut gerãt,ex seipsis cõmittere: uñ si aliquis ex p̃uominatis absq; interuẽtu iudicis cõpetẽtis, ac authoritate illorũ,quorũ auxilio reguntur,putà tutorũ seu cur.cõstitueret p̃c.cõstitutio(quatenus p̃iudiciũ constituentis respiceret)uõ ualeret:ut p̃batur in l.neq; §.pupillus. & in l. non eo minus.C.de proc.& l.si proc.hñs,vbi ponũt scri. C. de in integ.rest.l.cũ & nos minores in si C.si aduer.rem iud. c.si annũ.de iud.in 6.ponit Spec.in tit. de procur. & rõne quoq; constituentis.uers. item ꝙ constituens erat minor.

125 Alias si tañq̃ legitima p̃sona aliquo casu per se in iudicio stare posset,ẽt p̃c. posset cõstituere:cũ usus procu. ad hoc sit inuẽtus.l.1.§.usus.ff.de p̃c.l.planè.ff fam erc l 4.

§ 1.ff rē rat.hab.tenet Bar. & alii:prout ibi attestatur Ias. in uer.ex hoc sequitur in d.l.neq;.& in l.mutus. §. is qui ff.eodē ponit Inn.in c.intelleximus.de iud.& c.cum i. & a,de re iu. cum aliis, de quibus per Fel. in c. post cessionem col.pe.uers. & aduerte.extra de prob.

Siue igitur is qui cōst. pupillus,minor, furiosus mente cap.prodigus,mutus,surdus,filiusf.uel religiosus, fuerit:siue alias talis ꝙ aliqua rōne,uel cā.administrationem illius rei cuius rōne cōstituit respectu dñii, uel quasi, aut saltem administrationis:sibi insolidū à lege, uel ab hoīe datæ,non habuerit:constitutio nō ualebit ex quo nemo pōt alteri potestatē q̄ ipse nō habet.l.ꝙ traditur.ff.de acq. re.do.l.obseruare.§.proficisci.ff.de off.procon Et facit ꝙ ponit Rot.dec.18.nota quod monachus in antiquis.

126 Est hinc uides ꝙ ecclesiarū prælati,quibus ad illorum utilitatem, rerum ac bonorum suarum ecclesiarum competit administratio, ratione huiusmodi administrationis siue bona cum capitulis seu canonici earundem ecclesiarum,sint communia siue nō, dummodò non sint diuisa & discreta possunt ipsi soli absq; consensu capituli agere & defendere ac procuratores constituere:ut concludunt cōmuniter scribentes in c. edoceri. de rescrip. & e cum deputati, de iud.plenè examinat Lap. alleg. 49. licet materia per tot.tenēt legistæ in l.neq;.C.de proc. Spe. eo.tit.§.ratione eius.uer.nunquid canonicus. & est gl. in uer.pro ecclesia.in cle. fi.de proc.tenet Ro.ut p Aeg. conclu. 592. si procurator & Rot. deci. 466. in no. seq. Alex. consi.186.uisis subtilissimis col.3.uersi.nec obstat. libr.2.

127 vbi ēt ponit secus fore in istis prioribus, seu antianis, & consiliariis ciuitatum,& castrorum: qa ipsi soli, & ex eorum officio pro rebus uniuersitatis ad iudicia procuratores seu syndicos constituere non possunt, ex quo ipsi de iure,liberā administrationē non habēt:ut per Cy.Bal. & Sal.in l.1.C.ēt per proc.in integ.rest.pos. p Bar. in l. illud.§.1.ff.de mino.& in l. itē magistri. ff de pac. per gl. & doc.in l.nec ciuitatis actor ff.de proc. & in l. Item eorum §.decuriones.ff.quod cuiusq; uniuers.

Isti

Isti ergo priores seu magistratus soli non pñt, cõitatẽ, seu eiusdem bona obligare: ut uoluit gl. in d. l. icem magistri quæ est cõiter ſm Alex. in cõs. 135. Viso pceſſu nu. 1. li. 7. de quo ponit ẽt consil. 17. in cã in prin. li. 6. dũmodò aliud ex municipalis iuris positione non disponatur.
128 Hic est etiam ꝙ si tutor uel curator non cauerit rem pupilli saluam fore, qñ non est testamentarius, uel ex inquisitione datus ex quo administratio rerum pupilli ad huc illis non competit, non possunt per se neq; per procuratorem, aut actorem in causis pupilli comparere & si secus fieret processus esset inualidus: ut probatur in l. si tutor. C. in quib. causis in integ. rest. & l. 3. in fi. C. de tut. & cur. qui non satis. & l. muto. §. muto. & §. hanc autem. ff de tutel. & dicemus infra. Defectu itaq; & impotentia constituentis mandatum nullius momenti reputabitur: & perinde erit ac si talis illud non haberet: idcirco con-
129 iuncta persona quæ comparuit, si anteq̃ per litiscontestationem fieret dominus instantiæ uellet alterum in cã hmõi facere procuratorẽ, cum non sit dominus, uel quasi: neq; competat ipsi aliqua administratio: sed quodam speciali iure pro absente comparere a lege sibi permittatur, hoc facere non potuit: ut tenẽt doct. in l. q̃d quis. vbi per Ias. col. 2 uer. septimò fallit. C. de proc. p text. in l. 3. §. 1. ff. rẽ rat. hab. & tenet Rot. 677. nota ꝙ coniuncta persona, in anti. & facit alia dec 420. §. sed utrum in not. quę ẽt docet qualiter hmõi personæ coniunctæ non admittuntur in causis spiritualibus, & alijs æstimationem non
130 recipientibus: ex quo in his cautio rati recip non põt sub qua admittitur coniũcta persona: ut per tex. & gl. in l. Põponius. §. fi. ff. de proc. & sequitur doctores in l. exigendi. vbi Ias. colum. 3. uers. quinto fallit. C. de procu. ponit Aeg. concl. 682. in causis. & Rot. 731. no. quod in antiq. de cõiunc. pers. uide Bal. in l. 1. C. quibus res iud. nõ nocet
131 Posset etiam idẽ dici de procuratore simpliciter, & absque substituendi potestate dato: qui si antequam per litis contestationem dominus litis efficiatur, alterum in causa substituat, nihil agit: ut probatur ĩ l. q̃d quis. C. de pc.

§ si procur.§ 1.ff.manda.l.ab executore.§ fi.& ibi scrib.ff. de ap.facit gl. ordinaria in l. cum essent.ff.de serui. rusticorum pręd, & text, in cap.1.de procur. in 6. Idemque erit generaliter in quibuscunque aliis talia faciendi potestatem a iure uel ab homine non habentibus, super quo diligenter considerandum fuerit.

132 Ratione constituti mandatum siue potestas data poterit esse nullius momenti:si taliter constitutus fuerit persona, cum qua iudicium ualidè fundari non possit:prout sunt hi,qui regulariter nec pro se:nec ꝑ alijs pñt iudicio interesse:ut puta seruus,uel monachus.& religiosus: quia absque authoritate superiorũ, regulariter inhabiles reputãtur.clem si religiosus.& ibi gl. fi & scribentes de procu.c.2.de postul.tenet Io.And.in c in nostra, super glos. ult. ubi Abb colum.fi.eo.ti. & idem Ioan.in Spec.§ rõne formæ col.fi.uer.ult.eo.ti.(licet Bart. contrariũ senserit in l.ita demum.C. de procur dũ uult tales in iudicio ꝑ aliis interesse posse,si nõ excipiatur.C.de procur.& Ioan. And. sequitur idem Abb.in c.non iniuste. super glo. 1.eo. eod.tit.& Dec cons 499 in causa.col.3.lib.4.

133 Idẽ dicimus de pupillo,& minore 25. annis qui regulariter absq; authoritate tutoris uel curatoris non habet legitimã ꝑsonã in iudicio stãdi,idcirco ab aliis procuratores cõstitui nõ poterũt alias si cũ talib. ꝓcederetur,processus esset ipso iure nullus: & posset de hmõi exceptione ꝓcessum retro nullũ reddẽre,qñcunq; opponi: ut uoluit Bar.in l.minor.ff.de proc. p tex. in c. qui gñaliter. §. fi.de ꝓc.in 6.tenet Rot.dec 801.sciendum est ꝙ aliquis. in antiq; quæ uult ẽt.ꝙ habilitatio iudicis, uel pa[illegible]is consensus, nihil operetur,& ponit Aeg. pro conclusione dominorum:licet ipse in contrarium multa alleget,conclu.

134 143.minor uigintiquinque, ubi est uidendum. Et hoc idem tenet Ant.& Abb. in c iniuste,super 1 glo. extra de procur.Et est cõis sñia & opin.doctorũ ẽm Ias. in l. exigẽdi.colu.6.uer. in eadẽ gl.C de procur. Nam inhabilitas & incapacitas istorũ quasi a iure naturæ prouenit, uel ciuili funditus inhabilitãte,& resistẽte potẽtię: ut diceba-

mus

tatis de seruis: prout declarat Bal. in rub. C. qui accus. non poss. col. 3. in uer. sed an post litiscontestationem. & Fel. post alios in capitulo scitcitatus. col. 3. de rescr.

Secus si inhabiles (per exceptionē) haberentur puta ob aliquā qualitatem extrinsecā alicui adhærente: ut miles clericus, fæmina criminis reus: aut similes: quia cum tales ex se regulariter sint capaces: si de huiusmodi qualitate singulari iure inhabilitante, non excipiatur: iudicium tenebit cum saltem pro se in iudicio stare possit. l. filiusfam. § ueterani: & ibi Bar. de proc. l. fœminæ. ff. eo. l. alienam. C. eo tit. & hanc distinctionem posuerunt doctores uidelicet Bar. Bal. & cæteri in d. l. licet. ubi Bal. col. 2. uers. tertia est exceptio: & Bar. col. 2. in fi. & idem Bar. in l. Pomp. §. ratj. ff. eo. tit. Et in l. ita demum. § rerum criminis. C. eo. & idē in l. si pupilli. §. pen. ff. de neg. gest. Tancred. siue Bal. in pract. in q. 3. de procu. & idem Bal. in l. quod quis, col. 2. uersi. 5. quæritur. C. de procur. & per Ang. inst. de except. §. ea quæ. in fin. & §. præterea. col. 2 1. uersic. item excipitur. & sentit glo. fi. ubi declarant.

135 Doctores in d. Clemen. si religiosus. Nam in suprascriptis locis communiter concluditur, quod exceptio ista tu non es procurator, quandocunque admittitur, cum reddat iudiciū retro nullum. Et quod non fuerit procurator, intelligitur ꝙ nunquam fuerit constitutus: uel ꝙ constitutio non ualuerit ratione constituentis, aut constituti, qui omnino erant incapaces.

Exceptio autē tu non potes esse ꝓcurator, est dilatoria ad impediendum duntaxat ꝓcessum propterea talis ante litē contestatā opponi debet: q̄a per litiscontest. defectus hmōi (& exceptio) cum quis efficiatur dominus lites) extinguitur. Ideo non pōt amplius sibi dici, tu non potes agere, uel nō potes esse ꝓcurator, cū iā sit dominus litis effectus, si modo saltē pro se in iudicio stare possit: ut ēe declarat Bart. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond ind. & in d. l. ita demum. & Ang. col. fi. inst. de his per quos age. poss. & Canonistæ in d. c. nō iniuste. ubi Abb. col. 2. uers. in prima gl. cum aliis, de quibus supra & ponit idem

Abb. in c. quoniam contra col. pe. & fi. extra de proba.

136 In exceptione aũt excõmunicationis cõmuniter dici consueuit quod si tempore constitutionis procurator publice, uel occulte excõmunicatus, constitutio de ipso factã, eo ipso non ualet: quia actus hmõi in personã excommunicati radicari non potuit. Ideirco factum cum tali procuratori ipso iure non subsistit, cum non fuerit procurator: ut uoluit Spec. in ti. de procu. §. 1. in pñ ten̄et Io. And. Cald. Ant. Abb. in c. post cessionẽ ubi hoc idem ponit Fel. pro cõclusione, & latius declarat colum. antepe uer. prima concl de prob. minus ẽt talis excommunicatus posset uigore sui mandati alterum substituere: ut uoluit gl. fi. in d. cle. si religiosus & Bar. & alii in d. l. quod quis. C de procu. & ponit idem Fel. in d. c. post. cessionem. col pen. uer. tertia conclusio.

Secus si excomunicatio post mandatum superuenisset qa gesta cum tali procuratore ẽt excommunicato, si non foret exceptũm, tenẽt ex quo à principio adfuit fundamentum suæ potestatis, licet per exceptionem ex post impediri potuerit: ut declarant doctores in d. c post cessionem, & in c. pia. de excep. in 6.

137 Qũque exceptio exeõicationis per contestationem litis non purgatur: cum quis remanet eo modo excommunicatus post prout erat ante propterea licet ad inualidandum, ea, que iam facta sunt excõmunicato, opponi non possit poterit tñ opponi contra ea quæ agenda sunt ad processum impediendum: ex quo ob periculum communionis talis exceptio habet in se causam successiuam: ut declarat Bart. in d. l. eleganter. §. si quis post. de cõd. ind. & Ant. in d. c. possessionem col. pe & Mil. in uer. exceptio excommunicationis. Idemque dici posse uidetur de exceptione banni & audientiæ denegatæ per statutum quæ semper (saltim quoad impediendum processum) opponi poterit: ut per Bar. in loco ubi supra. & in l. de pupillo. §. pe ff. de noui ope. nũc. & in l. seruos. ff. de accus. & l nõ solum §. que quam. ff de iniu. & Bal. in d. l. ita demũ. uersi. sed ponamus. ubi æquiparat bannitum seruo: & per eundem

de in rub.qui accuſ.non poſſunt.col.3.uer. quidam rōne pœnalitatis,ut bānitus.& Ang.in d. §.ea quæ col. 7.uer. 22.Impeditur, inſt.de excep.

Ratione formæ ipſius mandati, quandoq; ipſi conſtituto non tribuitur poteſtas;puta ſi illud in forma probāti non apparet. Eſſe. n. debet per publicam perſonam.i. rebellionē,ac ſub præſentia teſtium confectum, cum appoſitionem diei,loci.& aliorum,quę de iure, vel conſuetudine, in publicis inſtrumētis apponi cōſueuerunt:put in c.1.in fi.extra de proc.& in c.1. & 2.extra de fide inſtr. cum alijs,de quibus per Alex.conſi. 41. viſo tenore.li.1. & conſil.166.in cā. col. pe.uer. præterea.li.6. vide in terminis Gui.Pap.q.19 .Valentinus. & declarat quęſt. 471. inſtrumentum & Ang conſil.212. uiſis col. prima.

139 Vel ſaltem debet ſigillo alicuius iudicis ordinarij roboratum:ut tenet Ro dec. 162. ualet procuratorium in no.& 180 quod in antiq.de quo ponit idem Gui, q. 175. literæ.& 481.literis aut de voluntate conſtituentis aduerſario, vel iudici directas, & in iudicio legitimè recognitas,conſtare debet·ut l.ſi procuratorem.qui tex. magiſtra liter loquitur.& l.1. in princ ff. de procu. l. ne ſatiſdatio. ff.rem rat.hab.l.unica.ubi glo in ver.præſentes. C.de ſatiſd.& tex. & ibi gl. 1. in cle.1. de procur. nunquid autem literę credentiæ inducāt mandatum ſufficiens. vide Bar. Alex.& alios in l.Lucius.ff de fideiuſſ.Bal in l.fi.in prin. C.qđ cum eo,& in rub.C.de conſt. pec.col.pen.cum alijs addit.per Hyp.in l ſi quis.col.fi.ff.de q.Quando aūt pars non opponit, Iudex probationem notariatus, & literæ, ac ſigni recognitionem requirere non cogitur:ut aliàs cō clu.Rot.ſm Aeg.conclu. 548. Si pars ponit Aym. conſil. 150. in c.benefi.col. 2. in princ.vbi vide maximè ſi eſſemus in antiquis quia tunc oritur præſumptio de notariatu ac officio,uel leuis probatio(puta de auditu, & fama) ſufficiet:ut declarat Inn.in c. ueniens. de uerb.ſignifi. & Bal.in auth.quas actiones.circa fi.C. de ſacroſ.eccl. Gui. Pap.q.44. licet cum alijs,de quibus per Decium qui hoc tenet.conſil 638. Communitas.col.11. nume.5. lib.5. la-

tisſimè ponit Aym. de antiq. temp. in tertia parte uerſi. ut uidemus in genere mandatū tamen hmō, abſque omni uitio uiſibili eſſe cōuenit, & falſitatis ſuſpicione carere: alias quandocunque illius falſitate detecta ēt ſi iudex pronunciaſſet perſonam procuratoris legitimam: nihilominus oīa tanquam cū falſo proc. facta corruerent: ut nō Inn. Inn. in c ſuper literis de reſc quem ſequitur Bal. in l. falſus. col. pe uerſ. uenio modo. C. de fur. & Rot. ſecundum Aeg. concl. 28 Iudex datus, & ſi producitur tranſumptum ex alterius protocolo, uidebis nunquid debitæ ſolēnitates fuerint obſeruatæ: de quibus in c. cum p. tabellio. de fide inſtr & ponit Guid. Pap q 2. 1 18. 122.

140 Et continere debet quis quem, in quā cauſa, & contra quem conſtituat procuratorem: & ſi conſtituens uoluerit eū releuare a ſatiſdatione. promittere ſe ratum habiturum, qđ cum eo actum erit ut docet tex. in d l ſi procurator & gl. ord. in c. mandato. in prin. extra eo tit Spec. in § ratione formæ col. fi de procur. & in tit. de ſynd. col. fi uerſ item in creatione.

141 Inſuper ſi cōſtituens rōne ætatis, aut aliàs ſub alterius poteſtate, aut gubernio fuerit, & fari poſſit: ꝓut ſunt pupilli, ſeu minores, ac filii familias, monachi, ſeu religioſi & ſimiles conſtituere debent cum conſenſu ſuperiorum, ſeu adminiſtratorum, ſi quem hubuerint. l. neque. §. pu-

142 pillus. & l. non eo minus. C. de ꝓc. & l. cū & uos minores C. ſi aduerſ. rē iud in cle. ſi religioſus. eo. li. & ſi non habuerint, cū decreto & authoritate cōpetētis iudicis cōſtituere debebunt c. ſi annū. de iu. in 6. l. decreto ff. de admin. tu l. fi. C. eo & ibi Bar. & l. 1. ff. de tut dat. ab his. Si uero fari & loqui hō poterunt a natura, ſeu accidenti īpediti, ut infans, mutus, furioſus, uel a loco illo abeſſent: ſi tutores uel curatores adfuerint, ipſi cum decreto iudicis, uel Iudex de conſenſu, ac periculo illorū, actorem, ſeu ꝓcuratorē conſtituēt ut d. l neque & ibi doct & l. ſolēt. ubi Bar. ff. de tut. l unic. C. de act. a tut uel cur. dan. l actor. ubi gl. & Bar. ff rē rat. hab. gl. & doct in § ſi inſt. de cur. & in d. c. ſi annum. de iud. & in curatore furioſi nunquid

seruari debeat forma . de creationibus. C. de epi aud. & l. fi. de cur. fur uide Bar in cons. 144 Iudex communis.
143 Et (vt dixi) iudex talia faciens esse dēt iudex competēs illi, cui actorē seu procuratorem constituit, p iura supra scripta: & p tex. & ibi gl. & doc in l. 1. & l pupillo, cum pluribus sequentibus. ff. de tut & cur. dat ab his l. neque. C. qui dare tut. l. magis § illud ff. de reb. eo. l. 1. §. fi. C de emanc. l. 1 & ibi Bal. C. de iure aureo. annul. ponit Dec. in cons. 150. col. 2 uers sed tamen prædictis. lib. 1.
Idcirco cōsueuit adhiberi cautela, ut pupillus, uel adultus, ātequā sibi de curatore prouideatur, sibi domiciliū cōstituat in loco, ubi dādus est curator, ad hoc ut iudex dicatur cōpetens: ut p Bat. & doct. in l. 1. C. ubi pet. tut. & d. l. 1. de tut. dat. ab his & l. fi. § 1. ubi Bar de adm. tu. ponit Ang in §. pterea. col 31. inst. de excep. An aūt tutor seu curator simpliciter a iudice datus habeat potestatem sup rebus extra territorium iudicis deputantis, uide tex. in l. pp. §. licet. ff. de excusat. tut & l. magis. §. illud. ff. de reb. eo & Alex. cons. 128. consideratis. col 4. li. 1. Cassaneus cons. 31. factum tale col. 1. cum sim.
144 Et nota ꝙ si hmōi incapaces fuerint rei cōueniendi, & tutores seu curatores nō habeant: semel citati ad legitimè comparēdum: poterit iu lex ad partis alterius instantiā illis absētibus, uel ēt inuitis actorē seu curatorem ad litē illā deputare. ut §. itē īuiti. inst. de cur. l. 1. ubi gl. Cy. Iac. de Are. Bal. & Sal. C quid pet tut. l. ait prætor. uers. & ideo ubi gl. in uer. ex cōstitutione. ubi ēt Bal. ff. de min. tenet. Lap. alleg. 123 quidam. col. pe. dec. Neap. 256. mr uidua. & dicā ī q fi. habenti uero tutorē, curator sine cā nō esset dandus: alias datio esset īualida, l tutor. ff. de tut & cur. dat ab his l. antetep. & ibi gl. & l. pe. C. ī quib. casib. tutores hab. & c & l. cum in iure. C. q pet. tut. l. si sororis. C. qui dare tut uel cur. pos cū ibi no. ponit d. dec. Neap. 256. post pri. Aneh. cōs. 31. uisa col. pe. & cōs. 314. uidetur n. 2.
Si uero tales incapaces fuerint actores, & uelint alium cōuenire: actor ad lites dari non cōsueuit, nisi psens & acceptās ac psenti & petenti. l q habet. §. pupillus ubi gl. &
doct.

& doct.ff.de Tute.l.mutus.§. is qui.ff. de proc. ubi gl. in ver.cõſcientiæ.& l.diuus.§.ſi quidem.cum ſeq.ff. qui pet. tut.ponit Bar.in d.l.actor. & l. ſolent. & Ang. in d.§.fin. inſt.de cura. & Bart.ac doctores in l.ſi actor. C. de appel. aliàs inhabiles & incapaces non legit. in iud comparentes parte opponente, non audierunt: ut per doctores in dictis locis, & in l.non eo.minus. C. de procu.

145 Et aduerte, quia actores hmõi ad lites deputati, ex quo potius perſonæ, ſeu liti, q̃ bonis deputantur, non tenentur inuentarium conficere.l.ad protegendum.C.de in litem dando tutore, tenet Spec in tit. de actore ab vniuer. dat.§.1.ver. puberes. & ſequitur Ror. deciſ.45.procur. in no.& Bar.in l.tutor.qui repertoriũ.ff.de adm.tut. q̃a ſufficit inuentarium tutorum ſeu curatorum, quorũ periculo actores hmõi creantur.d §.fi. inſt. de cura.debẽt tñ iurare utilia facere,& inutilia prætermittere, ꝙ de iure codicis introductum fuit: ut l. de creatione. C. de epiſcopa. aud. qui tex. loquitur de curatore furioſi: ſed poſtea id ad quoſcunque alios tutores & curatores extenſum fuit: ut in auth.ut hi qui perhi.obl.hab.res mi.§ fi. & declarat Bart.in l.legitimos.col. 2. verſ.Tertiò ꝙ requiritur.ff. de legit.tut.quẽ ſequitur Ang.in d.§.prętereà.col. 33.in fine inſt.de excep.tenet Spec.in d. ver.puberes.& ita intellige Rot.dec. 497. Not.ꝙ procu.quamuis videatur dicere cõtrarium ex quo corruptè legitur in antiq.

146 De curatore bonis abſentis dando, qualiter dandus ſit arbitrio iudicanti: & ꝙ ſatiſdare teneatur, vide Dec. cõſ. 575 in caſu col.4. & latè ponit Odofr. in lib.de cura.bonis eãd.& Alex.conſ.221.col.fi.li.6.de curatore dãdo hęreditati iacenti: & quid facere poſſit, vide Bart. in l.ſi bona in fi.C.de bonis aut.iud. poſ. Bal. in l. cum debitoris. C.de iud.Alex. in l. conſtante.§ ſi exhæredato. in princ. ff.ſol.mat.quos refert Deci.conſ.401.licet col.2.in prin. li.3.& latius ponit conſ.509.exhibeatur, in princ.ubi vide, lib.4. vide omnino Capi.dec 87. in cauſa magiſtrali, vbi ponit quinq; requiſita, ad hoc ut datio hmõi curatoris valeat. & facit ꝙ ēt ponit deci. 101. in cauſa Andreæ.

Ang.

Ang.consi.103.& 192.cum seq & 334.col fi.

147 Et in constitutione huiusmodi actorum, seu curatorum, de substantia esse consueuit, quod ad effectu obtinendi iudicis decretum exprimatur aliqua ca necessaria, uel saltim probabilis, aut uoluntaria, puta ob infirmitatem, honestate qn esset mulier, uel pluralitatem negotiorum, uel aliquam alia saltim apparente causam: alias actoris hmoi deputatio non ualeret, secundum Bar.in d.l. actor. uer. Tertio quæro. ff. rem rat. habe. per tex. in d.l. decreto. ff. de admi.tut. & l. solent. in fi. ff. de tute. & §. fi. insti. de cura. sequitur Ang. in d. §. præterea col. 33. uer. quia uidimus. Idem tn Bar. in d.l. decreto. asserit coiter teneri, quod ex uoluntate possit actor constitui l. neque. C. de proc. consultius tamen foret, quod semper aliqua causa quantuncunque generalis exprimatur quia negocia pupilli sunt diffusa, uel ob impedimentum rei familiaris, absentiam futuram, aut similia: ut dictum est supra per text. in l. Thais. §. 1. ff. de fideicom. liber. & l. si longius, in prin. ff. de iud. cum simil. & uide Dec. cosi. 674. in testamento, prope finem, lib. 5. dum ponit quod tutor ex abrupto ad requisitionem matris transeuntis, ad secunda uota datus, non ualet.

148 Insuper si actor a tutore uel curatore constitutus fuerit, erit uidendum qualiter de potestate cositituentiu constet: & nunquid adimpleda pro illorum parte, fuerint adimpleta: adeo quod illis competat administratio & potestas talia faciendi, puta uidendum erit si fuerit tutor aut curator uniuersalis, & bonis datis nuquid solenniter satisdederint re pupilli salua fore: si modo non fuerit testamentarius, uel ex inquisitione datus, p tex. in l. dubiu. C. de tut. qui non satisderint & nunquid promiserint defensionem rerum & ipsius pupilli suscipere, ac iurauerint, & se ac bona sua obligauerint pro eo utilla facere & inutilia prætermittere, p tex. in l. fi. C. de eo utilia facere & late per Alex q hoc firmat in cons. 129. ponderatis. col. 2. lib. 1. & cos. 80. uisis. col. 3. in fi. lib. 5 ubi hoc decl. repertoriu que solenniter fecerint & administratio per iudicem fuerit decreta,

cæteta,ut l. tutor q̃ repertorium.ff. de adm.tut.& l. si pluribus,in prin. ff. de author.tuto. qbus præmissis non adimpletis,talis nõ posset aliquo mõ authorare:ut probatur in dictis iuribus, & d. l. de creationibus. & l. fi. de cur. fur. l. cõs.§ 1.ff.eo.& l.fi.C.arbit. tut. & p̃missa oĩa ponit & comprobat p ordinem Bar.in d.l.legitimas.ubi in pluribus locis attestat̃ ex defectu p̃missorũ uidisse multas tutelas corruere.& idẽ asserit Ang.in d.§. preterea col. 30. uer. sexto obijcitur de excep.& Gui.Pap.q 330.quinque ubi ad hoc ponit quinque requisita:quẽ uide,& Cap.dec.50.in causa Iacob.ubi recẽset nouẽ,& plura ponit Rom. consi. 425. ubi ponit quindecim adimplẽda p tutores anteq̃ suscipiant tutelam,& sparsim per Spec.in tit. de tutor per totum,& de tutore qui nõ fecit inuentarium,uide Alexan. consi.86.uisis col 9.uersi.non obstat q̃ non fecerit &c. lib.2.& melius in consi.163.alias lib.5 cum simi.

Et p̃missa procedũt quoad ad fauorẽ pupillorũ & aliorũ qui alieno auxilio regũtur: secus uerò quo ad eorũ præiudiciũ p l.nõ eo minus.de qua satis dictũ fuit supra idcir-
149 co cautè agendo a principio copia similium tutelæ uel curatorie peti debebit,ad effectum uidẽdi nũquid sint ualidæ,& repellẽdi eos q successu tp̃is gesta cũ illis impugnare uellent:& copia hmõi ẽt expensis pupilli dãda est, arg.l. 2.§. recte defendi, & ibi Bartol. ff. ex quib. caus. in poss.eat & l. f. in fi.C.de curat bonis dand. docet Ange. in d.§ præterea col.32.in fin.instit.de except.

150 Est nihilominus aduertendũ: q̃ licet ordo sit (ut dixi) q̃ anteq̃ administratio p iudicẽ decernatur,cõfici debeat inuentarium, & fieri obligationes, ac præstari satisdationes:de qbus supra,ut in d l. fi. §. tali de curatò. furio. & l.fi.arbitriũ tutor.Si tamẽ ordo huiusmodi præuerteretur,nõ uitiaret prout ẽt non uitiaret si fideiussor fide & facultatibus parum idoneus præstaretur: dummodo tutori aut curatori de dolo opponi non posset: prout est tex.& hoc ibi not. Bal.C.de magistratib.conuen.l.fi.

151 Et si constituens foret collegium, seu uniuersitas, uel capitulum aduerti debebit nõ q̃d cõstituẽtes fuerint tpe

consti-

cõstitutionis more solito & collegialiter cõgregati: prout reqritur l.2.& ibi gl.C.de decurio.lib.10.actuarios, & ibi Bar.C.de mune.& actu.eo.libr.Bal.& alii, post gloss. in l. nulli.ff qd cuiusq; uniuersita. Spec. in tit. de synd. colu. 1.& ibi Bal. in addit.in prin. & dic non referre qualitercunq; sint cõgregati, dũmodo in loco solito congregati sint: ut celebre dictũ Inn. in c.2.de nou ope. nun.idẽ sequitur Abb. illud extollendo in c. vni.col.3. in princ.extra de syn. & tenuit Bar. in l. obseruare.C.de decur.lib x. ſm Dec.cons.199.uisis.circa fin.lib.1. Aym.cons. 4. præsupponit col. fi & cons 154.scrip.col. 2.in fi. ubi vr contrarium tenere si mõ loci cõsuetudo, aut superiorũ decreta nõ obstẽt, iuxta ea q̃ ponit Gui. Pap. q. 106. oẽs villæ & esse debeat duæ partes ex tribus ipsius collegij seu vniuersitatis: & q̃ maior pars ex præsentibus constituat, alias nõ ualeret.l.nulli.& l.planè.ff. q̃ cuiusq; uniuersit. c. cũ oẽs & ibi no.doc.de cõsti. & q̃ fuerit maior pars in ipsa cõstitutione exprimi dẽt, p l nolationũ.C.de decur.lib x. ut inq̃t Bar.in l.fi.C.de p̃d.cur. & l. 2. & l. procur. de decurio.eo.li debẽt ẽt singulariter exprimi noĩa constituentiũ, q̃ p̃sentes sunt: & hoc si fieri põt, alias si fieri non posset, puta quod esset multitudo innumerosa: si ageret de actu alicuius põderis, deberẽt aliqua maximè maiorũ noĩa exprimi: & addi postmodũ clausula uidelicet (& plures alii duas partes uniuersitatis hmõi facientes, ac totã illã repræsentantes &c.) alias cõstitutio non ualeret: cũ discerni nõ posset, an talis constitutio a duabus partibus ex tribus facta foret; ut tenuit Bar.in l.1.ff.de albo scrip p l.tertiã.C.de alienatio.rei ad ciuit.pert.lib.12. & in auth. hoc porrectũ.C.de sacros.eccl.& tenet Bal in l. neq; in fi. C. de p̃c. & l.1.ff.de magistr.cõue.& l. 1.in prin. ff.de rebus eo. & l. ciuitas.ĩ fi.ff si cer. pet. Ant.de But. & quãplures alij in d c.vn.extra de sind.ita ẽt cõcludit faciendum Io. And.in addi.Spe.eod ti.in uers.porro.in fi. & ibi Spec. & Ang.in d.§ p̃terea.uer.transitum faciamus . col. 28. instis de except. & hoc magis cõiter tenetur : vt asserit Alex. consi.1.colu.2.versic.sed premissis libr. 4. & tenet Rot.

decis.

decisio 555. utrum si notarius, & 132. not. ꝙ non ualet in antiq. & Ant.Cap. in dec.4.col.2.quem omnino uide.

Si tamen ipsi constitutioni seu instrumento sigillum eiusdem uniuersitatis apponeretur,ēt quod nomina constituentium non essent expressa ualeret, & ab omnibus seu maiori parte uniuersitatis facta præsumeretur, secundum Rot. in loco de quo supra: quę asserit ita seruari in Rot.pro quo est notabile dictum Io. And. in Spec. d.titu.de synd.col.5. in uerb. uersi. porrò. quem pro notab. sequitur Pauor. in d.c. unic.colu.3 uers. & not. bene hoc dictum &c. extra eo tit. Aym.cons.121.scrip. colu.2.

Et est notandũ ꝙ etiam si minor pars in constituendo promitteret, ꝙ uniuersitas tota haberet illud ratum & gratum:per hoc constitutio non conualesceret: licet minor pars,quæ se obligauit, ex hmōi clausula ratihabitionis conueniri posset. l 1.de magistra. conue. l. Testatrix. § plures ff.de seruit. uendicet. hoc ponit Bald. ad Specu. in d.tit.de synd.vbi no. loquitur in uerb. minor pars &c.

Est in super sciendũ in constitutione huiusmodi syndici,seu actoris non esse necessarium aliquod iudicis decretum:prout diximus in constitutione aliorum actorum: seu curatorum requiritur per glo.& Bar.in l.actor ff. rem ratam habe.per tex. in l.2.ubi Bart.C.de decur. lib. 10.& c.in causis.extrà de procur. quod tenet Inno. & Abb. in c.fin.col pen.uer.2.not.eo.tit. licet rector seu magistratus in congregando uniuersitatem si aliter congregari non potest intercedere debeat:ut d.l.2.vbi autem congregata fuerit:ipsa pro suis iuribus absque interuentu aliorum constituit:ut l.1.ff ꝙ cuiusque. licet Bald.in d.addit. de synd.uoluerit (cum uniuer. fit loco minoris)decretum requiri:& ad præmissa uide etiam gl. quam ibi Bart.multum commendat in l omnib.ff ad sena. Treb. & Alexan. consi.17.in caus. in prin lib 6.

Est ēt notādũ ꝙ in cōstitutione hmōi posset dici uniuersitas talis,seu capitulũ tale,in quo intererāt talis talis & talis &c.cōstituerũt,&c uel dici posset,quod talis prior seu Abbas talis monasterii de consensu suorum monachorum

chorũ, seu c. ibidē pſentis &c. uel pro se, & talibus, ac talibus: ibidē pſentibus & capitualiter congregatis, ac pro uniuerso c. seu collegio cõstituit &c. & uř ꝙ similis constitutio ualeret: qm̃ quisq; procuratorem pro se, & aliis præsentibus, & nõ contradicētibus dare poss: ut tenuit Rot. ſm Bisfig. in tit. de procur. decis. 13. & 426. si decanus circa medium in no. de quo per Specul. in d. tit. de sind. col. 3. uer. porrò & c. Secus esset, si diceretur, Canonici talis Ecclesię constituerũt talē procuratorem: quia ex quo talia uerba possunt uerificari in duobus canonicis, nõ cõcludit, neque probatur illũ talē fuisse legitimè cõstitutum: ut dixit Anch. & Imol. in cap. 4. de his quæ fiunt a prælat. sine cõsensu cap. cum aliis, quos refert & sequitur Alex. consi. 7. super. in fi. lib. 1. Tũc ēt posset dubitari, an ipsi Canonici uoluisset cõstituere collegialiter, uel singulariter. maximè si ageretur de re seu materia ad capitulũ nõ ptinente: q̃a eo casu magis iure singulari constituisse consensum esset: ut uoluit Spec. in d. tit. de syndic. §. fin. & tenuit Old. consi. 315. de quo uide. Corset. in dictionario dñi Abb. in uer. indefinita dispositio. ubi satis bene loquitur, & Franc. in c. fin. in prin. de restitu. spoliat. in

152 6. Fel. in appel. auditis col. 12. versi. gusta de præscri. Decius consil. 221. non patitur. 2. angustiæ, col. 1. Et not. ꝙ si instrumentum publicum syndicatus reperiretur: dicenti illud non fuisse per maiorem partem, aut minus solenniter factum: si ex eius facie non apparet defectus, incũberet onus probandi, ex quo pro publico instrumento præsumitur, ita uidetur sentire Spec. eo. tit. uersi. quid si in aliquo. & Bald. in uerb. exceptio quod syndicus. & Abb. in d. c unic. in fi. extra eo. tit.

153 Sed si ex illius facie, aut alias appareret defectus eiusdem etiam quòd iudex pronuntiasset syndicũ habere legitimam personã, uniuersitati nihilominus nõ præiudicasset: ut tenet Spec & ibi Ioan. And. col. 2. uersic. quid si iudex pronuntiat &c. uidelicet qñ constitutio fuisset ipso iure nulla, secus si ope exceptionis: ut declarat ibi Bal. in uerb sententia lata, eodem titu. de syndicatu. & fa-

cia

cit quod ponit Aym.consi.134 scripsi alias col. 9. versic. pro hoc quod scribit.

154 Scias et ꝙ syndicus uniuersitatis non dicitur procurator singulorum, neque pro illis tanq̄ singulis quicquam facere pōt: ut vult Rot.426 Deci. in nouis. & Fastol. in caus.6.dub 23.Dec consi 61 col.2 in fi.lib. 1.& Alexan. consi.44.uiso libr. 1.tex.in l. 2. ff quod cuiusque uniuer. prout nec procurator singulorum est procurator uniuersitatis:ut tradit idem Dec.consi.672.colum.1, cum fi & in mat. uide Aym. consi.45.quidam homines.

Quinto principaliter (& vltimo)quòd is qui cōparue
155 rit non fuerit talis: neque aliqua comparendi potestas sibi competierit,ostendi cōsueuit si poterit aliquo modo deprehendi,quod mandatum seu potestas,primo loco data fuerit resoluta, & expirauerit: quia qui fuit, & non perseuerat esse talis, nō dicitur talis.l. si pro parte. §. uersum ubi glos. post tex. ponens non dici factū illud quod non durat factum, cum suis concordantibus ibi adductis ff.de in rem uerso.& gloss. in cap 1.§ confirmatos. in uerb. domum.de relig domin.in 6.text.in l. item eorum. §. quod si actor.ff.quod cuiusque uniuer.

Qui ergo a principio fuit,& postea ante actus, de quo quæritur confessionem esse desiit periade est ac si nunquam fuisset procurator: & gesta cum eo, ex mandati & potestatis defectu non ualebunt l.cum quis in princ. §. 1. & l.si cū Cornel. ff. de solutionib. cā. ex insinuatione, c. in nostra.extra de procu. & in terminis ponit Bald. in l. falsus col 1.uer secundo modo dicitur falsus. C. de furt. & in l licet col.1.post princ.C.de procur. est gl. ordinaria in cap. ex parte Decani in uers.procurator.& in glo.fi. in prin.ubi scribentes de rescrip. Et Ioan, Ana. in consil. 96,& cons 104.& Barb.cons,15.nu.2.lib,2.prout eos refert & sequitur Boer dec s.274 col pen num 8.

156 Mandatū tn̄ procurationis durat,donec uoluntas mandātis durare præsumitur.l. si verò nō remunerādi.§ si mādauero.ff mandati.l.si p̄r ff.de manumiss. uindicta l. vnica.§ 1.C.de satisdationib.l.si ꝓcurator.§ si. ff. de procuratoribus:

toribus, q̃a mutatio seu extinctio uolũtatis cũ sit quid facti, non præsumitur. quinimò potiùs p̃sumitur perseuerantia. l. dispensatori. ff. de ꝑb. c. maiores, in fi. vbi gl. & scrib. extra de baptis. tenet Rot. in not. casu dec. 3. in prin. de dol. & contu. & dec. 1. de renunc. ut p dom. Cas. & Aeg. conclu. 135. si Episcopus. in fi. Anch. cons. 90. considero
157 col. 1 ponit Io. And. in c licet de procur. in 6. dũ uult non præsumi constituentẽ mutasse uoluntatẽ: & propterea quod constitutus qui a principio onus causæ acceptare uoluit ex postfacto pœnitere & illud acceptare posfit iuxta illũ tex. Nã q̃ semel consensit, quotidie consentire uĩ quousq; de cõtrario cõstet. arg d. l. si cum Cornel. in fi. ff. de sol. l. pe. in fi. ff de usufru. accrescẽdo. p quẽ tex. ita concludit Bal. in addit ad Spec. in ti. de reo, in uerb. si pater satisdat. & ponit Alex. qui premissa sequitur cõs. 89. uiso statuto. in fi li. 7. & cons. 81. reuocatur col 2. in prin. libr. 5. Dec. consil. 172. in causa uenerabilis. uide Cassad. dec. 5. de iure patr. cum sim.

Idcirco semel constito de mandato & potestate comparentis, illi stãdũ erit, donec de contrario ostensum fuerit

Ostendetur autem contrarium, si legitimè apparebit de expressa, uel tacita, aut iure præsumpta ipsius mandãtis contraria uoluntate.

158 De expressa, puta qđ per illud publicum instrumentũ seu literas sicuti quis a principio aliquẽ constituerit, ita eundẽ postea destituerit, ac reuocauerit eidem, ne se ulterius ĩ cã intromittat, inhibẽdo quod ẽt si cõstituẽs iurasset ipsum non reuocare, facere poterit, licet periurius fiat, dicit gl. not. in c. fi. in uerbo reuocatus, de procura. in 6. Nam in is quæ a libera uoluntate unius pendent, fieri non potest ẽt per pactum, quominus reuocare liceat. l. siquis. in prin. de legatis 3. & docet Bar. per illum text. in l. cum precario. ff de precariis. idem igitur erit in procuratoris constitutione secundum gl. præfatam: quam sequitur Alex. cõs. 18. uisis col. fi. libr. 2. & cons. 29. perspectis col 6 uersi. circa quartum lib. 5. & Fel. in cap. ex parte. in uerb. amplia quinto de rescri. ubi latius cumulat,

Z & De-

& Dec.consi 475. in cau. quæ Mantuæ.col.3. uersi. quod aũt.lib 4 cum pluribus alijs ad hoc cõgestis per Boer.qui hoc tenuit dec.207.col.2.Aym.consi.191.in causa. colu. 3.uersic.& si dicatur latius ponit Angel. consil. 225. punctus, nam actus factus contra iuramentum precedens,ualet regulariter.c. sicut ex literis. de sponsalibus & ponit idem Alex consil.16. Ponderatis colu 1.lib.3.& Rot.decis. Not ꝙ vbi aliquis facit procurat. in anti. quæ declarat hoc procedere in profanis in quibus cadit interesse secus aũt in spiritualibus in quibus quicquid fit contra iuramentum non ualet & seq. Aym. consi.170. proponitur prope fi.q.tamen decisio prout loquitur de non reuocandis mandatis ad resignan.in c.non seruatur.

159 Huiusmodi tamẽ mãdatis cõtraria volũtas & expressa reuocatio quoad inualidandum acta facienda in preiudiciũ illis:qui de prima volũtate fuerat certificatus, formiter & legitimè in notitiã eiusdẽ partis, uel iudicis deduci dẽt,sicuti de cõstitutione factũ fuerat:qa nil tam naturale est q̃ eodẽ gñe quicquã dissolui, quo colligatum est l.nil tã naturale.l.ferè qbuscunq;.ff.de reg. iur. l. ab emptione.ff.de pact.cũ si & qm̃ cõtrariorum eandem esse debet disciplina.s.quando militat eadem ratio in utroque ut docet Bar. in l.inter stipulantem.§. sacram. ff de uerb. obli.& Bal. in l.fi.col fin.C. de fideicommiss. cũ alijs, de quibus per Dec.consil.650.in causa.nu.14.libr. 5. & propterea sicuti pars diuersa seu iudex a principio de procuratoris constitutione p publicũ instrm̃ certificati fuerunt ẽt(ut est dictũ)de reuocatione p simile instrumentũ, uel alias modo consimili, cui credere teneantur, certificari debẽt:vt sensit gl. in cle.1.de renuncia. & in clem. causam. in fi de electionib. & gl in uerb reuocato. in c.mãdato.de procuratoribus & regulare est(ut dixit)ꝙ modus obseruatus in concedendo,obseruari etiam debeat in tol

16 lendo & derogando: ut tenuit Ang. in l. omnium. C. de testa. Doct. in authen. econtra. si filii. C. de repudia. per illum text. & l. prout quisque. ff. de solution. ponit Bartol. in l.2.§.1.ad fin.ff.de option. legat. cum alijs, de

quibus

quibus per Alexand. consil. 47. in causa inter assertas. in prin lib. 7 & consi 209. statutia col. pen. uers. vlt. ratione. libr. 2. Aym. consil. 25. dubia plura. colu. 3. uers. 2. dubitatur Modus ergo & solennitas seruata ad inducendum, ea dẽ seruabitur ad resoluendum mandatum. & facit tex. in l. si pupillus. § proscribere. ff de institutioni. ac tenet Rota, quæ magistraliter loquitur decis. 21. si dñs. in prima additio in nouis. Anch. consi. 223. subtiliter. colu. 1. Rom. cons. 65. uiso nu. 2. & uide omnino Sig de homod. consil. 59 si quæritur nunquid reuocatio. Super quo uideas ea quæ ponit Boer. qui uidetur contrarium sensisse, decis. 347. colu. pe. cum seq. nisi dicas ꝙ loquitur de extraiudicialibus. facit etiam quod ponit Bart. in l. Chirographus. in fi. ff. de admi. tut.

Et si aliter fieret, idest, quod reuocatio formiter & legitime non intimaretur: si modò per ipsos partẽ aut iudcẽ non stetisset, quominus intimari potuisset: cũ illorũ probabilis ignorantia eos excusare debeat, gesta cum tali taliter reuocatio ualerẽt & tenerẽt d. cle. 1. de renuntia cap. mãdato. & ibi gl. ordi. in uerb. reuocato. ubi ponunt scribentes. & c. auditis. extra de procurat. ponit glo. in cap. 2. in uerbo reuocari eo. tit. in 6. & l si mandassem. ff. mandati l. unica. ubi glos. Bal. & scribentes ff. de satisdationi. per Bar. & alios, in l. more. colu. 3. ff. de iurisd om iud. & in l. si procur. § fin de procurat. ponunt Canonistæ glos. in uerbo propter suspicionem, in c. ex parte Decani: per illum text. vbi latissime cumulat Felin. de rescrip. cum aliis de quibus per Alexan. consil. 83. in causa & lite. colum 3.

161 Licet quoad ipsum reuocantem, & eius præiudicium incontinenti, & absque alia intimatione reuocatio effectũ suũ sortiret: ex quo quoad ipsum non cadit ignorantia: unde gesta p talẽ procuratorẽ reuocatum (quatenus utilitatẽ reuocãtis concernerẽt) indifferenter non essent ualida: per not. in d. c. ex parte Decani. & d. cap. auditis. ubi hoc tenuit Host. & idem Hostiensis in sum. tit. de procuratorib. uerb. qualiter mandatum finiatur, in prin.

& tenet gl. in c. 2. de proc. in 6. Sicuti enim si facta esset reuocationis notificatio, non deberet cogi reuocans recipere ad acta contra se facta per huiusmodi procuratorem reuocatam pari modo ipse contra alium admitti nō debet, ne iudicium claudicet l. si C. de fructib. & litium expensis. ita uidetur sentire post gl Abb. in d. c. mandatum. in prin. & Fel. in d. c. ex parte, colu. 10. in 3. fallent. & uidetur sequi Rot. 171. nota quod ubi aliquis in antiquis. & latius per Cassad. dec. 2. circa fi. de appella. & facit tex. in l. 3. in fi. ff mandati.

Et quod reuocatio formiter imitanda sit, intellige siue fiat ante litem contestatam, quando libere permittitur ipsi constituenti reuocare: ut ante litem cōtestatam, cum seq. ff. de proc. & c. quamuis in prin. eod. tit. in 6. siue fiat post contestatam litem, & quando procurator iam erat dominus litis effectus, nec poterat inuitus sine causæ co-
162 gnitione reuocari: ut dictis iuribus: nam si in casu isto fuerit reuocatos etiam quod procurator super hoc (honoris sui causa) audiri peteret: iuxta. l quæ omnia. ff eod. tit. Si reuocatio ad notitiā partis & iudicis deuenerint: quicquid cum eo post reuocationem fieret, ipso iure non valeret, secundum gl. in c. mandato. in uerbo reuocato, circa fi. extra eo. & gl. in c. quamuis. in uerbo ipso nolente, eod. tit. in 6 & Cardinalis in cle. fi. in quarta oppositione de procuratoribus. Cassad. dec. 2. num. 5. de appellation. Et nota quod talis reuocatio potest etiam notificari & intimari per procuratorem, ad hoc speciale mandatum habentem, iuxta not. per gl. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de lib. agnos. cum ibi aduct.
163 Tacitè de cōtraria uoluntate mandatis, vel saltē quod ipsa cesset, apparebit: si ipse mandans alterū ac causam huiusmodi procuratorē simpliciter ex post cōstituerit: nam posteriorem dando, priorem agere prohibuisse uidetur: ut dicit tex. in l si quis §. fi. ff de proc. l. procuratoribus. C. eo. tit. &c. non iniuste extra eo. Vnius enim inclusio est exclusio alterius. l. cum prætor. in prin. ff. de iud. l. maritus. C. de procu. per secundam itaque constitutionem

& vo-

& uoluntatem constituentium uidetur recedere à prima: ut proposito inquit Rot. dec. 175. nota ubi diuersis, in antiquis. & Dec. consi. 430. quod supra in fi. lib. 3. siue hoc faciat in eadem instantia, in qua primus procurator erat effectus dominus litis, siue ĩ diuersa, puta in causa appellationis, in qua procurator primæ instantiæ potest libere reuocari: quia in ea dici non potest, ꝙ sit effectus dominus instantiæ, ut tenet Agid. concl. 531. l cer. & Rota. 479. nota si dominus principalis. in antiquis. & dec. 21. si dominus. in nouis. & dec. 121 eod. lib quæ loquitur & ponit idem de procuratore post primum alium substituente.

194 Præmissa intellige, qñ secundus ad cãm illã singulariter & in specie constituitur. ad quã fuerat primus cõstitutus: alias si primus fuisset ad certã cãm datus, & post modũ cõstitueretur alius in genere ad oẽs causas: ex hoc non censeretur primus reuocatus: cũ per speciẽ generi deroge tur, non econtra, ut concludit Rot. dec. 298. si quis consti tuat. in nouis. & dec. 256. si quis cõstituat, eo li dũ ponit ꝙ cõstituens aliquẽ ad negotia & iudicia simul postmodum constituat aliũ ad iudicia duntaxat, ẽt cum expressa aliorum procuratorum reuocare non censetur reuocasse primum ad negotia constitutum: ex quo reuocatio non trahitur nisi ad speciem similem expressis.

165 Præmissa itidem intellige, ẽt ꝙ secundus procurator onus causæ non acceptasset: quia nihilominus primũ mãdatũ expirare, ac censeretur tacite reuocatum, argumentũ. § posteriore. insti. quibus modis testamẽta infirmetur. tenet gl. in uerb. simul. in c. si duo. de procuratoribus in 6. sequitur Rot dec. 181. contra procuratorem, circa fi. in nouis. & Aegid. 530. dominus & Bald. Ang. & Paul. de Cast. in d. l. si quis. § fi. de proc quorũ dicta reassumpsit Boer. deci. 347. colum. 2. in fi. ubi ẽt ponit secus fore in creatione secũdi uicarii seu officialis, q̃a per hoc nisi exprimatur primus non censetur reuocatus. & quod ita est communis opinio, ut ibi per eum. col. 2. in prin.

166 Erit etiam notandum, ꝙ si duo mandata sub eadẽ da-

ta apparerent, staretur illi, quod maiorē potestatem tribueret, secūdū Bal. in Spec. in tit. de procura. uer. qñ apparent duo mādata, per l. si ita scriptū. ff. de. hæred. insti. uel dic q̃ staretur potius haberi minorē, cum in hoc ambo cōcordent: ut tenet. Idē Bal. in l. falsus collatio. 9. uer. si est in. ubi apostillator. C. de furt. & hanc sequitur Alexā, consi. 48. in causa uertente. in 1. col lib. 7. Idē Alex. in l. 1. § si stipulāti per illū tex. de uer. oblig. ubi uide & Salic. post Bal. in l scripturæ. C. de fid. instr. idē Bal. in l. Imperatori. col. pe ff. de stat. hom. & in l. cū proponeretur. prope fi. de leg. 2. & facit tex. in l. Sempronius proculo. eo. ti. uide eundem Alex. & alios maximè Ias. in l. si quis autē. col. 3. uer. 2 per istum tex. de acq poss. Et decis. parlamenti ut per Boer. decis. 3 1 1. per totum.

167 Insuper apparebit tacite de contraria mēte cōstituentis, si ipse cōstituens, post cōstitutionem per seipsū simpliciter & absque protestatione cām hmōi pertractasset, non animo assistēdi procuratori: quinimo actus iudiciales in ꝓpria ꝑsona concipiēdo, dūmodo non fuerit articulus talis, in quo præsentia principalis foret necessaria: uel idē principalis esset melius, q̃ procuratori formatus: alias & ante & post litē contestatā in qualibet instātia ꝑ seipsum cōparendo ꝓcuratorē tacite reuocare cēsetur: ut de omnibus est text. magistralis in c. si quē. de procuratorib. in 6. & ponit Bar. in l. mutari ff de procurat & Rot. decis. 28 1. si contra. & 386. si procurator in nouis, iuncta alia decisi. 341. not ſni aliquos, in antiquis, ꝑ actus itaque uoluntaria & absque protestatione non ex necessitate ab ipso principali factos, censetur procurator reuocatus ut declarat. Rot. d. decisio. 341. not. si aliquos. & 742. si dominus, in antiquis. & uide Rom. qui^{9} hoc declarat consi. 76. in causa nu. 2. Aegid. conclu. 454.

168 Voluntas ēt cōstituentis mutata tacitè præsumeretur, si cōstituens causæ & liti in qua procuratorē constituerat postmodum cederet, seu rei aut (puta) Ecclesiastico beneficio, cuius occasione fuerat ꝓcurator cōstitutus renunciaret, uel illud quouismodo naturaliter (puta) per

obitum

obitum seu ciuiliter, ut per depositionem, translationem religionis ingressum, uel quāuis aliā amissionem, seu dimissionem perderet. Nam cum principalis constituens desinat esse dominus, uel quasi, illius rei, cuius contemplatione constituerat cessante causa præsumitur ēt cessare uoluntas, & dissolui mandatum: ex quo uidetur a principio adiecta uel saltē tacita inesse cōditio ꝙ reus in eodem statu maneat, ut dicit tex. in l. cum quis in princ. ff. de solutionib. l. si cum Cornel. & ibi Bar. eo. tit. ubi superueniente causa uidelicet deteriorationis conditionis ipsius proc. mandatum censetur reuocatum cum pluribus aliis cumulatis per Aym consi 95. uisis literis. col. 2. uer. principaliter & per Fel. in d. c ex parte decani in 10. fallentia de rescr. facit etiam tex. in l. item legato. § pe. de leg. 3. l. 2. cum seq. de auro & argen. lega. ubi oratio respectiua deficit deficiente persona, uel qualitate cuius respectu profertur. Quinimo deficiente persona non solum deficit, imo tollitur (iuris præsumptione) prima uoluntas, & omnino expirat l. 4. ff. locat. c. si gratiose. de rescrip. c. si deleg. & ibi gl. in uer. morte. de offic. deleg. in 6. declarat Bar. in l. more. col. fi. uer. quæro ulterius. ff. de iurisdom. iud. & in l. centensimus. § fi. ubi late per Alex. ff. de uerb. obl. post inno in c. licet undique de offi deleg. & ponit Dec. consi. 408 col. 1. uersi. sed tamen prædictis &c. lib. 1. & uide eundem in proposito in l. rogasti. § fugitiuis. nu. 2. ff. si cer pet. & Soci. consi. 112. multum abunde col. 6 uer. 3. est lib. 1. & eundem Dec. consil. 335. nu. 2. cum seq. incipit uiso consi. & per d. Ias. in l. sancimus. col. 1. C. de test. ubi uide.

17 Hinc regulariter uidemus ꝙ mandatum morte mandantis dissoluitur, licet ius & obligatio aliquando duret utilitatis causa, ut ponit tex. in l. inter causas. in princ. & l. si præcedente. in prin & l. si quis. § cui. ff. mandati. l. eius qui in prouincia. ff. si cer pet. & intellige de moriente re integra. uidelicet in iudicialibus ante lit. contesta l. mandatum. C. mandati. insti. eo. titu. §. recte. l. si defunctus. ubi est casus quotidianus. ff. de procu. c. Re-

latum ubi late Canonistæ de off.del.g. & ponit Card. ma gistraliter tam expressa,quã tacita reuocatione loquens in c.qm Abb.in 5. & 6.q co.ti. Gui. Pap q. 119. iure. & 491.præla.cum aliis,de quibus p Alex. cons. 128. Sentio. lib.6.ubi ẽt ponit. nunquid mandatum datum a tutoribus expiret finito.off illorum,cõcludẽs negatiue re integra nõ existẽte &c.de hoc uide Fulg.cõs.182. pur ẽt non expirat si esset collatum ad piã cãm ẽt re integra Ro. cõs. 119.in prin.concl. uel constitutus ad id qđ constituens cogi poterat iux.tex.in l fundi uẽditor. §. item si amicus ubi Pau de.Ca Ale.& alii.ff.de aq poss.uel esset constitutus ad cõmodum tertii cũ quo fuit initus cõtractus Bald. in l.id quod pauperibus.q 24.de Epi & cle.Rui. consil. 7. col.3.li 2 Aret. cons. 125 In beneficialibus aũt & aliis, ĩ quibus post mortem mandatoris non est aliquis futurus legitimus hæres illis personam repręsentans mandata
171 hmõi per mortem naturalẽ, seu ciuilem indistincte re integra,uel non integro expirant, per tex. in cle. si. extra de procuratoribus, qui tex. licet loquatur de naturaliter morientibus Zenze.tamen, & alii ibidem extendunt illum etiam translatum ad aliam Ecclesiam, uel depositũ, seu resignantem,& ad alios, quo ad id ciuiliter mortuos, cum sit eadem ratio: quam extensionem sequitur Rot. dec. 76. fuit dubitatum utrum cle. si. in nouis Gom. in q.62.super reg.de annali. & Cassado. dec 2. in princ. de appell.ubi late & pulchre loquitur de eo qui cessit liti & causæ. & ꝙ per illam cessionem uideatur procurator reuocatus, ubi per eum. & pro illa dec. uide cons Rom. 374.præsens eandem extensionem sequitur Mill. s ĩ uerb. procurator constitutus a prælato & in uerbo, lis finitur, ubi uoluit ꝙ lis eo modo finitur per mortem naturalem prout per ciuilem: quem sequutus est idem Cassad dec. 3.nu.6.ut lit.pend & facit concl.Aeg. 156. mortuo. & id quod ponit Innoc. & alii post eum in d. c licet undique. de offi deleg & Bar.ac doctores in d.l.more. col. fi quamuis contrarium tenuerit Guid. Pap.q.546.And.cle.fin.ubi uide.

Hinc

Hinc quotidie in Romana curia in praxi tractari uides,
172 quod altero ex collitigantibus super titulo beneficii mo riente, decernitur processus p audientiã publicã cõtradictarũ, absq; eo q citetur procurator mortui, p quẽ cã hmõi illucusq; fuerat agitata, p d.cle. fi. de quo atestatur Cassad. d.dec.2.nu.30.de appel.& latius dec. 6.lit. pend.& dec. 1. de re iud.ponit Aeg.conc.25.si lite.
173 Et pro præmissis facit tex.in l.1. C. de actio. obli. ubi sm Ang. probatur, quod mandatum ẽt post mortem collatum expirat, quando non reperitur hæres constituẽtis: in cuius persona possit sustineri & repræsentari proc. ut si adessent bona uacatia, quę non repræsentãt hæredẽ l. 1.§. qui bona.ff.de iure fisci. uel qñ monasterium seu ecclesia successisset: q dicitur successor anomalus: aut pater occupasset bona filii, iure peculii, uel fiscus iure caduci. l. nouatio.ff.de nouat.l si cõstante § fi. ff sol. mat. quas ad propositum adducit Bal.in ad.Spec.in ti.de reo uers. an monachus, & sentit Ancha. consi. 383. primo.col. 1. uersic. circa istum.
174 Idcirco cum psona procuratoris reputetur psona domini.l.ossa.in fi.ff.de relig & sump.est gl.fi.in l. si procurator.ff.de dol mal.excep. ppterea non pòterit esse pcurator sine aliquo dño uero, uel saltem ræpresentato: quia tũc uſ procurator nullius: indistĩcte igitur his casibus necessario mandatum expirat, siue re integra, siue nõ: ut tenuit Ang. in sua disputatione, q incip. Astensis miles. in 1.col. quem referendo sequitur Feli.in c. rela.ũ. in 2. col. uers. Quinto fallit de off.dele.& in c. Quoniam frequens col.3.in fi.tit lit. non contest.& ponit idẽ Ang. in cons. 334 mandatũ in princ. Ro.cons. 202. Soc.cons. 60.in pręsenti nu. 10.& consi.89 in prin.lib.1.
175 Vnde si constitũẽs ex post efficeret criminis læsæ maiestatis reus, uel monachus, aut conuersus, seu ppetuo cum bonorum proscriptione relegaretur, mãdatum procuratorium censeretur tacitè reuocatum & extinctum: ut uoluit Ange inst.de excep. §. præterea, col. 21. uers. item postquam re cõstituit. Idem foret ò constituens arrogaretur, uel

uel in seruitutem redigeretur, aut ab hostibus caperetur, seu ꝙ ad certum tempus, aut sub certa cōditione q̃ euenisset causa pp quam fuerat constitutus, cessaret, constitueretur his namq; casibus mādatū & uoluntas euanesceret, ut probatur in l. si arrogati. ff. de tutel. & inst. quibus modis tute. fi §. 1. usque in si de quo ponit Dec. cons. 460. uiso pūcto. col. 4. uer. in 3. dubio. li. 4. & Bar. in l. 1. §. dari autem ff. de procu. ubi loquitur de constituto ad diem certam. & Io. And. in Spec. de procu §. ratione autem formæ. col 3. in uerb. cōstitutus dum uult ꝙ procurator ad certam diem constitutus, si p iudicem dies illa ꝓrogetur, non possit aliquid in die prorogata facere per tex. in c cum ol m. el. 1 de off. deleg. & c. significauit de appellationibus & ĩ c. si quem. de proc in 6. & l. qui mutua. l. non ideo. ff. mand ubi etiam ponitur de procuratōre dato, absentiæ causa, cuius (cessante illa) cessat mandatum, prout de uicario dato; donec alius conualuerit ponit Aeg. concl. 135 si Episcopus, & de dato sub cōditione clarum est: Nam q̃ fiunt u gore dispositionis conditionalis conditione pēdente non ualent l. si quis ita. ff. de cond. inst. cle. cum hæc. § 1 de concession. præb. ita arguit Aeg concl. 606. circa fi. In casu tñ, quò mandatū naturali morte mandantis expirat, processus cum hmōi procuratore agitatus indistincte nullus est, etiam ꝙ mors ad notitiam patris uel iud:cis nō deuenerit: ex quo parti ꝙ non certiorauerit de morte ac tacita huiusmodi reuocatione imputari non potest, cum p mortem non potuerit. Ita firmat Bar. in l si procur. in fi. ff. de proc. quem sequitur Abb. in c. mādato col. 2 uer. sed circa hoc. eo. tit. Fel. in c. ex parte decani: uers. fallit secundo de rescr. & Cass. dec 2. nu. 10. de app & facit cōclusio Aeg. 495 licet mors. dum uoluit morte ꝓcuratoris lite pendente contingentem, ipsi principali absenti intimari debere quamuis secus sit de absentia, quia sine int matione tūc proceditur p audientiam. Nā isto casu est q̃d impurandum: pro ut per eudē Aeg. concl. 615. curia. & Rota dec. 129. in absentia in no. cum sim:.

Quo

176 Quo uero ad illam exceptionē, non potuisti tanquam ꝓcurator in cā criminali interuenire, licet legitima sit, & quandocunque opposita procuratorem quoad plenam defensionē ac materia causæ tractāda ꝑ actore seu reo ab sentibus repellat: ne condēnatio ex parte rei illudatur: & ex parte actoris euitetur inscriptio: ut pet tex in l. pe. §. ad crimen ff. de pub. iud. l. 2. C. qui accu. non poss. c. tuæ de proc c. ueniens. c super his. in fi &c. meminimus, extra de acc. Nihilominus sit exceptio huiusmodi non fuerit opposita, processus cū proc hmōi factus instar processus, q̄ fit cum excōicatio tenet: prout determinat Bal. in l. si seruū § publice. ff. de proc & gl. in l. q̄uis. C. de adul. & gl. in c. 1. in uer. criminalis. de iud. in 6. Spec. de proc. §. 1. col. 6 uer itē causa criminalis in fi. & est cōis doctorum snīa: prout attestatur idem Bal. in l. ita demū uers. sed quid dicemus. C. de proc. & illam esse cōem & ueriorem attestatur. Fel in c. meminimus. col. 4. uer. ultima conclusio. de accus. & Bonif. de Vital. in lib. maleficiorum, in tit. de proc. nu. 17. uers. pone quod constitutus. ubi inquit ꝙ opinio ista cōprobata est: & ꝙ sit cōis. & uerior. attestatur etiam Dec. cons. 469. uisa inquisitione. in fi. lib. 4 & illam sequitur Rot. dec. 151. sciscitatus. & 485. si clericus. in no. late prosequitur Hipol. in l. si quis ne quo, uers. quarto ulterius nu. 104. ff. de q.

Maximè ꝙ hodie Italiam cōiter uigore statutorum quælibet absens, de quo libet ēt capitali crimine, dānari pōt. & ubi absens pōt damnari, ad illius defensionē proc. interueneri pōt: ut tenuit Io. And. ī Spe. de proc. §. 1. col. 6. uer Itē ꝙ cā criminalis in uerb. ciuili. & Gand. in tracta malefic. tit. de proc. uers sed. pone ꝙ statutū, & Ang. in d. l. pen. § ad crimen. ubi attestatur hanc esse consuetudinem, & cōem opinionē, & ab ea non recedendum: ut ēt refert & sequitur Aug. cōterraneus meus ad Ang. in tract. malefi. in §. qui dñs iudex. in uers. quarto si talis bannitus. fo. 234. secundum parua impressiones.

Licet in utroque passu quamplurimi summæ authoritatis uiri oppositum tenuerint; ut Bar. in d. §. ad crimen.

in fi. per Salic. in l. quamuis. C de adult. Bal. in l. licet. 2. col. C. de proc. Abb. in d. c. meminimus & alii, qui noluerunt processum ēt nemine opponente, ob legis resistētiā, ac prohibitionem fore ipso iure nullum in iudicādo tamen a cōi non esset recedendū, quāuis hoc perraro eueniat; quia iudic s maleficiorū ubicunque corporalis pęna principaliter, uel in cōsequentiam ueniit infcrēda, ipsummet principalē tanq̃ melius informatū & a quo ueritatē habere facilius putant requirunt, & quotidie ita obseruant, ut ēt asserit Ang. in d. tract §. qui dñs iudex. uers. quæro quid si citatus, & de materia hmōi uide gl. & Canonistas in c. ueni ens. & Fel. accumulātem & plures fallentias in materia ponentē in d. c meminimus. & Anch. cons. 271. plene. Alex. cons. 116. animaduersis, lib. 2. & Guid Pap. q. 337. aliquis. & Capi. dec. 143. in cā Vincentii. in quibus locis quando in criminalibus possit proc. seu defensor, uel excusator interuenire, ultra præmissa abunde reperies. & aduerte quia Alex d. cons. 116. col. pen. in fi. attestatur opinionem Bar. esse communem ad de facto seruari; quamuis Ang. dicit contrariū, uide etiā eundem Alex. in cōs. 138 u. sa col fi. ubi ponit quas exceptiones in cā criminali procurator opponere, poss. t. li. 6.

Plures ultra præmissa reperiuntur exceptiones, quæ contra alienō nomine in iudiciis comparentes opponi possunt, sed ex quo regulariter tales non reddunt processum nullum, sed quatenus non admittantur causam appellandi præbent, aut processus impediunt. idcirco tanquam extra materiam nostram easdē non prosequor, per te ipsum poteris uidere per Summistas, uidelicet Hos. Gos. & Spe. in locis, quæ notoria sunt.

IN RVB. SEV TITVL.
De nullitatē ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Iudicium a citatione principium sumit.*

2 *Citationis nullitas & defectus inter alias potentissima est: quia defen-*

defensionem respicit.

3 *Defensio nec etiam diabolo deneganda est.*

4 *Defensionem tollere æquitati, iuri naturali, & diuino repugnat.*

5 *Defensio pro absente non modo tolli a iudice, quinimo suppleri debet.*

6 *Citationis solennitas est iuris naturalis non propter se, sed propter defensionem.*

7 *Citationis solemnitate usus est* Deus *aduersus primum hominem ut iudicibus se uli exemplum daret.*

8 *Absentem inaudire diuinæ ac humanæ leges prohibent.*

9 *Citationis defectus nec a principe: nec statuto suppleri potest.*

10 *Citatio adeo est substantialis: ut sententiam etiam in fauorem absentis non citatis lata non ualeat*

11 *Citationis defectus duplici modo quæritur, primo an quis fuerit citatus, se undo nunquid citatio ualuerit,*

12 *Citatus est quod quis non fuit probatur eo ipso quod de contrario non constat.*

13 *Solennitas extrinseca regulariter non præsumitur.*

14 *Citatus quod quis non fuerit probatur per inspectionem actorum.*

15 *Acta iudici non fuisse facta probatur per uisitationem processus.*

16 *Citatur præsumitur qui in iudicio reperitur quando ab illo abesse consueuit.*

17 *Citare non est necesse eum qui in iudicio præsens est.*

18 *Citatio ad comparendum, non deliberandum fieri consueuit.*

19 *Citandus est is quem principaliter non secundario tangit negotium.*

20 *Citandus non est is cui notorium est defensionem non competere.*

21 *Citatio in quibus casibus non sit necessaria remissiue.*

22 *Citationis uitium seu nullitas reddit processum nullum.*

23 *Citatus nulliter non tenetur comparere.*

24 *Citatio inualida pendentiam litis non inducit, iurisdictionem non perpetuat nec præscriptionem interrumpit.*

25 *Nulliter & minus legitimè aliquid facere, & nullo modo facere paria sua.*

26 *Citatio quod fuerit inualida qualiter contingere possit:*

27 *Citatio qualiter possit esse nulla ratione iudicis citantis.*

28 *Citatio ex sui facie seu per uiam notorij iniusta, temeraria & impossibilis impune sperni potest.*

29 *Citatio in dubio præsumitur iniusta, nisi a circunspecto iudice decreta fuerit.*

30 *Citatio talis esse debet, ut citatus possit certiorari de actu faciendo, & illi contradicere alias si generalis æquiuoca uel obscura non ualeret.*

31 *Citatio pro sui ualiditate quid & quot requirat.*

32 *Citatio siue realis, siue uerbalis per iudicem decerni & commitui debet.*

33 *Captura siue fiat ad causam ciuilem, siue criminalem regulariter absque iudicis decreto fieri non potest. Fallit prout hic.*

34 *Captura a procuratore ad id speciale mandatum nõ habente, impetrari non potest.*

35 *Citatio etiam uerbalis a iudice committi non debet, priusquam petitionem partis audierit.*

36 *Citatio generalis uidelicet de quacunq; persona, & in quacunq; causas illis aliter non expressis nuntio committi non debet: sed citatorum nomina exprimenda sunt.*

37 *Nuntius in prin. causę deputatus ad citandum poterit in eadem causa easdem personas absque alia iudicis commissione citare usque in finem causæ.*

38 *Citatio uerbalis causæ cognitionem non requirens poterit a nuntio fieri in vim generalis commisfionis de citando: secus si citatio foret prę iudicialis, aut absque causæ cognitione concedi non consueuisset.*

39 *Citatione in pluribus locis de consuetudine absque iudicis commisfione fiunt.*

40 *Citatio quod a iudice fuerit commissa ex actis constare debet.*

41 *Nuntio referenti citasse aliquem de commissione iudicis quoad commissionem non creditur: sed illa aliter est probanda.*

42 *Citatio præsumitur commissa, ubi constat de relatione nuntij asserentis de iudicis mandato citasse, & hoc in causa ciuili, & de consuetudine.*
43 *Tabellioni attestanti de officio sibi commisso non est credendum.*
44 *Citatio ad instantiam partis committi & decerni debet.*
45 *Citatio postquam fuit per nuncium relata præsumitur quod fuerit ad instantiam partis decreta.*
46 *Citatio tempore feriarum etiam in honorem Dei pro die non feriata decerni & exequi poterit maximè de consuetudine, quamuis de iure dubium sit.*
47 *Citatio prima quæ de longinquo fit debet continere potestatem iudicis citantis: alias citatus non fieret contumax.*
48 *Citatio debet in se continere nomen & cognomen iudicis citantis ne fiat dubia & equiuoca.*
49 *Citatio nomen & cognomen partis citantis continere debet.*
50 *Citatio sine expressione tituli indiscreta est.*
51 *Citationis decretum seu commissio dicitur interlocutoria.*
52 *Citationi necessario libellus non est inferendus, & si inferetur, tollitur citato facultas petendi dilationem ad deliberandum.*
53 *Iudicium ciuile & criminale equiparatur quoad citationem faciendam.*
54 *Citationi non solum inferendus est titulus causæ, sed etiam nominatim debet apponi actus, qui explicandus est.*
55 *Citandus est quis nominatim ad uidendum iurare testes, ad uidendum productionem iurium & dicendum contra articulos, ad alia quæ in iudicio facienda sunt.*
56 *Citandus est quis nominatim ad sententiam audiendam: nec sufficit ad audiendam uoluntatem iudicis.*
57 *Citatio specialis ad quamlibet actum requiritur: nec sufficit generalis ad totam causam, quando citandus est presens in ciuitate iudicij.*
58 *Citatio debet continere nomen & cognomen ipsius citandi ob rationes de quibus hic.*
59 *Citari non potest is qui non fuit expressus in citatione, etiam si adsit clausula de citando omnes quorum interest, licet hæc*

in

in curia ex benignitate toleretur.

60 Citatio generalis contra omnes sua interesse putantes, licet de iure fieri poßit, tamen aliquam certam personam non arctat.

61 Citationi debet inseri locus tutus & honestus ad quem quis vocatur.

62 Iudex delegatus cui in delegatione non est datus certus locus, potest eligere locum quem uult in territorio ipsius delegantis.

63 Citationi iudicis tam ordinarij quam delegati quando locus sit inserendus.

64. Iudex seu rector alicuius prouinciæ potest deputare tribunal in quacunque parte suæ prouinciæ. & si non deputat; prouincia habetur pro loco.

65 Citationi opponi debet dies & terminus pro quo quis uocatur,

66 Citatus ad diem feriatum an teneamur comparere: & de iure Ciuili uidetur quod non: secus de iure Canonico.

67 Citationi apponi debet terminus congruus: alias si nimis breuis, non arctet citatum ad comparendum etiam cum primum poßet.

68 Citatio continens impoßibile facti seu iuris non ualet.

69 Infans ad legitime comparendum citari non potest.

70 Terminus citationis & dilatio est arbitraria, circa quam index nihilominus debet esse discretus.

71 Citatio sine termino ualet, & intelligitur ut compareat quam citius possit. sed cautius est illum apponere.

72 Citationi neceßario non est apponenda hora, ex quo intelligitur de ea qua actus communiter expediri consueuit.

73 Citatio continens horam uel locum si actus diuersa hora uel loco ipso citato absente fieret, non ualeret.

74 Dies omnes sunt de iure iuridici.

75 Citatio debet esse in forma solita, & cum clausulis consuetis.

76 Solitum fieri debet fieri; alias quod fit iniuste fit.

77 Citatio continens insolitum est nulla; uel saltem citatus si non compareat, excusandus est.

78 Insolitæ clausula latentis fraudis præsumptionem induxit.

Literæ

79 *Literę contra solitum stylum* Romanæ *curiæ expeditæ fiunt suspectæ.*

80 *Stylus & mores agentium sequendi sunt.*

81 *Citatio fuit inducta ad certificandum absentem: ideo decerni & exequi debet eo modo quo facilius absens uerisimiliter certificari possit.*

82 *Citandus si est præsens in indicio a iudice moneri debet: & talis monitio habet uim peremptorij & est modus citandi utilis, & commendabilis*

83 *Citari debet personaliter is qui in ciuitate reperitur, maxime in principio causę & re alicuius ponderis.*

84 *Citandus est procurator si adest, & principalis non reperiatur etiam in principio causa.*

85 *Procurator dominus litis effectus ad sententiam citari debet nõ autem principalis de iure ciuili: de iure autem* Canonico *uterque citari potest.*

86 *Sententia ut opiniones euitentur in personam principalis & procuratoris domini litis effecti concipi debet.*

87 *Citatio etiam in principio causæ fieri per domi solitæ habitationis, quando non reperitur principalis nec procurator.*

88 *Citatio quæ fit domi debet fieri publice, & alta uoce, & copia in ostio domus affigi, uel in manibus familiarum dimitti alias non arctaret.*

89 Nuntio *domi oretenus citanti non creditur absque testibus.*

90 *Citatio domi regulariter fieri non potest nisi in subsidium, quatenus persona non reperitur.*

91 *Citari domi potest is qui semel personaliter citatus, uel per se in iudicio comparuit maxime post litem contestatam.*

92 *Citatus domi dicitur fictè contumax ideò a sententia contra eum lata intra decem dies a die scientię appellare poterit.*

93 *Citatio priusquam fiat domi regulariter præcedere debet diligẽtia de persona reperiendo.*

94 *Citandus non tantum in ciuitate, quinimo & in uilla & suburbijs perquiri debet antequam domi citetur.*

95 *Citationis decretum intelligitur secundum formam iuris; ideo commissio de aliquem citando intelligitur in persona primo, alioquin domi.*

96 Citationis executio domi facta per nuncium non referentem se fecisse diligentiam non ualet.

97 Citatio non dubio domi non personaliter facta præsumitur: et propterea citatus non comparens dicetur ficte contumax.

98 Citatus generaliter ad totam causam, uel etiā particulariter ad aliquem actum etiam quod non comparuerit, uel dixerit nolle comparere quando præsens est reliquos actus citari debet, de quo uide hic.

99 Citationis forma quæ in Ro. cu. decerni consueuit contra absentes, & in remotis partibus existentes.

100 Citatio qua aduersus absentes utitur Romana cu. fuit ex iuris rationibus excerpta.

101 Citatio in qua iudex comminatur se ad expeditionem causæ processurum habet uim peremptorij.

102 Citatio unica quando fit pro tribus, debet apponi uerbum peremptorie uel saltim equipolens

103 Peremptorium non requiritur in causis beneficialibus & summarijs.

104 Peremptorij solemnitas in Roma. cur. non est in usu: quia in ea omne termini ex se post litem contestatam sunt peremptorij.

105 Peremptorij solennitas apponitur etiam in causis summarijs, & beneficialibus: quando in principio causę citatur quis ad totam causam.

106 Peremptorij solennitas ad proteruitatem non comparentis committendam non ad solemnizandum iudicium adinuenta est.

107 Citatio generalis ad totam causam etiam cum appositione perēptorij tolleratur propter distantiam locorum, difficultatem citādi, ac partium dispendia.

108 Peremptorium potest maturari, idest unica citatio pro tribus cum termino arbitrario decerni ob distantiā locorum, ac difficultatem citandi.

109 Citatus ad totam causam si non compareret, elapsa die assignata potest contra ipsum tanquam contumacem absq; alia citatione ad ulteriora proceat.

110 Citatus ad totam causam si non comparet ex stylo sacri pala-

palatij consueuit ad reliquos actus faciendos citari in audientia contradictarum.

111 Citationis in termino si actor non compareat, & primus actus circunducatur: nihilominus idem actor poterit contra citatum non comparentem quandocunque per audientiam contradictarum procedere.

112 Citationis in termino actor debet comparere, & contumaciam rei non comparentis accusare.

113 Citatus ad totam causam semel comparendo citationem generalem adimpletideo & ex post ad reliquos actus faciendos singulariter citandus est.

114 Citatus ad totam causam debet comparere, & usq; ad expeditionem causæ perdurare, alias sit litependente non dimisso procuratore recederet, uirtute primæ citationis contra ipsum quasi contumacem per audientiam contradictarum procederetur.

115 Lite pendente in Ro. cu. aliquo ex litigatoribus decedente, uel recedente ad instantiam alterius proceditur per edictum, id est audientiam contradictarum.

116 Procurator rei absentis lite pendente mortuo, ipsi reo absenti per actorem obitus sui procuratoris est intimandus.

117 Citatus item iterum citare difficile est, ut puta quod est irreperibilis, nec habet domum permanentem seu habitain suburbijs, cogendus est ad eligendum locum in quo citari possit.

118 Citatus si est clerins, & ipse non reperiatur, nec domum particularem habeat citari potest in ecclesia quam obtinet residentiam requirente, ex quo illa fingitur sua habitatio.

119 Citandus qui est clericus & non reperitur, nec habet domum, aut Ecclesiam residentiam requirentem erit citandus in Ecclesia cathedrali, & in Ecclesia de qua disputabitur.

120 Citatio in cathedrali ac beneficio Ecclesiastico de quo agitur quando tale beneficium non requiret residentiam fieri non potest, nisi præcedat diligentia de personam reperiendo.

121 Citatio domi uel in Ecclesia facienda satis est, quod publi

legatur: & detur copia petenti; nec requiritur affixio.

122 Citandus si fuerit laicus & non reperiatur, nec domum habeat, citari poterit per edictum publicum, seu per affixionem cedulæ rei de qua igitur.

123 Citationis ordo, id est ut personaliter primò, secundò domi, uel in Ecclesia, alias per edictum, non debet a iudice præuerti, quoniam ualeret processus.

124 Citari potest per edictum publicum quando accessus non est tutus ad personam & domicilium ipsius citandi

125 Citatio per edictum si efficiat ignorantiam est exhorbitans; ideo non egreditur terminos cle. pen. de iud.

126 Citatio per edictum in Ro. cu. non conceditur nisi ex speciali mandato Papæ: quia hoc uidetur sibi soli reseruatum.

127 Citatio per edictum a Papa non conceditur nisi cum clausula constito summariè de non tuto accessu, &c. unde iudex causa non decernit, nisi de hoc sibi summariè constiterit.

128 Testes deponentes super non tuto accessu satis est quod dicant credere impossibile fore, uel non esse tutum citare illos in illorum domicilio.

129 Citatio per edictum publicum potest in casibus a iure permissis a laicis iudicibus decerni.

130 Citatio per edictum in quibus locis sit exequenda.

131 Citationis per edictum forma secundum Romanæ curiæ stylum quæ ex mente iuris colligitur.

132 Citationis forma ab executore diligenter seruanda est: alias citatio non ualeret & nu 152.

133 Citatio per edictum licet in se contineat sex loca, uidelicet tria in curia & extra curiam, tamen ex stylo satis fuerit exequi in quatuor, uidelicet & tria duobus in curia, & duabus extra.

134 Citatio per edictum debet publicè legi, affigi, & affixa, per tempus congruum dimitti.

135 Citatio per edictũ satis est secundum stylum palatij quod affigatur, etiam quod non fuisset lecta.

136 Citatio originalis non autem copia est affigenda.

137 Citatio per edictum uideretur formiter executa, si nuncius referret executum fuisse, prout in ea, ex quo in ea aderat

unicus

unicus modus exequendi.

138 Certum dicitur non solum quod est certum ex se, sed etiam quod est certum per relationem ad aliud.

139 Citatio quę non fit per edictum cum habeat triplicem modum exequendi, non praeficietur, si nuntius referret se fecisse prout in ea.

140 Citationi per edictum loca debent esse uicina domicilio ipsius citandi.

141 Citatio per edictum non inducit ueram notitiam, ideò non sufficit ad aliquem exequendum vel suo beneficio priuandum.

142 Citatio generalis per edictum contra omnes sua interesse putantes fit in casu quo non adsit certus contradictor, aliàs non afficeret, & antequam fiat inuestigandum est nunquid adsit qui ex actu illo principaliter lædi possit, & talis nominatim citandus est.

143 Citatio generalis per edictum fieri consueuit contra consanguineos & amicos minoris & absentis ex causa probabili, non ex uoluntaria.

144 Citari quomodo debeat collegium, seu vniuersitas, aut capitulum.

145 Citatio habet quatuor partes, decretum, formam, executionē, & relationem illius.

145 Citatio quod fuerit executa debet constare iudici antequam ad actum progrediatur, alias actus non valeret fallit tamen prout hic.

147 Citatio quod interuenerit seu actum præcesserit, non probatur ex narratiua sententiæ, quando illa fertur in absentem, & non tractamus de sententia antiqua.

148 Citatio quæ de longinquo fit secundum Romanæ curię stylum vniuersis dirigitur exequenda, ideo frustra disputatur de potestate exequenti.

149 Citationes quæ in partibus exequuntur hodie ex communi obseruantia præsentantur per publicos tabelliones, & sic euitatur difficultas nunquid soli nuntio sit credendum.

150 Nuntio iurato quoad executionem citationis & illi adhærentia creditur. secus in alijs.

151 *Citationis copia si petatur, dari debet in forma authentica expensis ipsius citantis, & quandoque citati.*

De nullitate ex defectu citationis, & vnde ac quibus modis regulariter proueniat.

Viso de iudice, ac personis litigatorũ: superest ut ẽt de ea parte edicti qua prætor de in ius uocãdo edixit, aliquid ponamus: cum omnium actionũ instituarum principium inde proficiscatur: ut inqt tex. in §. omniũ. inst. de pen. teme. litig. & ponit gl. & ibi scrib. ff. de in ius uocan. super rub. Et in hoc summopere aduertendum erit: cum defectus & nullitas illinc proueniens inter alias omnes potentissima, sit ut puta defensionem respiciens, quæ a iure prouenit naturali. l. ut uim. ff. de iust. & iur. l. 1. §.
3 cum arietes. ff. si quadr. paup fecis. dic. quæ defensio nemini deneganda est. l. defensionis facultas. & ibi Bar. C. de iur. fisci. lib. 10. & l. unius §. cogniturum. ibi, defensionem quocunque tempore postulante reo, negari nõ oportet &c. ff. de quæst. c. cum inter. extra de except. etiam diabolo si foret in iudicio, inquit Rot. dec. 364. cum iuta. & 201. licet in causa. in no. quantumuis iudex liberam & absolutam haberet potestatem: quia ex hoc non debet quicquã facere, qđ sit bonis moribus interdictum: ut pbat tex. in l. si a militę. §. edictum. ff de mil. test. & ponit Alex. cons. 65. habita. col. 2. lib. 1. & dec. Neap. 39. fuit dubitum 2. colũ. Dec. consi. 654. in fin. libr. 5. tollere
4 enim defensionem omni equitati, ac iuri naturali & diuino repugnat: ut dec arat Bar. in extrauag. ad reprimendum. in uersi. figura. & glo. in uerb. defensiones. in cle. sæpe. de uerb. sign.

Idcirco ius dicens non modo illam tolleri, quinimo, pro absente defensiones supplere debebit: ut docet tex. in l. si non defendatur. ff. de pœ. l. ampolirem. C. de appel. auth. qui semel. C. quom. & quan. & c. cum aliis, de quibus per Anch. cons. 259. ex uerbis col. 2. & Alex. in consi.

consi. 145. uisis narratis.col.2.li.5. post Bal. in l. deserto rem.§ si ad diem ibi facta prius copia docendi &c. ff de
6 re mil.per quē tex idem Bal.in l.executorem colu.19. C. de exec. rei iud. dixit solennitatē citationis non p se; sed propter defensionē, esse iuris naturalis:prout ēt refert & sequitur Fel in c. cum olim.colu. 8. in prin de re iud. & pro quo facit tex. in c.cum olim.ibi citatis ad cām, & facultate sibi defensionis indulta &c de dol.& cont Et pro omnibus est tex.formalis in cle. pastoralis.§. cæterū. ibi, defensionis,quæ a iure prouenit naturali, facultas adimi ualuisset: cum illa imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis existunt.&c.de re iud.
7 Et hac solennitate Deus omnipotens uti uoluit, priusquam Adam primum hominem,& mala Sodomæ iudicaret:non q aliquid sibi foret absconditum. sed ut iudicib. seculi in sententijs proferendis exemplū daret, ut inquit text. in c.Deus omnipotens.3.q.1.& probatur in c.qualiter & quando. extra de accus.
8 Absentē itaq; iudicare,diuinæ atq;humanæ leges prohibent,si modò ex contumacia non absit.c.absens.cap.Absentię c.caueant.cap.omnia.3.q.9.l.ea quæ C. quomo. & quād.iud.l.de unoquoq;ff.de re iud. Et defectus iste, neque a statuto, neque a supremo principe suppleri potest: ut de statuto inquit Bal.in l.1.colu.1 uers. sed hic quæritur.C.quom. & quan. ponit Fel. in c.ex parte. el 2. colu. 2.uersi.Bal.in l.1.extra de off. dele. de principe est tex. in d clę. pastoralis.§ cæterum & c.1. de caussa possessio. & proprie. cap. inter quatuor de maiori. & obed. tenent cō muniter utriusq; censuræ doctores, prout per Dec. vtrū quē ponentem,in cons.64. uiso puncto.col.penu. nu.12. & cons.681.col.fi.& 416. in testamento circa fi. & cons. 528.pro resolutione.colu.pen.uersic. si uerò.lib. 4. & Ro. sing.684. Tu scis quod nedum &c.ponit ēt utrunq; Anc. cons. 167. uisis diligenter col. 1.& cons.211.de Iure com muni.col.2.& de quo in cons.277.ex prædicta.colu. 3. & 439.col.3.nu. 5.& est solēnis gl Io. monachi extrauag. Bonif.8.inci rē nō nouā.&c.in gl. fi. q̄ arguit ad partes.

& concludit citationē esse de iure natur.& ꝙ Papa & Imperator habent necesse citare late ꝑ doc ;oēs in.l.fi. C. de leg & Alex.in d.l.de unoquoque.& consi. 225. nu. 1. lib. 6.& cōs. 11.alias consului col.1.li.7.Abb. cons. 93. Christi.in prin.li.1.& Dec.cons.410 in causa.col 4. li. 3.dec. Neap.307 regia maiestas in fi.& d.dec.391.& est cōmunis opinio ut inquit Fel in c. cum olim. col 9.nu 12. de re iu.& Lanf.in cle.sæpe. in uers. omissa citatio de uer. sig. & idem asserit Boer. dec. 247.col. 3. & uide eundem Fel. in c dilecti filii col. 5.uers. sed nota ꝙ licet excep. &c. de excep.ubi præmissa ēt ponit.inter alias d censet,quod licet citatio & defensio tolli non possint: modus tñ defensionis uariari & alterari pōt: ut ibi per eum,post Alex.d.consi.225.col.2 lib.6.& cons.105. ponderatis col. fi li. 5. & Ang.consi.260.punctus.

10 Solennitas igitur citationis adeo substantialis censetur ut si absque ea sñia,etiā in fauorē absentis non uocati diceretur,esset ipso iure nulla:ut uoluit Bar.ad reprimendū in uer.figura.in fi.& ī l. ea quidē ubi ꝑ Bal. col. 2. ī fi. C. qūo & qñ & in l.si furioso ubi Ias.post Alex.dicit hoc cōiter teneri.ff de re iud cū aliis de quibus per Alex. consi. 114.lib.6. Rom. sing. 190. iudex non potest. Anc.cons. 16 uiso processu col.fi hoc nanq; casu ad iuris rigorē cōseruandū debuit:ut ibi per eos: adeoq; citatio necessaria est,ꝙ licet a partibus fuisset data potestas, ēt absentibus partibus,pronunciandi: nihilominus citatio requiritur, alias sñia seu laudū absentibus partibus ,& non uocatis, latū esset nullum.l.diem proferre. §. si quis. ff de arb. & tenet Alex.in l.si quis arbitratus.col.8.uer. Quarto limita.ff.de uerb.obl. post Imol.ī c.cū dilectus. extra de arb. Goza.cōs c prout ēt consueuit dici de prorogatione instantiæ,quia ēt ꝙ sit data potestas arbitriis instantiā prorogādi,nihilominus sit talis prorogatio nō esset partibus notificata,non ualeret: prout dixit Bal. cōiter approbatus in l.eos.§.apostolos col 2.uer. quæro nunquid. C. de appel.Et ꝙ sit communiter approbatus attestatur Dec. qui præmissa ponit, & sequitur in cons. 39. iuridicam.

in prin-

In prin.li.1.& eadē tenet ēt cons. 632. qui supra. col. 2, nu.14.li.5.utrumq; ēt ponit.& doctorum opiniones cumulat.Nico.Boer.in dec 283 col.10..& d. Ias. in l. neque quam § ubi decretum col.9. uers. iuxta pdicta. ff. de offi. procōs.& Curt sen.cons.32.adiutorū,& ita in contingentia facti iudicauit curia Neap.ul per cap.dec. 93. in causa Athanasii.nu.5.ab isto igitur defectu & nullitate partes summopere praecauere debebunt.

11 Dicamus Ergo sup isto defectu duplici modo principaliter opponi & disputari consueuisse:uno qd qs nullo modo fuit citatus:altero qd & si tacitus fuerit,citatio)tanquā nulla,& illegitima(citatum nō arctauit:prout de utroque uidetur text. in l.1. § item cum edicto. ibi, quod neque praepositum, est neque in notitiam praeuenit absentis &c.ff.quae sunt sine app rescin.

12 Et Quoad Primum,quod quis nullo modo fuerit citatus,probari consueuit per modum abnegationis : uidelicet eo ipso,quod de contrario non cōstat : quia quis citatus(si psens non fuerit)non psumitur, inquit Bal. per illum tex.in c uni §.ad haec,in uerb qd Imperator. de pace iur.fir.& tex in c.qd sicut ibi qd si eos uocatos non fuisse constiterit.& ibi glo.in uers.uocatus. & in c. Bonae. el 1. ubi gl.in uers singulares. & Panor.ibi, col. pen in uerb. in ea gl.ponēs hoc pro regula de elect. & doctores in c.

13 Alber.de test.&c quoniam contra de probat.quia est solēnitas extrinseca,quae regulariter nō praesumitur l. quaecunq; §.fi.ff.de public.l.sciendum.ubi scri. ff.de uer. obl. & in terminis ponit Bal. in l. gesta. col. pen. de re iud. & Abb.in c.Tenor.col.3.uer.extra gl.de sent.& re iud. cum aliis in proposito adductis. per Feder. cons. 165. & Pau. consi.84.Iesu Christi.2.col.lib.2.& Alex. cons. 106. uisis & opportune.col.pen.lib.5.

Consueuit ēt talis negatiua qd quis non fuerit citatus, per acta ipsius causae probari : quoniam id, quod ibi non apparet,dicitur non factum l.fi.& ibi scrib. per illum tex.

14 C.de reb. cred ponit Bart. & alii in l.fin. C. de errorib. adu. ponit Bal. in absentem. post prin. uersic. in tex.ibi nun-

nunquam &c. C de accus.& Ioan. And. in Spec. de sententen.§.ut autem. col. 8. in uerb. citatum. & Fel. in c quoniam contra.col. 15. uersic. limita uno modo . de probat. cum aliis,de quibus per Deci consi.583 pro resolutione. lib.4.sub nu 6. Vbi igitur citatio non est,ibi sententia de est ut uotatur in l.uir bonus.ff.iud.solui.ponit deci.Neap. 182 Quia regia.nu.3.cum ibi adduct.

26 Consueuit tamen quando quis longe aberat, & in iudicio reperitur præsumi fuisse citatū, ut declarat Archid. in c.proposuisti.82.dist quem refert & pro notabili sequitur Abb.in d c Bonæ.col.pen.& pro quo facit decisio dominorum 281.si de mandato.in no.

27 Quinimo,ēt si citatus non præsumeretur,cū appareat, ꝙ tpe sententię pręsens fuerit,ac se defendere potuerit,satisfactum est legi,quæ solennitatē citationis ad hunc effectum introduxit: ideo snīa ualeret cum solennitas ista sit relaxabilis per suum æquipollens:ut determinat Bart. & Bal.Ang.in l.1. ff. de in ius uoc. per text. in l. de unoquoque.ibi,præsentibus omnibus &c. de re iu. & in l. si ēt.§.fi.ibi, præsente uel uocato.ff.de minor. tenet Bald. alias Tanc.in cōpēdio seu practica,in ti de cita.q. 1 Lanfrā.in d.c qm̄ cōtra.in uerb. citationes nu. 1. & Bald. in auth.si oēs.C.ut se ab hæred. absti. Fel. in c. 1. col. 7. uer. not.ēt ꝙ pręsens de iud.& c.1. 2.col de libel. obl. ponit Dec.consi 446.nu.8.Cassa.decis.2.de iud.

28 Citatio nāq; ad cōparēdū in iudicio, non aut ad deliberandum fieri solet ig tur qualitercūque pars ibi fuerit, satisfactum est:quia nō curamus de modo,si finem habeamus:prout hæc est uera & cōis opinio,inquit Bald in addit.Spec.in tit.de reo in uerb. qui habeat ius reuocandi,& per eundem in l.si accusatorib. col. 2. uersi. in glo. fuit ibi præsens.C.de accu ubi dicit ꝙ ista est ueritas , & quod eam tenent aduocati.quamuis Inno.& Ant. de But. contrarium tenuerint; & optime Bald. comprobat do. Abb in c.teneor.in fi.extra de sent.& re iud.

29 Est tamen aduertendum quoniā is duntaxat necessario citandus est quē principaliter,non secundario, uel in

con-

consequentiam negotium tangit l. nam ita diuus. & ibi scri. ff. de adop. l. 1. §. denuntiari ff. de uent. inspi. quem tex. in illis uer primo gradu hærede instituto non etiam substituto & c ad hoc pluries allegauit Bal. ut per eum in rub. de succes. edi. ad fi. & in l. iubemus. 2. col. uer. citabuntur. C. ad Treb. & in l. obseruare. §. proficisci. de offi. procur. & in l. ab eo. in fi. C. quomo. & quan. ubi dixit ꝙ pro ualiditate & substantia iudicis, is solum citandus est, contra quem petitio derigitur: ponit. Mill. in uerb citari non oportet, & est celebre dictum Inn. in c. fi. ubi Fel. late congerit. col. 2. in prin. extra de maior. & obed. & de quo est gl. cõiter approbata in d. l. de unoquoque, ut asserit d. Alex. cõsi. 86. uisis dubitationibus col. 1. uer. Item licet sententia, lib. 1. & in consi. 156. stantibus lib. 2 & decla. consi. 30. uisis. col. 2. in fin. lib. 6. & cons. 58. uiso. col. 2. lib 5 sequitur Decis consi. 445. in casu. col. 8. uer. & certe lib. 4. & Capi. decis. 107. in causa Marci col. 2. Aym. consi. 5 tria sunt col. 2.

20 Item nedum requiritur ꝙ principaliter intersit, quinimo oportet ēt ut uerisimile sit ipsi absenti aliquam defensionem competere alias si certum foret & notorium nullam eidem competere defensionem, citatio posset omitti, cum id, quod aliquo inuito fieri pōt, possit etiam ipso absente fieri l. qui potest. ff. de reg. iur. cum aliis in proposito adductis per Dec consi. 698. diuino. post. prin. lib. 5. & Alex. consi. 130 difficultas, col. 1. lib. 1. & consi. 6. circa col fi. lib. 3. ubi attestatur de cõi opinionem idem Alex. in l. non solum. § more. col. pe. ff. de op. no. nunc. Aym consi. 179 diuino. col. 1. nu. 6. hoc ēt tenet idem Mill. in d. uer. citari non oportet, requirens copulatiue ista duo ꝙ intersit principaliter, & contradicere possit. & Castad. deci. 2. de iud. plenius per Fely. in c. Cum olim. col. 6. uer. non est citandus is, cui certus est defensionem non competere & c. extra de re iud. ubi etiam ponit certos

21 alios casus, in quibus absque citatione procedi potest, de quibus latius per d. Marianum in rub. de dilat. in 7. principali art. ubi enumerat casus triginta, & Ant.

Micell.

Micell.in tract.de concord. gl. iur. Ciuil. & Cano. concord.52.ubi enumerat centum & quindecim similes casus citationem non requirentes, qui tamen potuissent ad multo pauciores, ac sub aliquibus regulis reduci, & comprehendi:ad eos igitur reccure.

22 Secundo principaliter opponi consueuit ꝙ si citatio aliqua emanauit, fuit nihilominus nulla & inualida & absentem contumacē reddere non potuit:& ꝑ consequēs processus & s̃nia illius uigore facti, ipso iure non ualent: nā ubi est uitium in citatione, nunquā tenet processus in præiudicium absentis agitatus:inquit formaliter Bal.per illum tex.a contrario sensu,in auth. si oēs col.2. uer. deinde not.C.si ut se ab hæred.absti. & per eundem in c. qm̃ contra.in 6.col.de probat.ubi dixit ꝙ sententia præcedente citatio est nulla:& est gl. fin. in l. si accusatorib. C.de accus. & ponit idem Bal. in l. si ut proponis. 2. col. C.qūo & qn̄ & in l.1.post prin.C.ne ex delict.defunct.

23 Taliter namque citatus comparere non tenebatur, ut inquit.gl.in c.in causis,in uer. uenire. de off. dele. & gl. in uer.citet partes.in c statutum. §. in nullo. de rescr. in 6. & gl.fi.in c. ueniens.de accus. & tex. in l. 1. in princ.ff. de feu. & c. fi. extra eo. tit. ponit in terminis decis. Neapol 366 in pleno.com.si.cum aliis.de quibus per Iaso. in rub.de in ius uoc.cum simi.

24 Hinc uidimus per citationem inualidam non induci pendentiam litis.c.fi ut lit. pend. in c. pen. Decis. consi. 461.n.28.neque iurisdictionem perpetuari:ut uoluit Archid.in c.non ita in princ.2.q.6.tenet.Paul. de cast.in l. 1. ff.de feriis.Prout neque per illam præscriptio interrumpitur.l.si pater.C.ne stat desun.glo. 2. in c. ut debitus de appellat.

25 Et quoniam aliquid non gerere, uel absque debita solenitate gerere parificantur. l. 2. ff. de excusat. tut. l. fin. C.arbi.tut.l.3.§. Tutorum.ff de suspec.tu. c. 1.de transla. præla.cū aliis,de quibus per Abb. in consi. 90. Omnipotentis, in prin. lib 2. & Feli. in c gratum. nu. 4. de offic. deleg.& in c. illud.in 2. & 3. col. de rescri. And. de Ysler.

cap.1.§. prætereà quæ sit prima causa. in usibus feudo. & Seruien. super reg. de annali q.45.& dec. Neap. 466.cum similibus.

26 Quòd autem citatio fuerit illegitima, inefficax, & inualida. contingere poteſt ratione citantis, & ratione citati, respectu loci in quo,loci ad quem,tēporis, ad quod fit: item ratione formæ ipsius citationis,uel executionis eiusdem: prout hæc fuit (ut ipse uocat) algorisma Ioan. And. in addi. Specul.tit. de cita.in 1. add. uers. continuā do.& ibi Bal.in add.col.fi.uer.citatio est nulla.

27 Ratione Citantis,id est iudicis decernentis ac cōmittentis ipsam citationem, nulla esse poterit: si tempore decreti,potestas & iurisdictio,seu illius exercitium insolidum aduersus eum quem citari mādat. sibi nō cōpeteret:ꝓut in c.cū cām.& ibi ponit Abb. nu.3.& c. prudentiam.nu.6.de off.dele.& Spe.d.tit.de citat.§. Iam. de citatione col.5.uers.hoc autem nota.

Seu ꝙ alias ratione causæ, aut litigatorum, temporis, loci,uel alias,Iudex notorie foret incompetens: prout ꝑ multa exempla satis dictum fuit supra, de iurisdictione loquendo: q̄ hic pro repetitis, quoad defectū citationis parte citantis, citari, utriusque temporis; & loci haberi possunt Nam ubicūque ex facie ipsius citationis apparet iudicis incōpetētia;aut ꝙ eadē citatio sit alias iniusta, &

28 termeraria ex uitio in eadē expresso,uel saltem notorio, ipsa impunè sperni pōt:ꝓut est celebris Theorica d. Inno.in c.pterea col.pe.in prin.& in finalibus uerbis extra. de dilatio.& exemplum habes in cle. Pastoralis de re iu. & aliqua exēpla in l.contumacia.cum seq.ff eo ti.& multa similia exēpla ponit Bal.in d add. Spec. de cita. col. fi. & plura ponit gl.in c. si Episcopus.3.q.2.& gl. fi. in c.ueniens.de testib. & Spec. d.tit.de cita. §.1. col 3. cum seq. & Anch.in cle.1.2.col.uers. 2. de iud. Bar. & Ang. in l. 3. & l.si quis ex aliena ff. de iud. ponit etiam Abb. & Fran. in c.cū ordinē.in fi.& idē Abb.in c.super literis.nu.6.ubi gl. in uer. nisi forsan.de rescr. & c.cum special.nu.14.&c. in duobus,nd.9.de app.c.2.nu. 16. de dilat, c. cum olim, & in-

& infra nu.3. de excep.& c.1 nu.10. de noui oper. nunc. & ca. fi. extrà de foro comp. cum fi. in quibus locis reperies, quòd ubicunque notorium fuerit, iudicē citantē nō habere iurisdictionem, uel ipsi citato declinatoriam com petere, aut citationem ipsam ex sui facie esse iniustā, seu temerariam: & prout iacet adimpleri non posse, impunè sperni posse: de quo ponit ēt Feli. in c. 2. col.5. uer. glo. in uerbo ineuitabili. de testib. & idem Abb. per illum

29 tex. in c.nisi essent. nu. 3. de præben. ubi uoluit in dubio citationem debere pręsumi iniustā, nisi à circūspecto iudice commissa sit. Sed quia in præmissis, & similibus casibus quando citatio emanauit, processus redditur nullus potius ex defectu potestatis & iurisdictionis iudicis, q̃ ex defectu citationis. Idcircò cùm Ioan. And. & Bal. extrà materiam loquimur: nec opus est illorum algorismā ulterius formaliter prosequi, & declarare.

30 Redeundo igitur ad defectus citationis dico illā debere esse talē, ut citatus plenā, & particularem cognitionem actus fiendi, habere posit, ac liberam facultatē, si uoluerit illi contradicendi: cùm ad istum finem solennitas citationis fuerit adinuenta (ut diximus suprà) & ponit Io. And. in Nouella. in c.fi. de elect. in 6. aliàs si citatio non foret clara: sed talis ꝙ citatus ad se defendēdū instrui non potuisset, ut putà ęquiuoca, uel obscura, nō arctaret citatū, nec ipsum faceret contumacem, per tex. magistralē in l cum qui aliter. & l.fi & ubique Bar.ff. quod ui aut clam. Lanfr. in d. ca.qm̄ contra.in §. citationes uersi 5. quæro extrà de proba. & ponit Alex consi 137.nu.13.lib.2.

31 Idcircò pro ualiditate & substantia citationis requirit imprimis ꝙ ad patris instantiā per cōpetentē iud. cem, ac in tpe debito decernatur, cum insertione nominis, & potestatis ipsius iudicis (maximè si foret delegatus: & citatio fieret de longinquo: tunc enim deberet inseri potestas seu delegatio eiusdem) ac ēt nomē & cognomen litigatorum: uidelicet illius, ad cuius instantiam decernitur, & illius, contra quē fuit decreta, & specificari nomē seu titulus causæ uel actus ad quem citatur, ac locus seu tribunal,

bunal, ad quos, & terminis pro quo quis uocatur, ac ēt in forma solita, & per uerba cōsueta concipi & formari: alias si citatio in p̄missis deficeret, regulariter nō valeret: pro quorum maiori declaratione aliquid est dicendum.

32 Imprimis dixi q̃ citatio per iudicē decerni & committi debet: qm̃ quęlibet citatio, siue realis, siue uerbalis, per iudicem cōmitti debet: prout de reali id est captura personæ est tex. in l.2 ibi accommodetur assensus. & l. fi. C. de exhib. reis uolentes neminé exhibendum: nisi is de cuius exhibitione iudex pronunciauerit: & hoc ibi

33 tenent Bar. Bal. & Sali. & procedit de plano: qm̃ in tali citatione cognitio causæ requiritur siue captura ob eam causam ciuilem fienda sit, prout in l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. 10. Siue ob causam criminalem: ut loquitur dicta lex nullus, & ponunt Archid. & Io. And. in c. si clericos. de sent. excom. in 6. quos refert Bal. in l. q̄ď euitandi. iu fi. C. de condi. ob turp. caus. Causæ autem cognitio ad iudicē, non aūt ad merum executorem, uel eius

34 officium spectat: ut cuique notum est. Quinimo ad citationē hmōi realem, id est, capturā à iudice impetrandam, speciale mandatum requiritur: prout consuluit Bar. consil. 38. incip. in causa Statii, & in l. procurator meus. per illum tex. & l Pōponius ff si procur. meus per illum text. & l. Pomponius ff. de procur. & in l. hoc iure ff. de sol. quem pro notabili sequitur Fel. in c. 1. col. 5. uer. 1. itaque fit. de. iudi. de quo uide Alex. consi 133 circa lib. 6. Et loquimur regulariter: quia in certis casibus lex capturam ēt priuato permittit, ut in debitore suspecto fugiente, iuxta legem, ait prętor. §. si debitorē. ff de his quę in fraud. cred uel in aliquem offendente, quia licet offenso ipsum capere. l. nullus C de Iudæ. Idem in falso monetario, ut in l. unica. C de fals. monet. & in desertore militiæ, latrone publico, raptore uirginis, fure manifesto, & simil. ut tot tit. C. qñ licet sine iud & ponit Gand. in lib. malefic. sub tit. de citatio. uer. & not. q̃ citatio.

35 De citatione uerbali, quæ per nuntium, seu præconē, uel tabellionem fieri consueuit, q̃ à iudice committi

debeat,

lis, causæ cognitionē, seu iudicis motum requirebat: puta ut quis longinquo citaretur, iuxta tex. in l. 2. in prin. C. de exhib. reis. uel persona citanda esset illustris; uel in dignitate constituta, iuxta tradita per Bar. in l. quoties. C. de digni. lib 12. & Ant. Corset. in sing. in uerbo licet citatio aut citaretur quis in causa criminali. uel ēt ciuili ad personaliter comparendum, iuxta not. in c. fi. de iud. in 6. & l. fi. C. de proc. Gui. Pap. q 255. quis. his & similibus casibus Bal. requirebat specialem commissionem, in reliquis uero cognitionem non requirentibus, puta in obseruatione telæ iudiciariæ: uel qñ citandus prope est, & modicū uersatur præiudiciū: sufficeret gñalis facultas a principio hmōi nuntijs seu citatoribus cōcessa: & ita inquit Florētiæ obseruari; & theoricā Inn. intelligendam esse:
39 quam distinctionem secutus est Alex. ad Bart. in d. l. fi & Fel. post Aret. & alios in d c. 1. uers. Tertia concl. de iud. Io. Fabri (prout refert Ias. in d. § quadruplici uersicu. ult. unum non omitto &c.) dicit de consuetudine in pluribus locis non seruari, ꝙ citationes sine decreto iudicis non fiant, quinimò ad simplicē petitionē partis, sine vlla iudicis commissione fiunt. Et Ioa. And. (ut refert. d. Abb. in c. quoniam cōtra. in uerbo. citatio) dixit quod communis est obseruantia, ut tales commissiones de citando nūtiis factæ, in actis non scribantur: prout refert etiā & sequitur Augu. de Arim. conterraneus meus ad Ang. in d. § iudex. uers. & bene no. in fi. add. In curia autem (præter citationes quæ fiunt de longinquo) authoritas seu decretum iudicis pro aliquē in ciuili causa citando requiri non consueuit: sed seruatur distinctio Bal. & super præmissis uide Fran. in c. cum parati. col. 3. de app.

40 Et aduertendum erit, qm̄ ubicunq; commissio & decretū citationis requiritur, de his formiter cōstare debet: quia nūtio referētis se aliquā de commissione iudicis, citasse, quoad probandū ipsam commissionem, non crederetur, sed duntaxat quoad citationis executionē; cū in hoc officium suū, in quo iurauit, uersetur: prout determinat Ioa. And. in Spe. in tit. de citatio. §. 1. uer. sed nūquid credatur

Io.de Imo. in l. ex consensu.§ cum qui. ff.de app.Bal.11. in l.his solis. C. de reuo. dona. & in summa seu practica sua sub tit. de citat.q.10.sentit Bar. ad reprimendum. in verbo nuncium.in fi.tenet Imol. & Ant. post gl. in uerb. nūcius.in c. cōparati extra de app. ubi dicunt ꝙ commissio hmōi in actis per notariū scribi debet,& esse contra q̄ plures curias,quarū processus ex hoc nisi ex consuetudine sustineantur,corruerent.& ponit Fel.in c. 1. in uerbo. Quarta conc.de iud.est communis opinio scribentium: prout attestatur idē Fel.in c.quoniā contra. super glos. in uerb.citationis.col.8.& in d.c.1 uers.4.cōc.ubi asserit hoc ibi tenere omnes doct. Idem attestatur Franc.de Aret. in cōsil.34 ad hoc [redacted]ostillam ad Ang.in li. maleficiorum.in §. iudex commisit uersi. & bene nota ꝙ in processu meo.fol.124. t.fac. latè de hoc Ludouicum & Alex. in l. sciendum,in ult.col.ff.de uerb. oblig. & ponit idem Alex. consil.123. uiso processu. lib.2.

41 Contrariū tñ,uidelicet ex relatione nuntij in actis facta p̄sumi iudicis commissionē præcessisse, & illi in hoc credi debere multi tenuerunt,usq; adeò ꝙ Ias.in d. §. quadrupli. uersic. refert etiam circa & c.referat hoc magis cōmuniter teneri,enuncians quā plures doctores id tenen-
42 tes,& Bar. in d.l.fi.C.de exhib. reis asserit in causis ciuilibus de consuetudine obseruari, ꝙ constito de relatione nuntij asserentis se iudicis mandato citasse, præsumitur commissio: quamuis de iure uerius sit nuncio talia referenti credi nō posse:de qua consuetudine meminit idem Bal. in l. cum cleric.col.1.in uerb.gl.in uerb. memoratus &c.C.de episc.& cle.qđ latissimè posuit Sali. in l. tres de nūciationes.& Ang.Bal.& alii in l. consentaneū. C. qūo & quand. iud cum sim.inter quas uarietates stylo & consuetudini curiæ in qua fueris,adhærendum erit.

43 Prout etiam tabellioni de officio conscribendi acta, sibi commissio per iudicem attestanti,nō crederetur,ſm Bal. in l.iusiurandi colu.3.C.de test. firmat dec. Neap. 317. in causa. & Guid. Pap.q.126. in hac cur. & est communis opinio doctorum, secundum Alex.cons.213. uiso.col. 2.

versic.

uersic quinimo.lib.2.& cons.212.pond.col.4. uersi. prætcrea.lib.6.& cons.104.circa. in fi.l.5. Nam etiam idem tabellio acta hmői,nisi iudice mandante uel saltim præsente conscribere non posset, & secundum eundem Bal. in l.1.col.8.C.qui accus. non poss.& Ant. de Butr. in cap. tuis.col.1.de test.& Fel. in c. quoniam contra colu. 7. de probat.dec.Neap.145.Magnifici.numer 8.& Dec.consil. 82.col.1.in fi. ubi loquitur de receptione testium absq; commissione iudicis, ꝙ non ualeat. libr.1. & idem tenet Hip. in l. patre.uerb.& an generaliter notario.nu. 18. ff. de q.præmissa etiam ponit & declarat Nic.Boer. dec. par lam.258.per totum.

44 Et nedũ citatio a iudice committi,sed ꝙ ad instantiam partis talis commissio fiat,requiritur prout probatur ĩ d. cap.1.in uerb.petijsset.ubi hoc ponunt scribẽtes,extra de iud.& in l ad peremptorium. ubi Guido de Susa. & Pau. de Cast.circa fi.de iud. alias citatio non ualeret cũ iudex ad priuatam utilitatem officium suum non petitũ impartiri regulariter non debeat:ut inquit Bar. in l.4.§.hoc autem de dam.inf.quem ad hoc refert Lanfr.in d.c.qm̃ contra in uerb.citationes.nu.5.idem tenet Io.Mill. in uerb. citatio non potest fieri.& Bar. in l.cessante.in fi.C.quom. & qñ.iud.& in l.si finita.§.Iulianus.col.2. uersi. hic sunt dicẽda.ff.de dam.inf.Isto tñ casu,tum ob impensam,quæ in citatione fienda & exequenda fieri consueuit ; tum

45 quia talia absq; partis instantia cõiter non solent expedi ri: postquam de relatione nuntij constiteris, ꝙ citatio ad instantiam partis fuerit decreta, & executa, præsumetur, prout declarat Guil. in d.l.ad peremptorium, & tenent Ant. Imol. Fel.in d.ca.1. in prin. de iud. & Lanf.& Mill. in locis de quibus supra. & uide Dec. consil. 460. Viso in fi.& Fel. in cap sicut.colum.antep. uersi fallit quinto. de sent.& re iud.

46 Diximus etiã,ꝙ citatio debito tempore decerni & cõmitti debet:quoniam si tempore quo iurisdictionis exercitium suspensum est,puta tempore in honorem Dei feriato,decerneretur,decretũ huiusmodi non ualeret, pro-

vt uidetur tex. in l. fi. ibi nulla quęquam urgeat admonitio &c. & ibi, taceat apparitor,pconus horrida uox flescat.ubi hoc firmat.C.de ferijs.& idem Bal. in l. cum clericis. uers. in uerbo memoratus.C.de epis. & cle. & in addi. Spec. in tit. de citat. col.2.uersic. præsens non est citādus,&c. & ratio est secundum ipsum. quia citatio, prout residet in iudice, est de processu, ideo tempore feriato fieri non potest.

Contrarium tamen,uidelicet q uerbalis citatio die feriata,pro die nō feriata,decerni,& committi possit,tenuit Bar.in l. 1.§. nūtiatio.ff.de noui.ope.nuntiat.quē sequitur Lanfr.in d.c.quoniam contra.in uersic. citationes, num. 15. & hanc opinionem amplectitur & seruat Rot. ut apparet decisio.367. si committatur causa. in no. quæ attestatur q hæc est resolutio modernorum in c. fi. extra de feriis & idem temporibus nostris secuta est etiam Rota: ut per Cassadorum, dec. 5. in fi de dol. & contum. huius ratio est: quia decretum huiusmodi non requirit causæ cognitionem, sed in domo, & parte non uocata,expediri solet: ut ibi per eos.

Idem dicitur de executione,ex quo illa est qui facti, & per nuntium,non per iudicē fit.idcircò cū non sit actus iudicialis, etiam die feriata, fieri poterit, maxime quia in diem iuridicam,pro qua fit,executio refertur.ar l. in tempore.ff.de hęr.inst. & hoc tenet Io. And.in c. conquestus. extra de feri ubi dicit q quicqd de iure, de consuetudine seruari,quod si commissio citationis fiat nuntio in die iuridica,licet exequatur in die feriata.executio tolleratur, Idē quod talis urgeat cōsuetudo,& approbata sit, attestatur Bal. sen Tancred. in summa tit. de citat.q.7.quāuis de iure doctores cōtrariū cōiter teneāt,per d.l.fi.prout de cōmuni attestatur idem Lanf. in d. c. quoniam contra. in §.citationes.uersi.tandē quęritur:ubi dicit q uera & communis opinio est,in qua doctores omnes concordant, q citatio non ualet,si fiat die feriata, in honorem Dei pro die non feriata:secus si tēpore feriato ob necessitatē hominum de quo late per Oldr. Bar.& alios in d.l.1.§.nun-

cia-

ciatio ff. de noui ope. nunciat. & in d. l. fi. & sic (saluando Rotã) intelligere posses eam loqui de ferijs in fauorẽ hoĩum introductis: prout ĩ veritate loquit̃: quamuis ratio ipsius inferat idem de tempore feriato in honorem Dei.

47 Diximus ẽt in citatione prima, quæ de longinquo fiẽda est, vltra expressionẽ nominis & cognominis iudicis potestatẽ, quã iudex hẽt in citatum: maximè si est delegatus, inseri debere: aliàs citatus non cõparendo, non fieret contumax. c. ꝑterea. ubi hoc tenent Inn. Ant. de Butr. & Io. de Imol. de dila. & in c. cũ in iure. de off. deleg. tenet Spe. in tit. de citat. §. sequitur. uers. utrum aũt citatio. & Anch. in cl. 1. col. 2. uers. ult. quia de iud. & Bar. in auth. quid semel. col. 3. uers. expeditis. C. quom. & quan. Bar. & And. in l. 2. ff. si quis in ius uocatus &c. tenet Abb. in c. cũ ex officii. col. 8. uers. dico quod nisi exprimat potestatẽ quã habet, non teneretur comparere & c. extra de præsc. & Lanf. in d. c. quoniam contra. in prin. uer. Sciendum est aũt ꝙ delegationes. ubi dicit quod cauti iudices hoc optime seruant. Quãuis ꝓcessus foret ualidus, si citatus compareret: tenet ẽt Guid. Pap. q. 286. iudex. in fi. cum sim. quę ponit Fran. de Are. cons. 64 diligenter. col. pe. & Ang. consi. 8. his proximis. col. 2. quia.

48 Et de nomine & cognomine iudicis ĩ citatione exprimendo, ne citatio sit dubia, æquiuoca, & incerta, satis ꝓbatur in l. antepe. & ibi Pau. de Cast. ff. de iud. ubi l. si iudex inter alia in ꝓprio nomine errasset, citatio uitiaretur si modo pars spõte non compareret, per illum tex. & ibi Bar. C. de hær. inst. & Alex. ad Bar. in l. demonstratio. col. 5. uers. quid in iudiciis ff. de cond. & dem. ubi refert Cumanũ ita tenere, in l. si quis in fundi uocabulo. ff. de lega. 1. & ponit Spe. in ti. de cita. §. Iam de citatione. in prin. & Abb. in c. cum bonæ. nu. 1. de æta. & qualita. & facit. dec. 110. citatus, in no. dum uoluit non ualere citationem qua quis coram se, uel alio comparere teneatur. idem ponit Aeg. concl. 466. si pluribus ac uide quæ ponit Aym. consi. 121. scripsi, col. 1.

49 Diximus ẽt in citatione nomen & cognomen par[illegible]

stantis,ac titulū causæ seu rei super qua fit, exprimi debere:ut citādus certiorari possit ad cuius instantiam fuit decreta:qm̄ si non fuisset persona legitima,decretum nō ualeret·ut cōsuluit Dec.cons.560.in fi.lib 4.& faciunt, ea quæ ponit d.Gomes.q.49. super reg. de annali.& q 59.de trien.est dec.Rot.731. in antiq. Itē ad effectum ut idem citatus melius deliberare & ne ipse actor in preiudicium citati,uariare possint:ut prob.in c.fi.ubi gl. in uerb. nominis extra de rescr & arg. l. idem pomponius scribit. §. si ff. de rei uend.& l.cum certum.ff.si cer.pet. debet igitur nomen & cognomen apponi,put in l. 1.ff.de lib.& post. uel aliqud̄ signum seu demonstratio indubitabilis,p quā citatus certiorari possit ut docet tex.in l.quoties. § siquis nomen ff.de hær.inst. Nam si plures forent eiusdē nominis,nisi citatio declararet, iudicaretur temeraria & nō arctaret:ut notatur ī l.cū quē temere.ubi Pau.de Cast.ff. de iud.post Bal.& Ang.ibi.& idem Bal.in l. nō ignorat.in fi. C.de fruct.& lit.expren. & pmissa declarat Bar. in l.demōstratio.col.5.uers.Sexto q̄ritur. & in l. in testamēto. ff. de cond.& demonst.& in materia uide plura cumulata per Gomes.super reg.de annali.q.30 cum seq.

50 Et q͏ causa,pp quam quis citatur seu titulus in citatione exprimēdus sit,alias dicatur indiscreta & obscura,probari uīr in l.ex quacunq; causa.ff.si quis in ius uoc.& in c. Maximilianus. cum sua gl. 81. dist. & c. si primates. 5.q. 2.c.ult.in prin.de dilat.c.cum dilecti.de dolo & cont. c. licet.de accus.in quibus Pap.tam in ciuili q̄ in criminali citādo exprimit cām:& ita tenet post Spec. Ioan. And. in titu. de citat. §. 2. col. 6. in uerb. certum. & Bald. in pract.eo.tit.q.1.col.fi. & Abb. in d.c. licet. post Bar. in l. inter accusatorem.ff. de pub. iud. commissio namque & decretum citationis(ut diximus) reputatus interlocuto-

51 ria ut uoluit gl.in l.si interpelletur.ff. de arb.& l.cum clericis.C.de epi.& cle. & Bar. in l. quoties. ī fi. de digni. li. 10.requirit aliquam causæ expressionem.arg. filiusfamilias. §. diui. cum ibi not. de leg. 2. per quam rationem h[illegible]uit Bal.in auth offeratur. col. 3. uers.sed his quæro,

10. C.de litisc.quod dixit maximè procedere in delegatis: quia in ordinarijs præsumetur causa secundum ipsum, ut in l.consentaneum C.quom.& quand.iud.

52 Nec intelligas ꝙ citatione necessariò sit libellus inserendus: sed satis erat in ea, saltim in genere cãm exprimere, ob quã quis uocatur tñ libellus insereretur, tolleretur citatio, facultas.dilationẽ ad deliberandum petendi cum ex illo taliter inserto, satis certificari & deliberare potuerit: prout loquitur tex in d.c.2.de dilat.& declarat Pau.de Cast.in l.si finita.§.Iulianus.de dã. inf.per d.l.1. C.de reis exhib.de quo p Bar.ad reprimendum.in ver. super crimine.& Pet.de Anc.in cle. 1. de foro comp. & ꝙ in ciuili cã non sit de substantia, vt in citatione inseratur, seu transmittatur copia libelli ex cõmunis opinio doctorũ. vt per Bar.& alios in d.§ Iulianus. & in auth.offeratur.C. de litisc.per modernos, in rub. C. de eden. & ꝙ sit communis attestatur Ang.in l.i.malefic.in §. iudex cõmisit.in princ. col.2. in fi.ubi Aug.conterraneus meus refert Ange. post Cy.in l.sicuti.C.de præscr.trig. anno. dixisse, ꝙ quicquid sit de iure, de consuetudine non seruari, ꝙ copia libelli in citatorio mittatur, intelligens tam de iure ciuili, quàm

53 criminali iudicio: cum (quo ad fiendam citationem) ista duo iudicia æquiparaatur.l.absentem.§. 1. de pœn.l. inter accusatorem & ibi gl. ff.de pub.iud.

54 Et nedum causa, ob quam quis citatur, quinimo & causa causæ, id est actus explicãdus, in citatione inseri debet, putà, ꝙ quis citetur in causa Romana prædij, ad uidendũ iurare testes &c.prout in c.2. de test. c. cum olim, eo.ti.c. cõsuluit de off.dele.cũ aliis de quibus per Rot.dec. 10. &

55 dec.172.si testis. in no.Anch. cons 277. ex prædict. col. 3.in fi.Ang.cons.366.col.pe.Vel citetur ad uidendum ꝓductionem instrumentorũ, & dicendum contra: ut declarat Aeg.concl.2 8.termini.& hř ĩ l.iudices.C. de.fid instr. & per Bal. in l.si qñ.in fi.C. de test.& ponit Rot.d.dec. 10.& idẽ Anch.consi. 223. subtiliter in fi. uel citetur ad dicẽdum contra articulos seu positiones, ut per Rot.dec. 93.Iudex in no,late per Felin. in c.in nomine domini.

nu.31.de test.ita ēt nominatim ad omnia alia,q̄ in iudicio facienda incūbunt,quis uocabitur,ut est tex.in.c. eū q.de dol.& cont. li.6. ponit Bar in l. qui ante Calendas. in ff.de uer.obl.& facit tex.in c.ad petitionem.& ibi.Inn. de accus.c.si a iudice.ī ff.de app.lib.6. c. Cum contingat. de off.dele.l.unoquoque.ff.de re iud ponit Bar. in l.consentaneum.2.col.in prin.C.quō & qn̄.in quibus locis probatur.ad qualibet interlocutoriam alicuius pōderis, sed

56 præiudicii partem citari debere: prout ēt uidemus quod quis nominatim ad sn̄ā audiendā citandus est,alias(ēt q̄ præcederet citatio ad cām, uel ad audiēdum uoluntatem domini(sn̄ia illius prætextu lata, non ualeret: ut uoluit gl. in cl. sæpe.in uerb.ad id, de uerb.sign.& Bar.in l.in fi. C. de annal. excep. & melius in extrauag. ad reprimendum.in uerbo.super crimine.Bn.in c. cū cessante. de app. Gemin.in c.2.de dol.& cōt.li.6. ponit Fel. ī c. consuluit. nu.16.de off.dele.& Alex cons.105. n. 5.li. 5. & est dec. dn̄otum de Ro. 342. retento. in no. Cap. in dec. Neap.

57 dec. 1.col.9.uer.tn̄ in p̄senti. Et q̄ citatio specialis. & ad quelibet actū iudiciariū fieri debeat, nec sufficiat gn̄alis, tenuit Inn.in c.consuluit de off.dele.& sentit Bar.ī d.l.fi. de ann.excep.latius declarat Bal.in l.cōsentaneum.col.2. uers. q̄ro nota. C. quō & qn̄. iud. & idē sentit in l.termino.col.3.uers.sed nunquid. C. de fruct. & litiū expens.& facit tex.magistralis in d.l.eum q̄ aliter.& l.fi.ff. q̄ uī aut clam.requirens specifiicā & indubitabilē notitiam actus fiendi quod optime in Ro.cu.seruatur.

58 Diximus ēt debere exprimi in citatione nomen & cognomen ipsius citandi ad fraudibus q̄ commiti possent obuiandū.ar.notatoriū in c.sedes.& c.quia nōnulli.de rescri.& c cum in multis eo.ti.lib. 9. Ac etiam ut citatus, nunquid ipsum citationis decretum comprahændat, cognoscere possit.arg. tex.in c. significante. & c. Rodulph. de rescr.& ad tollendā æquiuocationem,ut citādus scire possit.an ipse idem quia in citatorio continetur,iuxta doctrinam Bar.in l.in testamento.& l demonstratio.in 6.q. ff.de cōd. & dem l.duo sunt Titij.ff.de.testam. tute. & l.

idem

idem Pomponius scrib.§ fi.ff.de rei uend. per gl.in uerb. nomina, in d.c.cū in multis.& ponit Spe.in tit. de cita. §. 1.uersi.Item quod per clausulam.& faciūt posita per gl. 3.in c.quoniam Abb. de off. dele. & Rot. dec. 133. error nominis.in no.quæ uult ꝙ saltem debet constare per circunstantias,ꝙ illo sit, de quo quæritur. & per Aeg. 164. processus, & facit etiam dec. 839. Papa. in Antiq.& Io. And in add.Spe. in §. iusta uer. item etiam de sent. dum uoluit, ꝙ licet iudici constet nuntium retulisse citasse. A.quando erat alius eiusdem nominis,nihilominus non ualebit eius sententia:cuius dictum retulit Alex. ad Bar. in l. finita. §. Iulianus. col. 4. in uerb. reprobari de dam. inf & ponit Bal. in l.hac consultissima col 2. uer. quæro si quis Nomē.C.qui test.fac.pos.& faciunt q̄ ponit Pau. de Cast.in l.cum quem temere, ubi est bona gl. in prin. l.ff.de iud. cum sim. Et scias ꝙ regulariter ad personam alicuius demonstrandam nomen.cum duabus demonstrationibus exprimi debet:ut per Barto.in d.l.demonstratio. in 7.q & in l.forma ꝑ illum tex.ff.de cens.cum aliis de q̄bus per Dec.cōs.13 col fi.li. 1.Aym. cons 169. oppo.n.4.

59 Qñ igitur expresse in citatione q nominatus non fuit ēt ꝙ esset apposita generalis clausula de citando omnes quorum interest &c.executor uigore hmōi clausulæ, aliquā certa personam in citatorio non specificatam, citare non poterit.cum super non specificatis nō cōpetat effectualiter potestas.c.pastoralis ubi gl.fi.arguens ad partes, de rescr.& in d c.cum in multis.in uerb.quorū, de quo ī dec.419 si impetratur. in no. ubi compilator cum multis aliis hanc partem secutus est,dicens hoc maxime procedere extra curiam ubi iudices de facili super personis ac nominibus & cognominibus citandorum se informare possunt:quamuis in curia ob locorum distantiam, aliquando talis citatio ex benignitate tolleretur. Et ob istā causam in rescriptis consueuit opponi illa clausula.Cum potestate citandi tam in curia quàm extra eam, omnes sua interesse putantes in executione citationis ubi & quoties opus fuerit exprimendos.

Regu-

60 Regulariter namq; uigore illius clausulę,ac potestatis de citando oẽs quorũ sua interesse putauerit: licet talis commissio & citatio de iure valida sit: prout habetur in capitu. significauit. de testib. quem in proposito adducit Bal.in auth. si quis ab aliquo. C.de test.glos. & alij in l.ea quidẽ.C.de emanc.ita fuer.alie. & Bald.in l diffamari. in 1.col.ver.in tex.ibi.si defensionibus & c. ingenuis & manumis. & idem Bal. in l. ab eo. in fi. C. qũo & qñ. & in l. proscriptione,col.10.vers.modo quæritur.C.si contra ius vel util.publ. Ang. & alij in l.de pupillo.§. meminisse de no.oper.nunc. Et executor illius clausulæ uigore, possit citare in genere oẽs quorum interest: prout legitur & notatur in c. fi.de ele.in 6.& c. cum tua.extra qui matr.accu. pos. Citatio tñ & executio hmõi non est contra aliquem in specie arctatoria, sed tantummodo monitoria:adeo ꝙ per illam datur optio cuicunq;, ut si sua interesse putauerit ad causam possit comparere,nõ aut cogitur:ut no. Inn.Host.& alij in c.dilecto de excep.tenet Rot.dec.419. & Mill. in verb citatio. quando fit in genere. colu.14. & Bald.in d.l.consentaneum.col.pen. uersi.in 1. gl. C. quo. & quando & notant doctores in supradictis locis. & Capi.dec. 8.vbi de ista clausula aliqua ponit.

61 Diximus insuper in citatione apponi debere locũ, seu tribunal ad quod quis vocatur: vocatus ad quẽ locũ debeat pro se defendendo conferre, certus fiat: ac ut ex facie citationis depræhendi posit,nunquid ratione loci iudex limites suæ iurisdictionis excedat: nã eo casu citatio nõ valeret l.fi.ff.de iurisd.om.iud.c.statutum.§. in multo ubi gl.in verbo citat.partes.de rescrip.in 6.c.pe.de off.uica.l.si ut proponis.la 2.quę est clauis istius articuli.& ubi ponunt omnes scribentes. C. quom.& quand. debet igitur locus certus & securus reo absenti in prima citatione designari,cum diuinare non possit: aliàs citatio delegati non arctare:ut inquit Alexan. consil.71. in causa. in princ.lib. 7. & taliter designetur, ne locorum æquiuocatio resultet.iuxta tex.in c.fi. circa fi. de rescrip. & si locus ille citato foret notoriè non tutus, citatio ipso iure non

teneret:

teneret; sed si non foret notoriū, posset saltim citatus appellare, iuxta tex. in cle. pastoralis. §. notorium. de re iud. & gl. in c. ad apostolicæ. in uerb. tutum. eo. ti. utrumque ponit Bar. in l. recusare. §. alio. in fi. ff. ad Treb. & Lap. alleg. 48. magister. uersi ex secundo præsupposito. Idem si locus non foret honestus. l. si cū dies. §. si arbiter. ff. de arb. locus in super opponi debet, ut citatus magis super rebus suis consulere possit arg. l. de pupillo §. qui nunciat. ff. de oper. no. nūciat. & l. q̄ in rē. in fi. ff. de rei uend. & c. 2. de libel. obla. & ne iudex loco semel disignato uariare, & alibi, absente parte sententiam dicere possit, iuxta tex. in l. cum sententiam. C. de sent. & d. l. si ut proponis. C. quom. & quand.

62 Et quanuis ipsi delegato, locus certus in delegatione assignatur nō fuerit, uī tñ eo. lo. delegantem iudicare iussisse, quo sine incommodo partiū iudicari solet: ut dicit tex. in l. si locus. ff. de iud. in propterea uigore potestatis sibi simpliciter atributę in tota prouincia seu ciuitate de legātis. in q̄bus deputatus est aliquem locū honestū eligere, & ad illum partes citare poterit: ut. d. c. statutum. §. in illo: q̄a potestas committentis, cū sit uniformis & absque aliqua restrictione concessa, ubique locū habebit, ex quo authoritate committentis talia. fiunt. c. 1. & ibi glo. in uerb. undecunque de iud. in cle ponit Bar. in extrauag. ad reprimendum. in uerb. per edictum, post medium est dec. dominorum ut per Cass. dec. de rescr. in iudice itaque delegato concludendum est locū in prima citatione indistinctè apponi debere: cum partes (ut dictū est) nō possint neque diuinare teneanť. uide tñ gl. in uer. indeterminatè in fi. í d. c. si. de rescr. & Fran. in c. Cū parati. col. 4. uers. circa sec. in fi. ubi dicit ꝙ ēt in delegato in dubio est intelligendum de domo habitationis ipsius extra de app. sed quis dignauit talem habitationem si non exprimatur.

63 Sed si iudex citās fuerit ordinarius, id est q̄ alicui ordinario tribunali, seu iurisdictioni absque administratione p̄sit: prout sunt regulariter magistratus terrarū, & in urbe senator, uicarius papæ, auditor camerę Apostolicæ, & similes;

miles:de quibus supra diximus:ex quo isti hñt locũ,& tribunal solitũ maiorũ,in quo ius dicere coguntur : & loca huiusmodi notaria regulariter esse consueuerint. de quibus in l.pe.de iust.& iur.& cum sñiam.C.de sent. Propterea etiam q in citatione locus aliquis appositus non fuisset, nihilominus sustinebitur citatio: quia intelligi debet de loco ordinario & consueto, vbi similia peraguntur· q in omnibus patet, & verisimiliter ignorari nõ potest,arg. c.1.de postu.prælat.c.innotuit.de elect cum sim. Expressa, igitur hoc casu iudicis dignitate & officio , locus etiam, ius dicendi tacitè videtur expressus , & facit quod ponit Aym.cons. 121.scripsi.col.1.

64 Si verò iudex qui citat, esset præses,seu rector alicuius puinciæ,qui nõ locum certũ, sed totã prouinciã pro tribunali hre dr:vt p Gemi.& Pet.de Anch.in c.si episcopus de off.deleg. in 6.& qui pôt quemlibet locum , et in propria camera,ad ius dicendũ,deputare:ut inquit Bald.in l. si ut proponis.in prin.C.qũo & qñ. Et videtur text. in c. si ordinarius. ff. de off. ordi.in 7. Dummodo consuetudo non repugnet: ut inquit glo.in auth.de test.in verb. illic apud eundem,si iudex talis semel certum locum pro causis audiendis deputauerit:ac deputatio hmõi fuerit publicè facta & prouincialibus,& litigatoribus not. citationes oẽs simpliciter,& absq; loci appositione emanatæ, ad locum hmõi semel destinatum ad instar illorum, qui certo tribunali psunt relatæ censentur , & si extra locum illum sñiam diceret, non valeret:prout est casus in d.l.si ut proponis. Si uerò locum aliquem non destinasset, ex q̃vio p dignitate officij,ac luce dignitatis suæ, quocunq; vadas si ue moretur,incontinenti in prouincia notorium fit:& locus,respectu talis iudicis,intelligatur,ppterea,& locus loci.vbi morari contigerit : ppea citatus etiam sine expressione loci,coram eo ubicunque fuerit in prouincia comparere tenebitur,q̃a istis casibus locus in citatione omitti potest,& si locus aliquis particularis exprimeretur, potius ex vrbanitate, quàm necessitate factum erit:& ita ex mente doctorum concludi posse videtur, vt per Bald.

in

in l.ut pfectius col.4.uersic.4. si delegatus. de annali excep.Spe.in tit.de citat.§.1 uers. itẽ q citatus Card. in cap. fi.de rescr. Ang.in l. 1.§.hæc stipulatio.col.7.ff.si cui plusquam p l.fal.ponit Fel. in c.cum M.col.3.uers.& si habẽtes uendere &c.de const.& doct. in d.l. si ut proponis. & in l. 1.ubi Bar.in fi.C.de sen. ex breuicul. recit. cum sim.
65 Diximus ẽt in citatione apponi debere terminũ & diẽ pro qua q̃s uocatur, ad hoc ut citatus certificari possit,nũquid citatio rõne tpis ualeat:puta si fieret ad diem feriatam,qa tunc cõparere quis non teneretur,etiam tpe con-
66 gruo,& in die non feriata,ut p doct.in l.fi.C.de feriis per illũ text.& c.fi.extra,eo.tit & diximus supra, quamuis de iure Canonico multi teneãt q citatus pro die feriato cõparere tenetur.qm procederetur de sequenti non feriata prout notatur in c.ueniẽs,& c.meminimus.ubi declarant doctores,extra de accu & in c.cum dilecti.de dol.& cont. & ponit Fel. in c.quoad consultationẽ.col. 3. uers. obstat secũdo tex.de re iud. ubi dicit q Inn. Ioa. And. & Butr. communiter in c.2.extra de ferijs,istius tenent. Licet paulò supra,in eodem loco dixerit q In.in c.pterea. de dilat. & doct. oẽs in l.2.ff.de in ius uocãdo. contrariũ teneant: uidelicet quod citatio pro die,in qua de iure,uel de facto quis comparere non põt,fit inualida:& in hoc secundum ipsum Legistæ discordent a Canonistis: propterea ualde fuit necessaria clausula illa, quæ apponi solet in similibus citationibus,uidelicet q si dies termini inciderit in feriatam,citatus compareat die sequenti: ut ibi per eum. & per Bar. in pract. sua, in q. nona in ti. de citatio.
67 Terminus etiã necessariò opponi debet,& quidem cõgruus & talis,ut citatus intra illũ ad locum, ad quem citatur,cõparere possit:alias si nimis breuis apponeretur, intra quẽ impossibile foret, q citatus compareret: citatio tãquam impossibilis & temeraria,etiam ad comparendũ pro termino habili, & cum primum posset,non arctaret, arg.in c.1.& 2.& c. si primates 5.q.2. quia impossibilium nulla est obligatio.l.impossibiliũ, cũ suis concordantiis. de re.iur.& quia prætoris factũ iuri, præsertim naturali, derog

derogare non potuit:ut inquit tex. in l. 1 §. ff. de feriis.
Et hanc partẽ tenuit Spec in tit. de cita §. 1. uers. item ꝙ facta est intra nimis angusta tempora,& Abb. in d. cap. dilecti. in 7. col. de dol.& cont. per tex. in d. l. aut q aliter. in prin. quod ui aut clam, tenet Bar. ad reprimendum. in uer. per edictũ.& dec. Neap. 124. ecce datur. in fin. & Rot. hanc sequitur:ut per Cass. dec. 6. in fi. de dol.& cont. Siue
68 impossibilitas si facti, siue iuris, puta ꝙ citaretur infãs ad
69 legitimè cõparendum:q̃a talis citatio seu decretum nullo modo ualeret, per tex. in l. quique. in prin. de in ius uoc. tenet Bal. in auth. offeratur. C. de litisc. quẽ ad hoc refert.& seq. dec. Neap. 366. in pleno col. fi.& rõne impossibilitatis iuris, uel facti, quæ tpe decreti citationis aderat citatio uideretur,& nõn arctaret, tenuit Fran. de Aret. in l. si mihi & tibi. §. si qs seruos. in fi. ff. de l. 1.& l. impossibilis. ff. de uer. obl.& Fel. in c. quoad consultationem. col. 3. de re iu. quicquid dixerit gl. que contrarium tenuit, in c. nemo potest extra de reg. iur. præmissa etiam tenet Aym. consil. 79. quondam. col. 3. num. 6. post Bal. ut ibi.
70 Debet itaq; opponi terminus,& dilatio congrua, ꝓut arbitrio iudicãtis æquũ esse uisum fuerit. Talia namq; in pectore iudicantis residẽt ut inquit Bal. in l. ut ꝑfectius. col. 3. uers. Quintò ꝙ termini. C de annal. excep. l. 2.& ibi Car. de re iud. c. 2.& ibi gl. & doc. extra. de dila. Spe. in ti. de cita. §. nunc circa fi. & Cass. dec. 3. in prin. de dilat. Iudex tamen discretus esse debet ut terminum possibilem ueniendi de loco ad locum præfigat, ut diximus.
71 Et si nulla apponeretur dilatio, neq; terminus, citatio tanq̃ incerta,& obscura nõ arctaret, ſm Bart. in l. liber homo. §. 1. ff. de uerb. obl.& sentit in d. l. aut qui aliter.& l. fi. ff. ꝙ ui aut clam, quod ur̃ sequi Bal. in l. consentaneũ per illum tex. uers. & nota. primò. C. quom. & quan.
Contratrium tñ ꝙ citatio sine termino ualeat, & tacitè intelligatur de cõgruo, uidelicet ut quis ueniat: q̃ citius fieri poterit: cũ citatio ex sui facie nullũ contineat iuris uel facti impossibile tenuit Spe. in ti. de cit. § sequitur Ba. in d. l. tu perfectius. col. 3. uer. 2. ꝙ ubi. C. de annal. excep.
& vi-

& uidetur tex.in § fi. de sent.excō.in 6. & in c. cum dilecti de dol.& cont.& in d. l.fi. in fi. ff. quod ui aut. clā. Tenuit Ant.in c.cum parati.in 4.not. ubi hoc tenent communiter Doct. extra de app. prout de cōi atteſtatur Fel. in c.cōſuluit. col.3. in prin.uerſ. ſed tenendo opinio. de off.dele.& Alex.in d.l.liber hō.(reiecta quandam concordantia Ang.& Pau.de Caſt.) dixit opinionem Speculatoria ſimpliciter eſſe uerā ad obiecta in contrarium reſpondēdo;tenet ēt Io.Mil. in uerb. citatio ualet ſine die col. mihi.9.de quo per Lanſ.q refert opiniones doc. in c. qm contra.in uerb citatio.nu.9.uerſ.ſed queritur nūquid de prob.poſt.Ang.in l.per interualla.ff. de iud. & latius ponit Boer.in dec.Parlam.235.ubi uidere poteris. & Fran. in d.c.cum parati.col.4.

Quicquid tn̄ de iure fit,cautius eſt,terminū & diem in citatione apponere: ut dicit Bal. ī add. Spe. in ti. de cita. col.4.uer.an deſignatio diei. & ita in effectu ſeruat Rom. cur.ſm quā in citationibus maxime quæ fiunt de longinquo, nedū terminis,quinimo dies, & hora plerunq; deſignatur:nā tempus iudicialiū certū eſſe cōuenit:ut in aut. de exhib.reis.§.ſi uero quidem.& uidetur tenere Bal.in l. uetuſtisſimam. col. 2. C. de iu.dom.impe. & quicquid ſit de citatione,de interpellatione aut extraiudiciali denunciatione,quod debeat apponi dies, nullus eſt qui neget, ſec.Alex.conſi.33.uiſo.col.fi.in prin.lib.6.

72 Et quāuis(ut dixi)in Ro.cu.hora in citatione deſignari conſueuerit puta hora audiētiæ, qua iudicē ſedere contigerit &c.de iure tn̄ appoſito horæ non uī neceſſaria: cum intelligatur quis citatus pro ea hora, qua actus, ad quē citatur communiter expediri conſueuit. ut eſt tex. in c.conſuluit.de off. deleg. & celebris theorica Inn. in c.cum nobis olim ubi Ioan. And. de elect. & ita notauit Iac.Butr. & Bal.in l.ſi ut proponis.la 2.ubi Bal. uerſ. quid ergo ſi iudex.& in l.1.col.4.uerſi. modo hic ulterius. C. quomodo & quando iud. & idem Bald. in c. 1. de milite Vaſſal.qui cont. &c. Ang. in l. & poſt edictum. in princ. ff. de iud. & l. diu, de reſtitutione in integrum ponit

Fel.

Fel.in c.cum M.col.3.circa fi. ubi dixit non esse necesse in citatione apponere locum diem, neque horam, de con sti.& in c. inquisitione in fi.de accus. & Alex. in consil. 48.in causa uertente circa fin.lib.7 Fran.in ca.cum parati.col.5.uersic 3.quęritur.extra de appel. ubi uide etiam quando in loco bis in die redditur ius: puta de sero, & de mane, pro qua hora quis intelligitur citatus pro prima uel secunda. & tenet quod pro secunda, quia tota die cedit citatio.

73 Et quamuis citatio absq; hora & loco (ut est dictum) sustineri possit: si tñ apponeretur, & postmodũ alio die, vel hora, seu loco quã in citatione expressa fuerint actus celebraretur, ex defectu citationis non ualeret, cum ille actus diuersus, ad quẽ, nõ se extẽderet citatio censetur: si modo per iudicem citatio prima prorogata non foret: ut tenet Bar. per illũ tex. in sæpe allegat. l. aut quia aliter. in prin. & l.fi. ff qđ ui aut clam.& idẽ Bar. in consil. 167. pluries contingit. ubi loquitur de snia extra horam citationis lata & facit tex.in c. si a iudice. ubi Io. Andr. super uerb. in termino de app.in 6. quem text. ad hoc ponderauit Bald. in l.cum non eo in fi.C. qñ prouoc. nõ est necesse. tenet Io.Mill.in ver.citatio. adeò est necessaria. col.10 cũ alijs, de quibus per Fel.in d.c.inquisitiones.col.17. circa finem de accu.& per eundẽ in c.1.col.9.seu fi. uersi. nota etiam ꝙ si citatio. de iud.& Dec.in cons.449. uisis. in prin. ubi hoc tetigit. li.4 & doctrinã hanc sequuntur ubiq; doct.ut dixit Alex. in cons.209 Ponderatis, colu.5.lib. 6. ac eam tenet in cons.213. uiso. colu.2.libr.2.& Anch.consil. 406. prout in prin.afluit. dec.387. si uno Aym. consil. 122. de anno. in fi.& Ang.inst.de uerb. obl. §. omnis stipulatio. col.2 super gl. in uerb. debit.

74 In præmissis erit ẽt sciendum oẽs dies de iure regulariter esse iuridicos.l oẽs dies iubemus esse iuridicos. C. de feriis. itẽ ꝙ de mane potius ius dici consueuit quam de sero: prout attestatur Alexan.in cons.147 uisis dubitationibus.col.fi lib.6. super quo tamen loci ac fori consuetudo obseruabitur.

Dixi-

75 Diximus etiam citationem in forma solita,& per uerba cõsueta concipi debere.quia id quod fieri solet, fieri debet,& si nõ fit,iiuste fit:ut inquit gl. in l.quid ergo.§ pœ-
76 na grauior ff de infa. & in l.hodie. ff. de pœn. & probatur per text.iuncta glo.in uerbo. solet. in l.edictum.ff.de iud. ita formaliter arguit Bal. in l.1.col.3.uer. extra oppo no.C.quomodo. & qñ &c. a solito igitur. & ab antiqua practica non est recedendũ:ut dixit Bal.per illum tex. in l.illud.ff.de accusatio.tutor.& facit tex. in l.si publicanus § fi.ff.de publ. cũ aliis,de quib. ad propositum per Dec. cons.358.placet.col.pe uers.in casu.libr. 3. Anch consil. 285.tui.in prin.Aym.cõs.91.nobiles.col.2.uers.5.nos habemus text & gl fi.in l.3.ff.de test.l.2.C.quemad. test. ap. Lap. alle 52.lætatur.col 1.unde Inn.in c præterea. de dila. dicere consueuit ꝙ citatio insolitum continẽs est nul-
77 la ut per Ang. in l fi.C.de cano. lar.tit. qui ẽt dixit quod excusatur nõn cõparens,qñ citatio non est secundũ stylũ consuetũ,sed habet clausulas insolitas:prout eũ refert & sequitur Fel. in ca.qñ contra col.8. super gl. in uerb. citationis,de probat.& p eundẽ in c.ex parte.colu.6. uersic.
78 stylus curię de rescript. refert & sequitur Boer. in decis. 235.in fi.post Hypp in singulari 118 Clausula namque insolita præsumptionẽ latẽtis fraudis inducit, ut uoluit gl. in l.si quis sub cõditione & ibi Bar. Bal. & Ang. in fi. ff. de cõdi.insti.ponit Deci.cõsi.399 cõclu. col. pen. uers. & talis clausula li.3.& stilus ac modus Insoliti arguunt falsitatẽ ut declarat idẽ Dec.in c. 2. in 3.no. de rescri. & in c. ad nostrã.in 3.no.de cõfir.util uel inuti.cum alijsque adducit Aym.cõs.28.a ssertũ testamentum. col.2. uers.4. oritur.hinc uidemus literas contra solitum Romanæ curiæ
79 stylum expeditas, suspectas de falso reddi, per text. in c. ad falsariorum, extra de crim. fal. ponit But. & Abb. per illum tex. in cap quod super his de fide instr. &c. cum te-
80 neamur.de pb. & c.ex parte.& c si qñ. de rescrip. morem nãque agẽtiũ(ut dixi)sequi debemus ut inquit tex.in l.labeo.ff de sta. li. & fori cõsuetudo seruanda est.l. 3. in fi ff. de test. Quæ aũt & quales sint formæ citationũ habes in

Spec.in titul.de cita.§.iam nunc. cum §.seq.& dicam aliquid inferius adhærendo Romanæ curiæ stylo.

81 Et qm̃, vt dictum fuit, citationis solennitas adinuenta fuit,ut actus qui in præiudicium absentis fieri petitur notitiam illius deduci, & ipse se defendere possit:ut prob.in l. si diffam.re.ibi defensionib. suis consideret &c.ubi hoc no.Bal.C.de ingen.& manu.idcircò ad officium rectè iudicantis spectabit citationem contra absentem per eum modum decernere,& exequi facere,quò facilius is qui habet notitiam specificam & indubitatam habere possit.

82 Vnde in primis si citandus in iudicio repertus fuerit ad instantiam diuersæ partis per iudicem sedetem pro tribunali ad actum,qui fieri intēditur citari & moueri debebit:qm̃ modus iste citandi de facie ad faciem super omnibus alijs commendabilis est:ex quo per eum oĩ. excluditur fraus & malitia: & tali modo citandi usus est summus opifex,ut iudicibus exemplum relinqueret,cum aduersus primum hominē,dixit Adam ubi es &c.& post ea subiunxit, in sudore uultus tui uiues &c prout legitur in cap 3.Genes. & hic modus a lege approbatus est: ut in l. 2.C.quomodo & qñ iud.& l. scire oportet. ibi uel in faciem, uel ad domum &c.ff.de exc.tuto. quinimò cum taliter citatus nullam possit ignorantiam prætendere, non comparendo iudicem magis contempsisse uidetur,quam si per alium citatus foret: idcircò citatio huiusmodi habet uim peremptorij, ut declarat Bal. in cap.1.§. ad hæc. verfic. sed nunquid requiritur trina. de pac. iura. fir. in usi. feu. & est glossa ordinaria, vbi Baldus & alij in lege secunda. C. quomodo, & quando, ponit Baldus in l. ad peremptorium. ff. de iudic. & Baldus in lege ut perfectius.columna finali, C.de ann.except. & est glos. in uer. terminum.per illum tex in cap.consuluit quam ibi cæteri sequuntur:prout id attestatur Fel. in sexta col. in uerb. in ead.gloss.de offic. deleg. & quod sit communiter approbata attestatur etiam Alex.ad Bart. in l. c. essante in princip.C.quom.& quando idcircò sanum esset consiliũ pro litibus abbreuiandis, & solennitatibus huiusmodi

peremptorij tolendis (casu quo requireretur) ut pars ad uersarum suum uiuæ uocis oraculo ipsius iudici citari procuraret, quia ad effectũ ferendi sententiam hoc sufficeret: dũmodo in loco iudicij non uigeret statutũ trinam citationem requiens nã eo casu monitio & citatio præfata uim triũ nõ haberet, sed formã ipsius statuti seq. oporteret: ut declarat Bal. in d. l. 2. & sequũtur Canonistæ in d. c. cõsuluit. ubi Ab. & Fel. co. 5. uers. Tertio fallit. de off. del.

83 Si uerò citandus a iudicio absfuerit, & per iudicem ad faciem (ut præmittitur) moneri non possit, sed per organũ, alterius citari oporteat: bonus iudex in committendo citationem, mẽti legis quatenus poterit adhærere debebit, & cõmittere ut absẽos per nuntium, seu literas primo a facie ad faciem si reperiri põt citetur: quia hæc est mẽs legis, ut probatur in l. 1. §. 1. ff. de lib. agnosc. ubi dictio illa uel ad domum &c. ordinem non electionem designat: idest disponitur ibi. ꝙ quis primò ad faciem, si potest alias ad domum. citetur ut plenè declarat Bart. in l. 3. §. prætor ait. de dam. infec. Innocen. & alij in c. causam de dol. & contuma. & facit tex. in dicta l. scire oportet. & l. 1. ff. de execu tut. & l. ait qui aliter. §. & si forte ff qd ui aut clã. l 1. § item cum ex edicto. ff. quæ sent sine appel. rescind. & in c. si & d. c. causam ubi plenè per Canonistas de dol. & cõtu. & in c. fi. de eo qui mitti. in possessionem caus. custodi. & tenent doctores oẽs, uidelicet Dyn. Ricar. Malumb. Bar. & post eum alii in d. §. prætor. Bal. seu. Tanc. in cõpendiosa ti. de cit q 2. & idem Bal. in l fi. colu. 2. in prin. C. de iure domi. imp. & d. l. ut perfectius, col. fi. in prin. & l. ex eo. C. quomodo & quando. tenet Mill. in uer. citatio. in 2 uers. & Lanfran. in c. quoniã contra num. 2. de probat. & Rot. decisio. 396. in antiq & 48. ualet citatio. in no. cum aliis de quibus per Alex. in consil. 107. nu. 8. lib. 5. de quo non est dubitandum: quia est firma conclusio, uidelicet ꝙ in principio causæ, & iure alicuius ponderis & præiudicii ordo substantialis est, ut si persona principalis domini reperiri possit personaliter citari debeat, ut in dictis locis.

84 Sed si persona ipsius principalis dñi (facta super hoc debita diligentia) reperiri non possset: si aderit cum mandato sufficienti procur. & hoc liqueat iudici ipse citandus erit: ut probatur in d c. causam vbi hoc expresse notant gl. & Abb in col 2 uersi. Secūdò nota de dol & contuma. & c si. de eo qui mit. in possess. & clem Causam. in prin. vbi oēs doctores de elect. & tenet Bart. in d. l. 4. §. prætor. colum. 3. uer. quæro an debeat fieri. vbi uidetur text. & in d. l aut qui aliter. §. 1. q ui aut clam ponit Io. Mill. in uer. citatio. in i. uer. & sentit Rot. decisione. 395. fuit dubitatū in nouis. dum uult procu. generalem conueniri posse a principio in causa nouiter mota: & si petierit ad dominum consulendum dilatio danda sit & facit qđ ponit Anch consil. 362. pro declaratione in si Quamuis si dominus foret præsens proc. in princ. causæ, nisi in his quæ essent leuis præiudicii. citari non deberet ut per Bar. in l. quamuis. col. fi. de damno infecto. & in l eum q de procuratoribus. Canoni. in c. causamque. de dolo & cōtu. & ponit Ang. in Auth. de hære. & Falc. §. hinc nobis col. 1. sequitur Deci. consi 450 col. fin.

85 Si non essemus in principio causę procurator indistinctè citari posse. quinimò si esset dominus litis effectus, dominus principalis omisso dict. procuratore ad sniam citari nō posset, & si citaretur, & procurator se opponeret sententia eēt nulla, si in absentia illorū promulgata foret, ut declarat Bart. post antiquos in l. 1. per illum text. in 3. col. uer. itē quæro & ibi Bal. & alii. C. de sentent & l. procurator. C. de procuratori. & in l furioso. vbi late per Iaso. colum. si ff. de re iudic & l. si pcuratoris præsentis. ff. de uerbo. obligation. tenet Ale. cons. 202. super in fi. lib. 2. Anch. cons 289 de iuribus in prin. Quoniam iudicium & instantia (cui sententia debet esse conformis) concepta & radicata in persona illius reperiebatur. Quamuis de ista iuris ciuilis subtilitate Canones non curent: secundum quos uterque & dominus & procurator citari poterunt: cum non referat quid ex æquipollentibus fiat: ut inquit Baldus in istis terminis. in dicta lege prima columna.

lumna tertia. uersicul breuiter opinio &c. & satis hoc in curia seruatur. præterquam in foro capitulino, ubi ex forma statutorum & procurator, & dominus ad sententiã citari debent: tutius tamen est vt euitentur opinio-
87 ne) si fieri potest, utrunque citari & in personã utriusque respectiue sententiam formare: de quo ultra præmissa ponit Spec. in tit. de sent. §. qualiter. colum. 3. uersi. porro. & ibi Io. And. In uer. litigauerit. & Ang. in cõsi. 98. & est gl. ordinaria in c. querelam in uerb. œconomi de elect. & ibi ponunt scrib. & est decis. Gui. Pap. 431. debet. & q. 86. procurato ubi uide Vide. Rot. decisi. 21. idem asserentem in ultima addition. in fin. in nouis. Et Fel post Bal. in c. fi. in nomine domini. col. fi. de testi qui huiusmodi differentiam Iuris Ciuilis, & Canonici attestantur, & declarãt intelligi debere dũmodo procurator sit præsens & non impeditus. Quodq; non declaraucrit se nolle in cã hmõi comparere. Nam his casibus dominus principalis omisso proc. qui fuisset litem contestatus, et de iure ciuili citari posset, secundum ipsos, & Boer. hoc idem tenentem in decisione 285.
87 Si uero nec principalis, nec illius legitimus procur. apparuerit: iudex poterit cõmittere, ut absens domi suæ solitæ habitationis citetur, idest, ubi citandus tunc tẽporis cõiter inhabitat: ut in d. l. 1. §. 1. de lib. agnoscen & d. l. scire. § oportet de excusat. tutor. l. pen. C. de annal. exceptio. l. aut qui aliter. § primo. ff quod ui aut clam. c. causam. de dol. & contu. & d. cle. causam de elect. ponit Dec. d consil. 460. col. fi cum aliis de quibus supra.
88 Et aduerte qm̃ consueuiet, quod citatio hmõi. quæ domi fit publice fiat: & copia illius in manibus domesticorũ dimittatur: uel saltim in hostio domus affigatur, alias si oretenus simpliciter fieret (cum uox illa sine literis de facili euanescat) citatio non afficeret. ut probari ur̃ in authẽ. qui semel. ibi edictis uocetur: quia uox præconiis paucis innotescit, C. quom. & quan. & in l. sed si pupil. §. proscribere. ff. de insti. acti. & declarat Bal. in l. consentaneũ. in secundo notabili. C. quom. & quan. & l. ut perfectius.

col.2.in fi.& ibi Ang.C.de annal. exception. & idem Bal. in l.diffamari.per illum text. C.de ingenuis & manumis. ubi dicit ꝙ nuntius domi citando uocitare debet taliter. ꝙ quilibet adstantium audire possit: ponunt Canonistæ tit:post Inn.in c fi.sup gl.2.de eo qui mittitur in possessioné,& in d.c. cóparati & Ias. in § quadrupli. in uerb. illud tñ diligentissime nota.ubi clare loquitur institu. de actio.& uide Gui.Pap 445 an ualeat & 429 procedi.& Felin.in c.ex parte decani in uerb.reuocatio.procurat.de rescrip.

88 Et proterea dici consueuit ꝙ nuntio absque literis, id est, sine tabellione,at testibus domi oretenus citanti non est credendum:ut inquit Spe.in ti.de citation §.sequitur. uer.sed nunquid sufficit denuntiare: quem sequitur Bal. in d.l.ut perfectius. col. 3. uers. attende. de quo uide per Bar.in l.Palatinos. C. de collatione feud. fisc. li. 11. Hoc ét casu nuntius referre debet se citasse domi solitæ habitationis:quia referendo simpliciter se domi citasse, non

90 sufficeret,neq; ualeret,ut tenet & declarat Alex.in cós. 2.cósideratis.co.2.uer. alia róne. li. 3. ubi uideas & regulariter teneas ꝙ citatio ad domum nó ualet, nisi in subsidium:uidelicet qñ persona haberi non pót. ut per glo. in d.c.causam de dol. & contu. quam dicit communiter approbari Abb.in cons. 83. li. 2. & hoc fuit famosum & notabile dictum Inn.in c significauit de testib quod extollit Abb.in d.ca fi. in ultimis uerbis de eo qui mitt. in pos.& Dec.d.cons.460 uiso.colum.fi.li.4.

Vbicunque igitur quis non reperitur per fraudem, ut quia latitat:uel non permittit se psonaliter citari, in subsidium poterit citari in domo:ut supra diximus,per textũ in l.Fulcinius.§. quid sit latitare, & § si ex quibus causis in possesionem eatur.c. quoniam frequenter § porro.ubi glo.& seri.ut lite. non conte. ex tunc. ca. de cleri. non resid.& cle.causam.de elect.cũ aliis.de quib.supra.

91 Vel prout est qñ semel quis personaliter apprehensus vel in iudicio cóparuit:& postmodum non dimisso procuratore recessit, aut de facili persona ipsius non reperitur,

tur, quia & his casibus præsumptã malitiam domi citari poterit. & hic est tex. in d. c. causam. de dolo & contu. & sufficiet. tunc ut ad domum citari possit quod a iudicio absit, l. & post edictum. in principio, cum ibi not. ff. de iudic. l. ab eod. & ibi glo. 1. & Bal. col. fi. uersi. & nota quod post litem contestatam semper sufficit citari ad domum &c. C. quomodo. & quan. &c. & Ancha. in cle. 1. col. fina. de iudi, post Bart, in l. 5. §. prætor. ait. col. 2. uersic. sed quæro an est necesse de dam. infec. Nam (ut dixi) talem in fraudem latitate uel abesse præsumitur, ut inquit Bal in d. l. ut perfectius, colu. 2. uers. in glo. C. de annal. exception. & fuit originale dictum Innocentii in d. c. fin. de eo qui mittitur in possessionem, quod sequitur Rot. decis. 48. ualet citatio, in nouis. prout in simili consueuit dici de clerico ab ecclesia, & marito ab uxore absentibus: quia cum in illa residere, & cum altera morari illorum quilibet respectiue teneatur ad effectum, ut domi possint tales absentes ualide citari: hoc tantum sufficit: ut per doctores in d. c. fi. & Rot. decision. 396. nota ualebit citatio. in antiq. & declarat Anc. in d. cle. 1. col. fi. de iud. & Felyn. ĩ c. cõsultationibus ĩ pri. de offi. dele.

92 Erit tñ aduertendum qm̃ domi citatus non comparens non diceretur uerus, sed fictus contumax: quia licet sit in culpa, & tñ sine dolo. & propterea a snĩa contra se latã, intra decem dies à die scientiæ cõputandos, appellare poterit ut uoluit Rot. decis. d. Nota si feratur snĩa. in antiq. & 187: sicut ficte contumax. & 364. cum iura in no. tenet Fel. in c quoad consulationem. col. 13. uer. considera duas conclusio. de appel. & in d. c. quoniã frequenter. §. porro. uersic. 6. non ut lit. non cõtesta. & Dec. consil. 34. col. 2. in prin. li. primo prout dici solet de citato per edictum publicum: ut dicemus infra & præmissa tenet etiam Anc. consil. 372. pro declaratione in fin.

93 Aduertas etiam qm̃ priusquam citatio fiat domi, si citandus præsens est in ciuitate, uel suburbiis (quia hoc casu idem censebitur per l. 1. § cum urbẽ. ff. de offi. præf urb. & l. 1 §. 1. de liberis agnoscendis) si causa de sui natura ce-

ualeret,vt per Bar.& doc.in dictis locis,& Alex.consi.137.
in causa & lite, col.3. ver preterea. lib. 2.& Panor.in dic.
consil. 84. Si uerò nuntius referret simpliciter se fecisse,
prout in mandantis, executio pari modo non valeret tā-
97 quam obscura, & incerta:ut declarat Alex.d.consi.2.col.
1.lib 3.secundum alios lex in benigniorem partem decli-
nando,uerb.illius interpretarentur : q facta diligētia per
nuntium de reperiendo personam, & ea non reperta,do-
mi citasset, & hoc fauore ipsorum absentium, & ad ex-
cludendum ueram contumaciam & pœnalitatem; vt dec.
Bald. in l. properandum. §. si quidem. C. de iudic. quam
sequitur Rot.decisio. 48. in ultima additione. in nouis.
& Petr. de Anchara. & Cardinalis ibidem. colum.14 in
clemen.prima de dolo.& contuma. quod multum com-
mendat & corroborat Alexand in consil. 219 pondera-
tis colum.3. in princ.lib.6.& consil.11. nume.7 lib.3 Id-
circo taliter citatus apellare posset a die notitiæ: ut supra
dictum fuit. & pro quo uide Rota. 364. cum iura. in no-
uis. & Capaci. deci. 139. in cau. & eandem Rotam 197.
sicut fictè,in no.

98 Hactenus locuti sumus de citatione, quæ fieri so-
let contra absentem a iudicio: sed in ciuitate (vbi cau-
sa agitatur) præsentem qui cum præsto sit,ac paruo & mo
dico dispendio personaliter, uel in domo habitationis
suæ citari possit, ad quemlibet actum fiendum singula-
riter & in specie vocandus est,etiam quod à principio ge-
neraliter ad totam causam, uel etiam ad certum actum
vocatus non comparuisset, vel etiam dixisset nolle com-
parere. quia nihilominus eundem ad reliquos actus ci-
tari conueniet : ex quo contumacia non operatur. nec
sibi obesse debet, nisi quo ad actum, in quo fuit contu-
max. prout hæc fuit magistralis doctrina Ioan. Andr. in
additio.ad Specclatorem sub tit.de citatio.§. viso. colu.2.
in uerbo incumbit.& in titu.de contumacia. §. 1. in glos.
magna in sexto,& 7.q.& per eundem in c.cum qui.de do.
& c ontu. quem optimè declarat Pau. de Cast. in l. ad per-
remptorium.colum. fin. circa fi.de iud. & in consil.316.
certum

certum eſt. 2. col. in prin. li. 1. refert & ſeq Fel. in c. cum frequen. §. porro. col. 4. uerſi. nota etiam quod auditores. ut lite non conteſta. & do. Alex. in conſ. 137 in cauſa & ſit. col. 3 uerſ. ſed in proceſſu. li. 2. & uide eundẽ in conſi. 81. ſtantibus. col. 2. libr. 4. ubi dixit quod ſi citatus ad cauſam reſponderit, quod non uult comparere, neque coram illo iudice litigare, ulterius non eſſet citandus. & quod ita eſt communis opinio doctorũ, quod intellige uerum quoad illum actum (ut ſupra dictum eſt) uel etiã in tota cauſa. cum ob huiuſmodi reſponſionem declarauerit hoc caſu uel ulterius coram tali iudice nolle comparere, aliàs negligens in uno actu, non præiudicaret ſibi in ſequenti. ut ponit Dec. conſi 534. procedendo, col. pennul. in fi. lib. 4. & in præmiſſis uide Iaſon. in l. ſi prius. colu octaua. de oper. noui nunc. Maria. in tractatu de citation. articu. 5. numer. 61. Ioannes Millis in uerb. citatus ſpecialiter. in 3. col. Bart. & Alex. ad eum in l. ſtatuliberos. §. Sthicus anna. ff. de ſtatulibe. & idem Alex. ad Barto. in l. qui ante calendas. in fine. de uerb. oblig. Quamuis Innoc. in c. ad petitionem. in glo. magna circa fin. extra de accuſationib. uoluerit eum qui ad certum actum citatus reſpondit ſe nolle uenire, ob eius manifeſtam contumaciam. ad cauſam illã non eſſe ulterius citandum: cuius dictũ pro notabili refert Rot. deciſ. 245. licet in fi. ĩ nouis. Quod (ut dixi) intellige in citato de longinquo, uel ꝙ ulterius non citabitur, ſ ad illũ actum ſup quo ſemel citatus conſtat de eius cõtumacia, & propterea ad eundem amplius citari non debet: & in hoc doctrina Innocentii cõiter approbatur: ſed in eo qui eſt præſens, & citatus ad aliquẽ actum reſpondit nolle cõparere ſeu alias negligens uel contumax fuerit. nihilominus ad reliquos actus citandus erit (ut diximus ſupra:) & in hoc idem Innocẽ. contrarium ſentiens communiter. reprobatur, ut inquit Alex. ad Bart. in l. tres denunciationes. C. quomo. & quand. & de quo plura ponit Fel. in c. inquiſitiones. col. antepe extra de accuſ.

Si uerò citandus non ſolum a iudicio & ciuitate, ac

illius

illius suburbiis absit, quinimo] in partibus longinquis moreretur(ut quotidiæ in Rom. cur. cōtingit (quando in sacro Rotæ auditorio contra absentes, & in remotis partibus puta Hispaniarum uel alibi cōmorantes causæ cōmittitur: tunc in eadem curia in uini hmōi commissiones citatio ad partes ubi citandus degit, decerni con-
99 sueuit sub simili substant.a seu tenore: uidelicet quia in primis nomen & cognomē cū expressione dignitatis seu officii ipsius iudicis citātis præmittitur, siue ordinarius, siue delegatus sit: a litere ipsæ citatoriæ non ei qui citandus est, prout antiquitus fiebat, sed uniuersis clericis, seu tabellionibus, & reliquis in eadē prouincia in quā literæ sunt exequēdę cōstitutis diriguntur: illisq; (inserto ipsius rescripti tenore) idē iudex attestatur se ad instantiam partis ibidē expresse præsentē citationē decreuisse: illisque ac cuilibet ipsorum (cui literas hmōi præsentari cōtingerit) iniūgit quatenus ad instātiā partis requisitus sub pœna excōicationis &c. eūdē aduersariū ī literis expressum, & quoscūque alios in executione nominādos in propriis personis si cōmodè illę haberi poterunt: alioquin in hospitiis habitationum suarum, si ad ea tutus patet accessus, sin minus in cathedrali & parrochiali, sub quibus citandi degunt, ac etiā in ecclesia illa, de qua disputatur (si cā fuerit sup ecclesia) publice & alta uoce peremptorie citasse habeāt: quatenus die (publice puta 25. post ipsius citationis p̄sentationē) si iuridica fuerit: & ipse iudex in auditorio suo, ꝓ tribunali sedere contingerit: alioquin se quēti die iuridica Romæ, uel alibi, ubi tunc sanctissimus dn̄s noster Papa, cū sua curia residebit, in palatio causarū apostolico (si fuerit Rotæ auditor (mane hora audientiæ causarum cōsueta (uel si fuerit alius iudex qui citat) dr̄ in ipsius citantis habitationis domo hora uespetorum & audiētia causarū cōsueta corā eo, uel eius subrogādo in iudici legitime p se, uel ꝓcuratorē idoneū cōpareant cum oībus & singulis illorū iurib. causam hmōi tagentibus, de & super oībus & singulis in comissione sibi pręsentata contentis, eidem instanti de iustitia responsuri, & in cau-
sis

sis hmōi ad omnes & singulos actus & terminos gradatim, ēt usq; ad diffinitiuam inclusiue processuro, ac pro cedi uisuri. certificando eosdē citatos, quod siue in dicto termino comparuerint, siue non, ad patris nihilominus comparentis instantiam, ad omnia & singula præmissa (dictorum citatorum absentia seu contumacia non obstante) iustitia a mediante procedet &c.

Et postmodū similis citatio, seu illius instrumentum per notarium publicū ad illam causam legitime deputatum, cum appositione testium, ac signo eius consueto subscribitur, & sigillo eiusdem domini citantis roboratur: & in forma publica & probanti reducitur

Hac igitur aut simili in substantia citandi forma, qñ quis de longiquo citatur R.ō.cu. uti consueuit, pro cuique in ea existenti notissimum est: & per ea quæ supra diximus satis manifeste constare pōt eandē ex iuris rōnibus 100. exceptā, fuisse maxima ex cle. cām. cum materia sua, de ele. & ꝙ talis sit obseruantia attestatur ē c d. Cass. dec. 1. de app. & facit quot pōnit Aeg concl. 310 fuit & dec. 228. uoluerunt domini. in no. & plura ponit Spe. in tit. de cita. in §. iam nūc col. 3 uer. uiso de citatione. & per to-

101 tum cum sequenti, § Et qm̄ citatio ipsa (ut diximus) fit de longinquo, ideo absens ad totam causam & singulos actus gradatim citatur cum comminatione, quod elapso termino & seruatis ex stylo seruandis citati absentia nō obstante procedetur, & causa expedietur. quæ comminatio facit & designat citationem peremptoriā iuxta tex. in l. peremptorium, ff. de iud. & latius Speculatorem, in dicto §. uiso. colum. tertia. uersic item licet, in die peremptorii: & per Bartolum in l. si finita § Iulianus. columna secunda, uersiculo. 2 quarto. de dam. infec. & l. 2. C. quomodo & quando. & l. mancipiorum. ff. de option. legat. ponit Rota decis. 245. licet. in nouis. ac Fel. multa congerit in c inquisitionis. col. 18. uers. item addo. de accus. & in c. causam. col 3. uer quando opus est de app.

102 Nam tu scis quod qn̄ pro causæ expeditione; & sn̄iæ prolatione una citatio fit pro tribus, apponi debet uerbum

bum illud peremptoriè, uel saltim æquipollens, putà comminatio, de qua supra quæ habet uim peremptorij alias snīa non ualeret, per dictā legē peremptoriū. ff. de iud. & l consentaneū & l. 2. fm vnā lect. C. quomo & quando. c. cōsuluit. de of. dele. c. 1. de dilation. ponit Bar. in d. l. si ita. § Iulianus. colu. 2. uersi. 2. quæro. & Spec. in d. § uiso. uers. quid si lata, & gl. ordinaria in c. de illicita. 24. q. 3.

103 Et in forma suprascrittæ citationis de longinquo ad totā causam factæ uerbū illud peremptoriè vna etiā cum comminatione de procedendo positum fuit: qm̄ licet in causis beneficialibus & summariis solēnitas peremptorij non requiratur p̄ter in cle. sæpe. vbi Io. An. in uer. peremptorie. de uer. sig. & ponit Abb. in c. cum olim. de test. ac etiam in Ro cu. tale uers. in citationib. apponi non consueuerit cum termini oēs ex se post lit. contest. sint per-

104 emptorii, ut inquit Spec. in d. titu. de cita. § uiso. uers. dicūt quidā. & ponit Fel. in c. cōsuluit. colu. 3. de of. dele. & in c. inquisitionis. col. antep. uer. Itē uide. de accusati. p̄ Bar. in l consentaneum ubi Ale. in 2. addit. C. quomo. & qñ & melius ponit Rot. decisi. ccxlv. Licet in cau. in no.

105 Nihilominus istud fallit in citato ex longinquo ad totam causam. quia tunc etiam in causis beneficialibus & summarii uerbum peremptorie in citationib. apponi debet: ut est doctrina Bart. in constitu. ad reprimendum in uer. super crimine. & si aliter fieret, citatio non habe-

106 ret sua essentialia, secundum ipsam. Quamuis si citatus absque appositione peremptorii compareret & snīa diceretur esse ualida: ex quo solēnitas peremptorii ad conuincendam malitiam & proteruitatem non comparentis, non ad solēnizandum iudicium adinuenta est: ut declarant doctores in d. l. ad peremptorium. & Alexand. in cōs. cxxiii. uiso processu col. i lib. 2.

107 Distantia igitur ac discrimina viarum difficultas citandi, & partium dispendia operantur; ut in principio causę. Citatio generalis ad totam causam, etiam cum appositione permptorij fieri possit: ex quo citationes huiusmodi de longinquo de facili geminari & reiterari non

possunt

possunt:ut probatur in c.cum ex lit.in fi. de rest. in integ. c.cum dilecti.in prin.c.cum olim.& c.fi. de dol. & contu. declarat Io.And. in d.§. uiso. in uerb. incumbit. in Spec. de citat. & Paul. de Cast. in d. l. ad peremptorium. ff de
108 iud.& Pau.l. de Leaz in clem.i.eod.tit. Prout ex eisdem causis etiam peremptorium maturari potest, id est, mitti unica citatio pro tribus, cum termino arbitrario, ut declarat glo. post tex.in d.c.de illicita.super uerb peremptorio 24.q 3.& doctores post text.in c. i.de dilat. & de hoc uiget gn̄alis consuetudo & obseruantia: ut inquit Spec. in d.§ uiso.in i.colu.tit.de citat & Bar. in authent. qui se mel colu 4.uersic. quæro an istæ dilationes.C.quõ. & qñ.
109 Et si post citationem in partibus legitimè executam citatus comparere non curauerit: elapso termino in cita. comprehenso,& constito iudici de citat. executa contra taliter ad totam causam citatum absq; alia citatione usq; ad sn̄iam inclusiuè procedi poterit:quia factus est contumax in tota causa arg c.i.de appel. in sexto. c.i.&c. cupiẽtes de elect.eodem li.c fi.extra de dol. & contu. l. perperandum (.1 C.de iudic tenet Specul.in d.§. uiso. colu. 4. uersic. puta ad uidendum iurare testes. & ibi Ioan. And. & Bart. ad reprimendum in uerb. super crimine. & in l. statuliberos.§.Stichus annua vbi per Alex. in addi. ff de statulib. & ponit Abb in c.fi.col.3 circa fi. extra de dilationibus: & Mill. in uerbo citatus specialiter ad unum actum, & tenet Rot. decision. cccxlv. licet impetrans inno. & uide decisio cccclxxxvii.si app.colum.pen.eod.lib. & Fel. in c. cum olim.colum.ii.in princ.de test.
110 Et quamuis contra taliter citatum (ut præfertur) absque alia ulteriori citatione ad sn̄iam & causæ expeditionem de iure procedi posset: nihilominus in Ro. cur. ex benignitate, & sacri palatij stylo ad proteruitatẽ non comparentis magis conuincendam, idem citatus in partibus consueuit(etiam ꝙ nullo modo comparuerit)contra ipsum processus per edictum publicum, seu audientiam contradictarum decerni, & ad omnes alios subsequentes actus in dicta audientia publicè citari: prout de huius-

huiusmodi obseruantia & stylo apparet in decisi. 224. si committatur. quę dixit quod si citatus ad curiam die assignata non comparuerit, fiet citatio in audientia publi. contradictarum uel preconizatio, aut in Albo prætoris conscriptio tenet idem deci. 220. licet. & 69. actore. in no. & decis. 790. Sciendum. in antiq. Reg. conc. 310. fuit Cassadoreus deci. 6. ut lib. petente. & de huiusmodi stylo meminit, & illum commendat etiam Paul. de Cast. in l. ad peremptorium. circa fi. ff. de iudi. & Fel. in c. quoniam frequenter. § porrò. uersic. demum an citatio. num. 20. ut lit. non cont. & Deci. cons. 306. uiso puncto. num. 25.

111 Et iste stylus obseruabitur, etiam quod actor in termino citationis non comparuerit: nam licet citatio quo ad illum actum fiendum (neutro comparente) fuerit circunducta: ut l. post edictum. §. 1. ff. de iud. nihilominus ex quo citatio huiusmodi fuit ad omnes actus & totam causam, idcirco ipso actore quandocunque comparente contra taliter citatum non comparentem per audientiam procedi poterit, ut est decis. 345. licet. in nouis, quod procedit tam in citatione hominis, quam iuris: ut in decis. 328. secundum Ioan. Mil. utrunque ponentē in uers. citatio tamen &c. colum. 4. etiam (ut dictum fuit) quod actor in termino non comparuerit, & contumaciam citati & non comparentis non accusauerit: prout fieri debere magistraliter uoluit Bar. in l. consentaneum. in fi. & in authent. qui semel. col. 3. C. quomo. & quando & in d. §. Iulianus. col. 3. de dam. infect. per text. in l. properandum. §. 1. C. de iud. & ponit Alex cons. 92. perspectis. col. pen. uersiculo pro hoc facit libro primo.

112 Si uerò ad causam citatus semel in iudicio comparuerit, per huiusmodi comparitionem citatio, ac illius peremptorium & comminatio circunducuntur, per text. in d. l. post edictum. & propterea, etiam quòd quis ad omnes actus fuisset citatus, quia tamen prima citatio per comparitionem consumpta fuit, ideò ad reliquos actus fiendos: singulariter citari debebit, ut declarat Bart. in extrauag. ad reprimēdū, in uerb. super crimine. & Ioan. Andr.

And. in d. § uiso in uerb. incumbit. & Paul. de Castr. in dict. l. ad peremptorium. in fin. & Io Mil. in uerb. citatus specialiter. in 4. col. & in uerb. citatio generalis. colu. pen. ponit Fel. post Anto & Imol. in c. licet causam. colu. 15. uers. demum. extra de testib.

113 Maximè quia incertum est quando reliqui actus fiẽdi in iudicio expliceari debeant: & propterea ad illos, is cõtra quẽ fiunt, citãdus est ut inquit Abb. in d. c. fi. colu. 3. in fi. de dilat post Bart. in l. qui ante Calẽdas. ff. de uerb. oblig.

114 Is tamen qui fuit (præmittitur) citatus, & in principio causæ cõparuit, si uult contumaciam effugere usque ad expeditionem causę perdurare debet, alias (cum ad omnes actus gradatim fiendos, & totam causam citatus fuerit, licet semel comparuerit, si postmodum lite pendente non dimisso procuratore recederet, (uirtute primæ citationis) saltim per edictum, id est, processum & citationẽ per audientiam contradictarum constito de recessu & absentia procedi posset: ut probatur in c. cũ dilecti. de dol. & contu. nam ad duo censetur citatus uidelicet ad comparendum & procedendum quamuis igitur comparuerit non satisfecit; qui recedendo non processit igitur ut formaliter inquit Bal. post Spec. in tit. de aduo. uers. qui comparet in termino & ponit Bart. in constit. ad reprimendum. in uerb. per edictum col. fi. uers. quid si in primo termino. & in uerb publicè, & declarat Abb. in d. c. fi. de dilatio. & tenet Rot. ut decisi. 345. licet, in no. & Fastol. causa 30 dub. 58.

115 Et hinc quotidie in Ro. cu. practicari uidemus quod procuratore, seu aliquo ex principalibus lite in eandem cũria pendente, recedentibus seu decendentibus constituto: summariè de hoc processus contra tales tanquam contumaces per audientiam contradictarum decernitur: ut declarat Cass. in decis 6. in prin. ut lib. pend. & dec 1. de sent. & re iud. post Rot dec. 129. in absentia., & 144 in causa. in no. & Aegid. concl. 310. & 615 & Paul. Cast. in d. l. ad peremptorium. col. fi. de iud.

116 Quamuis si procurator rei absentis lite hmõi penden-

te

te decederet cum in casu isto non sit quid imputandum ipsi reo talia ignoranti, propterea mors istius procuratoris eidem reo absenti per actorem intimanda esset: & antequam intimaretur contra eum ueluti contumacem procedi non posset, ut declarat Aeg. conc. 495. licet mors, qm̃ is qui semel per legitimum procuratorem comparuit dici non potest contumax, contra quem solummodo processus per audientiam, & per edictũ decernitur: ut inquit Rot. dec. 639. no. ꝙ aliquis in antiq. & in præmissis uide Aeg. centesimaquinquagesimaquinta, si prin.

117 Ad unum circa præmissa in actu practico aduertendum fuerit, ꝙ qñ negotium, seu causa agitatur contra absentes qui semel comparuerit, uel contra existentes in suburbijs seu comitatu, quos ad quemlibet actum citare difficile esset, consultè faciet iudex, si ad instãtiam partis aduersæ coegerit tales ad eligendum sibi locum in ciuitate & loco iudicii, ubi citare possunt: cum durum sit semper mittere ad uillam seu commitatum, uel perquirere per totam ciuitatem ignotos & irreperibiles, & circa hoc tempus conterere: ut uoluit Ang. in l. qui ante Calendas. vbi Bart. hoc reliquit indecisum. ff. de uerb. ob. allegando d. Inn. in c. auditis. & c. constitutus de pro. eandem doctrinam posuit Bar. in extrauag. ad reprimendum, in uer. per edictum. col. fi. & Pan. in c fi. in 3. col. in fi. de dilat. & ego in Ro. cu. sæpius expertus sum.

118 Ex præmissis igitur ac forma ipsius citationis quã posuimus, satis constat reum qui de longinquo citandus est personaliter primò, si reperiri pōt, alioquin facta super hoc diligentia in domo suæ solitæ habitationis, si qua extabit citare debere; & citandus fuerit clericus: & ibidẽ aliquã ecclesiam curatam, & de iure residentiam requirẽtẽ, habuerit, ẽt ꝙ aliam habitationem ibi nõ habeat: si abfuerit absq; rationabili causa, in eadẽ Ecclesia (quæ fingit' ei' habitatio) cum alibi eum morari non debeat, citari poterit, probatur in c. ex tuæ. de cle. non residen. & ponit Inno. post alios in d. c. fi. de eo qui mittitur. in poss. ponit Abb. col. 3. uersi. Item nota ex ordine. in cap. Causam. de

dol.& contu.est deci.dominorum 82.in causa beneficiali.in no.quæ.requirit,quod talis citatio fiat etiam in Ecclesia Cathedrali;& iste causa videtur omissus in capitulo causam de electio in clemen.

119 Si uero nec domum particularem, nec Ecclesiam residentiam requirentem,talis clericus habuerit, citandus erit in Ecclesia Cathedrali illius loci, & si disputabitur de aliquo Ecclesiastico beneficio,etiam in illo citari debebit,in quo etiam citari conueniet, quando domi citationem fieri contingere. ut probat tex. in d. clementina Causam de elect.& ponit d.deci.82. Isto tamen casu si beneficium,de quo disputatur, non fuerit curatum, antequàm in eo,& in Cathedrali citatio fieri possit, præcedere debet diligentia de personam reperiendo, facta in lo-

120 co domicilii ubi ultimo inhabitare consueuerat. Secus si beneficium esset,curatum:quia tunc non requireretur alia diligentia de personam reperiendo: sed satis foret intimare in Cathedrali & beneficio in eam curato, vt tenet Rot.dec.623.Not. quod in causa beneficialium. in Antiq iunctis dictis 228. & dec. 83. in no. Dummodo locus habitationis non esset in ualde remotis quia tūc ut opinor, satis foret in cathedrali, & beneficio illo etiā non curato, absque alia diligentia casu quo persona ibidem non reperiretur,citare,arg. d.cle. Causam in versic. quod si fors. & uidetur conclusio Aeg. 390. in executione. quam uidebis.& uide quod dixit Deci. in dicto consilio 461.col.fin. in prin.

121 Et istis casibus quando citatio fit in loco domicilij, uel in ecclesijs,satisfuerit citationem publicare, id est eādem publicè & alia uoce legere, & si copia petita,tradere nec requireretur affixio cum d.clemen. Causam. hoc non requirat & ita declarat Cass. decis.1.de app. de quo tamē uide sub num.88.

122 Si uero citandus fuerit laicus & secularis: & persona ipsius, aut procu. eiusdem, apprehendi non possit,citandus erit in loco domicilij,si ubique gentium fuerit ut dictum sunt fuit supra & ponit Bal.in l. iuris ordinem. C. de

de iurif om. iud. & in l.ab eod col.fi.uerf. ibi requifiuit. C.quomo.& quand. & Dec.conf.460.num.25. lib. 4. Sed fi domus uel habitatio nufquã reperiretur: ut puta quod citandus uagabundus foret: fi ageretur de re immobili, citari poterit per affixionem cedulæ illi rei, de qua agetur, per l.4 § prætor. cum concordan. de quibus ibi per gl. in uerf. libellum & per Bar.& fcrib.ff.de dam.infect. Si de re mobili actum fuerit, facta diligentia de talem reperiendo in loco ubi contraxerit, uel quafi, ac forum fortitus fuerit, & eo nõ reperto conftito de hoc citabitur per præconem, feu per edicta (prout moris fuerit tales abfentes, & uagabundos citari) arg.l.2.C. ubi in rem act. & fentit Bal. in l. uetuftisfimam, uerf. nota in materia. C. de iur.domi. imper.& Bar. ad reprimendum in uerb.per edictum in 2 col.in fi. quia hoc modo citantur regulariter abfentes qui dom. carent, & vbi fint, ignoratur:ut declarat Inn. in d.c fi.de eo qui mitt. in poffef. quem fequitur & declarat Bal.in l.pen.col.2. verf in gl. fuper uerficul.domiciliũ C.de annal.exce. facit tex. in authen. qui femel C. quomodo & quand. & aliqui ponunt in d cle. caufam. & tenet Abb. in c.fi.col.4 uerfic. item poteft requiri. extra, de foro compe.

123 Iudex itaque ordinem fuprapofitum in citando abfentes feruare, neque illum præuertere debebit, alias decretum ipfius non ualeret, puta, fi a principio caufę aliquem per edictum publicũ, feu domi, uel in ecclefijs nulla præcedente diligentia de perfonam reperiendo, citari mandaret: ut tenuit Paul.de Leaz. in d. clem. caufam. & ipfum ibid. refert & fequitur Anc. in 3. colu. uerf. Decimò nota. & Imol.colu.1.uerfi.nota. arg. ꝙ nõ pt &c. & col.3.uerf.q̃ro, an ordo.ubi dicit hũc effe ordinẽ fubftantialem, extra de ele.uel faltim daret legitimam caufam ab huiufmodi proceffu appellandi: ut uoluit Bart. ad reprimendum, in uer.per edictum, poft prin ubi dicit quod talem proceffum, iudex appellationis de facili infirmabit.

124 Et quæ fupradiximus, de aliquem perfonaliter, uel domi, fiue in ecclefijs citando, procedunt, quando ad il-

los seu loca huiusmodi tutus. patet accessus. Sed si ob ipsius citandi; aut suorum potentiam, ad ipsos eorumque domicilia tutè & liberè accedi non posset: uel quod ipsi citandi per se,uel alios quoquomodo, ne ad eos citatio perueniret impedirent cum ipsimet sibi ipsis impedimento sint, ne personaliter uel domi citentur: absentia,& potentia illorum alteri obesse non debebit, ut inquit tex. in l.ut perfectius in prin.C. de annal. exce. & uide Aeg. conclus 577.etiam Si.Ideò in principio causæ iudex poterit committere, ut tales per edictum publicum, in aliquo loco publico, taliter citentur: quod ad eos, eorumque aut suorum notitiam uerisimiliter possit peruenire: ut prob. in d. cle. causam. uer.uerum.& ibi scri. & in cle. 1.qui tex.ad hoc principaliter emanauit. de Iud. & facit c.1.§ contrahentes.de for. comp. in 6.& tex. in c.quoniã frequenter. §. porrò & ibi pariter scribentes, ut lit. non contesta.

125 Sed quoniam modus iste per edictum publicum in principio causæ citandi (cum absentem, & ignorantem afficiat) est rigorosus,& a iure multum exorbitans, ut dixit tex. in d.cle. 1. de iud. & Rot. deci. 223. si committitur. in no.& lo. Mil. in uer.citatio. per edictum.in 3.col. Idcircò extra casus dictæ clementinæ concedi non consueuit:ut est deci.dominorũ.753. dic quod in c. dudum. in antiq. Et propterea in Ro. cu. nullus iudex taliter citat,nisi fuerit sibi ex speciali mandato Papæ id commissum, ut notat gl. in d.cle.1. in uer. specialiter. hoc enim est quasi proprium, & in ipso Papa speciale, ut talis citatio arctet, secundum Paul. de Lea.& Guil. de Monte lau. quos ibidem refert,& sequitur Rot.d. decis.123. in add. & ponit Paul de Ca. in l. ad peremptorium, in fi. de iud. & Fel. in d.ca. quoniam frequenter.col 9.uers. circa glo. vt lit. non contest.

127 Et quando Pap. dat alteri hanc potestatem per simile edictum publicum citandi, consueuit apponi clausula,uidelicet, constito summarie de non tuto accessu, ut moris est,unde iudex talis antequam citationem per edi-

ctum decernat, debet saltim summariè testes examinare super metu, potentia, & non tuto accessu, seu impedimentis, quæ ex aduerso prætenduntur: ut tenet Rot. 704 dic quod citatio. in antiq. qui testes satis est quod dicant se credere impossibile fore, uel non esse tutum, eosdem in personis, uel illorum domicilio citare: ut inquit Rot. deci. 693. nota quod aliquoties. in ant. ponit Bar. ad reprimendum. in uer. per edictum. in 1. col. & Fel. in d. c. quoniam frequenter. col. 11. uer. pro practica d. clementinæ. & Cassad. decis. 2. in fi. de dol. & contu. Et iuramentum ipsius partis super hoc non sufficeret, ut d. decis. 753. & 704 dic quod citatio in antiq. & ponit Fel. in loco de quo supra. Et si iudex saltim summarie de præmissis non cognito, processum per edictum decernere, processus huiusmodi non ualeret: ut consuluit Deci. cons. 460. Viso puncto. columna fin. numer. 26. libro, 4.

129 Iudices tamen etiam seculares partibus, constito de præmissis impedimentis, ac non tuto accessu, & ipsi per huiusmodi edicta publica procedere consueuerunt, per tex. in authen. quod semel. C. quomo. & quando & ibi per Bar. & doct. & ponit. idem Bar. ad reprimendum, in uer. per edictum. & Maria in rub. de dila. Abb. & Fel. in d. c. quoniam frequenter. & quotidie in curia in senatore urbis experimur.

130 Insuper quamuis d. cle. Causam. & constitutio ad reprimendum huiusmodi citationem per edictum simpliciter in aliquo loco publico solenniter publicari mandauerint, nihilominus ex quo talis dispositio nimis uaga, & incerta uisa fuit propter ea clementina prima de iud. & melius stylus & obseruantia sacri palatii loco & solennitatem huiusmodi declarantes, uoluerunt easdem citationis in locis per ipsum iudicem in citatione ipsa designatis, & expresis publicari debere, & in eadem Romana curia huiusmodi citatio sub simili substantia formari consueuit, uidelicet.

131 Et quia per testium fide dignorum examen coperimus, dicto N. ex aduerso instanti aut alteri eius nomine

ad præfatos N. & N. ex aduerso principales, pro huius modi nostris literis citatoriis in eorum propriis personis, aut domiciliis, seu locis consuetis, exequendis tutum non patere accessum: idcirco auctoritate Apostolica nobis commissa, per hoc præsens publicũ edictum in Ro. cur. in audientia publica literarum contradictorum, in qua citationes huiusmodi legi consuerunt, legendas, ac ualuis Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, & audientiæ causarum palatii Apostolici, uel (quando sunt vacantiæ generales, in quibus audientia contradictarum cessat (tunc dicitur, quod in ualluis Cancellariæ aposto licæ, & acie Campiflore extra vero Ro. cur. & in partibus in ualuis N. & N. cathedralium, seu collegiatarum. aut parochialium ecclesiarum talis loci, seu citatis) prout esse contigerit) tanquam locis circumunicinis & conuenientibus affigendas, publicandas, & exequendas, prædictos N. ex aduerso principales tenore præsentium citamus quatenus quadragesima die. &c. demum addi solet hæc clausula: loca uero prædicta tanquam publica & idonea pro præsentibus literis exequendis, ad instar edictorum publicorum, quæ olim in albo prætorio scribebantur, duximus eligenda: in quibus præfatas literas publice, & patulo iudicio & quasi sonoro præconio decernimus publicandas, & affigendas: ne dicti citati ignorantiam aliquam prætendere ualeant. cum simile non sit apud ipso sic. citatos incognitum & occultum remanere quod tam patenter & notorie omnibus extitit intimatum, auctoritate Apostolica decernentes, quod præsens citatio taliter executa citatos arceat, astringat, & perinde ualeat, acsi in eorũ propriis personis citati forent &c.

Quæ forma colligitur ex d. cle. 1. cum ibi not per glo. & scri. & est theorica d. Inn. in c. fi. de eo. qui mit. in poss. & c. quoniam frequenter. ubi per Canonistas ut lite non contest. & l. de pupill p. § proscribere. ff. de instit. actio. & per ea quæ ponit Spec. in tit. de cita. in § penul. cũ simi.

132 Et quamuis mandati forma diligenter obseruanda sit. l. diligenter. ff. manda. c. cum dilecta. extra de rescri.

propterea que

propterea que forma suprascripturę citationis per executores, quoad omnia seruari deberet, videlicet publicari, & affigi tam in curia, quam extra in omnibus locis in eadem copulatiuè comprehensis: vt dicebat Rot. loquēs de citatione per dictum 223. in fi. in not. & Bald. in l. 1. §. Offilius. ff. ne quis eum qui ius voca. & in l. non sunt libri. ff. de stat. hom. tenet deci. Neap. deci. 2. nume. 6. aliàs si forma huiusmodi non seruaretur, processus dictæ citationis vigore factus contra absentem aliter non comparentem ipso iure nullus esse deberet: vt ibi per eos: & ponit exemplum Io. Mil. in uerb. citatio non valet. col. pe. post Spec. de cita. §. 1. col 9 versicu. sed pone quod Bald. in consil. 214. vt apparet in fi. lib 2 prout terminis eum refert & seq. Aym. consil. 182. videtur col. 3. uersi. 4. videtur & Alex. in consil. 73 li. 3. loquens de eo, qui executus est mandatum in alia re, quam habuerit in commissis: quòd talis executio non valuit: prout etiam non ualeret si fuisset exequutus contra personas in mandato non cōprehensas secundum Bal. consil. 67. d. Papa colum. 2. lib. 2. prout eum refert idem Aym. cons. 196. & si. col. 2. prope fi. & tenet Rom. cons 69. viso col. fi. & in terminis nostris de citatione decreta per edictum cum clausula. Constito de non tuto accessu &c. quòd eius formam seruari dilgenter conueniat, ponit Deci. in consil. 460. col. fin. lib. quarto cum simlib.

133 Nihilominus ex stylo ipsius Romanæ curiæ, quod citatio huiusmodi per edictnm, in duobus tantum ex tribus locis curiæ, & totidem ex expresfis in partibus, & sic in totum quòd in quatuor locis, ex sex positis in citatione publicetur, satis fuerit: quoniā si nōn esset forma prædicta, sufficeret, quòd in uno loco publico exequeretur: ut d. cle. 1. & ibi gl. in uers. in aliquo, de iud. & quod sufficiat illam exequi in duobus locis ex tribus, tenet Rot. decisione. 79. si committatur. Innocen. & Aegid. conclusio. 194. Si mandatur Felin. in d. c. quoniam frequenter. col. 2. versic. 2. no. plenius ponit Cassad. decis. 1. de dol. & contu. & Rot. dec, 522. no. quòd si committatur. in antiq.

l.adeo.§ cum quis.ff. de acqui.re. do prout refert & seq. Dec.cons. 538. uiso puncto. col 2 nu. 7 libr. 4. & facit tex in l. institutio talis. & ibi Bar. ff. de condict. instit. l. certam.ff.si cer.pe.l. 2. & 4 C. de sent. quae sine cert. quae prof c. cum uenerabilis de reli. domibus cum aliis, de quibus per Abb.in cons.28.uersic. quarto adduco. in 1. par.Secus autem foret in citatione, quae non est fienda 139.per edictum:quoniam ibi (ut supra uidimus (datur triplex modus exequendi. uidelicet in persona, si haberi potest,alias ad domum,alioquin in ualuis ecclesiae: unde executor referendo se fecisse; prout in literis, iudex de modo executionis certificari non posset: & sic executio tanquam obscura & incerta non ualeret, ut conclud. Aegid.concl. 200.si commissarius.& Alex.cons.201.col. 2.lib.2.& cons.138.in causa.col.3.eod.lib.& cons.2.consideratis.col.1.cum seq.lib.3.& Maria. in tract.de citatio. ar.13.nu.4.

140 Loca autem uicina intelliguntur, quae domicilio ipsius citandi uicina fiunt:ac talia esse debent. ut citandus uerisimiliter notitiam citationis habere possit, alias citatio non arctaret:ut tenet Rot. deci. 6. de dol. & cont. per Cassa.& facit concl.Aeg.188.Et citatus per doct.in d.cle. 1.de iud. & duo ad minus: ut dixi, requiruntur: ut dicit Rot.d.dec.522.Nota quod si committatur.in Anti.& 794 si committatur in no.

141 Erit etiam aduertendum;quoniam per istum modum citandi,uidelicet per edictum, non inducitur certa notitia & propterea per similem modum citandi ac processum per edictum,excommunicari seu beneficio suo priuari, quis non debet. Nam ubi agitur de magno preiudicio,citationem peruenisse ad notitiam citati, clare cõstare debet, nec sufficiunt coniecturae, prout sufficerent, quãdo essemus in re modici praeiudicii, ut in deuoluendo causam ad Romanam curiã. Ita concludit. Rot. dec. 771. dic quod si opponatur. iuncta dec. 790. Sciendum est quod si in aliqua. in antiqua. & ponit Abb. & Fel. in d.c.quoniam frequenter.col. 13.uer.aliud ualde notabi-

le

le & per Aeg.d.concl.188.ubi quod uoluit quod ut citatus per edictum excommunicari posfit, non sufficere probare. quod in vicinis partibus edictum fuerit affixum, sed oportere etiam probare,quòd taliter affixum fuerit, ut ad eius notitiam potuerit uerisimiliter prouenire: ut ibi per eum:& per Ang.de Vbal.in conf.8.his proximis col.2.ubi quod citatus domi, vel in ecclesia, quod non posfit mulctari.vide tamen in præmisfis Rot.271. si de mand.in no. & 364.cum iura.eo.lib. ubi quod taliter citatus potest. intra 10. dies a die notitiæ appellare.

Insuper ea quæ supra diximus procedunt,quando quis certum contradictorem habet: quia tunc postquam de eius interesse principaliter agitur,nominatim, & expresse citandus est: nam citatio generalis per edictum seu audientiā publicam,uel præconem contra oēs sua interesse putantes, ipsum non arctaret: ut supra diximus: si uero certus contradictor non apparet, satis foret pro substantia & validitate actus fiendi apponere edictum generale contra omnes, qui sua interesse putarent: prout de
142 vtroque est text.in cap.fi.in fi.de elec.6. & ponunt Bar. Bald. & alij, per illum text. in l. si eo tempore. C. de remis. pig. & in l.si vacantia. vbi per Ang.C.de bo.vac. lib. 10.ponit Innoc. & ibi omnes.in c.fi.de maio & obed. & Bar.ad reprimendum. in uerb. per edict. in final.uerb. & idem Bald.in auth. si quis in aliquo C. de eden. & Cano. in c. Alb. de testi. ponit dec. Neapol. dec. 24. quidam. & Capi. in eidem deci.dec. 87. in causa magna. ubi recenset quinque requisita,ut valeat datio curati hæreditati iacenti. & per Alexā.in consil. 106. cum conf.seq. lib 5. & conf.137.col.3. vbi loquitur de cura bonis dando. lib.2. & consi.5.nu.2.lib.2.& consil.150.in causa.col.2.lib.6. & consil.221. ponderatis col.fi. eod. lib. Anch.consil. 306. efficax.col. 1. in quibus locis reperies, quibus casibus citatio generalis requiratur & sufficiat: & habeat pro regula, ꝙ existente certa persona, quæ ex actu lædi potest, ipsa nominatim vocanda est: aliàs citatio generalis sibi non esset, pro quo facit glos. in verbo. nominatim. de

vita

uitã hon. cler. in cle. 1. & Bal. in auth. si omnes. C. si ut se ab hæred. absti & hoc tenet Rot. ut per Cass. decis. 6 ut lit. pend. in fin. & Barto. in l. si diu. & l. si seruus. ff. de bon. aucto. iud. possid. & in l. si quis instituatur. §. 1. cum seq ff. de hęre. instit. cum simil. quæ cumulat Aym. cons. 89. Nobilis Anto. in fin. & Ang. consi. 289. uiso. Roma. consi 54 uisis in fi.

Idcirco priusquam fiat generalis citatio; seu proclama diligenter inuestigandum erit, nunquid adsit persona, quę ex actu illo lædi possit, alias si uigore huiusmodi generalis citatio contra omnes sua interesse putantes &c. possessionem alicuius rei apprehendisses, non audireris, si postea diceres, non citaui possessorem: quia ignorabant quis esset: ideo generalem citationem feci. inuestigare namque hoc debebat, ut sen. Bal. in l. fi. col. 3. uer. quarto præmitte. C. de. edic. di. Adr. toll. & interm. ponit Bart. in consi. 40 missus in possesionem quod alias est nu. 91. incip. in causa uertente. & Anch. in c. fi. de elec. in 6. ubi refert se ita alias consuluisse; uidelicet in consi. incip. in primo dubio. nu. 268. cum se prout refert & sequitur Alex. in cons. uisa facti. col. 4 uer. nec posset li. 2. & latius cons 5. in causa col. 1. lib. eod. & consil. 208. uiso summario col. fi. li. 2. & uide in deci. Neap. per Cap. de. ci. 87. in causa co. 1. & ci. in causa And.

153 Per istum etiam modum citandi per edictum generale uocari consueuerunt (non tamen nominibus aliquorum expresis (amici, seu consanguinei; si qui in ciuitate sunt qui minorem. se nõ defendentem, uel ex causa probabili, aut necessaria, a ciuitate absentem defendere uelint, iuxta ea quę ponit Bar. in l. hæc autem. ff. ex quibus cau. in poss. & Bal. in authen. qui semel. col. 2. uers. nota quod uox præconis. C quomodo & quando. Sed si procederetur contra maiorem contumacem. uerum uel præsumptum etiam quod, foret absens non citarentur amici neque cousanguinei: ut docet Bal. ad. Spe. in tit. de cita. col. 2. uersi. quando citatus non comparet: nam posset curatore deputari bonis ipsius absentis, & cũ eo procedi

iuxta

iuxta terminos glo. in l.ab hostibus.in princ.ff.ex quibus caus.maior.de quo late ponit Alex. cons. 4.videtur. col. 3.uers.tamen quia. li. 2.

144 Si collegium, seu uniuersitas, uel capitulum citandi forent.recurre ad glos.ordinariam, in uerb.singulares, & ibi ponit doct.in c.bonę de elect. & ad Barr. in extrauag. ad reprimendum in uerb. citatum. & per Rom. in singu. 756.& Aeg.cõcl.185.licet.& Ale in l.sicuti.ff.quod cuius que uniuersit.& per eundem, in cons.219 num.2.ubi ponit de capitulo citando.li.6.& uide omnino Guid Pap.q. 321.in causis.Bal.in l.etiam.col.3.C de execu.rei iud.Bar. in l. 1.C de iure rep.li. 11.gl.in capitul. si Capitulum. in prin.ad quam omnes recurrunt. de concess. præb. in 6. Bar.in l.fi.ff.quod cuius.uniu.& l. non potest in 2. de reg. iur.

145 Et nota quod citatio quatuor principales partes in se continet, uidelicet decretum, formam, executionem, & regulationem eiusdem:ut docet Bal in addi.Spe.in ti. sent.col.6.uersic. nota tamen, & ponit Fel. in c. gratum. 2.col.de offi. deleg. & per ea quæ hactenus tractauimus, aliqualiter quoad decretum, formam, & executionem, illiusque concernentia te instituere poteris:quoniam ne cesse fuit mixtim, ob connexas doctorum decisiones illa ponere.

164 Quo uero ad ultimam partem, uidelicet relationem, erit etiam aduertendum, quoniam si iudici, antequam ad actum progederetur, per nuntii relationem, vel alias legitimè, de citatione executa non constiterit. actus non ualeret. & si post actum factum relatio fieret, nihilominus actus præcedens a principio nullus non conualesceret, cum a principio de relatione debuisset constare, liquereq. prætori, ut de sua potestate certus fieret. ut est tex.in l.hoc autem.§. 1. ff. ex quibus caus. in pos. & ponit Bar.in l.si finita.§.Iulianus.col 4. uersi. quæro utrum. de dã.infe. ubi dixit, quod semel reprobabit unum processum, cum reperisset relationem nuntii factam post pronunciationem:unde inquit bonum esse quod in pro-

latione sententiæ, apponantur illa uerba, uidelicet (uisa citatione pro hac die & hora ad audiendum sententiam &c.) & latius ponit idem Bart. in l. multum. ff de cond. & demon. & Bal. in l. consentaneum. col pe. in fi. C. quo. & quan. eandem opinionem tenuit Lap. & post eũ Anch. Car & alij in cle. 2. ut lit. pend. in finalibus uerb. quia ut dixi) iudici semper debet constare & liquere, id quod est causa suæ iurisdictionis exercendæ, alias non ualet quod agit ut dicunt doc. in locis supradictis. & tenuit Paris. in trac. synd. in § iudices puras. colu. 3. uer. iudici semper. facit gl. in c. sæpe. in uerb. ac peremptoriè: in fi. de ap. quam ad hoc allegat Pau. de Cas. sing 28. sententia non ualet &c. & doctrinam hanc amplectuntur communiter doc. ut colligitur per ea quæ ponit Fel. in c. quoniam contra. col 9. uers. item nota ex ista gl. ubi enumerat plurimos, qui præmissa sequuntur: & declarat. Ioa. Mill. in uerb. citatio licet. col. pen. post Bal. in l. prolatã. in fi. C. de sent. & in l. falsus. col. 7. uers item dubitatur. C. de furt. & in terminis ponit Abb. in cõs. 84. Iesu Christi. col. 2. uer. cortuit. lib. 2. Anc. cons. 211. de iur. communi. in prin. Aym. cons. 134. scripsi col. 2. cum. si. in quibus reperies opinionem hanc declaratam. & limitatam non procedere: si iudex partibus præsentibus, aut quando periculum foret in mora, uel probabiliter credes partem fuisse citatam processisset, ut ibi per eos. & latissimè per Hip. de Mar. in l. patre uel marito. uersic. 2. limitat Fel. nu. 46. ff. de quæ. & Franc. in c. Cum parati. colu. pe. uers. 2. quæro extra de app.

17 4 Et aduerte (ne decipiaris) licet Bar. dixerit bonum esse ut in sententia dicatur, uisa citatione &c. per hoc non intelligas quod si aliter non constaret citationem processisse, quam per huiusmodi narratiuam, probatum esset citationem præcessisse: quia hoc esset falsum ex quo narratiua huiusmodi illam non probat. cum si solennitas extrinseca, ut declarat idem Bar. & alii in auth si quis in aliquo C. de eden. & in l. prima. C. de rela. & l. secunda. ff. quand. appel. sit, & uide ipsum in cons. 98. apparet

per

per totum. Canonistæ in c. quoniam contra de probat. Et quod per talia uerba enunciatiua, quando sententia fertur in absentem, citationem præcessisse non probatur est magis communis opinio doctorum: ut asserit Alexa. in consil. 42. uiso process. col. 1. lib. 1. si modo sententia non foret antiqua: aut saltem ultra decenium. Nam tunc narratiuæ ipsius staretur. c. bonæ. el. 1. de elect. & ponit idem. Alex. consi. 123, uiso processu 2. col. uer. præterea. lib. 2. & alias dixi.

148 Et quoniam (ut vidisti) citationes quę de longinquo fiunt, uniuersis & singulis diriguntur, illisque per iudicē etiam sub certis pœnis iniungitur ut ad illarum executionem procedant: idcirco frustra disputandum est, nūquid is, qui literas huiusmodi executus fuerit, fuerit nuntius publicus. ex quo statim quod sibi litera citationis pręsentatur, censetur ad id officium a iudice deputatus, & potestatem nanciscitur; ut declarat Bar. ad reprimendum. in uerb. per nuntium.

149 Et ex generali obseruantia, citationes huiusmodi per tabelliones, tanquam publicas personas, in partibus exequi & præsentari consueuerunt: qui tabelliones post modum sub illorum manu, & signo publicis, etiam corā testibus executionem factam iudici citanti referunt: & actum executionis & præsentationis prædictarum in formam publici instrumenti redigunt, & iudici pręfato trāsmittuntur, quibus in iudicio reproductis & legitimè recognitis, quoad executionem, plene creditur, illiusque uigore ad ulteriora proceditur & euitantur difficultates, nunquid soli nuntio sit credendum, cum alijs. de quibus per eundem Bart. ad reprimendum. in uerbo per nuntium. & gl. & scribentes in c. cum parati de ap. & Spe. in d. ti. de cita. §. sequitur. uersic. sed nunquid creditur soli nuncio. & Paris. in trac. sind. in uerb. credere. ubi in materia nuntii plures & uarias difficultates reperies. & in-
150 ter alia communiter concludi consueuit, nuntio iurato, in quasi possesfione officii publici citandi existente in territorio, & ciuitate, in quibus deputatus est, quo

 ad

ad actum ipsius executionis. & officium suum principaliter concernentia credi, alias extra officium suum, uel locum deputatum, ubi non est habitus pro tali. sibi probabiliter non credi. Et uide Bald. post Guiliel. de Cu. in l. si qua per calumniam. col. fi. C. de epis. & cler. & Alex. consil. 206. uiso themate, col. 1. & 2. lib. 2. & Dec. d. cons. 460. col. fi. nu. 26. lib. 4. & Ang. insti. de uerb. obligat. §. 1. Et propterea utilis est practica in longinquis citare per tabelliones: ut supra diximus.

151 Erit etiam aduertendum, quoniam si in actu executionis copia ipsius citationis peteretur a parte, illa etiam in forma authentica dari debebit: alias citatio non artaret: ut per text. in clem. causam, ibi, sibi sub scriptura authentica, uel per lecto illius tenore, & copia, modo consimili, si petita fuerit, inde facta de elec. & ponit Spe. in ti. de cita. §. Iam. uers. hoc autem facto. & Ioa. Mill. in uerb. citatio. in uer. fi. Et intellige copiam expẽsis petentis consignari, scilicet postquam executor adimplendo officium suum, tenorem citationis legerit, quia ex quo tunc officio suo legendo & intimando satisfecisse uidetur, non est ulterius ad reliqua obligatus; idcirco si pars pro consulendis aduoc. suis, seu alia eius commoditate ultra lect. dimitti sibi copiam petierit: executor non tenebitur (ut arbitror) gratis dare; quia aliter legitimè minus suum adimpleuerat.

Si uerò executor uoluerit (se exonerando a lectura) citationem ipsam prout scripta reperitur, parti porrigere: hoc uere & naturaliter fieri non poterit sine translato: cum porrectio re ipsa, lectio antẽ fiat uerbis: unde si per istum modum nuntius seu tabellio citare uoluerit: necesse erit quod sua impensa, uel ipsius intimantis copia & translatum ipsi citato consignet; & hoc casu procedet oppositio glo. in uer. porrecto. in d. clem. causam quæ simpliciter dixit, quod porrectio fieri debet expensis intimãtis: & hanc distinctionem sensit ibi Imo. licet posteà teneat gl. & opi. gl. uidetur etiam tenuisse Pau. super uerb. cũ si. & Io. de lig. Anch. & Imo. super d. cle. causam contrá

tra Geng. qui contrarium tenuerat, uidelicet indistinctè expensis ipsius citari copiam consignari debere.

15 20 Insuper, quod istos executores, continuò & diligenter considerabitur nunquid in exequendo formam in decrete & corpore citationis sibi adscriptam, seruauerint: quoniam si in aliquo substantiali excesserint, cum meri sint executores, talis eorum executio non ualebit: ut dictum est supra, & habetur in l. si ut proponis: iuncta gl. C. de re iud. cum simi.

Plura etiam in hac amplissima & quotidiana citationis materia forent, quæ pro instructione iuuenum poni deberent, cum super his in iudicio quotidiè disputari contingat: sed quoniam pro maiori parte non concernunt nullitatem, sed potius contumaciam excusant, uel ab instituto nostro longe distant: propterea casu occurrente, Specu. eo. titu. & Marianum super rub. de dilat. ubi materiam huiusmodi per uiam tractatus satis luculenter exposuit, uidere poteris.

IN RVB. SEV TITVL.

De Nullitate ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Ordo solitus iudiciorum si non fuerit seruatus, sententia non valet.*

2 *Ordo iuris etiam in causis quæ Romani pontificis iudicio deciduntur seruandus est.*

3 *Ordo iuris tam ab ordinario quam a delegato etiam principis seruari debet.*

4 *Ordinem iudiciorum Papa tollere non potest in foro laicorum.*

5 *Ordo iudicij in quocunque iudicio etiam possessorio seruari debet.*

6 *Ordo iudicij in quascunque personas, etiam si esset mater & filius seruandus.*

7 *Sententia quæ est nulla ob defectum processus substantialis, aut libelli ineptitudinem non potest reformari, sed debet declarari nulla: & uide num. 23.*

8 *Iudex appellationis sententiam ex quocunque defectu nullam reformare consueuit.*

Sub-

9 *Substantiale dicitur id, sine quo aliqu d esse non potest.*

10 *Sententia sine processu substantiali consistere non potest.*

11 *Sententia appellatur natura necessaria & ineuitabilis: & est id quo primum res aliqu s est.*

12 *Ordo substantialis iudicij a iudice neque a partibus tolli potest.*

13 *Sententia ratione defectus processus triplici modo per uiam nullitatis impugnari consueuit.*

14 *Processus quando non apparet, sententia dicitur nulla.*

15 *Ordo iudiciorum duplex est: unus de substantia alter de iustitia.*

16 *Ordinis substantialis quę sint, secundum varias antiquorum opiniones.*

17 *Ordinis iudicialis de iustitia quæ sint,*

18 *Libelli oblatio est de substantia iudicij.*

19 *Rescriptum principis in causis non summarijs non deseruit loco libelli.*

20 *Rescriptum principis in causa summaria fungitur vice libelli.*

21 *Libelli solennitas potest remitti, & quoad substantiam iudicij sufficit aliqua petitio in actis facta, secundum communem opinionem*

22 *Libelli ineptitudo vitiat sententiam: & quandocunque de isto defectu quæri potest.*

24 *Libelli ineptitudo in causis necessario libellum non requirentibus non uitiat, dummodo ex eo possit deprehendi intentio actoris*

25 *Actionis nomen si in libello ineptè exprimeretur, hodie nō uitiat.*

26 *Libellus generalis & obscurus parte non opponente procedit in ciuili secus in criminali.*

27 *Citatio quando pars in iudicio non est, præsens est de substantia iudicij,*

28 *Litiscontestatio est de substantia ordinis iudicialis etiam in iudicio possessorio, & remitti non potest.*

29 *Iuramentum calumniæ parte quandocunque petente censetur substantiale & prestari debet etiam in summarijs.*

30 *Causæ cognitio est de ordine substantiali iudiciorum & a iure diuino descendit.*

31 *Sententia non præcedente causæ cognitione lata est ipso iure nulla, & nu.36.*

32 *Causæ cognitio debet actum præcedere, non sequi: quia talis*

præposteratio vitiat.

33 Præcipitatio dicitur nouerca iustitiæ, & ab ea iudices abstinere debent.

34 Sententia in dubio causa cognita lata præsumitur, preterquam si intra modicum tempus feratur: quia tunc presumitur præcipitata, & est nulla.

35 Iudices præcipitosi reprehenduntur a Baldo.

37 Probationes vere non sunt de substantia iudicij, sed ordine iustitia.

38 Iudex cui nihil constat nihil decernere potest: quia nec Papa posset ad debitum non probatum condemnare.

39 Sententia ex vera & iusta causa præsumitur lata.

40 Publicatio processus & testium vere non est substantialis, sed ordinis iustitiæ: & propterea à denegatione publicationis appellandum est.

41 Sententia quando displicet, ab ea est appellandum, alias per taciturnitatem partium censetur approbata.

42 Dilationes siue petitæ fuerint, siue non, non sunt de substantia, sed de iustitia.

43 Iudex non tenetur dare dilationes parti, non petenti, etiam quodutgeret statutum de dilationibus dandis.

44 Probationes fieri possent absque termino & dilatione.

45 Conclusio in causa prophana in foro ecclesiastico est de substantia iudicij secus in foro seculari vel in causa summaria.

46 Cautionis prestatio de lite prosequenda & alias iuxta formam authenticæ generaliter. C. de episcopis, & clericis, non censetur substantialis.

47 Preparatoria dicuntur omnia quę fiunt ante litem contestatam, & circa ea libello exceptio nihil vitiat

48 Ordo nõ attenditur, nisi vbi a lege præfixus ut uitiet reperitur.

49 Ordo vnius causę ad aliam si præuertitur non uitiat: secus si eiusdem causæ ad seipsam: & propterea si prius cognosceretur petitorium quam possessorium, processus valeret.

50 Quæstio criminalis ante ciuilem, & petitionis hereditatis ante iudicium diuisorium: & principalis priusquam fideiussor, vel fideiussores prius quam tertij possessores conueniri debent: tamen si ordo prę uertitur, non uitiat, cũ sit ordinis de iustitia.

51 Iudicium dicitur plenarium, vbicunque sententia gerat plenum præiudicium, & uno ordo iudicialis seruandus est.

52 Iudicium summarium siue executiuum paruam solennitatem requirit.

53 Iudicium quantumcunque summarium requirit causæ cognitionem partis citationem, & iudicis declarationem.

54 Ordo procedendi datus a principe vel statuto censetur substantialis.

55 Solennitas etiam leuis a statuto inducta si omittatur uitiat.

56 Locus iudi ÿ ordina ÿs locis contractus, in decisorÿs coram quocunque iudice attendi debet.

57 Ordo iudicialis & termini substantiales qui seruari consueuerūt in Ro. cū in sacro Rotæ auditorio tam in causis beneficialibus quam profanis.

58 Causa effecta summaria, in quacunque instantia summaria reputatur.

59 Termini substantiales uere qui sunt, quorum omissio uel præuersio uitiat processum in Rota.

60 Termini qui seruari solent per audientiam contradictarum contra citatum a principio ad totam causam, potius ex vrbanitate quam iuris necessitate seruantur.

61 Termini qui seruantur in Rota in causis desertionis appellationum quales sint.

62 Termini qui solent seruari in Rota quando reus petit se absolui ab instantia iudicÿ.

63 Termini ī causis nullitatū & attētatorū an et qui seruari dēant

64 Termini seruati super iniustitia puta in causa appellationis deseruiunt in causa nullitatis & seruati in causa possessorÿ deseruiunt in petitorio.

65 Termini seu qualis ordo iudicÿ sit seruandus in causa diffamationis, & iactationum.

66 Termini etiam quod fuerint seruati extra Rotam in prima instantia iterum seruantur & a capite incheatur instantia quando eadem causa committitur in Rota.

67 Terminari seruari soliti in curia non seruantur extra illam in causis uigore rescripti commissis.

68 Termini & ordo iudiciarius qualis esse debeat in causis in cu-

ria Capitolij vertentibus.

69 Sententia qualiter possit impugnari ratione solennitatis ipsiusmet omissae.

70 Sententia prius debet scribi quam proferatur, alias non ualeret si ommitteretur, uel praeposteraretur ordo, id est quod prius recitaretur, & post modum scriberetur.

71 Solennitas iuris seruanda est.

72 Sententia taliter scribi debet vt legi intelligi possit.i.clare, & ea lingua quae communiter fuerit intelligibilis in loco iudicij.

73 Sententia quod proferatur sine scriptis an possit a partibus indici ac solennitati huiusmodi renuntiari.

74 Sententia interlocutoria non habens vim diffinitiuae potest ferri sine scriptis

75 Sententia condemnatoria expensarum dicitur interlocutoria, ideo sine scriptis proferri poterit.

76 Sententia sub uerbo primae personae concepta in scriptis lata praesumitur, secus si sub verbo tertiae persona lata fuerit.

77 Sententia quamuis in scriptis ferri debeat, lata tamen per testes probari poterit.

78 Sententia praesumitur in scriptis lata quando notarius apposuit illud uerbum lata, lecta, & sententialiter promulgata &c.

79 Sententia seu instrumentum solummodo per testes probatum non habet solitum fauorem, neque executionem ita paratam, prout quando apparet.

80 Sententia in loco solito maiorum & tempore congruo ferri debet.

81 Sententia publice lata est coram notario & officialibus in loco maiorum, non autem secrete ferri debet.

82 Actus loco non solito & clandestine celebrati quasi fraudolenti reprobantur

83 Sententia in loco parum idoneo & tempore minus congruo lata parte non opponente sustinetur.

84 Sententia debet proferri a iudice sedente non stante, uel procedente sen causis plenarijs, secus in summarijs & leuibus.

85 Sententia debet ab ipsomet iudice legi & recitari non ab alio, saltim in substantia & conclusione ipsius sententiae, si iudex non fuerit illustris.

86 Iudex in subscribendo sententiam nomen dignitatis praepone-

re debet: quod tamen non seruatur.

87 Sententia quod fuerit lecta per narratiuā eiusdem sententiæ, & alias de facili probabitur.

88 Clausula illa quæ apponi consueuit in sententijs, uidelicet lata, data &c. non est de substantia, nec uitiat si omitteretur

89 Sententia dicitur controuersię propositę a iudice legitimè facta declaratio seu diffinitio.

90 Sententia non continens per se, uel æquipollens absolutionem, uel condemnationem, aut declarationem controuersiæ propositæ, est ipso iure nulla.

91 Sententia non potest ferri per uerbum gerundium, ut dicimus talem absoluendum: ex quo illud verbum habet tractum de futuro, quod non est in potestate iudicis: declarat prout hic.

92 Sententia potest ferri per uerbum credo, uel non videa seu uidetur mihi, siue per uerbum statuimus, præcipimus & similia.

93 Sententia satis est quod declaret factum, quando lex super tali facto certam pœnam imposuit seu alias disposuit.

94 Executio fieri non potest contra aliquem quantumuis criminosum priusquam super crimine declaratum fuerit.

95 Sententia aliquem indeterminate relegans intelligitur per decennium relegare.

96 Interlocutoriæ quæ quotidie fiunt per uerbum si & inquantum &c. de iure sustineri possunt.

97 Sententia non conformis petitioni & controuersiæ fatua & inualida reputatur per rationem de qua hic.

98 Sententia in causa ciuili absque eo quod aliqua ex partibus insiet per iudicem regulariter fieri non potest.

99 Sententia super conuentione omißa reconuentione lata ipso iure tenet si non appelletur.

100 Sententia quandō iudicium seu res est diuisibilis, potest ferri super parte: si est indiuisibilis debet ferri super toto., alias non valeret: quod fallit prout hic.

101 Sn̄ia dubia uel oscura controuersiam non diffinit, ideo non ualet.

202 Sententia debet eße certa & liquida etiam quod res deducta esset generalis & obscura: quia alias exequi non poßet.

103 Sententia pro eius certitudine potest se ad acta referre, non tamen ad alia quę sunt extra proceßum.

104 Iudex potest pronunciare prout in consilio in actis exhibito: secus si non foret exhibitum.

105 Sententia ad acta probatoria non assertoria, siue nuntiatiua in dubio relata censetur: ideo satis est quod in illis certa quantitas reperiatur.

106 Sententia quibus casibus generaliter ferri possit, id est, absque certa quantitate.

107 Sententia conditionalis an & quando ualeat.

108 Conditiones de praesenti uel de praeterito actum non suspendunt

109 Sententia si occultaretur, qualiter a iudice appellationis pronuntiare posset.

110 Conditio de praesenti uel praeterito etiam impertinens non vitiat sententiam.

111 Conditio de futuro ad negotium pertinens, prout si iura veris te absoluo &c non vitiat sententiam.

112 Sententia lata sub ista conditione, condemno te in eo quod probatum fuerit, an ualeat, articulus est dubius.

113 Conditio de futuro impertinens, puta si nauis ex Asia venerit, non reddit sententiam nullam.

114 Conditio falsa vitiat sententiam ad eam relatam.

115 Conditio vitiat decretum tutelę, curę, aut similium secum executionem trahentium, alias vero interlocutorias non uitiat.

116 Sententia sub modo proferri potest.

117 Modus non suspendit, sed ex eo nascitur actio, in sua tamen forma specifice seruari debet.

118 Sētentia expresse contra leges claras in corpore iuris causas manifeste lata ipso iure non tenet, & qualiter hoc procedat.

119 Lex obscura & habens varios intellectus ad decidendum, allegari non potest.

120 Sententia contra communem opinionem doctorum lata, non est nulla, quāuis iudex taliter sententiando in syndicatu teneretur

121 Sententia contra decisiones dominorum de Rota lata quamuis magistrales sint ipso iure tenet.

122 Sententia ut uitietur per errorem iuris expresse requiritur ut talis error sit patens oculo corporali, & fuerit lata potius contra ius partis quam ius constitutionis.

123 Sētentia vitiatur quādo constat iudicē totaliter fundasse sententiam

tiam super aliquo erroneo & legi aduersatiuo: secus si in eo se non fundasset, apponendo dictionem maximè uel præsertim.

124 Sententia lata contra legem nouam extrauagantem: seu statuta a parte non producta, nec allegata quando iudex ea probabiliter ignorare potest, non est nulla.

125 Sententia lata contra aliam rem iudicatam de qua fuit oppositum est ipso iure nulla.

126 Sententia contra notorium iuris aut facti lata non ualet ex quo notorium æquipollet expressioni.

127 Sententia notoriè iniqua & iniusta, est nullæ.

128 Sententia lata ex causa notoriè falsa, est nulla.

129 Sententia expresse per modum causæ referens se ad actum nullum seu falsum, erroneum, uel a iure reprobatum, est nulla.

130 Sententiam error non uitiat, quando reperitur in actis ad quæ sententia nec expresse nec tacitè se refert.

131 Sententia prima ad libellū & secunda ad primam referenda sunt, ideò error relati censetur inesse ipsi referenti, & uitiat.

132 Sententia lata per falsas probationes ac testes corruptos & subornatos mero iure tenet, fallit prout hic.

133 Iudex in dubio præsumitur scius probationes quæ in actis reperiuntur: & quod potius fundauerit se super veris quam super falsis.

134 Sententiā quæ prætēditur per falsas probationes lata priusquā per viam falsi impugnetur, restitutio in integrum ad rescindendum impetrari oportet.

135 Sententia lata per sordes, idest prece, timore, vel odio, siue per gratiam, aut dolum iudicis, seu ambitionem mero iure tenet, quamuis iudex puniendus sit.

136 Sententia lata per iudiē pecunia corruptum tanquam vænalis, est ipso iure nulla, etiam si pecunia fuisset data ut iustam sententiam ferret.

137 Iudici iustum iudicium vendere non licet, quamuis aduocatus vendere iustum patrocinium, & iureconsultus, rectum consiliū possint.

138 Testis qui precium recipit ut veritatem diceret, falsarius est.

139 Sententia lata per falsum iuramentum an ualeat, remissiuè.

140 Sententia per collusionem & corruptionem procuratoris extor-

3 sam quę de rescr. quia ad ordinem iudicij seruandum ad stringitur delegatus, quemadmodum ordinarius, inquit Bal in l proscr. col.9. ver. quædam sunt exceptiones C si contra ius vel vtilita. publ. quem refert, & sequitur Dec. cons.483 pro resolutione litis in prin. lib 4.

4 Quinimo nec ipse Papa (quoad forum laicorum) ordine iudiciorum tollere potest. inquit gl. in cle. dispendiosam. in verb. vsur. de iud. quem seq. Abb in c. cum clericis col. 1 versi. nunc uenio ad glossam. de for. compet. & Bal. in l cos in fi. C. de vsur. & Anch. consil 30. dubitari solet. col. 1. num. 4 iudicem. itaque iuris ordinem seruare oportet, alioquin iniustè facere dicitur secundum Io. And & Gemi. in c. dilect. de sent. excom in 6 & Ang in l. 1 ff. ne quis eum. prout eos refert, & sequ. Hippoly. de Mars in l. 1. in princ. versi. quomodo autem iudex. num. 30. ff. de q

5 Et præmissa procedunt regulariter, & in quocunque iuditio siue possessorio: quia etiam in possessorijs seruandus est iuris ordo: vt uoluit Bar. in l naturaliter. §. nihil. commune. ff de acq. poss. prout refert, & sequitur Abb. in c consultationibus. col 2 ver ideo extra gl. & ibi con-

6 gerit Fel. col fi de off. dele & ibidem Abb. in capit. Bonę memoriæ. num. 17. de appel & hoc inter quascunque personas, etiam si ageretur inter matrem & filium: quia etiam tunc in procedendo seruabitur iuris ordo: inquit Bal. in l. congruentius. C. de patri. potesta. ac etiam si essemus in notarijs: quia & illa habent suum ordinem, qui seruandus est, vt in c. qualiter & quādo ubi Felin. in prin. multa cumulauit extra, de accusa. & Anch. in c. 1. de off. dele. & in consil. 167. visis. col. 1. in fi.

7 Et nullitas hæc, ex defectu processus substātialis adeò est reuelans: ut sententia hac ratione nulla per iudicem appellationis reformari non possit, sed duntaxat pronunciari nulla: ut voluit Abb post alios in 3 & 4. not. in cap. cum dilect. per illum tex. de empt. & uend quem tex. ad hoc commendat Bal. in l. 2. 14. q. C. de rescind. vend. vt tradit Alex. consil. 79. prospectis verbis. versi. est verum

lib.

lib.2. & Dec.d.consi.484.2.col.uers.nec prædict.

8 Quamuis iudex appellationis regulariter sententiam ex quocunque etiam iurisdictionis, & citationis defectu nullam reformat, consueuerit, secundum communem scribentium sententiam: ut attestatur idem Alex. in consi.67. uiso themate lib. 6. & consi. 11. uiso lib. 5. & d.consi 79. in prin.lib.2.

9 Quando igitur processus & ordo est substantialis a partibus aliquo modo omitti, uel remitti non potest: qui illud dicitur substantiale alicuius rei, sine quo res illa esse non potest prout dicimus de pretio respectu emptionis. l.pretia ff de contra.emp.iuncto §. pretiũ. inst. de empt. & uend.eodem modo sentent siue processu suo substan-
10 tiali consistere non poterit: ut formaliter arguit Bar. in d.l. prolatam col 2.uersi.dico ꝙ illud & Bald, ibi. col. 1:
11 uersi. item præmitto. dicit quod substantia dicitur natura necessaria & ineuitabilis: & est id, quo primum res aliquid est ut declarat idem Bald.in l.etiam, in princ. uersi.& quia quod hic.C.de execu.rei iudi.

21 Idcirco etiam quod iudex pronunciaret absque processu, uel non seruato iuris ordine procedendum fore talis pronunciatio in nullo prodesset:cum ordo & solennitas huiusmodi in fauorem publicum fuerit introducta,secundum Card in Clem sæpe.q. 12.de uerb.sig. & factum prætoris iuri publico derogare non possit, l. 1.§ 1. ff. de feriis.l.formam.C.de off. præfe. præt. eum alus, de quibus per Alex.consi.36 in fi lib. 2. nec inferior contra legem superioris dispensare potest Ro. consi. 332.in casu proposito, col. 1. uersi. & hoc est Aym. consi. 179. in causa appe.col. 1.& facit bonus tex.in l.testanti ibi nam iurisditionis mutare formam, uel iuri publico derogare, non est cuiquã permissum &c. C. de testi. & tenet Bal. in l. 1. col.13.uersi.ego non credo.C.qui accu.non poss & Ant. de Bu.in c.exhibita.quem in terminis nostris refert & sequitur Alex.consi.82.uiso processu.in prin. lib.3. & consi. 182 nu.5.lib 6 prout nec prodesset, si huic solennitati partes renunciarent, per text. in l. ius publicum. ff. de pact.

pact. & ponit Cassad dec. 9. nu. 8. de appel. & Rot. dec. 86. in causa. in no & Doctores in l. nemo potest. ubi Ias. col. 3. in 2. lect. de leg. 1. & idem Ias. in l. si conuenire col. 1. de re iud. dum ponit, quod sententia absque substantialibus, uel cum expresso errore iuris etiam de consensu partium lata est ipso iure nulla. & firmat Guid Pa. q. 216. iudex. & capit. dec. 46. in fi Anch consi 67. querela, col. fi. nu. 6 Aym. cons. 182. uidetur. col 4 in prin.

13 Et quoad istam nullitatem plerunque circa tria principaliter disputari consueuit: uidelicet primo quod sententia est ipso iure nulla ex quo nullus apparet processus & causæ cognitio præcedens. Secundo & si apparet quod debitus iuris ordo seruatus non fuit, sed ratione eiusdem causæ ad semetipsam, uel alias idem ordo præuersus & præposteratus est. Tertio ꝙ & si is ordo qui fuit adhibitus fuerit debitus, nihilominus quod aliquid ex ipsius ordinis & processus substantialibus fuerit omissum opponi solet.

14 Et quoad primum satis expeditum est, quod si de processu nōn constat: sententia absque eo lata est ipso iure nulla, maxime si ab ea appellatum fuerit: ut probatur in c. quoniam cōtra. ubi ponit gl Inn & alii circa fi de probatio & in c cum in iure. de offic. deleg per Aeg. concl. 89. sententia. & Alex. in consi. 224 & lib 2. Cassad. dec. 1 in fi de præsumpt. ubi post. Alexand. in d. consi. attestatur ita communiter teneri: & ponit Saruen. super regulas de triennal. q. 33 & diximus supra in alia quæstione dum ponitur qualiter & a quo possit, & debeat nullitas probari, ubi de hoc uidere poteris.

15 Circa reliqua duo sciendum est duplicem quoad iudicia ordinem reperiri. Vnum qui si omittitur, uel præuertatur uitiat: quia dicitur ordo de substantia Alium qui si ommittetur, aut præuersus fieret, circa remedium appellationis ipso facto non uitiaret: qm̄ dicitur ordo de iudiitria ut uoluit gl. in summa. 4. q. 1. & Pan. in c. exhibita. col. pe. uersi. sed ad sustinendum de iud.

16 Quæ autem sint ordinis substantiales, & quæ de ordine

ne iustitiæ antiqui nostri inter se aliqualiter uariatur. Nam gl. in d.l. prolatam. C. de sen. de ordine substantiali esse uoluit, ut offeratur libellus, lis contestetur, iuretur de calumnia, depositiones testium conscribantur: & publicentur, sententia scribantur, & a iudice proferatur: & si ordo ipse omittitur, sententia (secundum ipsam) non ualeret. Io. And. post Aeg. & Bona guid. in add. Spe. in tit. de sent. §. iuxta. in 1. add non recedendo ab opinione glossæ, dixit septem tramites ordinis iudiciarii substantiales esse, libelli, oblationem, litiscontestationem, iuramentum calumniç seu ueritatis, scripturam attestationem, & earundem publicationem & sententiæ ex scripto a iudice sedente recitationem: ex his afferens potissimè colligi nullitatem sententiæ Spec. in proœ. secundæ partis uersi. & nota ꝙ non omnia inquit, ꝙ substantialia iudicii sunt Citatio. libelli ablatio, litiscontestatio, iuramentum caluminæ seu ueritatis, et sententia: & si quid ex his omittitur uel præposteretur, ipso facto sententia non tenet: & ꝙ cætera non sunt substantia. Azo. in summa, sub. tit. de iud. in prin (prout etiam refert idem Spec. de off om. iud. col. 1 uer. 2 uidendum) inquit, quod septē requiruntur ad ualiditatem sententiæ: uidelicet. libelli oblatio. cautionis expositio, litis contestatio, iuramentum calumniæ causæ congruis interrogationibus examinatio sententiç in scriptis prolatio, & executio, cuius opinionem formaliter sequutus est Bal. in rub. de iudi. liber. col 2. uersi. Amplius quoque Host. in summa, in tit. de sent. §. qualiter. col 4. uersi id est ordo, dicit ꝙ ordo substantialis iudicii est, ut pars citetur, libellus offeratur, lis contestetur, de calumnia iuretur, & ꝙ sententia absolutoria uel condemnatoria certa congruo loco, & tēpore a competēti iudice sedendo in scriptis gratis & rite, id est nō expressum contra iura pronuncietur: & si contra hunc ordinem fieret, sententia esset nulla.

27 Ordo iudicialis de iustitia non substantialis secundum ipsum Host. consistit in his, quæ inter iuramentum de calumnia & sententiam aguntur; prout sunt positiones

nes & reſpõſiones teſtium,& inſtrumentorum productiones & publicationes,interlocutiones,renunciationes, cõcluſiones,& allegationes:quem ordinem ſi iudex nõ ſeruauerit, ſententia ipſo iure tenet, quaſi contra ius litigatorum potius quam ius commune publicum lata.

Et ſic(ut uides) iſti antiqui patres in omnibus non concordant:ſed quoad ſubſtantialia unus plus altero requirit,& ordinem iudicii ac ſolennitate & formam ipſius ſententiæ reſpicientia permiſcent de quibus ſingulariter pro aliquali iuuenum cognitione aliquid neceſſario ponendum eſt.

18 Libelli itaque oblatio ex ſupradictorum omnium cõmuni ſententia,eſt de ſubſtantia iudicii:cum principium & fundamentum cauſæ & ipſius iudicii exiſtat: non ſolum ratione partium,uerum etiam reſpectu iudicis offerri conſueuit: uidelicet ut ipſe iudex ex eo modum & actionem intentatam,& nunquid ſi apta uel non, & ſibi concludat cognoſcere poſſit,ac ſecundum illius formam ſententiam ſuã dictet iuxta tex.in c. licet Hely. extra de ſimo. & clemen.ſæpe. de uerb. ſign. l. ut fundus. ff. com. diuid.cum ſimil.quæ notabiliter ponit Ancha conſ.386. in lite poſt prin.ideo ſolennitas libelli eſt ſubſtantialis, & committi non poteſt: ut uoluit gl.magiſtralis in fi. in c. 1. de libell.oblat. ubi hoc idem tenent Inn.Hoſ.Ioan. And.Cal Ioann. de Imol. qui dicit iſtam ueriorem, & Maria.ibi,in 4 col concludens regulariter libellum neceſſarium fore : ſiue inter perſonas eccleſiaſticas ſiue ſeculares agatur. & de quibuſcunque rebus etiam merè prophanis,& coram quibuſcunque iudicibus, etiam ſi eſſet arbiter:ut uoluit gl.in l.pen uer. coniunctim. C. de arbit & gl. 3. in auth. offeratur. de litiſconteſtat quamuis ſecus coram arbitratore c.quintauallis. de iureiur. & quod libellus ſic de ſubſtantia, tenuit Cyn. Iac. de Areti. Bart.& Bald.in d auth. offeratur. & Paul Lau.& Steph. in d clem.ſæpe Barto. Ange. Paul. de Caſt. & Iaſ ibi, ſecunda col. in l. 1. in princi. ff. de eden & Bald. in authen. contra rogatus, in fin. C. ad Senatuſconſul. Treb. & in

authen.

authen. generaliter. col. pen. versicu. quintò quęro. C. de Episcopis & cleri. vbi dicit quòd illius omissio uitiat, & remitti non potest: prout etiam glos. & doctores in cap. ex causis: de offi deleg. & ponit Ancha. consil. 33 per statutum. Et ideò libellus quoad ordinem processus est ne-
19 cessarius: ut rescriptum a principe impetratum pro libello haberi non possit, quamuis ad effectum actionis perpetuandę sufficiat, & illius vice fungatur: & propterea si super rescripto (alio libello seu petitione non præcedente) sententia ferretur, esset nulla, secundum Bald. in l. 1. C. quand. libel. princ. dat in primo nota, & in l. 1. ver. tertiò nota. C de precib. Imper. offer. quoniam rescriptum non dirigitur, neque concludit ipsi parti, sed iudici duntaxat: ut etiam voluit Bal. in l. ne quicquam, §. vbi decretum. ff. de off. procons. & leg. maximè in causis non summarijs, secundum Imol. in c. dudum el 2. de elec. post Bal. in l. si quis filio præterito. §. hi autem. ff de iniusto rupt. testa quos secus est Fran. de Cur. consil. 50. col. 14. ver. restat. & latius per Soci. in d. c. secundo. uers. septima regula. art. 12 de libel. obla.
20 Quamuis si essemus in summarijs, & rescriptum a parte loco petitionis reproduceretur, & peteretur fieri, prout in eo quo ad ordinem processus vice libelli fungeretur: vt voluit Spec. in tit. de libel. concep. §. nunc dicendum, uer. 6. & in tit. de proba § 1. in fi & Abb. post Anto in c. præterea. col. 2. ver. sed pro declaratione extra de dilatio. cum alijs ad propositum adductis, per Alexan. qui hoc tenuit in cons. 201 in causa in princ. lib 2. & Decius in cons. 483. pro resolutione col. 2. ver. ne prædictis. lib. 4. & in Ro. cu. in frequenti vsu est.
21 Contrariam tamen opinionem uidelicet quod libellus de substantia iudicij non sit, sed saltim tacitè ad instar iuramenti calumniæ omitti possit, & sufficiat talis qualis petitio in actis redacta: ut pars super illa an velit credere, uel contendere: vt Iudex sententiam suam formare possit, cū per ista iuris satisfactum sit: tenuit Franc. Zabarella, in dicta cle. sæpe. ubi glos. in uerbo necessa-

rius.

rius. ac tenuerunt Petr. de bella Perti. in dicta auth. offeratur. & Ant. in d. c. 1 ubi Io. de Imo. dicit hanc æquiorem, & in practica seruandam. & Alex. de Imol. in dicta l. 1. in princ. col. 3. de eden. dicit hanc magis communiter teneri & seruari in practica, maximè in causis summarijs, & alijs vbi sententia necessariò non est in scriptis ferenda, iuxta authen. breuiores. C. de sen. ex breuicu. recitan. & alijs casibus enumeratis per Spec. in ritu de libelli conceptio § nunc dicendum. & Maria. in c. 1. col. 6 de libell. obla. tu uerò inter huiusmodi altercationes doctorum vsui & stylo curię in qua fueris adhærebis Ancha. cons. 133. satis col. 2. in fi. & consi. 383. primò, col. fi. vbi dixit quòd sicut ineptitudo libelli. uitiat processum in causis ordinarijs, ita vitiat & reddit iudicium nullum in causis summarijs. Illa talis qualis petitio quæ debet aptè concipi & in iure fundari ut ibi per eum.

Vbi autem libellus requiritur, actor multum debet animaduertere, quoniam si ille ex sui facie appareret ineptus, etiam quòd parte non opponente super illo fuis-
12 set lata sententia: nihilominus huiusmodi sententia esset ipso iure nulla, & actor in expensis cōdēnari deberet reseruato sibi iure agendi ex causa apta, si qua foret per tex. cum ibi no. in c. examinata. de iudi. & glo. insti. de obliga. in uerb. istud in fi. quam dicit singularem Bald. in l. actori. in fi C. de reb. cred & in l. ex hoc iure. ff. de instit. & iur. pro qua uidetur tex. in l. fi. in uerb. nihil agit. ff. de lib & posthu. eandem gl sequitur Alex. in cōs. 147. visis versi. non obstat quod si iudex. & consil. 152. in causa & lite col. 2. uer. ex his breuiter. & consi. 187. viso. col. 2. in prin. lib 6. & consil. 137. in causa & lite. 2 col. ver. & si sententia. lib 2. & Dec consil. 62. col. pen. in fi. lib. 1.

Et de isto defectu quandocunque queri poterit secundum Iac. Butrig & Bal. in l licet col. antepen C de procurat. & Bal in authen. si quis litigan. C de Episcop. & cle. cum alijs de quibus per Ias. insti. de actio. § omnium. colum. 9. etiam quod a parte (ut dictum fuit) non esset oppositum secundum Bart. in l. edicta. colum. 3 in fi. &

Bar,

Bart.ibi in repe. Pad.col. 15. & Al. x.col. 5. & Ias col. 6. C. de eden. Ant. de Bur. in c. dilecti. de iud. dummodo ineptitudo expresse resultet ex libello: secus autem si tacite, uel per subauditos intellectus ac subtilis iuris rationes deprehenderetur, secundum Bald. in l.certa ratione uersic.praeterea. C. quando prouoc. & l. 2. circa fi. C.de re iud.Maria.in c. fi.ar.32.de libel. obla. & sententia ex defectu ineptitudinis libelli nulla, per inuicem appellationis reformari non potest, sed omnino declaranda est nulla, & actor in expensis condemnandus: ut
23 ponit Alex.in consi 79. prospectis col. 1. uer. est uerum. li.2 Et Fel. in c.in literis col pen. uer tertia declaratio: de off.deleg.plura cumulat Aym.consi.clj.neminem col. 1.& consi. 91.in causa col.1. ubi tenet quod sententia sit nulla quando actor sine actione experitur dummodo reus de hoc excipiat,ut diximus supra.

Quando autem libellus dicatur ineptus: & quomodo ineptitudo cognoscatur, ponit idem Maria. in d.c. 2.artic.24. de libel. oblatio. quem occurrente casu uidere poteris. & Paris de puteo in tract de synd. in §. ad dictum capit.col 2 uer. & aduerten. & col seq.uer: quando in hoc &c. ponit notanter Ro deci.35. si quis in causa prophana in ulti. addi. in no. quae dixit quod duplex est ineptitudo libelli: una uisibilis. at peto rem sacram: alia inuisibilis: ut peto rem uti meam, quae postmodum apparet sacra: & quod talis ineptitudo cognoscitur ex duobus,scilicet ex materia & forma: materia constat ex causa & rei:Causa ex facto & iure simul, puta obligatione,uel ex iure tantum, puta domino. Si igitur talia habent in se consonantiam, libellus est aptus. Si uero habent in se dissonantiam,ineptus est.

Nota etiam quod euidens calumnia habetur loco libelli inepti:ut uoluit Inn.c. 1.de off. uicar.quem refert & sequitur idem Paris in d tract. in uerb. Iudex. colum. 3. uer.iudex in iurisdictione &c.

24 Si uero essemus in casibus libellum necessario non requirentibus, etiam quod esset ineptus: si modo intentio

tio actoris ex eo deprehendi posset, sententia super eo lata ualeret: ut uoluit Bar. ad reprimendum. in uerb. figura. & glos. in l. uinum. in gl. magistrali circa fi. ubi Bald. Ang. & Mod. ff. si cert. pet. & gl. in uerb. factis. § multis. inst. de liber. quam in proposito dicit singularem Bal. in l. consentaneum. in 4. colu. C. quomodo & quand. Iud. tenet Inn. in c. examinata. de iud. dum uoluit quod si hodie exprimeretur, nomen actionis inepta: ex hoc pro-
25 cessus non foret nullus qui talis expressio non erat necessaria. quod dictum magni facit Bald. in l. Gallus. §. 1. ff. de li. & posth. & Ias. in l. §. omnium. col. pen. de actio.

Aliquando etiam in causis libellum requirētibus ineptitudo non uitiat: ut declarat Bal. in l. fi. in fin. C. de fideicommis. & Soc. in cons. 146. uiso. circa medium col. 6. vol. 1. & in fallentiis super regula. 356. Insuper hæc nullitas & libelli ineptitudo tollitur & purgatur per illam clausulā, quę in fi. libellorū cōiter apponi cōsueuit: uidelicet petens sibi ius & iustitiam ministrari, iudicis officium benigne desuper implorādo ſm Inno. & Io. And. in c. 2. de ordin. cognitio. & Bal. in l. 1 de excep. rei iud. Imol. in l. si cum nulla. ff. de re iud. prout refert & sequitur Paris in lib. de synd. in §. an dictū c. 1. col. 4 uers. tū aduertendum &c. & plura notabilia ponit Cap. in deci. Neap. dec. 10. col. fin. & dec. 86. nu. 16. & de illa clausula omni meliori modo uide Anch. cons. 83. uisis. col. 2. consi. 357. col. 2.
26 Libellus autē generalis, obscurus, & incertus, si pars non opponit, & sententia super eo feratur, sustineri posset. l. fi. & ibi glo. & doct. C. de annal. excep. c. Abb. sane, de re iud. lib. 6. & hoc in ciuili. in criminalibus autem secus per text. in l. libellorum. uersi. quod sit libelli: & ibi Bartol. ff. de accus. & Bal. in l. 1. colum. 13. C. de confes. & doct. in d. l. edita. & in §. curare. instit. de actio. cum simi. de quibus per Alex. cons. 182. lectis. col. 1. lib. 2. & Paris d. lib. de synd. in §. an per dictum cap. per duas colum. & Rot. decis. 35. si quod in causa. in fi. addi. in not. & Ant. Cap. in decis. Neap. decis. 5. nu. 9 cum simi.
27 SECVNDO suprascripti doctores pro substantiali or-

dine iudicij ponunt citationem: quasi ꝙ oblatio libello pars ad illi rñdendum,& ad reliquos actus citari debeat alias processus & snīa non ualerēt: ꝙ est uerum, qñ pars non est p̄sens: quia citatio tunc est fundamētum ordinis iudiciarii,& sine eā regulariter ꝗcquam fieri non pōt: ut est cōis resolutio doctorum in l. nequicquam. §. vbi de certum ff. de of. proc. Bar.& Imol. in l. si opus. ff. de nou. ope. nunc & l. quod iussit. ff de re iud. cō uult. sed si pars esset præsens citatio non esset de substantia, cum snīa & processus absq; illa formari possint, ut p̄ tex. & ibi scrib. in l. de uno quoque. ff de re [illegible]. iud. l. causæ. ff. de mino.& dixi supra in tit. de citat.

28 Tertio pro actu substantiali doctores præfati litiscontestationem requirūt,& uerè hęc est substātialis: cū fundamentum & initium totius iudicij existat: ut ponit Spec. in prin. secundæ partis. col. 1. uersi & nota ꝙ non oīa. unde Bal in c. unic. col. 1. extra de litisc. (ubi est bonus textus) dicit ꝙ litisconteſtatio est tanquam lapis angularis ac fundamentum iudicij: quo deficiente nihil pōt super ædificari. cap. cum Paulus 1. q. 1.& ponunt doctores in d. c. 1. in auth. Offeratur. C. de litiscont.& l. fi. §. illud C. de tempor. appellat. & in cap. 2. de litiscont. lib. 6. & in d. l. prolatam.

Quod procedit etiam in iudicijs possessorijs ut est tex. in c. 2. ubi not. doct. ut lite non contest. gl. & Bart. C. si de moment. possess. Bar. & Ang. in l. fi. C. qui legitimā personam habeant Bal. & Sal. in l. fi. C. si per uim. uel alio modo Ioā. And.& alii in c. consultatio. de offi. deleg. & (excepto Guil de Cu.) tenent communiter doct. ut asserit Sal. in d. l. si quem ad hoc refert & sequit̄ Alex. cons. 2. consideratis col. 3. in prin. lib. 3. & sequitur Dec. consil. 302. pro tenu. col 2 uersi. 2. quia lib. 2. Et adeo contestatio litis est substantialis. ut illi renuntiari non posit: ut per gl. in c. causis de of. dele. c. 1. de litiscon. in 6 & c. si de re iud. co. li. gl. in cle. sæpe. in fi. de uerb. sig. & ponit Mil in uerb. renunciare. Alex. & Ias. in l. si conuenerit. ff de re iud. Bar. in l. quoties. C. de priui. sclio lib. 12 ponit

nit dec.Neup.181.Abb.col.fi & per oẽs in d.l. prolatam. & Rot.dec 88.|in causa. in no. Quod intellige regulariter & ordinarie.nam adsunt plures casus, in quibus necessario litiscontestatio non requiritur: quod enumerat Mari Socy. in c.frequẽter.col. 2. ubi enumerat casus 82. contestationem litis non requirentes, extrà ut lite non contestata.

29 Quarto doct supradicti pro substantia ipsius iudicij iuramentum calumniæ seu de ueritate dicenda communiter requirunt, quod intellige uerum parte petente: nã tunc in qualibet parte litis præstari debet:sed si non opeteretur, tacite omitti posset: & processus ac sententia absq; eo lata tali casu ualeret: prout est hodie decisum, per c.1.de iura.calum.li.6.& ponit Bar.Bal. & alii in l.fin. eo.ti.istud iuramentum in quibuscunq; causis ẽt beneficialibus & summariis exigi potest:ut d cap. 1. & cle. sæpè de uerb.sig. igitur si fuerit petitum substantiale est: quia tunc pſtari debet, alias processus & sententia non ualeret:prout est tex.in d.c. 1.dec.dominorum 660. dic ꝙ si in aliqua.& 664 nota ꝙ si in aliqua.in antiq. nota tamen ꝙ non est compellendus quis ad iurandum de calumnia, nisi prius decreta copia processus,si fuerit petita,secundũ Rot. ut per Fa. causa 26.d.l.

30 Quinto Ex ordine substantiali iudicii secundum aliquos ex suprascriptis, causæ cognitio & examinatio requiritur quæ nedum ad iudicij solennitatem uerum etiam ad naturalem iustitiam conseruandam adinuenta est. Naturali namq; rationi conuenit, ut quis prius cognoscat id, super quo iudicare debet:& propterea dici consueuit quod causę cognitio a iure diuino descendit.ut inquit Abb. in capit. 1.de caus. poss.& prop quem sequitur Fel. in c.

31 ecclesia.colu. 12. uers.2 nota.de constitution. Sententia igitur non præcedente causæ cognitione lata est ipso iure nulla ut inquit Bart.in l.prolatam & ibi cæteri sequuntur,in uersic si. C.de sent.& in l. ex stipulatione ubi tex. eo tit. & facit tex. in l.fi. & l. si iudex. C.comminationes uel epist.& c.ponderet.l. dis. c. Deus omnipotens. 2 q 1.

c.quero.6.q.1. optimus tex in c. summopere. 11.q. 3. &c. Hericus.de pen.dis.1.cũ ex literis.de rest.in integ.cum.si.
32 Et talis cognitio debet actum præcedere, non sequi: alias huiusmodi præposteratio uitiaret, secundum Bal. in l.non enim.in prin.commen.in fi.de adoptionibus, quem sequitur Fel.in c.quoniam contra.colu.1. in princ. ut lite non contest. & facit l.2.C. de sententijs ex breuiculo recitãdis.& l.1.C.de executione rei iudic. & quod ponit Bald. in l.cũ iudex.C.de sent.& in l.non dubium. in 5. opposi. C.de legib. dum uoluit senten. ex probationibus factis, non fiendis ferri debere: quem secutus est Alex. in consil 37.uiso.col.6.in prin.lib.2. quod malè a plerisque iudicibus nostri temporis obseruatur, qui quotidiè priusquam processus & merita causæ cognouerint, ac illa digesserint, prout in cedula, in quã tunc nihil est descriptũ, pronuntiãt: quod & si ob negotiorum multiplicitatem seu periculum instantię, uel alias ex aliqua rationabili causa, aliquando tolerari poterit, iuxta quæ ponunt doctores in l.cum iudex.ubi Bal.col.1.uersic.quæro quid si iu-
33 dex.C.de senten.cum alijs de quibus per Dec.consil.517. in sententia in princ.lib.4 regulariter tamen iudices ab huiusmodi præcipitatione abstinere debẽt: quoniam præcipitatio dicitur nouerca iustitiæ: vt probatur in clemen. pastoralis.§.uerum.de re iud. cum aliis in proposito adductis per Fel. in c. Ecclesia sanctę Mariæ nu.35. de constitutio.Hippol. in l.statut.lib.nu.1.ff.de quæst. lena uirtus & cunctatrix non ante iudicatur quã quod honestũ & decorum inspexerit: uelox autẽ iniquitas quæ ad nocendũ occasionem quærit, omnia præcipitat inquit text. in c. inter hæc & hircum in princ.de pen.dist.illa 3, q. 6. ponit Spec. in tit. de aduoc.§ hic dicendum. colum. 2.& quamuis in dubio sententia cum causæ cognitione prolata præsumatur. prout fuit celebre dictum Bal. in l. edicto C de ed. d.ad. quod magnifacit Franc. in c. ex parte. in l.2.col.de ap. nihilominus multoties præsumptio huiusmodi ex breuitate temporis tollitur. Vnde si iudici
34 una die processus causæ seu magnum registrum præsenta-

sentaretur, & altero die pronunciaret, sententia tanquam causa non cognita, & actis non uisis lata esset ipso iure nulla: cum intra tam breue interuallum, & modicum tẽporis iuris præsumptione quis non potuerit merita illius causæ uidere, ac maturè super his considerare, & deliberare. Idcirco talis sententia quasi præcipitata, ac temeraria & (prout præsumitur) iniusta ammittenda non est, sed tanquam nulla reiicienda: ut uoluit Bart. in d.l. prolatam. Cuius dictum doctores ubique sequuntur & tenent: ut dixit Ias. in l. si is apud quem col. 4. in fi. & per do. Alex. ibi, col. 3. C de eden. & ꝙ dictum illud doct. communiter sequantur, uide per Fel. hoc ponentem in c. quoniã contra, col. 16. uer. 2. declara. ubi enumerat infinitos doctores hoc tenentes extra de proba. & Alexan. consi. 218. uisis, col. fi. lib. 2. post Abb. in c. afferte. col. 2. de præsumpt. & in c. cum ex literis, in 8. not. de restit. in integ. & ponit Dec. consi. 295. in causa istorum. col. fin. uer. 2. principaliter. lib. 2 & consil 476. in controuersia. col. 4. in fi.
35 lib. 4. Anch. consi. 36. uisa. colum. 2. & consi. 255 in causa Paris consi. 79. lib. 1. & uide Aym. consi. 179. col 1. cum seq. unde non immerito contra iudices ita præcipitosos insurgit Bald. in c. ad nostram, per illum text. de consuet. & Dominic. de sanct. Gemin. in d. cap. ponderet. 50. distin. ubi & ipsi asserunt sententias huiusmodi nullius momenti fore: prout etiam uoluit Alexan. qui eos refert in consi. 123. scripsit. colum. 9. uer. quinimo. lib. 4. & tenet Paris, qui pulchre loquitur in lib. de synd. in §. an. si iu-
36 dex. col. 2. ac probant etiam Ant. de But. Imol. & Pan. in c. 2. de re iud. & latissime Feli. qui articulum ponit in d. c. ecclesia S Mariæ col 7. uer. 9. de constit. ubi attestatur hanc uidelicet sententiam latam non uisis actis, & causæ cognitione non præcedente esse nullam: cõiorem ac ueriorem sententiã esse: ut ibi in col. 9. in uer 13. & ult. in fi. ubi uideas & Alex. in d.l. si is ad quem. & doct. in l. ꝙ iussit. de re iud. & Fran. in c. dilecto. col. pen. q. 55. de appel. & regula procedit ẽt quod esset sñia Papæ vel Imperatoris: quia si ex abrupto, & non præcedente causæ co-
 gnitione

gnitione ferretur, diceretur nulla arg. tex. in c. tum ex literis. de restitu. in integ. & ponit Dec. post multos ibi per eum relatos, consi. 544. Sereniss. col. 3. uer. secundo principaliter. lib. 4. & Cap. dec. Neap. 69. in cau. Ioan. nu. 35. Anch. consi. 167. uisis circa fin. Aym. consi. 153. ultra. col. 1 & 179. col. 1.

Intellige prædicta, quando snīa fertur ī absentē, secus in præsentem, & processui non contradicentem: quia sibi imputandū esset ẽm Lap. alleg. 28. delegata & snīa ualeret, prout ẽt ualeret si adesset timor scandali futuri: nam tunc licitum est iudici fallere ne fallatur, sec. Bal. in consi. 127. lib. 3. relatum ab Alex. ad Bar. in l. fi. §. si quis. in uers. arma ff. de dam. infe. facit etiam quod ponit idem Bald. in l. si quis filio. § hi aũt in fi. ff. de iniu. & irrit. test. Fel. in c. 1. col. 13. uer. fallit septimo de const. ubi quod ꝑpter metum periculi licitum est iudici transgredi leges, tamen super huiusmodi periculo non creditur iudici, sed illo saltim summariè cõstare debet Angel. in c. 107. dict. Dec. consi. 366. col. fi. uer. & ideo quando lib. 3.

37 Sexto Aliqui pro substantiali iudicii ponebant probationes quoniam postq̃ per negationem partis res effecta est dubia. ut ī l. si quis libertatem. C. quib. ad liber. procl. & l. nemo. C. de acq. pos. Iudex cui nihil constat, nihil decernere põt, ut l 1. ubi gl. C. secund. tabu. quẽ tex. in proposito adducit Bal. in l. falsus. col. 7. uer. item dubitatur. in fi. C. de fur. Imo si nullis præcedentibus ꝑbationibus iudex aliquẽ condemnaret, diceretur in dolo: ut uol. Bal. in l. i col. 8. C. de his quæ pę. no. cũ aliis, de quibus per Alex. cõsi. 131. in causa col. pe. uer. ꝑbatur ẽt lib. 2. Ideo in quocunq; iudicio ẽt possessorio, & quãtumuis summa-

38 rio requiritur plena ꝑbatio: ut noluit gl. cõiter approbata in l. 1. in uer. filiũ. C. quorum bono. prout attestatur Alex. consi. 139. circa fi lib. 6. Nam ipsemet Papa non posset condemnare ad debitum nõ probatũ, ex quo esset contra ius naturale uel gentiũ, & eradicare naturalẽ iustitiam. ut inquit Alex. consi. 2 col. 1. uer. & est ratio lib. 2. quem sequi. dec. Neap. 91. alias qui non probat dicitur carere

iure

iure l.argentarius 8.cum autem.ff. de ed, l. quidam tabularum.ff.de fur.per quæ iura hoc dixit Bal. cõsi. 67. quia ex facto col.2 lib.3.refert & seq. Aym. consi. 48 cogitur, col.2.nu.4.Iterum.2.col.facit bonus tex.in c.nullum.30. q.ult & quamuis possent super articulo hmõi plura disputatiue hincinde adducit conclusiue teneas q sententiã lata absque probationibus non est nulla, sed iniqua cũ nõ fuerit contra ius cõstitutionis, sed cõtra ius litigatoris duntaxat lata.itá conclu. Rot.ut per Aeg. consi. 73. Sententia,& ẽt quia probationes media causæ dicuntur, & sunt de ordine iustitiæ,non aũt ordine substantiali iudicii: unde quamuis iudex absque probationibus malè faciat aliquẽ condemnare,nihilominus snĩa sua, si ab ea nõ fuerit appellatum, tenet & in rẽ transit iudicatã, quia ex iusta & uera causa lata præsumitur.c.Cum inter.c. sicut.de re iu.C.Bonæ.el. 1. ibi Inn. & alii de elect., ponunt doct in c.quoniam cõtra de ꝓbatio.& est magis cõis opinio scribentium; secundum Imol. c cum in iure de off. deleg.Et Alexan.post ipsum in consi.105 ponderatis.lib. 5.& Dec consi.295.in causa istorum,col. 1.lib.2. qu a(ut diximus)probationes de sui natura non sunt de substantia iudicii,sed ad bene esse:ut inquit Bar.in l. prolatam. in fi.& ibi Bal.& Ang.C de sent.& Bal.in l.qui accusaret. C.de eden.ubi. per illum tex.apparet quod snĩa in fauorẽ rei,actore aliquid probãte,ẽt q reus nihil prestet,proferri põt,& in l cũ & minores col.pe. C.si aduer. rẽ iud. tenet Abb.per illũ tex. in c. afferte. de presump. & Alex. d.consi.105.2.col.lib. 5. late Fel. in d. c. Ecclesia sanctæ Mariç col.1 i uer.similiter & fortius ubi gl.tenuit contra riũ,extra de consti.quãuis gl.opinio intelligi posset,quãdo iudex probationes recipere uoluisset, sed illis non obstãtibus ad causæ expeditionem ꝓcessisset. Nam eo casu snĩa posset dici nulla: prout declarat Alex. post Bal. ĩ d. cons.105.uer.accedit,&c Nihilominus & tũc puto debere a denegatione admisionis probationum huiusmodi appellare:alias sententia ipso iure tenere: ut concludunt Aũt.Cald.Dominic.Fel.& alii in d.c.Ecclesia per tex. in

l. Argentarios. § cùm autem. in uersi. si non probauerit. ff. de eden. & l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffi. test. & l. cum putarem. ff. famil. ercis. ita concludit dec. Neap. decisio. 47. fuerunt latæ. & Franc. latè disputans articulum. quæst. 55. in dicto cap. dilecto. de appel. Præmissa etiam tenuit Capic. ut in decisio. 1. colum. 9. versicu. secundo quòd dictum.

40 Septimo Aliqui pro substantiali ordinis iudiciarij etiã publicationem processus & testium requisierunt: quod intellige parte publicationem processu, & testium petente. Nam si iudex, tunc non facta publicatione procederet, sententia secundum ipsos non ualeret, vt voluit Hostien. in summa, de sen. §. qualiter. col. 3. ver. duodecimus, & est glos. quæ dicitur singularis, in c. fi. verb. iudicij. de hæret. lib. 6, quam in proposito singularem vocat Alexan. in l. diuus. colum. 1. de re iudi. Quamuis ex his quæ dicta sunt concludi posset, quòd etiam petita, & denegata publicatione, si sententia ferretur, valeret, si modo à denegatione publicationis non fuisset appellatum: quoniam processus respectu iudicis, semper dicitur publicatus: & respectu partium publicatio dicitur de ordine iustitiæ, non de ordine substantialis iudicij, vt est celebre dictum Inno. in c. cum I. & A. de re iud. quem ibi doctores omnes sequuntur, & Imol. in d. l. diuus: ubi dicit se de hoc sæpius in practica dubitari vidisse. Idem tenet Abb. in c. cum dilecti. de fid. instru. & Bar. in d. l. prolatam, quãuis glo. ibi contrarium tenuerit) & illam gl. etiam reprobat & asserit in Rom. cu. practicari contrarium Bald. in c. 1. colum. 3. si de inuestit. inter domi. & vasal. & latè per duas col ponit Fel. in d. l. cum I. & A. & Ang. in d. l. prolatam. & Lanfran. in d. cle. sæpe, super verb. defensiones, nu. 15. de verb. sign. & tenet Guid. Papæ. q. 586. quæritur. & 369. quæ sunt in fi. Capi. deci. 1. colu. 9. vol. 2. quod dictum, & Alex. consil. 120. viso processu. nu. 7. lib. 7. Cassad. decis. 6 nu. 2 de app. optimè ponit Ancha. consil. 53. commissio publicationis asserens hoc in curia seruari, qđ in sacro Rotæ auditorio sæpius practicaui per decis. 16.

not.

not.ꝙ non vitiatur sententia testibus non publicatis, nisi a non publicatione fuerit appellatum &c in antiq. Nam si denegatio, & iudicis interlocutio huiusmodi displicebat: pars debebat appellare, & non illi tacitè acquiescere. c. ex parte de app.l. 1. C.si sæpe in integ. restit. postu. ibi appellare debuistis si sententia vobis displicebat &c. Et ponit Bar.in l.a procedente.C.de dilat Si ergo proprio facto illam (acquiescendo) confirmauit, parere habet necesse l.fi.C.de senten. quæ sine cer. &c.l. ab eo. C. quo. & quan.l. 1.C.de postu.l. 1.C. de iurisd.om. iud.
42 Octauo dicemus idem de dilationib. quia siue petitæ fuerint, siue non, sñia dilationibus non concessis lata ualebit, cum sint media causæ: & ius partis non autem cõstitutionis concernant, ac probationes absque termino, & dilatione fieri possint: idcirco si non fuerint petitæ; non est quid imputandum iudici: si petitæ fuerint, & denegatæ, imputatur parti, quæ non appellando acquieuit: prout concludit Bart.in d.l.prolatam (quamuis gl. & Bal. ibi videatur sensisse contrarium) quoniam ut sñia dicatur lata causa cognita: satis est, quòd feratur parte præsente, vel citata, iuxta text. in l. in causa. §. causa cognita. ff. de mino. & de causa potest iudici etiã per assertionem partium liquere, iuxta tex in l.fi. per uim, uel alio modo, insuper si dilationes non dentur, uel dentur minus breues. non est proditum remedium nullitatis, sed appellãtionis, ut in c. 1.de dilatio.& ex suprascrip. rõnibus quòd dilatio non sit ordinis substantialis tenet Spec. in prin.2. part. Ita ẽt videtur residere post multa Bald. in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.& ibi Imol.col.7. per text. in c.dilectus filius. de rescr. & c.ex parte not. de app.& c. constitutus. el 3.de testi.vbi hæc not. Bal.& c. interposita.de appel.in in quibus locis probatur. quod si iudex exceptiones ac partis defensiones nõ admittit:& pars a denegatione non appellet, sententia ualet: & hanc partem tenet Fran.in c. dilec.q.55. col.4. & Bald.in l.petendę in 3. not.per illum tex.C. de temp.in integ rest. & in l. cum a nobis. per illũ text C. de dilat. quę (ut dixi) procedunt maximè si pars
non

non petat:ut cum iudex dilationes dare nō teneatur: nisi petenti,per tex.in l. 1.ibi, postulanti dare conuenit. C. de
43 dilat.& l.2 & ibi Bald C.ut intra cer. temp. no. Iacob. de Aretio.& Bal. in l.fi.ff.de ferijs.& idē Bal.in d.l.cum a nobis.C.de dilat. et si statutum daret certam formam super dilationibus dandis, quia huiusmodi statutum intelligi debet parte petente : vt est glo.& ibi doct. in l. si curatoris.in uers. haberes. C. de iure delib. & d.l. 2. si intra certum temp. & facit l.4 §.hoc autem. & ibi Barto.de damn. infect.Ita firmat Ant.in c. venerabilis de iud.ex quo vt dictum fuit,probationes fieri possunt absque dilatione, se-
44 cundum Bar.in l.in crimine.ff. de adult. & l. vnius §. cogniturum ff de quæst.Barto. & alij in d.l fi. ff.de ferijs. & idem Bart.ad reprimendum in uer. figura & Bald. in l. si quando C de dilat.Spec. eo. tit § uidendum.versi. Cæterum. Et hanc partem(præmissa referendo) tenet Alexan. consil.181. in causa & lite.col.2 uersi.præterea. lib. 6. & Fel.pluta cumulando in c.licet causam.col.9 uers. ex istis inferunt. de prob.& Cap.in 1.dec.Neap.col.9.uer. 2.ꝙ dictum.& vide gl.in cle. sæpe in verb.litiscont de uerb. sig. quæ voluit dilationes deliberatorias, si petantur, esse de substantia iudicij.
45 Nono pro substātiali ipsius iudicij aliqui ponunt etiā conclusionē in causa,ꝑ tex.in c.auditis.de proc c.pastoralis.de caus. pos.& propriè.c.cum dilectis.de fid.inst. quod intellige esse verum in foro ecclesiastico,& in causis prophanis,& plenarijs:quia si concl. in talibus omittetur,ꝓcessus esset nullus:secus in causis beneficialib. & summarijs,vel in foro secularium: ubi hmōi conclusio fieri non consueuit.Ita determinat gl.in cle.sæpè.in uerbo.cōcl.& eā sequuntur Doc. & Bald.in reepe.Inn. in uerbo.renunciatio.in 7.quē refert & sequitur Rot.dec 5.in fin. add. in no. & idem tenet Io.And.in add Spec.in tit.de renunciat. & conclu.in princ. in uerbo.§ fi. & Abb.in cap. pastoralis,col.3.de caus.poss. & propri.Bal. in l. nec causas circa prin.C.de app. & de quo per eundem in c. 1. col 4. vers.2. quæritur,si de inuest. inter domi. & vass. in vsib.feud. refert

fert & sequitur Fel.ī d.c.cum dilecti.col.6. versi. 4. scias. ubi posuit materiam huiusmodi, de fid. instr. post Alex. consi 182.in causa.in fi.li.6.& uide Aeg.concl 277.etiam & Cap. qui præmissa tenet dec.1.col.6. uers. item quantumennque & quo pmissis uide Rom.cons.176.uer ostenditur hic & nota ꝙ conclusio non debet fieri, nisi aliqua parte instante, alias esset locus appellationi inquit Rot. dec.707.Not.quod si aliquis in antiquis.

46 Cautionis præstatio iuxta auth generaliter.C.de episc. & cler.& auth.libellum de litisc tacito ual expresso partim consensu omitti pōt:ut in d.auth gener. in fina.propterea potius accidentale,q̃ substantiale,iudicij reputari debet:quamuis Azo dixerit esse de substantia: quod temporibus nostris raro uidi practicari.

47 Reliqua uero quæ in iudiciis concurrere solent,si ante litem contestatam fiunt, præparatio dicuntur: in quibus ordo iudicii non seruatur.Nam ante litem contestatam(libello excepto(nihil est : qđ uitiet: ut uoluit Spec. in tit.de præpar.iud.in prin.2.partis.& Barto.in l. si quæramus. col. 2. ff. de test. & ponit formaliter Bal. in auth. contra rogat.in fi.C.ad senatuscon.Treb. in auth. generaliter.col pe. uersi. 5. quæro ubi decisiue loquitur. C. de episc.& cle.in l.uiolatam in 1 col. uersi. quæro ergo. C. de sen. & in l. pe.in fi. C.in quib.caus.resti.in integ.& tenet Rot.dec.496.not.quod in antiq ubi uoluit ꝙ in causa restitutionis ad appellandum, uel improbando infamiã ad effectum aliquem ad personaliter comparendum, citandum,seu inquisitionem contra ipsum formandam,& in similibus præambulis & pręparatoriis iuris ordinem seruari non oporteat:& tenet Alex.consi.37.n.2.lib. 2.& Dec.consi.590.exhibentur nu.2.lib.4.

Alia uero quę fiunt post litē contestatam,demptis his, de quibus supra diximus,ex quo sunt media causæ, & accidentalia reputantur sub ordine iustitiæ includūtur propterea si omittantur,uel præposterentur,non uitiatur processus:quia(ut diximus)id solū uitiat si mittantur,uel præposteretur qđ substantiale est:qm̄ ordo nō attenditur,nisi

ubi a lege præfixus,ut uitiet, reperitur, ut inquit Bal. in auth.hoc amplius.nu.28.C.de fideicom.& l.fin.nu.14.C. de hęred. insti. ubi ponit quod ordo legis diuinæ naturæ, & formæ, præposterati nõ debet, & in l. præposteri.C.de testa.
49 Idcirco quamuis ordinarii iuris sit,quòd possessorium prius debeat terminari quàm petitorium l. ordinarii. C. de rei uend.l.incerti.C.de interdi.l.si de ui. ff. de iud. l. fi. C.quorum bono.maxime ubi geretur actione spolii,quæ in hoc,ut prius cognoscantur priuilegiata est,c.super spoliatione.de ord.cog.& 3.q.1.& quæst.2.per totum.
Nihilominus ex quo talis ordo est potius de iustitia, quàm de substantia iudicii,si pręuerteretur,& pars non excipe-ret:processus & sententia ualerent, maxime quia hic est ordo cognitionis unius causæ ad aliã,& respicit ius litigatorũ: nõ aũt est eiusdem causæ ad seipsũ neque respicit ius publicũ : his nãque duntaxat casibus prępostoratio uitiare solet,ut est glo. in l.si mancipium.§ 1. ff.de euict. & tex.in l.1.& ibi gl.& scrib.C.de app.glo in l. 2 C. cõi. diuid.declarat Bar.Bal.& Ang.in d.l.si prolatã & ponit gl. in summa.2.q 1.& Bar. in l.psecutione.in fi. C. de pign. Bal.in l.p hanc.in 6.col.uer.uel pone exẽplũ.C de temp. app.Lanf.in c.qm cõtra.§. interlocutorię. uer circa ordinẽ.nu.15 de prob.& Alex.in consi.34.consultus lib.4.
50 Idem diceretur, si essent duo quorum,unum esset maius,uel alteri præiudiciale:ut diei cõsueuit de qõne criminali & ciuili: qm quæstio criminaliter mota ratione maioritatis priusquam ciuilis cognosci, & terminari debet: ut l.fi.C.de ord.iud.aut foret quæstio libertatis seu natalĩũ,& quæstio hæreditatis Nam illa quæ alterãm perimit prius terminari deberet : cum ex illius decisione altera annltoties decidatur:ut in c tuam.de ordine cogn.& c.lator.qui fi.sint leg.c.exhibitã de iu.l. unic cum ibi notatis.C quand.ciuil ac crim.pręiud l. 1.& per tot. C. de ord. cogni.Et Bal.utrumque ponit in l. 1. nu. 2. C. qui accus. non poss.Aym consi.79.quę lam Caterina.col.3.uersi.3. redditur nulla.Anch consi.61.duplici per totum.
Prout etiam idem foret,quando aliquis non possessor

cohæres, uel dominus, aut cōsocius negaretur ab altero: prius enim petitione hæreditatis, rei uendicatione, seu actione pro socio, contra possessorem, quam diuisorio iudicio agere oporteret: ut l 1. ff. fami. ercisc. & l. fundi quęst ff. de excep. & ponit glos. & scrib. in d. l. Si mancipium. ff. de euict. & Alex. consi. 46. uisis & accuratè. col. pen. uers. ergò est. lib. 1.

Idem obseruandū esset, si creditor uellet agere contra fideiussorē, non excussio principali debitore: quia ordo est ut prius agat cōtra principale, si præsens est, authen. præsente. C. de fideius. Prout ēt prius mandatores & fideiussores excutiendi sunt, antequā ad tertios possessores pignorū deueniatur. auth. sed hodie: C. de acti. & obli. cum alijs, de quibus per Alex. cōs. 137. in cā col. 3 in prin. libr. 2. In oībus igitur præmissis ac similibus, & si ordo iustitiæ sit, ut prius unū expediatur q̄ aliud, nihilominus cū præuersio sit unius causæ ad aliā, & principaliter iura partiū con spiciat, præuersio nō uitiabit: ut dixi supra, & ponit Guido Pap. q. 94. aliqui. & 221. item & 432. supra.

51 Hactenus loquuti sumus de ordine illius iudicii, quod secundum regulas communis iuris plenarium est: in eo namque cum sententia generet plenum præiudicium, requiritur quod iudicium sit formale: & habeat sua substantialia: uidelicet ꝙ ordinis iudiciarij obseruantia, de qua supra, personam præsentia, & utriusque partis iurium audientia interueniat: ut declarat Bal. in l. iudices. C. de iudic. ubi etiam dicit omne iudicium regulariter dici plenarium: & ponit Spec. de offi. om. iud. § postremò.

52 Si uero iudicium summarium foret, uel sui natura; ut puta ꝙ esset præparatorium, seu præambulū ad aliud: uel ex eo ꝙ illius snīa modicū seu reparabile præiudiciū afferret: ut prout exēpla idē Bal. in d. l. iudices siue ꝙ ratione contractus, uel obligationis, aut uigore legis, siue rescripti, uel statutorū, aut aliter, iudiciū foret executiuū: tunc tanta solennitas & obseruātia nō requiritur, sed ea duntaxat, quæ ueritatē rei, ac partis defensionē respiciunt, principaliter attenduntur: ut declarat glos. & ibi doct. in cle.

sæpe.in uerb.defensiones.de uerb.sig.iunct.tex. in cle. dispendiosã.de iud.ubi causæ spirituales ab his dependentes,tanq̃ summariæ enumerãtur:& declarat Bart. l. ad re-
53 primẽdum,in uerb.figura.Quantumcunq; tñ causa fuerit summaria,necessario interuenire dẽt causæ cognitio. partis citatio,& iudicis declaratio:ut dixit Alex. in cons. 42.uiso nu.4.lib.4.& habetur in d cle.sępè.

Et quoniam in qualibet specie causarum siue summariæ,siue plenariæ sint ultra communis iuris dispositionẽ, in plerisque locis uigore statutorũ aut consuetudinis localis,certus modus ac solẽnitas in procedendo adhiberi consueuit. Propterea diligenter ad id erit aduertendum: quoniam quicquid statuenti uel principi ꝙ obseruetur,& sit ordo placuit, censetur ordo substantialis: cũ talia nisi
54 aliquo ministerio & rationabili causa induci nõ cõsueuerunt: idcircò si modus ille, & ordo non seruaretur, processus esset nullus,distinctione non habita an esset ordo vnius causæ,ad seipsam,uel ad aliã:quia semper qđ fit contra hmõi ordinẽ,ipso iure non ualet. c. Cum dilecta. de resc.c.cũ uenerabili.de off.dele. ita declarat Bald. in d.l. prolatam.col.pen.uers. nota ꝙ in l. 1. ff. de lib & posth. ubi moderni uoluerunt quamlibet leuem solennitatem a statuto pro forma & ordine inductam si omittitur uitiare:qđ reassumit Fel.in c. quoniam contra. col. 5. uers. si tamen statutum extra lite non cont.in d.c. Cum dilecta. & ponit Deč.cons 10. uiso puncto.col.1.lib.1. cõs. 429.licet.col.2.nu.5. & cons. 434. in prin. & consil.466. Stante.col.4.uersi. & ista concl li.4.& plenius cons. 802. accurate.in prin.eo.li.cum cõs.seq.in prin. & consil. 612. conclusionẽ.col.1.li.5.Anch. cons.6.uiso.nu. 4. & consil. 36.in prin. Aym. 182.col.3.

56 Cũ itaq; in concernẽtibus ordinem & modũ procedẽdi,corã quocunq; iudice siue ordinario,siue delegato attẽdi debeat locus iudicij:quãuis in decisorijs locus contractus attendatur:ut de utroq; ex gl.ord. quã ibi sequuntur Iac.de Arer.& Cy 2.q.& Bal.i l fi.C q̃ sit long. cõsuet. p l.3 in fi de test.l.2.C.quemad.test.ape l.2.circa fin.C. de

iur

iur.calũ. iunct.l. 1. in prin.ff. de usur. & l.si fundus. ff. de euict.& l. 1 C.de eman.libe. tenet Spe.in ti. de feriis. §.1. uers. sed ponit Io. And.& gl. i c.licet canõ in uerb. decr. de elect. li.6. Canonistę in c ꝙ clericis de for.comp.& in rub.de consu. Et est cõis opinio scribentium:ut latè comprobat & attestat Alex. in cons.164. circa dubitationem col.2.uers.sed pręmissis.lib.9 & in terminis tenet Rot.ut p Aeg.cõcl.78. super appellatione. & Rot. dec. 20. anno domini iu fi. in no.Gui.Papæ q 262.consuetudo.

Idcircò diligenter uidere ꝓcessus conuenier,& perquirere nunquid ordo ac solẽnitas iudicij in loco, vbi causa agebatur seruari solita ad unguem seruata fuerit.

Puta exẽpli gratia(pro te iuuenis) ꝙ cã in Ro. cu. agitata fuisset;uidendũ erit nunquid ordo iudiciarius fuerit seruatus,ſm stylo & consuetudinẽ illius fori, in quo cau-
57 sa cognita decisa extitit: uidelicet si in sacro Rotæ auditorio cognita fuit:uidebis nunquid termini substantiales ibidẽ pro tela & ordine iudiciario seruari soliti, seruati fuerint.Nã in causis beneficialibus ac spũalibus, & aliis, de qbus in d.cle.Dispendiosã, uel in ꝓphanis in quibus a partibus(ut fieri cõsueuit) fuerit obtentũ rescriptum ut ẽt in his producatur prout in beneficialibus; in istis oĩb. qñ causa est in prima instãtia,ex stylo eiusdẽ palatij, termini infra scripti unus post alium obseruari cõsueuit:uidelicet quia pars diuersa ad dicendũ contra commissionẽ ad primam diem, ad libellandum ad primã,ad articulandum ad duodecimã,ad dicendum contra articulos ad secundam ad producendum omnia,ad secundam,ad dicendũ contra producta ad secundã,ad declarãdum & iurandum de calumnia ad primam dies citari consueuit.

In secunda uerò instãtia omnes prædicti termini seruantur ad primam diem, excepto termino ad articulandum qui seruatur ad octauam.

In tertia instantia termini prædicti seruant ad primã diẽ,excepto termino ad articulandũ,qui seruatur ad sextam (hos aũt dies intellige ꝙ sint utiles & non cõtinui) ut declarat Rot.dec.135.si mandetur in no.

In

In causis uerò prophanis, in quib. ex ui alicuius rescripti ad instar beneficialiũ, pcedi non põt cũ de iure in eisdem requiratur libellus, uel saltim talis qualis petitio: & lis oĩno cõtestãda sit, ultra terminos suprascriptos, ex stylo seruat' ẽt terminus ad respõdendũ libello, & litẽ contestandũ ad primã: & ad hoc si pars nõ respõderit ac litem non fuerit cõtestata, cõsueuit quatuor uicibus citatio rei terari: uidelicet primò simpliciter, secũdò ad primã diem, tertio ad idẽ sub pęna excõicationis, quartò ad idẽ ex superabundanti: Alioquin ad uidendum se declarari &c. Deinde fit citatio ad articulandum ad decimamquintam diem in prima, in secunda instantia ad octauã, in tertia ad sextã, in reliquis fit prout in beneficialibus, pręterquã in termino ad libellandum: qui in prima instantia in prophanis fit ad octauã, in beneficialibus ad primam, prout in Rom. cu. practicantibus notorium est: quãuis rarò eueniat ꝙ termini huiusmodi prout in prophanis obseruentur: quia cõiter obtinentur rescripta, ut in huiusmodi causis procedi possit ad instar, & prout in beneficialibus, & tunc uigore talis rescripti seruantur termini primo loco posit; de quo uide Cass. decis. 9. de rescrip.

58 Et nota ꝙ ubicũq; causa prophana, seu alia uigore rescripti seu alias semel efficitur summaria, in quacũq; instãtia, & corã quocũq; iudice qualitas huiusmodi cognitionis summariè pdurat, vt p Aegid. conclu. 41. Si Papa. & Cass ad decis 8. quæ magistra est, sub tit. de rescrip.

Erit insuper sciendum ꝙ ex suprascriptis terminis, quatuor solummodo substantiales iudicantur: quorum si ali
59 quis omitteretur, processus non ualeret, uidelicet, terminus ad articulandum, ad dicendum contra articulos, ad producendum omnia, & dicendum contra producta, isti namque partis defensionem, ac causarum cognitionem, & instructionẽ respiciunt, & propterea nõ possunt omitti: nec illorũ ordo præposterari: ut per Rot. dec. 33. quando cõmittitur quæ declarat præsentẽ materiã, & dec 90. domini omnes in no. & decis. 806. Sciendum est in antiquo & Aeg conclu. 27 & dec 560. concl. & Cass. dec. 2. de iud.

iud. qui optimè loquitur. iunct. d. dec 8. ut rescripti.

Reliqui autem termini bonum est, ut propter stylum seruentur: quamuis si aliquis ipsorum omitteretur, uel præposteraretur, sententia nihilominus ualeret: ex quo tales uidelicet porrectio libelli, litiscontestatio, iuramentum calumniæ (non petitum) in istis summatiis non sunt de substantia: ut magistraliter declarat idem Cass. d. dec. 8. nu. 6. de rescr.

60 Est etiam sciendum, quod quando a principio causæ reus ad totam causam generaliter citatur, termini suprascripti, non dicuntur de substantia, sed ad bene esse: ex quo contra taliter citatum & non comparentem absq. ulteriori citatione usque ad sententiam diffinitiuam inclusiue de iure procedi posset, ut diximus supra. & hoc tenet Rot. dec. 8. in antiq. & dec. 93. iudex. in fin. & dec. 78. post Lap & 245. licet, circa medium & 223. Si committatur. in no. in quibus locis uidebis Rot. concludentem terminos huiusmodi, qui per audientiam contradictarum contra citatum ad totam causam seruari consueuerunt. potius ex urbanitate, quam iuris necessitate seruari: nihilominus propter stylum, etiã tales seruandi sunt, secundum Aeg. conclus. 310. fuit. & 560. consil. 319 cum

61 aliis ad suprà qual. nul. in iud. ded. pos. ubi etiam reperies de iudicio attentatorum & quod in eo non sunt seruandi termini substantiales, sed satis fore de ipsis attentatis docere: ut ponit Rot. dec. 765. sciendum est quod si in aliqua. in anti. ut ibi dixi, & nota secundum Aeg. concl. 333 appellans, quod termini seruati super iniustitia, puta: appellatione deseruient etiam in causa nullitatis. cum nulla maior sit iniustitia quam nullitas, secundum eum:

62 prout etiam termini seruati in petitorio deseruiunt in causa possessorij, ut per Bissignetum dec. 1. de causa poss. & propriet. cum sim Cass. dec. 9. n. 7. eod. ti. & sicut deseruiunt etiam quoad ius nouum in iudicio post obseruationem dictorum terminorum deductum, ut per Aeg. Card. 662. si ex gratia.

63 Et si foret causa diffamationis, & iactionum super

quibus quotidie altercari videmus: cum in tali iudicio nihil dari aut fieri petatur, necessario iuris ordinem seruare non oportet. i. libellum offerre, litem contestari &c. Sed aliquali petitione porrecta facta fide de iactationibus ac superabundantius præfixo termino aduersario ad docendum quicquid prætendat in illa instantia. &c.
64 Termino huiusmodi elapso, & non probato, iudex declarare poterit diffamationes, & iactationes præfatas iniustas, temerarias, ac de facto factas & præsumptas &c. desuperq; perpetuũ silentiũ imponere: prout colligitur ex notatis per Inn. in c. cõquerẽte. in 2. gl. de off. ord. & in c. lator. q̃ fil. sint l. per. Bar. & alios in l. diffamari. ubi est tex. C. de inge. & manumis. & l. mãcipiorũ de opt. lege & declarat Bal. in summa, seu practica, sub titu. de cit. q. 6. & facit dec. Rot. cccv. nota qualiter. in anti. Et latius: Pra-
65 cticam & Theoricã d. l. diffamari explicat Boer. dec. 255. col. 1. cum seq. quis autem in causa huiusmodi dicatur actor, uel reus, uide in c. cum inter. ubi Innocen. Anton. Abb. & Fel. extra de excep. & decis. Neap. 268. in alia causa. Alexan. consil. 103. consideratis. libr. 5 Capicius. decis. 18. in causa, ac Mod. super d. l. diffamari. ubi concludunt magis communiter teneri eum, qui diffamat actorem existere non obstan. d. decis. aff. 268. quæ uult contrarium. molestiæ uerò prædictæ ac diffamationes probantur eoipso quod aduersarius in causa se opponit & contradicit: nam hoc sufficit, arg. l. is qui. ff. de rei uendi. l. fin. ff. si usus f. pet. per Bar. in l. si prius. in 5. oppo. ff. de nou. ope. Tenet Lap. præmissa referendo allega. 65. quicquid Ecclesia. col. fi. Bal. in l. ordinarii. col. 5. uersi. de inde quęro. C. de rei uendic.
66 Est etiam sciendum ꝙ quando in palatio committitur causa, etiam quod esset in secunda, uel alia instantia; & termini puta in prima instantia essent seruati: ex quo tamen processus de partibus regulariter modicum ualent tela iudiciaria a capite inchoatur: & seruantur termini, prout in prima instantia seruari soliti: ut per Aegi. conclus. 74. Termini. in fi. & 78. super appellatione. & melius

melius Rot. decisi. xx. anno domini in no.

Insuper, Cum stylus curiæ & loci in quibus causa agitur, non autem curiæ delegantis seruandus sit (ut per eundem Aeg. conclu 78. super appellatione; & diximus supra) idcirco si Papa causam alicui iudici in partibus cum potestate summariè procedendi committeret: ta-
67 lis iudex non cogeretur seruare stylus & terminos Romanæ curiæ, sed iuris communis dispositionem sequi deberet: ut ponit idem Aeg. concl. 82. si Papa. Nam talis stylus ad alia loca non se extendit Rom. consil. 367. colum 3 Aym. 121. scripsi. col. pe. prout stylus palatij non se extendit extra. Aegid. 277. etiam vbi.

68 Si uero in eadem curia extra Rot. putà in curia Capitolij, causa uersa fuisset: tela & ordo iudiciarius a statuto & consuetudine illius fori inductus seruari debuisset: videlicet quod in causis ordinarijs summam viginti-quinque scutorum excedens: pars ad uidendum productionem libelli & respondendum illi citaretur. Et postmodum (libello exhibito) idem reus citari consueuit ad litem contestandum, alias uidendum pronunciari haberi pro contestata: nec non iuramentum calumniæ præstari uidendum. Et demum lite contestata, uel habita pro contestata, ac iurato de calumnia, per testes seu instrumenta causa instrui solet: ad quorum productionem pars etiam est citanda (prout diximus supra) demum (partes petente) iudex trinas dilationes duas ad probandum, & reliquam ad probatum habendum per omne genus probationis dare tenetur: quibus decursis, principali & procuratore (si quis est) ad audiendam sententiam vocatis, ex scripti recitatione, per iudicem pro tribunali sedentem sententia profertur: & si alias fieret, processus, & sententia non ualerent prout ex forma dictorum statutorum satis constat, & quotidiè practicamus.

Sed si fores in alia curia, stylo & consuetudini illius adhærebis: quod cum sit extra materiam nostram, vlterius non prosequamur.

VISO de ordine ac substantialibus processus & iudicii reliquum est,ut ad nullitates & defectus ex ipsamet sententia ratione solennitatis illius resultantes trãsitum faciamus.

69 Dico igitur quod ordinis iudicarii, circa, solennitatem probationis ipsius sententiæ est ut primò sententiæ in mente iudicis concipiatur, & mature deliberetur, ac deliberata in scripturam redigatur: & redacta corrigatur, & taliter correcta litigatoribus hora audientiæ consueta loco solito maiorum, per iudicem pro tribunali sedentem, publicè recitetur. hæc omnia spectant ad officium boni iudicis; quia quod magno conflictu decerni solet id præcipitanter, & paucis literis temerè descriptis diffiniri fas non est: ut inquit text. in l. fi. C. commi nat & episto. Ideo si sententia non fuisset prius scripta, quam proferretur, ipso iure non ualeret, ut probatur in l. 2. & 3. C. de sen. ex breuic. reci. & c. fi. de re iudic. libr. 6 c. in primis 2. q. 1. capit. 1. de sent. excom. in 6. Requiritur ergo pro forma quod sentẽtia primò scribatur, & deinde recitetur, adeò quod si iudex oretenus pronunciaret, & postmodum, scriberet: talis præposteratio uitiaret: ut inquit Bartol. in l. fi. C. de sent. ex breuicul. recit. quem sequitur Lanfr. in c. quoniam contra. in §. interlocutoriæ. uersic. Secundò requiritur. de prob. & hoc pro-

70 cedit etiam in causis beneficialibus & summariis: in quibus de plano & sine figura iudicii procedi potest: quia etiam in his (ut excludatur temeritas, & præcipitatio, & ut melius per scripturam probari posit) sententia in scriptis proferenda est, ut uoluit tex. in dicta clemen. sæpe. in verb. in scriptis. & ibi gl. & scrib. de uerb. signi. hæc igitur iuris solennitas seruanda est, alias actus non ualeret, argum. l. 1. & ibi gloss. ff. de iniust. rupt te-

71 sta. & cumulat. Fel. in cap. quoniam frequenter. colu 3. ut lite non contest. & cum pro publica utilitate huiusmodi solẽnitas introducta fuerit, a partibus remitti nõ pôt, secundum theoricam Inno. post gl. in c. in causis. de offi. deleg. & Cassad. decis. 9. un. 8. de appel. & dicam infrà.

74 Et intellige quod sententia taliter scribatur ut legi post sit alias pro non scripta haberetur & non ualeret: ut dixit in simili de testamento textus. in l. quo tutela §. quę in testamento. ff de reg. iur. & tenet Bal. in l. 1. ff. de his quæ in test delen. & scribenda erit in ea lingua quę fuerit communis, & intelligibilis in eo loco, & inter eas personas, in quo, & contra quas proferetur, puta Latina inter Latinos, Græca inter Gręcos, Vulgari inter Vulgares, stylo nihilominus illius curię adhærendo: & hoc nequis ignorantia linguarum, quominus illi pareat se excusare ualeat: per tex. in l. iudices C. de sent. & l. sed si §. præscribere. ff de instito. & l. 1. §. fi. ff. de uer. obli. & Bar. in l. decreta. ff. de re iud. cũ aliis, de quibus p Fel. in rub de cõsti. col. fi. ver. vlterius & c. ponit Host. in tit. de sen. §. qualiter. colum 1. uers. quarto si recitauit. ubi quod si istud alicubi de facto nõ seruatur, de iure tñ seruari debet. & Spe in lit. de sen. §. Ista col. 6. uer. quid de interlocutoria. vbi asserit in curia Francię hoc non seruari: cum ibi non secundum iura scripta, sed secundum certas illorum locales obseruantias procedatur.

73 Hęc tamen scribenti solennitas (s̃m aliquos) de expresso partium consensu ommiti, & snĩa sine scriptis proferri posse, ut voluit Spec. in d. §. iusta. col. 5. uer. non ualet &c. Et ibi Ioan. And. qui asserit Cuil. de Cu. hoc tenuisse in authen. nisi C. de senten. ex breuic. recit ubi et hoc tenuit Angelus. Istud etiam tenuit Bartol. post gl. in uerbo. cõsentientibus. in fi. per illum tex. in l. quoties. C. de priuil. scholari. l. 12. qui tex ad hoc communiter allegatur: & tenet gl. in c. statutis in 1. gl. 2. q. 1 ponit glo. in uerb. illustrium. in c fi. de re iud. li. 6. & deci. Neap. 191. Abb. col. 3. uers. ptereã & Ant. Corset. in singul. in uerb. sententia ut scis. Lanf. in ca. quoniam contra. in § interlocutorię. uers. est ordine successiuo. numero octauo. de probationibus & Ias. in §. curatore. colum. fin. inst. de actio.

Contrarium tamen tenuit gl. in uer. de partium & Hostien. & Bernard. ibi in d. c. de causis de offi. deleg. cum

(vt dictum est supra) sit solennitas iuris in publicum fauorem introducta, cui renunciari non potest. l. ius publicum. ff. de pact. l. nemo potest. ff. de leg. 1. cum similib. & quicquid sit de sententia in causa graui & ponderosa: istud tamen in causa nili & medici momenti non procederet: quia in tali, si partes noluerint, sententia sine scriptis ferri poterit: secus si cã erit magna: & hoc modo loquitur text. & glo. in d. l. quoties. & facit tex. in auth. nisi breuiores. C. de sent. Prout etiam hoc non procedet in sententia interlocutoria, si modo sententia excom-
74 municationis, suspensionis, uel interdicti non sit: quæ ob illarum grauitatem in hoc adæquantur diffinitiuè, & in scriptis ferri debent: ut in cap. 1. de sent. excom. in 6. Aliæ uero interlocutoriæ oretenus per judicem ferri & per notarium in actis redigi possunt, secundum Spec. in d. §. iusta. col. 6 uer. quid de interlocutoria, & Bal. in l. fi. C. de senten. ex breuicu. recit. quod tenent commu-
75 niter doctores: ut inquit Ias. in l. ne quicquam. § ubi decretum. col. x. de off. præsi. unde sententia condemnatoria expensarum, quæ secundum communem dicitur interlocutoria: ut dicit Alex. in l. quod iussit super gl. magna ff. de re iudic. sine scriptis proferri posset. In quampluribus etiam aliis casibus sententia non scripta poterit sustineri: ut nota. gloss. in d. c. fi. in ver. illustrium. & Abb. Fel. & alii in c. Albericus. per illum tex. de test. & in c. quoniam contra in uerb. interlocutiones, & Ias. in d. §. curare. col. fin. & in d. l. nequicquam. §. ubi decretum. cum simil.

76 Et aduerte quod ubi sententia sub uerbis primæ personæ, ut ita pronunciaui, uel ita pronunciamus &c concepta reperitur, in scriptis lata præsumitur: secus si sub uerbis tertiæ personæ: ut ita pronunciauit talis &c conciperetur, ut inquit Spec. in d. §. iusta, col. 6. in princ. & tenet Lap. in c. fi. de appel. lib. 6. secundum Rot. decis. 409. fuit dubitandum in summario eiusdem in no. quæ etiam notanter dixit quod licet de substantia sententiæ sit
77 quod in scriptis feratur: tamen postquam lata fuerit, po-

terit

terit per testes probari, vt latisfime prosequitur Fel.in c. sicut. col.7. versi. Octaua & vltima. & post Panor. ibi, in 3.no.de re iud. dicens sufficere, q̄ tales testes se eam legi audiuisse deponant, licet illam non viderint: quia solennitas scripturæ tali casu præsumitur, per illum text. pro
78 ut præsumeretur si notarius dixisset lata, lecta, ac sententialiter promulgata & c.quoniam ex verbis huiusmodi scriptura præsumeretur: vt per Bar, in l. sciendum. in fi. ff.de verb. oblig. & Bald.& Fel.in d.c.sicut.col. 7. versic. limita nisi quod intellige quando sententia in rem transiuisset iudicatam: quia tunc ob authoritatem iudicati solennitas illius presumitur per dict. capitu.sicut & cap. cum inter.de re iudic.& cap.bonę.el 1.de ele elect.& ubique scrib.

79 Licet quando sententia probaretur per testes, non haberet fauorem solitum, neq; executionem paratam: prout si de ea solenniter ex processu constaret, quinimo tali casu intentare actionem iudicati, & iudicio ordinario agere oporteret: quoniam cessaret illud notorium iuris quod ex prima facie scripturæ publicæ non aboletæ, nec cancellatæ & r esultat.argum. text.in l. fi. C. de edic. diui Adr.toll. & teneat Bar. in simili loquendo de instrumento garentigiato probato per testes, in l.1.in princ.& fi. & ibi Pau.de.Cast.ff.de his quæ in testam.delen. & Felin. in dicto cap.sicut,col. 3. versic. 1. declaratio. cum ibi adductis. de re iud.

80 Diximus etiam ex solennitate ipsius probationis sententię requiri; vt per iudicem in loco solito maiorum, & tempore congruo, idest de die & non de nocte proferatur:ut plene in c.consuluit per illum tex.de offic.deleg. & l. si ut proponis. la 2. C. quomo. & quan. l. pen. & ibi ponunt scriben. ff. de iusti. & iur. & not. glos.in rubr. C. comiina. uel epist. & doctores in cap. qua fronte. de appel. de quo satis diximus supra de defectu iurisdictionis tractando.

81 Debet insuper sententia publicè, idest pro tribunali, & coram notorio ac officialibus consuetis, non autem

priuatum & secreto ioco, promulgari, quia tunc sententia non ualeret: ut probari uidetur in l.cum sententiam. C. de senten.& tenet Host.in summa in ti.de iud. § qualiter in prin. & Spe. de sent. § qualiter. col. 3. uersi. debet autem ferri. Actus namque secrete & loco non solito

82 clandestine celebrati quasi fraudulenti reprobantur. arg.c.quia propter.in fi.de elect. c. cum inhibitio de clan de despon & d. c.qua fronte.in prin. ubi ponunt doc. & ponit Dec.in consi 329.in 3.part. post Bal. in l. 1. C. de interd. mat. & doctor.in l.clam possidere.

83 In hoc tamē arbitror quod si locus & tēpus ipsis litigatorib intimata fuissent, quamuis uideretur parū idonea si partes non appellassent, ex hoc snīa non esset reprobāda: ex quo de loco ad locum, ac de tempore ad tempus a partibus hoc scientibus & tacentibus uidetur facta prorogatio, ut uoluit Bald.in d.l.fi.ff.de iust. & iur.& Alber.de Rosato in d. l. cum sententiam. C. de sent. Aym. consi. 140.in causa spolii col. 2.

84 Diximus etiam φ sententia postquam scripta fuerit, debet per iudicem pro tribunali sedentem legi & recitari: alias si iudex dum profert sententiam non sederet, sententia tanquam iuris solennitate omissa prolata, non esset ualida: ut est text.in c. fi. in fi.de sent.& re iud.li.6.ubi gl.in hac materia magistraliter loquitur:& gl. in authen. ut ab illustribus & qui super eos in uer. sedere. & tex.in l. eo lib.in tit.de iud. §. sedebant autem. & ponit gl. in l. 1.C.de sent. ex breui. recit. & Host. in summa titu. de sent. §.qualiter in prin.& Spe.in tit.§ iusta.col. 5. uersic. item est nulla rōne modi. ubi Ioan. And. in uerb. secundum.dicit quod sedere in iudice pronunciante, & ubicūque actus requirit causæ cognitionem, est de substantia: quia talia a iudice sedendo, non procedendo expediuntur.l.si a procedente.C.de dila. l. 2. §. dies. ff. quis ord. in bono possess.serue.ponit gl in cle.sæpe in uerb. stans. ubi dixit hoc non procedere in causis summariis & aliis breuioribus, in quibus de plano proceditur, per illum tex. & l.leuia.ff.de accusatio ne quicqnam. §. de plano. ff. de offi-

officio, præs. l. si defensor. §. illud iuncta l. nolit, & ibi gloss. ff. de interrogat. actione & pro singul. ponit Rom. singul. 728. An possit sententia, cum sequen. Et solennitas ista sedendi, cum ob maiestatem iudicis conseruandam, tum etiam ut maiori prudentia & animi maturitate & deliberatione sententia ipsa progrederetur, adinuenta est. Sedendo nanque animis quiescit. & quiescendo prudentior fit ut notari consueuit in dict. §. sedebunt: unde si sententia ex abrupto, & per iracundiam proferretur, non esset secundum leges, uidelicet maturè & deliberato consilio, sed potius iracundia, odio & mentis præcipitatione lata, & propterea quia impedit ira animum ne possit cernere uerum. talis sententia non deberet admiti: ut est bonus tex, in capit. iracun. d. & capit. cum apud. & cap. summopere. undecima quæst. tertia. Nam calore iracundiæ factum pro infecto haberi debet l. licitatio, in princip. ff. de public. l. 3. ff. de diuor. l. secunda. C. ad leg. Iul. mai. l. quicquid. ff. de regu. iur. quam legem optime declarat Ro. ponendo nunquid gesta per iracundiam ualeant, singul. 508. uolo commentate legem quicquid. & d. Abb. in c. Atsi clerici. colum. 7. uers. & inquantum. de iud. latius per Fel. in c. sicut ex litteris. col. fi. de iureiur. & c. dilecti filii, col. fi. excep. & ca. Matthæus, col. 1. de simo. cum simil. cautius tamen foret ab huiusmodi sententia appellare, per ea quæ diceremus infra: de sententia lata per sordes. & ad prædicta de gestis colore iracundiæ, uide Antonium de Pitiuita in l. 1. in § 1 effectu de iureiuran.

85 Oportet & ut dictum fuit quod sent. per ipsummet iudicem legatur, & recitet: alias si per aliũ hoc fieret: & iudex de gñre illustrium ac maiorib. iudicibus nõ foret (ut erat pfectus prætorio, ac Eps & similes) non ualeret: ut est tex. in c. fi. de re iu. in 6 & l. 1. & 2. C. de sen. exc. breuic. reci. ponit Host. in summa. in tit. de senten. §. sequitur in princ., de quo per Lanf. in c quoniam contra, in §. interlocutoria, nu. 9. Est tamen aduertendum quod Iaco. But. Bald. & Sal. in hac consultissima. C. qui test. face. poss. tenent quod quilibet

bet iudex lectionem suę sententiæ alteri committere possit:dũmodo postquàm fuerit lecta, dicat, & ita absoluo, uel condemno &c. vel ita pronunciamus &c. & idem videntur tenere Domin.& Philip.in d.c.fin.de re iud.& Felyn.in c.super quęstionem.ver.in glo.in verb. causę. nu. 7. vbi pro hac parte plura allegat.de offi. deleg.& in cap. sciscitatus.col.5.ver.illiterati,de rescrip. sed Barto.in d.l. 1.C.de sen.ex breuic.reci.& Lanfran.in loco ubi supra dicunt ita fieri consueuisse: quando iudex,qui est de maioribus pronunciat.Specu.autem in titu.de senten. §. instā. col. 6. uers. quid de interlocutoria. dicit satis fore, quòd per ipsum iudicem substantialia, & conclusio ipsius sententiæ recitentur: & ꝙ in curia Roma. Pontifex, & alij ita vtuntur. Et nempe istud in curia Capitolij seruari consueuit: sed in sacro Palatio & in alijs locis dictæ curiæ, iudices nostri temporis, prout in papyri cedula pronunciare consueuerunt. quæ cedula tunc non apparet, quamuis scriba se notarius attestatur eandem cedulam ab ipso iudice fuisse tunc lectam:ꝙ potius ex stylo, quàm ꝙ verè ita fiat toleratur: cum pro veritate iudices ipsi cedulas huiusmodi non tunc lege, sed postea illas per similia verba (ita pronunciaui ego N.) subscribere duntaxat consueuerint.

86 Et nota quia in huiusmodi subscriptione nomen dignitatis, seu officij præponi deberet: & postmodum nomē proprium ipsius subscribentis: quod tamen de consuetudine non seruatur: sed pro elocutione, ac demonstratione magis apta, primo ponitur nomen iudicis, & post ea eius officium, seu dignitas designatur, hoc modo (ita pronunciaui ego Sebastianus Vantius iudex commissarius, vel locum tenens, aut gubernator, senator, & similia) prout esse contigerit: docet Bald. in l. 2. C. de senten. ex breuic. reci. & super omnia in similibus adhærendum erit stylo, & consuetudini illius curiæ, in qua negotium tractabitur:quia quo ad istas solennitates sententia secundum fori consuetudinem formanda, & dictanda est vt dictum est supra; & ponit Specul. in titu. de

sen-

ſenten. §. qualiter in 1. colum. de quibus ſtylo & conſuetudine iudex etiam in camera a notariis, ſeu aliis in ſimilibus expertis ſe informare poterit: ut dicit Anto. de But. in c fi. col. antepe. uerſicu. ad primum &c de conſuetu. Bart. & Flori. in l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. Cyn. in l. 2. uerſicu. Secundo quia. C. quae ſit long. conſuetu. Bal. & Alexand. in l. 1. C. ut quæ deſunt aduoc. cum ſimil. de quibus per Alexand. qui hoc tenet conſi. 82. uiſo colum 2. in fi. lib. 3. & conſi. 14. uiſo. in princip. lib. 5 Dec. conſil. 655 colum. penult. in fi & conſi. 402. colum. 5 in fin Gozad. in conſi. 101. audio. col pen. uerſi. 13. Cum iſta. quid autem ſi omitteretur nomen iudicis: ſed in ſubſcriptione illius loco reperiretur ſimilia uerba, curia ita pronunciauit, ſeu ordinauit &c. an ualerent? & tene quod ſic: quoniam per illud uerbum curiæ intelligeretur de iudice illic præſidente, arg. l ſi uno. ff. locat. & l. ſi olei. C. eod. ritu. ita in terminis tenet Guid. Pap. q. 45 1. quid contineatur.

Hæc autem ſolennitas lecturæ ipſius ſententiæ, cum ſit actus qui tempore prolationis poteſt, & ſolet inter-
87 uenire, per enunciationem & narratiuam ſententię probabitur, ac etiam de facili præſumetur, iuxta tradita per doctores in l. ſciendum. de uerb oblig. & ponunt Canoniſtæ in d. c. ſicut. ubi Fel. poſt alios in col. 7. uerſi. limita. de re iud.

88 Illæ autem uerba quę opponi per notarios communiter conſueuerunt, uidelicet lata, data, ac in his ſcriptis promulgata &c. non ſunt de ſubſtantia, neq; de ſolennitate legis, & propterea omiſſa non uitiaretur, vt uoluit gl. in uerb. illuſtrium in ca. fi. de re iud. in 6. quæ gl. in hoc ab omnibus communiter approbatur, ut inquit Alex. in conſi. 90. fere nu 4. lib. 1.

89 TRANSEAMVS nunc ad nullitates ex defectu formæ ipſiuſmet ſententiæ extrinſece, vel intrinſece reſultantes. Pro cuius declaratione, ſcire debes quod ſententia nihil aliud eſt quam controuerſiæ propoſitæ a iudice legitime facta declaratio, ſeu definitio. Ex igitur

sententia quæ controuersia legitimè non diffinierit, ex quo caret effectu ac substantia propria & formali, nomine etiam ac effectu carere debet: & ueluti insufficiens ac defectuosa reprobanda est.

90 Propterea uides ꝙ sententia, quæ condemnationem, uel absolutionem, aut controuersiæ in iudicio propositæ, per se, vel æquipollens, declarationem non continet, dicitur, ipso iure nulla aut est tex. in l. præses. & in l. cum iudex. C. de sent. tit. generali. & l. ait prætor. §. 1. & l. præses, & l. in summa. ff. de re iud. Sententia itaque debet esse talis, ut iudicium & controuersiam de præsenti diffinita: cum illud in pendenti relinqui non debeat l. non quemadmodum. ff. de iud. idcircò si sententia simplici-
91 ter per verbum gerundium, vel futurum tẽpus designans conciperetur, prout quando dicitur talem condemnandum, uel absoluendum esse, & cęt. non valeret: vt tenet Bart. in l. 1. C. si aduers. libert. Io. Andr. in Specu. de except. §. viso. in uerb. pronuntiari. quoniam aliud est quem liberandum, & aliud liberatum esse, ut in l. quem sub conditione. §. fi. ff. de condi. insti. glos. in c. frater. 16. q. 1. & in c. super. eod. in verb. ordinet de off. delega. ita declarant doct. in d. l. preses. & Imo. Ro. Alex. & alij in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. & Felin. c. cum venerabilis, col. penul. versic. non obstans adducta. de except. vbi infert hoc intelligi debere, quando in sententia non pręcederet uerbum aliquod, quod posset importare diffinitionem de præsenti: secus si p̃cẽderet, & foret appositum verbũ pręsentis tp̃is diffinitiuum, & postmodum adijceretur, quo ad implementum & executionem ipsius sentẽtiæ, aliud uerbũ futuri tp̃is enunciatiuum, seu quod saltim implicitè & virtualiter foret suppositi negotij de pręsenti declaratiuũ. Exẽpli gratia si diceretur, declaramus seu diffinimus rem, de qua agitur, ipsi actori fore restituendam, iuxta tex. in c. ecclesia. in fi. de consti & l. Aemilius circa fin. ff. de minorib. cum alijs adductis per Andr. Scul. in c. si pro debilitate. col. fi. de offi. deleg. Nam tunc eo ipso ꝙ declaratur rẽ restituendam esse, tacitè & virtualiter

liter

liter declaratur etiam rem illius esse, & ad illum spectare: prout etiam quando dicitur minorem restituendum: quoniam uirtualiter intelligit eundem læsum fuisse ad positionem etenim consequentis sequitur positio necessarii antecedentis. l. ad rem mobilem. l. ad legatum. ff. de procur. l. 2. ff. de iurisd. om. iu. l. Pomponius. uers. sed & is, eo. tit. de procu. & ponit Alex. cons. 52. uiso, lib. 2. in fi. quãuis cautius foret post illud uerbum condemnandum, seu absoluendum uel restituendum &c. addere hoc uerbum prout & nos condemnamus, uel absoluimus, aut restituimus quod optimè in Ro. cu. seruatur.

92 Et quamuis (ut dixi) iudex non uteretur præcisè hoc uerbo condemno, uel absoluo, nihilominus pro ualiditate sententæ illud exprimere per suum æquipollens sufficeret: puta si diceret. credo Titium decem debere Mæuio: quia hoc satis esset, secundum gloss. in l. diem proferre. §. si plures. in glos. magna. ff. de arbit. quam dicit singularem Imol. Rom. Alex. & Ias. in l. 1 ff. de re iudic. & pro qua uidetur text. in l. si quis filio §. irritum. ibi, & credo &c. ubi Imol. & Ang. ff. de iniust. & irrit. testa.

Idem foret si iudex dixisset, non uideo cur Titium nõ condemnem: quia perinde est ac si dixisset, condemno. l. 1. §. si quis ita. & ibi ponunt scrib. de uerb. sig. Alex. & Ias. in d. l. 1. ff. de re iud. & Felin. in d. c. cum uenerabilis. col. pen. de excep.

Vel diceret, uidetur mihi Titium debere. l. quid tamẽ. §. si arbiter. & ibi Batt. ff. de arbit. l. diui fratres. §. 1. versi. pronuntiare debebunt. ff. de liberali caus. cap. 1. ubi Abb. in final. uerbis illius tex. de iud. & ponit Alex. cons. 19. colu. 3. lib. 5. & facit id qđ ponit Decius, loquens de isto uerbo uidetur, in consi. 539. in inclyta. circa fi. lib. 4.

Satis ẽt foret in reali pronuntiare rẽ esse petitoris: vt in l. si inter me. circa fi. ff. de excep. rei iud. qm̃ eo ipso q iudicatur rem meam esse, iudicatur etiam alterius non esse. l. Pomponius §. sed & is. ff. de procur.

Sufficeret ẽt si iudex uteretur uerbo statuimus, præcipimus, ordinamus, decernimus, declaramus, & similibus: nam

nam per talia uerba sententia diffinitiua ferri potest. ca. in his. extra de uerb.sig. prout etiam dici posset, imponimus tibi perpetuum silentium &c. per text. in l. Aurelius.§.centum ubi gl.fi.ff.de libe. leg. & ponit Bald. in l. præses. in fin.C. de sent. quia non refert, ut dixi quibus uerbis utatur Iudex in pronuntiando, dummodò ex eis ipsius intentio percipi possit- inquit Anch. consil. 16 uiso processu. & consil. 78. ex verbis circa fin. Latius præmissa Spec prosequitur in tit. de sent. §. ut autem . colu. 4.uersic. & nota ꝙ non est uis. Et si diceret iudex,condẽno, imò absoluo , sententia absolutoria uideretur argu. tex. in l. Stichus. imò Pamphilus. ff. de ma. testa. & ponit Bal. in prima const. C §.in quibus. colu. pen. uers.de inde verò. prout si diceretur , uolo nolo : quia ultimum uerbum attenderetur , ut dicit idem Bal. in l. quidã culo glo. col. 1.uersic.quid ergo.C de iure delib. arg. l. si Inæqualibus. ff. de hære. instit. & præmissa refert etiam, & sequitur Dec. cons. 345. in casu. colu. 4. uersic.. non obstant uerba.lib.4.

93 Item sufficeret quod iudex declaret factum super quo dubitatur : quando pœna vel executio ipso iure succedit, prout dicendo talem hæreticum uel criminis læsæ maiestatis rerum declaramus, aut similia: quia tunc talis sententia incontinenti a lege, certam & determinatam pœnam contra huiusmodi delinquentes imponente perificitur : prout est tex. in cap. cum secundum. §. fin, de hæret. in 6.& c.pro humani.in fin de homicid. eodem libr. quæ sententia appellari consueuit declaratoria : & prinsquam feratur, executio aliqua contra quoscunque quantumuis criminosos, fieri non potest, per tex in dict. cap. cum secundum. & ponit Fel. in capit. Rodulphus.in uers. sed declaratoria.de rescrip. & c. præterea. in prin.de sponsal.& Alex. cons. 103. uidetur.colum pen.uers. & regulariter. lib. 2. & consil. 124.omissis.columna.1. eodem libro.

95 Ex quibus colligi potest, quod si iudex per sententiam suam absq; aliqua temporis præfinitione aliquem relegaret,

garet, sententia huiusmodi esset ualida: quia tempus, qđ deest, a lege suppleretur, talisq; intelligeretur relegatus per tempus decennii. per text. in l. siue præfinito. & ibi Bar. ff. de pœ. quem pro singulari adducit Bal. ad hoc in l. 1. C. de postulat. & in cap. ex literis col. 6. de constitut. sequitur Iaſ. in l. ait prætor. §. primo. colu. final. ff. de re iudic. & in §. curare. versicul. nunquid autem. instit. de actio.

96 Ex his etiam datur intelligi decreta illa, quæ quotidie fiunt, admittendo, uel aliquid faciendo, si & quatenus, uel si inquantum de iure fuerit &c. sustineri posse: cum habita relatione ipsius iuris quod certum est decreta huiusmodi incontinenti certificantur: ut de his plura ponit Feli. in c. cum contingat. col. 3. de off. deleg. Maximè quia tales clausulæ modum non conditionem important: ut dicit Lap. allega. 87. Matthæus. colu. fi. de quo latius uide per Vital. in tract. claus. super clausula. Si & inquantum: quamuis bonum foret ab huiusmodi decretis quantum fieri potest, abstinere, quoniam & si incertitudo non uitiet actum qui ex iuris dispositione declarari potest per supradicta. & ponit Bald. consil. 115. uerba. prope fin. lib. 1. hoc tamen procedit quoad ipsas partes ad quas iuris declaratio non spectat. secus autem quoad iudicem qui ius ipsum declarare, non autem ad illud se in confuso referre debet, ut uoluit Aret. consil. 28. colum. 2. in secundo dubio. quem retulit & secutus est Aym consil. 162 nobilis Rubertus. col. 1. n. 3. & 6. & uidebimus infra. sententia itaq; per se uel relationem ad aliud negotium propositum diffinire debet, alios effectus proprios sententiæ non operatur, neque deberet tali nomine nuncupari.

97 Idcircò si eadem sententia non esset conformis controuersię, & petitioni partium dici non posset ꝙ illam dirimeret & diffiniret. Et propterea non ualeret, quasi quod iudex extra interrogata respondisset. arg. text. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de uerbor. obligat. l. de ætate. §. cum prætor. ff. de interroga. actio. & est text. iuncta glos.

in uersic. petitionis. in c. inter dilectos, de fide instr. Vnde consueuit dicit quod faturus est iudex, qui in aliud condemnat quam ab eo fuerit petitũ: ut dicit text. in l. fi. C. de fideicom. libert. quia iuxta formam petitionis partium sententia dictari debet, c. licet Hely. de simo. ele. sepe. uer si. uerum quia: de uer. sig. c. qualiter. el. 2. circa si. de accusat. iudex namq. super non deductis coram eo potestatem non recipit: ut dicit text. in l. ut fundus ff. communi diuid. conuenit igitur iudicantem antequam sententiam formet, diligenter examinare acta, & uidere quid, & qualiter petatur ab eo, id est considerare rem petitam, cãm petendi, & modum seu actionem intentatam, & cum illis sententiam suam conformare, qm̃ si super alia re, vel ex diuersa cã, aut per alium modũ ab eo, quo fuit actũ, sñiam daret, cum super illis non fuerit lis contestata, nec seruatus aliquis iuris ordo, esset ipso iure nulla: ut declarat Bal. in l. 1. col. 2. uers. extra oppono. & in fi. C. si plures una sent. & in d. l. fi. C. de fideicõ. lib. & tenet Alex. consil. 191. in cã. col. 2. in fi li. 6. & facit tex. in c. Abbate sanè. uer. cęterum. de re iud. in 6. & gl. 1. in cap. hæc quippe. circa medium. 3. q. 6. cũ alijs ad propositum adductis per Boer. decis. 42. sub. num. 18. Ancha. cons. 83. col. 1.
97 Erit tamen aduertendum, quia satis fuerit ut illud super quo pronuntiatur accessoriè, aut uirtualiter ex natura actionis, uel alias comprehẽdatur, & petitioni subsit: quia tunc quod sententia sit extra petita dici non poterit, cum saltim tacitè insint: ut declarat idem Bald. in d. l. fin. & in lege & si seuerior. col 3. C. de his qui no. infa. Franc. Aret. in lege uinum. ff. si cert pet. Ial. insti. de act. § curare. uers. 4. principaliter & ultimò. & latius ponit Fel. in d. c. Hely, licet colu. pen. ubi posuit 31. limitationes ad regulam illius textus, quæ magis declarationes sunt super hoc, quando aliquid in iudicio censeatur saltim tacitè & uirtualiter deductum, prout ex earum lectura patet. & in materia uide Alex. consil. 48. in causa, col. 2. libr. 7. & consil. 8. uiso. col. 2. libr. 5. & Bar. in extrauag. ad rep. in 5. figura. & Cor. cons. 329. ostenso. in prin.

ubi loquuntur de causis summariis & qualiter regula ista intelligatur in illis. & uide Afflict. dec. 95 Angel. in fi. ex his ergo poterit iudex condemnare ad restitutionem rei una cum fructibus, etiam quod fructus non essent expressè petiti, qui accessorie & mutualiter inerant petitioni rei ut per Ant. de But. Abb. & alios in cap. grauis. de rest. spol. legistæ in l. ex diuerso, in prin. ff. de re uend. tenet Guido. Papa q. 405. Sempronius.

98 Ex eiusdem infertur etiam quod sententia, absque eo quod aliquis ex litigatoribus petat & instet, per iudicem lata, sit ipso iure nulla, ex quo iudex ad commodum partis, in causis ciuilibus, super his quæ principaliter in personis litigatorum radicatur, regulariter nemine petente se nō tromittit. l. 4. § hoc autem iudicium & ibi Bart. col. 3. in fi. de dam. infec. l. uniq. & ibi not. C. ut quę desunt aduoc. & ponit idem Bart. & ibi Alex. in l. 1. C. de error. aduoc. Anch. cons. 36. uisa. col. 2. & consilio 167. uisis. colum. 2. uersi. secundo principaliter Hip. in l. vnius. §. cognitorum uers. ad superius dicta. nu. 21 de q. & Franc. in c. dilectio q. 34. de app. ubi etiam dixit quod iudex sententiam nullam reformare potest, etiam quod pars non petierit, quia pro absente iudex supplere potest, secundum Bal. in l. ampliorum. in princ. C. de app. prout etiam supplere potest in causa fiscali. ut per Rom. in sing. 564. Non potest pro eo & in aliis casibus positis per Bart. & Rom. in d. §. hoc autem iudicium. & Bald. & Salic. in d. l. 1. ut quæ desunt aduoc. & idem Bal. in c. cum nobis olim. de elect. post gl. & Dominic. in c. priusquam. 28. dist. Ias. in l. properandum. §. & si quidem. col. 2. C. de iud.

99 Ex eadem ratione uidetur dicendum sententiam super conuentione, omissa reconuentione. latam esse nullā ex quo iudex secundum acta & propositam controuersiā iudicare non uidetur; quia conuentionem & reconuentionem unica sententia terminare debebat. capit. cum dilecti. de ord cogn. & cap. primo, & secundo. de mut. pet. Et quod sententia hoc casu sit nulla. tenuit gl. prima. in fi. nu cap. cuius in agendo. 3. q. 8. contrarium tamen

tenendum est; quia iudex hoc casu quod iudicauerit extra petita dici non potest, postquam secundum petitionem actoris iudicauit, quamuis petitionem rei ex aliqua causa, puta quia sibi non liquet, omiserit. Nam iudex hoc facere potest: ut l. quid tamen. ff. de arbit. l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. peta. & propterea quamuis ambæ controuersiæ unica sententia (si fieri potest) terminandæ sint tamen si conuentio omitteretur, appellandum esset, alias sententia ipso iure teneret: ex quo lex magis super hoc consulit, quam iudici necessitatem imponat; ut declarat Ang. post gl. in l. 1. § fi. in fi. ubi est tex. ff. quæ sen. sine ap. & tenet gl. & hoc ibi firmat Fel. in d. c. 1. de muta. pet. & gl. in uerb. in eadem sententia. ubi etiam hoc tenuit Inno. & Abb. in c. 2. de ord. cog.

100 Quinimo iudex si res in iudicio deducta diuidua & separabilis foret: posset (vt dixi) super aliqua parte eorũ quæ in iudicio deducta essent duntaxat pronunciare, & sententia sua ualeret: prout uidemus quod si iudicium simul contra plures cœptum sit, respectu unius sententia ferri, & respectu alterius iudicium differri potest: ut est tex & ibi Bart. & alii. in l. non idcircò in prin ff. de iu. & idem Bar. in l. 5. § fi. uer. pone quod unus. ff de uerb. obli. & plura referendo tenet Dec. consil. 395. in causa istorum. in prin. lib. 2. & dec Neap. ut per Cap. dec. 8. in prin. Nam quot sunt res seu capitula, tot uidentur sententiæ: & vitiato vno, aliud remanet, l. etiam. § 1. vbi est glo ordinaria, & ibi Bart Et cæteri declarant. ff. de min. & l. dicere. & l. quid tamen. ff. de arb. l. quædam mulier. ff fam. erc. & Spec. in titul. de sent. § iusta. uersi. item est nulla ratione qualitatis & Bal. in l. generaliter. in 2. colu. C. de episc. & cler. Alex. in l. scire debemus per illum tex. ff. de uerborũ obligationibus & Io. Mill. in uerb. sententia si fertur super parte. & Guid. Pap. q. 27. in manibus. quam uide.

Secus si iudicium esset indiuiduum & connexum: quia tunc sententia non posset ferri pro parte: sed totum diffinire deberet; alias non ualeret, p tex. in l. in hoc iudicio. & ibi gl. Bar. Cuma. & alij. ff. fam. erc l. apud Celsum. & ibi

ibi Alex. ff. de doli excep. Bal. in l. 2. C. de re iud. & in l. 1. C. si aduers. rem iudic. nam isto casu procedit regula quod utile per inutile uitiatur; ut per Aeg. dec. 12 si in. Ecclesia declarant doctrina in l. sancimus §. 1. C. de don. cum aliis de quibus per Dec. consil 432. cum sit. colum. 3. in princ. lib. 3. Ancha. cons. 207. in quaestione, colum. 2. in fine.

Praemissa tamen non procedunt in arbitrio, qui si non fuerit dictum ꝙ simul omnia terminare debeat, super parte duntaxat ualidè pronunciare poterit. l. quid tamen. & l. non distinguemus, §. cum in plures ff. de arbit. fallit etiam in quibusdam aliis casibus, in quibus sententia pro parte duntaxat lata ualet: ut per Fel. post Ant. Imo. & Pan. in c. cum inter. col 3. uers. sententia. de re iud. ubi ponit regulam cum tredecim fallentiis, quam casu occurrente uidere poteris.

101 Ex eisdem etiam infertur, quod senteŧia quae ex aliquo redditur dubia, uel obscura non ualet: ex quo controuersiam & negotium uerè diffinisse dici non potest: quinimo dubietas adhuc retinet partes ancipites & dubiosas: & sic perinde est ac si non fuisset lata quoad causae & controuersię praepositae decisionem. arg. l. de aetate. §. qui tacuit. cū seq. ff. de interro. actio. Et ppea etiam quod res in iudicio deducta sit gnālis & dubia, curare tamen debet iudex certā proferre sententiam. ut in § curare. instit. de actio. & toto tit. C. de sent. quę sine cer. quāt. prof. & ponit Spe. in tit. de sen. § qualiter uersi. itē debet esse certa cum aliis, de quibus per Alex. cōs. 109. uiso. col. 1. l 5. & declarat. cōs. 187. in hac col. 2. in 1. li. 2. Dec. in cons. 8 nu. 6 lib. 1. qm̄ si snīa non esset certa & liquida, non posset executioni demandari, sed anteq̄ exequeretur, esset necesse eam dē declarare & liquidare: ut Bal. in add. Spe. in tit. de sent. col. 3. uersi. snīa non liquida. prout dicitur de instrumento non liquido habēte executionē paratā; quia priusquā exequatr liqdari debet; ut declarant Bart. Bal. & Ang. in l. 1. in fi. de leg 2. Alex. cons. 94. uiso col. 2. in fin. lib. 6. & cōs. 136. uiso. col. fi. li. 5. Dec. cōs. 222. uisis. col. 1. li. 2. & Ang.

de Aret. instit. de excep. col. 24. super rub. & Ias. in l. certi conditio. in prin. colu. 7 ff. si certum pet., prima igitur sententia pro sui certitudine aliam post se requireret sententiam, & propositum negotium non diffiniret, & esset insufficiens per supradicta. Et idem si foret incerta & dubia ob sui perplexitatem, aut repugnantiam: quia non ualeret arg. l. ubi repugnantia. ff. de reg. iur. est glo. in c. si is qui 11. q 3. & tenet Bart. in l. duo iudices. in fi. ff. de re iud. & Alex. consil. 124. in causa in fi. lib 2. & cons. 49. in causa. col. 2. lib. 7. Aym. consil. 79. quondam. colu. 3. in princip. Anch. 372. pro declaratione. columna secunda. in fine.

103 Dicetur nihilominus certa & liquida si retulerit se ad acta, quæ certa sint: quia hoc satis est: ut probatur in l. in summa. ff. de re iud. & l. 2. C. de sent. quæ sine cert. quant. certum enim dicitur nedum illud quod ex se certum est, sed illud etiam quod est certum per relationem ad aliud. l. certum. ff. si cert. pet. prout arguit Abb. in consil. 28. uers. quartò adduco lib. 1. quoniam relatum censetur esse in referente. l. asse toto. ff. de hær. instit. l. si ita scriptum. ff. de condict. & demon. & ponit Dec. consil. 47. col. 2 in princ. lib. 1. & cons. 77. colu. 2. in fin eo. libr. Ad aliud tamen quam ad acta pro eius certitudine sententia se referre non potest: ut est communis opinio scribentium, de qua attestatur Alex. in cons. 53. quæritur. colum. fi li. 5. idem attestatur Ias. in l. ait prætor §. 1. col. 4. ff de re iu. & in d. § curare uers. quæro ergo in primis. n.

104 37. instit. de action. unde iudex qui pronuntiauit prout in consilio in actis nondum exhibito, eius sententia non ualebit, secundum doct. in supraescriptis locis: quamuis secus foret, si consilium penes acta reperiretur: nam tunc sententia ad illud relata ualeret: ut uoluit Spec. in tit. de excep. § uisó col. 9. uersi. porrò in Italia, & in tit. de sen § qualiter. col. 2. uersi. quid si iudex. cum aliis latissimè congestis per d. Fel post alios, in c. cum uenerabilis, col. 14. uers. 3. dum concludit. extra de excep. & ponit Alex. d. consil. 109. & consi. 185. uiso, col. fi. lib. 2.

Præ-

Præmiſſa tamen intellige quando (ut eſt dictum) ſententiā expreſſe ſe refert ad acta: ſed ſi ſimpliciter dixiſſet, condemno te ad ſoluendum id quod debes &c. tunc ſi
105 certa quantitas ex actis probatoriis, in quibus cauſę deciſio conſiſtit appareret, ſententia huiuſmodi ualeret: quia ad ipſa acta tacite ex legis diſpoſitione cenſetur facta relatio, ſecundum glo. ordinariam in l. ſi quis ad exhibendum. ff. de exhiben. reis. Acta enim probatoria quaſi uirgulæ ad ſententiam declarandum cenſetur: ut inquit Bald. in cap cum ſuper. ad fin. de cauſ. poſſeſ. & proprie. & refert Fel. in cap. licet Hely. & colum. antepe. extra de ſimo. & ponit Alexan. conſi. 12. attentis in fin. lib. 7.

Sed ſi quantitas certa, non in actis probatoriis, ſed in reliquis, uidelicet aſſertoriis, & enunciatiuis, ac fidem non facientibus reperiretur, prout eſt libellus, ſeu poſitiones & articuli. quoniam ad iſta nec tacite nec expreſſè ſententia refertur, tanquam dubia & incerta non ualeret, prout hæc fuit reſolutio & concordia diſcordantium opinionem, quam poſuit Bar. in l. 3. C. de ſent. quę ſine cert. quant. & in l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. ubi Alex. dixit eam communiter teneri. & Ang. in d. §. cura reaſſeritita in practica ſeruari & tenent Can. in d. cap. Cum uenerabilis. & Laufr. in cap. quoniam contra. §. interlocutorię. nu. 1. uer. attende tamen extra de probat.
106 & Bald. Sal Fulgo. & alii in d. l. 3. in quibus locis late reperies articulum examinatum, ac etiam quod ſententia ſuper iudicio uniuerſali (ut petitione hęreditatis) uel generali (ut adminiſtratione tutelæ) uel ſuper acceſſoriis) prout in fructibus, & expenſis) uel quando terminus ſeu inſtantia liberetur: & nondum liqueretur de cauſa, etiam quod eſſet generalis & incerta non uitiatur: & per glo. fi. ubi ſcribentes in d. Querelam, de proc. & Spe. in tit. de excep. §. uiſo. uer. quid autem prins. dum ponit de condem. expen. quando non ſunt liquidæ. & per eundem in tit. de ſent. §. qualiter. col. 2. uer. item debet eſſe certa. & ibi Ioan. Andr. in uer. Tuas. & Iaſ. latiſſime in

d.§. curate. ubi plures utiles & quotidianas quæstiones examinat.

107 Ex ratione præmissorum dic etiam consueuit, q sententia conditionalis esse non debet: quia per illam quæstio proposita de præsenti non determinatur, sed iudicium in pendenti remanet contra tex. in d.l. non quē ad modum.ff.de iud. & tex.in l.1.§ fin. ff de usur. ubi dicitur quod tractus futuri temporis ad iudicem non spectat. Doctores tamen in hoc distinguentes dicunt, quod sententia sub conditione de præterito, aut de præsenti lata tenet: prout si diceretur quatenus probetur, uel probatum sit te condenno, uel absoluo &c. Vel quatenus non adsint mobilia, assignamus tibi immobilia: uel quatenus legitimum tutorem non habeas, tibi talem decernimus &c. his namque & similibus casibus, ex quo conditiones huiusmodi de præsenti uel præterito actum non suspendūt, ut in l.cum.ad p̄sens cū l.seq.ff si cer.pet.ideo cessante ratione legis, sñia ualebit: ut tenet gl. in uer. capiantur. in 3.solutione.in l. à Diuo pio. §. in uenditione. & ibi scribentes.ff de re iud. & l qui testamento.ff. de excus.tut. gl. 1.in c.Biduum.2.q.6 Bart.quē cæteri (Cumano & Pet.de Belu.exceptis) sequntur in l.ait prętor.§.1. in fin. ff. de re iud.& Bal.qui latius distinguit in add. Spec.in tit.de sen. col.2 uer quandoque sententia. & facit celebris doctrina Inn.in c.G.perpetuus.de fide instr. dum uoluit, quod si sententia occularetur, iudex pronuntiare posset hoc mo-

109 do, uidelicet quatenus sententia taliter lata, ullo, unquam tempore apparuerit, eam confirmo &c. uel infirmo, prout sibi uidetur: cuius doctrinam .ó notabili refert & sequitur Ias.in d.§. in uenditione. col. pe. & Bal. in l.2.in 2.col.C.ut lit pend. & Rot. dec. 409. fuit dubitatum.in no.& Guid.Pap.q 245.si aliquis.

110 Et istis casibus uidelicet quando sententia sub conditione de præsenti, uel præterito lata reperitur, siue conditio huiusmodi fuerit pertinens, siue impertinens, puta absoluo te si Imperator fuit, uel est in Italia &c. indistinctè ualebit per regu.l. primę. §. biduum. & ibi scrib.

ff.quand.

ff. quand. appell. sit. Quamuis Bal. in d. additio. ad Specu. tenuerit, quod etiam in terminis istis conditio impertinens vitiat.
111 Sed si sententia conditio de futuro apponeretur, tunc si est pertinens, & negotio, de quo agitur, adhereat: puta condemno te ad centum, quæ si intra triduum non solueris, condemno te in amputationem manus: sententia huiusmodi valebit, cum solummodo lata sit contra ius partis, ut tenet Bal. in l. cum iudex. in fi. C. de sent. & idem Bal. in l. 3 in pen. col. uer. quinto quæro. C. ex quib. causa infa. irrog. de quo ponit Bart. in l. 2. col. ff de pub. iud. & in l. cum duobus § idem respondit. ff. pro socio, ac ponit Ange. in lib. malefi. in uerb. quas si soluerit &c. fol. 282 & Ange. de Perusio consil. 62. pront sexagesimo secundo patet col. prima.
Aut quod fuisset dictum, absoluo te si ita iuraueris &c. quo casu si iuratur incontinenti, idest antequam ad actus extraneos diuertatur, sententia ualebit per legem generaliter. in fi. princ. C. de reb. cred. & tenet Ioan. Andr. in §. iusta, col. 7. uersi. si iudex. in Speculatore de sententijs. & gl. Bar. & alij in d. l. cum iudex & Ang. in l. quemadmodum. ff. de iud. talis enim conditio negotio pertinens, dicitur intrinseca, & quasi inesse videtur: & si incontinenti fuerit adimplebilis, non vitiat: ut ibi per eos. Idem erit si diceretur, condemno Titium ad relaxandum talem domum, Sempronius illius usufructuario, sub conditione si ipse usufructuarius cautionem præstiterit &c. talis sententia caleret, secundum Paul. de Cast. in lege final. C. de usufruct. ubi refert Bartol. ita consuluisse: & illos refert, & sequitur Dec. consil. 408. uisa columna fina. in princ. lib. 3.
112 Idem etiam si fuisset dictum, condemno te eo quod probabitur: quia si talis sententia, non contra ius constitutionis, sed contra ius litigatoris prolata uidetur: actore namque intentionem suam non probante reus absolui debet. l 4 C. de eden. c. uni. ut eccle. benefi. Quamuis in isto casu nunquid ualeat sententia, doctores adinuicem altercentur, vt

patet per ea quæ ponit Alex. in d. § in uenditione. & latius Ias. in d. l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. & Alexan post Ang. in l. qui Romæ § Augerius. ff. de verb. oblig. in quibus locis idem Alex. post multos per ipsum relatos, tenuit sententiam huiusmodi valere: & idem tenet Bald. in l. prolatam. col. pe. versi extra oppono. C. de sent. & in l. peremptorias. col. 5. uersi. quæro iudex tulit. C. sententiam rescind. non pos. & in l. 1. colum. pen. uer. quid ergo. C. qui accus. non pos. ubi tamen videtur intelligere sententiam ualere, quando instantia labitur: & iudex non pronunciando pœnam incurrere: hanc partem sequitur Fel. (vbi plura ponit in materia) in c. quoad consultationem in prin. de re iud.

Sed contrarium uidelicet quod sententia isto casu non ualeat, tenuit Bar. & gl. & ibi Bal hoc idem tenens in dict. l. cum iudex. C. de senten. & idem Barto. & Ias. in d l. ait prętor §. 1. & Paul de Cast in l continuus. in princ. ff. de uerbo. oblig ubi dicit quòd sententia sub conditione intrinseca lata tenet, dummodo incontinenti impleatur. Melius posuit Bal. in add. Specu. de sent. col. 2. in fi. idem Bald. & Imol. in d §. Augerius & Anch consil. 207 q. col. pen. quintò adde tertium. Ordo namque iustitiæ ac solennitatis iudiciorum hoc modo præposteratur: quia prius liquere debet id, de quo quis pronuntiare debet, & prçcedere causæ cognitio (ut diximus supra) & conditio ista de iure est impossibilis: cum probationes post conclusionem in causa, & sententiæ prolationem recipi non possint. c. pastoralis. de excep. l. peremptorias. C. sent. rescind. non posse. cum ergo. præuertatur ordo iudicij, sententia & processus non valebit: quoniam causæ cognitio substantialis est, & uitiat, si omittatur (ut dictum est) & in terminis nostris inquit Bald in l. 1. colum. fi. versi. præterea. in fi C. qui accu. non poss. & hanc partem tenet Alex. in consil. 73. uidetur. col. pen. in fi. lib. 3. & sentit Io And. in d § 1. versic. quid si iudex. de sent. dum dixit tutius fore expectare probationes: & certè in actu practico hęc opinio esset amplectenda.

113 Si autem conditio habens tractum de futuro foret impertinens, puta condemno te, si nauis ex Asia uenerit: uel te absoluo, si Imperator uenerit in Italiam &c. tunc conditione huiusmodi reiecta, sententia firma remanebit, sec. gl. Cy. Bar. & Sal. in d. l. cum iudex. gl. Bar. Ang. & Paul. de Cast. in d. §. si uenditione. ubi hoc idem tenent Alex. & Ias. in d. §. in uenditione per tex. in d. §. biduum & tenet Alex. d. consi. 73. col. fin. lib. 5. quamuis sententia huiusmodi si aliter ex processu non iustificaretur, per uiam iustitiæ a iudice appellationis reuocari deberet: ut ibi per eos. d. Bal. tamen in l. non dubium in 5. oppo. C. de leg. & in l. cum iudex uer. modo reuoco. tenuit snīam non ualere, ex quo super hoc modo fuerat cœptum iudicium. Si uero in iudicio de hoc fuisset dispu tatum, sententia ualeret, secundum ipsum: ut in add. Spec. d. tit. de sent. col. 3. in prin.

Præmissa intellige, nisi condicio posita esset falsa: quia tunc detecta falsitate, snīa ad eam relata indistincte non ualeret, per tex. in d. l. qui testamento. ff. de excusa. tuto.

114 & tenet Alexā. in d §. in uenditione. col. 8. referens Angel. in l. qui Cōmç. §. duo fratres. ff. de uerb ob. dixisse hoc esse legistis incognitum. & idem ponit idem Alex. Ad Bar. in d. l. cum iudex. aut nisi conditio esset impossibilis quia talis reddit sententiam ipso iure nullam. l. fin. ff. quæ sent. sine appe. rescin. & ponit Imol. in l. fin. ff. de condit. instit. facit quod ponit Bald. in addit. Specul. in titu. de appe. col. 19. uer. Impossibile decretum est nullum. & Alex. in d. §. in uenditione. & post Bar. in d. l. cum iudex. & Fel. in c. quoad consultationem. col. 2. in fin. ubi ponit hanc materiam. de re iud.

115 Idem si esset decretum trahens secum executionem, ut puta decretum tutelæ, curç, uel similium in quibus procedit regula actus legitimi & c. de reg. iur. & l. & si cōditionalis. ff. de auth. tuto. & propterea si conditio in talibus opponeretur, actus peccaret in forma, ideo non ualeret. l. moto §. si sub conditione. ff. de tut. & d. l. etsi conditionalis. Si uero esset alia interlocutoria, quæ execu-

tionem

cutionem secum non traheretur, conditio illam non uitiaret, secundum gl. in d. §. si in uenditione. in uer. interloqui. & in uer. capiantur. in 2. solutio. quam ibi cæteri doct. sequuntur, & gl. fi. in l. ea quæ. C. si mancipium ita fuerit alienatum uolens decretum citationis ualere, si fuerit dictum compareas si manumisisti &c. uel si tua interesse putaueris &c. alioquin &c.

116 Si uero sententia sub modo proferretur, ex quo modus non suspendit: sed ex eo nascitur actio ualeret: pro-
117 ut si diceretur, absoluo te, ita ut releues indemnem talem, uel ut precium restituas emptori: uel prout consueuerunt facere antecessores mei, & similia. Nam per talia uerba sententia non censetur conditionalis, neque suspenditur: ut declarat Bar. in l. eum qui §. Iulianus per illum tex. ff. de consti. pecu. & gl. & doct. maxime Imol. & Fel. col fi. & alii in c. quoniam Abb. de offic. deleg. & idem Bar. in l. 1. ff de condi. & demon. ubi ponit ex quibus uerbis inducatur conditio, & ex quibus non. Talia igitur uerba, seu clausulæ non faciunt conditionem, sed causaliter ponuntur: ut declarat Boer. in dec. parlamen. 16. incip. dubium. &c. Si tamen modus in sua forma non seruaretur, uideretur quis sententiæ renunciasse: ut in l. cum eorum. & ibi gl. & scrib. C. de sen. & l. nonunquam. ff de colla & Bal. in add. Spec. tit. de sent. col 2. uer. super hoc sciendum est & Feli in c. in tantum. in fi. extra de si. mo. his igitur & similibus casibus cum sententia uere & effectualiter propositam controuersiam non diffiniat, tam quam defectuosa & inualida reputari consueuit, secundum ea quæ posuimus.

118 Diximus etiam, quod sententia controuersiam propositam legitimè diffinire debet: quia imprimis illud obseruare debet iudex, ne aliter iudicet quam quod legibus, aut constitutionibus proditum est: ut inquit tex. instit. de offic. iud. in prin. & propterea si iudex expresse contra leges in corpore iuris clausas sententiam diceret legibus ipsis aduersando, puta quod minor quatuordecim posset testari, seu quod sententia diffinitiua in scriptis proferri

non

non deberet, seu filios, ętatem, uel priuilegium ad minus uel tutelæ excusationem nō prodesse, & similia ipso iure non ualeret, quasi contra ius cōstitutionis cōtrariũ inducentis manifestè lata: prout est text. in l. 1. § item cum. ff. quæ sent. sine app. rescin. l. si expressim. ff. de appel. l. 2. C. quand. prouoc. non est necess. c. 1. extra de sent. & re iud. Aneli. cons. 372. pro declaratione. in prin. nec excusaret eũ sua prætensa cōscientia: quia iniuriam facit legibus is, qui uult se meliorē uideri q̃ ipsæ leges: ut in auth. de iud. §. oportet. quem text ad ꝓpositum allegat Paris de synd. in uer. iudices putas. col. pe. prout neque iudex quasi quod leges & constitutiones hmōi ignorauerit, excusandus esset, cum legum minister electus & deputatus extiterit ut in l. 1. § post originem. ff. de orig. iur. & propterea non liceat tali ius, in quo uersatur ignorare d. l. 2. §. Seruius. maxime ꝙ leges & sacræ cōstitutiones ita publice constitutæ sunt: ut ab oĩbus sciri debeant. l. sacratissimæ. C. de legib. cũ si. prout ẽt non prodesset ꝙ litigatores cōsensissent, quod talis snĩa eo modo proferretur, quia nihilominus esset nulla: ut declarant doct. in l. si conuenerit. ubi Ias. col. i. uersi 3. limita, ff. de re iud.

Et præmissa intellige de iure claro & manifesto: ut puta ꝙ eẽt regula iuris, seu alias lex clara & indubitabilis: vt declarat Matess. xx. no. & Dec. cons. 8. post pri. li. 1. alias si cōstitutio) puta uarios habẽs intellectus) cōiter reputetur obscura ob hmōi ꝓbabilẽ excusationem, iudex si contra eã quasi putãs ad eam non facere, pronuntiasset, snĩa sustineretur: ut inquit tex. in l. cũ ꝓlatis. ff. de re iu. quẽ textũ ad hoc singularem (sm intellectũ Iac. de Aret.) faciunt ibi, Imo. & Alex. in prin. & Ias. col. fi. post Bar. & tenuit hoc idẽ Bar. post Cy. & Bal. in d. l. 2. C. qñ ꝓu. Ale. & alij in l. qui Romæ §. duo fratres ff. de uer. ob. Ant. Imo. Pan. Fel in d. c. 1. 17. co. de re iu. Lex nanque obscura & uarios

119 hñs ĩtellectus ad dicendũ allegari nō pt, ut uoluit Bal. in l. in ambiguo. ff de reb. du. & sẽtit gl. fi. ĩ prin. ĩ. c. 1. de cōsti. in 6. & idẽ Bal. ĩ c. fi. col. fi. uer. ulterius. no. per illũ tex. extra e. ti. quẽ secutus ẽ dec. 540. q̃ritur. ĩ fi. l. 4. in cons. pōt

enim

enim iudex ex uariis opinionibus alteram præeligere, & secundum illam judicare ut inquit Ro.dec.773.dic quod aliquoties.in antiq.

120 Et quamuis aliquis(ex pluribus) alicuius legis intellectus magis communis reputaretur, sententia tamen ad uersus huiusmodi magis communem intellectum lata, non diceretur nulla: ut per Alex. in d.§ duo fratres. colum.21.& Ias.in d.l.cum prolatis. col. fi. ponit Fel. in c. 1. col.fi.uersi.6.nota. de consti.dum uoluit quod sententia contra communem opinionem doctorum lata, quasi si ob expressum iuris errorem non sit nulla, & allegat hoc tenuisse Angel. post Imol. & docto. in dicto.§ duo fratres.

Iudex tamen contra communem huiusmodi opinionem iudicans, si illam esse falsam ostendere nescit, in syndicatu aliquanto tamen mitius quam si contra legem indubitabilem iudicasset puniretur: ut uoluit Bald. & Ang.in l.fin. C.de pe. iud. qui male iud. & gloss. insti. de oblig.quæ ex quasi delicto, in prin.& Abb. in c. prudentiam. in princ.de offi deleg. Alex. & Ias.in d.l. cum prolatis.in fi. col.& d.Fel.in d.c.1.col. pen. de const. & uide Bal.de pace iura.fir. §. & iudices. col. 2. & Alex. cons.66. uisis.in fi.lib.5.in consi.16. circa prin. lib. 7. Anch. cons. 289.de iuribus.col.1.

121 Et si iudex contra decisi. dominorum de Rot.iudicasset, sententia non esset nulla. ex quo domini præfati potestatem legis condendæ non habent:nec eorũ decisiones,quamuis magistrales & magni ponderis sint,uim legis obtinent: ut uoluit Dom.in.c.duobus. col. 11. de rescri.in 5.Card.in c.pastoralis.de fid.in 4 Fel.in d.c. 1.col. 6.uer.scias etiam de re iud.& Cassad.dec. 17 circa finem. de bræben.

Ad effectum igitur ut sententia per expressum iuris errorem inualidari possit, requiritur quod sit lata patẽter

122 & manifeste contra tenorem & casum legis publicæ, & manifestæ: & quod talis error oculo corporali in d. sent.habita relatione ad tex.legis cerni possit,non autem

quod

quod oculo mentis, & per subauditos intellectus percipiatur, uel quod resultet per tacitam relationem ad acta quoniam si error in sententia non esset expressus, sed ex tacita relatione ad acta reprehenderetur, non uitiaretur sententia, secundum communem opinionem doctorum: quia ad inualidandum actum taciti & expressi non est eadem ratio, prout arguit ac de communi attestatur Alex.consil59.attentis.col.5.uersi. nec obstat.libr. 3. & quod requiratur error expressus, & non sufficiat tacitus, probatur in d.l. si expressum & d. l 2. ibi, tam manifesti iuris.C.quando prouo. &c. in c. solet. ibi, uel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum de sent. excom. in 6.& facit c.uenerabilibus.§.si eod.titu. & ita tenuit Inno.& Host. in c.P.& G. circa fi.de offi. deleg. Cuius dictum famosum & singulare reputat Anto. in ca. ab excommunicato.de rescr. & doctor. in d. cap. 1. ubi Fel. col.8.de re iud.famosum etiam uocat Ias. in l.2.colum.3. C.de erro.calum.& in d.§ duo fratres. colum. 21. expressum autem solummodò dicitur illud, quod ex uerbis infertur & colligitur,ut uoluit Bal. in l.ad probationem la. 1. C. de probat. & Ang. in l.prætor ait.ff.de oper.noui nunc. quos refert & sequitur Dec. consi. 68. col. penult. libro primo.

Et si error non esset ita patens & legibus aduersatiuus, sed iudex ignoratia iuris lapsus aliquem putà Sempronium teneri insolidum Mæuiæ, quæ erat uxor, uel ad absolutionem centum computando usuras, & usuras usurarum condemnasset: sententia huiusmodi quasi potius contra ius litigatorum, quam ius constitutionis lata ipso iure teneret, per text. in l. cum præses. ff. de re iud.l.ex diuersis.§.fin.ff.eo.tit & l. seruo. §. cum prætor. ff.ad Treb. Error tamen & iniustitia huiusmodi per iudicem appellationis emendari & reuocari deberet: ut uoluit Inno. in c. cum speciali. in prin.de appel. & Bald. post Iac. de Are.& Cy. in d. l. 2. C. quand. prouo. & Ant. Pan. & Fel. ibi.col.9.in d.c. 1. de re iud. & Alex. in d. §. duo fratres col.22.

123 Intellige insuper præmissa, quando ex lectura sententiæ apparet quod talis iudex totaliter se in suos simplici motu, & intellectu erroneo, & legi aduersatiuo fundauit, & illum secutus est: alioquin error huiusmodi non uitiaret: puta si ultra causam erroneam idem iudex in eadem sententia et aliquam aliam iuri congruentem expressisset & cumulasset: nam sententia ex causa congrua sustineretur, ut probatur in c. per tuas. qui fil. sint legit. & tenet Inn. in d. c. in præsentia. Io. de Imol. in l. si plagij. ff. de uer. obl. ponit Fel. in d. c. 1. col. 5. de re iud. cum aliis, de quibus per Alexan. consil. 114. perspectis. col. 4. uersic. potest etiam. libr. 6. & Anch. consil. 289. de iuribus. col. 2. per textum. in l. Titianus. ff. quod cum eod.

Idem foret, si iudex causam erroneam cum dictione maximè, uel præsertim expressisset. Nam dictiones huiusmodi iudicem non se adstrinxisse ad causam illam expressam declarant: ut docet Abb. in cap. sicuti, de re iu. & Alexan. & Iason in d. § duo fratres. col. 2. ubi consulunt quod ubicunque ex abundanti causa in aliquo actu exprimitur, quod huiusmodi dictiones si aptari possunt, ponantur, quoniam tunc si causa expressa erronea detegeretur, propter dictiones prædictas actus nihilominus sustineretur, ut dicit Imol. in l. si is ad quem. ff. de acq. hær. per huiusmodi namque dictiones uidelicet præsertim, uel maximè causam, quæ dicitur erronea, ex abundanti fuisse appositam denotatur: & non solent quæ superabundant, & extrinsecus adiiciuntur, uitiare scripturas l. non solent. ff. de reg. iur. l. quæ extrinsecus. ff. de verb. oblig. l. testamentum. C. de test. cum similib.

124 Præmissa et intellige de sententia lata contra legem in corpore iuris clausulam, quæ probabiliter ignorari non possit, ut diximus supra. & ponit Alex. in consil. 81. ponderatis. li. 2. secus autem foret si probabiliter ignorari posset, puta quod esset lex noua, aut statutum, seu localis constitutio, & causa uerteretur in alio foro, quam statuentium: & in quo statuta seu leges huiusmodi extrauagantes non fuerint, neque sint publicatæ, nec notoriæ, quia his casibus, cum possint talia a iudice probabiliter ignorari, ut est

text.

tex in cap. 1. de consti. lib. 6. propterea a partibus allegari ac produci in forma probanti: & quod ab vsu recepta fuerint probari debet, iuxta not. super gl. in uerb. frangere, in c. 1. de treug. & pace: & ibi per Fel. in col. 3. uers. l. noua. & idem Fel. in d. c. 1. col. 6. & 7. & in c. pastoralis. de fid. instr. & c. cum inter. de re iud. & c. si. de coha. cleric. & mulie. & tenet Alex. d. consil. 81. in prin. li. 2. ponit Ioan. de Ami. in cons. 42. col. pen. uers. sentio praetorem. Cass. dec. 12. super regu. & dec. 8. num. 8. de concess. praeb. Aym. consil. 137. magister. col. 2. Quid autē si fuerit lata contra stylum aut consuetudinem probatam, uel notoriam quod sit nulla, uide Guid. Papae in dec. in 1. charta, Fel. & alios in d. cap. si. de re iud. & idem Guid. q. 292. si alicui.

125 Et quoniam sententia quae in iudicatum transiuit, in eadem causa, & inter easdem partes facit ius: propterea si talis exceptio rei iudicatae opposita fuerit, & probata: & ea non obstante iudex aduersus illam sententiam contrariam proferat, perinde ac si foret contra ius expressè lata, non ualebit: ut l. 1. in prin ff. quae sen. sine appel. rescin. l. post sententiam, C. de senten l. 1. C. quand. prouoc. non est necesse. est communis opinio doctorum ut asserit Fran. in c. dilecto. q. 41. de appel. & quod sit communis asserit etiam & comprobat Fel. in capit. inter monasterium. vbi latissimè post alios hoc disputat. in columna. 7. uersicul. regulariter. de re iudic. & idem attestatur Alexand. in consil. 53. quaeritur. colum. 4. lib. 5. & Deci. in consi. 295. in causa istorum. columm. 2. uers. prae dicta tamen. libr. 2. declarat Aret. consil. 73. diligenter. colum 1.

126 Et sicuti expresio iuris erroris (ut dictum est) sententiam uitiat: idem operabitur eiusdem iuris uel facti notoriū: ex quo tale notoriū aequipollet expressioni: ut dixit Inn. in c. 1. de of. uicar. & ponit Fel. in cap. inter caeteras. col. 5. uer. sexta declaratio. de re iu. & c. cū ordinē. de rescr & in c. p tuas. col. 2. uer. & haec q. de sent. excō. & quod snīa cōtra notorium iuris aut facti sit ipso nulla, tenuit

Inn.

Inno. in cap. 2 de dilat. quem refert & sequitur Franc. in d. c. dilecto. q. 42. & Abb. c. inter monasterium, num. 20. de re iud. & latius ponit idem Fel. in cap. quoniam contra. nu. 26. uers. cessat difficultas. ubi post relationem doctorum hoc tenentium dicit esse communem opinionē, & eam in practica seruari extra du. proba. Ancha. consil. 158. ex nar. col. pen.
127 Hinc dici consueuit, quod notoria & ex actis resultans iniquitas, & iniustitia reddit sententiam nullam, & omnem illius præsumptionem tollit, ac fomentum, qđ pro authoritate sententiæ esset, ac præsumi solet: ex quo ita manifeste contrario constat. l. si pars, & ibi Ange. ff. de inoffi. testamen. clem. Pastoralis. in uerb. Pisana. de re iud. c. inter cæteras. extra eo. tit. c. cum Bert. & ibi Innoc. super uerb. concessimus eo. tit. quem tex. ad hoc adducit Card. in cons. 56. dum reuerendus Anch. consil. 6. uiso themate. colum. 3. nume. 6. & consil. 189. de iuribus colum. 1. & facit text. in capit. cum ad quorundam de excess prælat. & in cap. suam ubi Anto. de Butr. in ult. not. de pœn. & est communis opinio: prout attestatur idem Fel. in d. c. inter cęteras col. pen. in uer. amplia. etiam in fi. latè ponit Rom. in l. admonendi in x. col. uersic. x. de iureiur. & latius idem Franc. in d. cap. dilecto. q. 55. qui per longum discursum contrarium tenuit: de quo etiam ponit Bald. in l. ciues. C. de appellat. & idem Felin. in cap. si quando in prin. de offi. deleg. & in cap. nouit. de iud. & in c. consanguinei. num. 6 de re iud. cum simil.
128 Prout idem foret si sententia esset lata ex causa notoriè falsa, nam & tunc esset ipso iure nulla: prout tenuit Abb. post Butr. Imol. & alios, in d. cap. inter cęteras, ubi Fel. cons 6. uersic. secunda conclu. asserit ita communē esse opinionem & istis terminis intelligere potes. Rot. dec. 347. nota quod licet in antiq. dum uoluit quod sententia per falsas causas & allegationes lata fit nullá. Et Aym. consilio. 134. scripsi. in fin. loquens de sententia princip.
129 Vnde si iudex in sententia expresse se ad aliqua acta
non

non uera,seu nulla uel erronea retulisset, puta q dixisset: quia nobis constat per talem & talem testes &c. uel per tale instrumentum &c. te debitorem:ideo te condemno: & inspectis hmôi testibus, seu instrumento ad quæ specialiter sententia per modum causæ se referebat, de errore ipsius iudicis constaret snía esset nulla; ut tenuit Bar.& Bal in l.1.C.de error.calc. Io. de Imol.& Alex.in l. rei iudicatæ.§ 1.ff.solu matr. idem Bar. & Paul. de Cast. Aret. & Ias. in l. 1. si is ad quem. ff. de acq. hær. & ponit Inno. & alii post eum in d. c. cum Bert. de re iudca. tenet Anch.consi.1. nu.5. & consi. 207. in q. col.pen. Gozad. in consi. 2. nu. 24. Aret. consi. 75. diligenter. col. 2. ubi uide uel quod acta huiusmodi ad quæ sententia expresse refert, detegerentur nulla seu falsa: quia tunc sententia non ualeret: ut inquit Bald per illum textum in cap. cum causam de re iud. loquens de sententia ad statutum nullum se referente: & tenet Host. in summa, in tit. de sent §.qualiter.col.3. uersi. Octauus si proferat & Abb. Fel.& alii in d. c. inter cæteras & est communis resolutio doctorum in c.ab excommunicato. ubi Anton. in 7. char. de rescrip. prout attestatur deci. Nea decisi. 47. 2. col.nu.3 ubi etiam ponit quod sententia(secundum eandem communem opinionem) esset nulla, si se referret ad probationes a iure reprobatas: puta si iudex dixisset, quoniam probatum est per duellum,uel experientiã ferri candentis & c.ideo condemnamus &c. per tex. in cap. 2.de purg.vulga. per quem tex. hoc tenuit Bald. in l. libertorum.C de testib.allegans Ioan. And. ita tenere, in cap.quoniam contra.in fin.de prob.in nouel. & sequitur Felin.in d.c.inter cæteras. & Alc. in dicta l. rei iudicatæ.& idem Alex.post Bar.in l.certa ratione.C. quomodo & quando &c. & in dicta l. si is ad quem. & Dec. consi.475.in causa quæ Mantuæ.col.3. uer. & breuiter. libro quarto.

130 Si uero sententia ad acta in specie per modum causæ se non referret,sed potius generaliter & enunciatiuæ (ut puta quando dicitur, uisis actis &c.(uel om nobis

constat,ideo te condemno &c. tunc licet error depræhenderetur in actis nihilominus sententia ipso iure ualeret: ex quo iudex potuisset probationes aliquas recepisse: quæ non essent in actis redactæ, uel animum suum ex confessione partium, seu aliunde informare, iuxta dictũ Bald.in l.quoties.§. 1. ff. de probat. ideo sententia quasi contra ius partis lata ualeret, secundum communem sententiam scribentium: de qua attestatur dicta dec.47. col.2.

Ad inualidandum itaque sententiam per modum erroris in actis expressi requiritur(ut dictum est) q; sententia præcise referat se per modum causæ ad aliqua acta, quæ erronea detegantur. & error huiusmodi sit patens & inexcusabilis:tunc nanq; error ac nullitas actorum huiusmodi propter expressam relationem sententiæ inesse censetur.per l.ait prætor.§. 1.ff.de re iud.& d.l. 1, §. 1. ff. quæ senten. sine appell.c. cum Ber.ibi ex tenore sententiæ &c. & ibi Abb. 2. col. post Innoc. & alios. & tenent communiter doctores,ut diximus supra:ac etiam de communi attestantur Mod.in l.ex diuerso § fi.ubi etiam Alc. ff.sol.matr.& Ias in d l. 1: de erro. calc. & l. is ad quem. & Feli.in d.ca. 1.colum 7. uersi. 2. declaratio. de re iud. cum simil.

131 Si uero sententia nullo modo se refert ad acta tunc si error in illis actis deprehenderetur, ad quæ necessario sententia referenda est: prout dicitur de libello, in l. in summa. ff. re iud. & l. ut fundus. ff. comm.diuid. ca. licet Hely. de simo. uel prout est de prima sententia, ad quam secunda referenda est.l.eos C.de appel.l. 1. § 1. ff. quæ sent.sine appel.rescin. Tunc error libelli seu sententiæ primæ censeretur inesse, etiam in sententia confirmante,& propterea eodem morbo laboraret & esset nulla:ut declarat Bart. post Cyn. saluando opinionem Iac. de Are.in d.l. 1.C.de err.calc & ibi eum sequuntur Alex. & Ias & est tex.in d.l. 1. §. sed & si. fl. quæ sent. sine app. & ponit Cot.in consi.71.super col.2.li.1.

Et si error in alijs actis ad quæ necessario non est fien

da

da relatio deprehenderetur, sententia non continens in se expresse, neq; tacite (per necessariam relationem ad acta) errorem mero iure teneret, & parti non appellanti imputaretur. ita procedit tex. in d. l. præses. ubi glo. & scrib. de re iud. & in l. 2. in fi. C. quando prouoca. non est necesse & l. seruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Treb. & l. ex diuerso §. fi. ff soluto mat. & l. 2. C. de re ind. & l. error. C. de iur. & fact. ign. & d. l. 1. C. de error.. calcul cum si.

Et etiam intellige supradictas communes opiniones: siue loquamur de falsa causa, seu errore iuris uel facti. expresso, uel notorio, & in materia (casu occurrente (recurre ad Fel. in d c. quoniam contra. col. 12. uer. fallit primo. de prob. & d. c. 1. de re iud. & Fran. in d. c. dilecto. q. 52. in 8. fall. de appel. & ad alia loca, de quibus supra plura etiam, sed more solito, confusè ponit Vital in trac. clausularum super clausula non errore ductus in uer. explero errore arbitri.

132 Ex præmissis colligi potest, quando sententia per falso testes, uel allegationes, seu instrumenta lata sit nulla: quoniam regulariter; dici consueuit ualida, etiam quod testes peccata corrupti, & subornati fuissent: ex quo probationes ac media causæ non sunt de substantia iudicii (ut diximus supra) & quia talis sententia magis contra ius litigatoris prolata censetur: ideo si appellatum non fuerit in rem transit iudicatam: quamuis per restitutionem in integrum rescindendi & retractari possit: ut est tex. in l. diuus. ubi hoc tenent doctores omnes, excepto Cumano. ff. de re iud. & ita intelliguntur leges. C. si ex fal s. instru. & l. agnitus. de excep. l. ex falsis. C. de transf. c. licet causam. de probat.

Et est communis opinio doctorum in d. l. diuus. & Canonistarum in d. c. licet. prout ibidem attestatur Fel. col. 18. uers. quarta conclusio. quam sequitur Rot. deci. 443. Nota quod sententia in antiq. quicquid in contrarium dixerit glo. in c. cum uenerabilis, ubi tenuit contrarium extra de excep. quod limitatur non procedere in sententia lata contra absentem ex causa falsa dolo

partis fabricata, quia his concurrentibus sententia huiusmodi reputatur nulla, per text. in l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. quem tex ita intelligunt ibi Bartol Bald. Ang. & Pau. de Cast. & idem Bart. & alij in d. l. diuus, de quo per Mathes. si. sing. 17. nota quod quandocunque con sequenti. latius ponit Fel. in d. c. licet. col. 18. uers. fallit primò. & Bar. & alii in d l. is ad quem ff. de acq. hær.

Limitatur etiam non procedere is sententia lata contra maiorem etiam si esset defensus: quia fauore minoris ætatis sententia prætextu falsarum allegationum seu testium prolata non ualebit. l. 1. C. si tutor. ex falsis allegat. & hoc ibi tenuit Bar. in l. 2. in uerbo manifeste. & in l. fi. C. eod. tit. & in l qui testamento. & ibi glos. in uerbo pronunciationis. ff. de excus. tut. tenent Bart. Ang. Paul. Alex. & Ias. post glo. fi. in d. l. diuus. & idem Bart. Alexan. Aret. & Ias. in d. l. is ad quem. & asserunt istam esse magis communem. & tenent Canonistæ in d. c. licet causam. vbi Fel. in 2. fallen.

Et quod dicitur de minore, idem dicendum erit de fisco, & ecclesia quæ iure minoris utuntur ut in cap. 1. de resti. in integrum & eos æquiparat gl. fi. in l. si proc. §. 1. ff. de iur. fisc. quam uocat singularem. Ias. instit. de actionibus §. ex maleficijs. super uerbum in iudicium. ubi est alia similis gl. & glos. in l unic. C. de sent. aduersus fiscum lat. quam in proposito adducit Paul. de Cast. in l. seruo §. cum prætor. ff ad Treb. & facit gl. in l. imperatores. ff. de re iud. & ponunt scrib. in l. non eo minus C. de proc. Limitatur etiam istud non procedere in decreto, quod si ex falsa causa latum fuerit, siue contra præsentem, siue absentem feratur, est ipso iure nullum. l. cum uero § subuentum ff. de fideic. liber. & Bald. in l. fi. C. si ex falso instrumento. & l. Seyæ egressiæ. ubi Bar. ff. de tut. datis ab his, etiam quod causa partim esset uera, & partim falsa: prout si aliquid in solutū daretur pro debito: quia tunc in totum uitiaretur. l. si non sortem. § si centum. vbi Bar. ff. de conditione indebiti. & ponunt doctores in d. l. diuus. & in l. is ad quem, tenet Decius consil. 403. quamuis

nis col.5. in medio. libro 3 & consi. 379. in controuersia. col.2. in fin. lib.4 declarat decisio. Neap. ut per capicium dec.52. in causa Antoniæ, quamuis indiffinitiua quando est diuidua retractaretur solum in eo capite, quo falsa seu nulla repetiretur. l. etiam § primo. ff. de minoribus. l. ex falsis C. de trans. & quod decretum ex falsa causa interpositum sit indistincte nullum, etiam quod causa non sit in decreto expressa tenet Rot. decisi. 443. nota quod sententia. & ita potes intelligere dec. 347. nota quod licet. quæ eadem iura allegat: licet loqui uideatur in diffinitiua. in antiquis. & est communis sententia doctorum, ut asserit dominus Alex. in consi. 207
133 domine, col. fi in principio & consilio 147 uiso, in principio. lib.7. & consi 69. in causa. col. 2. in principio. libr 3.

Et in præmissis erit notandum, quod iudex in dubio probationes in actis facta iudicando secutum fuisse præsumitur. c cum I. & A. ibi, eorum dicta iudices secuti tantummodo. cum per alios ea probata non essent. de re iud. si uero examinati plures testes, aut uaria instrumenta, & diuersæ probationes intentionem actoris concludentes producti & exhibiti fuissent detecta falsitate aliquorum testium, uel alicuius instrumenti sententia ex aliis ueris sustineretur: & iudex præsumetur sententiando uera & non falsa secutus fuisse. ut uoluit glo. Bar Bal. & alii. in l falsam. C si ex fals. instr. Pau. Alex. & Ias. in 2. col. in d. l. diuus, Spec. in tit de sent. § quoniam col. 4. uers. & nota quod probatio. & est tex. in d. c. cum I. & A. circa fi & faciunt ea quæ posuit Cap. in d. c. Neap. 25. in causa reuerendi. ubi ponit etiam quomodo articulus falsitatis faciat supersederi in causa ciuilli, post Cyn. & Bald. in l. 1. C. qui accusi non possunt, cum aliis de quibus ibi.

4 Item erit notandum, quod antequam exceptio falsi aduersus sententiam proponatur, propter authoritatem rei iud. restitutio in integrum aduersus sententiam huiusmodi rescindendam intra quadriennium impetrari &

proponi debebit: ut uoluit gl.in l.agnitis: in gl. pe. ff. de excep. quam sequuntur Paul. Alex. & Iaf. in d. l. diuus. ubi Moderni dicunt hanc esse communem. & tenent Cyn Bal Paul. Alex. & Iaf. in d. l. si ex falsis. C. de transf. & Bal. post alios in l. quærelam. C. ad l. Cornel. de fals. & ita intelligi debet. c. licet causam. de prob. & c. cum uenerabilis. de excep. dum simpliciter uolunt exceptionem falsi contra sententiam per falsas probationes latam coni petere: quod intellige petita prius, & obtenta restitutione: & propterea Pau. de Cast. in d l. diuus. instituebat illum, qui huiusmodi sententiam obtitnuerat, ne illius executionem, nisi transacto quadriennio peteret: & Iaf. ibi asserit hanc esse ueritatem.

135 De sententia lata per sordes, id est præce, pretio, timore, uel odio, prout exponit gl. in uerb. uel per sordes. in c. cum æterni. de sen. & re iud. in sexto. & est optimus tex. in c. quatuor modis. 11. q. 3 & in c. sunt nonnulli. 1. q. 1. dici consueuit, quod si lata fuerit per gratiam, se ambitionem, id est quod iudex uolens parti morem gerere & gratificari, pro consequenda aliqua dignitate, uel officio, seu ob amicitiam, uel odium litigatorum, aut quod precibus deuictus sententiam tulerit ipso iure tenet: & ab ea appellare necesse est ut est tex. in l. seruo. §. cum prætor. ff. ad Treb. & tenet gl. in l. uenales. C. quando prouoc. non est necess. & in l. fi. quę uoluit hoc non procedere fauore minoris C. si tutor fals. & alleg. eadem gl. in l. fi. C. de pœna iud. qui male iudici. ubi Bald. dixit quod sententia lata per dolum iudicis etiam pessimum ualet & tenet. quamuis iudex puniatur: prout ibi. & facit gl. in d. c. quatuor. 11. q. 3. licet namq; ita ferri non debuisset, lata tamen tenet: ut l. 1. §. biduum. & ibi gl. in uer. statim. ff. quand. ap. sit & l. relegatorum. § ad tempus. ff. de interdic. & releg.

136 Si tamen dolus iudicis in speciem corruptionis factæ per pecuniam transiret, id est quod prætio corruptus sententiam ferret, ipso iure non ualeret, ex quo uenalis esset. l. uenales C quand. prouoc. non est necess.

Canoni-

Canonizata in §.uenales. 2.q. 6 & per tex. iuncta glo. & ibi scrib.in l.fi.ubi Bal.col.1.uer.2. quæro. C. de pœn.iu. etiam quod pecunia: ut iustam sententiam ferret, data fuisset:quia nihilominus talis sententia dicetur uenalis, per tex.in c.uendentes. 1.q.3.ibi. iustitiã uendere iustum iudicium: quamuis liceat aduocato uendere iustum
136 patrocinium, & iureconsulto rectum consilium:nam regulariter acceptio nummorum præuaricatio ueritatis est:ideo qui excussit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit, inquit tex.in c.non licet. cum pluribus c.seq 11 q.3.& c. cum ab omni. in fi. de uit. & honest.cleric.tenet Paul.de Cast post gl. in l. 1. ff de cond. ob turp. caus. cum pluribus aliis in huiusmodi materia per Nicolaum Boer. congestis. dec parlam. 153. per locum Anc. consi. 201. prætermittend. in prin ubi dixit quod auaritia est mater & radix omnium malorum maxime tuentibus iudicium inhærens. uide etiam Thom. Gram.consi.35.incomprehensibilis. ubi uide plura in
138 materia corruptionis. prout etiam dici consueuit de de teste,qui pretium accepit ut ueritatem deponeret:quia falsarius reputatur per tex cum glo. in l. 1. in prin. ff. de fals.quam gl.singularem dixit Ias.in d.l.diuus. col. pe.ff. de re iud.& uerbum pecuniæ in materia nostra large sumitur.& c.omne id quod iudici datur: ut sententiam ferat.iuxta tex.in l.quin etiam.cum l seq. in prin. ff. de calum. & tenet Bal. in l. 1.C.de pœn.iud. declarat Patris in tractatu sind.in uer. corrup. cum uers.sequen.ubi uide in materia.

Præmissa etiam intellige quando pecunia ante sententiam data esset: secus si post:uel quod unus tantum ex tribus iudicibus fuisset corruptus: aut is qui iudicauit fuisset arbiter:quia his casibus sententia mero iure ualeret,ut declarat Fel in c. tua nobis in fin. extra de simo. & ponit idem Paris in d. § corruptio. in uersi. an si tempore.col fi.& Ang.in d.l uenales.in quibus locis etiam reperies quid in mutuante pecunias iudici, an uideatur corrumpere:& tenent quod sic,per not.per Bar. in l.quis-

cutionem secum non traheretur, conditio illam non uitiaret, secundum gl. in d. §. si in uenditione. in uer. interloqui. & in uer. capiantur. in 2. solutio. quam ibi cæteri doct. sequuntur, & gl. fi. in l. ea quæ. C. si mancipium ita fuerit alienatum uolens decretum citationis ualere; si fuerit dictum compareas si manumisisti &c. uel si tua interesse putaueris &c. alioquin &c.

116 Si uero sententia sub modo proferretur, ex quo modus non suspendit: sed ex eo nascitur actio ualeret: pro-

117 ut si diceretur, absoluo te, ita ut releues indemnem talem, uel ut precium restituas emptori: uel prout consueuerunt facere antecessores mei, & similia. Nam per talia uerba sententia non censetur conditionalis, neque suspenditur: ut declarat Bar. in l. eum qui §. Iulianus per illum tex. ff. de consti. pecu. & gl. & doct. maxime Imol. & Fel. col fi. & alii in c. quoniam. Abb. de offic. deleg. & idem Bar. in l. 1. ff. de condi. & demon. ubi ponit ex quibus uerbis inducatur conditio, & ex quibus non. Talia igitur uerba, seu clausulæ non faciunt conditionem, sed causaliter ponuntur: ut declarat Boer. in dec. parlamen. 16. incip. dubium. &c. Si tamen modus in sua forma non seruaretur, uideretur quis sententiæ renunciasse: ut in l. cum eorum. & ibi gl. & scrib. C. de sen. & l. nonunquam. ff. de colla & Bal. in add. Spec. tit. de sent. col 2. uer. super hoc sciendum est & Feli in c. in tantum. in fi. extra de . fi. mo. his igitur & similibus casibus cum sententia uere & effectualiter propositam controuersiam non diffiniat, tam quam defectuosa & inualida reputari consueuit, secundum ea quæ posuimus.

118 Diximus et, quod sñia controuersiam propositā legitimè diffinire debet: quia imprimis illud obseruare debet iudex, ne aliter iudicet quam quod legibus, aut constitutionibus proditum est: ut inquit tex. instit. de offic. iud. in prin. & propterea si iudex expresse contra leges in corpore iuris clausas sententiam diceret legibus ipsis aduersando, puta quod minor quatuordecim posset testari, seu quod sententia diffinitiua in scriptis proferri

non

non deberet, seu filios, ætatem, uel priuilegium ad minus uel tutelæ excusationem nō prodesse, & similia ipso iure non ualeret, quasi contra ius cōstitutionis cōtratiū inducentis manifestè la:a: prout est text. in l. 1. § item cum. ff. quæ sent. sine app. rescin. l. si expressim. ff. de appel. l. 2. C. quand. prouoc. non est necess. c. 1. extra de sent. & re iud. Ancli. cons. 372. pro declaratione. in prin. nec excusaret eū sua prætensa cōscientia: quia iniuriam facit legibus is, qui uult se meliorē uideri q̄ ipsæ leges: ut in auth. de iud. § oportet. quem text ad ꝓpositum allegat Paris de synd. in uer. iudices putas. col. pe. prout neque iudex quasi quod leges & constitutiones hmōi ignorauerit, excusandus esset, cum legum minister electus & deputatus extiterit ut in l. 1. § post originem. ff. de orig. iur. & propterea non liceat tali ius, in quo uersatur ignorare d. l. 1. § Seruius. maxime ꝙ leges & sacræ cōstitutiones ita publice constitutæ sunt: ut ab oībus sciri debeant. l. sacratissimæ. C. de legib. cū si. prout ēt non prodesset ꝙ litigatores cōsensissent, quod talis snīa eo modo proferretur, quia nihilominus esset nulla: ut declarant doct. in l. si conuenerit. ubi Ias. col. 1. uersi 3. limita, ff. de re iud.

Et præmissa intellige de iure claro & manifesto: ut puta ꝙ eēt regula iuris, seu alias lex clara & indubitabilis: vt declarat Mates. xx. no. & Dec. cons. 8. post pri. li. 1. alias si cōstitutio) puta uarios habēs intellectus) cōiter reputetur obscura ob hmōi ꝓbabilē excusationem, iudex si contra eā quasi putās ad eam non facere, pronuntiasset, snīa sustineretur: ut inquit tex. in l. cū ꝓlatis. ff. de re iu. quē textū ad hoc singularem (sm intellectū Iac. de Aret.) faciunt ibi, Imo. & Alex. in prin. & Ias. col. fi. post Bar. & tenuit hoc idē Bar. post. Cy. & Bal. in d. l. 2. C. qn̄ ꝓu. Ale. & alii in l. qui Romæ § duo fratres ff. de uer. ob. Ant. Imo. Pan. Fel in d. c. 1. 17. co. de re iu. Lex nanque obscura & uarios
119 hñs ītellectus ad dicendū allegari nō pt, ut uoluit Bal. in l. in ambiguo. ff de reb. du. & sētit gl. fi. ī prin. ī c. 1. de consti. in 6. & idē Bal. ī c. fi. col. fi. uer. ulterius. no. per illū tex. extra e. ti. quē secutus ē dec. 540. qritur. ī fi. l. 4. in cons. pōt

enim

enim iudex ex uariis opinionibus alteram præeligere, & secundum illam iudicare ut inquit Ro.dec.773.dic quod aliquoties.in antiq.

120 Et quamuis aliquis(ex pluribus) alicuius legis intellectus magis communis reputaretur, sententia tamen ad uersus huiusmodi magis communem intellectum lata, non diceretur nulla: ut per Alex. in d.§ duo fratres. colum.21.& Iasi.in d.l.cum prolatis. col. fi. ponit Fel. in c. 1. col.fi.uersi.6.nota. de consti.dum uoluit quod sententia contra communem opinionem doctorum lata, quasi si ob expressum iuris errorem non sit nulla, & allegat hoc tenuisse Angel. post Imol. & docto. in dicto.§ duo fratres.

Iudex tamen contra communem huiusmodi opinionem iudicans, si illam esse falsam ostendere nescit, in syndicatu aliquanto tamen mitius quam si contra legem indubitabilem iudicasset puniretur: ut uoluit Bald. & Ang.in l.fin. C.de pe. iud. qui male iud. & gloss. insti. de oblig.quæ ex quasi delicto, in prin. & Abb. in c. prudentiam. in princ.de offi deleg. Alex. & Iasi.in d.l. cum prolatis.in fi. col.& d.Fel.in d. c. 1.col. pen. de const. & uide Bal.de pace iura.fir.§. & iudices. col. 2. & Alex. cons.66. uisis.in fi.lib.5.in consi.16. circa prin. lib. 7. Anch. cons. 289.de iuribus.col.1.

121 Et si iudex contra decisi. dominorum de Rot.iudicasset, sententia non esset nulla. ex quo domini præfati potestatem legis condendæ non habent:nec eorũ decisiones,quamuis magistrales & magni ponderis sint,uim legis obtinent: ut uoluit Dom.in.c.duobus. col. 11. de rescri.in 5.Card.in c. pastoralis.de fid,in 4 Fel.in d.c. 1.col. 6.uer.scias etiam de re iud.& Cassad.dec. 17 circa finem. de præben.

Ad effectum igitur ut sententia per expressum iuris errorem inualidari posit, requiritur quod sit lata patẽter

122 & manifeste contra tenorem & casum legis publicæ, & manifestæ: & quod talis error oculo corporali in d. sent.habita relatione ad tex.legis cerni posit,non autem

quod

quod oculo mentis, & per subauditos intellectus percipiatur, uel quod resultet per tacitam relationem ad acta quoniam si error in sententia non esset expressus, sed ex tacita relatione ad acta repræhenderetur, non uitiaretur sententia, secundum communem opinionem doctorum: quia ad inualidandum actum taciti & expressi non est eadem ratio, prout arguit ac de communi attestatur Alex.consil59.attentis.col.5.uersi. nec obstat.libr. 3. & q requiratur error expressus, & non sufficiat tacitus, probatur in d.l. si expressum & d.l 2. ibi, tam manifesti iuris.C.quando prouo. & c. in c. solet. ibi, uel intolerabilē errorem in sententia fuisse patenter expressum de sent. excom. in 6.& facit c.uenerabilibus.§.si eod.titu. & ita tenuit Inno.& Host. in c.P.& G. circa fi.de offi. deleg. Cuius dictum famosum & singulare reputat Anto. in cap. ab excommunicato.de rescr. & doctor. in d. cap. 1. ubi Fel. col.8.de re iud.famosum etiam uocat Ias. in l.2.colum.3. C.de erro.calum.& in d.§ duo fratres. colum. 21. expressum autem solummodò dicitur illud, quod ex uerbis infertur & colligitur,ut uoluit Bal. in l.ad probationem la. 1. C. de probat. & Ang. in l.prætor ait.ff.de oper.noui nunc. quos refert & sequitur Dec. consi. 68. col. penult. libro primo.

Et si error non esset ita patens & legibus aduersatiuus, sed iudex ignoratia iuris lapsus aliquem putà Sempronium teneri insolidum Mæuiæ, quæ erat uxor, uel ad absolutionem centum computando usuras, & usuras usurarum condemnasset: sententia huiusmodi quasi potius contra ius litigatorum, quam ius constitutionis lata ipso iure teneret, per text. in l. cum præses. ff. de re iud.l.ex diuersis.§.fin.ff.eo.tit & l. seruo. §. cum prætor. ff.ad Treb. Error tamen & iniustitia huiusmodi per iudicem appellationis emendari & reuocari deberet: ut uoluit Inno. in c. cum speciali. in prin.de appel. & Bald. post Iac. de Are.& Cy. in d. l. 2. C. quand. prouo. & Ant. Pan. & Fel. ibi.col.9.in d.c.1. de re iud. & Alex. in d. §. duo fratres col.22.

123 Intellige insuper præmissa, qn ex lectura sententiæ apparet quod talis iudex totaliter se in suos simplici motu, & intellectu erroneo, & legi aduersatiuo fundauit, & illū secutus est: alioquin error huiusmodi non uitiaret: puta si ultra cām erroneam idē iudex in eadem sententia et aliquam aliam iuri congruentem expressisset & cumulasset: nam sententia ex causa congrua sustineretur, ut probatur in c. per tuas, qui fil. sint legit, & tenet Inn. in d. c. in præsentia. Io. de Imol. in l. si plagij. ff. de uer. obl. ponit Fel. in d. c. 1. col. 5. de re iud. cum aliis, de quibus per Alexan. consil. 114. perspectis. col. 4. uersic. potest etiam. libr 6. & Anch. consil. 289. de iuribus. col. 2. per textum. in l. Titianus. ff quod cum eod.

Idē foret, si iudex causam erroneam cum dictione maximè, uel præsertim expressisset. Nam dictiones huiusmodi iudicem nō se adstrinxisse ad causam illam expressam declarant: ut docet Abb. in cap. sicuti, de re iu. & Alexan. & Ias. in d. § duo fratres. col. 2. ubi consulunt q ubicunq; ex abundanti causa in aliquo actu exprimitur, q huiusmodi dictiones si aptari possunt, ponatur, qm tunc si cā expsa erronea detegeretur, pp dictiones prædictas actus nihilominus sustineretur, ut dicit Imol. in l. si is ad quem. ff de acq. hær. per hmōi namq; dictiones uidelicet præsertim, uel maximè causam, quæ dicitur erronea, ex abundanti fuisse appositam denotatur: & non solent quæ superabundant, & extrinsecus adiiciuntur uitiare scripturas l. non solent. ff de reg. iur. l. quę extrinsecus. ff. de verb. oblig. l. testamentum. C. de test. cum similib.

124 Præmissa ēt intellige de sňia lata contra legem in corpore iuris clausulam, quæ probabiliter ignorari non possit, ut diximus sup'a. & ponit Alex. in consil. 81. ponderatis. li. 2. secus autem foret si probabiliter ignorari posset, puta quod esset lex noua, aut statutū, seu localis constitutio, & causa uerteretur in alio foro, quā statuentium: & in quo statuta seu leges hmōi extrauagantes non fuerint, neq; sint publicatæ, nec notoriæ, quia his casibus, cum possint talia a iudice probabiliter ignorari, ut est

text.

tex. in cap. 1. de consti. lib. 6. propterea a partibus allegari ac produci in forma probanti: & quod ab vsu recepta fuerint probari debet, iuxta not. super gl. in uerb. frangere. in c. 1. de treug. & pace: & ibi per Fel. in col. 3. uers. l. noua. & idem Fel. in d. c. 1. col. 6. & 7. & in c. pastoralis. de fid. instr. & c. cum inter. de re iud. & c. si. de coha. cleric. & mulie. & tenet Alex. d. consil. 81. in prin. li. 2. ponit Ioan. de Ami. in cons. 42. col. pen. uers. sentio praeterem. Cass. dec. 12. super regu. & dec. 8. num. 8. de concess. praeb. Aym. consil. 137. magister. col. 2. Quid autē si fuerit lata contra stylum aut consuetudinem probatam, uel notoriam: quod sit nulla, uide Guid. Papae in dec. in .1. charta, Fel. & alios in d. cap. fi. de re iud. & idem Guid. q. 292. si alicui.

125 Et quoniam sententia quę in iudicatum transiuit, in eadem causa, & inter easdem partes facit ius: propterea si talis exceptio rei iudicatae opposita fuerit, & probata: & ea non obstante iudex aduersus illam sententiam contrariam proferat, perinde ac si foret contra ius expressè lata, non ualebit: ut l. 1. in prin. ff. quae sen. sine appel. rescin. l. post sententiam, C. de senten. l. 1. C. quand. prouoc. non est necesse, est communis opinio doctorum ut asserit Fran. in c. dilecto. q. 41. de appel. & quod sit communis asserit etiam & comprobat Fel. in capit. inter monasterium. vbi latissimè post alios hoc disputat. in columna. 7. uersicul. regulariter. de re iudic. & idem attestatur Alexand. in consil. 53. quaeritur. colum. 4. lib. 5. & Deci. in consi. 295. in causa istorum. column. 2. uers. praedicta tamen. libr. 2. declarat Aret. consil. 73. diligenter. colum 1.

126 Et sicuti expressio iuris erroris (ut dictum est) sententiam uitiat: idem operabitur eiusdem iuris uel facti notoriū: ex quo tale notoriū aequipollet expressioni: ut dixit Inn. in c. 1. de of. uicar. & ponit Fel. in cap. inter caeteras. col. 5. uer. sexta declaratio. de re iu. & c. cū ordinē. de rescr. & in c. p tuas. col. 2. uer. & haec q. de sent. excō. & quod sniā cōtra notorium iuris aut facti sit ipso nulla, tenuit

Inn.

Inno. in cap. 2 de dilat. quem refert & sequitur Franc. in d. c. dilecto. q. 42. & Abb. c. inter monasterium num. 20. de re iud. & latius ponit idem Fel. in cap. quoniam contra nu. 26. uersi. cessat difficultas. ubi post relationem doctorum hoc tenentium dicit esse communem opinionē, & eam in practica seruari extra du. proba. Ancha. consil. 158. ex nar. col. pen.

127 Hinc dici consueuit, quod notoria & ex actis resultans iniquitas, & iniustitia reddit sententiam nullam, & omnem illius præsumptionem tollit, ac fomentum, qđ pro authoritate sententiæ esset, ac præsumi solet; ex quo ita manifeste contrario constat. l. si pars, & ibi Ange. ff. de inoffi. testamen. clem. Pastoralis. in uerb. Pisana. de re iud. c. inter cæteras. extra eo. tit. c. cum Bert. & ibi Innoc. super uerb. concessimus eo. tit. quem tex. ad hoc adducit Card. in cons. 56. dum reuerendus Anch. consil. 6. uiso themate. colum. 3. nume. 6. & consil. 189. de iuribus colum. 1. & facit text. in capit. cum ad quorundam de excess. præla. & in cap. suam ubi Anto. de Butr. in ult. not. de pœn. & est communis opinio: prout attestatur idem Fel. in d. c. inter cęteras col. pen. in uer. amplia. etiam in fi. latè ponit Rom. in l. admonendi in x. col. uersic. x. de iureiur. & latius idem Franc. in d. cap. dilecto. q. 55. qui per longum discursum contrarium tenuit: de quo etiam ponit Bald. in l. ciues. C. de appellat. & idem Felin. in cap. si quando in prin. de offi. deleg. & in cap. nouit. de iud. & in c. consanguinei. num. 6 de re iud. cum simil.

128 Prout idem foret si sententia esset lata ex causa notoriè falsa; nam & tunc esset ipso iure nulla; prout tenuit Abb. post Butr. Imol. & alios, in d. cap. inter cęteras, ubi Fel. cons. 6. uersic. secunda conclu. asserit ita communē esse opinionem & istis terminis intelligere potes. Rot. dec. 347. nota quod licet in antiq. dum uoluit quod sententia per falsas causas & allegationes lata sit nulla. Et Aym. consilio. 134. scripsi. in fin. loquens de sententia princip.

129 Vnde si iudex in sententia expresse se ad aliqua acta

non

non uera, seu nulla uel erronea retulisset, puta ꝙ dixisset: quia nobis constat per talem & talem testes &c. uel per tale instrumentum &c. te debitorem: ideo te condemno: & inspectis hmōi testibus, seu instrumento ad quæ specialiter sententia per modum causæ se referebat, de errore ipsius iudicis constaret snīa esset nulla; ut tenuit Bar. & Bal in l. 1. C. de error. calc. Io. de Imol. & Alex. in l. rei iudicatæ. § 1. ff. solu matr. idem Bar. & Paul. de Cast. Aret. & Ias. in l. 1. si is ad quem. ff. de acq. hær. & ponit Inno. & alii post eum in d. c. cum Bert. de re iudca. tenet Anch. consi. 1. nu. 5. & consi. 207. in q. col. pen. Gozad. in consi. 2. nu. 24. Aret. consi. 75. diligenter. col. 2. ubi uide uel quod acta huiusmodi ad quæ sentētia expresse refert, detegerentur nulla seu falsa: quia tunc sententia non ualeret: ut inqnit Bald per illum textum in cap. cum causam de re iud. loquens de sententia ad statutum nullum se referente. & tenet Host. in summa, in tit. de sent §. qualiter. col. 3. uersi. Octauus si proferat & Abb. Fel. & alii in d. c. inter cæteras & est communis resolutio doctorum in c. ab excommunicato. ubi Anton. in 7. char. de rescrip. prout attestatur deci. Nea decisi. 47. 2. col. nu. 3 ubi etiam ponit quod sententia (secundum eandem communem opinionem) esset nulla, si se referret ad probationes a iure reprobatas: puta si iudex dixisset, quoniam probatum est per duellum, uel experientiā ferri candentis & c. ideo condemnamus &c. per tex. in cap. 2. de purg. uulga. per quem tex. hoc tenuit Bald. in l. libertorum. C de testib. allegans Ioan. And. ita tenere, in cap quoniam contra. in fin. de prob. in nouel. & sequitur Felin. in d. c. inter cæteras. & Alc. in dicta l. rei iudicatæ. & idem Alex. post Bar. in l. certa ratione. C. quomodo & quando &c. & in dicta l. si is ad quem. & Dec. consi. 475. in causa quæ Mantuæ. col. 3. uer. & breuiter, libro quarto.

130 Si uero sententia ad acta in specie per modum causæ se non referret, sed potius generaliter & enunciatiuæ (ut puta quando dicitur, uisis actis &c. (uel om̄ nobis

constat, ideo te condemno &c. tunc licet error deprehenderetur in actis nihilominus sententia ipso iure ualeret: ex quo iudex potuisset probationes aliquas recepisse: quæ non essent in actis redactæ, uel animum suum ex confessione partium, seu aliunde informare, iuxta dictũ Bald. in l. quoties. §. 1. ff. de probat. ideo sententia quasi contra ius partis lata ualeret, secundum communem sententiam scribentium: de qua attestatur dicta dec. 47. col. 2.

Ad inualidandum itaque sententiam per modum erroris in actis expressi requiritur (ut dictum est) ꝙ sententia præcise referat se per modum causæ ad aliqua acta, quæ erronea detegantur. & error huiusmodi sit patens & inexcusabilis: tunc nanq; error ac nullitas actorum huiusmodi propter expressam relationem sententiæ inesse censetur. per l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. & d. l. 1, §. 1. ff. quæ senten. sine appell. c. cum Ber. ibi ex tenore sententiæ &c. & ibi Abb. 2. col. post Innoc. & alios. & tenent communiter doctores, ut diximus supra: ac etiam de communi attestantur Mod. in l. ex diuerso § fi. ubi etiam Ale. ff. sol. matr. & Ias. in d. l. 1: de erro. calc. & l. is ad quem. & Feli. in d. ca. 1. colum 7. uersi. 2. declaratio. de re iud. cum simil.

131 Si uero sententia nullo modo se refert ad acta tunc si error in illis actis deprehenderetur, ad quæ necessario sententia referenda est: prout dicitur de libello, in l. in summa. ff. re iud. & l. ut fundus. ff. comm. diuid. ca. licet Hely. de simo. uel prout est de prima sententia, ad quam secunda referenda est. l. eos C. de appel. l. 1. § 1. ff. quæ sent. sine appel. rescin. Tunc error libelli seu sententiæ primæ censeretur inesse, etiam in sententia confirmante, & propterea eodem morbo laboraret & esset nulla: ut declarat Bart. post Cyn. saluando opinionem Iac. de Are. in d. l. 1. C. de err. calc & ibi eum sequuntur Alex. & Ias. & est tex. in d. l. 1. §. sed & si. ff. quæ sent. sine app. & ponit Cor. in consi. 71. super col. 2. li. 1.

Et si error in alijs actis ad quæ necessario non est fienda

da relatio deprehenderetur, sententia non continens in se expresse, neq; tacite (per necessariam relationem ad acta) errorem mero iure teneret, & parti non appellanti imputaretur. ita procedit tex. in d. l. præses. ubi glo. & scrib. de re iud. & in l. 2. in fi. C. quando prouoca. non est necesse & l. seruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Treb. & l. ex diuerso §. fi. ff soluto mat. & l. 2. C. de re ind. & l. error. C. de iur. & fact. ign. & d. l. 1. C. de error.. calcul cum si.

Et etiam intellige supradictas communes opiniones: siue loquamur de falsa causa, seu errore iuris uel facti. expresso, uel notorio, & in materia (casu occurrente(recurre ad Fel. in d c. quoniam contra. col. 12. uer. fallit primo. de prob. & d. c. 1. de re iud. & Fran. in d. c. dilecto. q. 52. in 8. fall. de appel. & ad alia loca, de quibus supra plura etiam, sed more solito, confusè ponit Vital in trac. clausularum super clausula non errore ductus in uer. expleto errore arbitri.

132 Ex præmissis colligi potest, quando sententia per fal so testes, uel allegationes, seu instrumenta lata sit nulla: quoniam regulariter; dici consueuit ualida, etiam quod testes peccata corrupti, & subornati fuissent: ex quo probationes ac media causæ non sunt de substantia iudicii (ut diximus supra) & quia talis sententia magis contra ius litigatoris prolata censetur: ideo si appellatum non fuerit in rem transit iudicatam: quamuis per restitutionem in integrum rescindendi & retractari possit: ut est tex. in l. diuus. ubi hoc tenent doctores omnes, excepto Cumano. ff. de re iud. & ita intelliguntur leges. C. si ex fal s. instru. & l. agnitus. de excep. l. ex falsis. C. de transf. c. licet causam. de probat.

Et est communis opinio doctorum in d. l. diuus. & Canonistarum in d. c. licet. prout ibidem attestatur Fel. col. 18. uers. quarta conclusio. quam sequitur Rot. deci. 443. Nota quod sententia in antiq. quicquid in contrarium dixerit glo. in c. cum uenerabilis, ubi tenuit contrarium extra de excep. quod limitatur non procedere in sententia lata contra absentem ex causa falsa dolo

partis fabricata, quia his concurrentibus sententia huiusmodi reputatur nulla, per text. in l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. quem tex ita intelligunt ibi Bartol Bald. Ang. & Pau. de Cast. & idem Bart. & alij in d. l. diuus, de quo per Mathesi. sing. 17. nota quod quandocunque consequenti. latius ponit Fel. in d. c. licet. col. 18. uers. fallit primò. & Bar. & alii in d. l. is. ad quem ff. de acq. hær.

Limitatur etiam non procedere is sententia lata contra maiorem etiam si esset defensus: quia fauore minoris ætatis sententia prætextu falsarum allegationum seu testium prolata non ualebit. l. 1. C. si tutor. ex falsis allegat. & hoc ibi tenuit Bar. in l. 2. in uerbo manifeste. & in l. fi. C. eod. tit. & in l. qui testamento. & ibi glos. in uerbo pronunciationis. ff. de excus. tut. tenent Bart. Ang. Paul. Alex. & Ias. post glo. fi. in d. l. diuus. & idem Bart. Alexan. Aret. & Ias. in d. l. is ad quem. & asserunt istam esse magis communem. & tenent Canonistæ in d. c. licet causam. vbi Fel. in 2. fallen.

Et quod dicitur de minore, idem dicendum erit de fisco, & ecclesia quæ iure minoris utuntur ut in cap. 1. de resti. in integrum & eos æquiparat gl. fi. in l. si proc. §. 1. ff. de iur. fisc. quam uocat singularem. Ias. instit. de actionibus §. ex maleficijs. super uerbum in iudicium. ubi est alia similis gl. & glos. in l. unic. C. de sent. aduersus fiscum lat. quam in proposito adducit Paul. de Cast. in l. seruo §. cum prætor. ff ad Treb. & facit gl. in l. imperatores ff. de re iud. & ponunt scrib. in l. non eo minus. C. de proc. Limitatur etiam istud non procedere in decreto, quod si ex falsa causa latum fuerit, siue contra præsentem, siue absentem feratur, est ipso iure nullum. l. cum uero § subuentum ff. de fideic. liber. & Bald. in l. fi. C. si ex falso instrumento. & l. Seyæ egressæ. ubi Bar. ff. de tut. datis ab his, etiam quod causa partim esset uera, & partim falsa: prout si aliquid in solutũ daretur pro debito: quia tunc in totum uitiaretur. l. si non sortem. § si centum. vbi Bar. ff. de conditione indebiti. & ponunt doctores in d. l. diuus. & in l. is ad quem, tenet Decius consil. 403. quam-

nis col.5. in medio. libro 3 & consi. 379. in controuersia.col.2.in fin.lib.4 declarat decisio. Neap. ut per capicium dec.52. in causa Antoniæ, quamuis indiffinitiua quando est diuidua retractaretur solum in eo capite, quo falsa seu nulla repetiretur.l etiam § primo. ff. de minoribus.l. ex falsis C. de transf. & quod decretum ex falsa causa interpositum sit iudistincte nullum, etiam quod causa non sit in decreto expressa tenet Rot. decisi. 443. nota quod sententia. & ita potes intelligere dec. 347. nota quod licet.quæ eadem iura allegat : licet loqui uideatur in diffinitiua . in antiquis. & est communis sententia doctorum,ut asserit dominus Alex. in consi. 207
133 domine, col. fi in principio & consilio 147 uiso, in principio.lib.7. & consi 69.in causa. col. 2. in principio. libr 3.

Et in præmissis erit notandum, quod iudex in dubio probationes in actis facta iudicando secutum fuisse præsumitur. c. cum I. & A. ibi, eorum dicta iudices secuti tantummodo. cum per alios ea probata non essent. de re iud.si uero examinati plures testes, aut uaria instrumenta, & diuersæ probationes intentionem actoris concludentes producti & exhibiti fuissent detecta falsitate aliquorum testium, uel alicuius instrumenti sententia ex aliis ueris sustineretur:& iudex præsumetur sententiando uera & non falsa secutus fuisse.ut uoluit glo. Bar Bal.& alii.in l falsam.C si ex fals. instr. Pau. Alex. & Ias. in 2.col.in d.l.diuus.Spec. in tit de sent. § quoniam col. 4. uers. & nota quod probatio. & est tex. in d. c. cum I. & A.circa fi & faciunt ea quæ posuit Cap. in d. c.Neap. 25. in causa reuerendi. ubi ponit etiam quomodo articulus falsitatis faciat supersederi in causa ciuilli, post Cyn. & Bald.in l.1.C.qui accusi non possunt, cum aliis de quibus ibi.

134 Item erit notandum, quod antequam exceptio falsi aduersus sententiam proponatur, propter authoritatem rei iud. restitutio in integrum aduersus sententiam huiusmodi rescindendam intra quadriennium impetrare &

proponi debebit: ut uoluit gl. in l. agnitis: in gl. pe. ff. de excep. quam sequuntur Paul. Alex. & Ias. in d. l. diuus. ubi Moderni dicunt hanc esse communem. & tenent Cyn. Bal. Paul. Alex. & Ias. in d. l. si ex falsis. C. de trans. & Bal. post alios in l. quærelam. C. ad l. Cornel. de fals. & ita intelligi debet. c. licet causam. de prob. & c. cum uenerabilis. de excep. dum simpliciter uolunt exceptionem falsi contra sententiam per falsas probationes latam cont petere: quod intellige petita prius, & obtenta restitutione: & propterea Pau. de Cast. in d l. diuus. instituebat illum, qui huiusmodi sententiam obtitnuerat, ne illius executionem, nisi transacto quadriennio peteret: & Ias. ibi asserit hanc esse ueritatem.

135 De sententia lata per sordes, id est præce, pretio, timore, uel odio, prout exponit gl. in uerb. uel per sordes. in c. cum æterni. de sen. & re iud. in sexto. & est optimus tex. in c. quatuor modis. 11. q. 3 & in c. sunt nonnulli. 1. q. 1. dici consueuit, quod si lata fuerit per gratiam, se ambitionem, id est quod iudex uolens parti morem gerere & gratificari, pro consequenda aliqua dignitate, uel officio, seu ob amicitiam, uel odium litigatorum, aut quod precibus deuictus sententiam tulerit ipso iure tenet: & ab ea appellare necesse est ut est tex. in l. seruo. §. cum prætor. ff. ad Treb. & tenet gl. in l. uenales. C. quando prouoc. non est necess. & in l. fi. quę uoluit hoc non procedere fauore minoris. C. si tutor fals. & alleg. eadem gl. in l. fi. C. de pœna iud. qui male iudici. ubi Bald. dixit quod sententia lata per dolum iudicis etiam pessimum ualet & tenet. quamuis iudex puniatur: prout ibi. & facit gl. in d. c. quatuor. 11. q. 3. licet namq; ita ferri non debuisset, lata tamen tenet: ut l. 1. §. biduum. & ibi gl. in uer. statim. ff. quand. ap. sit & l. relegatorum. § ad tempus. ff. de interdic. & releg.

136 Si tamen dolus iudicis in speciem corruptionis factæ per pecuniam transiret, id est quod prætio corruptus sententiam ferret, ipso iure non ualeret, ex quo uenalis esset. l. uenales C quand. prouoc. non est necess.

Canonizata in § uenales. 2. q. 6 & per tex. iuncta glo. & ibi scrib. in l. fi. ubi Bal. col. 1. uers. 2. quaero. C. de poen. iu. etiam quod pecunia: ut iustam sententiam ferret, data fuisset: quia nihilominus talis sententia dicetur uenalis, per tex. in c. uendentes. 1. q. 3. ibi. iustitia uendere iustum iudicium: quamuis liceat aduocato uendere iustum
136 patrocinium, & iureconsulto rectum consilium: nam regulariter acceptio nummorum praeuaricatio ueritatis est: ideo qui excussit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit, inquit tex. in c. non licet. cum pluribus c. seq 11 q. 3. & c. cum ab omni. in fi. de uit. & honest. cleric. tenet Paul. de Cast post gl. in l. 1. ff de cond. ob turp. caus. cum pluribus aliis in huiusmodi materia per Nicolaum Boer. congestis. dec. parlam. 153. per locum Anc. consi. 201. praetermittend. in prin ubi dixit quod auaritia est mater & radix omnium malorum maxime tuentibus iudicium inhaerens. uide etiam Thom. Gram. consi. 35. incomprehensibilis. ubi uide plura in
138 materia corruptionis. prout etiam dici consueuit de de teste, qui pretium accepit ut ueritatem deponeret: quia falsarius reputatur per tex cum glo. in l. 1. in prin. ff. de fals. quam gl. singularem dixit Ias. in d. l. diuus. col. pe. ff. de re iud. & uerbum pecuniae in materia nostra large sumitur. & c. omne id quod iudici datur: ut sententiam ferat. iuxta tex. in l. quin etiam. cum l seq. in prin. ff. de calum. & tenet Bal. in l. 1. C. de poen. iud. declarat Paris in tractatu synd. in uer. corrup. cum uers. sequen. ubi uide in materia.

Praemissa etiam intellige quando pecunia ante sententiam data esset: secus si post: uel quod unus tantum ex tribus iudicibus fuisset corruptus: aut is qui iudicauit fuisset arbiter: quia his casibus sententia mero iure ualeret, ut declarat Fel in c. tua nobis in fin. extra de simo. & ponit idem Paris in d. § corruptio. in uersi. an si tempore. col fi. & Ang. in d. l uenales. in quibus locis etiam reperies quid in mutuante pecunias iudici, an uideatur corrumpere: & tenent quod sic, per not. per Bar. in l. quis-

quis.C.si cer.petat.per illum text.& in l. 1. de calum.cum similibus.

139 De sententia prætextu falsi iuramenti lata an teneat, uide gl.in uerb.præcipimus.& scriben. in l. si ex falsis.C. de transactio & in l. 1.& fi.C.de reb.cred. in l. admonendi.ff.de iureiu. in l. quod si deferente. ff de dol. in quibus locis uidetur quod communiter concludatur sententia ipso iure tenere: prout etiam regulariter tenet quilibet alius actus etiam contra proprium iuramentum factus: ut est communis opinio doctorum. prout asserit Alex: consi.224.in re tam graui.colu.fi.li.6. & de quo in cons. 16.põderatis.col.1.li.3.& in mat uide Fel. inter monasteria.colum.pen.uers.ad aliud quod sententia ualet contra iuramentum de re iud.

140 Si uero procurator uel aduocatus fuisset per diuersam partem corruptus & subornatus, adeo quod per collusionem & corruptionem sententia fuisset prolata, cum personę huiusmodi non sint substantia iudicii:nec super his iustitia principaliter radicetur. sententia huiusmodi etiam mero iure ualebit:ut probatur in l. 1. iuncta gl. C. de aduoc.diuis.iud. secundum intellectum quem ibi tenent Odof,Cyn.Pet & Bart.ac,Pau.de Castr.in l. seruo iũcto §.cum prætor ff.ad Treb. ubi contrarium tenuit Bal. & Paris in trac.sin.§.corrup uer.corrumpens iudicium &c pro quo facit tex.in l.cum non iustorum l.seq.ff.de col lu.detegen.& c.si eo.ti. ubi uidetur probari quod sententię huiusmodi tanquam inter falsas & si multas personas per dolum extortę, sint nullæ, & pro infectis habeantur, sed in iudicando non esset tutum ab opinione Bart. & seq.recedere.quam uidetur sequi Spec.in tit. de adu. §. fi. col fi uer.illud autem.

141 Et ex quo talis per simoniam uinceret tentat fingitur habere malam causam.& propterea illam perdit: ut dicit tex. gl. & doct. in l. 2. C. de pœna iud. Prout etiam perderet,si acta uel processum falsificasset, & per illum modum religionem iudicantis circunuenire uoluisset: quia etiam talis causam perdere debet, per tex. iuncta gl. fi.in

si.in fraudem §.quot es.& ibi Bar.ff. de iure fis. Quamuis in corrumpente testes secus fit:quia talis non perdit cām sed snīa per restitutionem in integrum recisa ex integro inchoatur: ut per Bar in d.§ quoties & per eundem in l. falsam, C. si ex fals.inst.& in l.1 §.sed & cōstitutio ad si.ff. de calu.late ponit Fel.post alios in c.cū uenerabilis,col.5 uer.utrum sicut ubi attestatur hanc esse cōmunem opinionem de exce.& ī d.c licet.cām de probatio.& Paris īd. §.cortu.co 2 Et Ang p illū tex.in l.satis aperte ubi ponit regulam cum fallentiis. C. de fal. & late reassumit Boer. in dec.parlam 291. ubi asserit prædicta cōiter teneri & obseruari in practica.& ca.in decisione Neapolitana.67. in causa magna in principio.

142 Snīa aūt si per metum lata fuerit ipso iure tenet, licet ex post constito de metu,per actionē qđ metus cā u t.actā da sit iuxta not.per gl.& doctores, in l.mulier §. si dos. ff. quod met caus.& quod meto iure teneat. uoluit gl.& ibi Archidia.in c. iniustum. & c. quatuor. facunda.q. & glo. in l. interdum ubi. Bal.ff.quod fal.tūt.& sentit gl. (non excipiendo casum istū) in c. Abbas ubi hoc expresse tenuit Panor.col 5.uer. nouus casus extra quod met: cau. & facit text.(à contrario sensū)& ibi glo.in c unico.eod.ti.lib.6. dum ibi ponitur quod hoc fallit in sententia absolutionis a cēsuris,quia illa per metū lata est ipso iure nulla. ut ibi ergo in aliis secus fuerit.hoc idem tenuit Bal.in l decernimus.col.2.in fi.C de sacros.eccl.& in l.1 col.2.ibi timeat: &c. C. de sen:ex breuic.recit. ubi tamen uideas: & tenēt Spe.ī ti.de sen §.qm̄.co.2.post prī.sentit Ro.dec.374 fuit dubitatū de illo.in no.& firmat Ro.in sing.9 quarto a te & Corset.in uer. dicebat Ludoui.Roma.in litera S. sentit Anc.cons.382.retento.col.1.dum ponit pro regula,quod gesta per metum ualent, tamen causa cognita per iudicē rescindantur.Coacta etenim uoluntas, uoluntas est c.merito.15.q.1.& tenet Lanfran. in c. quoniam contra. in §. interlocutorię uersi.sed nunquid ualeat sententia.nume.9.de probation.cum ibi adduct.uide tamen Bald.contrarium tenentem in l. final. in fin. C. de pœna iudic. qui

mal.iud.& in l.2.§.1. ff. de iud, ubi de hoc habuit quæstionem de facto.prout etiam refert Dec. consi. 43. col. 4.uers.circa tertium.l. 1. quem uideas, & eundem Deci. consi.119.diuino li.2.ubi in materia renunciationis per metum factæ multa congerit:prout fecit etiam Vital. in tracta.clausula in clausula non ui 7.uer.d. metu.officialis. cum seq.

Ex omnibus igitur permissis ratione formæ intrinsecæ,uel extrinsecæ ipsiusmet sententiæ,eadem poterit esse nulla, & nedum ex præmisis, uerum etiam ex compluribus aliis casibus sententiæ & processus per modum nullitatem poterunt impugnari, quæ curiosis lectoribus inuestiganda relinquuntur.

IN RVB. SEV TITVL.
Qualiter sententiæ.&c.

SVMMARIA.

1 *Litigatores quid agere debeant in iudicio ut nullitas euitetur.*

2 *Iudicis officio congruit cuncta rimari & prouidere, ut solennia debita obseruentur.neue lites, ex industria protrahantur.*

3 *Personarum in iudicio comparentium habilitas in primis quærenda est. & nu.5.*

4 *Iudicis habilitas ante omnia in iudicio quærenda est.*

6 *Actio & libellus in iudicio apte proponi & concipi debet.*

7 *Iudiciorum ordo substantialis seruari, & sententia cum debita solennitate ferri debent.*

8 *Iudice se fore competentem pronunciare valde utile est: & quomodo hoc procedat.*

9 *Index procedendo ad ulteriora exceptiones iudicij impeditiuas reijcere uidetur.*

10 *Procuratores seu comparentium personas esse legitimas pronuntiare multum confert.*

11 *Nullitatem opponens quomodo & qualiter opponi poterit.*

12 *Nullitatem obijciens excluditur si fuerit iudicij incapax, aut si sua non interfit: nu. 13. vel a tribus conformibus sententijs*

tijs sit condemnatus. nu. 14. aut si lapsa instantia statutaria causæ nullita. 15. siue quòd officium iudicis quod competit per nullitatibus esset præscriptum. 16: aut quod idem opponens promisisset stare sententiæ, & non dicere de nullitate. 17.

18 *Acta iudiciorum substantialia a lege non a partibus pendent: ideo si sint nulla, non possunt a partibus validari: quamuis partes possint se ad inuicem obligare de illis parendo: & tunc in vim pacti sustinentur, & mandantur executioni etiam quòd sint nulla.*

19 *Nullitati renunciari potest.*

20 *Præteritio filiæ in testamento patris habetur pro exhæredatione, & non potest dicere testamentum nullum: quoniam extat statutum quòd extantibus masculis fœminæ non succedant.*

21 *Nullitatem opponens ratione sententiæ, quæ impugnatur excluditur, puta si opponat ad impediendum decretum, siue relaxationem sequestri, siue contra sententiam in consistorio principis latam nu. 22. vel ab eodem principe confirmatam num 23. vel opponatur contra sententiam, quòd ab alia sententia, quę in rem transiuit iudicatam confirmata fuit 24.*

25 *Princeps processum ex defectu iuris positiui nullum potest confirmare, sed tunc requiritur certa notitia; & scientia in ipso confirmante.*

26 *Sententiæ ex quocunque etiam iurisdictionis defectu nulla potest per iudicem appellationis confirmari.*

27 *Sententia lata pręsente parte & non reclamante præsumitur ritè, & rectè lata, & seipsam absque alio processu iustificat.*

28 *Sententia antiqua idest 30. uel 40. annorum præsumitur ritè, vel rectè lata: maximè si in ea enuntiantur substantialia interueniße.*

29 *Nullitatem opponens ratione oppositionis excludetur: si generaliter & uniformiter, ac nulla expressa causa opponet, talis nam que oppositio dicitur inepta, & non impedit.*

30 *Exceptiones, & protestationes generales regulariter non impediunt, neque processum retardant.*

31 *Nullitas allegata altiorem requirens indaginem læuis præiudicij, & calumniosa non retardat processum.*

32 *Iudex concipiens malitiam in excipiente debet parum curare de exce-*

exceptione, ex quo non probata veritate illius nil operatur.

33 Nullitatis obiectio non obest tertio qui iudicio nullitatis non interfuit: dummodo is de cuius interesse principaliter agebatur se paratus non fuerit.

34 Sententia ex defectu iurisdictionis qualiter & quot modis impugnari consueuerit.

35 Iurisdictio ordinaria quando est notoria probari non est necesse.

36 Iurisdictio in quam tacite uel expresse fuit concessum, præsumitur, ideo probanda nō est, sed excipiens negans eā probanda est.

38 Iurisdictio ordinaria satis est si negabitur quod probetur per communem habitationem & reputationem, quia in tali sufficit quasi possessio iurisdictionis.

39 Habilitas in persona præsumitur ex [illegible] bus actis per eum publicè gestis.

40 Iurisdictionis quasi possessio altero non possidente & præcedente titulo per unicum actum iurisdictionalem acquiritur.

41 Iudex ordinarius quamdiu toleratur in officio nihil quoad inualidandum acta contra eius personam opponi potest, quod impotētia n facti vel iuris concernat.

42 Iuridisdictio delegata qualiter probari possit.

43 Delegato quando est persona illustris & magnus officialis principis creditur quoad iurisdictionem sibi commissam

44 Delegatio præsumitur & resultat ex scientia & tolerantia delegantis.

45 Scientia quoniam est fundamentum intentionis per allegantem probari debet.

46 Lex Barbarius.ff.de offi. præt. procedit etiam in delegato.

47 Delegare seu de nouo committere censetur etiam is qui scit & tolerat procuratorem seu ab eo delegatum fines mādati excederes

48 Delegantis potestas & iurisdictio probari potest ex communi reputatione, quæ sufficit ad probandum titulum prædecessoris.

49 Delegandi potestatis quibus competat de iure.

50 Delegari hodie possunt maximè de iure Canonico quandoque causæ etiam meri imperij.

51 Delegans an habuerit potestatem delegandi cognoscit iudex delegatus ab eo.

52 Iudex quando dubitatur an sit iudex ratione dubietatis remanet

ne iudex, & processus illius sustinebuntur.

53 Delegatio facta in non subitum valet, quamuis ad acceptandũ delegationem cogi non possit.

54 Iudex qui patitur defectum iurisdictionis impeditiuum, si non opponitur & non sit defectus naturalis procedere potest: dummodo tales defectus a iure naturæ non proueniant, uel quem sun ditus inhabilem & incapacem reddant.

55 Iudex non habetur pro criminoso seu excommunicato: vel infam antequam pro tali sit publicè declaratus. Et propterea antequam quis publicè pro tali scilicet inhabili & incapaci habeatur, quæ facta sunt ratione officij utilitate & authoritate publici propter communem errorem, & publicam vtilitatem sustinebuntur.

56 Exceptiones quæ solent contra personam iudicis vel impetrantis non reddunt rescriptum nullum, quamuis detrahant principem a concedendo.

57 Exceptiones contra personam iudicis & litigatorum opponi solitæ ante litem contestatam opponi solent.

58 Exceptiones reddentes iudicium retro nullum semper opponi possunt; & quę sunt.

59 Rescripta ad lites si non sint aduocatoria etiam quod sunt subreptitia mero iure ualent, & propterea processus illorum uigore facti reputantur validi.

60 Forma rescripti vtilitatem partium concernens si a iudice non seruatur, & partes expressim non contradicant, ualet processus, & imputabitur parti, quæ si displicebat, processus contradicere debuit.

61 Pręsens & non contradicens in iudicialibus consentire uidetur.

62 Iudex si excedit uel grauat ab huiusmodi excessu est appellandum, alias processus esset ualidus, quia non sufficit simpliciter potestari uel excipere si a non admissione non appelletur.

63 Forma mandati si non seruetur, qualiter processus sustineri possit, & infra num. 100.

64 Rescripta strictè interpretantur ad effectum quod minus offendant ius commune

65 Rescripta delegatoria latissimè quantum uerborum proprietas, & iuris necessitas, & mandati intentio patiuntur inter-

interpretanda ſunt.

66 *Delegatus ad audiendum cenſetur delegatus ad diffiniēdū & delegatus ad vnam cauſam cenſetur ad omnem illi incidentem delegatus.*

67 *Iudex appellationis cognoſcit de nullitate tāquā acceſſoriè*

68 *Cauſa ſimpliciter commiſſa:intelligitur commiſſa ciuiliter & criminaliter, et tam reſpectu proprietatis quam poſſeſſorij,& tam quoad cognitionem quam deffinctionem,& cū omnibus ſuis incidentibus dependentibus,& vide hic exēpla: & Matth.*

69 *Iudex vnus et idem in diuerſis cauſis quando adiri debeat, & non obſtet exceptio incompetentiæ.*

70 *Iuriſdictio conſideratur reſpectu ſummæ petitæ,non ſummæ debitæ, & ratione dubietatis ualet proceſſus.*

71 *-uriſdictio delegati re integra per deceſſum vel receſſum delegantis expirat ſed poſtquam in perſona delegati efficaciter radicata eſt,non expirat niſi ope exceptionis.*

72 *Voluntas præſumitur durare quouſque mutata nō probetur*

73 *Reſcripta delegatoria tantum durant,quantum actio ſuper qua fuerunt.*

74 *Iuriſdictio qualitercunque uocetur uel expiret,debet cōſtare iudici,aliter proceſſus eſt ualidus.*

75 *Reſcripta ad lites quamuis de iure non impetrentur abſque ſpeciali mandato:hoc tamen ex Ro.cu.ſtylo non procedit, quia quilibet impetrat.*

76 *Iuriſdictio tam ordinaria quam delegata ex tacito uel expreſſo partium conſenſu de tempore in tempus, ſi iudex nō contradicat,prorogari poteſt.*

77 *Sicuti utraque iuriſdictio prorogatur ex eodem tacito conſenſu de re ad rem.*

78 *Iuriſdictio ordinaria de perſona ad perſonam prorogatur,ſecus in delegata:& qualiter iſta intelligantur.*

79 *Iuriſdictio ordinaria & delegata de loco ad locum prorogari poteſt.*

80 *Prorogatio iuriſdictionis tacitæ quomodo fieri iutelligatur.*

81 *Minor 25.filiusfamilias,monachus,mētecaptus,ſurdus,mutus,& ſimiles quamuis ſoli in iudicio quoad eorum præiudicium*

dicium stare non possunt, sententia tamen in eorum fauorem lata valebit.

82 L.*non eo minus.C,de procu.extenditur ad omnes qui aliorum auxilio iuuantur: tales enim inhabiles in iure parificantur: & priuilegium vni conceßum ad alios extenditur.*

83 *Minor 25. & filiusfamilias in quampluribus causis personam legitimam in iudicio standi habere noscuntur.*

84 Monachus *religiosus in multis causis per seipsos in iudicio stare possunt prout hic.*

85 *Actor si fuerit iudicij incapax puta minor ex parte rei opponi poterit de illius inhabilitate: & impeditur proceßus, ne iudicium claudicet.*

86 *Pupillus & minor qualiter sint conueniendi, & in cuius persona iudicium & actus sint dirigendi, vt iudicium teneat.*

87 *Filiusfamilias seu religiosus si conueniendi sint: & pater vel superior non velit præstare consensum, quid agendum sit pro validitate faciendorum.*

88 *Acta facta cum persona inhabili puta pupillo poßunt vnica citatione & audientia cum persona habile repeti & reintegrari: & in* Rom. *cu posset super hoc rescriptum implicari. nume.90.*

89 Termini *substantiales malè seruati in vim extrauag.* Innoc.8. *vnica citatione & audientia repetuntur, & reintegrantur in* Rot.

91 Procurator *quod quis non fuerit ex parte domini pro quo fuit comparitum vsque ad mille annos opponi poteſt & eſt potentiſſima exceptio: nec obstat, quòd fuerit pronuntiatum talem esse legitimum procuratorem nu.92.*

93 *Mandatum ex diuturnitate temporis præsumitur secundum aliquos: & qualiter intelligendum sit.*

94 *Mandatum tacitè resultat in eo, qui videt causam suam ab alio tanquam suo procuratore agi, & non contradicit.*

95 *Mandatum procuratoris, & mandatum iudicis regulariter parificantur, & argumentum valet de vno ad aliud.*

96 *Mandatum tacitè resultat ex consignatione scripturarum ad causam facientium: quoniam is cui fit consignatio eſt solitus talia exercere.*

Man-

97 *Mandatum non probatur ex sola iurium ostensione, quando i on signatio non probatur.*

98 *Cautio rati exigitur, ut saltim pro expensis recuperendis alteri parti succurratur.*

99 *Coniuncta persona vere non est procurator coniunctæ: neque illi præiudicat, quamuis prodesse possit: ideo ab his exigitur cautio rati.*

100 *Mandatum tacitè præsumitur in eo qui utilia gessit & fecit ea quę verisimile est dominum facturum fuiße: & talia idem dominus cogi po test ratum habere.*

101 *Ratihabitio tacita seu expressa retrotrahitur, & confirmat ea quæ inua ide a principio gesta sunt.*

102 *Ratificatio fieri potest quandocunque etiam post sententiam in fauorem ratificantis lata, secundum communem opinionem: sed Rota post sententiam non admittit ratificationem nisi in præiudicium ratificantis.*

103 *Ratificatio resultat ex eo quod dominus prosequitur causam a falso procuratore eius nomine inchoatam, uel utitur illius processibus, aut post causam inchoatam ad eundem procuratorem facit, aut a sententia cum tali procuratore lata simpli iter appellat: & uide hic vsque ad num. 104.*

104 *Ratifi atio tacita operantur & fieri potest etiam in excedente fines mandati.*

105 *Mandati defectus si opponitur ab alio quam ipso domino potest de facili impleri, maxime cum idem dominus, possit tacitè vel expresse acta huiusmodi ratificare etiam post sententiam, & si opponitur de inhabilitate personæ constituentis vel constituta: responde prout hic.*

106 *Sententia interlocutoria vim diffinitiuæ non habens neque multum grauans absque citatione ferri potest.*

107 *Citatio postquam causa fuit discussa, cognita & instructa est solennitas iuris positiui, ideo tunc committi posset.*

108 *Is qui conqueritur se non fuisse citatum, & nihil aliud releuans allegat, non est audiendus*

109 *Citatio ex stylo in multis locis facta conclusione in causa omittitur quoad sententiam audiendam.*

110 *Citatio in Romana curia ad sententiam audiendam nominatim*

tim fieri consueuit facta tamen conclusione in causa si omitteretur, posset per uiam rescripti suppleri prout aliæ nullitates iuris positiui.

111 Citatus generaliter ad totam causam, & non comparens ad reliquos actus non est vlterius citandus: & citationes quæ fieri consueuerunt per contradictas, ex vrbanitate potius quam iuris necessitate fiunt.

112 Citandus non est vlterius is qui ab aliquo prętenso grauamine appellatus a iudicio recessit.

113 Citatio quibus casibus non sit necessaria vel de iurę omitti possit remissiue.

114 Citatio ubi non est necessaria si omittitur, vel inepiè fit, aut non expectatur is qui fuit citatus non vitiat processum.

115 Præsens in iudicio prȩsumitur citatus.

116 Præsentia partis tollit & purgat omnem citationis defectum.

117 Citatio in sententia seu actu antiquo ex temporis diuturnitate præsumitur.

118 Citatio si impugnetur ex defectu iurisditionis quid agendum sit, & regula est quod illud propter quod tollitur suspenditur, uel impeditur iurisdictio ipsi iudici allegari & constare debet.

119 Citatio tempore feriarum decerni & exequi potest.

120 Citatio eo ipso quod de ea per relationem nuntij constat ad partis instantiam & a iudice decreta fuerit præsumitur.

121 Citatio absque loco & tempore per iudicem ordinarium decreta ualida est.

122 Citatio etiam nulliter decreta seu alias defructuosa si per illam citandus certificatus est, afficit & arctat perinde ac si quis legitimè citaretur.

123 Citatio quod ad notitiam citari peruenerit, qualiter probari.

124 Citationis defectus cum clausula, dummodo ad notitiam citari peruenerit in Ro. curia per rescripta sanari consueuit.

125 Nullitates prouenientes aliunde quam ex defectu iurisdictionis. citationis mandati, cum sint iuris positiui, & iura partium non lædant, in Ro. cu. per uiam rescriptorum communiter reparari consueuerunt prout hic.

126 Confessus in iudicio de nullitate ex defectu processus

obijcere non potest, & uide qualiter hoc intelligi debet.

127 *Nullitas quæ est dubie vel obscura non recipitur : & in dubio contra eam & pro ualiditate actus pronunciari debet.*

128 *Appellatio quod ualuerit, & quod non sit deserta in dubio pronunciandum est.*

129 *Sententia ex aliquo defectu nulla si constabit illam quoad causæ merita iustitiam continere a iudice appellationis seu nullitatis confirmari aut reformari poterit : ideò bonum est quod causa in negotio principali rectè instruatur, & constet iudici de bono iure partis.*

130 *Possessio seu tenuta nulliter capta si constat, quod iustitia exigente danda erat, confirmari debet.*

131 *Captura non ritè facta si constet de debito, uel quod alias iusta sit, confirmari debet.*

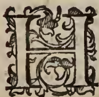
132 *Sententia nulla quod a iudice appellationis possit quoad causæ merito & iustitiam confirmari, est communis opinio.*

133 *Iudex appellatiouis & nullitatis eadem sententia & ex eodem processu poterit declarare primam sententiam nullam, & nihilominus partem non fouentem iustitiam in negotio principali condemnare.*

134 *Commixtio iura partium conseruans admitti debet.*

135 *Auditores* Rotæ *simul & semel in articulo, grauaminis puta nullitatis & negotio principali, uel etiam omisso grauaminis articulo procedere possunt : ideo bonum est habere iudicem propitium.*

Qualiter sententiæ & processus, qui dicuntur nulli, defendi, seu reparari possint.

HVCVSQVE vidimus de nullitatibus & qualiter sententiæ & processus ex eisdem impugnari consueuerint. Reliquum est (ne eisdem nullitatibus nimium fauisse uideamur) ut aliquid etiam contra easdem, & pro defensione ipsarum sententiarum, ponamus.

Dicamus

Dicamus igitur primo quomodo se habere debeant litigatores ne fiant nullitates Secundo, ubi factę fuerint, qualiter illas obiiciens repelli possit. Tertio, in specie de nullitatibus ex iurisdictionis, mandati, seu inhabilitatis comparentium citationis, & reliquis in genere supplendis, & reparandis defectibus pertractemus. Quarto & ultimo (præsupposita nullitate) quid agere oporteat summarię præcurramus.

1 Et quo ad primum, Commonendi sunt litigatores, & causarum patroni qui gloriosè uocis confisi munimine, spem uitam & posteros defendunt ut omni diligentia præcaueant, ne in tales defectus, seu nullitates incidant; quod erit factu facile, si ipsimet ad vnumquodque faciendum diligenter, maturè ac debito modo animaduerterint, id est si nec præcipi festinatione nec moratoria cunctatione processerint. Singula igitur consulto peragant ne (nimis festinando) præcipites in laqueum huiusmodi defectum temere incidentes litigatores ipsi longe tardius ac maiori cum dispendio, & difficultate, id consequantur, quod maturius & siue magno laborè (rectè procedendo) consequi potuisset. Causidici vero imperitia & rubore confusi ueluti abiecti, atque degeneres inter uilissimos numerentur: attendant itaque ne propriis armis se confodiant, & sib met ipsi impedimento sint: ut inquit tex. in l ueteres in fin. ff. de itin. actuque priuat. & l. si de manifestis. §. tandiu. ff. de cond. furt. cum aliis, de quibus per Alex. §. consi. 95. in causa. nu. 2 lib. 1.

2 Spectat etiam ad officium boni iudicis cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, ac ut solennia debita, in iudicio adhibeantur, ne iudicium frustra fieri contingat prouidere. capit. iudicantem. 30. q. ult. iuncto. ca. Causam quæ. & capit. examinata. de iud. & ponit gl. in uer. Absentia. in fi. in cap. 1 § sed & si. de elect. in vi. quam declarat Fel. in d. capit. causam. in prin. & seq. Bal. in l. licet. col. 3. uer. sed hic quæritur. C. de procurat. Ad ipsum namque iudicem spectat curare vt

lites minuantur, neue ab aliquo ex industria protrahan tur iurgia, ut inquit text. in l. quisquis. C. de postul. leg. quidam existimauerunt in fi. ff. si cert. petat. l. 2. in princip. ff. de aqu. plu. arcen. leg. properandum in princip. C. de iud. cum simi. & ponit Spec. de offic. om. iudi. § de seruit. uersic. item facit libellum &c. & uersic. & quod dico &c.

In principio igitur quæstionis (ut negotium cautè procedat) ante omnia de personis, quæ iudiciis inter sunt quærendum erit, ut in simili docet text. in l. si quę
3 ramus ff. de test. l. non ignorat. C. qui accus. non poss. l. quidam referunt. in vei. effe. n. debet &c. ff. de iur. cod. l. si in diem. in prin. ff. de cond. & demonstr.

4 Et primò uidendum erit de persona iudicis, nunquid sit competens futurus iudex causæ motæ seu mouendę. quod facile cognoscens, si uidebis ea quæ posuit Spec. in tit. de iur. om. iud. col. final. uersic. & breuiter nota. & titu. de compet. iud. adc §. 1 & seq. ubi reperies quis iudex in qualibet specie causarum adeundus sit: de quo satis uidimus supra sub. rubric. de nullitate ex defect. iurisd. & ponunt doct. in rubr. extra. de form. competen.

5 Secundo aduertendum erit ad personas litigatorum in iudicio comparentes, uidelicet nunquid legitimam in iudicio standi personam habuerint, & si non fuerint principales litigatores, uidendum fuerit qua potestate comparuerint, de quo late posuimus supra sub rubr. de nullitatibus process. ex def. inhab. & mand comp. & ponit Spe. in tit. de actore, cum seq. tit.

6 Tertio erit aduertendum quod actio seu negotium aptè proponatur: super quo magistrali instructione uidebis eundem Specul. in tit. de actio. seu petitio. & tit. de iud. & in tit. de lib. concep. & aliqua diximus supra sub rub. de nullit ex defec. process.

7 Quartò aduertetur ut substantialia iudiciorum secundum qualitatem causæ intentatæ, & stylum illis curiæ, in qua fueris, diligenter obseruentur: demumque

que ut sententia solenniter, & in forma debita per iudicem proferatur: de quo plene diximus supra in d. titu. de nullit. ex defect. proces. & cap. Et continuo meminisse oportebit, ut pars diuersa, siue eius legitimus procur. si non fuerit præsens, ad quemlibet actum legitimè citetur: de quo plene diximus supra sub rub. de nullit. ex defect. citatio.

8 Consueuit etiam (& sanum est consilium) pro fundanda iurisdictione, & potestate iudicantis obseruari, quod idemmet iudex in causa, de qua agitur se iudicem competentem declaret: & talis pronunciatio respectu incompetentiæ iudicis, cum de ea ulterius non sit quærendum, utilis admodum, reputari consueuit. ut docet Bar. in l. ex quacunque. colum. 3 ff si quis in ius uocatus &c. Ang. in lib. 1. C. si a non comp. iud. Alexan. in l. de pupillo. §. qui opus in 3. colum. de no. oper. nuncia. & in cons. 223. uiso. in prin. libr. 2. & consi. 1. col. 3. ubi declarat hoc. lib. 5. ponit Abb. in c. cum ordinem. in fin. de rescrip. Inn. & post eum alii, uidelicet Fran. Imo. Pau. in capitul. si duobus de appel. & idem Inno. ubi late Fel. in c super literis de rescrip. & idem Fel. in rubr. de for. comp. in fi. cum aliis adduc. per Dec. consi. 18. viso. in princ. l. b. 1.

Et intellige quod talis pronunciatio prodest: dummodo iudex aliqualem iurisdictionem, licet elidibilem habeat: nam si penitus nullam haberet, puta. quod literæ iurisdictionales essent falsæ, talis pronuntiatio non faceret eum iudicem qui non esset: ut declarat Aegidius conclusio. 28. iudex & conclusio. 22. secundum magnam. & declarat Deci. in dicto consil. 18. in fi. & Alex consi. 77. uisis. colum. 1. & consil. 82. uiso processu. colum. 1. lib. 3. dec. Neap. 354. in causa reuocationis nu. 14 Mill. in uersic. iudex qui prætendit se delegatum. & Fel. in ca. sciscitatus. col. 3. uersi. ampliatur, de rescrip. & sentit Rot. decis. 86. a pronunciatione in fi. in not., & facit decis. 737. nota quod necessarium in antiquis.

Talis in super pronnnciatio ad effectum quod prosit expressè fieri debet. Nam tacitè uidelicet per processum ad ulteriora, non sufficeret: ut declarat idem Fel. in c.suborta. col. 5. uersi. iimita quarto, de re iud. & in d.cap.super literis.uer.fallit duodeciuo de rescrip. cum aliis,de quibus per Hippo.in l. si quis uer. teneas etiam

9 menti. nume. 99. ff. de quæstio. Quamuis regulariter iudex procedendo ad ulteriora, exceptionem propositam iudicii impeditiuam reiicere uideatur: ut declarant doctores per illum tex. in c. ex parte de appel. Bar. in l. si a procedente. C. de dilat. sentit gl.in uer. intueri.in l.2 §.si dubitet.ff.de iud.est decis.Rot.605. dic quod si aliquæ exceptiones. in antiq. & ponit Alexan. consi. 37.uiso co.5.uer. quarto confirmatur.lib.2 & consi. 100. discussis.col.2.lib.5. Dec. in consil.275. colu 3. ubi uide lib 2.

10 Et sicuti persona iudicis, per suam pronunciationem (ut præmittitur) legitimari potest, eodem modo personæ ipsorum litigatorum etiam per similem pronunciationem legitimari poterunt: & talis pronunciatio erit utilis, ut de his etiam ulterius non quæratur, ut noluit Spec. in titu. de excep. §. nunc uidendum col. pen. uer. in summa nota cautelam. & ponunt doctores maxime Bar.Pau.de Cast.Ias.in l.licet.C.de procu. & Bald. in l. falsus. in penul. colum. uersic. ad quartum venio. C. de furt. & Alexan in consi. 59 uiso processu. colum.2.uersicul. secundo respondeo. lib. 2. & prædicta omnia de personarum ac iud. legitimacione, & quot & quibus modis fieri possit, & quantum prosit latius reassumpsit idem Hipp.in d.l. si quis in quæstio. fere per totam.ff.de quæstio.Quæ omnia si diligens patronus causę seruauerit, raro in istos defectus & nullitates inciderit, sed causam ad finem suum optatum, absque difficultate perducet. Hæc sint pro aliqui instructione, quando res adhuc integra permanet. & quam nullitates fiant.

11 Secundo principaliter si ageretur de defectu ac nullitati-

litatibus iam factis, diligens causarum patronus considerabit imprimis, nunquid aliquo pacto aduersatium oppositorem, ab huiusmodi oppositione excludere possit, uel ratione ipsius opponentis, aut causæ, uel sententię contra quam opponitur, siue ratione ipsiusmet oppositionis, aut personæ illius contra quem uel iudicis coram quo nullitas huiusmodi proponitur.

12 Ratione personę ipsius opponentis aliquando idem oppositor excludi poterit, puta si foret inhabilis & incapax iudicio standi: ut tot. titu. C. qui legit. personam standi in iud. cum alijs, de quibus latè diximus supra sub rubr. de nullit. ex defect. inhabil. compa. Nam cum materia huiusmodi nullitatis sine iudicio expediri non possit: ut inquit Bald. in rubr. C. quorum appel. non recip. per text. in l. si in princip. ff de appel. eo ipso quòd opponens apparuerit iudicij incapax regularibus repellendus erit, & non audietur.

13 Prout repelli possit, si non constaret quòd sua interesset: cum in iudicio audiri etiam non debeant hi quorum non interest. l. 1. in princ. ff. de appel. recip. cap non soler. 2. q. 6. cum inter. de elec. cap. de his. extra de accus. cum simi. quæ in terminis ponit Aym. consil. 177. scripsi in si & consil. 170. in causa appellationis. colum. 2. num. 5. & dixi supra.

Vel prout excludi posset is, qui per tres sententias con formes in causa illa condemnatus extitisset: quoniam
13 talis super nullitate huiusmodi sententiarum quousque plenariè executioni mandatæ fuerint, audiri non debet, ut est text. in clemen. prima, & ibi latè scrib. de sen. & re iudic. Idem si foret exclusus a statuto certum tempus iam tunc elapsum, ad causam nullitatis proponendam, & expediendam præfigente: nam extra tempus
15 statuti, & instantiæ, maximè per viam petitionis, super nullitate vlterius audiri non deberet: ut voluit Alexan. in consil. 225. ponderatis. lib. 6. & consil. 105. pon deratis. colum. 2 lib. 5. & de quo per eundem consil. 82. uiso. colum. 3. lib. 3. de quo tamen uide Aret. consil. 75.

 dili-

diligenter colum.pe.& si. state namque huiusmodi statuto nedum agere prohibitus, audiri non debet: quinimo nec iudex ex officio suo, ad illius commodum, procedere poterit: & si procederet, nulliter faciet: ut. uoluit Bart in libr. 1 §.quod autem ff.de aleat.& l.non solum.§ si ff de iniur.cum aliis., de quibus per Alex consi.27 visis.nu.2.lib.3.& consi. 81. ponderatis num. 4.lib. 2.& ad præmissa uide per Aym. consil. 176. in causa appellationis.col.2.nu 4.

16 Siue quod officium iudicis, quod pro nullitatibus huiusmodi declarandis & reuocandis competit, de quo per Inno.in c. 1.circa si. extra de offi.iud.& in ca.sæpe.in 3.col.in prin.de appel.& uidimus supra in q.1.foret legitime præscriptum: & facultas illud implorandi tempore sublata: quoniam officium iudicis, seu facultas illud implorandi tantum durant quantum reliquæ actiones personales:ut per Bald.in l.data oper.col.19.C. qui accu. non poss & Sal.in l. præses. uer. ulterius quis potest. C. quom.& quan.Franc.in c.dilecto q.5.de appel.& Alexan. consi.59 uiso tit.col.4.nu.15.& Dec.consil.8.diuino.col. pen. in si li. 1. cum aliis, de quibus alias diximus. hoc igitur casu opponens tempore ipso foret exclusus,& non deberet audiri.

17 Vel quod ipsemet opponens ipsum an sententiam uoluntarie exclusisset: puta,quod sententiæ ferendæ stare, nec dicere de nullitate promisisset: sed illi (qualiscunque foret) parere: tunc etenim lata snia iudex nullo alio de principali causa discusso, iustam conuentionem, ueluti confessi sequetur: ut inquit tex.in l.late pactū.§ quis prouocauit.ubi Bald.& Ang.col.17 ff.de pac. & facit tex.in l.1. uer. si quis ante sniam processus fuerit non appellare, indubitāter auxilium perdit. &c. ff.à quib ap. non licet. facit ēt l.si cōuenerit. ff. de re iu. & l. si aduersus C.de fid.inst.& l.si quis in conscribendo.C.de pac.cum si. Nā & si acta substantialia iudicii a partiū uoluntate non pēdeāt sed a lege,illaque ꝓpterea de dictarū
18 partium cōsēsu omitti,uel si nulla fuerint, ratificari non possint

possint,per regu.ꝙ actus nullus ex facto a ptãte mea non dependente,a me ratificari, nec nullitas suppleri possit, arg.l.nemo põt. de leg.1.l priuatorum. C. de iur.om.iu. libr.nec ex prætorio.ff de reg.iu.Bar.in l.1.C.qui ꝓ sua iu risſ.& in l.licet.C.de proc.c.uno.de litiſ: no. gl. fi. in c. fi. de re iu.li. 6. & Abb. in c. prudentia. in prin col. 6. uer. quoad tertiam q.de of. del. & in c fi. de prob gl. & doct. in capit. causis.de of dele. Alexan.in d.l.si conuenerit. & Rot.dec. 88. in cã in qua est seruandus & dec. 258. si auditor in dño.Pñt nihilominus partes ipsæ per pactum seu stipulationem se obligare non excipere de nullitate ac de parendo hmõi,actibus & sententiis;quę & si forent nullæ, nihilominus inter partes in uim pacti & stipulationis exequentur:quia licet nõ ualerẽt snĩæ,ualeret nõ pactum & conuentio hmõi,per tex. in l. 2. C. com. utri. iu.& ibi doc.& declarant Bal & Ang. in d. §. qui prouo cauit & Ias.in d.l.nemo potest col. 10. uer. confirmatur. in 2.lectura.ff.de leg. 1.& Abb. post alios in c. examinata.de confir.util.uel inu.& consſ. 97. cum per snĩam. col. 1.li.1.Fran.in c.dilecto q 50.de appel. & late ponit Fel. in d.c.de causis.col.3. uersi. 1. ubi in hac materia ponit regulã cum aliquibus fallẽtiis & in ca.significasti ĩ prin.¶ uer.tenẽ mẽti de foro cõp. & in c. cum ex offi. in uerb. non obstat dictum Inn.de præscrip.tenet Alex.in terminis nostris in consil. 32. opportune. colum. 2. & Dec. consil. 475.in cã quæ Mantuæ.colum.4.nu 33 & consil. 499.in cã colum.4 nu.13.& dec.Nea. 117. promissio. in
19 fi. cum aliis, de quibus.per Hipp.in lib. 1.§.ad quæst.nu. 28.ff de quæst. Aym.consſ.29. pro clariori.colum.3.nu.6. ubi præmissa declarat. Et ꝙ possit renunciari. nullitati. uide Bald.in l.antiq. §. fi. in fi. C. ad Vel. & Paul. de Ca. in consi. 260. in nomine sanctæ &c. 2. col. lib. 1. & latius quam alibi per Io.Baptistam Perusinum.& in trac.de arbit.li.7.c.10.& seq.ubi ponit (loquens de compromisso)quando & quibus casibus pactum & renunciatio nullitatis ualeat, quem poteris uidere, & Fel. in d. c. de causis, Ioan. de Anania consi. 47. prope fi. Rom. consi. 402.
Impræ-

Impræpoſita.cum conſi.ſeq.Bened.de Barzis in trac.guarentigiæ.q.19 ult.partis Tomo 17. quantumcunque igitur his caſibus ſententia foret nulla, deberet exequi, ſi non tanquam ſententiam, ſaltim vigore pacti, & ſtipulationis : ut d. §. qui prouocauit : & taliter opponens a lege, ſiue ſtatuto, uel a ſemetipſo, a iure dicendi de nullitate excluſus, audiri non deberet, maximè ſi pactum, ſeu renunciatio fuiſſet iurata : vt loquitur Alexan. dicto conſil.32.poſt Ang conſil.187. incipien.a & b.contraxerunt &c. & per ea quæ ponit idem Alexan. conſil. 21.attentis.col.4.lib.3. pro quo facit etiam illud, quod voluit idem Angel. in l.Papinianus. §. ſi quis mortis. verſic.ultimò legatur. & in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de

20 inoffic. teſta.dum inquit, quod ſtante ſtatuto, quòd maſculis exiſtentibus fœminæ non ſuccedant : filia in teſtamento patris præterita ab huiuſmodi ſtatuto excluſa, audiri non deberet, allegando teſtamentum patris nullum & inualidum ob ipſius præteritionem : & verè audiri non deberet, cum ſtante tali ſtatuto, per quòd ſuitas ſublata fuit præterito filiæ pro exhæredatione habetur:& teſtamentum remanet validum: vt declarat Bar. in l. 1. §. ſciendum. in fi ff. de ſuis & legi. & l. 1.§ filium in 4. q. ff. de cont. tabu. & Bald. in l. fi. in fi. C. de lib. præt.& eſt communis doctorum opinio ſecundum Alex. in l Gallus. §. quid ſi tantum. col. 3. de lib & poſthum. & in l. Filiæ dotem. C. de collat. & melins in conſil. 47. abundè.col fi lib. 2. ubi atteſtatur de communi . & facit quod ponit idem Alexan.conſil. 19 circa colum. 1. uerſ. ſed premiſiſ.lib 6.& conſil. 125. quoniam.co.lib.& Dec. conſil.505. copiosè in prin.lib.4.

21 Ratione cauſæ ſeu rei, uel ſententię, de qua agetur opponens nullitatem excludi poterit, & non erit audiendus, puta ſi ad impediendum decretum, ſeu relaxationem ſequeſtri nullitatem opponeret, iuxta tex. in clem. ad compeſcendas. in fi. de ſequeſtr. poſ. & fruc. & ponit Rot. 394. noua quòd ſi feratur in antiq. & deciſ. 390 ſi feratur in no.

Vel

22 Vel si nullitas contra sententiam in consistorio principis latam ubi ordo iudiciarius, ac cæterę iuris positiui solennitates non attenduntur, opponeretur iuxta tex. in c.ad petitionem. in fi & ibi hoc.de accu. per quem tex. Bal.in capit.1.§ si de natu. feu & capit. dicit principem sola ueritate inspecta, ac ordine iudicii ommisso procedere posse. Idem tenuit idem Bal. in l.fi. C. de leg. & late post alios ponit Fel.in c.ex causis de re iu. Angelus in l. principes.ff.de leg.Ro.iu.l.si quis arbitratu.in 3 col.ff.de de uerb.oblig.

23 Siue quod nullitas opponeretur contra sententiam, uel processus per eundem principem confirmatos; ulterius de illorum inualiditate disputandum non esset: iuxta ea quæ ponit Inno. & alii in capit. 1. & 2. de confirm util.uel inutil & legistæ in l 4.uersi. condemnatum. ubi Ias.col.3.uer.tertio limita.ff.de re iu.Rom. cons.307. num.3.

24 Potest namque princeps Processum nullum ex defectu iuris positiui ratum habere: ut quotidie in Rom. cu. fieri uidemus. quando constat causam ad ipsius merita recte instructam, inquit Abb. in c. cum olim.col.penul. de re iu.allegādo tex in d.capit.ad petitionem.ubi etiām de hoc meminit Fel. ibidem. colum. 2. uers. tertio nota. de accu. & facit tex. cum ibi no. in c. 2.de trans. & quod ponit Bar. in l. conficiuntur. §. codicilii. ff. de iur. codic. & in consi. 196. ciuitati Camerinen.col.1.in fi.& late ponit & declarat idem Felin. in c.qualiter & quando.el.1. colum. 9. uersi. fallit sexto de accu.post Abb.& alios in c.ea quæstio de re iudic. super quo tamen aduertendum erit, quia certa scientia principis actum nullum confirmantis requiritur: alias nullitas non excludentur. ut uoluit Aegid. conclu. 116. ff petens.& 748.Ro.232.Cum sequitur in no.Aym.197.co. fi.& gl.in c. per diuersitatem. in uerb. communi. de con cess.præben.Bar.in l. si constat.ff. de appel. Abb. in consi. 63 Omnipotentis.uersic.secundo principaliter. lib. 1. & Alexan.consil.59.uiso instrumento. col. 3. lib. 1. consil. 135.

135.uiso.colu.2.lib.7.& consil.1.nu.35.lib.5. Cassa. dec. 9 de rescrip. huiusmodi autem confirmatione ex certa scientia concurrente, nihil apponi potest quod annullet: cum ut uideatur factum plenitudine potestatis: ut uoluit Bald. in l.eos.in princ. C. de appel. & in proœ. Dec. colum 4 Aym.consi.182.uidetur.col.4.uer.6. considero. Isti ergo post confirmationem principis nullitates opponenti, perpetuum silentiũ imponi debet: ut docet idem Bal. in c.1.§ si quis autem. per illum tex. de pac. const.& præmissa ponit Dec.consi 955.colum.penul.li.5.& consi. 191.colum.2.li.1.& consi 341 uiso puncto.col.1 uersi. & non parum.& consi 373.uiso. col. 2. lib. 3. Et nota quod intelligimus de confirmatione facta in forma specifica, quæ fit ex certa scientia, & cum causæ cognitione, non ea quæ fit in forma cõi: quia talis non operatur ualiditatem quoad tertii præiudicium: ut optime declarat Alex. in consi.123. scripsit. col. 6. nu. 28. usque in fi.lib.3.ubi uide. & Anch. consi.389 uisis col.2. idem Dec.consi.534. procedendo. col. 2. in prin.lib. 4. & 649. in fi.uoluit. quod in dubio præsumendum sit, quod cõfirmatio facta fuerit ex certa scientia. Allegat. Alexan. in consi.1.col.10.li. 5. & consi. 38. uiso statuto. lib. 4. quos uidere poteris, intellige ergo quando nullitas fuit ipsi confirmanti expressa, alias si putasset ualidam, sed pro firmiori munimine roboraret: confirmatio illa non tolleret nullitates, ut declarat Abb. in c. inter dilectos. col.4. uer. quarto oppono, post Inn. & Hostien. extra de fide instr.& tenet & declarat idem Dec consi.531.uisa donatione.col pe.uers.primo quia li.4.

25 Vel pone (exemplum) quod nullitas opponeretur contra sententiam quæ per aliam sententiam rite, & recte latam quæ in rem transiuisset iudicatam, confirmata foret: prout contigit quando appellatur, & de nullitate dicitur: & iudex appellationis bene iudicatum, & malè appellatum per sententiam suam declarat: hoc etenim casu de nullitate actus confirmati, obstante sñia & re iud. confirmante, alterius quæri non potest

test ut tenent cōiter doc. in d.c. 1. & 2. de confir. util. uel inutil. & Fran. post alios. in capit. dilecto q 41. & 48. de app. per Inn. in cap. super literis. in uerb. forsan de resc. & Rot. dec. 118. no. ꝙ ubi sententia nulla. in antiq. ponit Fel. in cap. ea quę. in 1. colu. de re iud & facit tex in l. fi. ubi ponit Bart. C. de fid. instr. & l. 2. C. si ex fals. instru. per quę iura hoc uoluit idem Bartol. in l. si expressum in 3. colum. in prin. ff. de ap. & in l. 1. colu. pen. C. quādo prouoc. non est necesse Anc. & Imo. in cle. 1. de re iud. idem Anc. cons. 389 nisi co. 2 ex quo n. semel fuit cogni-
26 tum & decisum, de his ulterior quæstio habenda non est, ut ibi per eos: quia (ut est dictæ) snīa ēt quod ex de fectu iurisditionis esset nulla, per iudicem appellationis cōfirmari pōt. Et si cā nullitatis snīę primæ, in snīa confirmāte cessauerit tanquam ritè & ualidè confirmata de mandabitur executioni, secundū comunem scribentium opinionem: de qua attestatur Alex. in cons. 111. uiso. lib. 5. & cons. 67. uiso. in fi. lib. 6. & cons. 53 quæritur libr. 5. & de quo in cons. 79. perspectis num. 4. lib. 2.

27 Debebit in super animaduerti nunquid sententia quæ per uiam nullitatis impugnatur, præsente parte, uel saltim legitimè citata, & non reclamante lata fuerit: quia postquam in rem transiuerit iudicatā quod sententia huiusmodi ritè, & rectè lata fuerit, pręsumetur, si modo expresse de contrario non constabit: ut uol. Inno. in capit. Bonę el 2. de elec. & in c. cum in iure de offi. deleg. & in c. sicuti. de re iu. ponit Fel. in c. quoniā contra col. 5. de proba. & est communis scribentium resoluto: ut tradit Alex. in consil. 22. uiso processu. li. 2. & consil. 25. uiso. li. 7. Abb. in consil. 17. lib. 2. Aeg. concl. 89. sententia. & Cass. dec. 1 de præsump. in fi. Talis etenim snīa ob rei iudicatæ colorem ex seipsa etiam absque alio processu se iustificat: ut dicit Aeg. d. consil 89. & ponit Ang. in l. 1. C. de rel. & l. fi. C. quando ap. fit. & Alex. in l. fi. ff. eo. tit. Bal. in l. fi. C. de ord. iu. ponit Rot. 301. si petatur. in no & alias diximus. Et ponit etiam Anc. consi. 389. col. 2. in fi. latissimè Aym. de antepen. temp. in secunda parte.

Bonum

28 Bonum insuper fuerit uidere, nunquid sñia huiusmodi quæ impugnatur sit recens, uel antiqua, puta triginta, uel quadraginta annorum, iuxta text. in cap. si quis per triginta. si de feudo fuerit controuersia, & cap. peruenit. extra de empt. & uend. super quo uidelicet quando sententia dicatur antiqua, arbitrio iudicantis standum fuerit, ut uoluit Ant. de But. in capitu. illud. de præsump. quem secutus est Alexan consil. 79. circa primum. colum. 4. uersic fortificatur. li. 1. & consi. 4. col. 6. li. 2. & consi. 9 uiso. col. fi. lib. 3. & consil.. 17 uiso colum. 2. in prin li. 4. ponunt docto. in cap. de causis de offic. deleg. Pro huiusmodi namque sententia antiqua, & quod ritè, & recte lata fuerit, præsumi solet, maximè quando substantialia in alia sententia, uel alia parte processus, enunciantur: hoc enim casu enunciatio huiusmodi talia interuenisse probat: ut declarat Bald. in l. emancipatione. C. de fid. instru. & & Curt. iun consil 77. & Fel. post alios in cap. sicuti. nu. 32. de re iud. & in capit. quoniam contra. col. 15. de prob. & Abb consilio. 17. col. 3. lib. 2. & Dec. consil. 42. colum. 6. & consil. 341. uiso col. sexta. circa fi. & consi. 375. iuridicam. col. 1. & consil. 409 uiso. in princip. & 558. in causa colum. 2. uersic. non obstat. li. 4. & consi. 637. 2. colum. Et præmissa tenet Ro. ut compend. utriusq. signat. super reg de nõ iudicando. fol. 85. nu. 73 super quo uide Alexan. consil. 118. Ponderatis colum. 2. in fi lib. 6. & consil. 179 uisis colum. penul. lib. 7 Regulariter namque ex temporis diuturnitate præsumitur quòd solennitas extrinseca etiam adhibita fuerit per Bar. & alios. in libr. qui aliena in princip. uersicul. sed & si non adierit. & ibi. Angel. ff. de acq. hær. & est communis opi. doct. ut asserit. Alexand. in l. sciendum col. 5. uer. item fallit, secundum Ang ff. de uerb. obli prout etiam refert. & sequitur Dec. consi. 222. diuino. col. 3. uersicul. 4. prædicto. lib. 2. & d. consil. 406. col. 1. Cor. consil. 348. uidetur, colu. pe. lib. 1. Aym. in antiq. temp. in secunda & tertia parte.

Ratio-

29 Ratione ipsiusmet oppositionis obijciens nullitatem audiendus non erit: si oppositio peccauerit in forma, uel in materia: peccabit autem in forma oppositio: si nullitas ineptè in iudicio proponeretur: quia in iudicio deduci debet per vnum ex illis modis, de quibus supra diximus sub rubrica qualit. nullitat. in iudic. deduc. Nullitas etiam simpliciter & indistinctè, ac nulla expressa causa in iudicio deducta, dicetur informis, & informiter proposita, ideo per similem generalem & informem nullitatis propositionem, cursus & expedito causæ retardari non debebit, ut est de mente Inn. in capit. cum Bertoldus circa fi. de re iud. & Bald. in l. in testamento. in princ. ff. de execut. tutor. & in l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. 15. ff. de pact. & Franc. in cap. dilecto. q. 13. de appell. & Lanf. de Oria. in c. quoniam contra in §. interlocutoriæ. nume. 37. de probat. Et est decisio. dominorum de Rot. decisio. 145. nota quod intentas. & dec. 749. nota quod si principalis in Anti. Aeg. conclus. 97. Iudex propè fi. Nam cum nullitatis plures sint species, id est ex pluribus & diuersis causis oriri possit non generaliter, sed specifice proponenda est, ut dici consueuit de exceptione simulationis: ut per Bald. in leg. ab Anastasio. in fin. C. man. cum aliis add. per dict. Alexan. 111. viso superiori colum. 1. lib. 3. & Dec. consil. 463. in causa colum. 2. uersicul. his stantibus libr 4. & consil. 648. Pro resolutione in fin. libr. 5. Anch. consil. 227. ad corroborationem. colum. 1. Nam regulare est, quod exceptiones, protestationes, & similia, generaliter & causa non expressa, propositæ non releuent, nec iudicium impediant: ut uoluit Bartol. in l. 1. ff. de excep. & facit tex. in l. scire oportet. §. scire. ff. de excus. tutorum. quem in proposito adducit Alexan. consil. 181. in causa post prin. libr. 6. & facit text. in l. 1. C. de præd. curial. libr. 10. quem text. allegat Bald. ad propositum in l fin. colum. 6. uersic. & nota hic. C. de edict. diui Adrian. toll. extat conclus. Aeg. 567. Generalis exceptio de subreptione non ualet & capit. latè ponit

Fel.

Fel. in cap. pastoralis. ubi gl. & doctores.colu 4. in prin. de excep. & Ang. super rub. col.xx uersicul. 2 circa hoc instit. de excep. & facit tex. in c. consuluit. & ibi scrib. de appellat.

31 Oppositio autem peccauit in materia : puta si nullitas allegata fortè calumniosa, uel altiorem requirens indaginem, aut leuis prȩiudicii foret, istis namq; casibus bonus iudex omnibus benè pensatis, reseruato iure agendi ipsi opponenti, ad ulteriora procedet. argum. tex. in l. 2. C. de Fal.& cap sciscitata.de in integ rest. Nã
32 ubicunq; iudex malitiam in excipiente concipit, de eiusdem confictis exceptionibus, seu appellationibus parum curare debes, quoniam non probata illarum ueritate curuunt, ac nullum iuris effectum operantur : ut uoluit Inno. in cap. post electionem. in fi. de concess. præb. quem ad hoc pro notabili adducit Pan. in capit. super eodem de app. & capit. de cætero de re iud. & cap. constitutus.col.2. uer. est tertium remedium, de fideiuss. cum aliis, de quibus per Alex.consil. 65 habita colum.3. uers. fortificantur. lib. 1. & dict.Ias.in l. 4 §. condemnatum.col.3.uers adde quod pro ista &c. ff. de re iud. Et regulare est,quod executio seu causæ processus non retardetur si nullitas allegetur:quæ aliorem indaginem reposcat, ut uoluit Bartol. in l.3.§. condemnatum ff. de re iu. per text. in l.fin.in fi.C.de ord. cog. & est communis sententia doctorum secundum Alex.in cons.33. uiso in fi. lib.1.& Ias. in d.§.condemnatum.col.1.uers. secundo nota.& alias diximus.

33 Ratione illius contra quem nullitas obiicitur non procedet obiectio,ut fine quod legatarius agat ex testamento ad legatum: & obiiciatur sibi testamentum huiusmodi esse nullum, & quod ita declaratum fuerit contra alios legatarios : quæritur an ista nullitatis oppositio obstet legatario agere uolenti. Et respondet text. in l 1. ff.de excep. re iud. quod non : quinimò ex tali testamento, etiam quod irritum & non solenne prætendatur, legatarius ipse donec in iudicio nullitatis fuerit

supe-

ſuperatus, agere poterit, & ita communiter conſueuit intelligi ille tex.ponit eſt gloſ. in l.Papinianus. in § ſi ex cauſa. in uerb. non ualeant.ff.de inoff. teſtam. Et idem dicendum erit de quocunque alio actu declarato nullo inter alias perſonas: dummodo non ſit ſuperatus ille: de cuius principali intereſſe agitur, per reg. quod res inter alios actæ aliis non præiudicant: ut declarant doc. in l. ex contractu & l.ſæpe ff de re iud: declarat Alexan. conſil.126. in cauſa col. 1.uerſic.nec obſt. lib.2.& faciunt ea quę poſuit idem in conſilio.156. ſtantibus. libro.2.& conſ.30 uiſis col.2 in fi.lib 6.uel etiam non procedet ratione ipſius obmentis puta quod ſua non interſit.Ro.845 patronus. in antiq. Aym c.conſ.192.col.2.nu.6.& 182.uidetur.col.2 & 177 in fin.

Vel ponas exemplum iuxta terminos.l non eo minus. C. de procur. ubi ratione perſonæ pupilli, ſeu minoris, ſi actus geſtus utilitatem & commodum ipſorum concernet, quod ſit nullus & inualidus obiici non poteſt: de quo ſatis ſupra uidimus ſub rub. de nullit. ex defect. inhab. ſeu mand. comp.

Ratione iudicis obiectio nullitatis forſan euitabitur, oſtendendo cognitionem huiuſmodi ad talem iudicem non ſpectare, nec ſuper articulo nullitatis illum iudicē fore competentem: prout late ſupra uidimus ſub rubr. quis dica. iud. compe. in cauſ. nullit. Et his igitur aut ſimilibus modis, obiiciens nullitates aliquando fortaſſe a iudicio excludi poterit.

Tertio principaliter: ſi aduerſarius per aliquem ex modis ſupradictis a iudicio excludi non poterit, ſed in obiectionibus ſuis omninò fuerit audiendus: imprimis conſiderandum erit, quæ ſpecies nullitatis in iuditio proponatur,& unde proueniat, ac totis uiribus laborandum nunquid ab ea ſententia & proceſſus defendi ac tueri poſſint,& hic patronus cauſæ omnia experiri & uiriliter contendere debebit.

Exempli gratia, pone ꝙ nullitas oppoſita ex defectu poteſtatis iudicantis prouenire prætendatur: in

primis considerabitur modus, & causa ipsius defectius & prætensæ nullitatis. Nam aliquando oicitur eum, qui ius dicit, nullam funditus habuisse iurisdictionem,
34 sed hominem merè priuatum extitisset aliquando & si de aliqua potestate sibi tradita constiterit, dici cõsueuit illam fuisse inualidam & inefficacem ex defectu concedentis, uel personæ illius, cui concedebatur, aut ratione causę, seu rei quę committebatur uel ratione formæ, seu alias prætenditur illum, qui protulit sententiam, nullam habuisse iurisditionem. Aliquando uerò & si in totum iurisdictio non negetur, dicitur tamen quòd in causa & negotio huiusmodi iudex fuerit incompetens, uel ratione loci, aut causæ seu rei, uel temporis, aut personarum: prout supra sub rub. de nullit. ex defec. iurisd. plenè tractauimus.

Quando igitur in totum iurisdictio & potestas iudicantis negatur, & de illa ex processu nullo modo constat: nec apparet aliqua super ea facto pronunciatio, minusque temporis diuturnitas, uel authoritas rei iudicatæ suffragatur: si de ordinario iudice tractabitur: & in eo
35 loco, seu tribunali, ob locorum uicinitatem, seu alias notorium sit, quod ille, qui sententiam protulit, tempore prolationis, pro tali se publice gerebat, & communiter reputabatur: obiiciens nullitatem ad defectum potestatis iudicis, quasi calumniosus reppellendus erit: & tali casu: cum iurisdictionis iudicantis ex se sit patens & notoria, aliter probanda non erit: ut docet Bald. in istis terminis. in l. ea quidam. colum. 3. uersicul. notorium uero facti. C de accu. & l. 2. colum. 11. C de ser. & ac. & clarius in l. 1. in fi. C. qui & aduer. quos & in l. si quis per calumniam. uersic. deinde quæro. C. de Episc. & cleric. & alibi sæpe ubi dicit de ordinaria iurisdictione non esse ad fidem faciendam, sed quasi possessionem suf ficere. & faciunt quæ ponit Aym. consilio 121. scripsi colum. 1.

36 Sed talis iurisdictio & potestas in loco iudicij, puta ob longinquitatem, ac locorum diuersitatem, uel

tempo-

temporis diuturnitatem, seu alias non fuerit notoria: tunc erit uidendum, nunquid aduersarius per aliquem actum positiuum in talem iudicem consenserit: puta aliquas exceptiones contra personam agentis proponendo, uel litem coram illo sustinendo, ac contestando; his, namq; casibus attento partis consensu, & quod pro fundamento iurisdictionis ordinariæ regulariter præsumitur: talis habebitur pro iudice, & aduersario contrarium asserenti incumbet onus probandi secundum theoricam Inn. in capit. cum in iure, de offic deleg. & hoc ibi ponunt doct. & in capit fi. de eo qui furt. ord. susce. tenet Bald. in l. gesta. uersic. quæro nunquid pro actis præsumitur. C. de re iu. & Arch. in capit. nobilissimus in uerb. ostendat autem. 97. distinct. & declarat Ab. in cap. sicut nobis col. fi. in prin. de re iud. Nam semel in aliquo officio approbatus, non debet amplius reprobari, per reg. qui semel placuit de reg. iu. & notat Bart. in l. Pomponius. la 1. colu. 4. ff. de neg. gest. & ponunt Inn. Abb. & Fel. Dec. ac alii in cap. cum uenerabilis. de excep. & idem Dec. consil. 665. ad dubium. post prin. lib 5. & facit quod ponit d. Ias. post alios in l. fi. colu. antep. uers. item in quantum Bart. de edi. diui Adrian. tollend. ubi quod si dicatur simpliciter aliquis qui sit inhabilis puta filiusfamilias eoipso censetur quoad citantem persona ipsius habilitata & ibi etiam Dec. num. 45. Idem Ias. in l. de pupillo. §. seruo. numer. 4. ff. de no. ope. nuncia.

37 Si uerò processus & sententia in contumaciam aduersarii confecti & fabricati fuerint, adeò quod nullus partis aduersæ tacitus uo expressus possit consensus allegari: & iurisdictio quæ negatur non fuerit notoria ex quo ius dicens tanquam iudex de iure communi ordinarius sententiam protulit ac intentio iudicantis de communi iure sit fundata: & prout diximus pro iurisdictionem ordinaria præsumendum sit: talis negatio iurisdictionem dubiam non reddet quinimo exceptio, negantis eam ligitimè probari debe-

bit:ut uoluit Rot. decis. 327. si contra petentem. in no. Vel saltim satis fuerit illa probare per communem habitationem, nominationem, & reputationem: id est quod persona, quæ sententiam protulit, tunc communiter, & publicè habebatur, tenebatur, & reputabatur pro iudice, uel constitutio in tali dignitate: cui de iure annexa sit iurisdictio: & sufficiet ad hoc ut gesta per eum ualeant. arg. l. Barba. ff. de off. præt. & l. 2. C. de sent. & eorum quæ ponit Inn. in c. nihil est de elect. & ponit Spec. in tit. de prob. §. probare colu. penu. & declarat Abb. post Inn. & alios in d. c cum in iure colum. fi. in princ. de off. deleg. & tenent domini de Rota dec. 47. ualent acta in no. & dec. 499 ualent acta in antiquum ita intellige Aeg. conclus. quadringentesima secundo inter priuatos.

Sufficiet ergo hoc casu quasi possessio iurisdictionis uidelicet quód sic agebat, sic reputabatur &c. argum. tex. in l. 3. ff. ad Maced. & l. 1. & ibi Bald C. eod. tit. & tenet Bald. in d. l. si quis per calumniam 2. colum. de epis. & cler. & Bart. in consil. 8 2. punctus quæstionis. vbi etiã modo articulandi istam quasi possessionem docet: & Fel. in c. excep. numero 37. de excep. post Spec. in titul. dele. §. superest colu. 5. uers. quid ergo & in tit. de iu. deleg. §. excipi colum. 7 uers. Item quit dixit &c. & Lap. allegã. 89. in Dei nomine circa medium uers. item dicimus &c. & facit tex. in capit si iudex. de sent. excom in 6. hanc enim quasi possessionem, ipso indicante a principio adeptum fuisse, nisi prius literas suæ potestatis ostendisset, præsumi non debet. argum. tex. in l. 1. C. de mand. prin. & ponit constitutio Bonif 8. quæ incipit iniuncta sub tit. de elect. in extrauag. de qua meminit Cass. dec. 8. num. 5. de rest. spol. Ex multis igitur gestis publice, & cum pluribus personis, præsumitur habilitas in persona d. l. 1. C ad Mace. & declarat Ang. in §. item si. colu 10. in prin. inst. de excep. prout etiam ex ipsa fama publica collatio dignitatis præsumetur l. solennibus. C. de fide inst. quem text. ad istud propositum adducit

ducit Paris de sind. in uersi. elect. §. in officiis in prin. & tenet Bald.de pace constan in prin.colum.fi.ueri quæro quid si isti.

40 Iurisdictionis autem quasi possessio, altero non possidente, & præcedente titulo, uel altero posfidente, ac sciente,& patiente per alium exerceri,per unicum actum iurisdictionalem acquiritur secundum Inn. & alios in c.dilecti.de capel. mo.& late per Fel. in c. auditis col. 8. uer. præscribens de præscri. & Dec. consi. 271. diuino, co pe.in 2.consil.li.2.& ponit Spec. in ti.de iurisdic. om. iu. col pe. uer. illud etiam nota quod possessio. & Bart. in l.1 § si quis.ff.de tit. & actum. priu. & alex. consi. 96. in cā.col 3.nu.3.& cons.94.co.3.li.5.& cons 68. col pe. li.2. ubi declarant hoc intelligi debere quoad spēm illius iurisdictionis, cuius erat actus, quē exercuit & facit id quod ponit idem Dec.consi. 126. diuino. col. 2. in prin.lib 2.declarant moderni, in tract. præscrip. in 2. q. secundę partis principalis.col.pe.Ro.dec 415.fuit dubitatum.col.2.Inn.Socy cons. 187.nu 21.li.2 Brun.consi.20. Gram.consi.59 Affli.dec 67.per bannimenta etiam probatur quasi possessio iuris. etiam quod non constet illis fuisse partium,secundum Bal.in marg.in uer.possessio refert.& sequen dec.Neap.ut per Cap dec. 27.nume. 30. & ad præmissa vide etiam in deci. 57. & Aret.consi. 42.uiso colum. 1.Paris.de put.de sind in uersi.iurisd.in nu.3.Ro. consi.70.col.fi Brun.cous 20. Aeg concl 669.

43 Cōstito itaque de huiusmodi quasi possessione iurisdictionis iudicis ordinarii, ad inuadandum acta & processus ab eo factos, aliquid opponi contra ipsum non poterit quod impotentiam facti uel iuris concernat, ut puta quod fuerit seruus, criminosus, infamis, hæreticus,excommunicatus,uel alias ad iudicandum inhabilis: quia acta per eum facta nihilominus ualebunt,nō ex merito uitæ, sed de officii publici (in quo tolleratur(putāte: ut uoluit gl.in c.1.in fi.3 q. 7. & Host. in sum. de offic. ord.§ quis posfit esse in fi.& Spe.in ti. de iu. deleg. §. excipi pōt ueritatem ꝙ criminosus & in ti. de of. ord. §. fi.

& facit text. in c. fi. in fi. 3. q. 7. & d. l. Barbarius ubi Bal. col. 9 & l. si arbiter. C. de sen. cum sim. Et de processu facto coram iudice ordinario etiam publice excommunicato, quod teneat est dec. Rot. dec. 24 nota quod processus sub ti. de of. ord. in aut. & est communis sententia doctorum, uidelicet quod tales exceptiones contra iudicem ordinarium in of. tolleratum ad acta & processus inualidandos opponi non possint: prout asserit Fel. in c. scifcitatus. colu. 2. de rescrip. & declarat Lanf. in c. quoniam contra. in §. interlocutoriæ in prin. extra de probat.

41 Si autem tractabitur de processu & sententia iudicis delegati, & nullo modo de potestate seu delegatione ipsius constiterit, nec per testes, aut partium confessiones probari: neque de facili ad delegantem, qui hoc declaret possit haberi recursus: prout hos modos probandi ponit & declarat Spec. in tit. de prob. §. uidendum restat. post. prin. & in tit. de leg. §. superest. uer. quid si delegati iurisdictionem. & Hostien. in summa de recusatio. § si col. pe uer. quid de auditoribus. & gl. in uerb. sine repræhensione. in c cum olim. & ibi Abb. in fi. de priuil & ponunt doct. in d. c. cum in iure. de of. deleg. uel etiam si sententia aliqua parte præsente & non reclamante prolata, aut temporis diuturnitas, uel super iurisdictione & competentia facta pronunciatio, non suffragabuntur: prout diximus supra loquendo de ordinario, si hæc omnia defuerint.

43 In primis attendenda erit persona ipsius delegati: quoniam si de maioribus iudicibus, ac grauis & illustris persona puta Cardinalis, seu alias magnus officialis Papæ uel principis foret, illi asserenti se habuisse iurisdictione, crederetur etiam in tertii præiudicium c nobilissimus 97. dis. quæ tex. ita intelligi debere declarat Rot. decis. 714. nota quod non creditur. in ant. & tenet Spe. in tit. de test. § restat. col. 3. uersi. 19. creditur cardinali &c. & in titu. de leg. §. superest colu. 4. uer. quidam tamen dicunt. & Io. And. in c. i. de of.

deleg.

deleg in 6. quem in proposito adducit Pau. de Cast. in l. vnic. C. de mand. in prin. & tenet Abb. in c. quoad translationem in fi. de off deleg Lanfr. in cap. quoniam contra in uer. testium. vers. ulterius dubitatur. nu. 75 & F. l. plura ponit in c cum in iure. col. penul. uers. præsumitur. commissio de offi. deleg. & Aegid. concl. 183. Assertiotioni. & Alex. consil. 166 col penul. num. 19 lib. 2. ac ita stylus & consuetudo obseruat, inquit Lap. alleg. 33 an fra ter minor. uer. an credatur &c. colu. fi. & facit quod ponit Bal. in l. exemplo. in fi. C. de prob.

Sed si persona delegati non esset talis, cui ob dignitatem, seu aliam præeminentiam uel grauitatem credendum foret: tunc si delegatio, & mandatum iurisdictionale expressè probari non potuerunt: ad probationem tacitam, seu præsumptam recurrendum erit, videlicet probando per testes, quod ille talis, qui tanquam delegatus sententiam protulit, publicè & notoriè, ac scien-
44 te, & patiente ipso delegante, uel illo, qui ipsum delegare poterat processit, & sententiam protulit: ex tali namque scientia, & tolerantia præsumpta delegatio resultat, & præsumitur mandatum superioris præcessisse. argum l. 1. § magistrum. & ibi hoc firmat Paul. de Cast. ff de exercit l. fina. ff. quod cum eo. tenet Bald. post Bar. & alios in l. 2. versicu. modo dixit. C. de senten. est dec. Neap 308. Franciscus colum. 4 versic. ad idem & Alexan. in consil. 84. super lib. 5 & consil. 138 nu. 9. volu. 1. & in terminis consil 157. viso inst. colum. 3. lib 2. & facit etiam quod ponit consil. 16. in causa. col. 5. lib. 5. & Deci. consil. 126 diuino in fi & melius consil. 650. nu. 12. tangit Fel. in c. Cum in iure. col. 5. in princ. de offic. deleg. & Corn. consi 268. in 4. vol. Scientia tamen ac tolerantia ipsius superioris, ex quo est fundamentum intentionis, per eum qui talia allegat, articulari & probari debebit: ut no. Barto. in l. omnes. in fi. C. de agr. & censit. lib. 11. Et Ange. in auth. de eccl. tit §. pen. & in l 1. colum. 2. C. de mil. ag. prout in proposito concludit Dec. consil 437 quæritur num 3. lib. 3 & consi. 445. in fi.

& conſi 672.quæritur.col 2.nu.7.uerſi 3.etiam reſponderi.lib.5.poſt Bal.in d.l 2.uerſi.modo dixit Iaco. C. de ſen.& Alex d.conſi.238.opportune in prin.uol j. & conſi.179.in cauſa.col.2.li.6.& dec.Nea ut Capic.deci.57. in cauſa magnifici.

Vel recurrendum fuerit ad diſpoſitionem l Barbatius, uidelicet ꝙ is,qui ſniam protulit,cõiter & publice habe-
46 batur & reputabatur pro iudice ad illumque tanquam talem ab hoĩbus habebatur recurſus: ut diximus ſupra. Nam diſpoſitio d.l Barbarius, etiam in iudice delegato procedit,per tex.in d.l. 2 C de ſen & eſt communis opinio doctorum,prout aſſerit Fel.in d.c.ſciſcitatus.col.3.& in cap.cum dilecta col.2.uerſi.lex Barbarius extra de reſcrip.

47 Et pręmiſſa ꝓcedent ẽt ſi aliquod mandatum iuriſdictionale appareret,quamuis impertinens & minus ſufficiens foret:quia eodem ſuperiore, qui mandatum dedit, ſciente & patiente delegatum fines mandati excedere,vĩ quaſi de nouo ad id poteſtate dare: & acta ac ꝓceſſus ex hmõi tacita & ꝓſumpta delegatione ſuſtinebuntur: pro quo uidetur tex.in c cum olim,& ibi hoc ponit Feli. col. 3.uer.nota ibi etc.de off.deleg. dũ ponit concluſionem, quod dominus ſciens & patiens obligatur a procuratore mandatum excedente,& facit tex.in c.fi. de iureiur. in 6. cum aliis adductis per gl.fi in prin.in d.cap.cum olim,& Bart.in l.fin.C.de edc.& transla.mili.anno.& ſentit Rot. dec.428.ſi habens in no.ponit Iaſ in l.ſi procurator uer. ſeptimo limita C.de.proc.& Alex.d.conſ.84.ſup conſultatione.li.5 & Dec.cõſ 427.in prin.li.3.& hęc diximus, qñ de mandato ſeu delegatione ſaltim ad id ſe extendente,nullo modo conſtabit.

Si uero de mandato ſeu delegatione conſtiterit, ſed impugnetur, ac prętẽdatur illam inefficacem & ĩualidã, puta rõne ipſius delegantis: uidelicet ꝙ nullibi conſtet, ꝙ in ſe fuerit iudex ac poteſtatẽ talia delegandi habue-
48 rit: tunc poteſtas eiuſdẽ delegantis ſaltim per unum ex modis ſupra poſitis probari poterit maximè per com-

munem

fnunem reputationem & famam: quæ sufficit ad proban dum titulum saltim præsumptum in prædecessore. ar.eorum quę diximus supra & per ea quę ponit Lap. alle. 89. & Fel in c.illud col.3.de præsump.& Cassad. dec. 2. & 3. de caus.poss.& prop.

Et constito quod delegans fuerit iudex, etiam si de minimis iudicibus fuisset, delegare potuerit: cum hoc sit simplicis iurisdictionis.l imperium ubi Bart. & doct. ff. de iurisd om. iu. § si uero in auth. de exhib. reis. idem foret si probaretur, quod ipse delegans erat delegatus prĩcipis, uel proconsulis, aut legati de latere siue ad uniuersitatem causarum delegantis, uel fuerit delegatus à iudice ordinario cum expressa potestate subdelegandi: prout qñ committitur quod quis p se, uel aliã causam cognoscat siue probaretur consuetudo generalis illius
49 loci, seu prouinciæ, quod iudices quicunque indifferenter causas delegare, uel subdelegare consueuerint: his nãq; casibus potestas delegandi uel subdelegandi satis conclu denter probaretur: prout pmissa ponit, & p multa iura cõprobat Fel. post alios in c super. q̃onum. § si uero. de offi deleg. & de quo legistæ. in l. quia. & l more. ff. de iurisd.om.iu. & l. a iudice. C de iud. cle. iudices. de of deleg. & Canonistæ in c. cum Ber. de re iud & Franc.in c cum causam de app cum simil. insuper si delegatio uel subdelegatio sciente & patiente primo delegante, facta fuisset, ab eodẽ censeretur facta, uel saltim approbata. ut declarat Alexan. consi.84.nume.2. lib.5.& diximus supra.

Sed si opponeretur, quod delegatio uel subdelegatio non ualuerit ratione ipsius causæ delegatę, puta ex eo quod causa hmõi de iure non erat delegabilis, prout si fuisset meri uel mixti imperii iuxta tex.& no. per scriben
50 tes maxime d. Ale.in l.1.ff.de of.eius cui mand. est iurisd.& Spe.in ti.de of.om.iu §.1. per tot. replicari poterit, quod hodie obiectio non pcedit: ex quo ẽt de iure ciuili oĩa possunt demandari pter ultimũ supplicium, & illud ẽt si pręses abesse uel impeditus esse cœperit, ut. l §. prohi-

prohibentur.in auth.de coll. & tradit. Specu. in loco, de quo supra uer.ad huius autem articuli &c. col. 6.

Et quòd de iure Canonum omnia cognoscibilia, etiã quæ sunt meri imperii (quicquid de iure ciuili sit) delegabilia, sint cap.in archiepiscopatu. ubi glo. & scri. de rap. ponunt doctores in cap. quod sedes ubi Abb.colum. 2. & Felin. eadem colum. versic. datur alia regula: quia asserit hanc esse communem opinionem. de off. ord. & ponit Abb.in c.pastoralis in 3.notab.eo. tit. & tenet Rot. dec. 416. fuit dubitatum in not. notans differentiam in hoc interius Canonicum & ciuile,& uere ita est communis opinio: ut attestatur etiam d. Alex. consil. 106 perspectis.colu.fi.ver. & hoc maximè lib.2.

51 Si diceretur delegationem non valuisse, ex eo quòd causa delegata ad forum delegantis non spectabat iuxta textum in l. 1. C qui pro sua iurisdictione non replicabitur, si causa huiusmodi ad forum delegantis spectauerit, nec ne pertinuisse ad cognitionem, & forum ipsius subdelegati, ad quem pertinet exceptiones, per quas negatur delegantem habuisse iurisdictionem, admittere, uel repellere.c.si a subdelegato. de off. deleg. lib.6. & ibi glos.in ver. alijs casibus. & ibidem Ioan. And. & Specul. ac Ioan.And. in add.in uers. cognoscet. in § fi. versi. sed quis cognoscet.col. 5. de iud. dele. de quo ponit Abb. in c cum te consulente.in fi de off dele & Fel. in cap.super literis col. fi. de rescrip. & propterea cum non fuerit coram eo exceptum, quod saltim ratione dubij, & incerti euentus, ipse remansit index: ut inquit Spe. in loco, de quo supra & facit text. in l. si quis ex aliena.ff de iud. cap.significantibus.de offic. deleg. & est gl.in l.2. in uers. sciant. ff. si quis in ius vocan. &c. Nam videmus quod quis cognoscere consueuit an sua iurisdictio:ut in dictis iuribus:& latissimè ponit Ange.in §.preterea col.10 vers. quæro opponitur ꝙ est iudex competens & c.inst. de except. Anto.Cors. in libro singularium. in uerb. iurisdict. vbi ponunt regulam cum suis fallentijs.

Si verò diceretur delegationem non voluisse, ex

quo

quo delegatus de iurisdictione delegantis non erat prout requiri uidetur per tex. in l. unic. C. qui pro sua iurisd. Responde istud non esse de substantia delegationis, sed duntaxat requiri ad effectum, quod delegatus cogi ad delegationem acceptandam & exequendam possit. Nam delegatio in personam etiam non subditam facta ualet: quamuis inuitus ad id munus cogi non possit prout declarant doct. in d. l unic. & Ioan. And. in Spe. de iud. deleg. in § iam nunc in pri. in uerb. causarum. & Abb. post alios in c. pastoralis. 2. col. uer quartò not. de of. ord. & est gl. ordinaria in l. cum qui. in uer. magistratum. ff. de iuris. om. iud.

Sed si delegatio impugnaretur ratione personæ ipsius deleti, puta quod diceretur seruum, monachum infamem, seu alias iurisdictionis incapacem extitisse, iuxta tex in l. cum proc. §. fi. ff. de iudic & c. tria sunt 3. quæst. 7 Responde quod processus & sententiæ per iudicem, qui patiebatur defectum suæ potestatis impeditiuum læsæ, si non fuit oppositum, ipso iure teneat, iuxta communem opinionem scribentium: de qua post alios attestatur Fel. asserens hoc etiam procedere in delegato. in c. Sciscitaris. col. 3. uer. ualet processus. extra de rescrip. dummodo tales defectus a iure naturæ non proueniant, uel quem funditus inhabilem & incapacem reddant, ut de furioso, muto, surdo, impubere, & similibus alias diximus: & declarant ibi Felin. & Angel. in l. fina. C. de except. & Roma. in rubr. de arbit. columna 8.

45 Insuper ante sententiam saltim declaratoriam quis non debet reputari neque dici infamis, criminosus excommunicatus, uel similis, ut declarat Dec. in cons. 822. in causa electionis. nu. 13. & ponunt doct. in c. ad probandum, per ilum tex. de re iu. & c. intellex imus. de iud. Bart. & Bald. in l. 2. C. de sen. Abb. in cap. fraternitatis. in 6. col. de test. post. gl. in summa. 24. q. 1. & alias diximus. Et propterea antequam quis publice pro tali scilicet inhabili & incapaci habeatur,

quæ

quæ facta sunt, ratione officii, utilitate & authoritate publici, propterea communem errorem, & publicam utilitatem sustinebuntur. d. l. Barba. ff. de offic. præsi cum simil.

56 Est etiam aduertendum quoniam similes exceptiones uidelicet talis delegatus, uel etiam impetrator erat infamis, criminosus, &c. non faciunt, quod literę seu mandatum iurisdictionale non ualeat: quamuis forsan ipsum delegantem à concedendo si talia sciuisset, retraxissent: ut inquit Specul. in titul. de except §. nunc uidendum. col pen. uer. sed nunquid de quo per Inno. in c. super literis. de rescr. & in c. cum super de offi. deleg. ponit Lanfr. in c. quoniam contra. in § interlocutoriæ. post pri. extra de prob.

57 Debent etiam tales ac similes exceptiones, quæ contra personam iudicis, uel comparentium proponuntur, ante lit. contest. opponi, ex quo declaratoriæ sunt, ac litiscontestatio sit finis & terminus talia oponendi. l. cum apertissimi. C. de iud. l. 3. C. de iurisd. om. iudi. l. ita domum. C. de proc. l. Pomponius. §. rati ff. eo e. si quis §. exceptio. 3. q. 6. Nisi forent tales exceptiones, quæ iudicium retro actum redderent ipso iure nullum: quoniam istæ quandocunque, etiam post sententiam, opponi possent: cum semper in principio esse, & nihil fuisse factum uideatur, prout est quando in totum negatur iurisdictio: & adducit causa pęnitus eradicans: ut puta quod ipse assertus iudex fuit uir priuatus, & absque aliqua potestate, uel totaliter incompetens, ut sunt iudices seculares ratione clericorum, uel quod patiebatur aliquęm naturæ defectum totaliter iurisdictionem impedientem: seu quod literæ delegationis fuerunt falsę, aut impetratæ pro publicè excommunicato: uel quod essemus in actu, cui a principio lex omnino resistebat, & omnem potentiam aliter faciendi remouebat secundum Bal. in l. fi. nu. 7. C. ad senatuscon. Mace. his etenim casibus si exceptio opposita, ac etiam per interlocutoriam, quæ in rem transiuisset

fuiffet iudicatam, a iudice expressè repulsa foret: nihilominus adhuc etiam post diffinitiuam, de ea in causa appellationis, quæri poterit, ut est tex. in cap. licet. & ibi glos. in uerb. reddens. de app. in 6. Bald. in l. 2. ff si quis in ius uocan. Alexan. in l. 1. §. sublata. ff. ad Treb. ponit Fel. post alios in c. inter monasterium. col. 6 uers. decima declaratio de re iud. Bald. in alii in l. licet. C. de pc. & Cano. in cap. in nostra extra eod. tit.

In reliquis autem frustra opponetur exceptio quoad iudicium retro factum, & sententiam latam annulandam: quia etiam quod exceptio esset uera, & probaretur, per hoc non releuat probantem: cum sententia ex hoc inualidetur.

Et sequendo ordinem suprascriptum pone quod iurisdictio & delegatio impugnentur sub prætextu quod literæ super hoc emanatę fuerint subreptitiæ & obreptitiæ, & nullam propterea uideantur attribuisse potestatem, iuxta text. in cap. tua nobis. de offi. uicar. talis excep. non releuabit, nec reddet processum retro nullum, ex quo literæ seu rescripta ad lites (si modo aduocatoria non sint) etiam quod esset subreptitia, & obreptitia, non ipso iure nulla, sed ope exceptionis eligenda sunt, & propterea processus illorum uigore facti reputantur ualidi. cap. si autem. cap. plerunque. c. cęterum. ç. ad audientiam. el 2 vbi latè per glos. & doctores, de rescrip. ponit Hoc. in summa. eod. titul § quæ possunt obiici. colum 8. uersic. sed nunquid processus & eandem conclusionem tenet Rot. ut per Aeg. consilio. 485. processus. & Bisfigne, decisi. 13. utrum si sit. in titul. de rescrip. & Cassa. decis. 1. eodem tit. latè per Fel. in c. super literis, & d. c. audientiam. Et nota quia casu quo essemus in aduocatione, si causa vni commissa, alteri in eo statu, quo erat coram primo, committeretur, commissio ualeret: licet status illius aliter non exprimeretur: nam ex actis & processu incontinenti de illius statu apparere poterit: & satis constat de mente committentis alteri, quod uoluit eam reuocare a primo, ut vo-

luit Inno. & ibi declarat Fel. col. 2. in prin. in capit. ex literis. de offi. deleg. & tenet Rot. dec. 383. nota quod licet causa. in antiq. & decisi 213. si causa, iuncta decision. 67. si petatur. cum sua add. quę istud declarat in no. maximè si apponeretur illa clausula solita, videlicet statum & merita causæ pro sufficienter expressis habent. vt d. decisi. 214. quia talis clausula habet uim specificæ mentionis, ut uoluit Angel. per illum text. in l omnes. C. de quand. præs. & extat consilium domin. Ant. de But. consil. 2. quod hodie obseruatur in Rota: quicquid teneant doctores in contrarium, prout attestatur Cas. super reg. de triennali. dec. 10. numer. 2. & attestatur idem Saruen. ibidem. q. 17. in final. & idem Cassa. deci. 38. numero. 3. super eisdem regulis. & Dec. cons. 341. uiso. in princ. & cons. 165 uiso. col. 1 quamuis clausula huiusmodi intentionis defectum nō tollat, secundum ea quæ voluit Paris in consil. 74 Gratia lib. 4.

Si uero impugnaretur processus sub prætextu quod forma rescripti, seu delegationis non fuerit seruata, iuxta terminos cap. cum dilecta. de rescr. cap. cum uenerabilis. de offi. deleg. cum simil erit primo diligenter considerandum, nunquid per illam formam aliqua præter iuris communis dispositionem inducta fuerit: super quo uidebis ea quę opportunè posuit Felin. in d. c. cum dilecta. colum. 5. uersi. primum signum, dum tractat de signis formam denotantibus. Et præsupposito quod formam indixerint, uidebitur nunquid talis forma publicum uel potius merum fauorem ipsarum partium
60 concernat, prout in huiusmodi rescriptis de iustitia plerumque contingere solet. Nam si partium fauorem principaliter concernet, & iudex procedendo illam de expresso, uel saltem tacito, dictarum partium consensu, non seruauerit, ut est quando neutra pars excessui contradicit, processus erit ualidus, & imputabitur parti, quæ si displicebat, processui contradicere debuit: pro quo facit text. in cle. sæpe. in uerb. non contradicentibus. circa fi. & hoc uidetur sensisse Inno. in capit.

pru-

prudentiam. & clarius firmat. Panor. in cap. super quæst. § uerum. colum. 2. uers. nota hoc dictum. & in c. quoniã. §. is autem in 2. no. de offi deleg. & idem tenet Felin. in d. cap. cum dilecta colu. 11 uersic. limita hæc. & in ca. cum olim. colum. 3 uersi nota ꝙ iudex potest excedere fines mandati, si partes non contradicũt &c. de offi. deleg. quã doctrinam secutus est Gozad. in consilio 40 in causa hebræorum colum. 1. num 5. & de quo per Alexan. in l. ius publicum. ff. de pact. idcirco quando iudex excedit, necessaria est contradictio: ne pars tacendo uidetur con-
61 sentire: ex quo in actis iudicialibus paria sunt partem expresse consentire, uel præsentem esse, & non contradiceret: ut uoluit Bart. in l. 1. C. de relat. & in l. ne in arbitris in fin. C. de arbit. & Bald. in l. Emancipatione. C. de fid. instr. & ponit Fel. pro reg. in c. cum in iure. colum. 4. uersi. secunda conclusio de offi. deleg. & bene faciunt quæ ponit Alexan. consil. 31. habita. colum. 2. in princip. libr. 7. & faciunt quod ponit Aym. consil. 140. col. 2. num. 4.
62 Quinimò nedum excessui contradicendum, sed ad huiusmodi processu appellandum est: ut inquit Panorm. in d. c. super quæstionum. & in cap. cum olim. Abb. in 3. not. de offic. deleg. & si non appellaretur, iudicium processus ualeret: quoniam regulare est, ut quis excipiat, & si exceptio non admittitur, quod a non admissione & reiectione, seu processu ad ulteriora appelletur. Et tunc per huiusmodi appellationem suspenditur iurisdictio: & impeditur iudex ne ulterius progredi possit: & si progreditur, nulliter facit, ut declarat ibidem Abb. in cap. ex parte. el 2. colum. 1. de app. Bart. in l. si a procedente. C. de dilat. Fel. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. colum. 11 uersic. nec excusatur. extra de const. idem ponit Host. in summa. de rescrip. in §. quæ possunt obijci. col. 9 uersic. ita simplex sum. in fi. Simplex igitur protestatio ad reddendum processum nullum non sufficeret, pro quibus vide etiam Roman. consilio. 383. in casu propositi uersicul. quoad tertium Fran. Aret. in l. natu-

in fi. & no. gl. in cap cum non deceat ubi doc de elect. in 6. Bar. in l. Anti. § fi. C. aduer Iaf. in l. quoties. col. 1. C. de prec b. imp. of. Alex. conf. 38 in 3. uol. in 2. col. ite esse aduertendum an adesset aliqua partis confessio, quia per illam toleretur exceptio defecti formę Feli. in dict. c. dilecti col. 18. in 8. & ult. lim. ibi uide.

Sed si impugnatur iurisdictio delegati, & eius processus sub prætextu quod limites suæ iurisdictionis excesserit, ac extra sibi commissa & demandata processerit: erit aduertendum, quoniam & si rescripta ad lites ex eo quod plerunque concedens a partibus circa impetrati decipitur, sint strictè capienda, ut uoluit tex. in capit penul. & gloss. deleg. cap. fi. c. sedes. cap ex tenore. de rescr. cum sim. quæ ponit Rot. dec. 417. fuit dubitatum in fi.
64 in no. nihilominus hoc intelligi debet ad effectum ut rescripta huiusmodi ius commune minus lædant quam fieri possit; hoc enim stricta fieri debet interpretatio: ut declarant doctores in capit. 1. & c causam quæ ubi Fel. colum. 8. uersic. sexta declaratio de ref. & ponit Alex consil 33. uisis. col. 2. lib. 6. & Dec. consil. 33. colum pen. uersi. Tertio præmitto. lib. 1. & consil. 209 col. 2. circa mediū. & consil. 233. diuino. col. fi. lib. 3.

Quando autem rescripta & delegationes huiusmodi parum, uel nihil ius commune offendunt: prout sunt
65 ista merè delegatoria, quæ gratiosa sunt, sed iuris rationi nituntur, latissimè interpretari debent uidelicet quantum patitur proprietas uerborum, iuris necessitas, & mandantis intentio: ut declarat Inn. in dict capitul. super literis. 2. colum. & Ioan. Mill. in uerb rescripta sunt stricti iuris allegando Bald. in l præscriptione. col. 8. uersic. his præmissis (quem uideas) C. si contrarius, uel util. pub. & in terminis ponit Abb. in c. cum olim Abb. col. 4. uers. sed. quæro de off. de leg. & Rom. in consi. 343 ubi firmatur conclusio quod rescripta huiusmodi delegatoria ad omnia quę extendi possunt ex lato significatu uerborum extendi debent. Et facit conclus. dominorum ut per Aegidium conclusio 558. conclusio

quod si.& 606.concl. & sentit Dec.consil.33.colu. penu. in fi.li.1.& consi.285. uiso tenore.colu.3.uersicu. nec obstat.lib.2.

66 Hinc uidemus quod delegatus principis ad audiendum, uidetur etiam delegatus ad diffiniendum, prout delegatus ad exequendum si tale negotium non fuisset per ipsum delegantem examinatum & cognitum censeretur delegata etiam cognitio quasi præambula ad executionē, ut uoluit Anch. consilio 240. per ea quæ ponit Bartol. in l. a Diuo pio. in prin. de re iud. & in l. & si non cognitio.C.si contra ius uel util. publ. sequitur Dec. cons. 22.uisis consiliis.colum.1. numer. 2. prout delegatus ad unā causam: videtur etiam delegatus ad quamlibet illi incidentem, & sic in incidentibus & accessoriis non est necessaria cōmissio specialis, inquit Bald.per illum tex.in l. final.C.ubi & apud quem.Et Mill. in uerb. rescriptum si
67 mandat.& facit tex. in l.qui proprio.§ item quæritur.ff. de procur. bonus tex. in l. 1. C. de ord. iud. ponit exemplum Ro.dec.186. auditor qui ex quo pronunciauit beneficium alicui debitum potest etiam absque alia communicatione uel petitione condemnare possessorem in fructibus in no.iudici.n.statim quod factum est iudex,omnium rerum,quæ in iudicio uersantur, officium incumbit.l.Aediles.§.item sciendum.ff.de ædil edict.hinc est ēt quod iudex causę appellationis absque alia speciali com-
68 missione de nullitate, tanquam incidenti & accessorio cognoscit: vt per eundem Bald. in l.1. C. quan. prouo. non est necess. & per Felin. in cap. super literis.uers. quæ 20 facit.de rescrip. prout uidemus etiam, quod simpliciter commissa causa, intelligitur tam ciuiliter, quàm criminaliter commissa, secundum Bal. in addit. Spec. in tit. de iud. dele.uersicu. causa simpliciter commissa. & allegat Io. And. in nouella, in c. dispendia, de rescrip. in 6. item censetur commissa tam respectu proprietatis quam possessionis.c. ad hæc.de sequest. poss. & fruct.est gloss.1. in cap.2.de caus.pos.& proprie. & tenet Rot. ut per Aeg. conclus.606.& Rot.decis. 396. si committatur causa. in

no.

no. Ac insuper intelligitur commissa nedum quoad cognitionem, sed etiam quoad illius decisionem (ut diximus) argum.l. de qua re.ff.de iudic.cap. si iudex. de sent. excomm. in 6 sentit Bart. Imo. Alex. Iason. & alii, in l. a Diuo Pio.in princ.ff de re iud. ponit Fel. in cap. super quæstionum. per illum text.colu.2.versic. nota ubi causę,&c. de of. deleg.

Sub ergo simplici commissione causæ regulariter includuntur & ueniunt omnia sine quibus iurisdictio explicari, & causa cognosci non posset.l.2.ff.de iurisd.om. iu. l. ad rem. & l. legatum ff. de procu. idcircò datus iudex in causa spolij cognoscet etiam de damnis datis in expulsione: quia talia sunt accessoria ad interdictum, vnde ui.l.1.§ qui ui deiectus.ff.unde vi cap.grauis. de restit. spol. ponit Abb. in d.cap. cum olim.de offi.dele.item iudex in causa matrimonii datus de dote, tanquam accessori, & ab illo dependente cognoscere poterit.cap. de prudentia. de dot. post diuor. restit. & ponit Abba. in consil. 18. Iesu Christi in 3. colum. secunda parte, & in summa iudex datus super aliquo negotio, de omnibus incidentibus, deponentibus, emergentibus, annexis, & connexis, sine quibus negotium commissum commodè explicari non posse, cognoscet, ut est gl. in cap. cum dilectus, de arb. sensit Aug. in cons.42. prout patet.colu. 2. in prin. etiam si essent accessoria accessorii, ut ponit idem Ab. in cap.prudentiam.§.si uerò in primo no.& in c. præterea in ult. no. in fi. vbi plura de hoc posuit Fel.extra de offi del.& Ias in l.si proc.C.de proc.facit quod posuit spe. in ti.de rescr.pręsenta.§.ult.colum.4.uers.item quod facit & Cass.dec.6. de rescr. & plenius decis. 9. de caus. pos. & proprie. ubi uideas. & facit text. in l. quoties. C. de iud. & l. 1. & 2. ff. de quib. reb. ad iud. eundem eat. & quid ponit Bald. in leg. aduersus. C. si aduers. rem iudi. & in l. Papinianus. C. de senten. & l. si idem cum eodem. §. quod si mutuæ.ff. de iuris. om. iu. in quibus locis reperies regulam, quod ratione coniunctionis, & connexitatis causarum, ac dispendii & incommoditatis, & perple-

69 xitatis euitandæ ad eundem iudicem iri debet: & qui co-
gnoscit de uno potest & reliquum cognoscere: nec op-
poni regulariter potest exceptio incompetentiæ: ut de-
clarat idem Bald. in dicta l. cum Papinianus & Felin. in
cap. preterea. col. 2. uers. nota ꝙ uno commissa de offi. de-
leg. & in c. causam quæ col. 2. uersic. ubi mandatum. de
re iud. ponit dec. Neapo. & per Cap. deci. 122. in causa
spectabilis uide Alex. consi. 58. circa prin. colu fi. libr. 1.
ubi ꝙ iudex præparatorii debet esse iudex causæ præ-
paratę, cum simil. & hęc dummodo iudex capax cogni-
tionis incidentis quæstionis existat, propter tex. in cap.
tuam. de ord. cog. & cap. lator, extra, qui fil. sint leg. uide
Dec. consil. 241. scripsi.

70 Et notabis unum ꝙ ubicunq; de quantitate ad iuris-
dictionem pertinente, quęritur semper quantum petitur,
nõ quantum debeatur, attendi dēt, l. pe. § fi. ff. de iuris. om.
iu. nec fieri dēt coaceruatio summarum ad impediendam
iurisdictionem l. si idem cum eodem in prin. ff. eo. & licet
in prin. causæ de summa seu ualore rei dubitaretur, etiam
ꝙ post modum in processu rem, seu summam præfatam,
limites iurisdictionis excedere apparuerit, nihilominus
talis iudex ratione dubietatis, quæ à principio inerat, su-
per tali re, potestatem & metas suæ iurisdictionis exce-
den. pronuntiare poterit per text. in l. fi. §. fin. & ibi Bart.
qui hoc multum commendat. C. de app. & idem Bar. quē
cæteri sequuntur in d. l. si idem cū eodem. ff. de iuris. om.
iu. & optimè facit in simili quod ponunt doct. per illum
tex. in d. l. si putas. l. de pet. hær.

Aliqñ etiā iurisdictio delegata impugnari consueuit;
sub prætextu, ꝙ omnis iurisdictio ante sententiam tacitę
uel expresse per obitum delegantis expirauerit, seu per
aliquem alium ex modis positis in Spec. de iud. dele-
ga. in § restat. & doct. in cap gratum. & c. in literis. extra
eodem tit. in quo erit aduertendum: quoniam uera est re
gula, iurisdictionem delegati re integra: idest antequam
delegatus iurisdictione uti incipiat, per decessum, seu re-
cessum ipsius delegantis omnino expirare. capit. quam-
uis.

uis.de offic.deleg.in 6.c fi. in fi.extra de offi.leg. declarant doct.in l.quia.in fi.ubi est tex. ff. de iurisdictio. om. iud & in l.eius qui. ubi Alex. ff. si cer.pet. & Canonistæ in d.cap.gratum. sed si iurisdictio semel fuerit acquisita, & in personam ipsius delegati efficaciter tranfierit amplius ipso iure non expirat, sed opus est exceptione.per quam deducatur, & probetur causa propter quam expirasse prętenditur, per text. in c. si de subdelegato. & ibi glos. in uerb. ipso iure. & Archidia. de offi. dele. lib. 6.tenet Host.in summa de offi. dele. §. fi. uer. uel recessum.& Inno.in cap licet eo.ti. & Spe.in d. §. restat uersi. quid si delegatus, col 3.in fi.de quo.per gl.in cap.cum ue nisset.ubi Abb.tenet contrarium de testib. uoluntas etenim durare præsumitur, quatenus mutata non ꝓbetur l.
72 2.& l. eum q̃. ff de prob. c. per latum. de his quæ metus cau c.maiores.& ibi gl.circa fi. de Baptismo facit tex. in l.si forte. ff.de of.præsi.& rescripta ac mandata huiusmodi delegatoria tm̃ durat, quantũ actio sup qua conceduntur:ut inquit Abb.in c. quærenti. uersi. super glos. fi. de of dele.cap.pe.de iud.c si aũt.de rescr l.2.C. de diuer. re-
75 scri. Qualitercunque igitur iurisdictio reuocetur, hoc ꝓponi,& iudici delegato notificari dẽt: alias si ante exceptionem & notificationem, tanq̃ iudex sniam ferret reputaretur ualida.arg.tex.in cle.1.de renunc. & cap auditis.de proc.c. dilecti.el 2 de præb. c. audita, de rest. spo. & ponit Bal. in l. 1. in fi. C ut lite pend. & in l mandatum col.pen. C. manda.& in l.falsus.col. 7. C. de fur. & Fel.in c.de causis.super gl.in uerb.certum tempus de of. dele docto in capit.cæterum, de rescrip. & late firmat. Dec.consi 295 in causa istorum col. 2. uers. secundo respondetur.libr.2 Videas nihilominus Boer.in dec parlam.347.dum ponit nunquid per creationem secundi uicarii censeatur primus reuocatus Et an gesta ante notificationem reuocationis teneant: ubi super utroque negatiue concludit.

75 Sed si opponeretur delegationem, seu rescriptũ, & causa commisionem rõne ipsius impetrantis non ualuisse:

quasi quod ad id nullum habuerit a principali dño mandatum, iuxta tex.in c.nonnulli, in fi. & in c. ex parte decani, de rescr. cum aliis de quibus per Alex. qui hoc tenet in consi.135 Ponderatis. col. 2.lib.2. Tunc responderi poterit ex stylo Ro. Cur. hoc non seruari: quinimò indistinctè, unus pro alio etiam sine mandato rescripta hmői & causarum commissiones impetrat: ut quotidie uidemus,& de hoc stylo attestatur gl.in d.capit. nonnulli & capit.ex parte.in uerb. siue. & Rot.deci.175. commissio.in no.& Cass.dec.1.in fi.sub ti. de procu.satis igitur fuerit quod illis principales usi fuerit: quia tűc nő disputabit de persona impetrantis, per id qđ ponit Aeg. concl.506. conclu.circa medium.& 583.licet usus, cum seq. ꝑterea ubi impetratio, seu actus requirit impensam præsumitur ab eo factus, de cuius interesse agitur per doct Bar.in l.cum seruus. ff de uerb. obl. cum aliis latissimè cumulatis per Fel.in c. sicut. col. 22. uersi. fallit. quinto de re iud.& Capi.dec.86.in causa magna. nume. 11.& alias dixi.

Hæc igitur & similia prodesse poterunt, qñ aduersarius eum qui ius dixit nullam habuisse iurisdictionem,& potestatem excipiet si uero illum iudicem fateatur,sed incompetentem affirmet, puta ratione loci, causæ,seu rei, temporis, uel personarum: tunc diligenter considerata obiectione & illius ueritate, aduertas primo nunquid fueris in aliquo ex casibus in quibus nő attenditur, neq; fori,neque iudicis com petentia: quos enumerant Mod. in rub.de fo.comp & Corse. posuit 35.in dictionario, dñi Abb.Pan.in uersi.iudicis incompetentia, & si in aliquo ex ipsis non fueris, ac reliqua tibi desint, poteris
76 ad materia prorogationis conualere: qm̃ tu scis ꝙ iurisdictio tam ordanaria, quam delegata per consensum partium tacitum uel expressum de temptore in aliud tempus prorogari potest,dummodo iudex saltem tacite consentiat:ut probatur in l.2.§.sed si iudex & ibi Bar ff. de re iud.& in c.de causis, ubi Inno.& alios de officio deleg.

Sicuti

77 Sicuti utraque iurisdictio pōt ēt de re ad rem absque aliquo partium consensu expresso prorogari. lib.de quare.§.1.& ibi gl.ff.de iud. c. cum olim Abb. & ibi scrib. extra de of.deleg.declarat Bar.in d.libr. 2. § sed si iudex. Imo.& Panorm.in d. cap.P. & G. col.22. & Fel.in d. cap. de causis.col.3. uersic. septima declaratio, ac (ut dixi) satis est quod tacitus partium consensus accedat. secundum Bald.in lib.1.in 4.col.C.si a non compe. iud. tenet & declarat Alexan.in consi.94. super libr. 7.& decision. Neapo.118. promissio. num.4. Paris de Put. de sindic. in uerb.instrumentum in princip.Guid.Papæ quæst.286. statuto.

78 Prout ēt ex eodem tacito uel expresso partium cōsensu ēt absque scitu iudicis iurisdictio ordinaria poterit, de persona ad personam ꝓrogari, & unus iudex ꝓ altero assumi lib.1.& 2.conuenire ff.de iud.lib.1 C de iurisd. om.iu.c.significasti, de foro comp,quamuis si personæ litigatorum essent alteri iudici nedum rōne nudi exercitii iurisdictionis, uerumetiam alterius superioritatis & subiectionis suppositæ, prout sunt clerici respectu sui ordinarii, ac uasalli respectu dñi feudi: tunc ad prorogandum alterius iudicis iurisdictionem requireretur & consensus illorum superioris,d. capit. significasti, & cęt. Ro.in prin.co.ti.in 6 ponit Spe de comp.iud. adc. §. generaliter uer.& no quatuor esse neces.declarat Bar.in d.L ff.de iud & doct in d.l.si quis ex consensu, & Ca.in dec. Nea.dec.9.in caus.uersi.col.1.ubi uide.

Delegata aūt iurisdictio hoc casu de persona ad personam in delegatione tacite uel expresse, seu principaliter,uel incidenter non comprahensam,non ꝓrogatur, per tex.in d.capit P.& G.ubi gl.& doct ad omnium tamē personas quas negotium tangit,& de quarum interesse agitur, iuris authoritate extensio fit ut inquit Hostien. in summa,de of iud.dele.§ quibus modis,col.fi uer & in summa,& ponit deci.Neap 227.quidam nobilis, & diximus supra.

79 Vtraque ēt iurisdictio de loco ad locum consueuit:

prorogari:dummodo in iudice delegato partes expresse consentiant c.statutum.§.in nullo.de rescri.in 6.& tenet Rot dec.380.si iudex, in no.ubi quod tacitus consensus non sufficeret, & si locus ille foret in alterius iudicis territorio, etiã illius iudicis consensus requireretur: ut uoluit gl. in cap. ut litigantes de of. ordin. in 6. & tenet Abb.in d.capit P & G.col.6.in p in.& c.cum olim Abb. de of deleg. Ang in l.fi.de iurisd om. iu. Notabis tamen quod in omnibus casibus in quibus agitur de prorogãda iurisdictione, requiritur necessario, quod iudex capax sit illius iurisdictionis,& cognitionis, quæ prorogari intenditur.ut uoluit Inn.in cap pastoralis,de re iud.& doct. in c.fi.de iud.

80 Quñcunque igitur oppositum fuerit de iudicis incompetentib.ad saluandum processum replicari poterit de illius prorogatione expressa,uel tacita:idest,quod partes sponte, & scienter coram hmõi iudice litem contestati sunt: uel ẽt ante litem contestatam coram eo actus positiuos, q̃uia citra iurisdictionem explicari non poterant,fecisse reperiuntur.His namque modis in eum tanquam iudicem consensisse, & iurisdictionem prorogasse uidentur, prout est communis opinio scribẽtium de qua fidem facit Fel.in c.1.col.3.uersi glo in uerb. placere. extra de iud.

Erit tñ aduertendum,ꝙ si litigator non fuerit peritus præsumitur in dubio coram iudice incõpetenti litigasse ꝑ errorẽ:ut uoluit Spec.in tit.de iud.compe adit.§ 1. uersi. sed nunquid præsumetur,& Bald in l.eos in princ. col.fi. C.de app cum aliis,de quibus per Alex.cons. 12.uiso col. 2.uer.tertio responderi. lib 6 hæc similia prodesse poterunt,ubicunque nullitas ex defectu iurisdictionis ex aduerso opponetur.

Si uero nullitatem aliunde putà ex inhabilitate litigatorum, uel defectu mandati comparentium prouenisse prætensum fuerit in primis diligenter considerabitur nullitas obiecta,ac unde,& qualiter proueniat & in iudicio proponatur.

81 Nam finge ꝙ afferatur sniam & processum nullum, ex eo ꝙ is qui in iudicio fuit, & sniam sibi fauorabilem reportauit, fuerit, minor 25. annis: qui absque interuentu tutoris uel curatoris personam legitimam in iudicio standi non habet: ut in l. 1. & ibi tradunt scri. C. qui legit. person. stand. & in l. si praeses. C. quomodo & quando iud.

Siue quod fuerit filiusfamilias, qui absq; consensu patris in iudicio regulariter esse non potest, secundum gl. in l. cum non solum. super uerb. necessitate. per illum tex. C. de bonis quae lib. & in l. si C. ad Mace. & c. si annum, de iud. in sexto.

Vel quod monachus, siue religiosus superioris sui licentia in iudicio steterit, contra tex. in c. causam; extra de iud. c. ex parte. de accusa. placuit. el. 2. & c. nonnulli 16 q. 1.

Aut mutus, surdus, prodigus; cui bonis fuerat interdictum, uel similes; qui sine curatore in iudicio stare non possunt: ut ff de priui cred. l. dabimus. §. fi & l. surdo. eo. ti. l. 1. & l. mulieri. ff. de cura. fur. l. 1. §. fi. cum seq ff de postul. cum simil.

Huic & simili obiectioni poteris respondere, quod & si oẽs & singuli suprapicti regulariter quoad illorum praeiudicium in iudicio stare non possint: secus tñ esse quoad ipsorum commodum & utilitatem: quia talibus a lege speciali fauorem indultum est: ut eorum conditionẽ meliorẽ per seipsos deteriorem uero non aliter; q̃ cũ tutoris, aut curatoris authoritate facere possint. l. contra iuris regulas. in prin. ff. de pact. inst. de aut. tu. in prin. & propterea uelle & nolle in eorum cõmodum. non autẽ in eorum praeiudicium habere dicuntur. l. Iulianus. §. si quis pupillo. ff. de act. empt. l. 2. § fi. ff. sol. mat. l. inuitam. ff. de serui. urb. praed. ponit gl. in l. pupillus. ff. de reg. iu. circum in casu nostro sententia in eorum commodum & fauorem lata prẽsupponatur, ad ipsam inualidandã, ꝙ tales fuerint inhabiles, aut incapaces opponi non poterit: cum iure speciali quoad illorum commodum capaces

paces & habiles reputentur: uel potius esset causa & ratio legis eosdem per se iudicio stare prohibentis. Sententiæ igitur & processus illorum fauorem concernentes ualidi sunt: prout est textus expressus in l. non eo minus.ubi late ponunt scrib.C. de procu. & lib. 1. ubi glo.
92 in uerb.aduersus.C qui legi.psonam.& l.si tutor. ubi gl. Bar.& aliis.C.in quib.cau.in integ.rest.Canonist. in cap. causam.q̃ de iud.Anch.consi.223.unus. col. fi. Et quanuis dicta lex non eo minus, in minore 25. annis minus legitimè iudicio comparente loquatur: nihilominus ex identitate rationis ēt ad alios qui tutotum uel curatorum auxilio iuuantur, extendi solet:qm̃ priuilegium uni ex prænominatis concessum, sæpius ad alios leges ipsę extendunt. prout patet in lib Fulcinius. §. adeo, & ibi Bar.& Alexan.& § plane ff.ex quibus.cau.in poss.eat. & lib.& mulieri. §.fi.iunct.gl ff.de cur.fu.libr.2. & ibi gl. & Bal.qui in materia nullitatis loquitur, & tales parificat.C.eo.tit.& d.l.dabimus in fi.cum l. sequi. ff. de priuil.cred.& l.tutor pupilli, & ibi Pau. de Cast. ff. de iureiur.libr.si curatorem habens.C. de in integ. rest. num. & specialius quod de pupillo ad ecclesiam fieri possit illatio,& unus fungatur iure alterius,est tex. in capit. 1. & ibi scrib.de resti.in integ.est gl.in uersicul. negotio.in li. Imperatores.ff.de re iud.& in li unic. in fi gloss.magnæ. C.de sen.ad Fisc.lat.li 10 & in l.si procu. in fi. ff. de iure fisc.tenent cōiter Canonistæ in c.eām.ubi Pau.colum. pe.attestatur de cōmuni. extra de iud.Idem attest.Iaso.in libr.non eo minus.in quarta extensione. C. de procu. &. quot dicitur de ecclesia intellige ēt de Fisco,qui cum illa pari passu ambula, vt per docto. in locis supradictis. Quod aūt de pupillo,& eo cui bonis est interdictum fiat comparatio,uř tex.in l. certi condictio. §. qm̃ in fin. ff. si cer.pe.& l.qui bonis ff.de nouat. iuncto tex. institu.de auth.tut. in prin. de furioso & prodigo, uidetur text. in libr.1.ff.de cur.fur.& l.furiosi.ff.de reg.iu. de pupillo, seu minore & furioso probatur in l. 1. §. sed furioso, & §.igitur. ff.de acqui.posses.& l.si contra iuris.§. 1.ff.de pa ctis,

ctis. Ambo.n.loco absentium reputantur: ut inquit tex. in l. diem. §. coram. ff. de arbit.& l. 2.§. si furiosus. ff. de iu cod. iunc. tex. in l. do pupillus. ff. ex quibus causis in poss.eat Et in compluribus locis inueniens dispositionẽ factã de uno ex istis ad alterum extendi, & tenet Bar. in l. Imperatores. ff. de re iud. & Fel. post gl. & alios, in cap. pastoralis. in uersi. uniuersitas. & in c. cãm quæ col. 4. de iud.& ponunt doct. in d. l. non eo minus, ubi Ias. ponit plures extensiones illius tex. & declarat Bar. post alios in l. à furioso. ff de re iud. aduerte tñ quia isti incapaces adæquantur, quoad priuilegia, quorum ipsi sunt capaces, & non alias. Et propterea cum furiosus & mente captus iudicii reputentur omnino incapaces: ut diximus supra, sub rub. de nullit. ex defect. inhabil. comparent. propterea supradicta æquiparatio, quoad istos penitus incapaces non procedet.

Si uero tales sñiam sibi contrariam reportauerint, & ad ipsam inualidandam ꝑ eorũ parte nullitas ex defectu inhabilitatis & incapacitatis ipsorum opponeretur: tunc primo diligenter examinandum fuerit, nunquid cã & articulus super quibus sñia lata reperitur, fuerit ta-
83 lis, ꝙ supra nominati non habuerint legitimam personam in iudicio standi: quia & si præscripti regulariter in iudicio stare non possint: istud tñ non est perpetuo uerum, sed plures fallentias recipit: prout de minore, & filiofamilias ponunt doct. in libr. non solum §. necessitate. C. de bo. quę lib & l. si longius. §. si filius familias & l. lis nulla. ff. de iud.& ponit. Spe. in ti. de actores. §. 1. uer. item ꝙ filiusfamilias, & in prin. & uersi. sed nunquid in casibus. col. 16. est tex. & ibi gl. & scribent: in d. c. si annum. de iud. in 6. & cap. ex parte ubi glo. ordinaria, de restitu. spolia. & Roman. singu. 320. incip. Tu scay. in quibus locis inter alia repeties minorem uigintiquinque maiorem tñ quatuordecim, etiam absque consensu patris in causis spiritualibus, ac beneficialibus: & ab his dependentibus, de quib. in clem. dispendiosam. de iud. seu super bonis castrentibus, uel quasi & aliis

re bus

rebus quarum plena administratio illi cōpetit, vel etiam in aduentitijs absente patre, vel ipso præsente filium publicè administrare tolerante, posse agere.

84 De Monachis & religiosis ꝙ absque scitu, & licentia superioris in quam pluribus posſint ēt ipsi in iudicio stare: prout si in causa ipsorum electionis egissent, vel pro aliqua re spectante ad peculium, seu administrationem de consensu superioris eisdem concessum, vel in causis contra ipsorum superiorem motis, putà ipsum de aliquo crimine accusando, vel contra eundem agendo, vt ipsos ad claustrum restituere debet, seu ab obsidione liberet, vel egerint contra aliquos pro restitutione alicuius rei, qua dum aberat, superior spoliati fuissent, vel agerent tempore, quo de licentia superiorum in studiis permanent: his namque & similibus casibus iudicium contra tales actiuè & passiuè agitatum tenebit, nec ratione incapacitatis inualidabitur: prout aliqua ex prēmissis reperies in clemen. religiosus in uerb. constituere. de procu. Specu. in dicto titu. de actore. §. 1. versicu. item excipitur contra actorem, quòd est monachus, & ibi Bald. in add. in verb an monachus, & doctores maximè Abb. & Fel. in c. cum dilecta. de rescrip. & c ex parte. de accus. & ponit Rot. 438. vtrum religiosus. & dec. 18. nota quòd monachus in antiq. quæ inter alia notanter voluit religiosum etiam pro laico sub prætextu utilitatis suæ ecclesiæ in iudicio posse comparere: neque illi opponi posse, quòd non sit utilitas ecclesiæ: ex quo talis cognitio ad ipsum non spectat, prout ibi.

Et si ex præmissi processum & suam quis defendere nō poterit. ne tempus in his diutius conteratur, consulo,
85 quòd si inhabilis, & incapax fuerit actor, ex parte rei opponatur, & excipiatur eundem actorem audiri: neque ad ulteriora ad eius instantia procedi deberet: ex quo talis nō hēt legitimam personam litigandi, ne iudiciū claudicare contingat, iuxta tex. in c. cum inter. de exce. Controuersia etenim q̄ legitimè incępta fuit, duntaxat terminari debet. l. fin. C. qui legit. person. l. un versicu. C. qui

dari tut. & hęc oppositio ad repellendũ inhabilem, & retardãdũ processum ualida reputabitur, ut uoluit Spe. in ti. de act. & ibi Io. And. §. 1. colu. 4. uers. quid si minor. & tenent Bart. Alex. Ias. Paul. de Ca. post Cy. & alios in d. l. non eo minus. Et quamuis talis exceptio non reddat iudiciũ retro nullum, impedit tamen) ut dixit) progressum iudicii: ut declarant doctores in supradictis locis.

Si uero inhabilis & incapax in iudicio tanquam reus steterit; & ipse opponat contra processum nulliter actũ ratione personę suæ minus legitimè, si oppositio in facto uerificetur, ac de iure procedat consilium erit quod actor ex integro contra hmõi inhabilẽ & incapacem instãtiam ordinatur, & si talis putà pupillus fuerit, & maior septennio, iudiciũ cõtra illius personã dirigat in psonã eiusdem libellum cõcipiendo qui idem minor respõdere cogetur cum authoritate curatoris, si quẽ habebit, si non habebit: poterit semel citari ad legitimè comparendum· nam tũc intelligitur citatus ut compareat, & sibi curatorem petat: ut declarat gl. in l si minor. ff. de bo aut. iud. possi. & per Bal. in l. eo minus in fi C. de proc. & in l. fi. in princ. C. si propt pub. pẽs. refert & sequitur Dec cons. 590. exhibetur. col. 2. uers. non obstat. lib. 5. & si non comparuerit, uel minus comparuerit, tũc poterit a iudice peti curatorem in litem hmõi dari: & dabitur illi ẽt inuito, ut l. potuit & l. si infanti C. de iu. delib. l. 1. vbi Cy Ias. de Aret. & Bald C qui pet. tut. l. qui habet. §. idem Cassius ff. de tutel. quẽ tex. ita in terminis nostris declarat dec. Neap. 246. mater uidua. & facit quod ponit Lap. alle. 123. quidam exposuit. colu. pe. uers nec prodest &c. uide tamen Bar in l. hęc autem in prin. ff. ex quib. cau. in pos. ubi uidetur aliter sentire &c. Si uerò minor fuerit absens, aut minor septennio, tunc iudiciũ dirigetur contra personam tutoris, seu curatoris, si aderunt alias deputari debebunt: quoniam etiam impuberi tutore carenti curator in litem dari potest, ut plenè examinat & comprobat Alex. cõs. 112 uidetur lib. 1. & patet tot. ti. de in lit. tu. uel cur. dãd. & l. 1. C. qui tu. dare. & pręmissa docet Ioa. An. in Spec. in tit.

in tit. de reo.col.4.in uerb. authoritate.per eundem Spec. in tit. de lib.concep. §. iam nunc.in prin. uersic. porro si uis agere &c. & Bart. in l. 1. C. de bo. mat. & dec. Neap. 272.fuit in cons.col.3.cum simi.

87 Vel si cum religioso aut filio familias quæstio fuerit superior, seu pater ad consensum præstandum etiam capitis pignoribus, si fuerint præsentes cogi poterunt, aut si ad consentiendum semel interpellati recusauerint, a consensu huiusmodi præstando ob illorum contumaciam alieni fiunt, & ulterius non requirentur: uel (pro abundantiori cautela) huiusmodi consensus poterit per iudicem suppleri iuxta tex. in l qui bonorum. C. qui admitti & interloqui talem legitimam personam iudicio standi habere:ut docent scribentes in d. § necessitate. & Spec. in d § 1.titulo de actore uersic sed quid si pater noluerit consentire.colum.11 & ibi Io.An. in uers. consentiat. & Alex. cons.69.uiso. colu. 2. uersic. secundo respondeo lib.2.

88 Et postquam per aliquem ex supradictis modis actor personam rei inhabilis habilem reddiderit, unico contextu, & audientia cum persona huiusmodi habilitata acta quæ dicebantur nulla ex recensere & repetere poterit, prout docet Bartol. in l. mutari. C. de procu. & l 1.colum.2. C. de sent. & l. si ut proponis. la 1. uersic. quæro utrum iudex. C. quomodo & quando &c. Abb in cap. fi. colum.2. extra de prob. Et uidetur sentire Io. An. in Spec. titul. de act.§.1. in uersic. adiudicare. dum allegat l. si id quod §. 1.ff.de rescind.uen. ubi actus nullus factus a pupillo renouatur cum authoritate curatoris, & efficitur ualidus, & hanc practicam repetendi & tali modo reintegrandi acta nulla. & processum puta cum pupillo uel minore, siue curatore factum, docet & commendat dec.Neap.dec.242.fuit in cons.in fin. asserens in regia curia ita sæpius practicari. & dec. in consilio.549. requisitus a spectabili. in fi. libro 4.& idem sentit in consilio 661. in casu de quo in finali vbi dixit quod quando propter inhabilitatem personæ actus est nullus, licet

cesset

cesset seu remoueatur inhabilitas: non pp hoc actus reconualescit, sed opus est nouo consensu, & q̃ actus reiteretur, per tex. in l. 1. & dè contract. iud. & c. si eo tempore, de rescr. in 6. & in simili quotidie uigore constitutionis extrauag. Inn. 8. termini substantiales in sacro causarum palatio apostolico malè ac nulliter, & perperam obseruati unica audientia & citatione in Rom. Cu. repetuntur & reintegrantur: de quo ponit Cass. dec. 8. de rescr. ac etiam uirtute præmissorum in eadem Ro. Cu. forsan rescriptum posset impetrari, maximè cum illa clausula refectis expensis &c. ut iudex eisdem actis, & processu ex defectu (prout esse contigerit) nullo unica audientia & citatione reintegrato & reiterato, ad expeditione causæ pro fouente iustitiam procederet: quia hoc prout uides) non longè a iuris communis dispositione distat, & hæc insequent quando ab eisdem, seu per ipsomet principales litigatores, qui per seipsos in iudicio comparuerunt: exceptio opponetur.

Sed si iudicium non per ipsomet principales, sed per alios eorum nomine, ut puta procuratores, actores, curatores, syndicos, & similes agitatum fuerit, & opponatur nullitas ex defectu potestatis & mandati ipsorum comparentium. Aduertendum erit qualiter, & a quo nullitas huiusmodi proponatur.

91 Nam si fuerit opposita ab eo cuius nomine litigatum fuit, utputa q̃ dñs principalis asserat ipsum qui pro eo, & eius nomine iudicio inter fuit, & sententiam contra reportauit, procuratorem suum non fuisse, si de mandato non constabit erit potentissima exceptio, quæ quoad ipsum dominum reddit iudicium retro nullum, & quandocunq; etiam usq. ad mille annos opponi potest, prout tradunt doctores. in l. licet per illum tex. C. de proc. &c. in nostra extra eo. ti. l. 2. & ibi Bart. ff. de eo quod pro tuto. & idem Bart. in l. Pompo. §. rati. in fi. ff. de procu. posuit Bal. in l. 2. C si ex fal. instru. Cuius dictum uidelicet posse agi absque aliqua temporis præfinitione secutus est Alexan. in l. qui aliena. §. 1. ff. de acq. hęc. & in l. scien-

l. sciendum. col. 4 uersi. unum tamen scias. de uerb oblig. & in consil. 191 prospecto. col 2. uol. 6. & consil. 1. colu. 5. in fi lib. 4. & Dec. consil. 215. in causa uertente. colum. 1. uersic. ulterius, & consil. 199. uisis column. 2. & dec. Neapo. 345. num. 8. & dec. 368. in causa mobilium, nu. 9. & Ias. consil. 140. Fel. in c. sicut, col. 16. uersic. 6. aduerte. de re iud. Alb. Bru. consi. 195. & alias dixi.

92 Et quamuis aliqui uoluerint ex temporis diuturnitate mandatum præsumi debere, de quibus per Bald. consilio 289. in prin. colu. 4. uers. quoad secundum punctum lib. 3. & Cur. consil. 77. super motiuis redditis. column 2. & Dec. consil. 638. communitas col. 2. & Ias. in l. 2. C. qui admitti. & Bal. in tract. præscr. parte prima tertiæ partis principalis nu. 28. horum tamen opinionem intelligere potes quando alius quam ipse principali dominus opponeret: quoniam tunc propter dubietatem an idem dominus dedisset mandatum, necue præsumi posset in dubio ex temporis diuturnitate mandatum, pro quo uidetur gl. in uerb. debet. & ibi Io. And. in c. ea noscitur. de his quæ fiunt a præla & declarat Alexa. in consilio 78. circa primum, colum. 4 post principium. lib. 1. & consil. 9 uiso themate col. fi. lib. 3. uolentes ei qui dicit consensum capituli in alienatione non interuenisse, quando capitulum ipsum non reclamat, incumbere onus probandi, sed si capitulum reclamaret, ꝙ interuenerit per eum, qui dicit interuenisse probari debere: quia tali casu non præsumitur. de quo latissime ponit Gozad. consi. 73. circa.

Vel intelligere potes opinionem istorum doctorum procedere, quando mandatum in aliqua parte processus enunciaretur; quia tunc ob temporis diuturnitatem huiusmodi narratiuæ & enunciationi crederetur, prout sentit Rot. quæ hunc articulum latè disputat, ut p Cassa. dec. 3. de procu. col. 2 uersicu. si igitur in instrumento sententię &c. & per Dec consi. 36. col. 4. uel intellige, ut per Alexan. dicto consilio. 191. & consilio 79. colum. 4 uersi. fortificatur. lib. 2. & consi 35. consideratis. col. 1. lib. 7. Goza. consil 96. col. pen.

Hoc

93 Hoc etiam casu quando principalis dominus quod cõparens non fuerit suus procurator opponit, non proderit etiam quod per iudicem pronuntiatum fuisset dictum comparentem esse procuratorem legitimum, ac legitimam habere personam in iudicio standi, quia talis pronunciatio cum falso procuratore facta ipsi domino absenti in nihilo prçiudicat: ut per gloss. fin & ibi Bartol. & alii in d. l. licet. & gloss. in uerb. partem in l. iã tamen §. nunc uidendum. ff. iudicatum solui. & spec. de rescrip. prçsen §. 1. in fi. & Abb. in c. cum in iure. in fi. de off deleg. cum aliis de quibus per Alexan. consil. 80. examinato colu. 2 uers. & licet, consil. 103. uisis. col. pe. in fi. lib. 2. & cons 61. uiso. col. 2. in prin. libr. 5. & consil. 202. super col fi lib. 2.

Talis igitur pronuntiatio solummodò nocet litigatoribus præsentibus, uel oòstaret qñ alius quam ipse dominus de hoc opponeret, ut declarant doctores supra scripti. uel quomodo esset productum aliquod mandatum, ut per d. Anch cons. 41. pri. facie col 1.

Ad soluendum igitur processum ab hac potentissima exceptione, si al. quó modo de mandato expresso non constabit: uidendum fuerit, nunquid processus ex mandato tacito, uel præsumpto ipsius domini opponentis defendi possit.

94 Exempli gratia, si principalis dominus causam suam per alium tanquam eius per procuratorem tractari uidisset & non contradixisset, ex quo non prohibet mandare creditur, iuxta tex in l. semper. de re. iur. & l. qui patitur. ff mand. c. fin. de iureiur. in 6. ibi sciente, ac ratum habente, seu non reuocante &c. & l 2. §. fi. ff. sol. ma. facit tex. in c. cum olim. in uersic. protinus contradixit. de off. dele. ex scientia igitur domini, & taciturnitate resultat tacitum mandatum. & quoad præiudicium ipsius domini tacentis ualet, quod ab huiusmodi asserto procuratore sit, iuxta celebrem theoricam Inn. in cap. ex parte decani ubi ponunt omnes doct & in c. nonnulli. de rescrip, & in cap. cum in iure de offi. dele. & Bal. in l. 2. in fi. C. si

Nn ex

ex fal. instru. & in l. 2 § 1. & ibi Imo. ff. solu. matr. & in d. l. licet. in fi. C. de proc. tenet Ro. decis. 454. cum seq. per prædictam collationem. in no & Cassa. dec. 3 num. 5. de proc facit tex. cum gloss. 1 in l. unic. C. de satis. & in l. 1. §. scientia. ff. ad Treb. per Fel. in cap cum olim. col. 2. in fi. de offi. deleg. & latissimè disputat d. Alex. in l. sæpe. in 1. col. cum decem sequentib. ff. de re iud. & consil. 84. lib. 5. & consil. 157. uiso. col. 3. libr. 2 & consil. 80. uiso col 3. & 4 lib 4 ubi dixit dictum Inn. magis communiter improbari, quamuis in pluribus casibus saluari posit tenet dec Neap. 307. Franciscus. num. 6. ponit Gui. Papæ q. 40. quæritur.

95 Sicut etiam diximus supra mandatum tacitum iurisdictionale ex scientia & tolerantia superioris præsumi per l. 1 §. magistrum ff. de exer. Argumentum namq; de uno mandato ad aliud regulariter procedit. l. & quia in fin. ff. de iur. om. iu. cap. is qui de procu. in 6. ponit Rot. decis. 413. fuit dubitatum in prin. in no. de quo per Fel. in c. relatum. 2. col. de off. delega. & glo. in l. iudicium soluitur. ff. de iud

96 Prout etiam simile mandatum tacitè præsumeretur in eo qui in iudicio tanquam alterius procurator comparuisset, postquam is, cuius nomine comparuit. scripturas & instrumenta ad causam huiusmodi facientia sibi consignasset; Nam si talis comparens solitus esset agere causas, ut consignatio iurium aliquid operetur: præsumitur quod dominus illi mandauerit, ut cum dictis iuribus pro eo ageret, uel defenderet, secundum gloss. & doctores maximè Balt. in l. fin. C. de pact. conuen. & in l. si quis per calumniam. in fin. C. de epis. & cler. Imol. in l. Mæuia. in prin. ff. sol. mat. Ang. instit. de his per quos age. poss. col. 2. & Bald. in l. 2. §. causæ ff. de Carbonian. edict. Ias. in l 1. in fi. C. de procu. Fel. post alios in c. coram colu. 4. uer. limita primò. de offi. dele. Rom. singu. 637. nunquid per productionem, & Cass. dec. 3. colu. 4. in princ. de procu. & quod per scripturarum traditionem & consignationem mandatum præsumatur: & quis

saltim

ſaltim ſub cautione de rato admitti debeat, eſt cõmunis opi. ſecundum Hip. de Mar. in l. ſi quis ne quo. uer. & ad hoc dicendum nu. 171. ſt. de quę.

97 Si tamen conſignatio iurium non probaretur, illorũ ſola exhibitio, & oſtenſio, quamuis præſumptionem mandati induceret, tñ quoad ipſum dominum principalem obligandum non ſufficerent, ſed neceſſe foret, vltra oſtenſionem iurium, quod taliter comparens promitteret de rato, ſecundum Bart. in l. uulgo. in fi. ff de ad-

98 min. tutor. & in præmiſſis, uide Aym. conſil. 80. nobilis. Aliſia. col. 3. uerſ. nec obſtat, & latius per eundem de antiquis temporibus in ſecunda parte, in ultima char. per quam ſatiſdationem aduerſario ſaltim pro ſumptibus & expenſis recuperandis conſuleretur l. ſi procurator & l ſi ſine. § cum autem & §. Marcellus. ff. rem ratam habere, & ponit gloſſ. magiſtralis in d. capitul. coram. & Bart. in d. l. uulgo.

Idem puto ſi in iudicio compareret aliqua ex his perſonis, a quibus de iure non mandatum, ſed ſolummodo an conſtet de contraria uoluntate exigitur, de quibus in l. ſed & hæ. & l. Pomponius § fi. ff. de procur. & leg. exigendi. & l. maritus C. eo de quibus ponit Specu. in titul. de coniuncta perſona. & Ang in §. præterea, col. pen. inſti. de excep.

Tales namq; perſonæ etiam de rato cauere debent. per tex. & gloſ. in d. l Pomponius § rati & in d. c. coram. in 1. gloſſ. & tenet Rot. 142. in no. quæ cautio utiq non exigeretur, ſi tales perſonæ verè eſſent procuratores, & haberent poteſtatem obligandi perſonam coniunctam pro qua comparent, cenſentur namq; coniunctæ perſonę habiles ad comparendum pro coniuncto abſente ſine mãdato in his quę commodum reſpiciunt perſonæ ipſius abſentis coniuncti duntaxat, ſecus in concernentibus damnum & p̃iudicium, in quibus eidem abſenti ſi modo taci tè uel expreſſe non ratificauerit, præiudicare nõ pñt: put ur tex. & gl. in l. 1. C. qb. res iud. non nocet. & l. fi. C. res inter alios & acta: & gl. in l. 4. ff. de exce. rei iur. & tenet

Bart. per illum tex. in l 3. §. stipulationum. §. iud. fol. & Ang. in §. item si. col. penul. inst. de excep. & facit decis. Rot. 777. no. quod coniuncta. & 731. nota quod si aliquis, in antiqu. & decis. 420. si committatur. in nouis. Tales enim appellantur simplices defensores: ut declarat ibi Rot.

Adsunt & alii, qui aliquando iuris beneficio absque expresso mandato pro aliis in iudicio admittuntur, ut in l. 2. C. de consor. eius. lit. & ponit Ias. col 3. duodecima limit. in l. exigendi C. de proc. & in l. uni. C. si per uim, uel alio modo cum simi.

100 Acta igitur & processus ex tacito & præsumpto mãdato (quamuis de expresso non constet) aliqñ sustineri poterunt, put ẽt sustinebuntur ex eodem præsumpto & tacito mandato: qñ aliquid factũ reperietur ultra, uel præter formam mandati expresi, qđ tñ in euidentem utilitatem ipsius mandantis tenderet; & ꝙ uerisimile est eundem mandãtem facturum fuisse: prout dicunt doct. in l. si quis nec propositum. ff. si cer. pe. & Ioan. And. in addi. Spec. in ti. de instr. edi. §. compendiosæ. in uersic. Ioan. de deo. & Alex. consil. 106 lib. 2. & dec. Nea. 340. fuit uocatum, circa fi. quo casu idem etiam principalis a iudice ad acta & processus huiusmodi sibi utiles ratificandum cogi posset, iuxta text. in l. Pomponius scribit §. 1. ff. de neg. gest. cum uulg.

Insuper diligenter erit aduertendum: nunquid ex pro-

101 cessu de aliqua ipsum domini principalis expressa, uel tacita ratihabitione constiterit, quoniam ratihabitio de sui natura regulariter retrotrahitur, & mandato comparatur, ac confirmat ea quæ ab initio inualide subsecuta fuerant: ut inquit tex. in l. licet ff. de iud. & l. fi. C. ad Mac. & l. donationes. la 1. in fi C. de don. inter uir. & uxo. l si fundus § 1. ff. de pig. ca. si quis. de sent. excõ. in 6. cap. ratihabitionem. extra de reg. iu. & de quo plenè ponit do. Fel. in cap. sicuti. col. fi. extra de simo. post gloss. fi. in capit. 4. qui matr. accus. pos. cum simi.

102 Ratihabitio namque per ipsum dominum principalẽ

quan-

quandocunque, etiam quod sententia in fauorem falsi procuratoris esset lata, & sic ad sui commodum fieri potest, secundum communem opinionem doctorum: quam tenuit glo. & alii in l. si mater §. hoc iure. ff de excep. rei iud. & in l. 1. cet. ff de iud. Imo. in l. sæpe col. 25. ff. de re iud. & tenuit Ang. inst. de excep. §. præterea. el. 2. col 3. uersi. ex. his infertur afferens ita tenendum, ac sæpius uidisse practicari, & quod sit cōmunis opinio, attestatur idem Ang. in § item si. col. antepen. uer. 4. quid in procuratore. eo tit. & Ias. in l. licet. col. 3. uersicul. breuiter communis opinio est. C. de procu. & Fel. in capitul. causam. col. penul. uersic. sed deueniendo. extra de iudic. ubi tamen hanc communem opinionem multipliciter limitat.

Contrarium tamen uidelicet quod processus post sententiam latam non possit a principali, nisi quatenus præiudicium suum concernat ratificari, tenuit Rot. decisi 13. no. quod gesta. & decisi. 149. no. quod ubi in antiq. & dec. 428. habens. in no. asserens ante sententiam, cum eo tempore incertum sit, an processus in fauorem ratificantis sit ratificari posse: sed post sententiam cum illud iam certificatum sit (ne uideatur claudicare processus) hoc fieri non posse, late eandem opinionem tenendo prosequitur Cassad. super reg. dec. 40. introducta &c. Aegid. tñ dec. 29. tenet communem opinionē & asserit Palatium ita tenere, & uide de hoc per Guid. Pap. q. 330 quia.

Et notabis quod Bald. in l. Iulia. in y q. ff. qui satisda. cogan. dixit audiuisse Bar. dicentem, quod si ille qui actū fecit nomine meo allegauit falso se mandatum habere cum non habere, non posse tali casu a principali domino ratificari, propter uitium obreptionis argu. l. si quis obrepserit. in uersi nihil agit. ff. ad l. Corn de fal. & cum Barto. residet Bald. in d. l. Iulian. prout etiam formaliter refert & sequitur Alex. consi. 32. uiso puncto. col. 1. uer. accedit. li. 1. & Fel. in d. c causam. col. fi. uer. fallit 3. de iud. ubi ponit alias limitationes.

103 Tacita uero domini ratificatio fiet, si ex aliqua parte processus apparuerit, quod idem principalis causam ab huiusmodi falso procuratore eius nomine inchoatam simpliciter prosecutus fuisset, per textum. in l. Paul. respondet. ff rem ratam hab. siue quod processu per dictum falsum procuratorem eius nomine facto, simpliciter usus fuisset, quia etiam per talem usum uideretur ipsum ratificare cum multo amplius sit aliquid facto facere quam ore pronuntiare: & magis colligitur animus ex opere & factis, quam uerbis. l. si tamen. §. ei qui. ff de edil. edic. de quibus. in fin ubi Bal. ff de leg. capit. dilecti filii. & ibi gl. in uersic. tacito de ap. & facit text. in l. 1. & l fin. C si maior. fac. alie. ra. ha. l. pupillus § sane. ff. de aut. ta & l. 1. & 2. C. si maior fac. ra. ha. & ponunt doct. post. Inn. in capit. ex parte decani de resc. & capit in præsencia. de proc. & Ro. dec. 455. per prædictam collationem. & 428. habens. in no. & sentit Alex. consil. 118. uiso processu. colum. 2. li 5. & Dec consi. 232. supra col. 1. li. 2. sicuti utendo quis instrumento alienationis, uel aliquid ex eo percipiendo confirmat illud si ex defectu consensus fuerat inualidum: ut dicunt doctores prædicti: & ponit idem Dec consil. 50. colu. 1. nu. 2. li. 1. & consi. 209. col. 2. & consi. 297. non patitur colum. 1. li 2. & consi. 397. uiso puncto. col. 2. lib. 3 & consi. 463 in causa. col. pe. nu. 19. li 4 & consi. 486 uisis in fi & consilio. 583. iuridicam. col 2. uer. ulterius. eo li. cum simili facit tex. in l. si quis testibus C. de test. ubi approbare quis censetur personas ac dicta testium illis simpliciter utendo, & ponit Aym. consilium 73 dicendum uersicul. præterea utendo post Anc. consi 10 uidetur in prin. & Aret. consi 125. eximie. col. 1. & facit quod ponit Roma. consi. 54. uisis.

Idem foret si idem principalis post causam a dicto falso procuratore inchoatam eundem ad eandem causam prosequendam procuratorem simpliciter constituisset, quia per huiusmodi simplicem constitutionem superuenientem tacite ante gesta per illum constituens

tuens

tuens approbare censetur, per tex. glos. & scrib. in l. Iulianus ff. qui satisf. cog. tenet Io. And. in addi. Spec. titul. de proc. § 1 col. 9. uer. in fi. Rot. dec. 586. quidam qui non erat procu. in antiq. & Rot. 445. fuit dubitandum utrum procurator. in no. Ias. in l. is qui putatur columna. 1. ff de acqui. hære. & Alexan. ad Barto. in l. quo enim. §. rem haberi, in princ. ff rem rat. habe & idem Alexan. consilio. 112. super eo, in fin. libr. 5. & consi. 146. in causa. col. 3. in prin. eo. li. Aym. consil. 159. uisis, col. 3. uersic. dubitatur etiam.]

Idem etiam foret si idem principalis a sententia contra seipsum cum falsó procuratore lata simpliciter appellasset: qm̃ ex quo sententia huiusmodi solummodo ex defectu consensus ipsius appellantis deficiebat, appellando simpliciter ab ea uidetur quasi agnoscere iudicium de eius uoluntate agitatum, ac fateri a principio consensum suum interfuisse. Hoc igitur, quod ab eius mera uoluntate pendebat, saltim tacite declarato ex defectu consensus & mandati sententia prefata ulterius impugnari non poterit, prout est tex. in l. 3. §. falsus. ff. rem rat. hat. quem ita declarat Bart. post. gl. & alios in l. si expressim. in prin. ff de ap. & in l. 1. col. pen. C. qui admiti. & in l. 1. nu. 16. C. quan. prouo. non est necess. & glos. in l. 1. in uerb. infirmatur ff de fer. & gl. scrib. in capitul. 1. de sen. & re iud. ponit Abb. in c. 1. nu. 24. de app. & tenet palatium: ut dicit Aegidius decisi. 29. sententia lata cum simil.

Et intellige (prout dixi) qñ simpliciter appellatum fuisset: secus si conditionaliter uel alternatiue: ut puta qñ dicitur, dico sententiam nullam, uel si qua est appello, siue appello a sententia. reseruato mihi iure dicendi de nullitate: uel ꝙ falsus procurator fuisset admissus cum protestatione si, & quatenus fuisset procurator, & non alias &c. Nam his, & similibus casibus dominus appellando, sententiam etiam ex defectu mandati nullam non ualidaret, ut declarat Anton. in dict. cap. 1. in 9. columnia & Fel. ibi. colum. ultim. de re iudic.

& Rom sing.679.tu audiuisti & Salice. in l. si tutor C. in quibus causis in integrum rest. Fel.post alios, in dict.c. causam.in 10. fal.de iud.Angel.Ias.& alii in l.licet.C. de procu.

104 Et præmissa procedunt siue quod nullo modo de mādato siue de minus sufficienti & ualido constiterit: ex quo ratihabitio tacita uel expressa etiam in excedente limites mandati operatur cap. cum olim. el. 1. & ibi glos. in uerb. protinus contra dixit, & docto. maximè Fel.co lum.3.in prin.de of dele.tex.in c si de iureiu.in 6. cum aliis de quibus in proposito per Alexan.in cons.80. uiso processu.colum.pe.lib.4.& cons.179.in causa.col.2. lib.6.& consil.84 super consultatione, col. 1. libr. 5. & Dec.consil.437.queritur,num. 1. lib. 3. & diximus suprà tractando de mandato iurisdictionali. Nunquid autem procurator expresse reuocato, sciente & non contradicente dño, adhuc procurante uideatur induci nouum mandatum, uide Rom. in consi. 76. cum ibi adduct. & Alexan.in consi. 128. sentio.in fi lib. 6. & Boe. dec 247. in fine concludentes, quod sic facit etiam quod posuit Felin.in cap.ex parte decani.col.antepen.uersi.6. regula. de rescrip.

Et hęc oīa poterunt inseruire,qñ(ut diximus) ipsemet dñs nullitatem ex defectu mandati & uoluntatis suæ in iudicio proponit.

105 Si uero ab altero, puta ab eo qui sententiam ad instantiam falsi procuratoris sibi contrarium reportauerit, opponetur: tunc ultra omnia & singula præmissa. (quæ a fortiori contra ipsum ad probandum mandatum tacitum uel expressum militabunt) de facili nullitas & processus hmōi sanari poterit, uidelicet per expressam ipsius dñi superuenientem ratihabitionem cum (attenta cōi sententia doctorum, de qua supra) idem principalis dñs etiam post sententiam latam possit eandem defectu mandati & consensus sui impugnatam ratificare & conualidare ut supra uidimus, & ideo cessabit obiectio.

Sed

Sed si idem aduersarius sententiam seu processum ratione defectus mandati resultantis ex inhabilitate ipsius constituentis oppugnaret, puta quod constituens fuisset pupillus religiosus, filiusfa. uel similes tunc cum sniam & actus fuerint ad commodum & utilitatem constituentium gesti: obiecto non procedet, per reg. l. nō^co minus C. de proc. ut diximus supra.

Si ratione inhabilitatis ipsius procuratoris constituti processus impugnabitur, consideranda erit spēs inhabilitatis obiecta: quoniā si aliquo pacto idem constitutus capax iudicii extiterit, & saltim pro seipso in iudicio stare potuerit: prout minores, filiifamilias, fœminę, religiosi, & similes, qui & si pro aliis non possint, pro seipsis tamen (ut multi uoluerunt) legitimè in iudiciis esse possunt Vnde si contra eosdem non fuisset oppositum, neque exceptum iudicium & sententia ab eisdem obtenta ualida reputaretur, ut notatur in l. filiusfam. §. ueterum per illum textum ff de procu. & in l. quos prohibet. ff. de postulat. & l. ita demum. & l. exigendi. C. de procuratorib & l. qui procura. si quis remisit, & l. Pomponius. §. rati. ff de procuratoribus. & in l. licet. C. eod. ti. & Abb. in capit. non iniuste super. 1. gl extra eo. ti. cum aliis, de quibus in proposito per Hip. de Mar. in l. si quis. ne quęstio. nu. 44. & nu. 109. ff. de quæstion. Tales etenim exceptiones procuratoriæ appellantur, & de apicibus iuris existunt: nec (si omittuntur) uitiant l. si fideiussor §. quædam. ff. manda. l. in exceptionibus §. sed & si ff de probat. iuncta glo. in clem. si religiosus. de procu. cum simi. Si opponeretur quod procurator excesserit fines mandati, erat diligenter considerandum: primo quoad ipsam formam, & nunquid obiectio sit uera, & habeas pro regula, quod in dubio actus præsumitur factus a procuratore eo modo, quo fuit mandatum l. qui negotiationem. in prin. ff. de admin. tu. quem tex. ad hoc adducit Bal. in l. cum opponeret, in prin. C. de bo. quę li. & tradit Bar. in l. Titium. § altero. ff de adm. tuto. quos refert & sequitur Dec. consi. 77. col. 2. in fi.

Insuper satis est quòd mandatum seruetur in effectu l. fi.§.fi ff. mandati.l.mandati.& ibi Bal. C.eod. titu.ponit Dec consil.77. col.4.versic.1. ergo. & uide per dominum Ias. in l si procurator. C.de procura Ex quibus omnibus si diligenter considerabis, facilè processum tuum ab huiusmodi obiectionibus defendes, & quæ desunt hic, supra sub rubr. de nullita.ex defect. inhab. & mand. compa. reperies.

Si processus & sententia ratione defectus citationis impugnabuntur, in primis considerabitur, quomodo nullitas hæc in iudicio deducatur, & qualitercunque deducta fuerit, erit aduertendum. primò, nunquid actus qui ratione defectus citationis impugnatur, fuerit talis quòd de sui natura partis citationem requisierit: quoniam plura sunt quæ uel ratione sui, aut ipsius partis citandæ citationem de necessitate non exposcunt.

Ratione sui, ueluti sententia interlocutoria uim diffinitiuæ non habens, quæ & si parte non vocata ferri nō debeat: si tamen fuerit lata, ipso iure tenet, ut declarat Aeg. concl.93. interlocutoria & Rot. 425. sed pone in nouis, & 549. vtrum processus. in antiq. ponit Inno. in cap. auditis. extra de procura. & docto.in l.de vnoquoq; ff. de re iud. quod maximè procedit, quando huiusmodi interlocutoria parum grauat: quia talis indistinctè absente parte ferri potest,ut est tex.in l.diem proferre.in princ. ff.de arb. & l.ille a quo.& l.recusare. in prin. ff. ad Treb. ponit gl.in l.nec quisquam.§ ubi decretum ff de off.procons.& Rot.dec.93. iudex. in add.in nou.Aym cons.179. in caus.app col.3.uer.6.respondeo Roma.consil.72.Circa Ias. in d.§.ubi decretum.Cor consil. 71. super primo. col.pen. uers. & licet non interuenerit, lib. 1. Aret. consil.75 diligenter colum.3.in fi.

107 Idcircò si causa coram iudice inter ipsas partes præsentes siue citatas instructa, ac plenè de ueritate illius cognitum fuisset, & non superesset aliud q̃ diffinitiuę sententiæ prolatio, at ꝙ iudex suam huiusmodi parte non uocata proferret: nihilominus defectu citationis non obstante, habe-

haberetur pro legitima:& ex hoc, si alias iusta foret, non deberetur irritari: quoniam omissio citationis hoc casu non grauat, cùm iura partium fuerint audita & discussa. & propterea non de iure naturali, sed solennitate meri iuris positiui citatio tali casu habenda esset quę omissa parum uitiaret, quia in effectu rationi ac menti ipsius legis satisfactum est: ut pręmissa sentit Bal. in l. si accusatoribus col pen. uer. in eadem gl C. de accu & Bart. in l. 2. §. quod si de frumentaria per illum tex ff. de admi. rerum ad ciuita. pertin. & in l. fi. in fin. C. ubi quis de cur. aliave ponunt Canonistæ in c. auditis. ubi gl. in uerb. ad illum extra de procur. & tenet Dec. consilio. 603. uiso puncto. colu. pe. in fi. & facit quod uoluit idem Bal. in l. cunctos populus. in repe collat. 20. uersi. item pone quartam conclusionem. C. de sum. tri. dum ponit non ualeret statutum, quod quis absq; citatione condemnari possit: quod dicit esse uerum causa non discussa, secus si causa discussa fuerit & infert ualere statutum Perusii disponens, quot sententia non uitietur, etiam quod reus ad sentētiā non fuerit citatus, qñ de crimine seu ueritate rei constat: quia sublata defensione per liquidationem facti statutum nihil continet iniquitatis, & hoc dictum Bald. ꝑ no. refert & sequitur Alex. in proposito nostro, consil. 225. Ponderatis. colum. 3. uersi. corroboratur. lib. 6. hoc ēt modo intellige eundem Alex. in consi. 65. habita. col. pe. uer. & dato. li. 1. dum uoluit stylum & consuetudinem posse solennitati citationis derogare. facit ēt quod ponit idem Alex. in l. non solum § morte. col. 15 ff. de noui ope. nunc. dicens non esse audiendum illum, qui nihil
108 allegat, nisi quod non fuit citatus. nec deducit aliquid releuans, quod dixisset, seu proposuisset si citatus fuisset, & idem sentit in l. pupillum. ff. de re iud. qđ ēt sequit Aym consi. 179. in causa appel. col 2. uer. 2. respondeo Citatio igitur postquam causa plene instructa reperi-
109 tur, est de iure positiuo, & ex stylo in aliquibus locis omittitur: qm̃ facta conclusione in causa, absque ulteriori citatione fienda iudex sñīam dicere pōt: prout fit

in regia curia Neapolitana, ut attestatur decisi. eiusdem curiae 283 diu. est col. fi. & dec. 391. fuit, & propterea etiam quod in Rom. Cur. pars specialiter & nominatim ad sententiam audiendam citari consueuerit: ut ult. Rot dec. 242. retento in no. & Fel. in capit. consuluit, uer. secundo nota num. 16. de offi. deleg. & Alexan. consi. 105. Ponderatis. col. 2. lib. 5. Nihilominus eueniente ea quod facta conclusione in causa absque pronunciatione, prout quandocunque in Rotae auditorio in ultimis audientiis, quando uacationes generales instant, fieri solet, ut in dec 705. Sciendum est quod in uacatione, in antiq. si postea absque alia citatione sententia ferretur, defectus talis cum sit mere iuris positiui, & totaliter ex arbitrio iudicis pendeat per uiam rescripti in eadem Roman. Cu. forsan de facili reparari posset, prout etiam in eadem reparari & sanari uidemus examen testium absque citatione, cum interrogatoriis tamen aduersae partis examinatorum, ac etiam prout sanantur reliquae nullitatis, quae merae sunt iuris positiui, & defensionem partium non concernunt, ut dicemus infra.

Idem etiam foret, si fieret actus a mera ac libera uoluntate facientis dependens: quoniam ad talem actum fiendum puta uidendum fieri declarationem a proprietario rem emphyteuticam in commissum cecidisse non esset pars citanda, per notata in l. in re mandata. C. mand & Bal. in l. neque natales. C. de prob. cum aliis, de quibus in proposito per Alexan. consil. 7. circa colum. fi. lib. 3. & cons. 44 uisa post prin. lib. eo & melius consi 130. difficultas. lib. 1. ubi loquitur de testibus, absque citatione examinatis, quod sustinetur quando persona testis erat omni exceptione maior, & contra quam pars non poterit uerisimiliter contradicere per ea, quae uoluit Barto. in l. Theopompus de dote praeleg. & istud reassumit Hippo. in l. 1. §. cum quis latrones. ff. de quaestion.

111 RATIONE partis seu litigatoris aliqñ citatio omissa

omissa non uitiabit, puta si generaliter ad totam causam citatus non comparuisset, quoniam ratione ipsius contumaciæ ad reliquos actus eundem vlterius citari non opportebit, prout notant doctores post Inno. in c. consuluit. de offi deleg. vbi Fel. columna 6. uersic. Tertio nota. & in cap.cum olim. vbi idem Fel super ultimo notabili.de testibus & ponit Ror.dec.345. licet impetrās, in no. cum aliis, de quibus diximus supra sub rubr. de null. ex defect. process. Nam reliquæ citationes, quæ ex stylo Rom. Cu. contra hmõi absentes, & ad totam causam citatos non comparentes in audientia publica contradictarum fieri consueuerunt potius ex quadam vrbanitate, qu am necessitate fiunt, ut inquit Ro, dec. 93. in fi. & dec. 78. post lapsum, & 245. licet, & 223. si commit tatur,in no.

112 Idem foret, si litigator frustratoriè ab aliquo grauamine appellando a iudicio recessisset. Nam cum eo ipso tacite protestari uideatur, se nolle coram tali iudice de cætero litigare, si appellationi huiusmodi non
113 renunciauerit ad sententiam contra eundem etiam absentem, & non vocatum procedi poterit, iuxta tex. in cap. eum qui de dol. & contuma.lib.6 & clem 1.eod. titu. Siue aliunde contumax extiterit, uel ex aliqua alia causas puta, quod sua principaliter non interfuerit, uel certum fuerit aliquam illi non competere defensionem aut quod essemus in aliquo alio ex casibus in quibus de iure citatio omitti potest, quos enumerat Alexan. in l. de uno quoque ff.de re iud. & Ioan. Mill. in uerb. citatio Fel. in cap. cum olim, in 7. columna de re iud. Mar. Soc. in rub. de dilat. in 7. articul principali, ubi recenset triginta casus citationem non requirentes, & doct in l. ne quicquam. § vbi decretum ubi Iason. ponit casus. 19.ff.de offi.præf. centum & quindecim recollegit Ant. Nic. in tract. de concor. gl. iuris Ciuil. & Canon. concor.l. 2. quos occurrente casu uidere poteris:quoniam ali quis forsan propositio tuo inseruiet.

114 Et notandum erit, quod ubicūque citatio necessaria

non

non fuerit, si omissa seu inepte facta reperietur, uel his q̃ citabatur non expectatus fuerit, actus nihilominus ualebit, nec ex defectu citationis impugabitur, secundum Inn.in c cum inter.in fi.per illum tex.& ibi Ab. de elect. & Fel.in c cum, ordinem col.3 uer. & ad hæc. de resc. & Ang in l diuus col.2.ff.de rest.in integ.Bal.in l.neque natales prope.fin.C de proba.

115 Si uero fuerimus in casu necessario citationem requirente. tunc si ex aduerso fuerit oppositum citationem aliquam non p̃cessisse:uidendum erit nunquid ex processu constet ipsum aduersarium tẽpore actus, de quo agitur, p̃sentem fuisse. Nam eo casu citatus præsumeretur: ut declarat Abb. in c. Bonæ col. pen extra de elect. post Archi.in c.proposuisti.82. dist. cum aliis, de quibus ad propositum add per Hipp. in l.unius:§ seruo.uer. sed iuxta prædicta.ff. de quæst.

116 Ex pręsentia namque partis purgatur oĩs defectus citationis: ut dixit Abb.in consi.38.tria sunt.col. 1.uolu.1. Dec.in consi.449 Visis duobus,col 2. uersi.præterea,lib. 4 & consi 618.in casu col 2.nu.4.li.5.tenet Ant. Capi. in 1.dec.Neap.col.fi.

Quod ẽt procedit, si pars sponte & absque citatione compräuisset.qm̃ hmõi spontanea cõparitio tollit (ut dixi) & purgat oẽm citationis defectum, ut uoluit glo. Bal.Alex.& alii in l.1.in prin.si de feri & idem Alexan.in consi 123 uiso.colum.1.libr.2.Solennitas etenim citationis relaxari, & per suum æquipollens adimpleri põt, ut dixit Cass.dec 2.sub tit.de iud. in iudicio autem comparere citationi æquipollet:quia ad illum finem citatio inducebatur, & propterea menti ac rationi illius legis satisfactum est, ideo non curandum de modo cum finem habeamus,prout declarat Bal. in Spe.tit. de Reo.in uerb. qui habeat ius reuocandi. ubi dicit hac esse ueram & cõem opinionem,& p eundem in l. si accusatorib. colu. 2.uersi.in glo.fuit ibi præsens &c. C.de accu.ita etiam tenet Abb.in cap. tenor.colu.fi.de re iud & diximus suprà sub rub. de null. ex defect. cita. iste etiam defectus purgatur

gatur per ratificationem actus tacitè uel expresse ex post subsecutam, ut probatur in c quid sicuti. & ibi gl. in uerb. consentire. de elect. & tenet Dec. consi. 274. colu. fi. uers. secundo respondetur. lib. 2.

117 Bonum insuper fuerit considerare nunquid actus seu sententia, quæ impugnabuntur, fuerint antiqui: quoniã tunc pro sententia & temporis diuturnitate, uidelicet quod rite & recte ac citatione præuia, lata fuisse præsumeretur. c bonę, el 1 de elect. & ponit Bald. in cap. 1. col. 5. uersic. quæro si apparet &c. de mili. Vass. qui contuma. cum aliis de quibus per Alex. cons. 105. Ponderatis. col. 2. lib. 5. & Dec. cons. 123. col. 2. lib. 2. & diximus supra loquendo de mandato.

Si uero oppositum fuerit quod & si citatio aliqua præcessit, nihilominus illam tanquam inefficacem & defectuosam non ualuisse, neq; arctasse citatum ratione citantis, citati, uel formæ, ipsius citationis, prout plene tractauimus supra, sub rub. de nullit. de defect. citat. tunc con-
118 siderabitur modus & causa nullitatis intentatæ: quoniam si citatio ex defectu iurisdictionis ipsius citantis impugnabitur, poteris tunc recurrere ad ea quæ supra diximus loquendo de iurisdictione sub hac eadem rubrica, & habebis pro regula, quod illud propter quod tollitur, seu suspenditur, uel impeditur iurisdictio, seu potestas iudicantis, eidem iudicii constare debet, & notum esse: alioquin si de causa impeditiua illi non constaret citatio saltim quoad constituendum ipsum citatum non comparentem in contumacia, ac eundem uelut contumacem puniendum, regulariter ualeret arg. text. in l. si quis ex aliena. & ibi doct. ff. de iudic. & tex. in l. 2. vbi etiam scribentes. ff. si quis in ius uocatus, & in l. non uidetur ubi glos. & Bart. ff. eod. titu. de iud. ponit glos. in uerb. nisi cognouerit. in capit. si duobus. de appellat. & in cap. cum ordinem. ubi Felin. columna. decima. uersic. quarta declaratio post Panor. ibi, columna. fin. de rescr. & idem dicas si citatio impugnaretur ratione alicuius priuilegii, seu infirmitatis, uel alterius legitimi impedi-

pedimenti, quia de his iudici constare debuisset: alias citatio & processus ipso iure tenerent: ut notant doct. in l. quæsitum. per illum tex. ff de re iud & in d l. si quis ex aliena. & l. contra maiores. ubi gl. eod. titul. de re iudica. & Canonistæ in capit. secundo extra de procuratoribus, & doctor. in l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautio. & alias supra diximus in rub. de nullitat. ex defect. iurisdiction.

119 Si citatio ratione defectus ipsiusmet citationis oppugnaretur, puta quod tempore feriato per iudicem decreta fuisset: tunc poteris respondere, quod quicquid si de iure: in iudiciis magis receptam est citationes, & illarum executiones. etiam tempore feriarum decerni, & exequi posse: ut docet Rot. decisi. 367. si committatur. in no.

120 Si diceretur citationem non ualuisse, quasi a iudice non commissam, uel saltim ad instantiam partis decretam non fuisse: replicari tunc poterit eo ipso, quod de citatione per relationem nuntii ex actis constat, partis instantiam, & iudicis decretum processisse, præsumi debere: ut uoluit Guil. de Cu. in l. ad peremptorium ff. de iud. & Ant. Imo. Ab. Fel. & alii in cap. 1. extra eod. tit. & Lanfr. in c. quoniam contra. in uerbo citationes. uersi. item est notandum, quod citatio &c. extra de prob & tradit Alex. in consil. 123. uiso processu. uersic. & cum nihil appareat. &c.

Si opponeretur citationem non ualuisse, quasi absque loco, & tempore decretam, replicabitur quod omissio eo

121 rundem, si fuerimus in iudice ordinario, non uitiat: cum de loco & tempore solitis, uidelicet quibus idem iudex ius dicere consueuit intelligendum sit: prout de utroque dicit & comprobat Felin. in capitul. cum M. columna. 3. circa final. de constitut. & idem post alios in cap. consuluit uersic. nota ibi in textu ea hora &c. de offi. dele. & Alex. in consil. 48. in causa circa final. libr. 7. prout hæc & similia latius uidere poteris supra sub rub. de nullit. ex defect. citat.

Insuper

122 Insuper tam ad præmissa, quam etiam ad reliquas oppositiones quæ aduersus citationem fieri possent, erit aduertendum, nunquid forsan probari potuerit, quod citatio quæ defectuosa & inualida prætenditur ad notitiam eiusdem aduersarij prouenerit. per illamque sufficienter de causa mota, seu acti contra ipsum fiendo, instrui, & certificari potuerit, quoniam tunc probata huiusmodi notitia taliter certificatus habebitur pro legitimè citatio: ut uidetur tex. in cle. causam in fi. & ibi ponunt doct. de elect. & Fel. post alios in c cum contingat. col. 6 uers. & pro ista prima limitatione. de rescri. & facit tex. in 1 § ex edicto. ibi neque in notitiam peruenit &c. ff. quæ sen. sine appel. rescind. l. ex consensu. §. fi. ibi eum qui cognouit edictum, &c. de appell. tenet Ro. consi. 410. incip. ut clarior reddatur colu. 1. cum pluribus aliis adductis in proposito per Boer. qui hoc tenuit dec 235. colu. pe. in prin. & extat decis. Rot. 271 si de mandato in nouis. & in ead Rota super hoc uiget particularis constitutio Inn. 8. quæ vulgo dicitur Innocentiana: quam habemus quotidiæ præ manibus.

123 Talis autem notitia inter cæteros modos probabitur, si constabit citatum uel citandum super eadem citatione, uel comprehensis in ea amicum seu procuratorem consuluisse: ut docet glo. in d. cle. causam in uerb. certa, aut si appareret post executionem huiusmodi citationis eundem citatum ad talem causam procuratorem constituisse: ut docet Ro. dec. 19. fuit dubitatum. & d. deci. 271. & dec. 402. si actor. circa fi. in no. & Aeg. concl. 539. licet. & 364. qui per se & sequitur Fel. in d. c. cum contingat & Stafil. de lit. grat. fol. 145. & Saruen. in comped. super reg. de non iudicando, fol. 84 2. facie. & Boer. dec. 281. colum. penul. in fin. uel saltim

124 talis defectus de facili. hoc casu per rescriptum reparari poterit: ut in Ro. cu. quotidie experimur; dum defectus huiusmodi citationum sanatur per rescripta adiecta clausula dummodò ad notitiam citati peruenerit) prout etiam attestantur doctores supradicti.

125 Quæ inseruire poterunt nedum quando contra citationem, uerumetiam quando contra illius executionem oppo-

netetur, puta de forma ipsius citationis non seruata prout in istis terminis proprie loquitur Rot. & Aeg. in supra scriptis decisionibus.

25 Hæc pauca quoad iurisdictionis inhabilitatis, seu mandati comparentium & citationis defectus præcipuos & releuantes reparandos currenti calamo prælibauimus. Reliqui uero aliunde prouenientes defectus, cum mere iuris positiui sint, neque parum, uel iura causarum merita cõcernant, sed potius ad quendam iuris rigorem conseruandum inducta uideantur, in eadẽ Ro. cũ. in uim rescriptorum de facili resarciri, & reparari consueuerunt, maxime in causis beneficialibus, seu alias quocunq; summarijs in quibus iudex procedere potest simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij, a sola ueritate inspecta &c. uigore quarum clausularum idem iudex ab omni forma iudiciorum a iure ciuili inducta, releuatur, & duntaxat ad formam, a iure naturali & gentium inductam obseruãdam astringitur: ideo satis fuerit, quod tunc in iudicio interuenerint ea, q̃ instruunt, & decidũt: quamuis ea quæ ordinẽ, ac solennitatẽ iudiciorũ respiciunt, omissa fuerint: ut uoluit tex. in cle. sæpe. & ibi glos. in uers. defensiones, & scriben. de uerb. sig. & Bart. in const. ad reprimendũ. in uerb. figura. Anc. in cons. 97. in q. numer. 2. & cons. 383. primo. col. 2. uers. pro ista superfluo. & Io. mo. in c. fi. in vers. figura de hære. li. 6. ubi. dixit ꝙ iudex stantibus hmõi clausulis potest incipere ꝑcessum ab articulis, & illis probatis proferre sñiam. q̃ retulit Rot. dec. 33. quando cõmittitur post prin. in nouis. & Paris de sind. in §. restat unum aliud col. fi. ubi & superius in uers. est tamen aduertendum. cum pluribus seq. copiose de hac materia disserit: cum aliis de q̃bus pp Fel. in c. olim. col. fin. de acc. & in c. 1. col. 17. cum seq. de constit. & Ant. in c. 2. de iura. cal. Dec. consil. 449. uisis colum. 4. nu. 21. lib. 4. Et talia de iure communi intelligi debent, qualiter aũt intelligantur, & qui termini substantiales etiã in similibus iudiciis seruari debeant, magistraliter ordinarunt domini de Rot. ex illorum antiquo stylo in decision. prædicta. 33. & de-

cla-

clarant ét deci.96.dñi oẽs. in nouis. Nullitate itaque ex defectu iuris positiui insurgentes in similibus causis uel opponi non possunt, uel si opponerentur de facili (ut dixi) resarciuntur, & nedum hoc fieri consueuit incuria in causis, prædictis uerumetiam in causis profanis, ante tamen sententiam, & priusquam de nullitate per partem aduersam oppositum fuerit, uel ét qñcunq; ubi ageretur de processibus in partibus factis, uel ét de factis in curia: sed tunc adiecta clausula refectis expensis, uel constito de bono iure. His etenim & similibus casibus solitum est obtineri rescriptum, quod iudex causæ quibuscunq; nullitatibus reiectis dummodo ex defectu iurisdictionis, mandati, & citationis non sint, ex eisdem actis ad confirmationem uel infirmationem, seu causæ expeditione perinde ac si defectus & nullitates oppositæ non obstarent procedat, pro quibus facit conclusio Aegid. concl. 738. in causa tr ea Gerunden. & Cass. dec. 4. nu. 5. de causi. poss. & & proprie. & Stafil. de lit. grat. & iust. 152. uersic. ulterius notandum est & fol. 185. uersic. causa. si in profana. & Saruen, in d. suo comp en. fol. 36. uers. aliæ tamen nullitates 2. facie. & facie etiam alia decis. Cass. dec. 2. de iud. loquens de terminis substantialibus ad dicendum contra articulos, & dicendum contra producta, qui si omittuntur processus saluari poterit, concurrentibus his de quibus ibi per eum, quem uide, &c.

126 Postremo generaliter in materia nostra, prodesse poterit, si ex aliqua parte actorum confessio ipsius aduersarii super eo quod agitur principaliter emanata deprahenderent: quoniam processus & sententia licet ob ordinẽ iuris non seruatũ, aut lapsam instantiã uel alias per uiã nullitatis impugnari possent, in uim tamen confessionis huiusmodi iudicialis substinebuntur, ex quo cõfessio ad sui ualiditatẽ telam iudiciariã regulariter non requirit, ut uoluit Inn. in c. qualiter. & quando el 2. col. pe. uers. non negamus tamen de accu. Et quia ex tali cõfessione iudiciali inducitur notorium. capit. Vestra. & cap. fi. de cohab. cle. & mul. & Inn. in c. statuimus. col. 2. in fi. de offi. deleg.

In notor ijs autem ordo iur s. & iudiciorum solennitas non requiritur: prout in terminis nostris dicit Bald. in l. properandum. in prin. colum 4 in fi. C. de iud. & in l. 1. col. 3. uersic. q. ergo status. eod. tit. & in l. & si seuerior. colū. fi. C. in quib. caus. infam irrog. Sententia igitur & processus super iudiciali partis confessione, quasi super notorio fundata sustinebitur: neque oppositio nullitatis quę eandem confessionem ratione incompetentis iudicis: seu inhabilitatis ipsius confitentis non cōcerneret releuabit: ut declarat Bald. in l. fi. col. 2. uersic. quæro quomodo. C. de fideicō. libert. ubi dicit quod licet confessus de nullit. ex defectu processus obiicere non possit, poterit tamen obiicere quòd persona confitentis non fuerit legitima: & per doct. in c. at si clerici. extra de iudi. latè post Bart. declarat Alex. in addi. in l. si confessus ff de cust. reo. & de quo per. Bart. in l. creditores colu. 8. uersic. quinto principaliter. C. de pig. quem ad hoc adducit dec. Neap. 191. Abb. ruffilius, colu fi. & decis. 182. quia, col. 2. ponit Bald. in l. 1. colum. 2. uer. extra oppono. C. de re iud. ubi dicit q confessus nō potest opponere de ineptitudine libelli, seu alio iuris ordine non seruato, & idem ponit In rub. de iurisd. om. iud. colum. fi. & Alexan. in consil. 34. Viso processu. colum 2. uersic. non habet obstare. lib. 3. ubi uoluit iudicem contra confessum ad expeditionem causæ procedere posse: non obstante q processus sit nullus Idē etiā uoluit in consil. 127. uisa. colu. 2. princ. libr. 4. & Soci. in c. si art. 32. de libel. oblat. & Fel. in c. licet Hely. colum. fi. uers. 27. de simo. & Abb. post alios in c. Pisanis. colum. 3. uers. ult. singulariter nota &c. de resti. spol & in cap. 2. de confess. & in c. dilectus colu. fin. de Cap. monach. Guid. Pap. decis. 120. Paris de Put. de synd. in uer. executio. uer. pone quod, circa fi. & Franc. in c. dilecto col. 5. de appel. quem refert & sequitur idem Fel. in c. cum dilecta, colu. 18. uer. limita octauo. de rescri. cum pluribus alijs ad propositum congestis per Hip. in l. 1 §. diuus. Ant. uersic & licet istud dictum Saly. nu. 12: ff. de quæst. Thom. Gram. consil. 40. nu. 27. & in fin.

Quam-

Quamuis igitur processus ex aliqua causa non ualuerit, valebit tñ cõfessio coram suo iudice emanata: inquit Bal. in auth. offeratur in fi. de litisc. Abb. in c. causam. col. 1. ver. contra tex. oppono. de of. deleg. dummodo (vt diximus) causa annullans pariformiter inualiditatem confessionis respiceret, puta ratione inhabilitatis ipsius confitentis, l. clarum. C. de auth. præstan. l. si filius. la 2. ff. de inter. act. & ponit Bal. in add. Spec. in tit. de confes. col. 3. ver. qñq; processus. & Abb. in d. c. Pisanis. col. 3. in fi. de resti: spol. & Fel. in d. c. cum dilecta. col. 18. vers. & intellige prædicta. de rescr. Vel ratione incompetentiæ ipsius iudicis, ut declarant Cano. in d. c. at si clerici. & Specu. in tit. de confes. §. nunc videndum. ver. nunc dicendum restat. cum alijs de quibus per Alex. 13. cons. col 3. uer. fortificari. li. 1. & hãc materiam prosequitur Ang. & post eũ Aug. conterraneus meus in tract. maleficiorum. in uerb. comparuerunt dicti inquisiti, & totũ confitentur. ver. quo an confessus fol 239. secundum in paruas impressiones. Vel saltim si tanquã solennis sñia ob aliquam nullitatẽ sustineri non posset, nihilominus tanquã præceptũ in cõfessum factũ sustineretur, iuxta terminos l. si debitori. ff. de iud. & l. proinde. in fi. ff. ad l. Aqui. prout notanter determinat Rot. dec. 563. utrum si contra reum q̃ uide & facit alia dec. 541 vtrum preceptũ. in anti. & ppterea si iudex magis adhæreret opinioni. Ang. positæ in consi. 177. in Dei nomine &c. & Bal. & Sal. in l. vt debitum. in fi. C. de her. act. & eiusdem Bal. in l. fi. § ꝙ si actor. versi. ulterius, &c. C. de iura prop cal dat. uolentium ꝙ si super libello inepto emanaret partis confessio, vel ꝙ in eodem iudicio, vbi adesset confessio omitteretur, uel præpostera retur ordo iudicij, sñia aliqua cõdẽnatoria sequi non posset, &c. Tunc. n. replicari poterit, ꝙ si huiusmodi sñia, tãq̃ sñia non ualebit, si tñ eo mõ poterit, videlicet tanq̃ pceptũ factũ in confessum per dec. 558. & ad præmissa facit id qđ voluit Alexan. cons. 75. in cã. col. 2. lib. 7. cum simil.

127 Insuper studere oportebit, nunquid nullitas obiecta aliquo modo ex iure, vel ex facto offuscari, vel saltim

dubia redi possit: q̄m re existente dubia contra nullitatē, & ut actus sustineatur, & magis ualeat quā pereat iudicari debebit, per reg. l. l. quoties. ff. de reb. dub. l. si qn. ff. de le. 1. Gallus. §. 1. l. Titius §. fi. ff. de lib. & posthu. c in his de uerb. sig. l. si pars. ff. de inof. test. l. si inter. in fi. ff. de reb. du. ponit Bal. in l. eā q̄. col. 10. uer. sed subiungitur C. de fideic. & gl. in uerb. non uideatur, in fi. 1 l. 1. ff. de eo. quot cer. loc. & ponunt Cy. Bal. Imo. in l. cum testam. §. hæc uerba, per illum tex. ff. de hære. inst. & Rot. 568. utrum si contra, in antiq. & Aeg. concl. 135. si Episcopus Aym. consi 151. neminem, in fi. bonus tex. in l. si putas, ubi Bal. & alii. C. de pe hæ.

118 Sicuti ēt in dubio uidemus pronuntiari appellationem ualuisse, nec esse desertam, ut docet Pau. de Ca. in l. 1. ff. si q̄s caut. quē sequitur Rot. ut per Cass. dec. 8. in fi. de app. & dec. seq. in fi. eo. ti. ubi asserit Rot. ita tempore suo seruasse, q̄ doctrinā secutus est etiam Dec. consi. 83. diuino, in fi. & in consi. 445. in casu. col 10. nu. 45. & consi. 667. uisis & consideratis, in prin. & Alex. consi. 113. uiso. in prin. lib. 5 & in consi. 356. in causa, in princ. lib. 3. cum plurib. aliis similib. p̄ me positis supra in prima rub. sub. nu. 24 ubi uide. Bonum ēt fuerit si aduerteretur ad nullitatem oppositam, uidelicet nunquid fuerit solita in loco illo obseruari, quia illa nullitas solum attenditur. quæ de facto in loco obseruatur, ut uoluit Dec. in l. 1. in prin. col. 4 ff. quot quisque iur. & in le. si a me col. pe. c. de sucess. edict. prout illum retulit etiam & secutus est Aym. consi 137. magister col. 3. uersic. 2. respondeo, & facit quod ponit Bar. in consi. 144. iudex communis.

Erit ēt consilium q̄ causa, quoad sui merita, quantum fieri possit, instruatur. ut iudici nullitatis seu appe. de bono iure partis in negocio principali constet. Na pro-supposito q̄ snīa prima foret nulla, puta absque citatione, uel in die feriato, seu extra instantiam, uel ex aliquo alio defectu snīam ipsam concernente lata si t̄n constaret eandem quoad causæ merita in se iustitiam contine-

tinere a iudice appellationis, seu nullitatis in parte, vel in toto quoad merita & negotium principale confirmari, uel reformari posset. arg. l. fin. §. fin. ff. quod me. cau. ubi super uero debito exacto processus innordinatus toleratur. & facit. l. absentem. C. de accusa l. 1. § ff. quod me. appel rescin. per q iura determinauit Bar. in l. si expressim. col pe, uer, iudico quod iudex nullitatis & c. de appell. & idem Bar. in l. si ut proponis la 1. col. 2. uersic ex quo habes, quod sicut causa appel. & c. ubi dicit tale uerbum ab eo nunq. alibi auditum. C. quo & qn. & in l. 1. col. fi. uersi. quæro qd si datur libellus super nullitate. C. qn provoc. non est necess & in l. iudex postq uersi. oppono q ordinarius &c. & l. conquerebatur. ff. de re iud. quem secutus est Anch. in cle. 1. de re iud. & Ant. in c. dilecto. col. 6. & ibi Abb. col. 2. de appel. & idem Abb. in c. cum Ioannes. in fi. de fid. inst. & in consil. 97. Saluatoris. col. 1. lib. 2. tenet Alex. in consi. 73. in causa appel. uer. tertio rndeo. col. fi. & consi. 181. in causa. col. fi. li. 6. & 130 consi. 81. in causa inter Gasparē. col. fin. lib. 7. ubi etiam ponit q iudex nullitatis confirmare dēt tenutam nulliter datā: qn sibi constat quod de nouo iustitia exigente danda foret. de quo plenius ponit Ang. in §. quadrupli. col. 21. uer. quæro immissus instit. de acti. Prout idem dicitur de captura non rite facta, quę si constat de 131 debito, sustineri potest: ut concludit Pau. de Cas. consil. ult. in fi. primæ partis & pdicta ponit, & sequitur Dec. in 132 consi. 449. uisis duobus. col 3. in fin. Aym. consi. 65. sororibus. col. 2. & consi. 140. in causa spolii, in fin. ubi uideas, & consil. 179. in causa appel. col. 2. in fi. ubi de communi. opp. & quod sententia nulla quoad merita causæ à iudice nullitatis & confirmari possit, est cōis doctorum sententia: prout attestatur & comprobat idem Alex. in consil. 67. uiso themate. lib. 7. & in consi. 59. perspectis, in princip. lib. 2. etiam quod ex defectu iurisdictionis nullitas prætēderetur, ut per eundem in cōs. 111. uiso themate. ubi de communi pariter attestatur, libro quinto. & de quo per eundem in consi. 122. uiso

Insuper satis est quòd mandatum seruetur in effectu l. si.§.si ff. mandati.l.mandati.& ibi Bal. C.eod. titu.ponit Dec consil.77. col.4.versic.1. ergo. & uide per dominum Ias. in l si procurator. C.de procura Ex quibus omnibus si diligenter considerabis, facilè processum tuum ab huiusmodi obiectionibus defendes, & quæ desunt hic, supra sub rubr. de nullita.ex defect. inhab. & mand. compa. reperies.

Si processus & sententia ratione defectus citationis impugnabuntur, in primis considerabitur, quomodo nullitas hæc in iudicio deducatur, & qualitercunque deducta fuerit, erit aduertendum. primò, nunquid actus qui ratione defectus citationis impugnatur, fuerit talis quòd de sui natura partis citationem requisierit: quoniam plura sunt quæ uel ratione sui, aut ipsius partis citandæ citationem de necessitate non exposcunt.

Ratione sui, ueluti sententia interlocutoria uim diffinitiuæ non habens, quæ & si parte non vocata ferri nō debeat: si tamen fuerit lata, ipso iure tenet, ut declarat Aeg. concl.93. interlocutoria & Rot. 425. sed pone in nouis, & 549. vtrum processus. in antiq. ponit Inno. in cap. auditis. extra de procura. & docto.in l.de vnoquoq; ff. de re iud. quod maximè procedit, quando huiusmodi interlocutoria parum grauat: quia talis indistinctè absente parte ferri potest,ut est tex.in l.diem proferre.in princ. ff.de arb. & l.ille a quo.& l.recusare. in prin. ff. ad Treb. ponit gl.in l.nec quisquam.§ ubi decretum ff de off.procons.& Rot.dec.93. iudex. in add.in nou.Aym cons.179. in caus.app col.3 uer.6.respondeo Roma.consil.72.Circa Ias. in d.§.ubi decretum. Cor consil. 71. super primo. col.pen. uers. & licet non interuenerit, lib. 1. Aret. consil.75 diligenter colum.3.in fi.

107 Idcircò si causa coram iudice inter ipsas partes præsentes siue citatas instructa, ac plenè de ueritate illius cognitum fuisset, & non superesset aliud q̃ diffinitiuę sententiæ prolatio, at quod iudex suam huiusmodi parte non uocata proferret: nihilominus defectu citationis non obstante,

habe-

haberetur pro legitima: & ex hoc, si alias iusta foret, non deberetur irritari: quoniam omissio citationis hoc casu non grauat, cum iura partium fuerint audita & discussa. & propterea non de iure naturali, sed solennitate meri iuris positiui citatio tali casu habenda esset quę omissa parum uitiaret, quia in effectu rationi ac menti ipsius legis satisfactum est: ut pręmissa sentit Bal. in l. si accusatoribus col pen. uer. in eadem gl C. de accu & Bart. in l. 2. §. quod si de frumentaria per illum tex ff. de admi. rerum ad ciuita. pertin. & in l. fi. in fin. C. ubi quis de cur. aliave ponunt Canonistæ in c. auditis. ubi gl. in uerb. ad illum extra de procur. & tenet Dec. consilio. 603. uiso puncto. colu. pe. in fi. & facit quod uoluit idem Bal. in l. cunctos populus in repe collat. 20, uersi. item pone quartam conclusionem. C. de sum. tri. dum ponit non ualeret statutum, quod quis absq; citatione condemnari possit: quod dicit esse uerum causa non discussa, secus si causa discussa fuerit & infert ualere statutum Perusii disponens, quot sententia non uitietur, etiam quod reus ad sentētiā non fuerit citatus, q̄n de crimine seu ueritate rei constat: quia sublata defensione per liquidationem facti statutum nihil continet iniquitatis, & hoc dictum Bald. p̄ no. refert & sequitur Alex. in proposito nostro, consil. 225. Ponderatis. colum. 3. uersi. corroboratur. lib. 6. hoc ēt modo intellige eundem Alex. in consi. 65. habita. col. pe. uer. & dato. li. 1. dum uoluit stylum & consuetudinem posse solennitati citationis derogare. facit ēt quod ponit idem Alex. in l. non solum § morte. col. 15 ff. de noui ope. nunc. dicens non esse audiendum illum, qui nihil
108 allegat, nisi quod non fuit citatus. nec deducit aliquid releuans, quod dixisset, seu proposuisset si citatus fuisset, & idem sentit in l. pupillum. ff. de re iud. qđ ēt sequit̃ Aym consi. 179. in causa appel, col 2. uer. 2. respondeo
Citatio igitur postquam causa plene instructa reperi-
109 tur, est de iure positiuo, & ex stylo in aliquibus locis omittitur: q̄m facta conclusione in causa, absque ulteriori citatione fienda iudex sn̄iam dicere pōt: prout fit

in

in regia curia Neapolitana, ut attestatur decisi. eiusdem curiæ 283 diu. est col. fi. & dec. 391. fuit, & propterea etiam quod in Rom. Cur. pars specialiter & nominatim ad sententiam audiendam citari consueuerit: ut tult. Rot dec. 242. retento in no. & Fel. in capit. consuluit, uer. secundo nota num. 16. de offi. deleg. & Alexan. consi. 105. Ponderatis. col. 2. lib. 5. Nihilominus eueniente ea quod facta conclusione in causa absque pronunciatione, prout quandocunque in Rotæ auditorio in ultimis audientiis, quando uacationes generales instant, fieri solet, ut in dec 705. Sciendum est quod in uacatione, in antiq. si postea absque alia citatione sententia ferretur, defectus talis cum sit mere iuris positiui, & totaliter ex arbitrio iudicis pendeat per uiam rescripti in eadem Roman. Cu. forsan de facili reparari posset, prout etiam in eadem reparari & sanari uidemus examen testium absque citatione, cum interrogatoriis tamen aduersæ partis examinatorum, ac etiam prout sanantur reliquæ nullitatis, quæ meræ sunt iuris positiui, & defensionem partium non concernunt, ut dicemus infra.

Idem etiam foret, si fieret actus a mera ac libera uoluntate facientis dependens: quoniam ad talem actum fiendum puta uidendum fieri declarationem a proprietario rem emphyteuticam in commissum cecidisse non esset pars citanda; per notata in l. in te mandata. C. mand & Bal. in l. neque natales. C. de prob. cum aliis, de quibus in proposito per Alexan. consil. 7. circa colum. fi. lib. 3. & cons. 44 uisa post prin. lib. eo & melius consi 130. difficultas. lib. 1. ubi loquitur de testibus, absque citatione examinatis, quod sustinetur quando persona testis erat omni exceptione maior, & contra quam pars non poterit uerisimiliter contradicere per ea, quæ uoluit Barto. in l. Theopompus de dote prælegat. & istud reassumit Hippo. in l. 1. §. cum quis latrones. ff. de quæstion.

111 RATIONE partis seu litigatoris aliqn citatio omissa

omissa non uitiabit, puta si generaliter ad totam causam citatus non comparuisset, quoniam ratione ipsius contumaciæ ad reliquos actus eundem vlterius citari non opportebit, prout notant doctores post Inno. in c. consuluit. de offi deleg. vbi Fel. columna 6. uersic. Tertio nota. & in cap. cum olim. vbi idem Fel. super ultimo notabili. de testibus & ponit Ror. dec. 345. licet impetrās. in no. cum aliis, de quibus diximus supra sub rubr. de null. ex defect. process. Nam reliquæ citationes, quæ ex stylo Rom. Cu. contra hmõi absentes, & ad totam causam citatos non comparentes in audientia publica contradictarum fieri consueuerunt potius ex quadam vrbanitate, quam necessitate fiunt, ut inquit Ro. dec. 93. in fi. & dec 78. post lapsum, & 245. licet, & 223. si committatur, in no.

112 Idem foret, si litigator frustratoriè ab aliquo grauamine appellando a iudicio recessisset. Nam cum eo ipso tacite protestari uideatur, se nolle coram tali iudice de cætero litigare, si appellationi huiusmodi non
113 renunciauerit ad sententiam contra eundem etiam absentem, & non vocatum procedi poterit, iuxta tex. in cap. eum qui de dol. & contuma. lib. 6 & clem. 1. eod. titu. Siue aliunde contumax extiterit, uel ex aliqua alia causa, puta, quod sua principaliter non interfuerit, uel certum fuerit aliquam illi non competere defensionem aut quod essemus in aliquo alio ex casibus in quibus de iure citatio omitti potest, quos enumerat Alexan. in l. de uno quoque ff. de re iud. & Ioan. Mill. in uerb. citatio Fel. in cap. cum olim, in 7. columna de re iud. Mar. Soc. in rub. de dilat. in 7. articul principali, ubi recenset triginta casus citationem non requirentes, & doct in l. ne quicquam. § vbi decretum ubi Iason. ponit casus. 19. ff. de offi. præs. centum & quindecim recollegit Ant. Nic. in tract. de concor. gl. iuris Ciuil. & Canon. concor. l. 2. quos occurrente casu uidere poteris: quoniam aliquis forsan propositio tuo inseruiet.

114 Et notandum erit, quod ubicunque citatio necessaria

non

non fuerit, si omissa seu inepte facta reperietur, uel his q̃ citabatur non expectatus fuerit, actus nihilominus ualebit, nec ex defectu citationis impugabitur, secundum Inn. in c cum inter. in fi. per illum tex. & ibi Ab. de elect. & Fel. in c cum, ordinem col. 3 uer. & ad hæc. de resc. & Ang in l diuus col. 2. ff. de rest. in integ. Bal. in l. neque natales prope. fin. C. de proba.

115 Si uero fuerimus in casu necessario citationem requirente. tunc si ex aduerso fuerit oppositum citationem aliquam non p̃cessisse: uidendum erit nunquid ex processu constet ipsum aduersarium tẽpore actus, de quo agitur, p̃sentem fuisse. Nam eo casu citatus præsumeretur: ut declarat Abb. in c. Bonæ col. pen extra de elect. post Archi. in c. proposuisti. 82. dist. cum aliis, de quibus ad propositum add per Hipp. in l. unius: § seruo. uer. sed iuxta prædicta. ff. de quæst.

116 Ex pręsentia namque partis purgatur oĩs defectus citationis: ut dixit Abb. in consi. 38. tria sunt. col. 1. uolu. 1. Dec. in consi. 449 Visis duobus, col 2. uersi. præterea, lib. 4 & consi 618. in casu col 2. nu. 4. li. 5. tenet Ant. Capi. in 1. dec. Neap. col. fi.

Quod ẽt procedit, si pars sponte & absque citatione compãruisset. qm̃ hmõi spontanea cõparitio tollit (ut dixi) & purgat oẽm citationis defectum, ut uoluit glo. Bal. Alex. & alii in l. 1. in prin. ff de feri & idem Alexan. in consi 123 uiso. colum. 1. libr. 2. Solennitas etenim citationis relaxari, & per suum æquipollens adimpleri põt, ut dixit Cass. dec 2. sub tit. de iud. in iudicio autem comparere citationi æquipollet: quia ad illum finem citatio inducebatur, & propterea menti ac rationi illius legis satisfactum est, ideo non curandum de modo cum finem habeamus, prout declarat Bal. in Spe. tit. de Reo. in uerb. qui habeat ius reuocandi. ubi dicit hac esse ueram & cõem opinionem, & p̃ eundem in l. si accusatorib. colu. 2. uersi. in glo. fuit ibi præsens &c. C. de accu. ita etiam tenet Abb. in cap. tenor. colu. fi. de re iud & diximus suprà sub rub. de null. ex defect. cita. iste etiam defectus purgatur

gatur per ratificationem actus tacitè uel expresse ex post subsecutam, ut probatur in c quid sicuti. & ibi gl. in uerb. consentire. de elect. & tenet Dec. consi. 274. colu. fi. uersi. secundo respondetur. lib. 2.

117 Bonum insuper fuerit considerare nunquid actus seu sententia, quæ impugnabuntur, fuerint antiqui: quoniã tunc pro sententia & temporis diuturnitate, uidelicet quod rite & recte ac citatione præuia, lata fuisse præsumeretur. c bonę, el 1 de elect. & ponit Bald. in cap. 1. col. 5. uersic. quæro si apparet &c. de mili. Vass. qui contuma. cum aliis de quibus per Alex. cons. 105. Ponderatis. col. 2. lib. 5. & Dec. cons. 123. col. 2. lib. 2. & diximus supra loquendo de mandato.

Si uero oppositum fuerit quod & si citatio aliqua præcessit, nihilominus illam tanquam inefficacem & defectuosam non ualuisse, neq; arctasse citatum ratione citantis, citati, uel formæ, ipsius citationis, prout plene tractauimus supra, sub rub. de nullit. de defect. citat. tunc con-

118 siderabitur modus & causa nullitatis intentatæ: quoniam si citatio ex defectu iurisdictionis ipsius citantis impugnabitur, poteris tunc recurrere ad ea quæ supra diximus loquendo de iurisdictione sub hac eadem rubrica, & habebis pro regula, quod illud propter quod tollitur, seu suspenditur, uel impeditur iurisdictio, seu potestas iudicantis, eidem iudicii constare debet, & notum esse: alioquin si de causa impeditiua illi non constaret citatio saltim quoad constituendum ipsum citatum non comparentem in contumacia, ac eundem velut contumacem puniendum, regulariter ualeret arg. text. in l. si quis ex aliena. & ibi doct. ff. de iudic. & tex. in l. 2. vbi etiam scribentes. ff. si quis in ius uocatus, & in l. non uidetur ubi glos. & Bart. ff. eod. titu. de iud. ponit glos. in uerb. nisi cognouerit. in capit. si duobus. de appellat. & in cap. cum ordinem. ubi Felin. columna. decima. uersic. quarta declaratio post Panor. ibi, columna. fin. de rescr. & idem dicas si citatio impugnaretur ratione alicuius priuilegii, seu infirmitatis, uel alterius legitimi impedi-

pedimenti, quia de his iudici constare debuisset: alias citatio & processus ipso iure tenerent: ut notant doct. in l. quæsitum. per illum tex. ff de re iud & in d l. si quis ex aliena. & l. contra maiores.ubi gl. eod. titul. de re iudica. & Canonistæ in capit. secundo extra de procuratoribus, & doctor. in l. 2.§. si quis in iudicio.ff.si quis cautio. & alias supra diximus in rub. de nullitat. ex defect. iurisdiction.

119 Si citatio ratione defectus ipsiusmet citationis oppugnaretur, puta quod tempore feriato per iudicem decreta fuisset: tunc poteris respondere, quod quicquid si de iure: in iudiciis magis receptam est citationes, & illarum executiones. etiam tempore feriarum decerni, & exequi posse; ut docet Rot. decisi, 367. si committatur. in no.

120 Si diceretur citationem non ualuisse, quasi a iudice non commissam, uel saltim ad instantiam partis decretam non fuisse: replicari tunc poterit eo ipso, quod de citatione per relationem nuntii ex actis constat, partis instantiam, & iudicis decretum processisse, præsumi debere: ut uoluit Guil. de Cu. in l. ad peremptorium ff. de iud. & Ant.Imo. Ab.Fel.& alii in cap. 1. extra eod. tit. & Lanfr.in c.quoniam contra.in uerbo citationes. uersi. item est notandum,quod citatio &c.extra de prob & tradit Alex. in consil.123.uiso processu.uersic. & cum nihil appareat.&c.

Si opponeretur citationem non ualuisse, quasi absque loco,& tempore decretam,replicabitur quod omissio eo

121 rundem,si fuerimus in iudice ordinario,non uitiat:cum de loco & tempore solitis, uidelicet quibus idem iudex ius dicere consueuit intelligendum sit:prout de utroque dicit & comprobat Felin. in capitul. cum M. columna. 3. circa final. de constitut. & idem post alios in cap. consuluit uersic. nota ibi in textu ea hora &c. de offi.dele. & Alex. in consil. 48. in causa circa final.libr. 7. prout hæc & similia latius uidere poteris supra sub rub. de nullit.ex defect. citat.

Insuper

122 Insuper tam ad præmissa,quam etiam ad reliquas op positiones quæ aduersus citationem fieri possent, erit ad- uertendum, nunquid forsan probari potuerit, q̃ citatio q̃ defectuosa & inualida prætenditur ad notitiam eiusdem aduersarij prouenerit. per illamq; sufficienter de causa mota, seu acti contra ipsum fiendo, instrui, & certificari potuerit,qm̃ tunc probata huiusmodi notitia taliter certi ficatus habebitur pro legitimè citatio : ut uidetur tex. in cle.causam in fi.& ibi ponunt doct.de elect.& Fel.post a- lios in c cum contingat.col.6 uers.& pro ista prima limi- tatione.de rescri.& facit tex.in 1 § ex edicto. ibi neq; in notitiam peruenit &c.ff.quæ sen.fine appel. rescind. l. ex consensu.§.fi.ibi eum qui cognouit edictũ,&c.de appell. tenet Ro.consi.410.incip.ut clarior reddatur colu.1.cum pluribus aliis adductis in proposito per Boer. qui hoc te- nuit dec 235.colu.pe.in prin.& extat decis.Rot. 271 si de mandato in nouis.& in ead Rota super hoc uiget particu laris constitutio Inn.8.quæ vulgo dicitur Innocentiana: quam habemus quotidiæ præ manibus.

123 Talis autem notitia inter cæteros modos probabitur, si constabit citatũ uel citãdũ super eadem citatione, uel cõprehensis in ea amicũ seu procuratorem consuluisse:vt docet glo.in d.cle.cãm in uerb.certa,aut si appareret post executionem huiusmodi citationis eundem citatum ad talem causam procuratorem constituisse:ut docet Ro.de. 19.fuit dubitatum.& d.deci.271, & dec.402. si actor. cir- ca fi. in no.& Aeg.concl.539. licet.& 364.qui per se & se quitur Fel. in d.c.cum contingat & Stafil. de lit.grat. fol. 145.& Saruen. in comped. super reg. de non iudicando, fol.84 2.facie.& Boer.dec.281.colum.penul.in fin.uel sal

124 tim talis defectus de facili. hoc casu per rescriptum repa rari poterit (ut in Ro. cu.quotidie experimur ; dum defe- ctus huiusmodi citationum sanãtur per rescripta adiecta clausula dummodò ad notitiam citati peruenerit) prout etiam attestantur doctores supradicti.

Quę inseruire poterunt nedum quando contra citatio nem, uerumetiam quando contra illius executionẽ oppo

nectetur, puta de forma ipsius citationis non seruata prout in istis terminis proprie loquitur Rot. & Aeg. in supra scriptis decisionibus.

25 Hæc pauca quoad iurisdictionis inhabilitatis, seu mandati comparentium & citationis defectus præcipuos & releuantes reparandos currenti calamo prælibauimus. Reliqui uero aliunde prouenientes defectus, cum mere iuris positiui sint, neque parum, uel iura, causarum merita cõcernant, sed potius ad quendam iuris rigorem conseruandum inducta uideantur, in eadẽ Ro. cũ. in uim rescriptorum de facili resarciri, & reparari consueuerunt, maxime in causis beneficialibus, seu alias quocunq; summarijs in quibus iudex procedere potest simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij, a sola ueritate inspecta &c. uigore quarum clausularum idem iudex ab omni forma iudiciorum a iure ciuili inducta, releuatur, & duntaxat ad formam, a iure naturali & gentium inductam obseruãdam astringitur: ideo satis fuerit, quod tunc in iudicio interuenerint ea, q̃ instruunt, & decidũt; quamuis ea quæ ordinẽ, ac solennitatẽ iudiciorũ respiciunt, omissa fuerint: ut uoluit tex. in cle. sæpe. & ibi glos. in uers. defensiones, & scriben. de uerb. sig. & Bart. in const. ad reprimendũ. in uerb. figura. Anc. in cons. 97. in q. numer. 2. & cons. 383. primo, col. 2. uers. pro ista superfluo. & Io. mo: in c. fi. in uers. figura de hære. li. 6. ubi. dixit ꝙ iudex stantibus hmói clausulis potest incipere pceſſum ab articulis, & illis probatis proferre snĩam. q̃ retulit Rot. dec. 33. quando cõmittitur post prin. in nouis. & Paris de sind. in §. restat unum aliud col. fi. ubi & superius in uers. est tamen ad uertendum. cum pluribus seq. copiose de hac materia disserit: cum aliis de q̃bus pp Fel. in c. olim. col. fin. de acc. & in c. 1. col. 17. cum seq. de constit. & Ant. in c. 2. de iura. cal. Dec. consil. 449. uisis colum. 4. nu. 21. lib. 4. Et talia de iure communi intelligi debent, qualiter aũt intelligantur, & qui termini substantiales etiã in similibus iudiciis seruari debeant. magistraliter ordinarunt domini de Rot: ex illorum antiquo stylo in decision. prædicta. 33. & de-

cla-

clarant et deci.96.dñi oes. in nouis. Nullitate itaque ex defectu iuris positiui insurgentes in similibus causis uel opponi non possunt, uel si opponerentur de facili (ut dixi) resarciuntur, & nedum hoc fieri consueuit in curia in causis, prædictis uerumetiam in causis profanis, ante tamen sententiam, & priusquam de nullitate per partem aduersam oppositum fuerit, uel et qñcunq; ubi ageretur de processibus in partibus factis, uel et de factis in curia: sed tunc adiecta clausula refectis expensis, uel constito de bono iure. His etenim & similibus casibus solitum est obtineri rescriptum, quod iudex causæ quibuscunq; nullitatibus reiectis dummodo ex defectu iurisdictionis, mandati, & citationis non sint, ex eisdem actis ad confirmationem uel infirmationem, seu causæ expeditione perinde ac si defectus & nullitates oppositæ non obstarent procedat, pro quibus facit conclusio Aegid. concl. 738. in causa tt ea Gerunden. & Cass. dec. 4. nu. 5. de caus. poss. & & proprie. & Stafil. de lit. grat. & iust. 152. uersic. ulterius notandum est & fol. 185. uersic. causa. si in prosana. & Saruen, in d. suo compen. fol. 36. uers. aliæ tamen nullitates 2. facie. & facie etiam alia decis. Cass. dec. 2. de iud. loquens de terminis substantialibus ad dicendum contra articulos, & dicendum contra producta, qui si omittuntur processus saluari poterit, concurrentibus his de quibus ibi per eum, quem uide, &c.

126 Postremo generaliter in materia nostra prodesse poterit, si ex aliqua parte actorum confessio ipsius aduersarii super eo quod agitur principaliter emanata deprahenderent: quoniam processus & sententia licet ob ordinē iuris non seruatū, aut lapsam instantiā uel alias per uiā nullitatis impugnari possent, in uim tamen confessionis huiusmodi iudicialis substinebuntur, ex quo cōfessio ad sui ualiditatē telam iudiciariā regulariter non requirit, ut uoluit Inn. in c. qualiter. & quando el 2. col. pe. uers. non ne gamus tamen de accu. Et quia ex tali cōfessione iudiciali inducitur notorium. capit. Vestra. & cap. fi. de cohab. cle. & mul. & Inn. in c. statuimus. col. 2. in fi. de offi. deleg.

In notorijs autem ordo iuris. & iudiciorum ſolennitas non requiritur:prout in terminis noſtris dicit Bald. in l. properandum. in prin.colum 4 in fi. C.de iud. & in l. 2. col.3.uerſic. q. ergo ſtatus.eod.tit.& in l. & ſi ſeuerior.co lū.fi.C.in quib.cauſ. infam irrog. Sententia igitur & proceſſus ſuper iudiciali partis confesſione, quaſi ſuper notorio fundata ſuſtinebitur:neque oppoſitio nullitatis quę eandem confesſionem ratione incompetentis iudicis:ſeu inhabilitatis ipſius confitentis non cõcerneret releuabit: ut declarat Bald.in l. fi.col 2.uerſic. quæro quomodo. C. de fideicō.libert.ubi dicit quod licet confeſſus de nullit. ex defectu proceſſus obiicere non poſſit, poterit tamen obiicere quòd perſona confitentis non fuerit legitima:& per doct. in c. at ſi clerici.extra de iudi. latè poſt Bart. declarat Alex. in addi.in l. ſi confeſſus ff de cuſt. reo. & de quo per.Bart.in l.creditores colu.8.uerſic. quinto principaliter.C. de pig. quem ad hoc adducit dec. Neap. 191. Abb.ruffilius,colu fi.& deciſ.182.quia,col. 2.ponit Bald. in l.2.colum.2.uer.extra oppono.C.de re iud. ubi dicit ꝙ confeſſus nõ poteſt opponere de ineptitudine libelli,:ſeu alio iuris ordine non ſeruato, & idem ponit In rub.de iurisd. om. iud colum.fi.& Alexan. in conſil. 34. Viſo proceſſu.colum 2.uerſic.non habet obſtare. lib.3.ubi uoluit iudicem contra confeſſum ad expeditionem cauſæ procedere poſſe:non obſtante ꝙ proceſſus ſit nullus Idē etiā uoluit in conſil.127. uiſa.colu.2.princ.libr. 4. & Soci. in c.ſi art.32. de libel.oblat. & Fel. in c. licet Hely.colum.fi. uerſ 27.de ſimo. & Abb. poſt alios in c. Piſanis.colum.3. uerſ. ult. ſingulariter nota &c.de reſti.ſpol & in cap.2.de confeſſ.& in c. dilectus colu.fin de Cap. monach. Guid. Pap.deciſ.120. Paris de Put. de ſind. in uer. executio. uer. pone quod, circa fi.& Franc.in c. dilecto col.5. de appol. quem refert & ſequitur idem Fel. in c. cum dilecta, colu. 18 uer. limita octauo. de reſcri. cum pluribus alijs ad propoſitum congeſtis per Hip. in l. 1 §.diuus. Ant. uerſic & licet iſtud dictum Saly. nu.12. ff.de quæſt. Thom. Gram. conſil.40.nu.27. & in fin.

Quam-

Quamuis igitur processus ex aliqua causa non ualuerit, valebit tñ cõfessio coram suo iudice emanata: inquit Bal. in auth. offeratur in fi. de litisc. Abb. in c. causam. col. 1. ver. contra tex. oppono. de of. deleg. dummodo (vt diximus) causa annullans pariformiter inualiditatem confessionis respiceret, puta ratione inhabilitatis ipsius confitentis, l. clarum. C. de auth. præstan. l. si filius. la 2. ff de inter. act. & pouit Bal in add. Spec. in tit. de confes. col. 3. ver. qñq; processus. & Abb. in d. c. Pisanis. col. 3. in fi. de resti: spol. & Fel. in d. c. cum dilecta. col. 18. vers. & intellige prædicta. de rescr. Vel ratione incompetentiæ ipsius iudicis, ut declarant Cano. in d. c. at si clerici. & Specu. in tit. de confes. §. nunc videndum. ver. nunc dicendum restat. cum alijs de quibus per Alex. 13. cons. col 3. uer. fortificari. li. 1. & hãc materiam prosequitur Ang. & post eũ Aug. conterraneus meus in tract. maleficiorum. in uerb. comparuerunt dicti inquisiti, & totũ confitentur. ver. quo an confessus fol 239. secundum in paruas impressiones. Vel saltim si tanquã solennis snia ob aliquam nullitatẽ sustineri non posset, nihilominus tanquã præceptũ in cõfessum factũ sustineretur, iuxta terminos l. si debitori. ff. de iud. & l. proinde. in fi. ff ad l. Aqui. prout notanter determinat Rot. dec. 563. utrum si contra reum q̃ uide & facit alia dec. 541 vtrum preceptũ. in anti. & ꝓpterea si iudex magis adhæret opinioni. Ang. positæ in consi. 177. in Dei nomine &c. & Bal. & Sal. in l. vt debitum in fi C. de her. act. & eiusdem Bal. in l. fi. § ꝙ si actor. versi. ulterius, &c. C. de iura prop cal dat. uolentium ꝙ si super libello inepto emanaret partis confessio, vel ꝙ in eodem iudicio, vbi adesset confessio omitteretur, uel præposteraretur ordo iudicij, snia aliqua cõdẽnatoria sequi non posset, &c. Tunc. n replicari poterit, ꝙ si huiusmodi snia, tanq̃ snia non ualebit, si tñ eo mõ poterit, videlicet tanq̃ pceptũ factũ in confessum per dec. 558. & ad præmissa facit id qđ voluit Alexan. cons. 75. in cã. col. 2. lib. 7. cum simil.

127 Insuper studere oportebit, nunquid nullitas obiecta aliquo modo ex iure, vel ex facto offuscari, vel saltim

dubia redi possit: q̃m re existente dubia contra nullitatē,& ut actus sustineatur,& magis ualeat quā pereat iudicari debebit, per reg.l. l. quoties.ff.de reb dub.l. si qñ. ff. de le.1.Gallus.§.1.l.Titius §. fi. ff. de lib. & posthu. c in his de uerb.sig.l.si pars.ff.de inof. test. l. si inter. in fi. ff. de reb.du ponit Bal.in l.eā q̃.col. 10.uer.sed subiungitur C.de fideic.& gl.in uerb.non uideatur,in fi.1 l.1.ff.de co. quot cer. loc.& ponunt Cy. Bal. Imo. in l. cum testam. § hæc uerba, per illum tex. ff. de hære. inst. & Rot. 568. utrum si contra, in antiq. & Aeg. concl. 135. si Episcopus Aym.consi 151. neminem, in fi. bonus tex. in l. si putas,ubi Bal.& alii.C.de pe hæ.

128 Sicuti ēt in dubio uidemus pronuntiari appellationem ualuisse, nec esse desertam, ut docet Pau. de Ca. in l.1.ff.si qs caut.quē sequitur Rot. ut per Cass. dec. 8.in fi. de app.& dec.seq. in fi. eo. ti.ubi asserit Rot. ita tempore suo seruasse, q̃ doctrinā secutus est etiam Dec. consi. 83. diuino, in fi.& in consi. 445. in casu. col 10. nu. 45. & consi. 667. uisis & consideratis, in prin. & Alex. consi. 113.uiso.in prin.lib 5 & in consi 356.in causa, in princ. lib.3. cum plurib.aliis similib.p me positis supra in prima rub.sub.nu. 24 ubi uide. Bonum ēt fuerit si aduerteretur ad nullitatem oppositam, uidelicet nunquid fuerit solita in loco illo obseruari, quia illa nullitas solum attenditur.quæ de facto in loco obseruatur, ut uoluit Dec. in l. 1. in prin. col. 4 ff. quot quisque iur. & in le.si a me col. pe. C. de sucess. edict. prout illum retulit etiam & secutus est Aym.consi 137.magister col. 3.uersic. 2.respondeo, & facit quod ponit Bar.in consi.144.iudex communis.

Erit ēt consilium ꝙ causa, quoad sui merita, quantum fieri possit, instruatur. ut iudici nullitatis seu appe. de bono iure partis in negocio. principali constet. Na presupposito ꝙ snīa prima foret nulla, puta absque citatione, uel in die feriato, seu extra instantiam, uel ex aliquo alio defectu snīam ipsam concernente lata si tñ constaret eandem quoad causæ merita in se iustitiam con-

tine-

tinere a iudice appellationis, seu nullitatis in parte, vel in toto quoad merita & negotium principale confirmari, uel reformari posset. arg. l.fin. §.fin. ff. quod me. cau. ubi super uero debito exacto processus inordinatus toleratur. & facit l. absentem. C. de accusa l. 1. § ff. quod me. appel rescin. per q̄ iura determinauit Bar. in l. si expressim. col pe. uer. iudico quod iudex nullitatis & c. de appell. & idem Bar. in l. si ut proponis la 1. col. 2. uersic ex quo habes, quod sicut causa appel. & c. ubi dicit tale uerbum ab eo nunq̄ alibi auditum. C. quo & qn̄. & in l. 1. col. fi. uersi. quæro qd si datur libellus super nullitate. C. qn̄ prouoc. non est necess & in l. iudex postq̄ uersi. oppono ꝙ ordinarius &c. & l. conquerebatur. ff. de re iud. quem secutus est Anch. in cle. 1. de re iud. & Ant. in c. dilecto. col. 6. & ibi Abb. col. 2. de appel. & idem Abb. in c. cum Ioannes. in fi. de fid. inst. & in consil. 97. Saluatoris. col. 1. lib. 2. tenet Alex. in consi. 73. in causa appel. uer. tertio r̄ndeo. col. fi. & consi. 181. in causa. col. fi. li. 6. &

130 consi. 81. in causa inter Gasparē. col. fin. lib. 7. ubi etiam ponit ꝙ iudex nullitatis confirmare dēt tenutam nulliter datā: qn̄ sibi constat quod de nouo iustitia exingente danda foret. de quo plenius ponit Ang. in §. quadrupli. col. 21. uer. quæro immissus. institu. de acti. Prout idem dicitur de captura non rite facta, quę si constat de

131 debito, sustineri potest: ut concludit Pau. de Cas. consil. ult. in fi. primæ partis & ꝑdicta ponit & sequitur Dec. in

132 consi. 449. uisis duobus. col 3. in fin. Aym. consi. 65. sororibus. col. 2. & consi. 140. in causa spolii, in fin. ubi uideas, & consil. 179. in causa appel. col. 2. in fi. ubi de communi. opp. & quod sententia nulla quoad merita causæ à iudice nullitatis & confirmari possit, est cōis doctorum sententia: prout attestatur & comprobat idem Alex. in consil. 67. uiso themate. lib. 7. & in consi. 59. perspectis, in princip. lib. 2. etiam quod ex defectu iurisdictionis nullitas prætēderetur, ut per eundem in cōs. 111. uiso themate. ubi de communi pariter attestatur, libro quinto. & de quo per eundem in consi. 123. uiso

processu in fi. lib. 2. & Gui. Pap. quæst. 214. quæro. & facit concl. Aeg. 295. in causa mea. & concl. 481. si auditor secundæ, ubi dicit q iudex secundæ instantiæ super nullitate primæ. snīæ nullæ ex defectu ordinis iudiciarii, uel alicuius termini substantialis omissi pronuncians, si reperierit dictam suam iustam illam confirmare poterit, & eo modo pronunciare, quo pronunciauerat primus iudex: & Aegidium sequitur Feli. in c. cum causam. colu. 3. in prin. de re iud. Poterit itaque iudex reiecta nullitate primæ snīæ si error non fuerit expressus in prima sententia, & causa talis nullitatis in secunda sententia esset, eandem quoad merita processus confirmare: ut declarat idem Alex. in consil. 53. queritur. col. 3. lib. 5. & Dec. consi 473. pro resolutio-
133 ne. col. 2. nu. 8 uel etiam eadem sententia reiterato prius, ac sanato processu in toto, uel in parte defectiuo, idem iudex & nullitatem declarare, & sententiam eandem quoad merita confirmare, & uitium illius emendare poterit, prout docet Bal. in l. eos. col. 3. uersi. quærunt docto. C. de appelat. a sententia nulla & Franc. sen. col. 7 uersi. si appellatur a sententia nulla. & Franc. in rub. de appel. col. 7. uersi. quid autem si in causa Lap. alleg. 107. factum col. pen. & Aeg. concl. 523. conclusio quod sit auditor & conclu 404. si processus. ubi dixit ex processu ualido posse per iudicem appel. proferri nouam sententiam, quamuis prima fuerit nulla, ut ibi per eum. & in Ro. Cur. aliquando ad circuitus euitandos concedi consueuerunt rescripta, quod idem iudex de nullitate & negotio principali simul. cognoscat; siue q super confirmatione & infirmatione primæ sententiæ simul & semel etiam ex eiusdem actis procedat: qm commixtio conseruans iura partium, & illis proficiens admitti debet: ut in terminis inquit Stafileus d. tract. de lit. gra. & iustit. fol. 182. uersi si pars innodata &c. & ponit Aym. consi. 182 uidetur l. col. 4. uersicu. facit quod scribit Alex. ubi uide & in consi. 14. procurator fisci in fi. Lap dec 69. num. 10. & 13. & in Rota uiget con-

constitutio Innocentiana, per quam auditor super articulo grauaminis, ac negotio principali simul ac etiam aliquando (refectis tamen expensis) omisso articulo appellationis, in dicto negocio principali procedere potest, ut quotidie practicatur. Idcircò habere iudicem proprium valdè expediet: quoniam si coram eo de nullitate sententiæ, vt causa in longum traheretur, disputabitur: per vnum ex supradictis modis pronuntiandi ipsi actori de facili consulere poterit.

Et hęc sunt, quæ pro breui iuuenum exercitatione summatim, & breui manu hic inserere libuerit, pleniorem autem doctrinam, & præmissorum cognitionem ex doctoribus eorumque qui ante me fuerunt, & post uenturi sunt libris, Deo propitio adipiscentur.

FINIS.

INDEX PRAECIPVARVM materiarum in Tractatu de Nullitatibus sententiarum Domini Sebastiani Vantij.

A

defec.

F

Facto

 su

G

In-

iudex

Man-

Nulli

eodem

offi-

Sen-

senten-

FINIS.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
A a Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sſ Tt.

Omnes ſunt quaterniones præter T t duernio.

VENETIIS, Apud Iacobum Cornettum.
M D LXXXVIII.

